

T.C.
GENELKURMAY BAŞKANLIĞI
ANKARA

ARŐIV BELGELERİYLE ERMENİ FAALİYETLERİ
1914-1918

CİLT I

ARMENIAN ACTIVITIES IN THE ARCHIVE DOCUMENTS
1914-1918

VOLUME I

Genelkurmay ATASE ve Genelkurmay Denetleme Başkanlığı Yayınları

ANKARA
GENELKURMAY BASIM EVİ
2005

**T.C.
GENELKURMAY BAŞKANLIĞI
ANKARA**

**ARŐIV BELGELERİYLE ERMENİ FAALİYETLERİ
1914-1918**

**CİLT I
(1914-1915)**

**ARMENIAN ACTIVITIES IN THE ARCHIVE DOCUMENTS
1914-1918**

**VOLUME I
(1914-1915)**

Genelkurmay ATASE ve Genelkurmay Denetleme Başkanlığı Yayınları

**ANKARA
GENELKURMAY BASIM EVİ
2005**

İNCELEME KURULU / INSPECTION COMMITTEE

Dr. Hv. Korg. Erdoğan KARAKUŞ
Prof.Dr. Yusuf HALAÇOĞLU
Prof.Dr. Hikmet ÖZDEMİR
Doç.Dr. Yusuf SARINAY
Dr.Öğ.Alb. Ahmet TETİK

YAYIN KURULU / PUBLICATION COMMITTEE *

Yayına Hazırlayan / Editor
Dr. Öğ. Alb. Ahmet TETİK

İngilizce Çeviri ve Sayfa Düzeni / English Translation and Page Design
Yusuf Serdar DEMİRTAŞ

Düzeltili / Redaction
Mahmut Yüksel CANBAZ
İbrahim KILIÇ

Belge Çeviri / Document Transcription
Meryem AKKOÇ Sema KİPER
Nuri BAYRAK Mehmet KORKMAZ
Melike CEYHAN Akgül ÖZÇINAR
Çiğdem ÇAĞLAR Ayşe SEVEN

Belge Ayırım / Document Classification
Zafer ERZAN
Erbil KOPARAN

Belge Onarım / Document Restoration
Türkan YILMAZ

Belge Çekim / Document Scanning
Mesut GÜVENBAŞ
Erhan KANDEMİR

Veri Hazırlama / Data Processing
Nuray ÇALIŞKAN

* İsimler Soyadı alfabetik olarak düzenlenmiştir.
Names are listed in Surname alphabetical order.

SUNUŞ

Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt ve Denetleme (ATASE ve Dent.) Başkanlığının görevleri arasında, Türk askerî tarihinin; bilimsel yöntemlerle güvenilir belgelere dayanılarak araştırılması, yazılması, gelecek kuşaklara aktarılması, ulusal ve uluslararası askerî tarih alanında tanıtılması ifadeleri yer alır.

Yukarıda belirtilen esaslar dâhilinde, askerî tarihi ilgilendiren pek çok yayın, Genelkurmay ATASE ve Dent. Başkanlığı tarafından bilim dünyasına kazandırılmıştır.

Ermeni tahrik ve ihanetleri sonucu zorunlu olarak alınan tedbirler kapsamında "tehcir", gerçeklerin aynasında değil de gerçeklerin saptırıldığı aynalarda görülmek istendiği şekilde ele alınmıştır. Oysa, tarihin tanıklığını yapan "belgeler" in söyledikleri inkâr edilemez. İşte bu noktadan hareketle, Genelkurmay ATASE ve Dent. Başkanlığı Arşivinde bulunan belgelerin yayımlanması plânlanmıştır. Tarihe tanıklık eden bu belgelerde, neden tehcir tedbirinin alınmak zorunda kalındığı, uygulamada gözetilen hassasiyetler, plânlı Ermeni askerî ve sivil örgütlenmelerin isyan ve ihanetleri, bölgede yapılan katliamlar açıkça görülecektir.

Ulu önder ATATÜRK "Tarih yazmak, tarih yapmak kadar mühimdir. Yazan yapana sadık kalmazsa değişmeyen hakikat, insanlığı şaşkırtacak bir mahiyet alır." der. Bu sözün bilincinde olarak, belgeler, herhangi bir yorum ve değerlendirme yapılmaksızın yayımlanmaktadır. Tarih biliminde ön yargının yeri yoktur. Var olan belgelerdeki bilgiler çarpıtılmadan, saptırılmadan ortaya konulduğu zaman, bilimsel kimlik taşıyacaktır. Yayımlanan bu belgelerin, vahşetin ulaştığı boyutun ve düzeyinin toplumsal çılgınlığa dönüşümünün, yalnız tarihçiler tarafından değil, toplum bilimcileri tarafından da irdelenmesi ve değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu yapıldığı zaman, tarihten ders çıkarmak mümkün olacaktır.

Dizi olarak yayımlanması plânlanan belgeler, bilim dünyasında çok önemli bir boşluğu dolduracaktır. Konuyla ilgili olarak, Genelkurmay ATASE ve Dent. Başkanlığınca, kaynak eserlerin yayımına aynı gayretle devam edilecektir.

Erdoğan KARAKUŞ
Hava Korgeneral
ATASE ve Dent. Başkanı

PRESENTATION

Among the tasks of the Turkish General Staff Military History and Strategic Research and Inspection (ATASE ve Dent.) Directorate is the promotion of the Turkish Military History through academic study relying on truthful documents, publication, and conveying it to the future generations at home and abroad.

Under the light of the above-mentioned principles numerous publications have been presented to the academia by the Turkish General Staff ATASE ve Dent. Directorate.

“Relocations,” the measures taken against the instigations and treacheries of the Armenians have not been viewed through the mirror of truth, but in the mirrors where the truth was deflected. However, the “documents” testifying history cannot be denied. Consequently, it was aimed to publish the documents found in the Turkish General Staff ATASE ve Dent. Directorate Archives. These documents testifying history explicitly reveal the circumstances yielding to the taking of measures for “relocations,” the care in applying the measures, Armenian civic organizations’ carefully planned rebellion and treacherous activities, and the massacres committed in the region.

Great leader Mustafa Kemal ATATÜRK asserts that: “Writing history is as crucial as making history. If the writer does not follow the maker veraciously, the unchanging truth will eventually captivate the humanity. Being conscious of his assertion, the documents are published without any interpretation and evaluation whatsoever. Anticipatory judgements have no place in science of history. The displaying of the existing documents without any deflection carries a true academic nature. In order to reveal the extent of terror, and how violence transformed and reached its peak as a social outrage, the true and thorough analyses of these documents ought to be made not only by the historians, but also by the social scientists as well. Only thus it will be possible to deduce lessons from history.

These documents to be published in series will fill the great gap in the academe. In this respect, the Turkish General Staff ATASE ve Dent. Directorate will continue to publish the source materials with the same aspiration.

Erdoğan KARAKUŞ
Air Lieutenant General
Chief of ATASE ve Dent. Directorate

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

Birinci Bölüm / Part One	3
Belgelerin Günümüz Türkçesi ve İngilizce Tercümeleeri Turkish and English Translations of the Documents	
İkinci Bölüm / Part Two	285
Belgelerin Tıpkıbasımları ve Çevrim Yazıları Facsimiles of the Documents and Transcriptions	
Üçüncü Bölüm / Part Three	601
1914 Nüfus Sayımı Cetvelleri 1914 Census Statistics	

BELGELERİN DİLİYLE GERÇEKLER

“Tehcir ve Ermeniler.” Son yıllarda gittikçe artan bir şekilde önümüze çıkarılan kelimeler ve onunla beraber hemen arkasından eklenen “soy kırım.” “Tehcir”; olağanüstü savaş şartlarında alınan tedbirler bütünü içinde uygulamalardan biridir sadece. Bu tedbirden sadece Ermeniler mi etkilenmiştir acaba? Söz konusu edilen bölgelerde yaşayan Türkler neden hiç hatırlanmaz?

1915 yılındaki tehcirin hangi sebeplerden kaynaklanan bir zorunluluktan doğduğunun hemen hiç dile getirilmemesi ve savunma düşüncesi içinde hareket edilmesi, gerçeklerin de ortaya çıkmasını engellemektedir. Gerçeklerin inkâr edilemeyeceği tek kanıt da belgelerdir. Belgeler konuşunca, görmezden gelinenlerin de neler olduğu ortaya çıkmış olacaktır.

Erzurum’da, Kafkasya’dan gelen Taşnak delegelerinin de katıldığı toplantıda, şu kararlar alınır:

“1. Savaşın ilânına kadar sessiz kalmaya ve boyun eğmeye devam etmek, fakat bu zaman zarfında Rusya’dan gelecek ve içeriden tedarik edilecek silâhlarla donatılmış bir duruma gelmek.

2. Savaş ilân edilirse, Türk ordusundaki Ermeni askerlerinin silâhlarıyla birlikte Rus ordusuna katılmaları.

3. Türk ordusunun ilerlemesi durumunda sessizliği korumak.

4. Türk ordusu ricat eder, yahut ilerleyemeyecek duruma gelirse, çetelerin, derhâl ellerindeki programa uygun olarak ordu gerisinde faaliyete geçmeleri...”¹. Kararlar aynen uygulanır ... Dördüncü maddede belirtilen ortam 1914’ün sonundan itibaren çok belirgin bir duruma gelince Ermeni faaliyetleri çığırından çıkar. Artık, cephede savaşan Türk ordusunun gerisinde emniyet kalmamıştır.

3 ncü Ordu tarafından yapılan bir değerlendirmede, başlıca ihtilâl merkezlerinin, “Van, Bitlis, Erzurum, Karahisar (Şebinkarahisar) ve ikinci derecede olmak üzere Sivas, Kayseri ve Diyarbakır’ın” olduğu bildirilir. Bu ihtilâl merkezlerine askerî açıdan bakıldığında, hepsinin “menzil sınırının geçtiği başlıca noktalar” olduğu görülür.² Sonuç itibarıyla, ordunun ikmal desteğinin tehlikeye düşürüldüğü açıktır.

Cephe gerisindeki Ermeni ihtilâlcilerinin faaliyetleri her geçen gün artan terör olaylarını doğurur. Köyler, kasabalar yakılır, masum insanlar katledilir ve göçe zorlanırlar. Türk ordusundaki “Ermeni neferleri her fırsattan istifade ederek silâhlarıyla Rus ordusuna firar ediyordu. Subay ve tabiplerin de birçok bilgiyle Rus ordusuna katıldıkları görülüyordu. Savaşın en zorlu

¹ Birinci Dünya Harbi Koleksiyonu (BDH); Klâsör (Kls): 528, Eski Dosya (E.D.): 1029, Yeni Dosya (Y.D.): 2061, Fihrist (F): 21(1-18). Bk. s. 97.

² BDH; Kls: 528, E.D: 1029, Y.D: 2061, F: 21(1-18). Bk. s. 101.

zamanlarında çoğu kez cephane, batarya ve ihtiyat mevzilerinin işaretle, düşmana gösterildiği görülüyordu...³

İşte bu ortamda, 24 Nisan 1915'te güvenlik kararnamesi yayımlanır. Çünkü devletin ve milletin bekası söz konusudur. "Osmanlı topraklarındaki Ermenilerin de ordunun zayıf düşmesini bekleyerek o zaman bütün kuvvetleri ile ihtilâl kalkışmalarına dair aldıkları kararları, her fırsattan yararlanmak suretiyle vatanın hayatına ve geleceğine tesir edecek hain hareketlere cür'etleri, özellikle devletin harp hâlinde bulunduğu şu sırada Zeytûn (Süleymanlı - Maraş) Bitlis, Sivas ve Van'da meydana gelen son isyan hareketleri ile bir kez daha kesinleşmiştir."⁴ tespitiyle, alınan "güvenlik" tedbirinin gerekliliğini açıklar. Ancak şunu belirtmeden geçmemek gerekir ki, tehcir uygulamasında, insan hakları her zaman gözetilmiştir. Bunun örnekleri belgelerde açıkça görülecektir.

Ermeniler, sivil toplum örgütlerini geçmişte kendi kötü amaçları için kullanmaktan çekinmemişlerdir. Bu örgütlerin, gerektiğinde devletin temel varlığının aleyhine kullanılabilirdiğinin somut örneklerinden birisi, Bogos Nubar Paşanın kurucu başkanı olduğu ve yönettiği "Ermeni Yardımsever Cemiyeti"dir. Bu cemiyetin, Mısır'da kurulup faaliyete geçtikten sonra görünürdeki amacı "Ermeni milletinin maddî ve manevî ihtiyaçlarını belirlemeye çalışmak"tır. Masum bir isim ve masum bir amaç. Ancak gerçek çok farklıdır. "Cemiyetin adı Ermeni Yardımsever Cemiyeti ise de asıl maksadı, Ermenistan denen bir bölgenin yurttan koparılmasıdır. Çeşitli vasıtalarla bunun için çalışmak program dâhilindedir. Genel merkezi Kahire'dedir. Osmanlı ülkesinin çeşitli yerlerinde, Kafkasya'da, Bulgaristan'da, Romanya'da, Amerika'da, Avrupa'nın diğer yerlerinde şubeleri vardır. Bilhassa zenginlerden çok miktarda para alır. Komitelere çok para vermiş olan tüccar takımı bu cemiyete bağlanmıştır. Cemiyetin 1911 bilânçosunda 27.500 Mısır lirası geliri görülmektedir."⁵ Bu cemiyetin gizlemesi altında, Mısır'dan ve diğer ülkelerden birçok komiteci Adana, Halep ve Suriye civarına gelerek silâh alımına ve siyasî örgütlenmeye çalışmışlardır. Bundan dolayı bu cemiyet de diğerleri gibi siyasîdir. Başkan ve üyeleri de bu isim altında faaliyette bulunan komitecilerden oluşan kimselerdir.⁶

Tehcir kararının alınmasına rağmen, Ermeni yıkıcı faaliyetlerinin hız kesmeden devam etmesinin açıklanabilir yanı, Ermeni ihtilâl komitelerinin aldıkları kararların uygulanmasındaki kararlılıktır. 3 ncü Ordu Komutanı Mahmut Kâmil Paşa, Harbiye Nezaretine yazdığı 19 Haziran 1915 tarihli şifrede durumu bütün çıplaklığıyla ortaya koyar: "Doğuda Erzurum, Trabzon, Van, Bitlis, Elazığ, Diyarbakır ve Sivas illeri savaş alanıdır. Erzurum, Van, Bitlis illerindeki Ermeniler düşman tarafına firar ederek, çeteler hâlinde yolları kesip halkı katlederek, ambarları yağmalıyorlar. Sivas, Diyarbakır, Elazığ illerinde de aynı gayeyi güttükleri, ele geçirilen silâh, bomba, patlayıcı madde

³ BDH; Kıs: 528, E.D: 1029, Y.D: 2061, F: 21(1-18). Bk. s. 102.

⁴ BDH; Kıs: 401, E.D: 50, Y.D: 1580, F: 1-3. Bk. s. 127.

⁵ BDH; Kıs: 359, E.D: 1023, Y.D: 1435, F: 3(1-6). Bk. s. 215.

⁶ BDH; Kıs: 483, E.D: 86, Y.D: 1893, F: 1(1-3). Bk. s. 173.

ve açığa çıkan teşkilâtlarıyla meydana çıkmaktadır. Karahisar'da aynı şekilde ortaya çıkan olay, durumu kesinleştiriyor. Ordunun iaşesi ve emniyeti bakımından, bölgenin ve menzil sınırlarının geçtiği yerler düşmanca emeller taşıyan bu unsurlarla dolu. Dış düşmanın yanı sıra iç düşmana da kuvvet ayrılmak zorunda kalınması tehlikelidir.”⁷ diyerek bu illerdeki Ermenilerin Halep ve Musul'a sevk edilerek iskân edilmelerini ister. Bu bir ordu komutanının savaştaki kuşatılmışlığını ve açmazını göstermesi bakımından çok önemlidir. Cephe gerisinden emin olamayan bir kuvvet nasıl savaşıabilir?

Savaş esnasında karşılaşılan bu duruma ait örnekler çoktur. 27 Mart 1915'te 10 ncu Kolordudan Başkomutanlığa gelen ayrıntılı raporda “Ermeni Taşnaksüyun Cemiyeti aracılığı ile Sivas ilinde, merkezî gizli bir ihtilâl cemiyetinin teşkil edildiği, asıl görevlerinin Osmanlı ordusunun gerisinde karışıklık çıkartarak düşmanın harekâtını kolaylaştırmak amacına yönelik olduğu ve söz konusu cemiyete mensup olanların çeşitli cins silâhlarla donatıldığı”⁸ bilgileri yer alır. Ayrıca,dönemin çok yakın tanıklarından olan Mareşal Fevzi Çakmak'ın Doğu Cephesi Hârekatı'ndaki ayrıntılı açıklamaları, cephede nelerin yaşandığını gösterirken, cephe gerisindeki faaliyetlere de dikkati çekmektedir.⁹

Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt ve Denetleme (ATASE ve Dent.) Başkanlığı Arşivinde bulunan Birinci Dünya Harbi ve İstiklâl Harbi koleksiyonlarındaki belgelerde, Anadolu'da Ermeni ihanet ve mezalimine ait gerçeklerin kamuoyuna ve bilim dünyasına sunulması için kapsamlı bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Tehcire sebep olan olaylar, devlete başkaldırı ve ihanet, masum insanların katledilmesi ve insanlık onurunu kıran terör ve vahşetin boyutlarını gösteren belgelerin yayını esas alınmıştır.

Belgelerin yayıma hazırlanmasında tarih sırasına göre konuyla ilgili belgeler bir araya toplanarak konu bütünlüğü sağlanmış ve zaman dizinine tâbi tutulmuştur. Bu sıra dâhilinde 1914 - 1918 yıllarına ait belgelerin dizi olarak yayımlanması plânlanmıştır. Birinci ciltte 1914 - 1915 yıllarına ait belgeler bulunmaktadır.

Belgelerin asılları ve çevrim yazıları, bilimsel çalışmalara kaynak oluşturmak üzere eserde yer almıştır. Günümüz konuşma diline aktarımı ve ve İngilizce çevirileri ile de yerli ve yabancı geniş bir okuyucu kitlesini bilgilendirme amacı esas alınmıştır. Titiz bir çalışma ile hazırlanan bu eserin bilim dünyasına yararlı olacağı değerlendirilmektedir.

Ahmet TETİK
Dr. Öğ. Alb.
Arşiv Şube Müdürü

⁷ BDH; Kıs: 401, E.D: 50, Y.D: 1580, F: 1-22. Bk. s. 187.

⁸ BDH; Kıs: 2820, E.D: A, Y.D: 69, F: 3. Bk. s. 79.

⁹ Mareşal Fevzi Çakmak. *Büyük Harpte Şark Cephesi Hareketleri*. Ankara: Gnkur. Basım Evi, 1936.

FACTS THROUGH DOCUMENTS

“Migration and the Armenians”. These are the two words that appear frequently in the recent years along with the “genocide”. “Migration” is only one of the measures applied in extraordinary circumstances of war. Have only the Armenians been affected by this measure? Why not the Turks are ever remembered in the regions mentioned?

Never pronouncing the reasons that paved the way for the relocations in 1915, and taking refuge behind a psychological defense mechanism have been suppressing the emergence of the facts. The only proofs where the facts can never be denied are the written documents. As the documents take their stance the neglected will undeniably emerge.

The following decisions were taken at a meeting, where the Caucasian Tashnak delegates have also attended, in Erzurum:

“1. To continue to show submission and keep silent until the declaration of war; but in the meantime to become well equipped with the weapons to be obtained from Russia and from the inner regions,

2. Should the war be declared, all the Armenians in the Ottoman Army would join the Russian forces with their arms.

3. To keep silent should the Turkish Army advances,

4. Should the Turkish Army withdraws or comes to the point of standstill, all the gangs should start their activities behind the lines in accordance with the plan they already have...”¹ The decisions were applied adherently... As the circumstances became apparent by of the end of 1914, Armenian activities went off on a tangent. Hence, there were no secure regions behind the fighting Turkish Army.

According to an evaluation made by the 3rd Army it was observed that the main centers of upheaval were to be “Van, Bitlis, Erzurum, and Karahisar (Şebinkarahisar), and Sivas, Kayseri, and Diyarbakır were to follow”. When those centers of upheaval are taken into consideration from the military point of view it can easily be seen that all were located “on the main points of the range borders”.² Consequently, it is evident that the military support supplies had been jeopardized.

The increasing activities of the Armenian rebels in the inner regions initiates the terror events. Villages and towns are set afire; innocent people are massacred and forced for migration. “The Armenian soldiers,” in the Turkish Army, “were fleeing away to the Russian Army at every single occasion. It was also observed that the officers and the doctors were joining the Russian Army with a lot of valuable information. At the most critical

¹ First World War Collection (BDH); File (KIs): 528, O. Folder (E.D.): 1029, N. Folder (Y.D.): 2061, Index (F): 21(1-18). See p. 109.

² BDH; KIs: 528, E.D: 1029, Y.D: 2061, F: 21(1-18). See p. 113.

moment they were pin pointing the arsenals, batteries, and reserve emplacements to the enemy.³

Thus, under these circumstances, the security decree is issued on April 24, 1915. For, the continuation of the state and the nation was being threatened. The evaluation that; "It has once more become clearly evident – through the last upheavals in Zeytun (Maraş, Süleymanlı), Bitlis, Sivas, and Van – that the Armenians on the Ottoman lands are waiting for the Army's weakest position in the continuing war to incite upheavals by taking every opportunity for granted in accordance with the decisions they have taken earlier,"⁴ explains fully the reasons for the taking of security measures. However, it should be noted that in the application of the relocations human rights have always been sought; the examples of which will clearly be seen in the documents.

Armenians have never hesitated to exploit the civic organizations for their evil intentions. One of the most concrete examples of those civic organizations, which demonstrate how those associations have been used as a threat against the basic existence of the state, is the "Armenian Aid Association," that was found and chaired by Boghos Nubar Pasha. This association that was found in Egypt, on the surface, pursued the aim of "determining the physical and spiritual needs of the Armenian nation". An innocent name, and an innocent goal. However, the truth is definitely different. "Even though the association is known as Aid Association its real aim is to rescue and free Armenia. Working for this aim by various means is within the scope of their program. Its general headquarters is in Cairo. There are branches of the association in the various parts of the Ottoman State as well as in the Caucasus, Bulgaria, Romania, America, and in other places of Europe. It especially takes money from the rich. The tradesmen who have given a lot of money became affiliated to this association. In the balance sheets of 1911 it was observed that the association had some 27.500 Egyptian liras."⁵ Under the disguise of this association, lots of committee members from Egypt and other countries have come to the environs of Adana, Aleppo, and Syria and tried to buy weapons and to form political organizations. Hence, this association is political as the others. The chair and the members of the association are in fact all committee members.⁶

The only explanation for the increasing Armenian atrocities, despite the declaration of the Relocations, is the decisiveness of the Armenian rebel committees in applying the decisions taken. Mahmut Kâmil Pasha reveals the situation in naked truth in his coded message to Ministry of Defense on July 19, 1915: "The cities of Erzurum, Trabzon, Van, Bitlis, Elaziğ, Diyarbakır, and Sivas are the regions of war in the east. It has become evident that by the discovery of the weapons, bombs, and explosives the Armenians in Sivas, Diyarbakır, and Elaziğ have been pursuing the same aim.

³ BDH; KIs: 528, E.D: 1029, Y.D: 2061, F: 21(1-18). See p. 115.

⁴ BDH; KIs: 401, E.D: 50, Y.D: 1580, F: 1-3. See p. 128.

⁵ BDH; KIs: 359, E.D: 1023, Y.D: 1435, F: 3(1-6). See p. 221.

⁶ BDH; KIs: 483, E.D: 86, Y.D: 1893, F: 1(1-3). See p. 175.

This situation has been further proved by the events occurred in Karahisar later. I believe that the presence of those villains in the regions where our army provides its supplies pose a great threat to the army's provision channels and jeopardize the security of the army. Army encounters a great danger when it sends some of its supply forces and additional forces to fight with the enemies within the region at a time when it engages in a heavy clash with the enemy;⁷ and he further proposes the relocation of the Armenians in those regions to be moved to Aleppo and Mosul. This is extremely important in displaying an army commander's helplessness in besiege. How can an army fight when it is not certain in the regions behind?

There are numerous examples of this situation during the war. In a detailed report sent to the General Headquarters by the 10th Army Corps on March 27, 1915, it is stated that: "Armenian Tashnaksutyun Committee has set up a secret revolutionary society in the province of Sivas. Its main aim is to cause turmoil in the regions behind the Ottoman lines and thus to ease the advancement of the enemy; the members of the mentioned society have been equipped with various weapons."⁸ On the other hand, the detailed explanations of Marshal Fevzi Çakmak, one of the prominent eye-witnesses of the period, about the maneuvers on the Eastern Front, while displaying the hardships at the front draws attention to the activities in the rear echelons.

For the presentation of this work to the reading public and to the academia, a careful and an extensive study have been undertaken among the documents pertaining to the Armenian atrocities and treacheries, during the First World War and the Turkish War of Independence, found in the Turkish General Staff Military History and Strategic Studies and Inspection (ATASE ve Dent.) Directorate Archives collections. In the publication of this book the documents revealing the reasons leading to relocations are taken in to consideration; such as, rebellion and betrayal, massacring of the innocent, terror and violence that degrades the human dignity.

In the publication of the documents a chronological and a contemporaneity of the relevant documents have been sought. The documents pertaining to the period between 1914 and 1918 have been planned for publication in series. The first volume of the series contains documents belonging to 1914-1915 period.

Consequently, it is believed that this work will achieve its due aims as the original documents and their transcriptions aim at founding of compelling bases for the academia; the Turkish, and English translations aim at a wider reading public at home and abroad.

Dr. Ahmet TETİK
Dr. Ins. Col.
Archives Director

⁷ BDH; KIs: 401, E.D: 50, Y.D: 1580, F: 1-22. See p. 187.

⁸ BDH; KIs: 2820, E.D: A, Y.D: 69, F: 3. See p. 79.

⁹ Mareşal Fevzi Çakmak. *Büyük Harpte Şark Cephesi Hareketleri*. [Eastern Front Maneuvers during the Great War]. Ankara: Gnkur. Basım Evi, 1936.

BİRİNCİ BÖLÜM

PART ONE

Şam'da, Sâlihiye Caddesi'nin Fındık Sokağı'nda 73 ncü Alay 1 nci Tabur Binbaşısı Râgıp Beyin evinde hizmet eri olduğu anlaşılan Kilisli Ador Kuyumcıyan (Allahverdi Kuyumcıyan) tarafından Kilis'te Sineyker Kumpanyası memurlarından ve Hınçakyan Komitesinin Kilis Şubesi Başkanı Agop Basmacıyan'a yazılan ve içeriği dikkat çekici olan 25 Mayıs 1914 tarihli mektup.

Öncelikle hâlinizi sorar ve selâm ederim. Beni sorarsanız hamdolsun sağlığım yerinde. Ancak Kilis'ten çıktığımdan beri size mektup yazamadığımdan dolayı çok üzgünüm. Şimdiye kadar çok meşgul olduğumdan, ancak şimdi yazabildim. Bundan önce komite arkadaşlarımdan birkaçına mektup yazdımsa da yazık ki hiçbirinden cevap alamadım. Bu mektubu yazmaktaki amacım iki mesele hakkında haberdar olmak ve bahsetmektir. Birincisi; komitemiz ne şekilde çalışıyor? Arkadaşların komiteye karşı olan ilgileri nasıldır? Sayıları azaldı mı? İnşallah çoğalmıştır. Komiteye ait bu ve buna benzer işlerden bahseden bir mektup gönderin ki benim de bu meselelerle ilgili fikirlerim olsun.

İkincisi; gerek para kazanmak, gerekse askerlikten veya eziyetten kurtulmak için Amerika'ya ve diğer yerlere kaçan arkadaşlara birkaç söz söylemek düşüncesindeyim. Cesaretimi başışlayın, benim onlara söz söyleyecek adam olmadığını biliyorum. Ancak vaktiyle yürüttüğüm mesleğin gereklerindedir diyerek yazmayı uygun görüyorum.

Sevgili arkadaşlarım

Öncelikle hepimize selâm ederim. Bizi soranlara da çok rahat olduğumu söylemek isterim. Yalnız bir rahatsızlığım var ki, o da sizinle birlikte olamamaktır. Zararı yok, bu da geçer. İnşallah bir gün tekrar sizinle bir araya gelir, konuşur, güleriz. Ancak bu mektubu yazmaktaki amacım, size iki meseleden dolayı ricada bulunmaktır. Bana gücenmeyeceğinizi biliyorum.

Arkadaşlar hiçbirinizin askerlik yüzünden Kilis'ten dışarı çıkmasını istemem. Askerliğin hiçbir zor yanı yoktur. Bir Ermeni gencine asker denilmesinin ne kadar şerefli olduğunu, evvelce ben de bilmezdim. Şimdi ise askerliğin ne kadar şerefli olduğunu anlıyorum. Askerlikten kaçmak yanlış bir düşüncedir. Çünkü Müslümanlar, Ermeni milletinin senelerden beri yediği tokatları ve tokatlayan elleri durdurdu. Bunun için, kendimizi bahtiyar saymalıyız. Evet askerden kaçan bir genç, kendini cesur saymasın. Ne devletine ve ne de bize lâzım olan şey kendisinde bulunmuyor. Bugün bir Ermeni genci askerden kaçarsa, Ermeni milleti bundan 30 sene sonra 10 adamını kaybetmiş olacaktır. Eğer her genç ben asker olmayacağım deyip kaçarsa, komitemizin amacını, emellerini kim gerçekleştirecektir? Ben şimdiye kadar belki on defa kaçabilirdim, ama kaçmadım. Kaçmamamın

sebebi, ilk olarak mesleğim böyle olmasını gerektiriyor ve ikinci olarak da milletimin adı lekeleniyor. Ama diyeceksiniz ki bir Ermeninin kaçmasıyla Ermeniliğin adına halel gelmez. Herkes, bu askerlik benim milletimin namusudur diye düşünürse, işte o zaman Ermeni milleti diğer milletler arasında bir derece daha yükselir. Amerika'ya veya başka yerlere kaçmayınız. Çünkü mesele kötüleşiyor. Harbiye Nezaretinden, gayrimüslimler askerlikten kaçmaya devam ederlerse, kendileri için askerlik belki yakında kalkar haberleri işitiliyor. Allah korusun böyle bir şey olursa, bizim için çok üzücü bir mesele olacaktır. Bundan başka çok büyük bir şey daha kaybetmiş olacağız. O da, 30-35 senedir bütün Ermeni milletinin, daha doğrusu Hınçakyan Komitesinin çalıştığı ve uğrunda şimdiye kadar binlerce can feda ettiği "Ermenistan" mukaddes maksadından tamamen ümidimizi keseriz. Bunun için ne yapmalı?

Padişaha borcumuzu ödemeliyiz. Bu da o kadar zor bir şey değil. Askerlik iki sene oldu. Bu bir genç için hiç önemli değil. Benim sizden ricam, orada bulunan ve kaçmak fikrinde olan arkadaşların kaçmalarına müsaade etmemeniz. Çünkü bu durum bir gün bize çok pahalıya mal olacaktır. Bundan yüzlerce sene evvel, Ermeniler 36 milyon nüfusa sahip iken, şimdi ancak iki buçuk milyondur. Şimdi şu geriye kalanı da bu şekilde kaybetmek doğru değildir. Zira Amerika'ya bir Ermeni olarak gider, orada evlenirse, kendisi ve ondan doğan nesil Amerikalılaştırmış olur ve Ermeniliği kaybederse de bu da doğru bir şey olmaz.....

Tercüme numarası

61

----- 50 ----- 62 -----

Attached is the letter written to Agop Basmacian, one of the employees of the Kilis Sineyker Company and the head of the Hinjackian Committee Kilis Branch. The letter, dated May 25, 1914 is worthy of consideration, is written by Ador Kuyumcian (Allahverdi [God given] Kuyumcian), who is found out to be the orderly in the Major Ragıp Bey's house, Commander of the 1st Battalion of the 73rd Regiment, who resides on Salihiye Avenue, Findik Street in Damascus.

Prior to my writing I would like to present my deepest regards. I am doing well, thanks God. However, I deeply regret for not having written you since I left Kilis. I have just found the opportunity to write you, as I was very busy. Although I have written to some of my friends at the committee I regret to say that I did not receive any answer from them. My intention in

writing this letter is that I would like to be informed on two subjects. First, how does our committee work? What are our friends' attitudes towards the committee? Have their number decreased? I hope it increased? If you can send a letter on this matter or on any related matter I will be glad to be updated.

Secondly, I would like to say a couple of words to our friends who took refuge in America or in some other places in pursuit of making money, and in order to be saved from military service and from the hardships. Please forgive my daring attempt; I know I am not the man to address them. However, thinking that it is one the prerequisites of my earlier profession, I decided to write.

Dear friends,

First of all, I would like to greet you. I would like to say I am very comfortable, to those who wonder about me. My only discomfort is not being with you. It is not important, it will not be long. I hope we can come together, talk and rejoice some day. My intention in writing this letter is to ask a favor on two matters. I know you will not be offended.

Friends, I do not want any of you to leave Kilis because of the military service. There are no hardships in the military service. I never knew the honor of a young Armenian being called a soldier. Now I realize how honorable the military service is. It is a wrong idea to run away from the military service. Because the Muslims have stopped the hands that slapped the Armenian nation for ages. We must feel happy. Yes, a young Armenian who runs away from the military service should not think of himself as courageous, for nothing necessary for himself and for the state resides in him. If a young Armenian runs away from the military service today, in 30 years' time Armenian nation will have lost 10 men. If all the young men run away from the military service, how are we going to realize our committee's aims? I could have run away for ten times by now, but I did not. The reason of my not running away is: first of all, my profession requires it to be so; secondly my nation's name would be degraded. But you may say that by running of an Armenian from military service does not mar the Armenians. If we all think that military service is our nation's honor, only then the Armenian nation will achieve a higher position among the other nations of the world. Do not run away to America or to any other places. Because the matter is getting worse. There are rumors about the lifting of the military service for the non-Muslims who run away from the Ministry of Defense. If any thing like this happens, may God forbid, it is going to be very distressing for us. Moreover, we will lose a greater thing. That is, we will have to forget about

our sacred mission to realize “Armenia” – carried out by the Armenian nation, rather by the Hinjack Committee, for over 30-35 years – for which we have lost thousands of lives. What can be done for this?

We have to pay our debt to the sultan. This is not hard at all. Military service is two years now. It is not important for a young person at all. What I am asking of you is not to allow the friends who are intended to run away. Because it will cost us dearly. A hundred years ago, there were 36 million Armenians, but now there are only 2.5 million of us. It is not wise to lose the remaining people in this way. Because, if an Armenian goes to America and marries there, he himself and his generation will be Americanized. And if he loses his Armenian characteristics it will not be favorable.....

Translation Number

61

Bk. s. / See pp. 285-288.

Hınçakyan Komitesi Kilis Şubesi tutanak ve karar defterlerindeki önemli ve şüpheli görülen kısımların tercümesidir:

Oturum:

8 Ocak 1913

Karar:

2- Hacıhabibli¹ ve Yoğunluk'ta² bulunan müfrezelere ayrı ayrı mektup gönderilmesi ve ulaştırılmasını arkadaş Tomas üstlenmiştir.

Oturum:

27 Ocak 1913

Karar:

1- Merkez kolunun kendisini korumak için, hazır bulunması gerektiğinin tebliğ edilmesi.

2- Merkezin 2, 3 ve 4 numaralı tebliğlerine cevaben yazılacak maddeler arasında (3) bu hafta meydana gelen kız meselesini, siyasî bir şekil vererek merkeze bildirmek.

Oturum:

10 Şubat 1913

Karar:

2- Giyork Gazeryan'ı arkadaş olarak kabul etmek ve durumu, katılacağı müfrezeye de yazılı olarak bildirmek.

4- Şamamyan, özel bir tezkere ile komiteye kabul edilmesini istiyor. Bu isteğinin kabul edilerek durumun Paylak Müfrezesine bildirilmesine karar verildi.

Oturum:

21 Nisan 1913

Karar:

3- Bütün üyelerin, gelecek toplantıda, Hamparsum Berberyan Efendinin konferansında bulunmak üzere davet edilmeleri.

Oturum:

8 Mart 1913

Karar:

1- Temmuz ayında arkadaşlardan birinin mutlaka Yoğunluk'a gönderilmesi.

¹ Hatay, Samandağı, Eriklikuyu.

² Hatay, Samandağı, Yoğunluk.

Oturum:
23 Mart 1913
Günlük:
Paris'ten gelen tebliğ.
Karar:

1- 10 numaralı tebliğ gereğince, merkezimizde genel toplantı yapılacak ve temsilciler belirlenip seçilecektir. Heyetimiz gerek bu temsilcilerle ve gerek Türkiye Ermenileri merkeziyle görüşerek (Eğer Antep ve Halep şubeleri de buna katılırlarsa) bir temsilci seçip göndermek, yani üç şubeden bir temsilci seçilerek harcırahının verilip hemen gönderilmesi.

4- Paylak Müfrezesine V. Bayram, M. Marto, K. Şamamyan, VL. Mahorgrivyan isimli öğrenciler arkadaş olarak katılmak istiyorlar. Meclisimiz bu başvuruları uygun görüp, hepsinin müfrezeye katılmasını, ayrıca S. Yehaneli, N. Pilavciyan, H. Vartan isimli şahısların da söz konusu müfrezeye katılmaları kararlaştırılmıştır.

Oturum:
30 Haziran 1913
Karar:

2- İdareimiz tarafından, şartlarımızı bildiren bir mektubun Kendiryan'a gönderilmesi.

3- Arkadaş Nalbantyan'ın, bu günlerde Süveydiye¹ köylerine müfrezeye teşkilâtı kurmak üzere gönderilmesi.

İki çocuğun burada veya başka bir yerde öğrenim görmesi için gerekli olan masrafların yüzde kırkının temin edilmesi.

Kendi kendilerini korumaya hazır olmalarını teşvik etmek.

Haberleşmeyi sağlamak üzere orada, başkanlardan meydana gelen bir komisyon teşkililiyle görevlendirilen Nalbantyan'ın, yol masrafları söz konusu müfrezeler tarafından ödenecektir.

Oturum:
11 Ağustos 1913
Günlük:

1- Paylak Müfrezesi fertlerinden bazılarıyla Şamamyan arasında meydana gelen tartışma.

Karar:

1- Söz konusu şahısların hepsinin çağrılarak nasihatte bulunulması, bundan böyle bu gibi meselelerden meclisimizin hemen haberdar edilmesi, haberdar edilmediği takdirde sorumlu tutulacaklarının söylenmesi.

¹ Hatay, Samandağı.

2- Nalbantyan'ın Süveydiye köylerinde yaptığı işler ve kurduğu teşkilât ile Antakya ve çevresindeki propagandası başarılı olduğundan teşkilâtımızın üye sayısını artırdığı; Hacıhabibli Heyetini teşkil ettiği, gönderdiği raporun içeriğinden anlaşılmiş olmasından dolayı, kendisine duyulan memnuniyetin bildirilmesine karar verildi. Teşkil edilen heyette bulunan üyeler aşağıdadır:

1- Sahak Aramyan	Başkan
2- Muvessi Berhalyan	Kâtip
3- Bogos Garboşyan	Veznedar
4- İskender İskenderyan	İkinci Başkan
5- Hertom Filyan	İkinci Kâtip

Komitemizin ilerlemesi için olağanüstü çalışan Sahak Aramyan'a teşekkürlerimizi içeren bir takdimnamenin gönderilmesine karar verildi.

Oturum:
21 Ağustos 1913
Karar:

3- Bundan birkaç sene önce şubemiz tarafından Zeytûn'da¹ kurulan teşkilât ve şubede bugünlerde bir karışıklık olduğu, özellikle şube ile Müdür Aharferyan arasında birçok anlaşmazlığın ortaya çıktığı anlaşıldığından, bu anlaşmazlığın sebeplerinin açıkça bildirilmesi için ilgili yere hemen bir yazı gönderilmesine karar verildi.

Oturum:
25 Ağustos 1913
Karar:

1- Malkon Arabatlıyan isimli bir gencin, komitemize katılmak için verdiği dilekçe kabul edilerek kendisinin Paylak Müfrezesine katılması ve bu konuda müfreze reisine de durumun bildirilmesi kararlaştırılmıştır.

Oturum:
1913
Karar:

1- Patrik efendinin Kilis'i ziyareti sırasında, örgütümüz adına yapılacak karşılama merasiminde, elliden fazla arkadaşın silâhlı olarak sıralı bulunmasına ve en önde de örgütümüz tarafından hazırlanan iki bayrağın açılmasına karar verildi.

¹ Kahramanmaraş, Merkez Süleymanlı Bucağı.

Oturum:
20 Ekim 1913
Karar:

1- Seçimlerdeki idare heyeti üyelerinin isimleri aşağıda verilmiştir.

Başkan : Agop Basmacıyan
Kâtip : Kiyork Nalbantyan
Veznedar : Armenak Bederyan
İkinci Başkan : Armenak Keşişyan
İkinci Kâtip : Tomas Vahanyan

Oturum:
3 Kasım 1913
Karar:

1- Müfreze teşkilâtı eskiden olduğu gibi devam edecek, yalnız başkanları seçim ile göreve devam edecektir. Bu konuda müfrezelere tebliğlerde bulunulması.

Oturum:
26 Ocak 1914
Karar:

Müfreze İsimleri	Başkanları	İkinci Başkanları
1. Arziyo - Karteli	Maraşlıyan	Nalbantyan
2. Gayzak - Kayglicem	Ohannes Bayramyan	Çerçi
3. Murad	Çeyrast	Abraham Benliyan
4. Vorsört - Avcı	Ziran Terziyan	Hevokızıç
5. Jirayir	Agoyus Basmacıyan	Tersi Solakyan
6. Masyaç	Aram Ataryan	İskender Selahyan
7. Ararat - Dağ	M. Topçıyan	Avadis Basmacıyan
8. Paylak	Tersi Pilavcıyan	İstepan

Teftiş Heyeti

1- Agop Basmacıyan
2- Armenak Keşişyan
3- Armenak Bederyan
4- Mehran Çaperast
5- Tomas Movesyan

Oturum:
11 Mart 1914

Yerel idarenin 12 Mart 1914 tarih ve 866 numaralı tezkeresine cevap:

Karar:

Söz konusu tezkerede idare örgütümüzün üyeleriyle, idare heyeti üyelerinin hepsinin isimlerinin ve özgeçmişlerinin gönderilmesi istenmekte ise de meclisin uygun gördüğü üyelerden kırk ve idare heyetinden üçünün öz geçmişleri yazılmaksızın, isimlerini içeren bir cetvelin gönderilmesine ve 27 Şubat tarihli tezkerenin 11 Martta ellerine geçtiğinin, gönderilecek cevabî tezkerede yer almasına karar verildi.

İdare üyelerinden isimlerinin yazılması uygun görülenler aşağıdadır:

Agop Basmacıyan
Tomas Vahanyan
Armenak Bederyan

Oturum:
30 Nisan 1914

Yeniden yapılan idare seçimlerinin sonucunda, başkanlığa Agop Basmacıyan, ikinci başkanlığa Haronyun Haronyunaya, veznedarlığa Aram Ataryan, kâtipliğe Tomas Vahanyan, üyeliğe de Manuk Topciyan seçilmişlerdir.

Oturum:
15 Haziran 1914
Günlük

2- Paris İdare Heyetinden gelen yazı.

Karar:

2- Paris'ten gönderilen 2 numaralı tebligat, Antep'te bulunan arkadaşlarımız aracılığıyla elimize ulaştı. Söz konusu tebliğden anlaşıldığına göre; Türkiye Merkez İdare Heyeti birtakım kötü hâllerden ve ilgisizliklerden dolayı dağılmış ve varlığını kaybetmiş sayılır. Şimdi meclisimiz, hangi vasıta ve yol ile Halep Türkiye Merkezini idare edebileceğinin ve daha sonra kiminle haberleşileceğinin, Paris'ten yazı ile bildirilmesinin istenmesine karar verdi.

5. Talebe Cemiyeti teşkilinin uygun görülerek, Agop Gaziryan'ın bu işle görevlendirilmesi.

3 Aralık 1913

2- Merkez Heyetinin "7" numaralı genelgesi:

Karar:

2- Genelge okundu ve cevap yazılmasına karar verildi. Şöyle ki:

Varna'dan bir genelge alındı. Fakat kongreye temsilci göndermedik. Artık iki idare heyeti anlaşınlar.

Hınçak Komitesinin Kilis Şubesi kopya defterinin tercümesidir.

8 numaralı zarf içinde bulunanlardan.

“Yazılar”

Numara 4
9 Ocak 1913

Yoğunluk Müfrezesine:

..... Biz gerekli bilgileri Hacıhabibli'ye gönderiyoruz. Siz de bilgi alıp bize göndereceksiniz. Mektupları Hacıhabibli Müfrezesi aracılığıyla gönderiniz.

İçinde bulunduğumuz durum çok karışıktır. Özellikle Ermeni meselesinin siyasî alanda yeniden söz konusu olması bizi çok düşündürmektedir. Biz Ermeniler, Hınçakyanlar, hazırlıklı ve uyanık olmak zorundayız. Komitemizin emirlerini özenle yerine getirmeliyiz. Faal, becerikli ve sağlam öz yapılı arkadaşların katılmasıyla müfrezelerimizi çoğaltmalı ve takviye etmeliyiz. Kendinizi koruma konusundaki çalışmalarınız artmalı. Seçimler için size bir adam gönderecektik, fakat ertelendi.

Başkan
Agop Basmacıyan

“Yazılar”

Numara
5 9 Ocak 1913

Hacıhabibli Müfrezesine:

Uzun zamandır mektubunuzu almadık. Türkiye'nin içine düştüğü bugünkü olağanüstü karışık durumu, Ermeni meselesinin siyasî gündemde yeniden söz konusu olması, zihinleri çok meşgul etmektedir. Siyasî gelecekte ansızın ortaya çıkacak fırtınalara yol açacak karanlık bulutların meydana gelmesine karşı hazırlıklı ve uyanık bulunmamız gerekiyor. Biz Ermeniler özellikle Hınçakyanlar, hazırlıklı ve uyanık bulunarak faaliyetlerimizi hızlandırmalıyız.

Başkan
Agop Basmacıyan

“Yazılar”

Numara
12 11 Mayıs 1913

İstanbul Merkezî Heyetine:

Ermenice bilmeyip de Türkçe konuşan köylere dağıtılmak üzere on beş adet talimatname ve on beş adet de program gönderilmesini ihmal etmeyiniz. Kürt dağı taraflarındaki Ermeni köylerinde çokça müfrezeler teşkil ettik. Onların tanzim ve idaresi için de bir özel memura ihtiyaç vardır.

Başkan
Agop Basmacıyan

“Yazılar”

Numara
13
11 Mayıs 1913

Kilis

Yoğunluk Müfrezesine:

Arkadaşlarımızdan birinin yakın bir zamanda o taraflara gönderileceğini daha önce yazmıştık. Ancak siyasî durumun kötülüğünden dolayı bu teşebbüsümüz sonuçsuz kaldı ve şimdiye kadar sözümüzü yerine getiremedik. Fakat bu sözümüzü unutmadığımızı emin olunuz. Her zaman sizi düşünmekte ve merkeze de durumu bildirmekteyiz. Sözümüzü yerine getireceğiz. Ancak uygun zamanı beklemekteyiz.

Meclisimiz, temmuz ayında mutlaka arkadaşlarımızdan birinin size gönderilmesi ve gereken düzeltmeleri yapması için yeniden bir karar daha aldı. Bunun için birbuçuk ay kadar daha bekleyiniz. Arkadaşlar emin olsunlar. Yemin etmiş olan Hınçakyan askerleri çalışmalarına devam etsinler..... Size gerekli olan talimatı oraya gelecek olan arkadaştan alacaksınız. Şimdi haber veriniz.

“Yazılar”

Numarası
15

27 Mayıs 1913

Kilis'ten Antep Şubesine

Türkiye İdare Heyetinin “5” ve Genel Merkezin “10” numaralı tebliğlerini almışsınızdır. Bu tebliğlerde İstanbul Kongresi'nin bu sene temmuz veya ağustosta Varna'da toplanacağı bildirilmektedir.

İdare Heyetimiz, bu kongrenin çok önemli olmasından dolayı ayrıca şubemiz adına bir delegenin gönderilmesine karar vermiştir. Ancak yol harçlığı olan yirmi liranın temini zor olduğundan, Kilis, Antep ve Halep şubelerinden ortak olarak bir delegenin seçilip, Varna'ya gönderilmesinin uygun bulunduğu, bu konudaki düşüncelerinizin hemen ilk vasıta ile bildirilmesi.

“Yazılar”

Numarası
18

8 Temmuz 1913

Kilis'ten Hacıhabibli ve Yoğunluk Müfrezelerine:

Bu yazımızla, size arkadaşlarımızdan Giyork Nalbantyan'ı gönderiyoruz. Kendisi müfrezelerinizde yapılacak düzenleme ve vazifelere dair gerekli yetkiye sahiptir. Tebliğ edeceği maddeleri aynen yapmaya mecbursunuz. Tabii yol harçlığını düşünürsünüz.

“Yazılar”

Numarası
25

13 Ağustos 1913
Kilis'ten Antep'e:
Rahip Sahak Mumciyan'a:

.....
Bizim çalışma tarzımız sizce bilinmektedir. Komitemiz zulüm görmüş Ermenilik için bütün gücünü harcayacak ve feda edecektir. Komitemizin bu maksadına katılmış olduğunuzdan, oralardaki yeni teşkilât gereğince oluşturulan müfrezelerle iş birliği yapınız ve onları babacan nasihatlerinizle teşvik etmenizi rica ederiz.....

“Yazılar”

Numara
26

13 Ağustos 1913

Süveydiye Hınçak Komitesi İdare Heyeti Üyelerine:

Arkadaşlar:

Meclis idare üyeliğine seçilmekle, mukaddes bir görevin başına geçtiğinizi ve bu duruma çok sevindiğimizi bildiririz. Heyette görevli arkadaşımız Giyork'tan aldığımız bilgiye göre, liyakatinizle bu göreve lâyık olduğunuzu tasdik eder, sizi tebrik ederiz.

Fakat, amaca ulaşmanın, göreve gelmekle değil, fedakârca hizmet ve ciddî bir gayretle mümkün olacağı sizce de bilinen bir gerçektir. O hâlde sizin talihli ellerinize bırakılan, talihsiz Ermeni milletinin diriltilmesi ve güçlendirilmesi için Ermeni milletinin menfaatlerini kendi menfaatlerinizden kat kat üstün tutacağınıza kesinlikle emin olduğumuzu büyük bir sevinçle ifade ederiz. Bu konuyla ilgili verdiğiniz kararlar sevincimizi bir kat daha artırdı. Ancak bu kararlar ne kadar parlak, ne kadar canlandırıcı olursa olsun, kâğıt üzerinde kaldıkça, sonucun faydadan çok zarar, güçten çok güçsüzlüğe sebep olacağı sizce de bilinmektedir. Verilen kararlar uygulanmalı. Başarının başlıca şartlarından biri de budur. Komitemizin oradaki girişimleri hakkında her aybaşı idaremize bilgi vermeniz şarttır.

Ermeni göçünün her geçen gün daha vahim bir durum aldığını şimdiye kadar gazetelerden veya başka kaynaklardan haber almışsınızdır. Bunun, Ermeniler için tehlikeli bir olay olduğu, Türk Hükûmetince, Ermeni varlığına yapılmış savaş derecesinde şiddetli bir darbe olduğu meydandadır.

Bu, Ermeni meselesini suya düşürmek için Türklerin çevirdiği bir plân olduğundan, o taraflarda çıkabilecek göç meselesinin bir saat evvel bastırılmasına elinizden gelen gayreti göstermelisiniz. Milletimizin yaşamasını isteyen herhangi bir Ermeni, önce şunu bilmelidir ki, millet, millî sevgi ile yaşayabilir. Millî duygudan mahrum olan bir millet, aynı zamanda yaşamaktan da mahrumdur. Milletin yaşaması için en büyük vasıta, en zorunlu çare olan milliyet duygusunu temin için çocuklar millî okullarda okutulmalıdır. Şu hâlde çocuklarımızı Amerikan kolejlerine ve kuruluşlarına göndermek bu durumda bir cinayettir. O okullarda millî duygular ve ruh yok. Ciddî öğretim, fedakâr Ermeniler yetiştiren okul istiyorsanız, işte Kilis okulunuz, Kilikyan Koleji.

Göç hakkındaki konuşmalarımızdan dolayı içinde bulunulan durum hakkında bir fikir istediğinizi zannederiz.

Ermeni meselesinin, bütün Avrupa basınını ve siyasîlerini meşgul ettiği bir zamanda, uyruğu olduğumuz Türk Hükûmetinin bize karşı takınacağı yol ne olabilir?

Bunun, göç meselesinden daha kolay bir mesele olduğu anlaşılabilir.

Sevgili arkadaşlar: Gayet hassas anlardayız. Bulduğumuz zaman, Ermeni zulmünü tayin edecektir. Şimdi kendimizi korumak için, her zaman yardım isteyeceğimiz iki büyük güç vardır. Biri Allah, diğeri silâhtir. Bütün hayatımızda bu sizin için bir kural olmalıdır.

“Yazılar”

Numara

10

Ocak 1914

Arkadaş Tanilyan’a

Geçenlerde kiraathanemizde ara bozucu mahiyette, uygunsuz birtakım sözlerin üzerine, sana yapılan uyarılara rağmen yine aynı uygunsuz davranışları devam ettirdiğinden, İdare Heyetimiz kararıyla sana son defa olarak kesin ihtar veriyoruz. Kabul edersen ne âlâ, aksi hâlde.....

Basmacıyan

5 Aralık 1913

7 numaralı genelgenizi aldık. Şahsî gururumuz unutulurak komitenin gücünün azalmasına sebep olan bu gibi düzensiz hareket ve davranışlarınızdan dolayı, meclisimiz üzüntülerini bildirir.

Öncelikle şu bilinmelidir ki, Hamidlere, İzzetlere baş eğmeyen ve idam sehparlarından korkmayan Hınçakyan üyeleri, hiç olmazsa şimdi kanun karşısında olsun şahsî çıkarlarını gözetmeliydi.

İşte bu bildiri hakkındaki cevabımız:

Şubemiz bundan iki ay kadar önce kongreye çağrıldıysa da bu çağrıyı dikkate almadı. Bundan dolayı Şubemiz kongreye katılmamıştır.

----- ۛ ----- ۛ -----

Following are the translations of the important and doubtful documents found in the Book of Records and Minutes of the Hinjackian Committee Kilis Branch.

Session:
January 8, 1913
Decision:

2. Friend Thomas has undertaken the duty of sending and conveying of the letters to every single detachment in Hacıhabibli¹ and Yoğunluk.²

Session:
January 27, 1913
Decision:

1. Notification of the central branch to make preparations to defend itself.

¹ Hatay, Samandağı, Eriklikuyu.
² Hatay, Samandağı, Yoğunluk.

2. While answering the headquarters' notes numbered 2, 3, and 4, the girl problem that took place this week (3) should be included in a political manner.

Session:
February 10, 1913
Decision:

2. To accept Ghijork Gazerijan as a friend, and to inform the detachment he is to enroll with a written message.

4. Shamamijan requests to be accepted to the committee with a special note. His request has been granted, and the Pailak detachment will be informed about his joining.

Session:
April 21, 1913
Decision:

3. Inviting of all the members to Hamparsum Berberijan Effendi's conference to be held in the next meeting.

Session:
March 8, 1913
Decision:

1. One of the friends must be sent to Yoğunoluk in July.

Session:
March 23, 1913
Diary:
Notification from Paris
Decision:

1. In accordance with the notification number 10, a general meeting will be held at our headquarters and delegates will be announced and elected. Our committee will hold talks with those delegates and with the elected delegate of the Center for the Turkish Armenians (if Antep and Aleppo branches join). In other words a delegate will be elected from the three branches and will be sent right away after giving his allowances.

4. Students named V. Bairam, M. Marto, K. Shamamijan, V.L. Mahorgrivijan want to join the Pailak detachment as friends. Our council found their request for joining the detachment appropriate, and it has also been decided that the joining of S. Yehaneli, N. Pilavcijan, H. Vartan to the same detachment.

Session:
June 30, 1913
Decision:

2. A letter informing Kendirijan about our conditions will be sent by our administration.

3. Friend Nalbantijan will set out to establish a detachment in Süveydiye¹ villages nowadays.

40% of the expenses pertaining to the education of his two children, either here or somewhere else, will be met.

To encourage them to protect themselves.

All the expenses of Nalbantijan, who is given the duty of setting up of a commission composed of the presidents, will be met by the mentioned detachments.

Session:
August 11, 1913
Diary:

1. Argument between Shamamijan and some of the members of the Pailak detachment.

Decision:

1. All the members will be called in for advise, our council should be informed about such events at once, otherwise they will be held responsible.

2. It has been understood from Nalbantijan's reports that he has been successful in Antakya and in its environs with his propagandas and accomplishments in Süveydiye villages and the organizations he has set up, and that he has increased the number of members of our organization; moreover, he has found the Hacıhabibli Committee. In order to convey our gratitude a committee is set up. The members are:

1. Sahak Aramijan	President
2. Muvesi Berhalijan	Clerk
3. Bogos Garboshijan	Treasurer
4. Iskender Iskenderijan	Vice-President
5. Hertom Filijan	Vice-Clerk

Sending of a letter of commendation to Sahak Aramijan for his extraordinary efforts for the development of our committee has been decided.

¹ Hatay, Samandağı.

Session:
August 21, 1913
Decision:

3. It has been understood that there are problems in our organization and branch that was established a couple of years ago in Zeytûn.¹ In order to solve the problems especially those between the branch and the director, sending of letters to the parties for the clarification of the disagreements has been decided.

Session:
August 25, 1913
Decision:

1. The written application of Malkon Arabatlijan has been accepted. His joining the Pailak detachment and the informing of the chief of the detachment has been decided.

Session:
1913
Decision:

1. Taking part of at least 50 gunned men in the front row and their opening of the two flags that have been prepared by our committee during the welcoming ceremony of Patrick Effendis visit to Kilis has, been decided.

Session:
October 20, 1913
Decision:

1. The members of the administrative committee in the elections are:

President	: Agop Basmacijan
Clerk	: Kiyork Nalbantijan
Trasurer	: Armenak Bederijan
Vice-President	: Armenak Keshishijan
Second-Clerk	: Thomas Vahanijan

Session:
November 3, 1913
Decision:

1. Detachment organizations will continue as previously, but the chiefs will keep their positions by elections. Detachments will be informed on the issue.

¹ Kahramanmaraş, Subdistrict of Süleymanlı.

Session:
January 26, 1914
Decision:

Detachments

1. Arziyo – Karteli
2. Gayzak – Kayglicem
3. Murad
4. Vorsört – Avcı
5. Jirayir
6. Masyaç
7. Ararat – Mountain
8. Pailak

Presidents

- Marashlian
Ohannes Bairamijan
Cheyrast
Ziran Terzijan
Agoyus Basmacijan
Aram Atarian
M. Topcijan
Tersi Pilavcijan

Vice-Presidents

- Nalbantijan
Çerçi
Abraham Benlijan
Hevokızich
Tersi Solakian
Alexander Selahijan
Avadis Basmacijan
Stephan

Inspection Committee

1. Agop Basmacijan
2. Armenak Keshishijan
3. Armenak Bederijan
4. Mehran Chaperast
5. Thomas Movesijan

Session:
March 11, 1914

Answer to the Local Administrator's message dated March 12, 1914 and numbered 866.

Decision:

In the above-mentioned message the names and curriculum vitae of our administrative committee members and of our organization members are requested. However, it has been decided that the request will be met without mentioning the names of the forty members of our organization and three members of our administrative committee. It has also been decided to write in the answer that the message dated February 27 was received on March 11.

The names of the members of the administrative committee to be given are:

Agop Basmacijan
Thomas Vahnian
Armenak Bederian

Session:
April 30, 1914

As a result of the elections held: Agop Basmacijan is elected as the president, Haronyun Haronyunaia as vice-president, Aram Atarian as treasurer, Thomas Vahanijan as clerk, and Manuk Topcijan is elected as a member of the administration.

Session:
June 15, 1914
Daily:

2. A letter from Administrative Committee in Paris

Decision:

2. The notification numbered 2 has arrived via our friends in Antep. As it has been understood from the message that: the Central Administrative Committee in Turkey has been dissolved due to maladministration and indifference; therefore, it is called void. Now, our committee decided to request from Paris, in a written message, with whom to contact and how to govern the Aleppo Turkish Committee.

5. By approving the formation of the Student Committees, Agop Gazirijan has been appointed for the establishment of the Student Committees.

December 3, 1913

2. Circular numbered "7," of the Central Administrative Committee

Decision:

2. Circular is read, and writing of an answer as follows has been decided.

A circular has been received from Varna. But we could not send a delegate to the congress. It is better for the two administrative committees to reach an agreement.

Following is the translation of the Copy Book of the Hinjack Committee Kilis Branch.

From the envelope numbered 8

"Writings"

Number 4
January 9, 1913

To the Yoğunluk Detachment:

..... We are sending the necessary information to Hacıhabibli. You will send the information you receive to us. Sent the letters via Hacıhabibli.

The situation we are in is very difficult. We are especially worried about the Armenian problem's taking place in the political agenda once more. We the Armenians, the Hinjacks ought to be alert and prepared. We have to carry out the orders of our committee carefully. We have to reinforce and increase the number of our detachments by the enrolment of active, resourceful, and dependable friends. You have to work for reinforcing your own self-defense measures. We were going to send a delegate for the elections, but it has been delayed.

President
Agop Basmacijan

“Writings”
Number
5
January 9, 1913

To the Hacıhabibli detachment:

We have not heard from you for a long time. Turkey's extraordinary present situation, Armenian problem's taking place in the political agenda once more, is worrying our minds. We have to be alert to the sudden formations of the black clouds that will lead to future political difficulties. We the Armenians, especially the Hinjacks ought to be alert and well prepared to this end we ought to accelerate our activities.

President
Agop Basmacijan

“Writings”
Number
12
May 11, 1913

To the Central Administration Committee, Istanbul

Please do not forget to send fifteen regulations booklets and fifteen programs to be given to the Turkish speaking villages. We have formed a lot of detachments in the Armenian villages on the slopes of the Kurdish Mountains. There is a need for an officer for their administration and organization.

President
Agop Basmacijan

“Writings”

Number
13
May 11, 1913

Kilis

To the Yoğunluk detachment:

We recently have written that one of our friends were to be sent to your area. However, we could not keep our words up to now because of the worsening political situation. Please be sure that we have not forgotten our word. We are always thinking of you, and informing the Central Administrative Committee continually. We will keep our word. But we are waiting for a more convenient time.

Our committee has taken another decision for the sending of one of our friends for the necessary corrections by July. Please wait another one-and-a-half months for this. Friends may be sure of this. Those Hınjıckian soldiers who have taken oath may proceed with their works..... You will have the instruction from a friend who will arrive there. Please inform now.

“Writings”

Number
15

May 27, 1913

From Kilis to Antep Branch

We hope that you have received the notification numbered “5” of the Administrative Committee of Turkey, and the notification number “10” of the Central Administrative Committee. In those notifications it has been announced that the Istanbul Congress will convene in July or August, in Varna this year.

Our Administrative Committee, as to the importance of the congress, has decided to send a representative on our branch’s behalf. However, because the meeting of the necessary allowance, twenty liras, for the trip is not easy it is found more appropriate that it will be better to send a common delegate to Varna on behalf of the Kilis, Antep and Aleppo branches. Please send in your views on the issue urgently.

“Writings”

Number
18

July 8, 1913

From Kilis to Hacıhabibli and Yoğunoluk Detachments

With this note we are sending one of our friends, Ghijork Nalbantijan, to you. He has the necessary authorization and priorities to make arrangements at your detachment. You are obliged to execute his notifications. Of course you will think about his travel expenses.

“Writings”

Number
25

August 13, 1913

From Kilis to Antep:
To minister Sahak Mumcijan:

.....
Our methods of work are known to you. Our committee will sacrifice all its efforts for the oppressed Armenians. As you have agreed with our committee's aim, please cooperate with the detachments established in accordance with the new organization scheme. Please encourage them with your fatherly approaches.....

“Writings”

Number
26

August 13, 1913

To the Members of the Administrative Committee of the Süveydiye Hinjack Committee

Friends:

We would like to extend our happiness from your election to a sacred mission as a member to the administration of the council. In accordance with the information we have received from our friend Ghijork, who is one of the members of the committee, we hereby approve and congratulate your appointment.

However, as you would agree, achieving an aim is not met by being appointed to a post, but by extreme devotion and perseverance to the tasks. Thus, we hereby would like to declare our ardent belief that you will always keep the benefits of the Armenian nation higher than your own personal interests for the reviving and betterment of the unfortunate Armenian nation. The decisions you have taken have added to our happiness. However, as

you would approve, if the decisions taken were bound to stay on paper, no matter how brilliant or enlivening they are, they are subject to cause detriment and weakness rather than advantage. The decisions taken ought to be executed. This is one of the fundamentals of strength. You should inform the administration about our undertakings there in the beginning of every month.

You must have heard about the day-by-day worsening situation of the Armenian migration from the press as well as from other sources. It is a periling event for the Armenians, as it is clearly evident that it is a strong blow, reaching almost to the level of war, on the existence of the Armenians by the Turkish Government.

This is a plan to jeopardize the Armenian problem executed by the Turks; therefore, you should take every measure to prevent the migrations from your area only within an hour. An Armenian who wants the continuation of our nation should know, at first, a nation can only survive through love of nation. A nation that is deprived of love of nation is also deprived of living. The greatest means of survival for a nation is the guaranteeing the idea of nationhood in our children who ought to be fostered in national schools. In other words, sending our children to American schools and establishments is nothing more than a murder. There are no national feelings and spirit in those schools. If you really want schools that foster devoted Armenians, and schools that offer serious education, here we have our Kilis School – Klikian College.

Considering your speech on the migration, we believe that you would like to have more information on the issue.

How would you think the Turkish Government, of which we are the subjects, would react us at a time when all the European press and politics are occupied with the Armenian problem?

This might be considered as an easy problem than migration.

Dear friends: We are living in delicate times. These days will determine the Armenian atrocities. There are two great powers to rely on forever to protect ourselves. One is God, the other is the arms. This should be a rule for all our lives including you.

“Writings”

Number
10

January 1914

To: Friend Tanilijan

Upon your inappropriate words, enticing breaking up of our friendship, spent in our coffee house the other day, and your continuation of your in appropriate behavior despite all the warnings; our Administrative Committee

decided to give you a firm warning for the last time. If you accept it is alright, or else.....

Basmacijan

December 5, 1913

We have received your circular number "7." Our committee would like to express its deepest regrets for being subject to your inappropriate actions and behaviors, neglecting our personal honor that caused the decreasing of the committee's power.

It should be known, clearly, that the Hinjack members who never yielded to Hâmids, or to Izzets, and who never feared from the gallows should have at least considered their own personal benefits.

Here is our answer to this circular:

Although our committee has been invited to the congress two months ago it did not take it in consideration. Therefore, our branch did not attend the congress.

Bk. s. / See pp. 289-308.

3 ncü Ordu Komutanlığına

Pasinler kazasındaki Ermeni köylerinde oturanların durum ve hareketlerini incelemek üzere gönderilen görevliden alınan ve bazı önemli bilgileri içeren yazının sureti, komutanın görüşleri alınmak üzere Ek'te sunuldu. 13 Eylül 1914.

Erzurum Vali Vekili
Defterdar
(İmza)

----- 80 ----- 82 -----

To the 3rd Army Headquarters

Attached is the copy of the report received from the officer who was sent to gather information about the situation and the movements of the Armenians residing in the villages around Pasinler. September 13, 1914.

Deputy of the Erzurum Governor
Provincial Treasurer

Bk. s. / See pp. 309-310.

3 ncü Ordu Komutanlığına

Pasinler kazasının Bozvıran köyü civarında oturan Ermeni köyleri sakinlerinin durumlarının incelenmesi konusunda, o taraflara gönderilmiş olan sivil polis memurluğundan bazı bilgileri içeren yazının sureti komutanın görüşleri alınmak üzere Ek'te sunulmuş ve içeriğine göre araştırılarak gereğinin yapılması konusunda adı geçen kaymakamlığa tebliğ yapılmıştır. Emir ve müsaadelerinize arz olunur.

13 Eylül 1914

Erzurum Vali Vekili
Defterdar

Rusya'da bulunduğum sırada, gerek doğu illeri meselesinin ve gerekse Kafkasya'da ortaya çıkan ufak tefek meselelerin çözümünde, Rus Hükümetinin Ermenilere çok güvendiğini ve onları kendi tarafına çekerek doğu illeri adını alan Doğu Anadolu'da, istediği zamanda bir ayaklanma ve karışıklık çıkararak bu şekilde iç işlerimize müdahale ile devletimizi sıkıştırmak amacını güttüğünü, resmî ve gayriresmî olarak duymuştum. Bu amaç için pek çok para harcayan Rusların, Ermenileri her durumda kendi tarafına çektiğini ve Ruslara karşı Ermeniler arasında uyanan bu tutkunun bizim topraklarımızdaki Ermenilere de bulaştığını yine Petersburg'da bulunduğum son zamanlarda öğrenmiştim. Bu sebeple, Pasinler kazasındaki Ermenilerin durumuna dair polis tarafından verilen raporları dikkate değer bulduğum gibi, bütün doğu illerindeki Ermenilerin büyük bir kısmının da, aynı duygu ve düşüncede oldukları şüphesizdir. 1 nci Şubeye teslim edildi.

14 Eylül 1914

----- 80 ----- 82 -----

To the 3rd Army Headquarters

Your Highness

Attached is the copy of the report given by the police officer who was sent to the environs of the Bozvıran village of the Pasinler district to inspect the situation of the Armenian settlers in the area. The report is presented with the aim of having commander's views on the issue. The report is also sent to the Office of the Kaimakam for its due, upon further investigations.

September 13, 1914
Deputy of the Governor of Erzurum
Head of the Provincial Treasury

I have officially and unofficially had heard, when I was in Russia, that the Russian government was relying heavily on the Armenians for the solution of both the eastern provinces problem and for the solution of the minor upheavals in the Caucasus; and that the Russian government was trying to pull the Armenians on her side to incite upheavals and turmoil in the eastern provinces, Eastern Anatolia, whenever she wanted, with the aim of putting the pressure on our government by interfering with our internal affairs. I have also heard recently, in Petersburg, that the Russians's investing so much money for the realization of this goal has urged the Armenians living in our country to join the Armenians on the other side of the border who were already impelled by the Russians's behavior. Hence, I find the reports presented by the police extremely worthy of consideration; moreover, it can be asserted, without doubt, that most of the Armenians living in the eastern provinces are full of same desire and feeling. Presented to the 1st Division. September 14, 1914.

Bk. s. / See pp. 311-312.

Erzurum Valiliği
Yazı İşleri Müdürlüğü

Bundan beş altı gün önce Pasinler'in Komasur, Bozvıran, Velibaba, Aliçehrek köylerine gidilip soruşturmaya başlandı. Şöyle ki: Rusya bundan iki sene önce, 101 seneye mahkûm olarak Sibirya'ya gönderilen Gümrü Ermenilerinden Aramays ismindeki fedaî başını, şimdi terhis ederek Kars'a göndermiştir. Orada Ermenilerden birçok çete üyesi kaydederek birlikte Seynihan kordonuna gelip onlardan 10, 15 kadar haydutu kıyafet değiştirerek, yani Pasin köylülerinin elbiselerini giydirerek, köylere göndermiş. Köylülere öğüt olarak "Sizler Osmanlıya yardım etmeyiniz. Aramays diyor ki Rusya Devleti bize söz verdi. Kars'tan Osmanlı ülkesinde nereye kadar gider isem, oraya kadar size beylik vereceğim." dedi. Bu köylerde ne kadar Ermeni varsa Aramays adını işittikleri zaman Aramays tarafına geçmek fikrindedirler. Hatta Hamit Ağanın çetesine yazılan Komasur köyü Ermenileri, Aramays'tan aldıkları cevap üzerine beygirleri geri vererek çeteden çıkmışlardır. Aramays yine nasihat olarak "Sizler Osmanlıya yardım ederseniz, Rusya'nın Kars tarafında, Ermenilerden çok başka millet yoktur. Siz gidip kendi milletinizin canına, malına nasıl hıyanet edersiniz?" der.

Rusya'nın mareşallerinden Loris Melko'nun oğlu, ihtilâl çıkarmak için Van'a gitmiştir. "Osmanlı Rusya'ya taarruz etmedikçe, sizler tarafından bir ihtilâl ortaya çıkmasın." talimatı verilmiştir. "Her ne zamanki, Osmanlı harbe başlarsa siz de o sırada ihtilâl çıkarınız. Askere de giderseniz, üçte biriniz gidin. Askerde iken Rusya'ya taarruz etmeyiniz." Erzurum delege evine Komasur'dan üç adam gönderilmiştir. Cevap bekliyorlar. Delege ne emrederse o yolda hareket edeceklerdir. Aramays'ın yazmış olduğu çetelerin birçoğunun da Pasinler ve Ova Ermenilerinden olduğu, her köyden de kırkar ellişer kişinin gittikleri, bunun üzerine Seynihan kordonuna birçok silâh ve mühimmat da Aramays tarafından götürülmüştür. Geliniz bu silâhları götürünüz. Bunların bir kısmı razı olmuş ve bir kısmı da razı olmadıklarından dolayı, Bozvıran köyünden Keşiş oğlu meşhur komite başı Bedros'un iki gün önce Seynihan'a silâh veya adam geçirmek için gittiği ve yukarıda açıklananların hepsinin güvenilir araştırmalardan olduğu gibi, Rusya'nın şu sırada yenilgi haberleri işitildiğinden, çok üzgün oldukları dış görünüşlerinden anlaşılmıştır. Önceden arz ettiğim sebeple aşiret alaylarının içten bağlılıkla vatana çalışacakları arz olunur.

13 Eylül 1914

Sivil Memur
Mehmet Nuri

Office of the Governor of Erzurum
Office of Correspondences

The interrogations started in Komasur, Bozviran, Velibaba, Aliçehrek villages in Pasinler district some five or six days ago. An Armenian gang leader, Aramays, a subject of the Gümürü Armenians, who was sentenced to 101 years and had been sent to Syberia by the Russians, has been released and sent to Kars recently. After having registered large number of Armenians to his gang, he has sent 10 - 15 of them to the villages near Seynihan line in disguise of Pasin villagers and had them advice the villagers that: "Do not help the Ottomans. Aramays says that, 'Russia has promised us to give all the land that we take under our control from Kars to wherever we can reach.'" All the Armenian villagers in this district are striving to join Aramays upon hearing his name. Even the Armenians of the Komasur village who had joined Hamit Agha's forces returned their horses and joined with Aramays. Again, Aramays says, as an advice, that "If you help the Ottomans, you will be betraying your own nation's life and property as there is no other nation so largely populating Russia's border region with Kars." Loris Malko, son of one of the Russian Generals, has left for Van to incite uprisings. He was ordered not to "incite an uprising unless the Ottoman Army attacks on Russia;" and that "should the Ottoman Army declares war upon Russia, as usual, you are to incite an uprising; and if you enroll the army, only one-third of you should join, and do not take part in the attacks against Russia."

Loris Malko's, one of the Russian generals, son have gone to Van to incite a rebellion. They have given the orders "not to incite an uprising unless the Ottomans attack Russia". "Whenever the Ottomans engage in war, only then you should initiate the uprising. If you are called to army, only one-third of you should go. And do not attack Russia when you are in the army. "Three men were sent to Erzurum delegate house from Komasur. They are waiting for a reply. They will act in line with the delegate's orders. Most of the gang members enlisted by Aramays are the Armenians from Pasinler and from the neighboring plains districts. Every village has sent some 40 or 50 men. Upon this Aramays armed them with guns and ammunitions on the Seynihan line saying that: "You can take those weapons." Although, some of them agreed to do so, some did not. The Armenians who have disagreed were taken away by the famous gang leader Bedros, Keshish's (Monk's) son from Bozviran Village, two days ago to steal weapons and to transfer men

Hasankale'de¹ Ermeniler tarafından yaralanan Türkler
Turks wounded by the Armenians in Hasankale

¹ Erzurum, Pasinler.

from Seynihan. All of the information stated above is from reliable sources; and Armenians' appearances reflect their unhappiness as the news of the Russians' defeat arrives. Thus, under the light of the above-mentioned facts, I hereby may claim that the tribal forces will serve the country with dignity.

September 13, 1914.

Civil Servant
Mehmet Nuri

Bk. s. / See pp. 313-314.

Bitlis Valisi Mustafa Beyden gelen 18 Eylül 1914 tarihli şifrenin çözümüdür.

Ermeni aydınları arasında, son günlerde alınan karar ve uygulamaların; “harbin ilânına kadar sessiz kalınması ve itaatin korunması, harp ilân edildiğinde ordudaki askerlerin silâhlarıyla birlikte düşman tarafına geçmeleri; Türk ordusunun ilerlemesi durumunda itaate devam edilmesi; Türk ordusunun geri çekilmesi hâlinde de silâhlanıp çete hâlinde gelen şeylere el konulması ve ilişkileri kesme” merkezinde olduğunun güvenilir ve özel istihbârat sonucuna dayandığı Muş Mutasarrıflığından bildirilmiştir.

Şubece bilgi alınmış
ve gerekenin yapılması
maksadıyla 1 nci Şubeye
teslim edilmiştir.

İkinci Şube Müdürü

----- 80 ----- 82 -----

Following is the deciphering of the code dated September 18, 1914, that is received from the Governor of Bitlis Mustafa Bey.

Under the light of the reliable and special intelligence, it has been asserted by the Office of the Governor of Muş that the Armenian intellectuals have decided to keep their silence and obedience until the declaration of war, and suggested the joining of the soldiers in the army, with their arms, with the enemy forces upon the declaration war; and should the Turkish Army advance they were to show their obedience; and on the occasion of the Turkish Army's withdrawal they were to set up gangs and confiscate the revenue; and thus it can be claimed that they are at the verge of severing their ties with the government.

The division has received the information
and forwarded to the 1st Division
for the taking of necessary measures.

Chief of the Second Division

Bk. s. / See pp. 315-316.

Diyarbakır Valiliği
Yazı İşleri Müdürlüğü

İstanbul Sıkıyönetim Mahkemesi Soruşturma Heyeti Başkanlığına

7 Ekim 1914 tarih ve 594 numaralı telgrafa Ek'tir. Araştırmalar sonucunda Diyarbakırlı Mardirosyan Setrak'ın evinde ele geçirilen evrak ile bunların tercümesini içeren polis müdürlüğünden resmî yazı ile verilen defter suretiyle söz konusu kişinin durumuna ait rapor Ek'te sunuldu. Konuyla ilgili karar sizindir.

9 Ekim 1914

Vali

----- 50 ----- 52 -----

Diyarbakırlı Mardirosyan Setrak'a ait evrak ve mektuplar

Numara

1. El yazısıyla yazılmış bir şarkı defteridir ki, baş tarafında mürekkeple yazılmış kısmı Gramyan'a ait Türkçe ibareli şarkıdır. Kurşun kalemle yazılmış olup, kenarları çizilen şarkılar tümüyle ihtilâl çıkarmak, ayaklanmak, Ermenistan teşkil etmek, Kürtleri kahretmek, Hınçakyan kahramanlarının övünülecek vasıflarını söylemek gibi ihtilâlcî girişimlerden oluşmaktadır. İçerisindeki üç parça kâğıttan birisi, Tiflis'te Bedros Perosyan'ın adresini; ikincisi Diyarbakır Protestan Maarif Cemiyeti damga ve mührünü içermekte, köylerine sekiz atlı askerin geldiğini ve Hamit Ağa ile Hüseyin Çavuş'un iyiliklerinin dikkate değer olduğundan; üçüncüsü Ermeni marşı olup içeriği millî hareketi teşvik ve cesaretlendirme konularından bahsetmektedir.

2. İmzasız yazılmış kâğıtta, karısı Müslüman olup bir şeyhin yanındaki adamla evlendirildiğinden dolayı, kocasının karısına, kendisinin de Müslüman olduğunu, o adamdan ayrılıp yine kendisiyle evlenmesini teklif etmesi yazılıdır. Kâğıtta kadın tarafından verilmiş cevaplarda, "Beni Kürt kaçırmadı, ben Müslüman oldum, onunla evlendim!" sözleri de vardır ki, bu bir mektuptan çok, karı - koca arasında karşılıklı gönderilen mektuplardan çıkarılmış bir özet olsa gerektir.

3. Önemsiz bir yazı, eşkiya defterinden, İngilizce ve Ermenice bazı talimlerden oluşmaktadır.

4. Yine önemsiz bir yazı talim defterinden ve bazı meşhur kişilerin özgeçmişlerinden oluşmaktadır.

5. Bir kısmı önemsizdir. Altı çizilen satırların tercümesi aşağıdadır: Askerin haberini, bir gün muhtar getirdi. “Bizi sakladılar ve burada yabancı kimse yoktur!” cevabını verdiler. Sonumuz ne olacak bilinmemektedir. Ben hırsız gibi dükkâna gidiyorum. Onları gördüğümde saklanıyorum. Ne yapacağımızı bilmiyoruz. Şaşırılmış vaziyetteyiz.” 5 Ağustos 1914. İmza: Kızkardeşiniz Kadar Yağlıcıyan

6. Önemli bir şey yoktur.

7. Önemsiz bir masraf pusulasından oluşmaktadır.

8. Hınçakyan Diyarbakır Şubesi mührünü içeren bir davetiyedir. Tercümesi aşağıdadır: “Sevgili arkadaşlar! 22 Kasım 1909 Pazartesi günü akşam saat on buçukta görüşme için hazır bulunmanız rica olunur.”

9. Önemli değildir. Aile ve gönderilmeyen para konularından söz etmektedir.

10. Sıradan, Türkçe olarak yazılmış türküdür.

11. Bu da aynı şekilde bir türküdür.

12. Yazanın imzasını içermeyen bir tiyatro piyesidir. Hayalî bir Selim Şah’ın zamanında Ermenilerin zulüm, sefalet ve yokluktan çektiklerini anlatmaktadır. Sonucu da “asayiş mükemmeldir” alay cümlesiyle bitmektedir.

13. Önemsiz bir tiyatro piyesinden oluşmaktadır.

14. Kızılhaç teşkilâtı başlığı altında yazılmış bir tüzüktür. Taşnaksütyun Komitesi teşkilâtına bağlı, ikinci derecede bir teşkilât olması ihtimal dâhilindedir. Daha çok Kızılhaç adı altında Taşnaksütyun Komitesi, İkincil Merkezler Nizamnamesi olması ihtimali vardır. Birinci amaç, “Ermeni kadınlarının fikirlerini yükseltmek”, ikinci amaç, “Kendilerine şahsî ve ailevî terbiye vermek”, üçüncü amaç, “Hürriyeti elde etmek için çalışmak” başlıklarıdır. Bu evrakın ilk dört sayfası kaybolmuştur. Beşinci sayfadan itibaren başlıyor.

İçeriğinin derinliğine inilince toplanan paraların Taşnaksütyun teşkilâtının merkezlerine gönderileceği ve para için kimsenin merkezden hesap soramayacağı yönleri de göze çarpıyor. Gündüzleri dersler düzenlemek, geceleri nutuk vermek. Böylece propaganda yaparak milletin hukukunu korumaya gayret etmek, bu teşkilâtın esas görevlerindedir. Şu hâlde, bunun bilinen Kızılhaçla bir alâkası yoktur. Sadece bir komite teşkilâtıdır. Ermeni siyasî mağdurlarına, çetelerin çatışmalarında sakat kalanlara ve ölenlerin ailelerine yardımda bulunmak görevleri arasında

gösteriliyor. Diğer kısımları, tertiplenmeleri ve toplanmaları konusunu içeriyor.

15. Önemli bir şey yoktur. Yılbaşı münasebetiyle bir kız tarafından anne ve babasına yazılmıştır.

16. İngilizce ve Ermenice yazılmış bir sözlük defterinden oluşmaktadır.

17. Fotoğrafçılık hakkında yazılmış bir defterden oluşmaktadır.

18. Öncesi olmayan parça parça birkaç defter yaprağıdır ki, toplam yedi yapaktır. İçeriğinden anlaşıldığına göre bir cemiyetin kararları ve toplanan yardımlarından oluşmaktadır. Toplanan paranın toplamı 3501 kuruş 10 paradan ibarettir. İlk toplantısında 1 nci Reis Dikran Sabuncıyan ve 2 nci Reisi de Hagogyandır. Bagdasar Haroslıyan üyedir. Diğer bir toplantıda Hosib Diyagyan 1 nci Reis ve Nalbandyan 2 nci Reis ve Bagdasar Köroğluyan veznedar seçilmişlerdir. Toplantı yılı 1911'dir.

19. Bir kısmı önemsizdir. Altı çizilen satırların tercümesi aşağıdadır:

(... Kirkor'la birlikte İskenderiye'ye doğru gitmeye hazırlanıyoruz İskenderiye'de yakında buluşacağımızı ümit ederiz. Mektubun cevabını mutlaka yazınız. Eğer Setrak, Viranşehir'e gitmişse çabuk geri getirin. Bir dakika kaybetmeksizin İskenderiye'ye doğru yola çıkmalı. Sonra pişman olunur. Bizi sorumlu tutmayınız. Türklere de üç taş atın (küçük görmeden kinaye olsa gerek) imza..... Doğu Mardirosyan. İmzadan sonra: Kaçınız, kaçınız Osmanlı memleketinden kendinizi kurtarınız!... Gönderen Setrak ve Mıgırdıç Mardirosyan.

20. İçeriği önemsiz bir pusuladır.

21. Anlamı önemsiz bir parça kâğıttır.

22. “ “ “ “

23. Paskalya tebriğini içeren bir karttır.

24. “ “ “ “

25. “ “ “ “

26. Amerika'dan gönderilmiş önemsiz bir karttır.

27. İçeriği önemsiz bir karttır.

28. Önemsiz bir karttır.

29. Tebrik kartıdır.

30. New York'a gidip kendisini kurtardığını söylediğini yazan bir karttır.

31. Paskalya tebriğini içeren bir karttır.

32. Önemli değildir.

33. Paskalya tebriğini içermektedir. Önemsizdir.

34. “ “ “ “

35. Anlamı önemsiz bir karttır.

36. “ “ “ “

37. “ “ “ “

38. Anlamı önemsiz bir tebrik kartıdır.

39. Anlamı önemsiz bir karttır.

40. Anlamı önemsiz bir tebrik kartıdır.

41. Ergani Maden¹ Müdürü Karabet Çıracıyan'ın bir kartıdır. Tercümesi aşağıdadır:

(Arkadaş! Eğer iyi olduğunuzu bilsem, sizdeki Mart ve Nisan Hınçak Komite gazetelerini isterim. Teşekkürlerimi ve selâmlarımı kabul ediniz ...)

42. Anlamı önemli olmayan bir mektuptur.

43. Hınçakyan marşını içeren bir karttır. Üzerinde Hınçakyan ihtilâl reislerinden Arhanyan Kaloş'un resmi vardır. Anlamı, doğal olarak, birleşerek ve sözleşerek ileri gitmek ve millî emelleri ortaya çıkarmayı teşvik etmekten ibarettir. Gönderen Agop Çarşafçıyan'dır.

44. Bazı ilâçların yapılışlarını düzenleyen bir defterdir. Önemsizdir.

45. Anlamı önemsiz bir pusuladır.

46. Kolera hakkında yazılmış, önemsiz bir kâğıttır.

47. İlâç yapımı defterinin fihristidir. Önemsizdir.

48. İlâçların yapılışlarını içeren bir defterdir.

49. Millî ve ihtilâlcî şarkıları içeren bir defterdir.

50. Baştan sona ihtilâlcî duyguları besleyen konularla ilgili olarak yazılan bir defterdir. Vaktiyle Amerika'da yayımlanan Genç Ermenistan dergisinde yayımlanmış millî şarkılarla doludur.

51. Gerçi Diyarbakır Hınçakyan Şubesinin mührüyle bitirilmiş bir tiyatro piyesini içeren bir defter ise de içeriğinde ihtilâlle ilgili bir şey yoktur.

¹ Diyarbakır, Ergani.

52. Sultanî Okulu İngilizce Öğretmeni Dikiliciyan tarafından gönderilmiş bir karttır. Gönderen, Mardirosoyan'a "Ne haberlerin var?" diye soruyor.

53. Anlaşılması güç ve ihtilâlcî şarkılarla dolu bir kâğıttır.

54. Antep Okulunda taşla basılmış bir dergidir. İçeriğinde çalışalım, okuyalım, ileri gidelim, çocuklarımızı Avrupa'ya göndermeyelim kendi memleketimizde okutalım, fikirleri işlenmektedir.

55. "Su gibi kan içmek ve ölmek isterim." nağmesiyle ihtilâlcî duygularla yazılmış bir şarkıdır.

56. Bu da öyle ihtilâlcilikle yazılmış şarkılardan oluşmaktadır.

57. Türkçe anlam ve Ermenice harflerle yazılmış değersiz şarkılardır.

58. Önemli değildir.

59. Ermenice yazı ile Türkçe bir bilmeceyi içermektedir.

60. Bir zarf içinde üç parça mektuptan oluşmaktadır. Bir mektubun önemli kısımları aşağıdaki gibi tercüme olunmuştur:

"Genç Ermenistan dergisinden oraya gönderdik. Savaş olaylarına gelince bundan ne haber?... Gazetelerden çok haberler alıyoruz. Bazıları Almanya galip geldi, bazıları Fransa galip geldi diyorlar. Hangisi doğrudur? Çünkü, her iki partiden gazeteciler para almışlardır. Ümit ederiz ki, Almanya yenilecektir. Arzumuz da bu merkezdedir. Çünkü Almanya daima Ermeni meselesinde bize karşı olmuştur. Son nefesi kimin vereceğini bekleyelim." Gönderilen Vartanoş Mardirosoyan 6 Ağustos 1914 Philadelphia (Fildelfiya); Gönderen Hanyonosh Mardirosoyan (Kadın)

61. Bu mektubun önemli kısımları aşağıdadır: "... Kısaca Osib ve Setrak ile birlikte epeyce görüştük. Yalnız bir şeyden dolayı şaşırдық. Geçenlerde yazmıştım, gönderilen mektuplardan birisinde Diyarbakır'da Hınçakyan şubelerini kapattıkları yazılmıştı. Buna dair küçük bir mektup gönderiniz. Eşyayı da satıp borçları kapatmışsınız. Bu konuda imzalı mektubunuzu bekliyorum.

62. İlâçların yapışlarını içeren önemsiz bir kâğıttır.

63. Bu mektubun önemli kısımları aşağıdadır: "9 Kasım 1914'te gönderdiğiniz mektupta, orada bir Kürt'ün asıldığını niçin haber vermediniz? Her haberi bize ulaştırın. Losik ne zaman Amerika'ya gelecekse onu da bildirin."

64. Bir sigorta şirketinin şartnamesidir.

65. Önemsiz bir kadın mektubudur.

66. Setrak Mardirosyan'ın adresini içeren boş bir zarftır.

67. Konusu önemli değildir.

Yukarıdaki 67 parça evrakın önemli kısmının tercümeleri yazılmıştır.

1 Ocak 1915
Mustafa Reşat

----- ✍ ----- ✍ -----

Office of the Governor, Diyarbakır
Office of Correspondences

To the Chairmanship of the Istanbul Martial Law Courts Investigations
Committee

Your Honor,

In attachment to the telegram dated October 7, 1914, and numbered 594. Attached are the documents found in Mardirosyan Setrak of Diyarbakır's house, their translations, copy of a notebook, and a report about this person sent by the department of police with under the official seal. For your further considerations.

October 9, 1914

Governor

----- ✍ ----- ✍ -----

The documents and letters belonging to Mardirosyan Setrak of Diyarbakır

Number

1. A handwritten book containing song lyrics, first part contains songs composed by Garamijan in Turkish. It is written in pencil, all the lyrics that are marked incite rebellion, uprising, founding of Armenia, destruction of the Kurds, and boast about the characteristics of the Hinjackian heroes. One of the papers bears Bedros Perosyan's address in Tbilisi; second bearing the signature and the seal of the Diyarbakır Protestant Education Association, tells about the coming of 8 mounted soldiers to their village, and about the hospitality of Hamit Agha and Hussein Çavuş towards them; and the third

being an Armenian march encourages and incites the nationalistic movements.

2. An unsigned letter tells about a divorced woman, who was converted to Islam of her own accord and married to one of the followers of the sheikh. Her ex-husband also was converted to Islam of his own accord, who proposes her to marry him again after having divorced from the follower of the sheikh. The letter also includes the woman's answers, she says, "I was not abducted by a Kurd, I've become a Muslim, and marry him!" This incident shows that the letter is a summary of the incidents between a wife and her husband.

3. An unimportant writing, it is composed of bandit's notebook, and instructions written in English and Armenian.

4. An unimportant writing again, it is composed of instruction books, and curriculum vitae of some of the well-known people.

5. Although some parts are unimportant, the underlined important parts are translated below: a mukhtar has brought information about the soldier. They sheltered us and told them that there was nobody. We do not know what will happen to us. I go to the shop as if I am a thief. I hide myself, whenever I see them. We do not know what to do. We are confused. August 5, 1914. Signed: Your sister Kadar Yağlıcivan

6. There is nothing important.

7. It is composed of an unimportant itemized bill of expenditures.

8. It is an invitation bearing the seal of the Diyarbakır Hinjackian Committee, its translation is given below: "Dear Friends! Your presence at the meeting, to be held on November 22, 1909, Monday, at 10:30 P.M., is requested.

9. An unimportant document. Talks about a family and the issues pertaining to not sending of money.

10. Consists of ordinary Turkish lyrics.

11. This is also an ordinary lyric.

12. An anonymous drama that tells about the sufferings of the Armenians under the rule of an imaginary Selim Shah. It ends with a derisive phrase: "Order is superb."

13. Consists of an unimportant drama.

14. It is a series of regulations written under the seal of Redcross Society; however, it is very probable that it is a sub-committee affiliated to the Daschnakzoutioun Committee. Rather, it is highly probable that, it is a Book of Regulations for the Secondary Centers of the Central Daschnakzoutioun Committee under the pretext of the title of the Redcross. First aim is "to increase the Armenian women's' knowledge;" second aim is "to educate themselves both in familial and individual issues;" third aim is "to

work in order to achieve freedom.” The first four pages of this document are missing. It starts from page five.

When read deep in to it, it is easily understood that the collected money would be sent to the centers of the Daschnakzoutioun Committee, and that no one had the right to ask any questions to the centers. The main aim of this organization is to set up courses in the morning hours, hold meetings in the evenings, and hence to try to protect the nation’s rights through propagandas. Thus, it can be claimed that it has nothing to do with the well-known Red Cross Society. It is only an organization of the committee. It has also declared that, another aspect of their missions is to help to the politically injured Armenian parties, and to help to the wounded gang members and to the families of the dead gang members who died in clashes. Other parts deal with their organizations and meetings.

15. There is noting important. It is written by a young girl to her parents on the occasion of new year.

16. It consists of linguistic studies written in English and French.

17. Consists of a notebook on photography.

18. Consists only of seven leaves of a notebook, early pages are missing. It consists of the decisions of the society and of the collected money. The amount of the money collected is 3501 kurus and 10 paras; the first chairman of the first meeting was Dikran Sabunjian, and the second chairman was Hagogijan. Bagdasar Haroslijan is a member. In another meeting Hosib Diaggijan has been elected and the first chairman, Nalbandijan the second, and Bagdasar Koroghlujian was elected as the treasurer. Meeting was held in 1911.

19. Although some parts are unimportant, the translations of the underlined parts are as follows:

(...We are packing up for Alexandria with Kirkor.... We hope we meet in Alexandria soon. Please write an answer. If Setrak has already gone to Viranşehir, call him back without any delay, he has to set out for Alexandria at once, or else all will be regretful. Do not hold us responsible. Cast three stones at the Turks (it can be considered as a humiliation) signed.... Doghu Mardirossijan run away run away after signing the [documents]). Sent by Setrak and Mıgirdic Mardirossijan.

20. An unimportant note.

21. An unimportant piece of paper.

22. An unimportant piece of paper.

23. A postcard for Easter celebrations.
24. A postcard for Easter celebrations.
25. A postcard for Easter celebrations.
26. An unimportant postcard sent from America.
27. An unimportant card.
28. An unimportant card.
29. A celebration postcard.
30. A card declaring that he has saved his life going to New York.
31. A postcard for Easter celebrations.
32. Not important.
33. A postcard for Easter celebrations. Unimportant.
34. A postcard for Easter celebrations. Unimportant.
35. An unimportant postcard.
36. An unimportant postcard.
37. An unimportant postcard.
38. An unimportant celebration postcard.
39. An unimportant postcard.
40. An unimportant celebration postcard.

41. A postcard written by Garabet Chirajian, administrator of Ergani Maden.¹ Its translation is as follows:

(Friend! If only I knew that you were doing well, I would ask for the March and April issues of the Hinjack Committee gazettes. Please accept my kindest regards....)

42. An unimportant letter.

43. A postcard consisting Hinjackian march. It has the picture of Arhanian Kalosh on it. Its meaning, naturally, is to go forward, and to encourage the national goals, and to incite trouble. Agop Charshafijan sent it.

44. A notebook containing the recipes of some medicines. It is unimportant.

45. An important note.

46. An unimportant note on cholera.

47. It is the index of the book of medicine. Unimportant.

¹ Diyarbakır, Ergani.

48. A notebook containing the recipes of some medicines.

49. A notebook containing national and rebellious lyrics.

50. A notebook containing lyrics that encourage rebellious issues throughout. It is full of national lyrics that were previously published in Young Armenia magazine, in America.

51. Although it is a notebook containing a drama, bearing the seal of the Hinjackian committee in Diyarbakır, there is no incitement of rebellion in it.

52. A postcard sent by Dikilijan, English teacher at Sultâni School. Sender is asking Mardirossijan "What news do you have?"

53. A document containing nonsensical and rebellious lyrics.

54. A magazine printed at the Antep School. It develops on themes of: working hard, going forward, not sending their children abroad but educating them in their own country.

55. It contains rebellion-inciting lyrics such as: "I would like to drink blood and die..."

56. This is also full of lyrics written in rebellious manner.

57. Insignificant lyrics written in Armenian letters with Turkish meaning.

58. It is not important.

59. It includes an unimportant Turkish puzzle with Armenian letters.

60. It consists of three pieces of letters in an envelope; the important parts of one of the letters are translated below.

(We have sent it to Young Armenian magazine. How about the engagements?... We are learning much from the newspapers. Some say the Germans have won, others say the French have won. Which is true? Because the reporters have taken money from the both parties. We hope that Germany loses. We are of this desire. Because Germany has always taken a stance against us on the Armenian issue. Let us wait and see that who is going to give the last breath out.) To: Vartanosh Mardirossijan, August 6, 1914, Philadelphia. From: Hanijonosh Mardirossijan (a woman).

61. The important parts of this letter are written below: for short we have talked with Osib and Setrak for a while. However, one thing has taken us by surprise. As I have written earlier, one of the letters stated that they have close down the Hinjackian Committee in Diyarbakır. Please send me a letter on this subject. You have at last paid all the debts by selling the furniture; I am looking forward to receiving a signed letter on this issue.

62. An unimportant piece of paper containing recipes of some medicines.

63. The important parts of this letter are as follows: (Why have not you informed us upon the hanging of a Kurd in your letter dated November 9, (1914). Forward all the information to us. Inform us about Losik's arrival to America

64. A company's document listing the terms of a contract.

65. An unimportant letter written by a woman.

66. An empty envelope bearing Setrak Mardirossijan's address.

67. The subject taken in hand is not important.

Above are only the translations of the important parts of the 67 documents found at the site.

January 1, 1915

Mustafa Reşat

Bk. s. / See pp. 317-327.

Osmanlı Hükûmeti
Dışişleri Bakanlığı
Siyasî İşler Genel Müdürlüğü
Dışilişkiler Dairesi
Adet
56487 / 1634

Savunma Bakanlığına

Sınır illerimizde alınan tedbirlerin Ermenilerin gayretini azaltmakta olduğu; mevcut siyasetlerine devam edilip edilmeyeceği hakkında, Ermeniler arasında fikir uyuşmazlığı yaşandığı; fedailerden 250 kişinin Erivan'dan Tiflis'e geri döndükleri; Antranik'in Çulfa bölgesinde gizli bir yerden Azerbaycan ve Kafkasya'dan gelen Ermeni delegelerine başkanlık etmek üzere Tiflis'ten hareket ettiği; bu toplantıda aleyhimizdeki eylemlere hız vermek veya uygun bir zamanı bekleyerek fedâi teşkilâtını geciktirmek hususlarının kararlaştırılacağı; alınan kararı öğrenmek için çaba gösterilmekte olduğunun Tiflis Başkonsolosluğundan bildirildiği, Petrograd Elçi Vekili Fahrettin Beyden alınmış olan telgrafta bildirilmektedir. İşbu telgrafın bir sureti İçişleri Bakanlığına gönderilmiştir.

3 Kasım 1914

Dışişleri Bakanı adına
Siyasî İşler Genel Müdürü

----- 80 ----- 82 -----

Osmanlı Hükûmeti
Dışişleri Bakanlığı
Siyasî İşler Genel Müdürlüğü
Dışilişkiler Dairesi
Adet

Bükreş Büyükelçiliğinin 21 Aralık 1914 tarihli ve 425 // 29350 numaralı yazısının sûretidir:

13 Aralık 1914 tarih ve 404-29312 numaralı yazımla, İbrail'de bulunan saf Ermenilerin kandırılarak Rusya'ya gönüllü olarak gitmelerini teşvik eden ve kolaylıklar sağlayan birkaç Ermeni'nin, Polis Müdürlüğünce gözetim altına alındığını ve tahriklere ve kandırmaca faaliyetlerine devam ettikleri takdirde,

Romanya'dan uzaklaştırılacaklarını Emniyet Genel Müdürlüğünün verdiği söze ve ifadesine göre arz etmişim. Bu konudaki teşebbüslerin meyvesi görülmeye başlanmıştır. Gerçekten bu defa İbrail Konsolosluğundan gelen bir raporda, son günlerde gönüllü Ermenilerin Rusya'ya göçlerinin tamamıyla durdurulduğu ve bu göçü teşvik için Romanya'nın diğer bölgelerinden söz konusu şehre gelen elebaşılardan gittikleri söylenmiştir. Şimdiye kadar Rusya'nın Reni limanına gitmek üzere Kalas'tan vapurlara binen Ermenilerin toplam miktarı 400'dür. Bunlardan 150'sinin İbrail'den gitmiş oldukları ilâve olarak ifade edilmiştir. Diğer bir kaynaktan aldığım bilgilere göre Bükreş'ten de çoğunluğu Bulgar uyruklu 50 kadar Ermeni, gönüllü olarak Rusya'ya gitmiştir. Bu göçün zamanında önünü almak ve yayılmasını sınırlamak için gerekenler nezdinde gerekli teşebbüslerde bulunulacağı gibi, Ermeni ileri gelenlerinden bazı şahıslar tarafından da bu hususta, buradaki Ermenilere gerekli nasihatte bulunulmakta olduğunu arz ederim.

----- 80 ----- 82 -----

Ottoman Government
Ministry of Foreign Affairs
Directorate of Political Affairs
Office of Foreign Correspondences
Number
56487 / 1634

To: Ministry of Defense

In a telegraph received from Fahrettin Bey, deputy of the Petrograd Ambassador, relying on the information given by the Tbilisi Consulate General, it has been stated that the precautions taken in our border cities have decreased the Armenian actions. Armenians are worried about the continuation of their present policies. Moreover, the Armenians are living in a state of chaos, and 250 gang members have left Erivan for Tbilisi. It has also been understood that Antranik has left Tbilisi for an unknown destination near Çulfa region to organize the Armenian gangs coming from Azerbaijan and Caucasus in order to entice actions against us in the most appropriate time. A copy of this telegraph has also been sent to Ministry of Internal Affairs.

November 3, 1914.

On behalf of the Minister of Foreign Affairs
Director of Political Affairs

----- 80 ----- 82 -----

Ottoman Government
Ministry of Foreign Affairs
Directorate of Political Affairs
Office of Foreign Correspondences
Number

Following is a copy of the letter received from Bucharest Embassy dated December 21, 1914, numbered 425 // 29350.

In my previous letter dated December 13, 1914 and numbered 404-29312, I had written that the Police Directorate had arrested the Armenians who have been deceitfully encouraging and supporting the innocent Armenians, in Ibrail, to go to Russia. I had also written what the General Director of the Police Organization had declared; the arrested Armenians were told that if they were to continue their deceitful encouraging and provocations they would be driven out of Romania. The measures taken on the issue is proving to be fruitful. In a report received from the Ibrail Consulate it has been stated that Armenian migration to Russia have been stopped thoroughly and the Armenian gang leaders who have come to this city have already left, and that the total number of the Armenians who have boarded a ship from Kalas to Russia's Reni port is 400. It has also been reported that 150 of those people were from Ibrail. According to another information I gathered from another source some 50 Armenians, most of whom were Bulgarian of origin, have left voluntarily for Russia. In order to prevent the migrations and their spreading in due time the necessary actions will be taken in the presence of the authorities. I, hereby, would like to inform you that some Armenian notables as well as some individuals are giving necessary advice to Armenians here.

Bk. s. / See pp. 329-332.

Savunma Bakanlığı
Savunma Dairesi
Şifre Kalemı

Ankara'dan Savunma Bakanlığına Şifre:

Aceledir.

Develi kazasında, bir Ermeni'nin bomba imal etmekte olduğu, bombalardan birinin patlaması sonucu Őöz konusu kişinin ölmesiyle ortaya çıkmış ve yerel idare ve diğer memurlar tarafından yapılan aramada, Ermeni mezarlıklarında gömölü barut, silâh vesaire ortaya çıktığından, aramalara devam edildiği ve sonucun ayrıca bildirileceği 15 nci Tümen Komutanlığından bildirilmiştir. Alınacak bilgi arz edilecektir.

25 Şubat 1915

5 nci Kolordu Komutan Vekili
Halil Recai

Bir sureti asayıŐ kısmına verilmiştir.

Develi kazasında bir Ermeni'nin bomba imal etmekte olduğu.

----- Ő ----- Ő -----

Savunma Bakanlığı
Savunma Dairesi
Şifre Kalemı

Ankara'dan Savunma Bakanlığına gelen Şifre suretidir:

Develi kazasının Fenese Mahallesi'nde bir avlu içindeki Ermeni kilisesi ile okulunda 21 adet bomba bulunduğu, yerinden bildirilmesiyle anlaşılmıştır. Sonuç ayrıca arz olunacaktır.

28 Mart 1915

5 nci Kolordu Komutan Vekili
Halil Recai

Aslı asayıŐ kısmına verilmiştir.

Develi kazasında Ermeni kilisesinde 21 adet bomba elde edildiği.

----- Ő ----- Ő -----

Ministry of Defense
Department of Defense
Cryptography Office

Code from Ankara to Ministry of Defense

Urgent

It has been reported from the 15th Division Command that upon the death of an Armenian who has been making bombs in Develi a search was conducted by the Ottoman administrators and other officials; gunpowder, weapons etc. have been unearthed in the Armenian cemeteries, and that further investigations are being carried out in the province. The information to be obtained will be forwarded.

February 25, 1915

5th Army Corps Deputy Commander
Halil Recai

A copy has been forwarded to the Office of Public Order
An Armenian has been making bombs in Develi

----- ----- -----

Ministry of Defense
Department of Defense
Cryptography Office

Following is the copy of the code sent from Ankara to the Ministry of Defense.

It has been reported that 21 bombs have been found in the courtyard of an Armenian church and in an Armenian school located in the Fenese district of Develi. Consequences will be reported in due time. March 28, 1915.

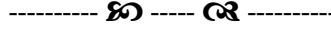
5th Army Corps Deputy Commander
Halil Recai

Original has been forwarded to Office of Public Order
21 bombs have been discovered in an Armenian church in Develi

Bk. s. / See pp. 333-335.

Sağdan sola

1. Kapakyan, Adapazarı Ermeni komitesi ihtilâl heyetinden (yapılan arama sonucunda üzerinde bomba bulunan).
2. Kaspar Pançukyan, Adapazarı Ermeni komitesi ihtilâl heyetinden (yapılan arama sonucunda üzerinde bomba bulunan).
3. Gençyan Antranik, Adapazarı Ermeni komitesi ihtilâl heyeti başkanlarından.
4. Amasyalı Kirkor, Adapazarı Ermeni komitesi ihtilâl heyetinin aktif üyelerinden (yapılan arama sonucunda üzerinde bomba bulunan).
5. Mehran Çizmeciyen, Adapazarı Ermeni komitesine silâh dağıtan.
6. Soren Peramyen, Adapazarı'nda bomba yapan ve (yapılan arama sonucunda üzerinde bomba bulunan).

From right to Left

1. Kapakijan, member of the rebellion board of the Adapazarı Armenian committee (bomb was found in his property during an investigation).
2. Kaspar Panchukyijan, member of the rebellion board of the Adapazarı Armenian committee (bomb was found in his property during an investigation).
3. Ghenchijan Antranik, one of the presidents of the rebellion board of the Adapazarı Armenian committee.
4. Kirkor from Amasya, one of the active members of the rebellion board of the Adapazarı Armenian committee (bomb was found in his property during an investigation).
5. Mehran Tchizmedzijan, distributes ammunition and guns to the Adapazarı Armenian committee.
6. Soren Peramijan, makes bombs in Adapazarı (bomb was found in his property during an investigation).

İçişleri Bakanlığı
Emniyet Genel Müdürlüğü

Adana Valiliğinden gelen 26 Şubat 1915 tarihli şifre telgrafın suretidir:

12 Şubat 1915'te Dört Yol¹ bölgesinde Adanalı Öğretmen İbrahim ve Dört Yolcu Artin ve Bedros adında üç Ermeni, düşman gemisine kaçmıştı. Bunun üzerine Erzin'e² gittim. Gerekli tedbirleri alarak, ilgililere emirler verdim. 24 Şubat 1915 tarihinde, yine o bölgelerde sazlık içinde, deniz kenarında devriye dolaşan erlerimiz tarafından, Dört Yolcu Agop adında biri yakalandı. Söz konusu kişinin ifadesinde, isimlerini bildirdiği kişilerin toplantılarının sonucunda, Türkiye'de huzur içinde olmadıklarını; küçük bir kuvvetle buraya geldiklerinde, kendilerinin de silâhlarıyla hazır olduklarını, Türkleri katledeceklerini ve söz konusu bölgedeki askerinin kuvvetinin bulunmadığını, düşman zırhlısına firar ederek ihbar etmek üzere sevk edildiklerini anlatmaktadır.

Bununla ilgili olarak şüpheliler tutuklanmakla beraber, gerekli tedbirler de alındı. 25 Şubat 1915'te yine söz konusu bölgeden İskenderun'a giden demir yolunun, 34 ncü km'sinin ilerisinde Azirli köyünün, Payas³ tarafında deniz kenarındaki sazlık içinde devriyelerimiz tarafından ışıltak işaretine mahsus, iki tarafı siyah ortası kırmızı bir camlı aynanın bulunduğu, kaymakamlığın verdiği haberden anlaşılıyor. Bunun üzerine Osmaniye'de bulunan Jandarma Alay Komutanı Avni Bey'e telefonla gerekli emri verip, Erzin'deki bölge komutanına da telefonla bildirdim. O bölgede hiçbir Ermeni kalmamak üzere Dört Yol'daki Ermenileri tümüyle Osmaniye, Ceyhan ve Adana'ya sevk etmelerini bildirdim. Kozan'da Hınçak Komitesi tarafından, yine hükümet aleyhine ayaklanmaya çağırın duvar afişlerinden dolayı tutuklananların, hemen askerî mahkemeye sevk olunmak üzere, il merkezine gönderilmelerini ve yerel yöneticiler tarafından ona göre tedbir alınmasını cevaben yazdığımı, bilgilerinize arz ederim.

----- 80 ----- 82 -----

¹ Hatay, Dört Yol.

² Hatay, Erzin.

³ Hatay, Dört Yol, Yakacık.

İçişleri Bakanlığı
Emniyet Genel Müdürlüğü

Osmanlı Ordusu Başkomutanlığına

Dört Yol Ermenileri hakkında, Adana Valiliğinden alınan 26 Şubat 1915 tarihli telgrafın sureti görüşleri alınmak üzere Ek'te sunulmuştur:

27 Şubat 1915
İçişleri Bakanı

Tutuklananlar hakkında pek ciddi tedbirler alınmasında ısrar edilmelidir.

----- 80 ----- 82 -----

5 Mart 1915

Şam aracılığı ile 4 ncü Ordu Komutanlığına

12 Şubat 1915'te Dört Yol bölgesinden düşman gemisine firar eden üç Ermeni'den başka, 24 Şubat 1915 tarihinde de yine o bölgenin sazlıklarında Dört Yolcu Agop isminde biri yakalanmıştır. Agop'un alınan ifadesinden, Türkiye'de rahat olmadıklarını, bölgelerinde askerlerin kuvvetinin ve toplarının bulunmadığını, küçük bir kuvvetle gelirlerse kendilerine silâhlı olarak katılacaklarını ve Türkleri katledeceklerini, düşman gemilerine bildirmek üzere gönderildiği anlaşılmaktadır. Bu işte parmağı olanların tutuklanarak, o bölgedeki Ermenilerin Osmaniye ve Adana taraflarına nakli emrinin verildiği, Kozan kazasında Hınçak Komitesi tarafından devlet aleyhine ayaklanma ve çağırısı içeren afişlerin duvarlara yapıştırılması üzerine, tutuklananların askerî mahkemeye verilmekte olduğu Adana Valiliğinden gelen 26 Şubat 1915 tarihli telgraf ile bildirilmektedir.

Adana bölgesindeki Ermeni komitelerinin faaliyete geçmekte olduklarını gösteren bu durum, emniyeti kesintiye uğratmakta ve şiddetli tedbirler alınmasını; tutuklananların ya da tutuklanacakların acele olarak yargılanarak cezalandırılmasını ve olayların yayılmasının engellenmesini gerektirmektedir. İşlemlerin sonucu hakkında peşi sıra bilgi verilecektir.

İçişleri Bakanlığının Adana Valiliğinden alıp gönderdiği bilgilere göre Dört Yol Ermenilerinden üç kişinin, düşman gemisine firar etmeleri dolayısıyla açılan soruşturma sırasında, birçok ihtilâl faaliyetinin ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Ele geçirilen suçlular hakkında 25 Şubat 1915 tarihli genel tebliğlere göre 4 ncü Ordu tarafından yapılan işlemlere ait bilgi verilmesi.

----- 80 ----- 82 -----

Osmanlı Ordusu
Başkomutanlığı

Kudüs'ten Başkomutanlığa gelen şifre
Numara: 2247
C: 26 Şubat 1915

Tedbirler zaten alınmıştır. 4 ncü Ordunun askerî bölgelere ayrılması bu amaca yöneliktir. Tedbirler aşağıda açıklanmıştır:

1. 8 nci Tümene bağlı Adana'daki müfreze, şimdilik Adana'da bırakılacaktır.
2. Ermenilerin bulunduğu bölgede, gerekli görüldüğü takdirde sıkıyönetim mahkemesi kurulması için bölge komutanlarına yetki verilmiştir.
3. Halep'in, Ermenilerin oturduğu bölgesinde mevcut konuşlanmanın, muhtemel bir Ermeni ayaklanmasını derhâl bastırmaya uygun olacak şekilde değiştirilmesi emredilmiştir.
4. Bölge komutanlarının yetkisi genişletilmiştir.
5. Bununla beraber sadık halka karşı şefkatin esirgenmemesi emredilmiştir.

28 Şubat 1915
4 ncü Ordu Komutanı
Cemal

----- 80 ----- 82 -----

Ministry of Internal Affairs
General Directorate of National Police Organization

Following is the copy of the coded telegram received from the Governor of Adana and dated February 26, 1915.

Three Armenians had been caught as they were attempting to take refuge on board an enemy battleship on February 12, 1915 in Dört Yol¹ region – namely Ibrahim, a teacher from Adana; Artin and Bedros from Dört Yol. Upon this I went to Erzin². Taking the preliminary measures I have issued my orders for those who are concerned. Someone called Agop from Dört Yol has been caught by our military patrols among the reeds on the shore in the same region on February 24, 1915. This person, in his

¹ Hatay, Dört Yol.

² Hatay, Erzin.

testimony said that they were dispatched to take refuge on board the enemy battleship in order to denounce the Turkish Army positions, and that they were ready to defend themselves with their arms even against the weakest Turkish forces, that they were ready to massacre the Turks in the region as they were not comfortable in Turkey; he furthermore, claimed that he was acting in line with the decisions taken at the meetings, he has also given the names of the members who were present.

Under the light of the information received the suspects have been arrested, and the necessary measures have been taken. According to the information received from the Office of the Kaimakam a glass mirror with a frame belonging to a Heliosta device - two sides black and the middle is red - has been discovered, on February 25, 1915, among the reeds on the shores of Payas¹ district of the Azirli village 34 km. ahead of the railroad leading to Iskenderun. Thus, I have given my orders to Avni Bey, Commander of the Gendarmerie Regiment in Osmaniye, and informed the regional commander in Erzin on the phone. I have ordered the relocation of all the Armenians in Dört Yol in Osmaniye, Ceyhan, and in Adana. I hereby would like to declare that, I have also ordered the sending of those who are arrested for hanging of the posters, prepared by the Hinjack committee, in Kozan, advertising upheavals against the government, immediately to the courts-martial, and informed the local administrators for taking due measures in the towns.

----- ----- -----

Ministry of Internal Affairs
General Directorate of National Police Organization

To The Office of Commander-in-Chief of Ottoman Armies

Attached is the copy of the telegram received from the Governor of Adana, dated February 26, 1915, about the Armenians in Dört Yol. For your further considerations.

February 27, 1915
Minister of Internal Affairs.

There is no need for insisting on taking strict measures for the arrested.

----- ----- -----

¹ Hatay, Dört Yol, Yakacık.

March 5, 1915

To 4th Army Command via Damascus

Someone called Agop from Dörtyol has been caught, on February 24, 1915, in the same region covered with reeds, where three Armenians who were preparing to take refuge on board an enemy battleship had been caught previously on February 12, 1915. Under the light of Agop's testimony, it has been understood that he was sent in order to inform the enemy ships about their being uncomfortable in Turkey, that there were neither military forces nor guns in their region, and if they were to come with a small force they would join them fully armed and massacre the Turks. In a telegram message received from the Governor of Adana, dated February 26, 1915, it has been noted that the orders have been issued for the arresting of the collaborators, and for the relocation of the Armenians in the region to the environs of Osmaniye and Adana; moreover, it was also stated that the ones who were arrested upon the hanging of the posters inviting people to an uprising against the government, prepared by the Hinjack committee in Kozan district, were being sent to the military courts for trial.

These events serve as definite proofs of the Armenian committees' beginning to take actions in Adana region; furthermore, as these actions hinder peace and order in the region, necessitate the taking of severe measures, and the completion of immediate trials of the arrested or of the ones to-be arrested in order to impede the spreading of the events. Further information will be given in due time about the results of the measures taken.

According to the information sent by the Ministry of Interior, relying on the information they received from the Governor of Adana, it has become evident, after the interrogations held upon the arresting of three Armenians who were trying to take refuge on board an enemy ship, that there were numerous uprising attempts in the region. We hereby request further information on the procedures carried out by the 4th Army Command in line with the orders issued on February 25, 1915, for the arrested.

----- 50 ----- 52 -----

Ottoman Army
Headquarters

Code received from Jerusalem
Number: 2247
C: February 26, 1915

The necessary measures have already been taken. The restructuring of the 4th Army serves this purpose. The measures are explained below.

1. The detachment in Adana, which is affiliated to the 8th Division, will not leave Adana for the time being.
2. The regional commanders are given the privilege to found martial-law-courts in the regions where Armenians live, if need be.
3. Relocation of the Armenians living in Aleppo has been ordered; as the position of their present residents, all being in the same district, will not facilitate the stopping of the uprisings in the city.
4. Regional commanders' fields of authority have been developed.
5. Moreover, it has been ordered that all the loyal citizens will be met with utmost kindness and compassion.

February 28, 1915

4th Army Commander
Cemal

Bk. s. / See pp. 337-343.

Rus kuvvetini takviye eden Ermeni çetelerine katılarak benzeri görülmemiş katliamı bizzat yapan yerli Ermeniler tarafından katledilen Mirkeho¹ köyü halkının erkeklerinin isimleri:

Katledilenlerin İsimleri	Katlediliş Biçimleri
Abdi oğlu Hacı İbrahim	Kurşun ve süngü ile katlolunmuştur.
Hacı İbrahim oğlu Abdi	“ “ “
Abdi oğlu Reso	Dövülmüş ve kesilmiştir.
Ömer oğlu Sado	“ “ “
Reso'nun oğlu Üsve	“ “ “
Canko'nun oğlu Kulu	Süngü ile g..ünden vurulmuştur.
Canko'nun oğlu Musa	“ “ “
Molla Hamit oğlu Emin	“ “ “
Hamit oğlu Molla Abdullah	“ “ “
Hacı oğlu İbo	“ “ “
Hacı oğlu Sado	“ “ “
Canko oğlu Abdal	Kesilmiştir.
Ahmet oğlu İbo	Karnını yarmışlardır.
İbo oğlu İsmail	Tandırdaki yakılmıştır.
Özi oğlu Musto	Kurşunla öldürülmüştür.
Seyyo oğlu Mahmut	Kesilmiştir.
Bero oğlu Kaçak	Kurşunla öldürülmüştür.
Hüsnü oğlu Musto	“ “ “
Alu oğlu Üso	“ “ “
Peri oğlu Maksut	“ “ “
Peri oğlu Hacı	“ “ “
Hasan Ali oğlu Mehmet	Süngü ile öldürülmüştür.
Hasan Ali oğlu İbo	“ “ “
Mehmet oğlu Abdo	“ “ “
Molla Süleyman	Tandırdaki yakılmıştır.
Abdullah oğlu Mezgi	Süngü ile karnını yarmışlardır.
Hasan oğlu Şüliş	Kurşunla öldürülmüştür.
Samet oğlu Maho	Kama ile öldürülmüştür.
Haso oğlu Murat	“ “ “
Ökci oğlu Üso	Süngü ile gözleri çıkarılarak öldürülmüştür.
Mecit oğlu Lezko	Kama ile öldürülmüştür.
Kasım oğlu Abdullah	Kurşunla öldürülmüştür.

¹ Van, Özalp, Sarıköy.

Mirkeho Köyü Halkından Öldürülen Diğer Erkeklerin İsimleri:

Katledilenlerin İsimleri	Katlediliş Biçimleri
Çoban Abdullah	Kurşunlanarak öldürülmüştür.
Bibi oğlu Simo	“ “
Reso oğlu Mames	“ “
Merzi oğlu Paşo	“ “
Timur oğlu Güllü	“ “
Yusuf oğlu Murat	Kurşunla yaralanıp süngü ile karnı yırtılarak öldürülmüştür.
Hacı İbrahim oğlu Cedo	“ “ “
Faki Mehmet	“ “ “
Abdülcebbar oğlu Silo	“ “ “

Mirkeho Köyünden Katlolunan Kadınların İsimleri:

Katledilenlerin İsimleri	Katlediliş Biçimleri
Hacı İbrahim'in eşi ve Haso'nun kızı Kasna	Kurşunla yaralanıp öldürülmüştür.
Adu'nun eşi ve İsa'nın kızı Fatı	“ “ “
Reso'nun eşi ve Amad'ın kızı Zereşan	Süngü ile öldürülmüştür.
İso'nun kızı Güllü	Memesi kesilerek öldürülmüştür.
İbo'nun eşi ve Silo'nun kızı Sülni	Karnını yarıp çocuğunu tandıra atıp öldürmüşlerdir.
İbo kızı Fato	Kesilerek tandıra atılmıştır.
Fidan Hatun	Tandıra atılarak öldürülmüştür.
Musto'nun eşi ve Hacı Han'ın kızı Gülizar	Kesilmiştir.
Halil'in eşi ve Mehak'ın kızı Rahime	Kurşunla vurulmuştur.
Molla Süleyman'ın eşi ve Hacı Kerim'in kızı Benefş	Tandıra atılarak yakılmıştır.
Derviş'in eşi ve Bero'nun kızı Ruşi	“ “ “
Simo'nun eşi ve Ali'nin kızı Mamiye	Kesilmiştir.
Ahmet'in eşi ve Hacı'nın kızı Hatı	“
Maho'nun kızı Hacer	Kurşun ve süngü ile öldürülmüştür.

Tecavüz Edilerek Öldürülen Mirkeho Köyünün Kadınları:

Şüliş'in eşi Hacı'nın kızı Nadire
Lezko'nun eşi ve Kulu'nun kızı Hanı
Silo'nun eşi ve Zeliha'nın kızı Telli
Halu'nun eşi ve Arab'ın kızı Hamsi

Ermenilerce katledilen iki şehidin başı
Heads of two martyrs massacred by the Armenians

Mirkeho Köyünde Yaralı Bulunan Erkek ve Kadınlar:

Ömer'in eşi Samet'in kızı Beki	Kurşun yarası
Hacı oğlu Hasan	" "
Canko'nun eşi ve Abbas'ın kızı Zeyni	" "
Hasan'ın oğlu Alu	Kolunda ve karnında süngü yarası
İbo'nun kızı Fatı bakire kız	Kurşun yarası

Astoci Köyü¹ Halkından Katledilen Erkeklerin Miktarı:

Katledilenlerin İsimleri	Katlediliş Biçimleri
Alu oğlu Mikail	Kurşunla katlolunmuştur.
İsmail oğlu Musto	" "
Maksut oğlu Derviş	Süngü ile katlolunmuştur.
Nimet oğlu Ali	" "
Gelo oğlu Esat	Kurşun ve Süngü ile katlolunmuştur.
Nebi oğlu İsa	Süngü ile katlolunmuştur.
Ali oğlu Cevher	Tüfek kundağı ile katlolunmuştur.

Astoci Köyünden Katledilen Kadınlar:

Katledilenlerin İsimleri	Katlediliş Biçimleri
Hasan kızı Ziro	Tecavüz edilerek öldürülmüştür.
Acem'in eşi ve Ali'nin kızı Hazal	" " "
Hüseyin'in eşi ve Hüseyin'in kızı Zımmı	" " "

Astoci Köyü Halkından Tecavüze Uğrayıp Hâlen Hayatta Bulunan Kadınlar:

Maho'nun kızı Sabo
Maho'nun (diğer) kızı Meri
Noro'nun eşi ve Ali'nin kızı Sehab
Sufi Salih'in eşi ve Maho'nun kızı Emine
Mami'nin kızı Güllü bakire kız

4 Mart 1915

Tedkîkât-ı Esâsiye defterinden sûreti alınmıştır.

Kaymakam
Kemal

¹ Van, Özalp, Tepedam.

Ermeni Çeteleri Tarafından Tecavüze Uğrayanların İsimleri

Mezâlim Biçimi

Müderris Molla Yusuf
Efendinin kardeşi
Molla Mehmet Efendi

İslâm ilim sanatına sahip olması
yeterli sebep sayılarak, birçok
aşağılayıcı hizmetlerde
kullanıldıktan sonra Ermeniler
tarafından götürülmüştür ve bugün
hayatta olup olmadığı
bilinmemektedir.

Kavlik'te¹ Hacı Molla Sait

Kızını kendi eliyle boğazlamak için
zorlanmış ve her teklifte
uzuvlarından biri kesilmek suretiyle
şehit edilmiştir.

Heretil'de² Teğmen İsa'nın
arkadaşı Ömer, Ali, Mehmet

Kurşunla şehit edilmişlerdir.

Şezuhane'de Cüdi Ağanın hizmetçisi
Asmo

Çocuğu ile birlikte tandıra atılarak
yakılmışlardır.

Yamanyurt'ta³ Miha'nın eşi Fato

Üç çocuğu ile birlikte
boğazlanmıştır.

Belecek'te⁴ Mehmet Abdi'nin eşi Abese

Kolları kesilerek ve üç yerinden
yaralanarak öldürülmüştür.

Belecek'te Maho'nın kızı
Hanım Hatun

Antranik ismindeki çete reisi
tarafından özel zevklerine alet
edildikten sonra beraberlerinde
götürülmüştür.

Bugün Erzurum Ordusunda çalışan
Alay Kâtibi Mustafa Efendinin erkek
kardeşi Tüccar Mehmet Efendi

Üzerinde bulunan 200 lira parası
alınarak kendisi süngü ile şehit
edilmiştir.

Saray ve Esedboyu camileri ahıra dönüştürülmüştür. Birçok İslâm medrese öğrencilerine zorla Hristiyanlık kabul ettirilmek istenmiş, ancak firar ederek hayatını kurtaran öğrenciler zaten kalplerinden silinmeyen İslâm dinine dönmüşlerdir.

¹ Van, Saray, Keçikayası.

² Van, Saray, Kapıköy.

³ Van, Saray, Yamanyurt.

⁴ Van, Saray.

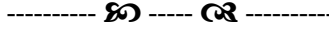
Katledilen Türk erkekleri
Massacred Turkish men

Perâkal'de¹ Nezu Hatun tandırda yakılan iki torununun etini babasına ve anasına yedirmek üzere zorlandığını ve onların yemek istememelerinden dolayı öldürüldüğünü görmüş olmasından etkilenerek delirmiştir.

Gerçek incelemelere dayandırılan liste aslına uygundur.

15 Mart 1915

Mahmûdi² Kaymakamı
Kemal

The names of the men of Mirkeho³ village who were outrageously massacred personally by the local Armenians who have joined the Armenian gangs reinforcing the Russian troops.

Names of the Massacred

Means of Massacre

Abdi's son Hacı İbrahim	Massacred with bullets and bayonet.
Hacı İbrahim's son Abdi	"
Abdi's son Reso	Beaten and slaughtered
Ömer's son Sado	"
Reso's son Üsve	"
Canko's son Kulu	Bayoneted in the buttocks.
Canko's son Musa	"
Molla Hamit's son Emin	"
Hamit's son Molla Abdullah	"
Hacı's son İbo	"
Hacı's son Sado	"
Canko's son Abdal	Slaughtered
Ahmet 's son İbo	Stabbed in the belly
İbo's son İsmail	Burned in the kiln
Özi's son Musto	By weapon fire
Seyyo's son Mahmut	Slaughtered
Bero's son Kaçak	Gunfire
Hüsnü's son Musto	"
Alu's son Üso	"
Peri's son Maksut	"
Peri's son Hacı	"
Hasan Ali's son Mehmet	Bayoneted
Hasan Ali's son İbo	"

¹ Van, Özalp, Boyaldı.

² Van, Özalp.

³ Van, Özalp, Sarıköy.

Mehmet's son Abdo	"
Molla Süleyman	Burned in the kiln
Abdullah's son Mezgi	Bayoneted in the belly
Hasan's son Sulis	Gunfire
Samet's son Maho	Killed with a dagger
Haso's son Murat	"
Ökci's son Üso	Eyes were scooped out with a bayoneted
Mecit's son Lezko	Killed with a dagger
Kasım's son Abdullah	Gunfire

Names of the other men from Mirkeho village

Names of the Massacred	Means of Massacre
Shepherd Abdullah	Gunfire
Bibi's son Simo	"
Reso's son Mames	"
Merzi's son Paşo	"
Timur's son Gülü	"
Yusuf's son Murat	Wounded with gunfire and his belly is torn apart
Hacı İbrahim's son Cedo	"
Faki Mehmet	"
Abdülcebbar's son Silo	"

Names of the women who were massacred in Mirkeho village:

Names of the Massacred	Means of Massacre
Hacı İbrahim's spouse and Haso's daughter Kasna	Wounded Gunfire and killed
Adu's spouse and İsa's daughter Fatı	"
Reso's spouse and Amad's daughter Zereşan	Bayoneted
İso's daughter Güllü	By cutting her breasts
İbo's spouse and Silo'nun daughter Sülni	Slaughtered her womb and burned her baby in the kiln
İbo's daughter Fato	Slaughtered and burned in the kiln

Sedyelere konmuş şehit kadın ve çocuklar

Fidan Hatun	Burned in the kiln
Musto's spouse and Hacı Han's daughter Gülizar	Slaughtered
Halil's spouse and Mehak's daughter Rahime	Gunfire
Molla Süleyman's spouse and Hacı Kerim's daughter Benefs	Burned in the kiln
Derviş's spouse and Bero'nun daughter Rusi	"
Simo's spouse and Ali's daughter Mamiye	Slaughtered
Ahmet's spouse and Hacı's daughter Hatı	"
Maho's daughter Hacer	Killed with Gunfire and Bayoneted

Women of Mirkeho village who were raped and massacred:

Nadire, Sulis's spouse and daughter of Hacı Hanı, Lezko's spouse and Kulu's daughter Telli, Silo's spouse and Zeliha's daughter Hamsi, Halu's spouse and Arab's daughter

The wounded men and women found in Mirkeho village:

Ömer's spouse Samet'in daughter Beki	Bullet wound
Hacı's son Hasan	"
Canko's spouse and Abbas's daughter Zeyni	"
Hasan's son Alu	Bayonet wounds on his arms and on his belly
İbo's daughter Fatı, a virgin	Bullet wound

Massacred men of Astoci¹ village:

¹ Van, Özalp, Tepedam.

Names of the Massacred

Alu's son Mikail
Ismail's son Musto
Maksu's son Derviş
Nimet's son Ali
Gelo's son Esat
Neb's son İsa
Ali's son Cevher

Means of Massacre

Massacred with gunfire
"
Massacred with bayonet
"
Massacred with bullets and bayonet.
Massacred with bayonet
Massacred with gunstock

Massacred women of Astoci:

Names of the Massacred

Hasan's daughter Ziro
Acem's spouse and Ali's daughter
Hazal
Hüseyin's spouse and Hüseyin's
daughter Zimmı

Means of Massacre

Raped

"

"

Women of Astoci village who survived the rapes:

Maho's daughter Sabo
Maho's (other) daughter Mary
Noro's spouse and Ali's daughter Sehab
Sufi Salih's spouse and Maho's daughter Emine
Mami's daughter Güllü, a virgin

March 4, 1915

The copy is taken from the Book of Tedkîkât-ı Esâsiye [Main Investigations].

Kaimakam
Kemal

People raped by the Armenian gangs:

Means of Massacre

Professor Molla Yusuf Effendi's brother Molla Mehmed Effendi

Conceiving his knowledge on Islamic arts and science enough an evidence, and subjecting him to various denigrations, he was taken away by the Armenians, nothing is heard from him ever since.

Hacı Molla Said in Kavlik¹

He was forced to choke his own daughter, after every single order one of his organs has been cut off, and martyred.

Lieutenant İsa's friends Ömer, Ali, Mehmet in Heretil²

Killed with gunfire

Cüнди Agha's maid Asmo in Şezuhane

She was burned in the kiln together with her child.

Miha's spouse Fato in Yamanyurt³

She was choked to death together with her three children.

Mehmet Abdi's spouse Abese in Belecek⁴

Her arms were cut off and three inflictions were made on her body.

Maho's daughter Hanım Hatun in Belecek

She was taken away after being subjected to libidinal desires by the gang leader Antranik.

Mustafa Effendi's, who works as a clerk in the Erzurum Army today, brother Merchant Mehmet Effendi.

He was martyred with bayonets after taking his 200 liras.

Saray and Esedboyu Mosques have been changed in to stables. Many madrasa students were forced to accept Christianity; however those students who have managed to run away remained their beliefs which could not have been erased from their hearts whatsoever by the oppressions.

¹ Van, Saray, Keçikayası.

² Van, Saray, Kapıköy.

³ Van, Saray, Yamanyurt.

⁴ Van, Saray.

Nezu Hatun, in Perâkal,¹ went mad, for she was forced to serve her two grandchildren's flesh, who were burned in the kiln, to their parents whom were killed upon their refusal to eat.

This list relying on the real interrogations is in unison with the original.

March 15, 1915

Kaimakam of Mahmûdî²
Kemal

Bk. s. / See pp. 345-354.

¹ Van, Özalp, Boyaldı.

² Van, Özalp.

4 ncü Ordu Komutanlığına

şifre

C. 14 Mart 1915 tarihli telgrafınızı bu sabah aldığım için gece cevap vermek mümkün olmadı. Zeytün olayı hakkındaki bilgim, yalnız bazı şahısların hapisaneye hücum etmeleri sonucu çıkan çatışmada jandarma erlerinden birkaçının şehit olduğundan ibarettir. Saldırganların kimlikleri ve meselenin ortaya çıkış sebepleri hakkında doğru ve kesin bilgiye sahip değilim. Ancak askere tecavüzle, katle cesaret edenlerin herhâlde en ağır şekilde cezalandırılmalarının kesinlikle gerektiğine eminim.

Zeytünluların İstanbul Ermeni Patrikhanesi'ne ve Sis Ermeni Katogigosluğu'na gönderdikleri bir iki telgrafı sansür memurunun gösterdiği şekilde gördüm. Bunlardan ve bir de buradaki Ermeni delegesiyle bazı ileri gelenlerinin ifadelerinden anladığıma göre Ermeniler, pek fazla telâş içindedirler. Bu olayın yalnız birkaç uygunsuz şahıs tarafından işlendiğini ve bütün Ermeni halkının hükûmete karşı sadık ve bağlı olduğunu söylüyorlar. Bunların verdikleri sözün samimiyetine inanmış gibi görünerek, yalnız katillerin, tecavüz edenlerin cezalandırılmasıyla yetinilmesinin durum gereği daha uygun olacağı görüşündeyim.

Ermeni ileri gelenlerinin ve ruhanî önderlerinin rehin olarak Maraş veya Halep'e getirilmeleri, bu işlenen eşkıyalıkta bütün Zeytün Ermenilerinin ortak olduğuna hükûmetçe kanaat edildiğini ima edeceğinden dolayı, Ermenilerce daha çok emniyetsizliğe ve Müslümanlarca da hiddet ve nefretin şiddetlenmesine sebep olabilir. Kendilerini her meselede haklı haksız koruyan büyük devletlerin kendi başlarının derdine düştükleri şu sırada, isyan ve eşkıyalık görünüyorsa maruz kalacakları durumu Ermenilerden akıllı olanların anlamaları gerekeceğinden, genel bir Ermeni isyanına ihtimal vermiyorum. Ancak şu ifade edilen fikirler şahsî değerlendirmelerden ibarettir ve meselenin mahiyeti tamamıyla bilinmediği için doğru olup olmadığını bilemeyeceğim açıktır.

----- 50 ----- 62 -----

Bağlılara Tebliğler:

Zeytün'da asker kaçağı bazı Ermenilerin gösterdikleri düşmanca tavır ve isyan üzerine, devlet tarafından cezalandırılmalarına girişilmiştir. Devlet, yalnız suçlu olanları ve düşmanlık yapanları cezalandırır. Cezalandırma hakkı, özellikle devlete aittir. Ermeni vatandaşlarımızın büyük bir kısmı, sayısı az olan şer ekibinin bu hareketlerinden etkilendikleri gibi kendilerinin vatana bağlılıkları konusunda şüphe ve tereddüt olmadığından, bu vesile ile halktan hiçbir ferdin Ermenilere ve diğer vatandaşlarımıza karşı tecavüzkar ve aşağılayıcı muamelede bulunmalarına özen gösterilmiştir. Bunun gibi, gerek Ermenilerden gerek diğer kişilerden, ülkenin asayişini bozacak

girişimlerde bulunanlar hakkında yalnız hükümet kuvvetleriyle birleşmeli ve hiçbir şekilde halkın müdahalesine meydan verilmemelidir. Bu uyarılara kesinlikle uyulması ve özellikle tarafınızdan devamlı olarak dikkatli davranılması istenmektedir.

----- 80 ----- 82 -----

İçişleri Bakanlığına

C: 13 Ekim 1915 şifre telgrafınız Maraş mutasarrıfına burada iken verilmişti. Sancak merkezine dönüşünden sonra, bugün bir kenarına not düşerek geri göndermiştir. Yazdıkları aşağıda aynen yazıldı. Bu eşkiyânın çatışma sonucunda yakalanmayıp Zeytûn ileri gelenlerinin aracılığı üzerine sığındıkları doğru ise de mutasarrıf, bir tabur askerle Zeytûn'a gitmiş ve çeteler için kurtuluş çaresi kalmamış ve diğer yönden sıkıyönetimin devam ettirilmesi dehşet ve cesaretlerini büsbütün kırmış olduğundan, bu sığınma mecbur bir aman dilemeden başka bir şey sayılamaz.

Bununla beraber devletin siyaseti, şu sırada Zeytûn Ermenileri hakkında af muamelesini gerektiriyorsa, bu sebeple takdir size aittir. Yalnız senelerce takip edildikleri hâlde yakalanmaları mümkün olamayan 20'den çok katil ve cinayetleriyle gıyaplarında idama mahkûm olan şakîlerin aklarının çok kötü tesir yapacağı ve gelecekte o bölgenin sükûnet ve asayişinin bozulmasına sebep olacağına da göz önüne alınması uygun olur görüşündeyim.

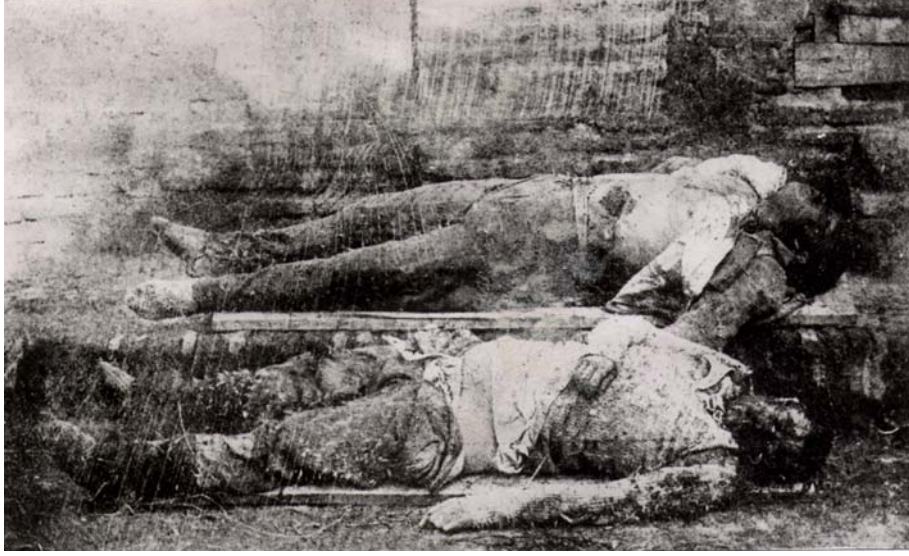
Murahhas ile okul öğretmeni ve diğer iki şahıs, askerî mahkemeye verilmek üzere mutasarrıf tarafından gönderilerek, iki gün önce il merkezine ulaşılar. Murahhası, buradaki katogigosun müracaatı üzerine istenildiği zaman teslim olmak şartıyla serbest bıraktım. Şu arz edilenler ve mutasarrıfın notlarının içeriğine göre gereğinin açık bir şekilde emredilmesi.

----- 80 ----- 82 -----

To the 4th Army Command

Code

C. As I have received your telegram, dated March 14, 1915, this morning I did not have time to reply during the night. As far I am concerned about the events in Zeytûn, the only information I have is limited to the martyring of several gendarme soldiers during a clash that broke out upon the attack of several people to the prison. I do not have enough information neither on the identities of the aggressors nor about the sources that led to the occurrence of the events. However, I am definitely of the opinion that the

Ermenilerce karnında ateş yakılmak ve yüzleri kesilmek suretiyle öldürülen
Türkler

Turks massacred by the Armenians by kindling fire on their groins and by
cutting their faces

aggressors who attempted to violate the soldiers and dared to commit massacres ought to be punished with the heaviest penalties.

I have read one or two of telegrams, sent by the people of Zeytûn to Istanbul Armenian Patriarchate and to Sis Armenian Catechumenate, a shown by the censor officer. As far as I have gathered from those telegrams and from the Armenian delegate as well as from the notables here, the Armenians are in a great hurry. They are claiming that these events were incited by couple of discreditable people, and that all of the Armenian people were in fact truly loyal and devoted to the government. I believe that, punishing of the murderers and the aggressors will be sufficient for the sake of delicacy of the situation; however, we should pretend that we believe in their so-called sincerity.

Under the present circumstances, the holding of the Armenian notables and spiritual leaders in Maraş and Haleppo in pledge might lead to a misunderstanding that the government considers the Armenians residing in Zeytûn as accomplices, and this will eventually lead to a more severe sense of insecurity among the Armenians, and to a severe hatred and anger among the Muslims. At this point, when the major states, which use to defend them no matter the circumstances were, whether they were right or wrong, are struggling with their own problems, the wise Armenians will conceive the delicacy of the situation and evaluate the reasons of upheavals better, and therefore, I do not think that the Armenians will rise. Nevertheless, all of these are nothing but my personal evaluations, right or wrong, as I am not equipped with thorough investigations on the issue.

----- ۞ ----- ۞ -----

Announcements to the Dependents

The government has started punishing the some of the deserter Armenians upon their engagement in uprisings and for their hostile behaviors in Zeytûn. Government punishes only those who are proved to be guilty and hostile. The right of punishing is solely invested in the government. Special precautions ought to be taken for the protection of all of the innocent Armenian citizens, who have proved their loyalty to the state by all means, and as well as for the protection of the other citizens from the doings of a few wicked groups. In front of the difficulties encountered, stemming either from the Armenians or from other citizens, people must act in unison and only with the government forces, and no personal initiatives should be allowed. Hence, it is required that utmost care in implementing the rules and procedures shall be taken by your side.

----- ۞ ----- ۞ -----

To Ministry of Internal Affairs

C: Your coded telegram, dated October 13, 1915, was given to the Governor of Maraş while he was here. He has sent it back today, upon his return to sanjack, with a note attached to its side. His writings are written below as they are. Although the bandits' taking refuge in the houses of the Armenian notables after the clashes is true; this attempt is in fact nothing but asking for mercy as the governor's marching over Zeytûn with a battalion left them no other choice but this, and the continuation of the martial law has broken their desire to spread terror as well as their courage.

Nevertheless, if the governmental politics necessitate the issuing of an amnesty for the Armenians in Zeytûn, the power resides in your discretion. On the other hand, I believe that the forgiving of the bandits, who were pursued for years and sentenced to death by default for their murdering and massacring of more than 20 people, will adversely affect the implementation of the law; furthermore, I believe that their forgiving should be considered carefully for it will threaten the future peace and security in the region.

An appointed delegate, a school teacher along with two other people, who were sent to be judged at the martial courts by the governor have arrived center two days ago. Upon the request of the Chatheghikhos, I have set the delegate free on condition that he should submit whenever he is asked to. With the desire of informing of the relevant departments in line with the governor's and above-mentioned notes explicitly prior to your orders.

Bk. s. / See pp. 355-361.

Osmanlı Ordusu
Başkomutanlığı
Numara
2799

Aceledir

İskenderun'dan Başkomutanlığa gelen şifredir.

İstanbul'da Mahmutpaşa Hanı'nda 1 numaralı mağaza sahibi Acemyan Goca Külyan imzasını taşıyan Ermenistan hatırası ismiyle, burada satıldığı görülen sigara kâğıtlarının kabı üzerinde büyük bir ateş, harp aletleri ve bir kız resmi işlenmiş, kalıntı taşlar üzerinde Sis,¹ Diyarbakır ve Van ile diğer şehir ve kasaba isimleri mevcuttur. Söz konusu kabın içinde Ermeni kelime ve harfleriyle, Ermenistan hatırası olan bu sigara kâğıdının, talihsiz Ermeni milletinin geçmişini hatırlattığı ve kullanılan sigara kâğıtlarının en alâsı olduğundan Ermeni milletinin geçmişini dikkate alarak her Ermeni'nin bu kâğıdı diğerlerine tercih edeceğinin düşünüldüğü yazılmıştır. Bir lânetlenmiş fikre maruz olduğu açık olan bu resim ve hatırlatma, dikkat çekici görülerek, pazar ve dükkânlardaki bu gibi sigara kâğıdı, polis vasıtasıyla toplattırıldı. Orada da gerekenin yapılması sizin emirlerinize bağlıdır.

25 Mart 1915

İskenderun Mürettep Mevki 1 nci Alay Komutanı
Rıfat

4 ncü Ordu Komutanlığına da arz edilmiştir.

----- ----- -----

Ottoman Army
Headquarters
Number
2799

Urgent

Code from İskenderun to the Headquarters.

It has been observed that the cigarette paper boxes are decorated with an inscription of a great fire, war gears, a girls picture; and on the ruined stones engraved on the boxes the names Sis¹, Diyarbakır, and Van along with other place names appear; these cigarette papers are sold under the name of Souvenir from Armenia under the signature of Ajemian Godja Kulian, who is the owner of the shop number 1 at Mahmutpasha commercial

¹ Adana, Kozan.

building in Istanbul. In the mentioned box it is stated, in Armenian language and alphabet, that this cigarette paper reminds Armenians of their past, and as the paper used is of the best quality it is believed that every Armenian would prefer this cigarette paper rather than the others. As these pictures and reminders that have been subjected to a cursed idea found to be attractive, and the police has amassed all of the cigarette papers of this kind from the markets and the shops. The measures to be taken in Oraca are subjected to your orders. Order March 25, 1915.

The Commander of the 1st Mobile Regiment in İskenderun
Rifat

Submitted the 4th Army Command

Bk. s. / See pp. 363-364.

Osmanlı Hükûmeti
İçişleri Bakanlığı
İstihbarat Müdürlüğü
Genel Asayiş
2348

Genel Karargâh İstihbarat İkinci Şube Müdürlüğüne

Tekirdağ'daki Ermenilerin, Boğaz'a yaptıkları son saldırı üzerine, zaten daha evvel aralarında kararlaştırdıkları suretle yerel idareye karşı, gerektiğinde alacakları konumu, daha ziyade etraflıca kararlaştırarak, Ermeni kilisesinde silâh ve mühimmat depolamaktadırlar. Buranın ileri gelenlerinden ve mal sahiplerinden olan Avusturya uyruğundan Mösyö Agopyan'ın bu teşkilâtın idarecisi ve düzenleyicisi olmasının yanında, oradaki asker firarilerinin koruyucusu durumunda bulunduğu, kendilerini kilisede muhafaza etmeğe özen gösterdiği ve özel düzenlemelerin başlıcası da, amele taburlarının Beylik Depo'daki silâhlarının zorla alınarak teslimi olduğu ve Çorlu'da istasyon memurluğunda bulunan bir Ermeni'nin, trenle makinist kıyafetinde adam kaçırmakta ve Rumlarla Ermeni kaçakçılarına son derece kolaylık göstermekte bulunduğu, Emniyet Genel Müdürlüğünden alınan tezkerede bildirilmiş ve bu durum Edirne Valiliğine de yazılmış olduğundan, bu konuda etraflı bir araştırma yapılarak sonucun bildirilmesi temenni edilmektedir.

25 Mart 1915

Emniyet Genel Müdürü
İsmail

----- 50 ----- 52 -----

Ottoman Government
Ministry of Internal Affairs
Directorate of Intelligence
General Public Order
2348

General Headquarters Directorate of Information 2nd Division

It has become evident that the Armenians in Tekirdağ, especially after their last attack on Boğaz, are storing guns and ammunitions in the Armenian Church in accordance with the plan they have agreed upon previously to incite an upheaval against the local administration. Monsieur Agopian, an Austrian subject, one of the notables in the mentioned place and is one of the deputies of the region, is also known to be the administrator of this organization and the harbinger of deserters, he

especially hides them in the church; one of the major measures he has put in effect was the seizing of the arms of the Workers Battalions in Beylik Depots. It has also been reported by the General Directorate of National Police Organization that another Armenian at the Çorlu Railway Station has been helping Greek and Armenian smugglers, as well as their escape in disguise of an engineer. Sir, it is also reported that the Office of the Governor of Edirne is notified about these events; and they here by request the undertaking of a thorough investigation and forwarding of the results.

March 25, 1915

General Director of National Police Organization
İsmail

Bk. s. / See pp. 365-366.

Hasankale

14 Nisan 1915

Başkomutanlığa

1. 10 ncu Kolordudan 27 Mart 1915 tarihiyle gelen ayrıntılı rapordan, Ermeni Taşnaksütyun Cemiyeti aracılığı ile Sivas ilinde, merkezî gizli bir ihtilâl cemiyetinin teşkil edildiği, asıl görevlerinin Osmanlı ordusunun gerisinde karışıklık çıkartarak, düşmanın harekâtını kolaylaştırmak amacına yönelik olduğu ve söz konusu cemiyete mensup olanların çeşitli cins silâhlarla donatıldığı anlaşılmaktadır.

2. Şimdiye kadar ciddî ve genel bir ihtilâl hareketine cesaret edemeyen bu gibilerin, nazik anlarda da aynen hiçbir şekilde faaliyet gösterememelerinin sebebinin bildirilmesi ve bir olay çıktığı zaman yayılmasını ve genişlemesini önlemek için şiddetli müdahalede bulunulacağı hakkında iller ile kolordu vekilliklerine gerekli emir tebliğ edilmiştir.

----- 80 ---- 82 -----

Hasankale

April 14, 1915

To the Office of the Chief of Staff

1. It has been understood from the detailed report sent by the 10th Army Corps on March 27, 1915, that Armenian Tashnaksutyun Committee has set up a revolutionary society in the province of Sivas. Its main aim is to cause turmoil in the regions behind the Ottoman lines and thus to ease the advancement of the enemy; the members of the mentioned society have been equipped with various weapons.

2. Although these groups could not attempt to cause serious revolutionary moves until now; some information is requested on the reasons for their not attempting to various activities even in the most delicate times. Moreover, the orders have already been issued for the measures to be taken by the provinces and by the Army Corps in face of the events and stopping their spread over other regions.

Bk. s. / See pp. 367-368.

Osmanlı Hükûmeti
Dışışleri Bakanlığı
Siyasî İşler Genel Müdürlüğü
Dışilişkiler Dairesi
Numara
309-64263

Başkomutanlığa

25 Şubat 1915 tarihli ve 2454/61789 numaralı tezkire ile bildirildiği gibi, askeriye tarafından yayımlanmasında sakınca olmayan belgelerin, Osmanlı Devleti'nce hazırlanması düşünölen Kırmızı Kitap'a konmak üzere birer suretinin gönderilmesine yardım edilmesi tekrar rica olunur.

20 Nisan 1915

Dışışleri Bakanı adına
Siyasî İşler Müdür Muavini

----- 80 ----- 82 -----

Dışışleri Bakanlığına

20 Nisan 1915 tarih ve 309/64263 numaralı tezkirenin cevabıdır.

Osmanlı Devleti'nce hazırlanması düşünölen Kırmızı Kitap'a konmak üzere, Rusya'nın öteden beri aleyhimize yaptığı teşvikleri ve hain maksatları için kullandığı siyasî araçları gösterir 98 maddeyi ortaya koyan belgeler EK'te sunulmuş ve Kırmızı Kitap'a geçirilmesi uygun görölmeyen fıkraların üzerleri kırmızı kalemle işaretlenmiştir.

----- 80 ----- 82 -----

Osmanlı Ordusu Başkomutanlığı
4 ncü Şube
31 Mayıs 1915

Dışışleri Bakanlığına

20 Nisan 1915 tarih 309 / 64263 numaralı tezkireye cevaptır. Kırmızı Kitap ile yayınlanabilecek belgeler için cereyan eden olayları gösteren çeşitli raporlar ile Kuzey ve Güney İran hudut meselelerine ait bir rapor, 3 ncü Ordu

Komutanlığının bir telgraf sureti ve Van valisinin ayrıntılı yazısı Ek'te sunulmuştur.

Kırmızı Kitap'ta yayımlanmak üzere
Azerbaycan ve Van bölgesinde Ruslar
ve Ruslara katılan Osmanlı Ermenilerinin
mezalimi hakkında.

----- ۛ ----- ۛ -----

25 Nisan 1915

Asayiş Şubesi Müdürlüğüne

Osmanlı Devleti'nce hazırlanması düşünülen Kırmızı Kitap'a konmak üzere yayımlanmasında askeriye tarafından sakınca görülmeyen belgeleri Dışişleri Bakanlığı istiyor. Bu amaca göre harbin ortaya çıkışından önce Rusların hudut düzeltme bahanesiyle yaptıkları tecavüz ve taarruzlarını gösterir, ne gibi bir önemli vesika var ise buna göre incelenerek görüşlerinizin bildirilmesi ve söz konusu belgelerin de Şubeye gönderilmesini rica ederim.

----- ۛ ----- ۛ -----

Van Valiliği

Mahmûdî Kaymakamlığının 4 Mart 1915 tarih ve 125 numaralı yazısı sûretidir:

Cevap olarak gelen 2515 numara 1/2 Mart 1915 tarihli şifre telgrafınızın, kabul ettirdiğim lüzum ve özellikle verdiği cesaretle ilçenin düşmandan geri alınmasından sonra, özel bir memur gönderilerek yapılan araştırma sonucunu göstermek için hazırlanan cetveli sunmaya mecbur oldum. Bunun bir sureti daha önce vali beye sunulmuş idi.

Yüzyıllardan beri devletin himayesi altında kayıtsız ve tasasız bir ömrün bütün anlarını yaşayan vatandaşlarımızın, kendilerine bugünkü hayat bağlarını kazandıran masum İslâm ahali hakkında reva gördükleri benzersiz facianın ciğer dağlayıcı acı manzarası olan şu defteri incelerken, vicdanlar, son derece üzüntülü bir matemün sonsuzluğu içinde boğulmak derecesine geliyor.

Her nasılsa kadınlar için saygı emreden XX. yüzyılın, nefretle tarihe kaydedeceği bu lekeli sayfaları, vatanın yaralı bağrında yaşanan, bugün bile devletin koruması altında emin ve mutlu bir hayat süren Ermeni vatandaşlarımızdır..... Bunların masum genç kızlardan başlayarak 70

Kasığından ve bacağından yaralanmış küçük bir Türk çocuğu
A Turkish boy wounded in the groins and leg

yaşındaki erkeklere kadar Müslümanlar hakkında vatandaşlığın her hakkını, insanlığın tüm şerefini, tarihin nefretini, Allah'ın gazabını unutarak uyguladıkları alçaklıklara karşı, bugünkü durumda, şüphesiz devletin geleceği adına her türlü kin duygusundan, intikamdan kurtularak sakin olmaya çalışmak ve bu sükûneti her tarafta yaymaya gayret etmektir.

Ermeni cemiyetlerinin, iktidarda olanların sessiz kalmasından istifade ederek, bazen tek başına, bazen de toplu olarak, fakat her zaman art arda gelen müracaatları yalnız bir maksada yöneliktir. O da kesinlikle çetelere katılan Ermenilerin faaliyet alanını örtmek ve kapamaktan ibarettir.

Hükûmet böyle sonsuz ve anlamsız başvurulara son cevap olarak, bu defterin içeriğini gösterdiği gün, başvuruların da sonunun geldiğini kabul edebilir. Bunun üzerine gereğinin yapılması sizin takdirinize emanet edilmiştir.

----- ۵۰ ----- ۵۲ -----

Van Valiliği

Mahmûdî Kaymakamlığının 15 Mart 1915 tarih ve 7 numaralı yazı suretidir:

13 Mart 1915 tarihli şifreli telgrafın cevabıdır:
14 Mart 1915

Komitelerin, özellikle Saray ve çevresinin hayatlarının son zamanlarını kanlara boğan lânetli faaliyetleri, seferberlik ilânının ilk zamanlarında başlamıştı. Ermenilerin bu bölgedeki insan kasaplıkları ise devletin ilçeyi tahliyesinden bir saat sonra ve Rus istilâ kuvvetinin kasaba merkezine gelişinden iki gün önce başlamıştı. Bu iki gün zarfında meydana gelen acıklı olaylar, masum Müslümanların kara bahtını fazlasıyla doldurmuştur. Mutlu kurtuluş gününün ertesinde sonsuz bir vicdan azabı ile, şahit olunan olaylara ait olarak düzenlenen defter, önceden hazırlanmıştı. İkinci liste; zamanla artan bilgilerin bir özeti, kutsal İslâm ruhuna yapılan hakaretin en gerçek tablosudur. Zaman geçtikçe bu listeye, daha birçok uğursuz sayfa ekleneceği ihtimal dâhilindedir.

Her bölümü, derin bir üzüntü ile kaydedilen bu defterin kadınlara reva görülenleri anlatan kısmı, insanlığın ruhunu korkudan titretecek ve nefret ettirecek bir alçaklık göstergesidir. Hele her teklifin reddinde, uzuvlarından birini kaybeden bir babaya, kendi eliyle evlâdını boğazlatmak derecesinde yapılan alçaklıkların vicdanlarda yarattığı etkiyi ifade için, kavramına müracaat edilecek bir kelime yoktur.

Ermeniler bu hareketleriyle İslâm'a değil, İslâmiyet'e saldırmış ve başlarında mevsim gereği olarak beyaz sarık taşıyan birçok kimseyi,

elbiselerinin Müslümanlığı çağrıştırması yüzünden akla gelmez işkenceler ile öldürmüşlerdir.

Kaza merkezinden başlayarak, köylerdeki mescitleri ahıra çevirmeleri, bütün öğrencilere zorla Hristiyanlığı kabul ettirmeleri, Kaza Müderrisi Molla Yusuf Efendinin kardeşi Molla Mehmet Efendiyi sahip olduğu ilimden ötürü müstehcen hakaretlerden sonra, buralardan uzaklaştırıldıkları gün beraberlerinde götürmeleri hep bu ihanetlerdendir. Ermenilerin dine ve Müslümanlara yaptıkları alçakça saldırıları, yayımlanması düşünülen Kırmızı Kitap'a tek konu teşkil edecek derecede sınırsızdır. Bununla beraber tamamen tespiti ve kaydedilmesi kolay olmayan elim macera sayfalarından alınan şu parçalar, ferdî üzüntüden sıyrılmaya gayret etmiş bir vicdanın şahadeti ve aynasıdır. Olayların aslına bir kelime bile ilâve edilmediğinin arz ve inancıyla ikinci çizelge nüshasının Ek olarak sunulmasına cesaret edildi.

Van Valiliği

----- ۞ ----- ۞ -----

Osmanlı Ordusu
Başkomutanlığı
1 nci Şube Müdürlüğü

İstanbul
27 Mayıs 1915

İkinci Şubeye:

Birinci Şubede bu konuda bir taslak kaleme alınmıştı. Bununla diğerinin karşılaştırılarak birleştirildikten sonra Dışişlerine yazılması ricasıyla sunulması.

Harp Harekâtı Şubesi Müdürü
İsmet

----- ۞ ----- ۞ -----

Ermenilerin yaktıkları Kars çarşısı
Kars shopping district burned down by the Armenians

3 ncü Ordu
Kurmay Başkanlığı
2 nci Şube
506

Hasankale
23 Nisan 1915

Başkomutanlığa

Kırmızı Kitap'ta yayımlanmak üzere Van Valiliğinden gelen Azerbaycan ve Van civarında Rusların ve Ruslara katılan Osmanlı Ermenilerinin yaptıkları mezalim ve kötülükleri içeren evrak Ek'te sunuldu.

3 ncü Ordu Komutanı
Tuğgeneral
Mahmut Kâmil

----- 50 ----- 52 -----

Savunma Bakanlığı
Müstakil Asayiş Kısmı
245

Muhtıra

Genel Karargâh 2 nci Şubeye

27 Nisan 1915 tarih ve 9223 numaralı muhtıranın cevabıdır:

Rusya'nın öteden beri takip etmekte olduğu siyasî emelleri ve gizli maksatlarının, Osmanlı Devletini zayıf düşürmek için her fırsattan istifade ederek memleketimizde hayatî önemi haiz olaylar tertip etmek, devamlılığını sağlamak ve takip için de birtakım cahilleri kullanarak, bunları sürekli teşvik ile Osmanlı idaresinin medenî dünyaya karşı daima kanlı ve Osmanlı Devleti'nin sahip olduğu geniş toprakların idaresinden, güya aciz olduğunu göstererek diğer devletlerin gözünde düşürdükten sonra karışıklık çıkarttığı yerleri, kendi zalim idaresinin denetimi altına almak olduğunu hiçbir sebeple gizleyemeyeceği acı gerçeklerdendir. Bu uğursuz emelin elde edilmesi için, Rus konsolosları ve bunların teşvik ve paralarıyla hareket eden ahlâksız kimselerin işlemediği cinayet kalmamıştır. Bu cinayetlere sahne olan İran hududuyla Van, Bitlis, Musul, Adana illeri, hemen her dönemde işlenen cinayetlerden kurtulamamıştır. İran'ın kuzeyinde Makû Hanlığı'nın güneyinde Kirmanşah bölgelerine kadar yayılarak genişleyen ayaklanmalar, hep Rusların göçebe hâlde bulunan aşiretleri teşvik ve birini diğeri aleyhine kışkırtması sonucu olduğu gibi, Osmanlı Devleti topraklarında bazen Müslümanları Ermeniler aleyhine, bazen Ermenileri devlet aleyhine ve

bazen de bunların her ikisini ayrı ayrı devlet aleyhine, kimi zaman da Ermenilerle Müslümanların aralarını açarak, Kürtleri devlet aleyhine kışkırtmak ve daha çok çeşitli şekillerde olaylar tertipleyerek Van, Bitlis, Adana, Musul illerini daimî bir karışıklık hâlinde bulundurmak Rusların temel amaçlarından olduğu, senelerden beri süregelen ve bilinen olaylar ile sabit bulunmaktadır. Van, Bitlis ve Adana illerinde bulunan Ermenileri bazı yalan vaatlerle kendi lehlerine çevirerek ve pek çok kan dökülmek suretiyle sonuçlanan olayları tertiplemeyi, kendi zalim siyaset anlayışının gereği, Rus baskıcı hükûmetinin bu gibi olayların her birinde parmağının bulunduğunu söylemek fazla bile olacaktır. Balkan Savaşı'nda en sıkıntılı ve en zayıf zamanımızda resmî ve mantıklı deliller ile bize ait olduğu ispatlanan askerlerimizin bulunduğu doğu köylerinin hemen boşaltılması teklifinde bulunan Rus Hükûmeti, tecavüzkâr elini bu bölgeye kadar uzatarak söz konusu yerleri de elimizden gasp etmiştir. Bununla yetinmeyen kan dökücü Rus Hükûmetinin etkisiyle Osmanlı Devleti, İran, İngiliz ve Ruslardan oluşan Karma Hudut Çizim Kurullarının tespit ettiği sınırlar hemen her yerde aleyhimize olan yerlerden geçirilmiş ve ilk olarak Adil Bey Kuruluyla, Derviş Paşa Kurulunun tayin ettiği ara hatlarla Erzurum Anlaşması'ndan sonra durumu muhafaza hattı ve hatta barış ara hattı bile hiç gözetilmeyerek "galip olan hâkimdir" sözü gereği sınırları istedikleri gibi belirlemişlerdir.

Şu şekilde de bizi zarara uğratan Rusya, diğer taraftan da Bitlis'te Molla Selim; Barzan'da Abdüsselâm olaylarını tertipleyerek işgal etmiş olduğu, meydana gelen muamelelerden ortaya çıkmış ve Rusların bu gibi olayları düzenleyerek, ortak bir müdahale ile sınırlarımızdan içeri girme ortamını oluşturdukları anlaşılmıştır. Bu konuda Rusya'nın ne gibi teşvikler, maksatlar ve vasıtalarla nerelerde ne tür karışıklıklar çıkarmış olduğuna dair toplanan 98 kadar resmî belge, tarihleriyle çıkarılmış ve bir defter hâline getirilerek Ek'te sunulmuş ve devletimizce düzenlenecek Kırmızı Kitap'a geçirilmesi uygun görülmeyen fıkraların üzerleri kırmızı kurşun kalemle işaret edilmiştir.

18 Mayıs 1915

Savunma Bakanlığı Müstakil Asayiş Kısmı

----- 80 ----- 82 -----

Kars'ta ayakları başlarına bağlanarak katledilen Türkler
Turks massacred by tying their legs to their heads, in Kars

Osmanlı Ordusu
Başkomutanlığı
Numara
2763

Hasankale'den Başkomutanlığa gelen şifredir:

28 Şubat 1915 *Kırmızı Kitap* – Van Seyyar Jandarma Tümeninden gelen cevap aşağıdadır. Van Valiliğinden gelecek cevap da ayrıca arz edilecektir.

Ruslar seferberlikten beri, önce Osmanlı toprakları içinde adî ve siyasî suçlar işleyip İran'a kaçanlara ve hudut yakınında yaşayan İran aşiretlerinden kandırdıklarına, silâh ve para vererek sınırlardan geçirir ve bunlar aracılığıyla olaylar tertipleyerek memleketimizde birçok cinayet işletirlerdi. Celâlî bölgesinde oturan Abdevi Aşireti Reisi Simko'nun memleketimizin içinde işlediği her cinayet için Rusların düzenli olarak verdikleri maaştan başka, ayrıca ödül de verdiklerini, Simko itiraf etmiştir. Bu konular hakkında Van Valiliğinin de birçok belgesi bulunmaktadır. Seferberlikten önce meydana gelen olaylar, seferberlik başlarında daha da saldırgan bir durum almıştır. Barzan M.S.Y. ondan sonra İran'a kaçarak, Ruslar tarafından Tiflis'te ağırlanıp orada çok miktarda para ve ayrıca talimat verildikten sonra, memleketimizde karışıklık çıkarmak için gönderilen Barzan Şeyhi Abdüsselâm, Rusların yardımıyla aşiretleri teşvik ederek, Bacerge¹ civarına kadar gelmişti. Sınırı geçmek üzereyken İran'ın Kardar aşireti ile anlaşamadığından dolayı, söz konusu aşiret tarafından yakalanarak Bacerge Karakoluna teslim edilmiştir. Bunun üzerine Ruslar, Kardar aşiretine ait bütün köylerin mal, mülk ve sürülerini mahvettiler. Kadınlarını, çocuklarını kestiler ve ateşe atıp yaktılar. Bu aşiret halkından kurtulabilenler, perişan ve sefil bir hâlde sınırimıza sığındılar. İranlı Somay, Merkvar ve Terkvar aşiretleri bu tecavüzdten korkarak, Ruslara karşı kendilerini korumaya çalıştılsa da Ruslar, sevk ettikleri askerî birlikler ile bütün o bölgeyi yaktılar, Müslüman halkı katlettiler. İran içlerinde Müslümanlara yapılan bu mezalim, genel olarak etkili olmuş ise de gerçekte, hiçbir müdahalede bulunulmamıştır. Hatta hayatını kurtarmak üzere bizim tarafa kaçmak isteyen Müslümanları, sınırlarımızın içerilerinde de takip ettikleri sırada, Ruslar Bacerge civarındaki Bani Karakolu ile Şemdinan² civarındaki Katuna³ Karakolunda bulunan askerlerimize taarruz ederek saldırdılar. Eylül ortalarında meydana gelen bu olaylardan başka, Salmas'ta⁴ 400 kişilik bir

¹ Hakkari, Yüksekova, Esendere.

² Hakkari, Şemdinli.

³ Hakkari, Şemdinli, Kayalar.

⁴ İran, Salmas.

Ermeni çetesi silâhlandırılıp, bunları askerî koruma altında memleketimiz içinden geçirmeye teşebbüs etmişlerdir. Bundan dolayı o bölgede de harbin ilânından önce sınırimız üzerinde birkaç defa çatışma çıkmıştır. Memleketimiz içinde bozgun çıkarmak için gönderdikleri adamın yakalanmasından dolayı, kızgınlıklarından binlerce Müslüman'ı katlederek yakmışlar, mallarını, mülklerini tahrip etmişlerdir. Rusların, Somay, Merkvar ve Terkvar'daki gibi Rahmât'a saldırılarının yıkıntı ve izleri bugün ortadadır. Ruslar, Oltu ve Beyazıt'tan sınırı geçtikleri gün, Dir civarındaki sınır karakollarına da saldırmışlardır.

23 Mart 1915

3 ncü Ordu Komutanı
Mahmut Kâmil

----- ۞ ----- ۞ -----

Ottoman Government
Ministry of Foreign Affairs
Directorate of Politics
Office of the Foreign Correspondences
Number
64263-309

To the Office of the Commander-in-Chief
Your Majesties,

As it was previously conveyed with the written message dated February 25,1915 and numbered 2454/61789, we would like repeat our request for the copies of the documents on which the army does not have any reservations for publication in the book titled *Red Book* to be published by the Ottoman State.

April 20, 1915

On behalf of the Minister of Foreign Affairs
Assistant to the Chief of Political Affairs

----- ۞ ----- ۞ -----

To the Ministry of Foreign Affairs

In answer to the message dated April 20, 1915, numbered 309/64263

Attached are the documents, to be published in the *Red Book* by the Ottoman Government, pertaining to 98 articles that put forward the Russia's provocations and treacherous intentions, which have been on the agenda for a long time. The paragraphs that are found to be not appropriate for publishing in the *Red Book* are marked with red pen.

----- ----- -----

Ottoman Army Headquarters
4th Division
May 31, 1915

To the Ministry of Foreign Affairs

In answer to the message dated April 20, 1915, numbered 309/64263

Attached are the various documents pertaining to the occurrences intended for publication in the *Red Book*, along with a report on the northern and southern Iranian border disputes, a copy of the telegraph sent by the 3rd Army Headquarters, and a detailed letter of the Governor of Van. For your further considerations.

About the atrocities committed
by the Russians and the Ottoman Armenians
who have joined the Russians
in the region of Azerbaijan and Van
to be published in the *Red Book*.

----- ----- -----

April 25, 1915

To the Office of the Director of the Public Order

Ministry of Foreign Affairs requests the documents, on which the Military has no reservations, for the *Red Book* to be published by the Ottoman Government. To this end, I request the forwarding of all the important documents displaying Russians' violations and attacks on our borders, under the pretext of correcting the borders, to the division along with your evaluations.

----- ----- -----

Office of the Governor of Van Province

The copy of the letter of the Governor of Mahmûdî dated March 4, 1915, numbered 125.

Upon receiving your coded telegraph in answer dated March 1/2, 1915 numbered 2515, having pursued the importance of the issue and especially with the encouragement of the taking of the town from the enemy, I felt obliged to forward the results of the registries prepared by a specially appointed civil servant. A copy of this report was presented to the Governor earlier.

Our citizens have been living freely and without any worries under the governance of the Islamic principles for ages. In examining this notebook, which is an epitome of a unique unbearable tragedy, our hearts tend to be drowned in the depths of a sorrowful mourning stemming from the tyranny of those for whom the Islamic principles were also a life-giving source.

Perpetrators of these besmirched incidents, whom the history will record with utmost hatred, are our Armenian citizens who still live in the wounded bosom of our motherland in peace and happiness under the protection of the state; in the 20th century ordering respect for women.... In the face of the atrocities directed at the people ranging from innocent young girls to the senior men aging 70 in negligence of God's anger, history's hatred, honor of mankind, the rights of citizenship the Muslims had; our government, without doubt, for the welfare and the future of the state is trying to free herself from the senses of deep resentment and vengeance, and shall try to keep and spread her tranquility to every corner of the state.

Taking the tranquility of the state for granted, the Armenian organizations' applications to the state about the consecutive attacks, sometimes alone, sometimes in unison, are all directed to one single aim. That is, definitely to cover up the activities of the Armenians who have joined with the gangs.

The day the government displays the contents of this notebook, will those endless and meaningless applications by the Armenians might be considered to come to an end. The issue is hereby put forward for your further considerations.

----- ۛ ----- ۛ -----

Office of the Governor of Van Province

Attached is the copy of a letter by the Kaimakam of Mahmûdî dated March 15, 1915, numbered 7.

In answer to the coded telegraph dated March 13, 1915

March 14, 1915

Committees' damned activities that drenched the lives of the people, especially in Saray and its environs, with blood had started in the early days of mobilization. Armenians's slaughtering of the people had started and hour after the government's evacuation of the town and two days before the arrival of the Russian occupation forces to the town. The heartrending events that took place within these two days have fulfilled the bad fortune of the innocent Muslims greatly. A notebook covering the events, witnessed in the eternal pangs of conscience, was prepared earlier in the days following the happy liberation day. Second list; being a summary of the events that culminated in time, is in fact a portrayal of the real insults to which sacred Islamic principles were subjected. It is highly probable that there will be new additions of wicked pages to this list as the time proceeds.

The recordings, all of which were recorded in deep sorrow, especially narrating the atrocities towards women is simply a vile picture of humanity which will shatter the human soul with fear and lead men to hatred and disgust. There is not a word to describe the outrageous vileness committed to a father whose organs were cut one by one every time he refused their orders to strangle his own child with bear hands.

Armenians with their actions have not only assaulted Islam but the world of Islam. They, with inconceivable means full of wrath, have also massacred many people who covered their heads with white turban to protect themselves from the heat, as white turban was associated with Islam.

Their changing of mosques in to stables, their forcing students to accept Christianity, and their obscene insults on Professor Molla Yusuf Effendi's brother Molla Mehmet Effendi for his scientific knowledge, and their taking him away on the day of their departure are all epitomes of treachery. Armenians' vile attacks on religion, and on the Muslims constitute an unlimited single subject matter enough for the *Red Book* which is planned to be published. However, the following excerpts, taken from the heartrending pages of adventures that are not easy to determine and record, are presented, without an addition of a word, and with an attestation of a humble person's conscience, who has been trying to purge himself from the deep personal grief, and who dared to attach a copy of the second list. For your further considerations.

Office of the Governor of Van Province

----- ۞ ----- ۞ -----

Ottoman Army Headquarters
Directorate of the 1st Division

Istanbul

May 27, 1915

To the 2nd Division:

A plan was taken into consideration at the 1st Division previously. It was presented with the request of comparing and joining of these, and of forwarding it to the Ministry of Foreign Affairs.

Director of War Operations Division
Ismet

----- ----- -----

3rd Army
Staff Office
2nd Division
506

Hasankale
April 23, 1915

To the Headquarters

Attached are the documents, sent from the Office the Governor of Van Province, to be published in the *Red Book* pertaining to the atrocities committed by the Russians and Ottoman Armenians who have joined the Russian forces around Azerbaijan and Van.

Commander of the 3rd Army
Brigadier General
Mahmut Kâmil

----- ----- -----

Ministry of Defense
Independent Office of Public Order
245

Note

To the 2nd Division of the Headquarters

In answer to the note dated April 27, 1915 numbered 9223.

Russia's political desires and secret aims, which she has been pursuing for a long time, are in fact, without doubt, reflections of her intentions to weaken the Ottoman State by taking every opportunity for granted and to contrive sequence of important events with the hope of strengthening and ensuring her own position and stature in the region; and to this end by instigating and encouraging the ignorant people continually by all means she is trying to render the Ottoman administration guilty of blood shed and to prove that the Ottoman State is far from controlling her vast territories in the face of the civilized world; and thus, having accomplished her mission in degrading the Ottoman State, her desire in taking over the regions where she incited tumult under her tyrannous control becomes her clear intention which she will never be able to conceal. To reach their ominous desires, Russian consuls and the immoral people who were encouraged and supported by them have committed innumerable murders. Iranian borders, Van, Bitlis, Mosul, and Adana provinces have been the stage ground for the murders committed almost in every decade. The spreading of uprisings from Maku Khanate in the north of Iran to the Kirmanshah region in the south, are all Russians' inciting of the nomadic tribes against each other, this is very typical of the Russians for they have been engaged in such activities for a long time. They have been inciting the Muslims against the Armenians, Armenians against the government, and sometimes inflicting problems among the Muslims and the Armenians, as wells as inciting both of them against the state so as to incite the Kurds against the government, and thus the Russians were keeping the regions of Van, Bitlis, Adana, Mosul provinces in turmoil; these incidents have been widely known ever since they have started. It will be needles to say that Russians' enticing the Armenians to join their sides by allegations in the provinces of Van, Bitlis and Adana, and arranging bloodthirsty events stem from their understanding of their own tyrannical policies, and are part of despotic Russian rule. In our most difficult and weakest days during the Balkan War, Russian government has extended her aggressive hands as far as the eastern villages and seized them, which by all official and logical evidences belonged us, by proposing the evacuation of our forces from the eastern villages. The bloodthirsty Russian government, not being satisfied, prompted the Joint Border Committees – composed of the Ottoman State, Iran, English and Russians – to draw the borders along the lines that were against our will and thus in accordance with “the winner takes it all” conception our borders have been drawn, in negligence of the Erzurum Treaty along with the intermediate lines first determined by Adil Bey and Dervish Pasha committees, according to their desires.

It has been clearly understood that the Russian Government which caused heavy losses, on the other hand, have been trying to arrange joint actions with us on Molla Selim in Bitlis, on Abdusselam in Barzan – which were in fact designed by the Russians – so as to set her firm feet within our borders. Attached binding is the book containing chronologically arranged 98 official documents in proof of Russian government's instigations of the events, as well as her encouragements, intentions, means of uprisings. The paragraphs that are found to be not appropriate for publication in the Red Book are marked with red pencil.

May 18, 1915
Ministry of Defense
Independent Office for Public Order

----- 80 ----- 82 -----

Ottoman Army
Headquarters
Number
2763

Cryptogram sent from Hasankale to the headquarters.

Rejoinder: Following is the answer dated February 28, 1915 from Van Mobile Gendarmerie Division for the *Red Book*. The answer from the Governor of Van Province will be presented separately.

Russians, ever since the beginning of the mobilization, used to help the fugitives who ran away from the Ottoman government for their ordinary crimes or political offenses and took refuge in Iran, as well as to those, living on the borders, whom they have deceived. Russians by providing guns and money for them inflicted murderous events in our country with their help. Simko, leader of the Abdevi tribe, has confessed that the Russian aside from their paying a regular salary have given premiums for every murder he has committed in our country. Office of the Governor, Van Province, has lots of documents pertaining to the issue.

The events that started before the mobilization have been aggravated. Barzan's Sheik Abdusselam who fled to Iran was entertained, given money, indoctrinated by the Russians in Tbilisi and was sent back to our country to arrange plots; he also provoked the tribes as far as Bacerge¹ on is way with the help from the Russians. As he was about to cross the border, he was

¹ Hakkari, Yüksekova, Esendere.

caught by the Iranian Kardar tribe and turned over to Bacerge gendarme station. Upon this incident the Russians have destroyed all the villages, livestock, and belongings of the people of Kardar tribe. They have slaughtered women and children and burned them. Those who were able to run away took refuge in our borders in misery and pain. Although the tribes of Somay, Merkvar, and Terkvar tried to defend themselves from the fear of aggression in vain, Russians set the entire region afire and slaughtered the Muslim people. These atrocities committed to the Muslim people in the inner regions of Iran, although effective, has met no interference. Moreover, the Russians in pursuit of the Muslims, who tried to take refuge in our borders, did not hesitate to attack our soldiers at the Bani gendarme station near Bacerge, and at Katuna¹ gendarme station near Şemdinan.²

Other than these events that took in mid-September, the Russians have tried to pass an Armenian gang of 400 gunned men, to Salmas³, under military protection from our country. For this reason several clashes have been engaged on our borders in the region before the declaration of war. Upon capturing of the man whom they have sent for enticing uprisings in the region, they have avenged him by massacring and burning thousands of Muslims, and destroyed their crops, belongings, and livestock. The traces of Russians' aggression over Ramat region where Somay, Merkvar, and Terkvar tribes lived can even be seen today. Russians have also attacked our gendarme stations near Din on the same day they had crossed our borders from Oltu and Bayezit.

March 23, 1915

3rd Army Commander
Mahmut Kamil

Bk. s. / See pp. 369-387.

¹ Hakkari, Şemdinli, Kayalar.

² Hakkari, Şemdinli.

³ Iran, Salmas.

Osmanlı Ordusu
Başkomutanlığı

Türkiye'nin sonunun yaklaştığı, her tarafta ilân edilmeye başlandı. İstanbul'da toplanan büyük kongrenin sonucunu bildirmek ve gereken hazırlıkları yapmak üzere Milletvekili Papasyan ile Viremyan Erzurum'a geldiler. Erzurum'da, Kafkasya'dan gelen Taşnak delegelerinin de katıldığı büyük bir toplantı yaptılar.

Rusların, Türkiye'den zapt edecekleri araziye Ermenilere vererek, istiklâllerinin temin edileceği hakkında Ruslarla tespit edilen anlaşma sureti, Erzurum kongresinde görüşüldü. Kongrede Rus-Ermeni anlaşması onaylandı ve komitelere bildirilmek üzere aşağıda yazılı maddeler kararlaştırıldı:

1. Savaşın ilânına kadar sessiz kalmaya ve boyun eğmeğe devam etmek; fakat, bu zaman zarfında Rusya'dan gelecek ve içeriden tedarik edilecek silâhlarla donanmış bir hâle gelmek.

2. Savaş ilân edilirse Türk ordusundaki Ermeni askerlerinin silâhlarıyla birlikte Rus ordusuna katılmaları.

3. Türk ordusunun ilerlemesi durumunda sessizliği muhafaza etmek.

4. Türk ordusu ric'at eder, yahut ilerleyemeyecek duruma gelirse, çetelerin derhâl ellerindeki programa uygun olarak ordu gerisinde faaliyete geçmeleri. Kongre, kararları kabul edip dağıldıktan sonra Milletvekili Viremyan, Erzurum valisine giderek aşağıda yazılı tekliflerde bulundu:

“Osmanlı Hükûmeti Rusya'ya savaş ilân ettiği takdirde ve Osmanlı ordusunun Kafkasya'ya saldırması durumunda, oradaki Ermenilerin Türklerle iş birliği yapmalarının teminini, propaganda yapmak üzere Osmanlı Hükûmetinin Ermenistan'ın teşkiline dair güçlü vaatte bulunması ve bu vaadini kesinlikle yerine getirmesi lâzımdır.”

Viremyan'ın yukarıdaki dört maddelik kongre kararlarını imzaladıktan ve kongreyi dağıttıktan sonra Erzurum valisine yaptığı bu müracaat, iki gayenin elde edilmesi esasına dayanıyordu:

1. Osmanlı Hükûmeti galip geldiği takdirde millî emellere yeniden sahip olmak,

2. Osmanlı Hükûmetini aldatan Ermeni gizli teşkilâtının gözetlenmek ve izlenmekten korunması.

Viremyan ve Papasyan Erzurum'daki işlerini bu şekilde hallettikten sonra Taşnak Komitesi reislerinden birkaçı ile Muş'a bağlı Çankeli Manastırı'na gidip, etraftaki Ermenileri davet ederek kongre kararlarını tebliğ

ettiler. Papasyan, Muş ve civarını idare etmek üzere Muş'ta kaldı. Viremyan arkadaşlarıyla birlikte Van'a gitti.

Yukarıda alınan kararlar 3 ncü Ordu tarafından bildiriliyor. Vali ve maiyetindeki komutanlarına uyanık bulunmaları emir ve tembih ediliyor.

Savaşın ilânına kadar, Ermenilerin Rusya'da ve Türkiye'de aldıkları tertibat hakkında 3 ncü Orduya gelen bilgi:

1. Sınırın doğusundaki (Rusya'da) köy ve kasabalarda bulunan Müslüman köyleri arattırılarak silâhlara el konuluyor ve bu silâhlar Ermenilere dağıtılıyor.

2. Sınırın batısında (Türkiye'de) ve özellikle sınıra yakın köy ve kasabalarda bulunan Osmanlı Ermenilerini silâhlandırmak üzere Oltu, Sarıkamış, Kağızman, İğdır'a çok sayıda silâh, cephane ve bomba yerleştirildiği, Van ve Bitlis'te dağıtılacak silâhlarla, daha sonra alınacak tertibatın kararlaştırılması için Rus generallerinden Loris Milikof'un oğlunun, yanında bulunan Taşnak reislerinden Malkon ve Ohannes ile birlikte Abâga yoluyla 10 Ekim 1914'te Van'a gittikleri haber alınıyor.

3. Rusya'nın İran konsoloslarının, İran'daki Ermenilere de Türkiye'den zapt edilecek yerlerde Ermenistan tesisi vaadinde bulunarak İran Ermenilerini ve özellikle Rûmiye¹ ve Salmas'taki Ermenileri silâhlandırarak sınır dâhiline sevk ettikleri anlaşılıyor.

4. Kafkasya ve Türkiye Taşnak Komitesi reislerinden bir kısmı, sınır yakınlarında aşağıda belirtildiği gibi Ermeni çete teşkilâtı oluşturuyor:

a. Büyük kısmı Pasinler, Erzurum, Eleşkirt, Hınıs, Malazgirt Ermenilerinden ve asker firarîlerinden olmak üzere altı bin Ermeniye Kağızman'da toplayarak, Rus Hükûmeti tarafından silâhlandırıldıkları Rus memurları ve Ermeni reisleri vasıtasıyla Müslüman ahaliden savaş vergisi olarak yiyecek alınarak üç bin beş yüzünün 31 Ekim 1914'te İran Azerbaycanı'na gönderildiği, geri kalan kısmının da Kağızman'da kaldığı anlaşılıyor.

b. Oltu, Kars, Sarıkamış ve Trabzon'dan firar eden Ermenilerden bin beş yüz kişilik bir süvari çetesi teşkil olunarak, bunun bininin Beyazıt ve civarına geçmek üzere İğdır bölgesine ve beş yüzünün de Hodicor² bölgesine gitmek üzere Oltu'ya gönderildiği delilleriyle haber veriliyor.

c. Büyük kısmı Beyazıt, Van ve Bitlis Ermenilerinden, asker firarîlerinden ve İğdır yöresi Ermenilerinden olmak üzere altı bin Ermeni'nin

¹ İran, Rumiye.

² Erzurum, İspir, Çamlıkonak, Sırakonak.

Erzurum'da Türklerin içine doldurularak yakıldığı konak
The house the Turks were gathered and burned alive, in Erzurum

İğdır'da toplanıp, çete hâlinde taksim olunarak silâhlandırıldıkları, Rus sınır bölükleri erlerinden iltica eden Ruslardan ve diğer kaynaklardan alınan bilgilerden anlaşılıyor.

d. Makû'nun Koni taraflarında bulunan Beyecek Kilisesi'nde Ermeni çete teşkilâtı oluşturulduğu ve Salmas'ta teşkil edilen çetelerle Van'a geleceklerinin anlaşıldığı.

5. Kars, Sarıkamış, Kağızman bölgelerinde teşkilât kurmakla görevlendirilenler, meşhur Ermeni reislerinden Antranik, Bayburtlu Arşak, Bitlisli Âram'dır. İğdır ve civarında da, Erciş'te eskiden beri eczacılık yapan Eczacı Rupen Mıgırdıçyan, Toros Karakaşyan, Portakalyan ve Taşnak Beyazıt Delegeşi Surpen'in teşkilât kurmakla görevlendirildiklerinin anlaşıldığı.

6. Türk ordusunun hâl ve hareketlerinden devamlı olarak Rus ordusunu haberdar etmek üzere Trabzon, Erzurum, Muş, Bitlis, Van, Sivas ve Kayseri'de de birer casus merkezinin teşkil edildiği anlaşılıyor.

7. Sınırdan geçirilen silâh ve ateşli maddelerden fazla olanlarının Karahisar, Sivas, Kayseri'de saklandığı anlaşılıyor.

8. Gereken ateşli ve patlayıcı maddelerin sahilden Türkiye'ye sokulmasını temin ve Karadeniz sahilinin Türklere ait kısmındaki Rum ve Ermenilerden istifade edilerek ihtilâl ve ayaklanma çıkarmak, Türk ordusu hakkında ayrıntılı bilgi alınmak üzere Batum'da Rus, Ermeni ve Rum'dan oluşan bir icraat komitesinin kurulduğu anlaşılıyor.

Rusya ile harp ilânına kadar Türkiye'deki Ermenilerin tavır ve hareketine dair 3 ncü Ordunun o zamana ait dosyalarında özetle şu gibi olaylara tesadüf edilmektedir:

1. Ermenilerden, kanunen silâh altına alınmaları gereken erlerden Karadeniz sahilinde, Hopa - Erzurum - Hınıs ve Van'ın doğu hattında bulunan köy ve kasabalardaki Ermenilerin büyük kısmının çağrıya uymayarak Rusya'daki teşkilâta katılmak üzere sınırın doğusuna geçtikleri görülmektedir.

2. 4 ncü Yedek Atlı Tümenin, toplanma bölgesi olan Yağanışığı - Yağan - Köprüköy¹ hattına gidiyor ve 3 Ekim 1914'te Köprüköyünde Manuk oğlu Ovanis'in evinde ve Yağan'da Papas'ın bulunduğu evde çok sayıda Rus silâhı ortaya çıkarıyor. Aynı zamanda Hasankale'de de birkaç evde Rus

¹ Erzurum, Köprüköy.

silâhları bulunarak bu işi yapanlar askerî mahkemeye veriliyor ki, kongre kararlarının birinci faslı gerçekleşmiş oluyor.

3. Yomra¹ nahiyesinin İzaksa² köyünden Ekşi oğlu Setrak, Arakil'in oğlunun komutasındaki 25 kişilik çete ile Hodicor bölgesinde تنها yerlerde tesadüf ettikleri Müslümanları katlettikten sonra 5 Ekim 1914'te Trabzon'dan Erzurum'a gelmekte olan postaya Gümüşhane civarında taarruz ederek, sürücüyü öldürüp ve postayı gasp ederek savuştukları ve yapılan takibat neticesinde arkadaşlarından birkaç kişinin ele geçirilerek askerî mahkemeye verildiği. Bunların yukarıda zikredilen, Oltu'ya gelen çete üyelerinden oldukları anlaşılıyor.

4. Hehas, Kötek,³ Mecingerd,⁴ Pasin Karakilisesi, Gürcübulak⁵ ve daha güneydeki sınır karakollarımızın karşısında bulunan Rus postaları yerine Ermeni çete devriyelerinin buldukları görülüyor. Pasin Karakilisesi Sınır Taburundan silâhı ile firar eden Malatyalı Kegork'un 20 atlı ile Gürcübulak cihetinden yaptığı baskın ve Kötek Sınır Taburuna Karaorgan⁶ cihetinden Ermeni çetelerinin yapmak istediği taarruz ve Eczacı Rupen ile Bayazıtlı Surpen'in, Musun⁷ civarında 500 kişi ile yaptıkları baskınlar Rus ve Osmanlı anlaşmazlığının bir an evvel ortaya çıkmasını temin edecek ve Rus ordusunun öncü askerleri olacakları anlaşılıyordu.

5. Birliklerdeki, özellikle sınır taburlarında ve sınıra yakın olan birliklerdeki Ermeni erlerinden bir kısmının silâhlarıyla firar ettikleri ve Rusya'ya geçtikleri anlaşılıyor.

6. Köylere, hava değişimi dolayısıyla giden ya da yalnız yakalanan Müslüman askerlerin, Ermeni köyleri civarlarında katledildikleri görülüyor. Hatta Lazistan ve Havalisi Komutanlığına bağlı Mantelli Bataryası Üsteğmeni Sabri Efendinin Hösmasa köyünde, oturduğu evin sahibi Ermeni Bedros tarafından feci şekilde parçalanarak evin bahçesine gömüldüğü ve bir hafta sonra meydana çıkması üzerine Bedros'un, kendisini yakalamak için giden jandarmalara karşı silâh kullandığı, ancak yakalanacağını anlar anlamaz intihar ettiği anlaşılıyor. Bu suretle arkadaşlarını da ele vermiyor.

Bu ve buna benzer tek kişilik olayların sayısı artıyor.

Yukarıdan beri söylenegelen hazırlık ve tertibattan, içeride büyük bir ihtilâl hareketinin hazırlanmakta olduğu 3 ncü Ordu tarafından anlaşılıyordu.

¹ Trabzon, Yomra.

² Trabzon, Maçka, Esiroğlu, Sakızlı.

³ Kars, Kağızman.

⁴ Kars, Sarıkamış, Karaorgan, Çamyazı.

⁵ Ağrı, Doğubayazıt, Gürbulak.

⁶ Kars, Sarıkamış, Karaorgan.

⁷ Ağrı, Doğubayazıt, Suluçem.

Kars'ta Ermeniler tarafından birbirlerine bağlanmak suretiyle canice
öldürülen Türk askerleri

Turkish soldiers tied to each other and massacred outrageously by the
Armenians in Kars

Esasen, ihtilâl tertibatının uzun zamandan beri gereken yerlerde hazırlandığı ve gerekli silâh, ateşli ve patlayıcı maddelerin ambarlandığı gidişattan anlaşılıyordu. Aşağıda sırası geldikçe zikredileceği üzere doğu illerinde başlıca ihtilâl merkezlerinin Van, Bitlis, Erzurum, Karahisar (Şebinkarahisar) ve ikinci derecede olmak üzere Sivas, Kayseri, Diyarbakır'da seçim yapılarak, buralarda genel müfettişler, savaş komutanları, çete reisleri tayin ve tespit edildiği; seferberlik ilânında bütün Taşnak şubelerine, 13 yaşına kadar olan erkeklerin komiteye üye olarak kaydedilip silâhlandırılmalarının emir ve tebliğ olunduğu, Sivas vak'ası sonrasında Ermenilerin askerî mahkemede verdikleri ifadelerinden anlaşılıyordu.

İhtilâl merkezi olan yerler incelenecek olursa, menzil sınırının geçtiği başlıca noktaların seçilmiş olduğu görülür. Esasen Osmanlı Hükûmeti seferberlik ilânında, jandarma kuvvetinin büyük bir kısmını seyyar orduya almış, bazı bölgelerini ikinci sınıf jandarmalara terk etmişti. Meydana gelecek ihtilâl, ordudan bir kısım kuvvetin bu bölgelere sevkini gerektirecek ve hatta denilebilir ki orduyu elim bir vaziyete sokacaktı.

Rusya ile anlaşmazlıklar ortaya çıktığı zaman, Rus ordusundan bir kısım kuvvetin sınıra saldırdığı görüldü. Rus ordusundan bir Plaston Tugayı ile 1 nci Kazak Atlı Tümeni ve bunların ilerisinde Oltu, Sarıkamış, Kağızman bölgelerinde teşekkül eden Ermeni çetelerini yanlarına makineli tüfek ve top katarak İd,¹ Kötek, Pasin Karakilisesi ve Beyazıt istikametlerine sürdü. Bu çeteler, geçtikleri Müslüman köylerinin mallarını yağmalayıp beşikteki çocuğa varıncaya kadar öldürüyor ve imha ederek ilerliyorlardı. Yaptıkları alçaklıkları işiten berideki köylerde bulunan kadın ve çocuklar evlerini terk ederek gerilere firar ediyorlardı. Kısa süre zarfında Erzurum, Bitlis, Van birer sefalet merkezi oldu. Esasen, bu köylerdeki Müslüman halkın gençleri silâh altına alınmış geri kalan ihtiyar, kadın, çocuk ve güçsüzler de, ya Ermeni zulüm ve vahşetine kurban olmuş, ya da gerilerde sefalet içinde ölmüşlerdi (11 nci Kolordudan gönderilen Ermeni mezalimi kaydedilecek. 2 nci Şube henüz bulamadı. 3 ncü Ordunun müsveddesi Sadık Beydedir. Göçmenler Kurulundan alınacak çizelge de buraya geçecektir.)

Savaş ilân edildiği zaman Kafkas Cephesi'ndeki Osmanlı ordusunun durumu:

3 ncü Ordu kuruluşuna dâhil olan birlikler, Dokuzuncu, On Birinci ve Bağdat'tan gelecek olan On Üçüncü Kolordularla, Birinci, İkinci, Üçüncü, Dördüncü Yedek Atlı Tümenleri ve 2 nci Nizamiye Atlı Tümeni ve teşkil edilecek Van ve Erzurum Jandarma Tümenlerinden ibaret olacaktı. Kısmen

¹ Erzurum, Narman.

seferberliklerini tamamlayan bu birlikler henüz toplanma bölgesine gelememişlerdi. 3 ncü Ordu kuruluşuna dâhil olup, yukarıda anılan birlikler, eklenmiş 1 nci şekilde gösterildiği üzere kısmen yürüyüşte ve kısmen de Erzurum civarındaydı.

Harbin ilânından on gün önce ordu, Başkomutanlıktan aldığı emir üzerine toplanma bölgelerine gelmekte olan birliklere, kışı geçirmek üzere ikamet bölgeleri tahsis etmiş ve gelen birlikler de ikamet bölgelerine hareket etmişti. Buna rağmen hükûmetin siyasî kararı henüz şüpheliydi. Bir kış savaşına girmek istemediği 3 ncü Orduca anlaşılmış ve sınır civarında bulunup, göç etmek isteyen Müslüman köylerini kendi mevkilerine dönmeye mecbur bırakmıştı.

Savaşın bütün felâketlerini Türk arazisine kaydırmak üzere, yukarıda belirtilen ve dehşet verici olan Rus harekâtı esnasında 3 ncü Ordu, açıklandığı durumdaydı. Bundan dolayı Ruslar ilk saldırıda Hasankale önlerine gelmeyi başardılar. Bu durumda 3 ncü Ordu toplanma ve birliklerin kararlaştırılan yerlere sevki işini tamamlayıncaya kadar, Erzurum Kalesi'nden istifade etmek üzere sınır civarındaki birliklerini geriye çekiyor ve Erzurum önünde Höyükler hattında karşı koymaya karar veriyor. Fakat ileri sürdüğü 2 nci Nizamiye Atlı Tümenin dört gün dayanması, geriden hiçbir Rus kolunun ilerleyememesi ve yapılan keşiflerin neticesi Ermeni çetelerinden ve bir Plaston Tugayı ile Kazak Atlı Tümeninden ibaret olan Rus kuvvetleri karşısında 3 ncü Ordu, bütün kısımlarıyla ilerlemeye karar veriyor. Bu suretle ilerleyen Türk kuvvetleri tesadüf ettikleri Rus kuvvetlerini tepeleyerek Zivin'de¹ hazırlanan mevki önünde durmaya mecbur kalıyor.

Bu zamana kadar Türk ordusundaki Ermeni subay, tabip ve askerleri ile gerideki Ermenilerin tavır ve hareketine gelem:

Erzurum'un doğusuna kadar ilerleyen Ermeni çeteleri, bütün Ermeni köylerindeki aileleri Rusya'ya naklederek, eli silâh tutanlarını kendilerine katılmaya mecbur etti ve geri çekilirken de yukarıda etraflıca anıldığı ve açıklandığı gibi Müslüman köylerini yakarak yıkarak, halkını katlederek imha ediyorlardı. Türk ordusundaki Ermeni neferleri her fırsattan istifade ederek silâhlarıyla Rus ordusuna firar ediyordu. Subay ve doktorların da birçok bilgiyle Rus ordusuna katıldıkları görülüyordu. Savaşın en buhranlı zamanlarında cephane, batarya ve yedek mevzilerinin işaretle düşmana gösterildiği çoğu kez görülüyordu. Bu cümleden olarak Pazacur² mevziinde, mevzileri işaret ettiği görülen Gümüşhaneli Ohannes oğlu Kirkor, verildiği askerî mahkemede suçunu tereddütsüz itiraf ediyordu. Bazı Ermeni askerlerinin de savaşın en şiddetli zamanlarında Türk askerlerini firara

¹ Kars, Sarıkamış, Karaorgan, Süngütaşı.

² Erzurum, Köprüköy, Ortaklar.

teşvik ettikleri ve bu sebepten çoğunlukla avcı hatlarının bozulduğu görülüyordu. İç tarafta bulunan Ermeniler ise yaralı olarak gerilere sevk edilen ve yalnız bulunan askerleri katletmekten çekinmiyorlardı. Ayrıca Rus ordusundaki Ermenilerle sürekli olarak haberleştikleri ve ordumuzun durumundan ve kuvvetinden devamlı şekilde Rusları haberdar etmek ve kendilerinin alacakları durumu kararlaştırmak ve tayin etmek üzere casusluk faaliyetinde bulunuyorlardı. Çoğu defa bu gibi şifreli haberler casusların üzerinde ele geçiriliyordu. Bu cümleden olarak hem Türk ordusunun kuvvet ve durumundan haber almak ve hem de Rusların, Osmanlı memleketlerindeki Ermenilere silâh ve cephane gönderdiklerine delil olmak üzere, elde edilen belgelerin birkaçını hatırlatmak faydalıdır.

Van'a gelirken yakalanan Fika isimindeki şahsın, ceketinin astarı içine dikilmiş bir bez parçasının üzerine Ermenice Van Taşnak Komitesine yazılmış bir mektubun aynen tercümesi:

Sevgilimiz (bu tabir genellikle komiteciler arasında bir hitaptır) mektubunuz alındı. Bizce ve sizce malûm olan mal, istediğiniz yol ile size doğru yola çıkarıldı (silâh, cephane, bomba kastediliyor). Şimdi size tehlikesiz bir surette mal göndermek zordur. Yollar tutulmuş olmasına rağmen sınırlarda çarpışmalar başlamıştır. Görünüşe göre bize doğru gelen harekâta buna iştirak etmiş olacaktır. Şekpager Dayı (fırar edip Rusya'da bulunan reislerin takma adıdır) tamamıyla o düşünceyi beslemiyor. Çünkü siz takdir etmiş ya da işitmişsinizdir. O, etrafımıza büyük ölçüde hareketsiz şeyler yerleştirmiştir. Hem bizim için, hem kendisi için, aynı şekilde canlı kuvvetler ve hareketli şeylerin gelişi devam ediyor. Biz burada eşya arasında boşuluyoruz. Siz de orada ihtiyaç içindediniz. Bu zaten tahammül edilemeyecek bir durumdur. Derviş'in ölümü hepimizi etkiledi. Eğer bizimki size hemen yetişmezse habercimizi çabuk yola çıkarınız. Harekette olan kuvvetler, ordunun (asker) cins ve numaraları hakkında yazınız (Türk ordusu hakkında malûmat istiyor).

*Arkadaşça selâmlarla
Minaryan*

Bize yazı yazmak için mürekkep gönderiniz zaten göndermiştiniz. M. (komiteler arasında bunun bir şifre olduğu doğrudur. Çünkü Rusya'da mürekkebe ihtiyaç yoktur).

Diğer belge:

Mektupla haber aldık ki arkadaş Mihak Setum, on askeriyle bizim köye gelmek istiyormuş.

Hem asker toplamak, hem de bizi araştırmak maksadıyla takip ediyormuş. Biz boş yere elimizle evlerimizi yakma gücüne sahip değiliz. Çocuklarımızın emri altına girmek istemeyiz. Mademki sizin de bize yardım için kuvvetiniz yok, o halde biz cephanemizi köyde saklamalıyız. Yahut siz de gelin, dağa çıkalım. Eğer etrafımızda çalışmak için Yörük ve Rum varsa Rev'in'e de haber ver. Yardıma gelsin. Eğer olmazsa aksi takdirde bizim Hükûmete karşı duracak kuvvetimiz yok. Delilik etmeyelim.

Mart 1915

İmza : Merkezî Heyet

Bu belgede, içerideki Ermenilerin çok büyük bir gayretle çalışmakta oldukları anlaşılmaktaydı. Sarıkamış Muharebesine kadar Ruslara bu şekilde hizmet etmeye, kendilerini donatmaya ve gerilerde her türlü güçlüğü yenmeğe çalışıyorlardı. Türk ordusunun kuvvetli olduğunu ve her tarafta Rusların, sınırın doğusuna atıldıklarını da görüyorlardı. Bundan dolayı genel bir ayaklanmaya cesaret edemiyorlardı. Sarıkamış Muharebesinde mağlup olarak, 2 numaralı şekilde gösterilen mevziye çekilen Türk ordusunun sayısı yüz otuz binden yirmi bine kadar inmişti. Kalanları da, orduda baş gösteren tifüs tamamen yok ediyordu. Bununla beraber Ruslar da aynı akıbete uğramıştı. Rus karşı taarruzu durmuş, her iki taraf, ordularının ikmaliyle uğraşıyordu.

İşte bu sıralarda her tarafta Ermeni ihtilâl harekâtının başlamak üzere olduğu haberleri alınıyordu. Bundan başka komitecilerin yanındakilerle sınırı geçerek, Van ve Bitlis'e dağıldıkları, Müslüman köyleri arasında tek bulunan Ermeni köyleri halkının, toplu bulunan Ermeni köylerine gizlice taşındıkları ve bu tahliye edilen köylerde, ancak ihtiyar ve sakatların muhafaza için bırakıldıkları bilgisi alınıyordu. Nihayet ilk ihtilâl harekâtı Bitlis'te baş gösterdi. Bitlis'te komitelerin muntazam ve kuvvetli teşkilâtı, Muş ve Van'a sınır olan Hizan kazasının Karkar¹ nahiyesindeydi. Gerek Muş'ta ve gerekse Hizan'da 15 gün içinde birçok yerde ayaklanmaya, asker ve jandarmaların öldürülmesine başlandı. Şöyle ki:

9 Şubat 1915 de Hizan kazasının Karkar nahiyesine bağlı Ahkis² tarafındaki Sekûr köyüne gönderilen iki jandarmayı, artık hükûmetin

¹ Van, Gevaş, Daldere.

² Van, Gevaş.

emirlerine boyun eğmeyeceklerini ve bir daha gelmemelerini söyleyerek kovarlar. Bunun üzerine, gönderilen sekiz jandarmadan ibaret müfrezenin köye girmesiyle, içerde güvenli bir yerde sığınan komitenin açtığı şiddetli ateş karşısında müfrezeden altısının şehit, diğer iki kişinin de kaçmayı başardığı haberi alınıyor. Ayrıca Korsor köyüne gönderilen iki jandarmadan da bilgi alınamıyor. Korsor, Sekûr, Arşin köylerinde de çok sayıda Ermeni çetelerinin toplanarak civar Müslüman köylerine taarruza başladıkları ve çok şiddetli mezalim yapmakta oldukları haberi veriliyor. Karkar nahiyesindeki bir kısım çete kuvveti de kaza merkezi olan Hizan'a hücum ederek orayı zabtlemeye çalışıyor.

İhtilâl bu bölgede genişleyerek, Hizan'ı zabta gelen Ermeni çeteleri, kaza merkezinde bulunan jandarma ve silâhlı ahalinin direnişi karşısında durmaya mecbur oluyor. Bitlis'ten Jandarma Alayı Komutanı kumandasında kuvvetli bir müfreze hareket ettirildiği gibi, Van Valiliği de haberdar edilerek Gevaş'tan ve ayrıca Van'dan da bir müfreze sevk edildi. Gevaş'tan Hizan istikametine gelen müfreze ile Gevaş yolunu tutan çeteler arasında çıkan çatışma neticesinde jandarmalardan altısının şehit ve birinin yaralı olduğu anlaşılıyor. Müfreze takviye alarak ilerliyor. Van ve Bitlis'ten sevk edilen müfrezeler de Kapan Yolu ve Arnis köylerini işgalden, Hizan'ı kuşatmadan kurtarıyor. Müfrezeler taarruzlarını Ahkis'e yöneliyor. İki gün süren çarpışmadan sonra Ahkis ile Beygırı¹ köyleri işgal ediliyorsa da, asiler kaçmayı başarıyor.

17 Şubat 1915'te müfrezeler Tasu² köyünde toplanarak taarruzlarını, tehditkâr bir vaziyet alan asilere yöneliyor. Bir günlük şiddetli bir direnişten sonra söz konusu köy de zapt ediliyor. Daha sonra Karsu, Sigor köyleri de iki günlük bir çarpışmadan sonra işgâl ediliyor. Buralarda pek çok Rus şapkası ve cihazı bulunuyor ve buraların sağlam bir sahra mevzisi haline getirildiği görülüyor. Olayın başlangıcında Sigor köyünde şehit edilen jandarmaların, gözleri oyulmuş, ciğerleri çıkarılmış, kafaları ezilmiş olarak taşlar arasında bulunuyor. Viris³ köyünün işgali esnasında Komite Reisi Vanlı İşhan'ın damgalı kısırağı elde ediliyor. Çatışmada ölen kişiler arasında Van'ın Hurinis köyünden Keşiş'in oğlu olup, Van civarında tanınmış olan Komite Reisi Vahan ile Sekûr köyünden Kalon'un cesetleri görülüyor. Vahan'ın çatışmada ölen kişiler arasında bulunması sebebiyle, kendisinin Van'dan özel şekilde gönderildiğinin anlaşıldığı. İhtilâlin buralarda şu suretle başlaması akabinde, Muş ova köylerinde de isyan ateşi açığa çıktı. 10 Şubat 1915'te, yani Hizan olayından bir gün sonra Muş merkez kazasına bağlı Sironk köyü civarından geçmekte olan müfreze, ani ateşe maruz kalması nedeniyle yoluna devam

¹ Van, Gevaş.

² Van, Gevaş.

³ Van, Gevaş.

edemedi ve çatışmaya tutuştu. Müfrezedeki hayvanlar ve insanlar telef oldu. Muş'tan üç subay komutasında gönderilen diğer müfrezeler çatışmaya yetişerek, komiteyi abluka altına aldı.

Çatışma sonucunda komite üyelerinden dokuzu ölü olarak ele geçirildi. Diğerleri kuşatma hattını yarararak kaçımayı başardılar. Aynı günde Akâan nahiyesinin Kûmes köyünde bulunan Nahiye Müdürü ile jandarma müfrezesinin bulunduğu ev, komite tarafından kuşatılarak sekiz saat çarpışma devam etti. Müdürün emrinde bulunan dokuz jandarma feci bir şekilde şehit edilip, ev de komite tarafından ateşe verildi. Müdür ve yanındaki bir nefer alevler içinde gece karanlığında kaçımayı başardılar. Suçluların yakalanarak cezalandırılması için Muş Depo Alayından gönderilen müfrezeler, bir başarı elde edemedi. Kûmes olayı günü, Muş Taşnak Komitesi Delegatesi Rupen ile Muş Taşnak Komitesi Reislerinden Esro'nun bulunması ve daha sonra sevk edilen müfrezelerle komitelerin çarpışması esnasında komite üyelerinin bu iki şahıs tarafından sevk ve idare edilmesi hususunun ortaya çıkması, ihtilâlin esası hakkında bir fikir vermişti. Zaten Rupen ile Esro bu olaydan sonra Muş'a gelmeyerek, çeteleriyle etrafa saldırmaya ve Hükûmeti tehdit etmeye başladılar. Kûmes ve Sironk olayları suçlularının, Muş'a bağlı Irak Manastırı'nda barındıkları, Devlet tarafından haber alınarak 25 Şubat 1915'te Teğmen Ahmet Efendi komutasında bir müfreme sevk edildi. Müfreme manastıra yaklaştığı sırada, yandan ve ileriden ani ve şiddetli bir ateş içinde kaldı. Çarpışma Müfreme Komutanı Ahmet Efendi ile müfrezeden dört neferin şehit ve geri kalan neferlerin de akşama kadar çarpışmaya devam edip, gece karanlığında çekilmesiyle neticelendi. Bu müfrezeyi takviye etmek üzere 27 Şubat 1915'te Muş Depo Alayından ikinci kuvvetli bir müfreme gönderildiyse de komite üyelerinin firar ettiğini ve manastırın tahliye edilmiş olduğunu gördü. Fakat komiteye barınak olan bu manastırı daimî işgal altında bulundurdu.

Yine 26 Şubat 1915'te Muş'tan Sason'a giden dört jandarma neferi Geligüzan¹ civarında ve dere kenarında yemek yerlerken Geligüzan halkının saldırısına uğrayarak, baltalarla parçalanıp, cesetleri bir saatlik mesafeye nakledilerek gömülmüştü. Bu jandarmaların birden bire ortadan kaybolmaları nedeniyle, komite tarafından imha edildikleri anlaşılmıştı. Bundan dolayı tahkikata devam edilerek Geligüzan civarında ve dere kenarında bu feci olayın meydana geldiği yerde bazı izler görülmüş ve bu suretle devlet, takibatını Geligüzan'a nakletmişti. Tahkikat neticesinde suçlular yakalanıp askerî mahkemeye verildi. Suçlular olayı bütün acımasızlığıyla askerî mahkeme huzurunda itiraftan çekinmediler. Artık bu gibi olaylar birbirini takip ediyordu. Devletin, meydana gelen isyanı hemen ve yerinde şiddetle

¹ Muş, Cevizlidere.

bastırması komitecileri şaşırtmış ve Bitlis'in her tarafında Ermenileri nispeten sessizliğe itmiş, devletin nüfuzunun komitenin nüfuzundan daha etkili olduğunu Bitlis Ermenilerine tanıtmıştı. Devlete karşı silâh kullanmayan Ermenilerin mal ve canlarının korunması daha çok etkisini göstermiş, gerek Muş'ta ve gerekse Bitlis'te Taşnak olmayan Ermeni ileri gelenleri olayları açıkça lânetlemişlerdi.

Milletvekili Papasyan Muş'ta bulunuyor ve bu harekâtı merkezden idare ediyordu. Olayların kendi arzusuna göre halledilememesi üzerine, derhal hükûmete gelerek Hizan, Kümes, Sironk, Manastır olaylarını meydana getirenlerin birtakım asker firarîsi cahil kimseler olduğunu, Kümes ve Sironk olaylarının asker kaçaklarının hainliklerinden, Manastır olayının ise kaçarak Manastır'a saklanmış olan asker firarîlerinin üzerine müfrezenin aniden gitmesinin firarîlerin korkmasına sebep olup, bu suretle müfrezeye karşı silâh kullanmış olduklarını ve Taşnak Komitesinin meydana gelen bu olaylara kesinlikle karışmadığını ve komitenin, gerekirse devlete yardım edeceğini teklif etmekteydi. Bu suretle bazı Ermeni firarîlerinin ihanetlerini bahane ederek, komitenin bu olaylara karışmadığını ve durumu Muş devlet yetkililerine arz eden Milletvekili Papasyan Efendi, hükûmetin anî ve şiddetli uygulamaları karşısında bozuk düzenlerinin meydana çıkacağından korkuyordu. Derhâl İstanbul'da Ermeni patriğine olayları başka tarzda anlatmak üzere mektuplar gönderdi. Ermeni patriği de şu şekilde devlete müracaat etti:

“Beşar Çeto ve Mehmet Emin gibi adamların, son zamanlarda Bitlis'in asayiş ve emniyetinin korunmasıyla görevlendirilmeleri sebebiyle, Ermenilerin felâkete maruz kaldıkları ve Karkar nahiyesine bağlı Halis,¹ Hınz ve Ruhte köyleri kâhyalarının, jandarmalar tarafından katledilmesinden dolayı heyecanlanan halkın da buna karşılık dört jandarmayı öldürdükleri, Ziko köyünde jandarmaların küçük bir çocuğu alenen öldürmeleri ve merkeze getirilmekte olan sekiz asker firarîsinden dördünün yolda muhafızlar tarafından katledilmeleri üzerine karşılık olarak iki jandarma neferinin öldürdüğü ve jandarmaların zulümlerine karşı halk, kutsal şeylerini muhafaza etmeyip bizzat karşı durmaya zorlanırsa, buna isyan şekli verilerek evleri yakmaya, yağmaya ve nüfusu katle kalkışılmasının adalete uygun olamayacağı” Meselelerin tahkik sureti ve olay bu şekilde meydana gelmişse, bu olaya sebep olanların şiddetle cezalandırılmasını İstanbul, 3 ncü Ordu Komutanlığından talep ediyor ve ayrıca “Meksi” olayının ortaya çıkmasına müdürün sebep olduğu hakkında Ordu Komutanlığına Elazığ'dan ihbarda bulunuyor. Bunun üzerine Ordu, 33 ncü Tümen Komutan Vekili Albay Veysi Bey başkanlığında bir tahkik heyetinin

¹ Van, Gevaş.

en kısa zamanda gönderilmesini Elazığ'da 11 nci Kolordu Komutanlığı Vekâletine emrediyor.

Tahkikat neticesinde:

1. Beşar Çeto ve Mehmet Emin'in Bitlis'in asayişî için görevlendirildiklerinin aslı olmadığını anladı. Esasen Beşar Çeto'nun seferberlik başlangıcında, gönüllü olarak emrindekilerle Azerbaycan'a gittiği ve bu tarihten üç ay evvel Hoy Muharebesi'nde şehit olduğu anlaşıldı.

Mehmet Emin'in ise üç ay evvel Azerbaycan'a giderken yolda Ermenilerin pususuna düşüp yaralı olarak evine döndüğü ve hâlâ tedavi altında olduğunun ortaya çıktığı.

2. Bitlis dâhilinde katledilmiş hiçbir Ermeni kâhyasının bulunmadığı tahkik heyetinin yapmış olduğu tahkikat neticesinden anlaşıldı.

3. Ziko köyünde katledildiği patrik efendi tarafından iddia edilen çocuğa gelince; Bitlis dâhilinde Ziko adında bir köyün bulunmadığı ve Bitlis'de jandarmalar tarafından bir çocuğun katlinin gerçeğe aykırı olduğunun ortaya çıktığı.

4. Patrik efendinin iddia ettiği gibi mukabil olarak jandarmaların zulümlerine karşı meşru müdafaa durumunda olmayıp birbirlerine muhalif oldukları anlaşıldı. Yapılan araştırma ve incelemeden anlaşıldığı üzere, Beşar Çeto ve Mehmet Emin'e mal edilen asayişin korunması meselesinin, vaktiyle şehit edilip bugün ortada bulunmayan bir adama atfedilmesi ve ilin hangi bölgesinin asayiş ve emniyetinin muhafazası ile görevlendirildiklerinin belirtilememesi ve il dâhilinde mevcut olmayan bir köyde, bir çocuğun katledildiğinin iddia edilmesi, iddianın doğruluk derecesine büyük bir delildir. Bu suretle bütün Bitlis'e yayılan isyan nisbeten yatıştırıldı. Zaten bunu takip eden Van ve Karahisar¹ genel ayaklanmalarından da anlaşılacağı üzere, buradaki hareket, hükûmeti şaşkırtmak ve kuvvetlerin doğmasına sebep olarak anî darbenin Van'dan vurulmasını düşündüklerini ortaya çıkardı. Bundan dolayı bu olayları takiben, düşünüldüğü gibi Van genel ayaklanması başgösterdi.

Şükrü

Van

----- ✂ ----- ✂ -----

¹ Giresun, Şebinkarahisar.

Ottoman Army
General Headquarters

The nearing of the end of Turkey is being declared in all over the country. Papisijan and Viremijan, members of the parliament, in order to convey the results of the congress convened in Istanbul and to make the necessary preparations. They have held a large congress in Erzurum, to which the Daschnakzoutioun delegates coming from the Caucasus also participated.

In this congress held in Erzurum, they have worked on the text of the agreement, the terms of which, were set with the Russians pertaining to Russians's handing the occupied regions over to the Armenians, and Russians's guaranteeing a free Armenian state. Russian-Armenian agreement was approved by the congress, and the following articles were decided to be sent for the information of the committees.

1. To continue to show submission and keep silent until the declaration of war, but in the meanwhile to become well equipped with the weapons to be obtained from Russia and from the inner regions.
2. Should the war be declared, all the Armenians in the Ottoman would join the Russian forces with their firearms.
3. To keep silent on should the Turkish Army advances.
4. Should the Turkish Army withdraws or comes to the point of standstill, all the gangs should start their activities behind the lines in accordance with the plan they already have.

After the acceptance and distribution of the decisions taken at the congress, the member of the parliament Viremijan has proposed the following, in writing, to the Governor of Erzurum:

Should the Ottoman Government declares war upon Russia, on the event of Ottoman Army's launching an attack upon the Caucasus, the Ottoman Government should make a strong promise to the Armenians living in the region on the issues of cooperation during the war and to propagation, and this promise ought to be fulfilled.

Viremijan's application to the Governor of Erzurum, after having had the above mentioned four articles approved and his closing of the congress, served for the attainment of two specific objectives

1. To be able to revive their national goals, should the Ottoman Government become victorious.

2. To keep the unfaithful secret Armenian organization away from the eyes of the Ottoman Government.

Viremijan and Papisijan, having thus completed their tasks in Erzurum, have moved to Çankeli monastery together with a couple of the leaders from the Daschnakzoutioun Committee where they have invited the Armenians living nearby to convey the decisions taken at the congress.

The 3rd Army reveals the decisions taken at the congress, and orders and warns the governor and the commanders under his service to be full alert.

The following is the information, which is forwarded by the 3rd Army, upon the measures taken by the Armenians in Russia and Turkey until the declaration of war.

1. The Muslim villages and towns on the eastern part of the border (in Russia) are being searched and the weapons found in the houses are distributed among the Armenians.

2. It has been heard that large number of weapons, ammunition, and bombs are stockpiled in Oltu, Sarıkamış, Kağızman, and Iğdır in order to arm the Ottoman Armenians, especially the Armenians living in the villages on the western part of the border (in Turkey). And that, the Russian General Loris Milikov's son together with Malkon and Ohannes, two leaders from the Daschnak Committee, has moved to Van via Abâga on September 10, 1914 in order to concretize the measures to be taken and the decisions pertaining to the distribution of the arms.

3. It has been understood that the Russian consuls in Iran having armed the Iranian Armenians, especially the ones in Rumiye¹ and Salmas, sending them into the inner regions of the border with the promise of foundation of Armenia on the lands to be occupied in Turkey.

4. Some of the leaders of the Daschnak Committee of Caucasus and Turkey are organizing Armenian gangs in the regions neighboring borders as follows.

¹ Iran, Rumiye.

a. Six thousand Armenians were gathered mostly from Erzurum, Eleşkirt, Hınıs, Malazgirt and from among deserters in Kağızman, 3500 of whom have been sent to Azerbaijan with the arms provided by the Russian Government and with the food taken as war tax with the help of the Russian officials and the Armenian gang leaders on October 31, 1914. The others are believed to be in Kağızman.

b. We are informed with ocular proof that an Armenian cavalry gang of 1500 men – most of whom fled from Oltu, Kars, Sarıkamış, and from Trabzon – have been formed. 1000 of these have been sent to Iğdır region in order to pass over to Beyazıt and environs; and 500 were sent to Oltu from where they were to pass over to the Hodicor¹ region.

c. It has been understood from the information received from the refugee Russian soldiers and from the other sources that 6000 Armenians – mostly composed of the Armenians from Beyazıt, Van, Bitlis, deserters, and of the Armenians from environs of Iğdır – have gathered in Iğdır have been organized in groups and have been armed.

d. It has been understood that an Armenian gang has been set up at the Beyecek Church, on the Koni side of Makû, and that they were to advance as far as Van together with the other gangs set up in Salmas.

5. The leaders who are charged with setting up organizations around Kars, Sarıkamış, and Kağızman are Antranik, Arshan of Bayburt, Âram of Bitlis, all of whom are the famous Armenian leaders. It has been understood that the pharmacist Rupen Mygirdijian, Taurus Karakashijian, Portakalijan, and Surpen, the representative of the Daschnakzoutioun Bayazıt branch, were given the task of establishing associations.

6. It is understood that they have set up espionage centers in Trabzon, Erzurum, Muş, Bitlis, Van, Sivas, and in Kayseri in order to inform the Russian Army about the movements and state of the Turkish Army.

7. It is understood that the surplus of weapons and firearms brought over the borders are being kept in Karahisar, Sivas, and Kayseri.

8. An actions committee composed of Russians, Armenians, and of Greeks is set up in Batum. The committee's task was to gather detailed information about the Turkish Army, as well as to instigate uprisings and rebellions with the help of the Greeks and Armenians residing in the Turkish side of the Black Sea coast and, furthermore, to ease smuggling of the firearms and explosives into Turkey.

¹ Erzurum, İspir, Çamlıkönak, Sırakonak.

In relation to the activities of the Armenians in Turkey, until the declaration of war upon Russia, the information files of the 3rd Army pertaining to that time are summarized below.

1. It has been observed that most of the soldiers, Armenians who were to be called into military service, have not obeyed the law and moved to the eastern part of the border line extending from Hopa - Erzurum - Hınıs on the Black Sea coast to Van, in order to join the organization set up in Russia.

2. 4th Reserve Cavalry Division moved to its gathering point on the Yağanişığı - Yağan - Köprüköy¹ line, and on October 3, 1914 have discovered a lot of Russian manufactured weapons in house of Manuk's son Ovanis in Köprüköy, and Papas's house in Yağan. Meanwhile, some numerous weapons were found in Hasankale and the one who were held accountable for the storing of the arms were sent to the Military Courts. All these are definite proofs for the realization of the first phase of the decisions taken at the congress.

3. Ekşi's son Setrak from Izaksa² village of Yomra³ district, together with the gang of 25 under the leadership of Arakil's son have massacred Muslims whom they met in the lonely places around Hodicor. On October 5, 1914 they have attacked at the stagecoach coming from Trabzon to Erzurum, around Gümüşhane, massacred the mailman and ran away with the mail. As a result of the interrogations carried out some instigators who were caught were sent to War Courts. It is understood that they were the members of the above-mentioned gangs who came to Oltu.

4. It is observed that the Armenian gangs are patrolling the Russian posts situated across our stations in Hehas, Kötek,⁴ Mecingerd,⁵ Pasin Karachurch, Gürcübulak⁶ and other stations in the further south. It has been understood that the attacks held by Kegork from Malatya, a deserter who ran away with his arms from Pasinkara Church battalion, with his 20 horsed men via Gürcübulak; and the attacks planned by the Armenian gangs on the Kötek Border Battalion via Karaorgan,⁷ as well as the raids planned and carried out by pharmacist Rupen and Surpen from Bayazıt, with 500 men around Musun,⁸ are all prove that all these instigations were intended to

¹ Erzurum, Çobandede.

² Trabzon, Maçka, Esiroğlu, Sakızlı.

³ Trabzon, Yomra.

⁴ Kars, Kağızman, Kötek.

⁵ Kars, Sarıkamış, Karaorgan, Çamyazı.

⁶ Ağrı, Doğubeyazıt, Gürbulak.

⁷ Kars, Sarıkamış, Karaorgan.

⁸ Ağrı, Doğubeyazıt, Suluçem.

speed up the occurrence of the disagreement between the Russians and the Ottomans, and that these gangs were acting with the desire of becoming advanced guards of the Russian Army.

5. It has been understood that the Armenian soldiers in the units, especially in the border battalions and the border units have fled to Russian side with their arms.

6. It has been observed that the Muslim soldiers who were caught alone or who were caught on their way to their villages for medical purposes were massacred near the Armenian villages. The outrageous massacring and burying of First Lieutenant Sabri Effendi, of the Mantelli battery affiliated to command headquarters of Lazistan and environs, in pieces by his Armenian landlord Bedros in Hösmasa village; and upon the discovery of this incident after a week, the gendarme forces who went to the village were confronted with Bedros's gunfire and as soon as he understood he was to be captured soon he committed suicide. Thus he does not turn in his accomplices.

The number of such individual incidents is continuously increasing.

Under the light of the above-mentioned preparations and measures it was understood by the 3rd Army that there were preparations for a large-scale upheaval. As a matter of fact, storing of explosives, firearms in certain places were evident proofs of the preparations for a coming upheaval. It was understood from the testimonies of the Armenians at War Court hearings held after the Sivas incidents that the upheavals would start firstly in Van, Bitlis, Erzurum, and Şebinkarahisar; then Sivas, Kayseri, and Diyarbakır were to follow. It was also understood from the testimonies of the Armenians, during the interrogations following the Sivas incident at the Military Courts, that, inspectors, war commanders, gang leaders have been elected, and that an order was issued to Tashnak branches for all the boys from the age 13 and up should be registered to the committee and armed on the event of mobilization.

Should the centers of upheavals be analyzed closely, it will be seen that they constitute the main points that are at a day's distance from the borders. In fact, with the declaration of mobilization the Ottoman Government had integrated most of the gendarme forces in the mobile forces, and left some of the regions to second grade gendarmes. The upheaval to be instigated would necessitate the sending of some forces from the army over to those regions, and thus it can be claimed that such an event would jeopardize the army.

Upon the emergence of the disagreements with the Russians, it was observed that some of the Russian troops have attacked on the borders. Russians, positioned a Platoon brigade, 1st Cossack Cavalry Brigade along with the Armenian gangs – set up in Oltu, Sarıkamış, Kağızman – whom the Russians equipped with machine guns and artillery, in Id¹, Kötek, Pasinkara Church and Beyazıt line. Those gangs were advancing by pillaging and destroying the Muslim villages, massacring even the babies in their cradles. The women and children in the neighboring regions were fleeing from their villages towards inner regions. In no time, Erzurum, Bitlis, and Van became places of misery. As a matter of fact, the young men of those villages were called into military service; the elderly, the disabled, the women and children who remained behind have either suffered from the atrocities or became victims of the outrage or died in misery and poverty (the reports on the Armenian atrocities sent by the 11th Army Corps will be recorded. 2nd Branch has not been found yet. Sadık Bey has the manuscripts of the 3rd Army. The list that will be obtained from the Immigrant Committee will also be added here.).

The state of the Ottoman Army on the Caucasus Front prior to the declaration of war:

The 3rd Army was to be composed of the Ninth, Eleventh, and Thirteenth Army Corps that was to come from Baghdad; the First, Second, Third, Fourth Reserve Cavalry Divisions; the Second Regular Cavalry Division; and of the Gendarme Divisions situated in Van and Erzurum. Those units who were barely supplied could not come to the gathering points yet. The above-mentioned units that were to make up the 3rd Army were either in part on march or near Erzurum as shown on the Sketch 1.

Ten days prior to the declaration of war, the army, upon the orders of the Headquarters, had assigned positions where the coming units would spend the winter, and the arriving units had moved to the assigned positions. However, the government's political decision was still uncertain. It was evident for the 3rd Army that the government was not willing to engage in war during winter, and thus the Muslims in the villages, who wanted to emigrate, near the border were requested to maintain their positions.

Thus was the state of the 3rd Army prior to the horrifying Russian campaign that was to take place on the Turkish land. For this reason the Russians managed to come as far as Hasankale at the first attack. Upon this the 3rd Army decides to make use of the Erzurum citadel, withdraws all the units on the border until the positioning of the coming units and decides to

¹ Erzurum, Narman.

form a defense line around Höyükler near Erzurum. However, upon the perseverance of the Second Regular Cavalry Division for four days in front of the Russians, and upon the information that Russians's not getting support from their rear ranks, the 3rd Army decides to march over with full force to Russian Army which was composed of Armenian gangs, a Platoon brigade and a Cossack Cavalry Division. And thus, the advancing Turkish forces had to stop in front of the Russian lines set up in Zivin¹.

On considering the behaviors and actions of the Armenian officers, doctors, and soldiers as well as the Armenians in the rear regions:

The Armenian gangs who advanced as far as eastern Erzurum have forced the Armenian villagers to move to Russia and forced the ones who were capable of bearing firearms to join them, and while withdrawing they have destroyed the villages and massacred the population, as was declared. The Armenian soldiers in the Turkish Army were fleeing away to the Russian Army with their weapons. On the other hand, it was also observed that the Armenian doctors and officers were joining the Russian Army with lots of valuable information. It is observed that, in the most critical times they were pin pointing the arsenals, batteries, and reserve emplacements to the enemy. Hence, Kirkor, son of Ohannes from Gümüşhane, who pinpointed the emplacements in Pazacur², was proudly confessing his crime at the Military Courts. Some Armenian soldiers – in the Ottoman Army – were trying to provoke the Turkish soldiers for desertion in the most crucial moment of the engagement and thus especially some of the skirmish lines were breaking. The Armenians in the inner regions were not hesitating in killing the wounded or lonely soldiers. Furthermore, they were spying on our army by communicating continuously with the Armenians in the Russian Army and to determine the positions they were to take. Most of the time such ciphered messages were discovered on the spies. As a result, it will be useful to mention some of the documents as proofs of Russian attempts in sending ammunition and weapons to the Armenians in the Ottoman lands in return for information about the situation and position of Turkish Army.

The following is the translation of a letter printed on a piece of cloth, found sewn in the jacket of a person named Fika, written in Armenian to Van Tashnak Committee:

Dearly beloved (this is a way of addressing among the committee members) your letter has been received. The merchandise that is well

¹ Kars, Sarıkamış, Karaorgan, Süngütaşı.

² Erzurum, Köprüköy, Ortaklar.

known to you and to us has been sent to you upon your request (weapons, ammunition, and bombs are being mentioned). It is extremely hard to send you without getting into trouble. Although the roads are blocked, there are engagements on the borders. Uncle Shekpager (nickname of their leader who took refuge in Russia) is thoroughly against the idea. You might either have heard of it or considered it already. He has positioned a lot of inactive things around us. The influx of living forces as well as of active things that are of importance for him and for us is still continuing. Meanwhile we are drenched among the goods. You are in need there. This is an unbearable situation as it is. Dervish's death has affected us. If ours cannot reach you soon, please send our messenger urgently. Write about the deployment of forces on move, category of the units (troops) and about their numbers. (Asking for information about the Turkish Army).

*With friendly greetings
Minarijan*

Send us ink for writing you have previously sent some. M. (It is known fact that this is a cipher among the committees. As there is no need for ink in Russia.)

Another document:

We have received a letter saying that our friend Mihak Setum wants to come to our village with his ten soldiers.

He has been following us with the aim of investigating us and gathering some soldiers. We do not have the power to set our houses on fire for nothing. We would not want to get under the control of our children. Since you do not have the power to help us, as you claim, then we will have to keep our ammunition in the village. Or you come, join us, and head for the mountains. If there are Greeks and nomads around call Revin as well. We need his help. Otherwise we do not have the power to resist government's forces. Let's be realistic.

Signed: Central Committee

March 1915

This document reveals how diligently the Armenians in the inner regions were working. They were trying to serve the Russians in the same manner, and to equip themselves and overcoming the difficulties in the inner

regions until the Sarıkamış Battle. They were witnessing the power of the Turkish Army and that the Russians were being pushed away in every front. For this reason they were hesitating to instigate an uprising. Turkish Army, who withdrew to the positions shown in the sketch-map number 2 after the defeat of Sarıkamış Battle, was decreased to some 20.000 men from about 130.000 men. The remaining soldiers were being wiped out by the typhus fever. However, the Russians were also struggling with the same disease. Russian attacks had come to an end. Both sides were trying hard to supply themselves.

Meanwhile the news about an Armenian uprising was spreading in every corner. Moreover, according to the information, it was evident that the committee members have been crossing the borders with their followers in the direction of Van and Bitlis and that they have been helping to the displacing of the Armenian villages scattered among the Muslim villages in secret but leaving only the elderly and the disabled for protection in those villages. At last, the first attempt of the uprising broke up in Bitlis. The strongest regular organization of the committees in Bitlis was located in Karkar¹ district of Hizan province on the Muş - Van border. Both in Muş and Hizan series of events broke out and killing of soldiers and gendarmes had begun within 15 days. Such that:

They have driven the two gendarmes, who were sent to Sekûr village on the Ahkis² direction in Karkar district, by saying that they were not willing to yield the government's orders anymore. Upon this incident a detachment of eight gendarmes was sent to the village; however under the light of the information received, as they entered the village the Armenians opened heavy gunfire upon them killing 6 of the gendarmes, the other two succeeded in withdrawing. Moreover, there is no information about the two gendarmes who were sent to Korsor village. It has been heard that the Armenian gangs are launching heavy attacks on the Muslim villages and carrying out outrageous atrocities in the region. Some of the Armenian gangs in Karkar district are trying launch an attack to capture Hizan province.

As the uprising started to spread in the region, the Armenian gangs who came to seize Hizan had to stop upon the heavy resistance of the gendarme forces and the armed people. A strong gendarme detachment under the leadership of the Bitlis Gendarme Regiment Commander, along with two other detachments from Van and Gevaş are sent to Hizan. The information received reveals that during the engagement of the Armenian

¹ Van, Gevaş, Daldere.

² Van, Gevaş.

gangs and the gendarme forces from Gevaş on their way to Hizan, six of the gendarmes are martyred and one is wounded. The detachment is proceeding with the addition of units of troops. The detachments sent from Van and Bitlis succeed in freeing Kapan Highway and Arnis villages from occupation, and Hizan from siege. Detachments directed their attacks on Ahkis. Although Ahkis and Beygiri¹ villages were occupied following a two-day engagement the rebels managed to get away.

Detachments gathering in the Tasu² village on February 17, 1915 direct their attacks on the rebels who were becoming more and more threatening. After a day's heavy engagement they succeed in occupying the mentioned village. Later, Korsu and Sigor villages are occupied after two days's engagements. A lot of Russian hats and equipment were discovered in those villages; and it was observed that these villages were made strong field emplacements. In the beginning of the events the bodies of the two martyred gendarmes were found among the stones with crushed skulls, lungs removed, eyes scooped, in Sigor. During the occupation of Viris³ village committee leader Ishan's, from Van, marked mare is captured. Among the dead, after the clashes, were discovered the corpses of Keshish's son Vahan, who was a renowned committee leader around Van, from Hurinis village of Van; and Kalon's corpse from Sekûr village. Finding of Vahan's corpse among the dead was a definite proof for his being sent on a specially assigned mission from Van. Following the upheavals in this region, other rebellions were kindled in the villages on the prairies of Muş. On February 10, 1915, a day later the Hizan incident, a detachment that happened to be passing by Sironk village near Muş had to stop upon a heavy gunfire and engaged in a clash. The pack animals and a lot of men in the detachment were wasted. The other detachments sent from Muş under the leadership of three officers caught up with the clash and surrounded the committee.

At the end of the clashes nine members of the committee was captured dead. Others managed to break through the siege ring. On the same day the committee besieged the house where the gendarme detachment and the district governor were found in the Kûmes village of the Akâan district and the gunfire continued for eight hours. Nine of the gendarme soldiers were killed outrageously and the house was set to aflame. The governor and the other gendarme soldiers with him in the house have managed to run away in the dark. The detachments sent from the Muş Quartermasters Regiment to capture the criminals could not succeed in

¹ Van, Gevaş.

² Van, Gevaş.

³ Van, Gevaş.

finding them. The presence of Rupen, the delegate of the Muş Tashnak Committee, and of Esro, one of the leaders of the Muş Daschnak Committee, and their commanding the rebels against the gendarme forces on the same day with the Kümes Event serve as definite proof to the true essence of the upheavals. In fact, Rupen and Esro not coming to Muş again after the event, started attacking villages around and threatening the government. Upon the information obtained by the government about the hiding place of the criminals of the Kümes and Sironk events a detachment under the leadership of Lieutenant Ahmet Effendi was sent to the Iraq Monastery in Muş on February 25, 1915. As the detachment neared the monastery it was suddenly blockaded by the heavy gunfire coming from the flanks as well as from ahead. The clash resulted in martyring of the detachment commander Ahmet Effendi and four soldiers; and in remaining soldiers' managing to survive the gunfire and making their way out off the blockade in the dark. Although a strong detachment was sent in support of the first on February 27, 1915 from the Muş Quartermasters Regiment, it was observed that the monastery was completely evacuated. Thus, it kept this monastery, which served as a shelter for the committee, under its control through out.

Again on February 26, 1915 four gendarme soldiers who were going to Sason from Muş had stopped for a lunch by a creek near Geligüzan¹. They were attacked and slaughtered by the people of Geligüzan with axes and were buried at a place that is an hour's of distance from where the massacre took place. The sudden disappearance of these gendarmes was a clear sign of committee's doings. For this reason the investigations were prolonged as some signs were discovered around Geligüzan and on the banks of the creek and the state moved the investigations to Geligüzan. The criminals were caught as a result of the investigations and were sent to Military Courts for trial. The criminals did not even hesitated to confess their crimes with all its mercilessness in front of the Military Court. Such incidents were following one another ceaselessly. The committee members were deeply shocked upon the governments crushing the rebellions on time with force. As a result the Armenians around Bitlis were in a way pushed into silence; and, hence, the effectiveness of the power of the government rather than that of the committee's was introduced to the Armenians in Bitlis. The protection of the Armenians who did not resort to arms against the government was proved to be more effective, and the influential Armenian leaders in Muş and Bitlis who were not members of the Daschnakzoutioun committee have frankly cursed the events.

¹ Muş, Cevizlidere.

The member of the Parliament, Papasijan was in Muş and was controlling this movement from the center. And whenever the events were getting out of his control he would directly go to the government he was telling that the events taking place in Hizan, Kumes, Sironk, and Monastery were instigated by ignorant deserters. He used to claim that Kumes and Sironk events stemmed from the treachery of the deserters, and that the Monastery Event was an outcome of the detachment's sudden appearance in the Monastery that triggered the fear of the deserters and hence they opened fire on the detachment. Furthermore, he claimed that the Daschnakzoutioun Committee had nothing to do with those events at all, and he even offered the service of the Daschnakzoutioun Committee to the government if need occurred. Thus, by making use of the betrayals of some of the Armenian deserters the member of the parliament Papasijan Effendi was continuously informing the Muş officials by claiming that the committee has never been indulged in those events. He feared that government's sudden and decisive measures would result in revealing the committee's undesirable character. He immediately began sending letters to the Armenian Patriarch in Istanbul in order to narrate the events in a different manner. Hence, the Armenian Patriarch applied the government as follows:

“Upon the appointing of the men like Beşar Çeto and Mehmet Emin in charge of the public order and security of Bitlis, the Armenians began to be subjected to disasters. Upon the murdering of the village attendants of Halis¹, Hinz, and Ruhte villages of Karkar district by the gendarmes, the agitated villagers resorted to arms and killed four gendarmes. Furthermore, upon gendarmes' murdering of a small child in Ziko village openly, and the killing of four of the eight deserters on the way to headquarters ended in murdering of two gendarme soldiers in retaliation. Should the people are forced not to stand against the atrocities committed by the gendarmes, and not to protect their sacred belongings, and forced to stand all alone, this would easily be presented as a rebellion, setting the houses aflame, attempts of pillaging of the villages and massacring of the people would not be in accordance with the law...” If the events have taken place in this manner, he is requesting the severe punishment of the instigators from the 3rd Army Headquarters in Istanbul; moreover, he is denouncing to the Army Headquarters from Elaziğ that “Meksi” events were instigated by the district governor. Thus, the army orders the formation of an investigation committee in Elaziğ under the chairmanship of 33rd Division Deputy Commander Colonel Veysi Bey to the 11th Army Corps Deputy Command Headquarters.

¹ Van, Gevaş.

As a result of the investigations:

1. He understood that Beşar Çeto and Mehmet Emin have never been assigned for the public order of Bitlis. In fact, it was understood that Beşar Çeto had willingly left for Azerbaijan with his men at the beginning of the mobilization, and that he was martyred in the Hoy Battle three months before the mentioned date.

As for Mehmet Emin, he was fallen into ambush by the Armenians and returned home heavily wounded and has been under medication for three months on the given date.

2. It was understood that there were no massacred village attendant as a result of the investigations held by the investigation committee.

3. As for the child, whom the Patriarch claimed massacred by the gendarmes in Ziko; it was understood that there was not a village named Ziko in Bitlis, and that the massacring of a child by the gendarmes in Bitlis' Ziko village was a forgery.

4. It was understood that the Armenians were not defending themselves against the atrocities of the gendarmes as the Patriarch had claimed, but that they were against each other. As a result of the investigations and examinations; it was observed that the giving of the task of maintaining of public order in an indefinite part of the town to Beşar Çeto and Mehmet Emin, and putting the blame on someone who was not present at the time for he was martyred earlier, and that the claims about the massacring of a child in an unknown village in the region, were all definite proofs of the sincerity and of the truth of the claims. For these reasons the upheavals in Bitlis have ceased to a certain extent. As it will easily be understood from the uprisings in Van and Karahisar¹, that they have designed and planned the upheavals here to surprise the government and hence to cause to the birth of new armed gangs and thus to strike a sudden blow from Van. Consequently, as a result of these events the upheavals in Van broke out.

Şükrü

Van

Bk. s. / See pp. 389-418.

¹ Giresun, Şebinkarahisar.

Hasankale
22 Nisan 1915

Başkomutanlığa

8 Nisan 1915

Şifre

Ermeni Patrikliği'nin iddiaları hakkında soruşturma yapıldı. Beşar Çeto gönüllü olarak Azerbaycan'a gitmiş ve üç ay önce şehit olmuştur. Mehmet Emin ise Azerbaycan'a giderken Ermenilerin pususuna düşmüştür. Şimdi evinde oturmaktadır. Van ilinde hiçbir köy kâhyası jandarmalar tarafından öldürülmemiştir. Bir çocuğun öldürüldüğü iddia edilen Ziko isminde bir köy yoktur. Tercan ileri gelenlerinden üç Ermeni'nin öldürülmesi ve Bayburt'ta silâh toplamak bahanesiyle Ermeniler hakkında her türlü düşmanlık yapılması ve para istenmiş olması meselesi, Bekir Sıtkı Bey komutasındaki gönüllü taburunun nahiye müdürü ile birlikte Bayburt'un Pulur¹ nahiyesinde üç dört köyde arama yaparak 52 silâhın alınmış olmasından gücenen halkın iftiralardan ibarettir. Suşehri'nin Pürük köyü Ermenileri de 25 Şubat 1915'te oradan geçen gönüllü ve silâhsız askerlere saldırmışlardır. İlden gönderilen kuvvetlere de ateş ederek iki kişinin yaralanmasına sebep olmuşlar ve tabi ki müfreze tarafından karşılık verilerek cezalandırılmışlar ve köyde 139 tüfek, 95 firarî asker, 25 zanlı ele geçirilmiştir. Bunun üzerine diğer iddialar da bu gibi gerçeklerin karşısında yalan ve uydurmadan ibarettir. Bunun, devlete sorumluluk yüklemek amacından ileri geldiği anlaşılmıştır. Bunun üzerine patrik efendinin istihbaratının gerçeğe yakın olmadığı anlaşılmıştır.

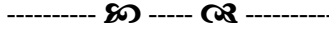
Bugün Ermeniler Sivas'ta kısmen ve Van'da tamamen isyan hâlinde dirler ve ayaklanmış bulunmaktadır. Diğer illerdeki de uygun zamanda bunlara uymaları mümkündür. Adı geçen illerden ve benim tarafımdan günlük olaylar hakkında sunulan telgraflar, Ermenilerin iddia ettikleri gibi misilleme veya jandarmaların zulüm ve düşmanlığına karşı kendilerini korumak niyetinde olmayıp saldırmak vaziyetinde olduklarını aynen göstermektedir.

Yapılan saldırıların önceden tertiplendiği ve Taşnaksütyun gibi komiteler tarafından hazırlanmış olduğu, gerekli silâhların depolandığı, çeşitli kazalarda ihtilâl heyetleri teşkil edilip, ordunun gerisinde karışıklık çıkartacakları Sivas Valiliğinin araştırmasından anlaşılmıştır. Osmanlı ordusundaki Ermeni askerlerinin tümüyle düşman tarafına veya memleketlerine firarları ve Van'daki son olaylar da söz konusu soruşturmayı doğrulamıştır.

Bunun üzerine, üzerinde yaşanan vatanın korunması için silâh altında bulunan Ermeni askerlerin firarı ve Osmanlı ordusunun harp hâlinde bulunduğu sırada Van'da ortaya çıkan ayaklanma ve Sivas'ta görülen ayaklanma belirtileri, Ermenilerin devlete ihanet ederek düşmanla ortak hareket ettiklerini ve düşmana yardım ve hizmet ettiklerini ispat etmiştir.

¹ Bayburt, Demirözü.

Vatana ihanet edip ayaklananların şiddetle cezalandırılmalarına mecbur kalınmıştır. 20 ve 21 Nisan 1915 tarihli telgraflarla arz edildiği gibi, bütün eli silâh tutanlardan gerektiğinde yararlanılması ve 46-50 yaşındakilerin silâh altında bulundurulması ve diğer cezalandırma tedbirlerinin alınması, illere ve kolordu komutanlıklarına bildirilmiş, devlete itaat eden sadık halk incitilmeden, devlete karşı silâhlı isyan eden hainlere acınmamasına karar verilmiştir. Uygun görüldüğü takdirde, arz edilen hususların Ermeni patriğine anlatılması ve hain muhbirlerin yalan haberleriyle şikâyetini artırmak yerine, ruhanî görevi doğru yoldan sapanları eğitmek olduğundan, Ermenilerin uyarılmasına, itaat ve sadakatlerini göstermeleri için öncülük etmesi konusunda gerekli emir ve uyarıda bulunmalarını rica ederim.

To the General Headquarters

Hasankale
April 22, 1915

April 8, 1915

Code

Investigations have been carried out upon the claims of the Armenian Patriarchate. Beşar Çeto has voluntarily gone to Azerbaijan and was murdered 3 months ago. The Armenians, however, ambushed Mehmet Emin on his way to Azerbaijan. He is now in his house. None of the village attendants were killed by the gendarmes in Van. There is not a village named Ziko, where it is claimed that a child has been massacred. All the slander stems from the people who felt offended by the searches carried out by Bekir Sıtkı Bey and his volunteer battalion under the leadership of the governor of the district in three or four villages, and from their seizing of 52 guns in Pulur¹. Killing of the three Armenian notables in Tercan, and collecting of money under the pretext of purchasing of guns and thus the initiations of atrocities on the Armenians have also added to the culmination of the slanders. The Armenians in the Pürük village of Suşehri have attacked on the unarmed volunteer forces that happened to be passing by on February 25 (1915). They have also opened fire on the forces sent from the city and wounded two soldiers, upon soldiers' strong opposition they were punished, and in the searches carried out in the village 139 guns, along with 95 deserters, and 25 suspects have been caught. Thus, under the light of the evidence it can be said that all the claims are nothing but lies and pretexts. It has been understood that, all these were made with the aim of putting all the blame on the government. Hence, it has been understood that the information that the Patriarch obtained is far from being true.

¹ Bayburt, Demirözü.

Today the Armenians in Sivas are partly, and the Armenians in Van are rebelling altogether. It is very natural that the other rebellions in the other cities will follow in the due time. The daily telegrams presented by the officials of the above-mentioned cities, as well as mine, all show that the Armenians are not defending themselves against the atrocities and enmity of the gendarmes in retaliation, as they have been claiming, but that they were in fact launching attacks without a cause.

It has been understood from the investigations carried out by the Sivas Governor's office that all the attacks, storing of the weapons, forming of rebellious groups and their setting up of turmoil in the rear regions of the army have all been preplanned by the committees like Daschnakzoutioun. The mentioned investigations were also verified with the evidence of Armenian soldiers's desertion either to the side of the enemy or their returning to their villages, and through the recent events in Van.

Thus, it is proved that the Armenians were betraying the motherland, which was the land to be defended where people were living together, through their desertion of the army, their setting up of uprisings in Van and their showing signs of upheaval in Sivas, and by their helping, serving and acting jointly with the enemy, at the time when the Ottoman Army was engaged in a war. It was inevitable to severely punish the people who betrayed and took part in the uprisings. As it was presented in the telegrams dated April 20 and 21 (1915), it has been decided that, without hurting the feelings of the people who obeyed the state, by making use of all the people who can be of help and by calling the men between the ages of 46 and 50 into military service, all the traitors who took up arms against the state will be punished without showing mercy. If you would approve, I here by ask the conveying of the above-mentioned points to the Armenian Patriarch, who is charged with the duty of educating the people who go astray, and thus inspire the Armenians to obedience and loyalty to the state under his own leadership, rather than increasing the effects of the erroneous news of the traitor informers.

Bk. s. / See pp. 419-421.

İçişleri Bakanlığı
Emniyet Genel Müdürlüğü
3052 Özel Kalemi

Osmanlı Ordusu Başkomutanlığına

Başbakanlıktan, Başkomutanlığa yazılan tezkerenin aslından kopya edilmiştir.

Ermeni komitelerinin Osmanlı memleketlerindeki siyasî ihtilâl teşkilâtları ile öteden beri, kendilerine idarî bir özerklik teminine yönelik teşebbüsleri, harbin ilânını takiben Taşnak Ermeni Komitesinin Rusya'da bulunan Ermenilerin derhâl aleyhimize hareketine ve Osmanlı topraklarındaki Ermenilerin de ordunun zayıf düşmesini bekleyerek o zaman bütün kuvvetleri ile ihtilâle kalkışmalarına dair aldıkları kararları, her fırsattan yararlanmak suretiyle vatanın hayatına ve geleceğine tesir edecek hain hareketlere cür'etleri, özellikle devletin harp hâlinde bulunduğu şu sırada Zeytûn ile Bitlis, Sivas ve Van'da meydana gelen son isyan hareketleri ile bir kere daha kesinleşmiştir. Esas olarak merkezleri yabancı ülkelerde bulunan ve bugün unvanlarında bile ihtilâlcilik sıfatını koruyan bütün bu komitelerin çalışmalarının Osmanlı Devleti aleyhine olarak, her türlü sebebe ve vasıtaya başvurmak suretiyle, son emelleri olan özerkliği elde etmek amacı etrafında toplandığı, Kayseri, Sivas ve diğer yerlerde ortaya çıkarılan bombalar, Rus ordusuna gönüllü alaylar teşkil ederek Ruslarla birlikte memleketi saldıran, aslında Osmanlı uyruğundan olan Ermeni komite başkanlarının harekâtı ve Osmanlı ordusunu arkadan tehdit etmek suretiyle pek büyük ölçüde aldıkları tertipleri ve yayınları ile meydana çıkmıştır.

Bunun üzerine devletin kendisi için duygusal bir mesele teşkil eden bu cins tertipler ve teşebbüslerin devam etmesine hiçbir zaman göz yummayacağı, hoş görmeyeceği ve fesat kaynağı olan komitelerin hâlâ varlıklarını kanuna uygun kabul edemeyeceğinden, sözlü olarak da ifade edildiği gibi, bütün siyasî teşkilâtların kaldırılmasını acil ihtiyaç olarak hissetmiş ve gerekli tedbirleri almıştır. Nubar'ın Hınçak, Taşnak ve benzeri komitelerin gerek başkentte ve gerekse illerde bulunan şubelerinin derhâl kapatılmaları, evrak vesairenin kesinlikle kayıp ve imhasına imkân bırakmamak suretiyle alınması, komitelerin başkan ve üyelerinin, bu işe teşebbüs eden şahıslar ile emniyet güçlerince tanınan önemli ve zararlı Ermenilerin hemen tutuklanmaları, buldukları yerlerde ikametlerinin devamında sakınca görülenlerin il dâhilinde uygun görülecek yerlerde toplattırılarak kaçmalarına meydan verilmemesi, gerekli yerlerde silâh aramaya başlanarak, her türlü ihtimale karşı komutanlar ile haberleşilerek

kuvvetli bulunulması, uygulamaların iyi yapılmasının temini ve bitirilmesi ile ortaya çıkacak evrak ve belgelerin incelenmesi sonucunda tutuklanan şahısların askerî mahkemeye verilmeleri uygun görülmüştür. Onaylandığı takdirde, gereğinin yapılmak üzere durumun bildirilmesine izin verilmesi konusu emirlerinize arz olunur.

24 Nisan 1915

İçişleri Bakanı
Talât

----- ۞ ----- ۞ -----

Ministry of Interior
General Directorate of National Police Organization
3052 Private Secretary

To the Ottoman Army Commander-in-Chief

Following is the copy of the note from the Office of the Prime Minister to the Office of the Commander-in-Chief

Your Highness

Armenian committees with their political revolutionary organizations on the Ottoman lands have long been pursuing to gain an administrative autonomy and this desire is displayed once more, in no uncertain terms, with the inclusion of the Russian Armenians who have assumed a position against us together with the Daschnak Committee in no time in the regions of Zeytûn, Bitlis, Sivas, and Van in accordance with the decisions they have previously taken – pertaining to inciting of upheavals with all their forces at every opportunity to hinder the welfare and the future of the country – when the Ottoman Army was in its weakest position and was already engaged in war. With the discovery of the bombs, and the Ottoman Armenians' joining with the Russian forces by forming voluntary regiments against the Ottoman State, it has become evident that these committees, whose administrative centers are in Europe, bearing the adjective of "revolutionary" in their titles have gathered around Kayseri, Sivas and in other provinces in order to incite upheavals in the regions behind and to threaten the Ottoman Army at every opportunity through their attempts, organizations, and publications.

Consequently, the government has taken measures to prevent the continuation of these events and organizations, which are the dens of mischief, thoroughly as previously declared. The immediate closing down of

the branches of the Nubar's Hinjack and Tashnak committees as well as of the similar organizations in the capital and in other provinces, seizing of all the documents and the material without any loses, arresting of the leaders and the members of the committees, of the people who have taken part in the activities, of the Armenians who are well known by the police forces, gathering of the suspicious people in an area in the towns so as to prevent their escape, launching of researches for weapons in suitable places have been found appropriate. Furthermore, for any inconvenience that might arise the commanders should be consulted. The measures taken shall be realized justly; and should there be any arrests after the thorough investigations of the documents the criminals shall be sent to the military courts immediately. Should you approve, I hereby kindly request the issuing of the necessary orders.

April 24, 1915

Minister of Internal Affairs
Talât

Bk. s. / See pp. 423-425.

Ermenilerin nakil ve sevklerini gerektiren siyasî sebepler

“Bakanlar Kurulunca kabul ve ilân edilen karar”

Tezkere sureti	Tarihi	Numarası	Dış İlişkiler Dairesi
	31 Mayıs 1915	326758 / 270	840

Harp bölgelerine yakın yerlerde oturan Ermenilerden bir kısmının Osmanlı hududunu düşman devletlere karşı korumaya gayret eden ordumuzun harekâtını zorlaştırdıkları; erzak ve askerî malzeme nakliyatını güçleştirdikleri, düşmanla iş birliği yapmak ve birlikte hareket etmek emelinde oldukları, ayrıca düşman saflarına katıldıkları, yurt içinde askerî kuvvetlere ve masum halka silâhlı saldırılar düzenledikleri, düşmanın deniz kuvvetlerine malzeme sağladıkları, müstahkem mevkiileri düşmana göstermeye cesaret ettikleri tespit edilmiştir. Bunun için isyancı unsurların harekât sahasından uzaklaştırılması gerekmektedir. Bu işlem için faaliyete başlanacaktır. Van, Bitlis, Erzurum vilâyetleriyle, Adana, Sis ve Mersin'in merkezleri hariç, Adana, Mersin, Cebeli Bereket, Kozan livaları; Maraş'ın merkezi hariç Maraş sancağı; Halep vilâyetinin merkez ilçeleri hariç İskenderun, Beylan, Cisisugur, Antakya ilçelerinin köy ve kasabalarında oturan Ermeniler, güney vilâyetlere acil olarak sevk edilecektir. Sevk edilecek Ermeniler, Van vilâyeti ile sınır olan kuzey kısmı hariç olmak üzere Musul vilâyetine ve Zor sancağına; Urfa'nın merkezi hariç olmak üzere Urfa sancağının güney kısmına; Halep vilâyetinin doğu ve güneydoğu kısmına ve Suriye vilâyetinin doğu kısmında belirlenen ve tahsis edilen yerlere nakledilerek yerleştirileceklerdir. Devletin temel çıkarları için uygun görülen bu işlemin bir yöntem ve kurala bağlanmasını isteyen 26 Mayıs 1915 gün ve 270 sayılı tezkere, Bakanlar Kurulunda görüşülmüştür. Görüşmelerde devletin varlığını ve güvenliğini muhafaza için devam eden uygulamalar ve fedakârca düzenlemeleri bozmaya yönelik zararlı hareketlerin etkili bir şekilde bertaraf edilmesi mutlak surette gerekli olup, Bakanlığınızın bu konu ile ilgili olarak uygulamaya koyduğu kararlar isabetli ve açık olduğundan, Bakanlığınızca bu emirde belirtilen uygulamaya başlanması uygun bulunmuştur. Belirttiğiniz şekilde, isimleri yazılı olarak bildirilen köy ve kasabalarda oturan Ermenilerden gönderilmesi gerekenlerin, gidecekleri yerlere rahat bir şekilde taşınmaları ve ulaştırılması ile yolculukları boyunca istirahatlerinin sağlanması, can ve mallarının korunması ve tespit edilen yerlerine vardıklarında kesin olarak yerleştirilmelerine kadar göçmenler ödeneğinden iaşeleri sağlanacak, daha önce sahip oldukları malî ve ekonomik durumları oranında, kendilerine emlâk ve arazi dağıtılacaktır. Muhtaç olanlara, devlet tarafından evler inşa edilecek, çiftçilere tohumluk, meslek sahiplerinden ihtiyacı olanlara alet ve edevat dağıtılacaktır. Ayrıldıkları yerlerde kalan eşya ve mallarının ya da bunların değerlerinin karşılığı kendilerine aynı şekilde verilecektir. Boşaltılan köylere yerleştirilecek göçmen ve aşiretlere, emlâk ve arazi değerleri tespit edilerek dağıtılacaktır. Boşaltılan şehir ve kasabalarda bulunan, nakledilen kişilere ait taşınmaz malları yazılıp; cins, değer ve miktarı tespit edildikten sonra göçmenlere dağıtılacaktır. Göçmenlerin bildikleri ve yaptıkları işlerin dışında

kalacak zeytin, dut, bağ ve portakal bahçeleri ile dükkân, fabrika, han ve depo gibi gelir getiren mallarının açık artırma ile satılarak yahut kiralanmak suretiyle toplam bedelleri kendilerine verilmek üzere sahipleri adına geçici olarak mal sandıklarına yatırılacaktır. Belirtilen bu işlerin yerine getirilmesinde yapılacak harcamaların, göçmenler ödeneğinden karşılanması için Bakanlığınızca düzenlenmiş olan yönetmeliğın bütün hükümlerinin uygulanması, terk edilmiş malların korunması, idaresi ile genel iskân işlemlerinin hızlandırılması, düzenlenmesi, incelenmesi ve uygulanması, alt komisyonlar kurulması ve memur istihdam edilmesi ile ilgili görev ve sorumluluklarını taşımak ve doğrudan doğruya Bakanlığınıza bağlı kalmak suretiyle, bir başkan ile biri İçişleri, diğeri Maliyeden seçilerek tayin edilen iki üyeden oluşacak komisyonlar kurularak görev yerlerine gönderilmesi, komisyon gönderilmeyen yerlerde söz konusu yönetmelik hükümlerinin valiler tarafından yürütülmesi uygun görülmüştür. Konu, Savunma Bakanlığına ve Maliye Bakanlığına tebliğ edilmiştir. Bakanlığınız tarafından uygulanmasına ilişkin tezkere yazılmıştır.

----- 80 ---- 82 -----

Savaş hâli ve olağanüstü siyasî zorunluluklar dolayısıyla, başka yerlere nakledilen Ermenilerin iskân ve işeleri ile diğerkonular hakkında yönetmeliktir.

- Madde 1 : Nakli gerekli olanların sevklerinin sağlanması, yerel görevlilerin yönetimine aittir.
- Madde 2 : Nakledilen Ermeniler, taşınabilir bütün mallarını ve hayvanlarını beraberlerinde götürebilirler.
- Madde 3 : İskân yerlerine sevk edilen Ermenilerin yol boyunca can ve mallarının korunmasıyla, iaşe ve dinlenmelerinin sağlanmasından, gidiş yolları üzerinde bulunan yerel görevliler sorumludur. Bu konuda meydana gelecek gevşeklik ve ilgisizlikten sırasıyla bütün görevliler sorumludur.
- Madde 4 : Oluşturulan iskân yerlerine ulaşan Ermeniler duruma ve yere göre; ya mevcut köy ve kasabalarda ayrı ayrı inşa edilecek evlere ya da yerel idareciler tarafından belirlenecek yerlerde kurulacak köylere yerleştirileceklerdir. Köylerin, sağlık şartlarına uygun, tarıma ve gelişmeye uygun yerlerde kurulmasına özellikle dikkat edilecektir.
- Madde 5 : İskân bölgelerinde köy kurulmasına elverişli, boş, sahihsiz ve devlete ait arazi bulunmaması durumunda, devlet malı olan çiftlik ve köylerin iskân için tahsis edilmeleri uygundur.
- Madde 6 : Ermenilerin yerleştirilecekleri köy ve kasabalarla, yeniden kurulacak Ermeni köyleri sınırlarının, Bağdat demir yoluyla

birleşme hatlarından ve diğer demir yolu hatlarından en az 25 kilometre uzaklıkta bulunması şarttır.

- Madde 7 : Köy ve kasabalarda yeni yapılacak evlere yerleştirilen Ermeniler ile yeni kurulan köylere yerleştirilen Ermenilerin, nüfus kütüklerine esas olabilecek bir şekilde düzenli olarak kaydedileceği ve her ailenin ismi, lâkabı, yaşı, sanatı, geldiği ve yerleştirildiği yer ile her aileyi oluşturan aile fertlerinin isim ve yaşlarını açıklayan bir defter düzenlenecektir.
- Madde 8 : Belirlenen yere yerleştirilen bir kimsenin, bağlı bulunduğu komisyonun izni olmadan ve yerel güvenlik makamlarından özel belge alınmadan başka yerlere gitmesi yasaktır.
- Madde 9 : İskân edilecekleri yerlere varan Ermenilerin, kesin yerleşimlerine kadar geçecek olan sürede iaşeleri, ayrıca ihtiyacı olanlara evlerinin inşası için gerekli harcamaları yerel makamlar, göçmen ödeneğinden karşılayacaklardır.
- Madde 10 : İaşe ve iskân işlerinin hızlı olarak yürütülmesi, göç edenlerin sağıklarının korunması ve rahatlarının sağlanmasına ilişkin hususların yerine getirilmesi, o bölgenin en üst mülkî idarecileri, sorumlu yönetici olmak üzere, göçmen komisyonlarına aittir. Göçmen komisyonu bulunmayan yerlerde Göçmenler Tüzüğü'ne uygun olarak yeniden kurulması gereklidir.
- Madde 11 : İaşe ve iskân işlerinin sağlanması ve hızlı olarak yürütülmesi ve göçmenlerin yeterince sevkî; iaşe ve iskân memurlarının tayini, Bakanlıktan izin alınmak şartıyla, mutasarrıf ve valilere aittir.
- Madde 12 : İskân edilen her aileye, daha önceki iktisadî durumları ve şimdiki ihtiyaçları göz önüne alınarak yeterli miktarda arazi verilecektir.
- Madde 13 : Arazinin seçimi ve dağıtılması göçmen komisyonlarınca gerçekleştirilecektir.
- Madde 14 : Belirlenen arazinin sınırı ve dönümü tespit edildikten sonra, geçici belge karşılığında sahiplerine verildikten sonra tapu ve emlak işlemlerine esas oluşturacak düzenli bir şekilde, özel defterine kaydedilir.
- Madde 15 : İhtiyaç sahibi olan çiftçi ve meslek sahiplerine, uygun miktarda sermaye ya da alet ve edevat verilecektir.

10 Haziran 1915

----- 80 ---- 82 -----

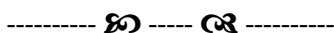
The coercive political circumstances necessitating the relocation and transfer of the Armenians

“The decision approved and decreed by the Council of Ministers”

	Date	Number	Office of Foreign Affairs
Copy of the Decree	May 31, 1915	326758 / 270	840

It has been understood that some of the Armenians residing near the regions bordering the battle lines have been jeopardizing the maneuvers of the Ottoman Army who is trying to defend the Ottoman borders against the enemy forces by: slowing down the transfer of provisions and military equipment, willing to cooperate and act in unison with the enemy, joining the enemy forces, organizing armed assaults on the armed forces and the innocent people in the country, providing the enemy navy with supplies, showing the fortified areas to the enemy courageously. Therefore, the insurgent elements ought to be receded from the theatre of operations. Activities and measures to this end will be launched. The Armenians residing in Adana, Mersin, Cebeli Bereket, and Kozan Sanjacks, excluding the Armenians living in Van, Bitlis, Erzurum Vilayets, and in the central Adana, Sis and Mersin; the Armenians living in Maraş Sanjack, excluding the ones living in the central Maraş; the Armenians living in İskenderun, Beylan, Cisirugur, Antakya districts and in their townships and villages, excluding the ones living in central districts Aleppo Vilayet, will be sent to the southern vilayets urgently. The Armenians will be transferred to Zor sanjack, to Mosul Vilayet, excluding its northern region bordering Van Vilayet; to the southern region of the Urfa Sanjack, excluding the central Urfa; to the eastern and southeastern regions of the Aleppo Vilayet, and to the eastern regions of Syria Vilayet; in order to be relocated in the places that are allocated to them. The decree, dated May 26, 1915, and numbered 270, suggests that this procedure, seeking solely the most basic benefits of the state, ought to be put into practice through method and regulations, has been taken in consideration at the Council of Ministers. In the discussions held it has been decided that the harmful activities against the measures taken to protect the well being of the state and its security, and against the regulations put in to practice with extreme devotion ought to be eliminated effectively; as the decisions, pertaining the issue, put into practice by your Ministry are found extremely appropriate and clear, it has been decided and approved that the following applications should be put in to practice by your Ministry. As you have mentioned earlier, the Armenians, who are to be receded from the villages and towns you have written shall be transferred to their allocated places in comfort, their well beings and possessions shall be secured during their voyage, and the expenses to be encountered in their thorough relocations in the allocated places shall be met by the immigrant funds they shall be given properties and land in proportion to their previous financial and economic means. The needy shall receive new houses built by the state, the farmers shall be given seeds, should there be a need, the artisans

shall be provided with tools and implements. Their belongings and possessions they have left behind shall be returned to the owners or their equivalent values shall be paid in the same manner. The immigrants and tribes shall settle the evacuated villages, and the properties and lands, after determination of their real values, shall be distributed among them. The real estates belonging to the relocated people in the evacuated villages shall be recorded in accordance with their types, values, and amount, and shall be distributed among the immigrants. The vineyards and olive, mulberry, and orange orchards, and the shops, factories, inns and storehouses, that are outside the scope of interest and skills of the immigrants, belonging to the relocated shall be sold in auctions or they shall be rented and the total amount of the money to be gained from the sales shall be invested temporarily in accountable property offices only to be given to their rightful owners. It has also been decided that all the expenses to be made in realizing these shall be met by the immigrants' funds in accordance with the regulations drawn by your Ministry. The sub-commissions shall undertake the organization, inspection, and application of the regulations in the protection, administration, and the acceleration of the procedures pertaining to the settlement of the derelict property. Appointing of officials to these sub-commissions, their scope of duty and responsibility, the appointing of presidents and two members – one from the Ministry of Internal Affairs and one from the Ministry of Finance – to the sub-committees, their dispatching to their places of responsibility resides in your power. It has also been decided that the governors shall be responsible for the application of the regulations mentioned in the areas where commissions cannot be sent. The issue has been forwarded to the Ministry of Defense and to the Ministry of Finance. The decree for the application of the procedures by your Ministry has been issued.

Regulations for the settlement and ration allowance, and other issues pertaining to the Armenians who have been transferred to other places due to coercive political circumstances.

- Article 1 : Local administrators are responsible for the transfer of the people who are subject to relocation.
- Article 2 : The Armenians who are subject to relocations may take all their moveable possessions and live stocks with them.
- Article 3 : The local administrators of the towns that are situated on the road to allocated places are responsible for the well-being of the Armenians subjected to relocation and protection of their possessions, their subsistence and rests all throughout their journeys. All officials shall be held responsible for any lack of interest and negligence of duty respectively.

- Article 4 : The Armenians who reach the allocated settlements shall be placed in the houses to be built separately in the existing villages and towns or in the villages to be established in appropriate places by the local administrators in relation to the prevailing circumstances and availability of place.
- Article 5 : Should there be no available empty, unclaimed, and state owned lands for the establishment of villages in the allocated regions, the state owned farms and villages shall be allocated for settlement.
- Article 6 : The borders of the Armenian villages and towns to be established, and the villages and towns where they will be relocated, shall be at a distance of at least 25 kilometers from the Baghdad railway intersections and from other railways.
- Article 7 : A book of registry shall be drawn for the Armenians who are to be settled in the new houses to be built in the existing villages and towns, or in the newly established villages, to record every family's name, epithet, age, profession, place of departure, place of settlement, and the names of the family members and their ages systematically in order to provide data for the Public Registration Office.
- Article 8 : It is forbidden for any person, who is settled in the allocated place, to travel to other places without the approval of the commission he is affiliated, and the written permission of the local security authorities.
- Article 9 : The local administrators shall meet all the expenses of the Armenians, who have arrived in their allocated places, in relation to their subsistence, and building new houses from the immigrants' funds until their thorough settlings.
- Article 10 : The Immigration Committees, and the highest-ranking local civilian administrator being the first, are responsible for meeting the necessities, providing the comfort and securing the well-being of the immigrants, and accelerating the pace of their settling and food service programs. Should there be no Immigrant Commission in the region, commissions shall be founded in accordance with the Immigrants Regulations.
- Article 11 : The provision of subsistence and housing and their rapid administering, timely transportation of the immigrants; appointing of food service and housing officers, resides within the power of the mutasşarrif (governor of sanjack) and governors, on condition that permission is taken from the Ministry.
- Article 12 : A sufficient amount of land shall be given to every relocated family in proportion to their former economic means, and their present needs.

Article 13 : The Immigrant Commissions shall undertake the determination and distribution of land.

Article 14 : After the determination of the borders and the amount of land, the land shall be given to the owners with a temporary writ; and all the information shall be recorded systematically in the registry book, in order to provide data for title deeds and housing procedures.

Article 15 : Every farmer and artisan shall be given appropriate amount of capital, or tools and implements should they need.

June 10, 1915

Bk. s. / See pp. 427-431.

Harp hâli ve olağanüstü siyasî zorunluluklar dolayısıyla başka yerlere nakledilen Ermenilere ait mal, mülk ve arazilere uygulanacak idare hakkında yönetmeliktir.

- Madde 1. Başka bir yere nakli yapılan Ermenilere ait taşınmaz mal, mülk ve terk edilen araziler ile diğer hususların bu yönetmelik hükümlerine göre idare ve yürütülmesinde görevli daireleri ve yetki dereceleri, aşağıdaki maddelerde yazılı olan ve özel surette teşkil edilmiş kurullara aittir.
- Madde 2. Bir köy veya kasabanın tahliyesinden sonra nakledilenlere ait ve içinde eşya bulunan bütün binalar idare kurulu tarafından uygun görülecek memur veya özel heyet tarafından derhâl mühürlenerek koruma altına alınacaktır.
- Madde 3. Koruma altına alınan eşyanın cins, miktar, takdir edilen kıymetleri, sahiplerinin isimleri ile ayrıntılı olarak kaydedildikten sonra kilise, okul, han gibi ambar olmaya elverişli yerlere naklettirilip, sahipleri belli olacak şekilde ayrı ayrı konularak korunmasına özen gösterilecek ve eşyanın nitelik ve niceliği ile sahiplerini, alındığı ve korunmakta olduğu yerleri gösterir bir kayıt defteri düzenlenerek, aslı yerel idareye ve onaylı sureti Terk Edilmiş Mülkler Kuruluna verilecektir.
- Madde 4. Sahibi bilinmeyen taşınabilir mallar, eşyanın bulunduğu köy adına kaydedilerek korunacaktır.
- Madde 5. Mevcut taşınabilir mallar arasında, bozulması muhtemel olan eşya ile hayvanlar, kurulun uygun göreceği bir heyet tarafından, açık artırma ile alenen satılarak, bedeli, sahibi tespit edilebildiği takdirde sahibi adına, değilse eşyanın bulunduğu köy veya kasaba adına emanet olarak mal sandıklarına teslim edilecektir. Satılan eşyanın cins, miktar, kıymet, ait olduğu yer, müşterisi ve satış bedeli ayrıntılı olarak özel deftere kaydedilerek, evrak, artırma heyeti tarafından onaylanacak ve açıklandığı gibi bir kayıt defteri düzenlenerek, aslı yerel idareye ve tasdikli sureti Terk Edilmiş Mülkler İdare Kurulu'na verilecektir.
- Madde 6. Kiliselerde mevcut eşya, resim ve mukaddes kitaplar deftere kaydedilip, tutanağa eklenerek oldukları yerde korunmalarına özen gösterilecek ve daha sonra kilisenin bulunduğu köy halkının iskân edildiği yere idareciler aracılığı ile gönderilecektir.
- Madde 7. Nakledilen halktan her birine ait taşınmaz mal, mülk ve terk edilen arazinin cins, tür, miktar ve kıymetleri isimleriyle kayıt edilecek ve her köy ve kasabaya ait taşınmaz mal, mülk ve terk edilen arazi cetvelleri düzenlenerek idare kuruluna verilecektir.
- Madde 8. Taşınmaz mal, mülk ve terk edilen arazide ürünler ve ekili yerler bulunduğu takdirde, kurul tarafından uygun görülecek şahıslardan

oluşan bir heyet tarafından açık artırma yoluyla satılarak, bedelleri sahipleri adına emanet olarak mal sandığına teslim edilecek ve bir tutanak düzenlenerek aslı yerel idareye ve onaylı bir sureti de idare kuruluna verilecektir.

- Madde 9. Ekili yerlere ve mevcut ürünlere müşteri bulunamadığı takdirde, kefalet ve sözleşme karşılığında yarı yarıya paylaşma yoluyla isteyenlere verilmesi uygun olup, bu şekilde olan kira veya satıştan elde edilecek miktarlar dahi sahipleri adına mal sandıklarına teslim edilecektir.
- Madde 10. Nakledilen halka ait taşınmaz malların kullanılmasına ilişkin olarak sahipleri tarafından ayrıldıktan sonra düzenlenen vekâletnamelerin üzerine hiçbir işlem yapılmayacaktır.
- Madde 11. Tahliyesi gerçekleştirilen köylere göçmen yerleştirilecek ve mevcut evler ve arazi, her ailenin ihtiyaç ve tarım olanağı dikkate alınarak geçici belgelerle göçmenlere dağıtılacaktır.
- Madde 12. Yerleştirilen göçmenlerin, nüfus kayıtlarına esas olabilecek düzenli ve ayrıntılı bir şekilde, hane olarak isimleri, geliş yeri, iskân tarihi, iskân yeri deftere kaydedilecek, kendilerine verilen ev ve arazilerin cins, tür, miktar, değer ve yeri ayrıca deftere kayıt edilerek, iskânları sağlanıp kendilerine verilen taşınmaz mal, mülk ve arazi miktarını gösteren birer belge ellerine verilecektir.
- Madde 13. Köylerde bulunan bina ve dikili ağaçların iyi korunmasından o köye yerleştirilen göçmenler silsile yoluyla sorumlu olduklarından dolayı, tahrip edildiğinde kimin tarafından yapıldığına bakılmayarak, bedeli köylünün hepsine ödettirilip, bu işi yapanlar hemen köyden uzaklaştırılarak, göç edenlere uygulanan hukukî haklardan düşürülür.
- Madde 14. Göçmen iskânından sonra arta kalan köylere, civarda bulunan göçer aşiretler iskân edilecek ve haklarında aynen göçmen muamelesi yapılacaktır.
- Madde 15. Şehir ve kasabalarda tahliye edilen evlere tercihan şehirli ve kasabalı göçmenler yerleştirilerek önceki iktisadî ve malî durumları ile imar kabiliyetleri göz önüne alınmak şartıyla kendilerine yeterli miktarda arazi verilecektir.
- Madde 16. Dükkân, han, fabrika, hamam, ambar gibi gelir getiren mallarla göçmenlerin oturmasına elverişli olmayan binaların ve göçmenlere dağıtıldıktan sonra geri kalan veya 18'inci maddede gösterildiği gibi, göçmenlerin meşguliyetleri ve mesleklerine göre dağıtılanların dışında kalan mülkün idare kurulları veya onların gözetimi altında o yerin mülkî ve malî memurlarının başkanlarından oluşacak bir heyet tarafından açık artırma ile satılması uygundur.

- Madde 17. Şehir ve kasabalara yerleştirilen göçmenlerin nüfus kayıtlarına esas olabilecek bir düzen içinde isim defterleri ile kendilerine verilen arazinin tür, miktar ve kıymetini gösteren bir defter tutulacaktır.
- Madde 18. Şehir ve kasabalar ile çevresinde bulunan bağ, bahçe, portakallık, zeytinlik ve bunlara benzer taşınmaz mal, mülk de imara ve korunmasına gücü yeten kişilere, senet vermek ve kefil göstermek şartıyla, imar yeteneklerine göre ihtiyaçları oranında göçmenlere dağıtılabilecek ve kimlere ne miktar mal, mülk ve arazi verildiği, özel defterine kaydedildikten sonra verilme sebebini açıklayan birer belge kendilerine verilecektir. Bunlardan, göçmenlere dağıtılamayan ve verilemeyenler 16'ncı maddeye göre açık artırma ile satılacaktır.
- Madde 19. İl içinde bulunup yerel idarenin izni ve uygun bulmasıyla veya İçişleri Bakanlığının emri üzerine diğer illerden özel bir yazı ile gönderilen göçmenler ayrı tutulmak üzere, tahliye edilen köy ve kasabalara göçmen sıfatıyla yerleştirilecek olan veya yerleştirilmesini isteyen kişilerin göçmen sıfatını taşıdıklarını ve başka tarafa sevk ve iskân edilmediklerini veya göçmenlerden olup oralarda iskânları yapılmak üzere özel olarak gönderildiklerini belirten resmî belgeleri göstermeleri şarttır.
- Madde 20. Satın alacak talipli bulunmayan taşınmaz mal, mülk ve arazinin imar ve korunmasında kusurlarından dolayı meydana gelecek tahribatın ve yapılan zararların ödenmesini taahhüt etmek ve bu konuda kuvvetli bir kefil göstermek şartıyla, iki seneyi geçmemek üzere istekli olanlara kiralanması uygundur.
- Madde 21. Gerek satılan ve gerek kira ve yarı yarıya paylaşmak suretiyle verilen mal, mülk ve arazinin tür, miktar, yer; satış ve kira bedeli ile kiracı ve alıcısını gösteren döküm cetvelleri düzenlenecektir.
- Madde 22. Satış bedeli ve kiradan elde edilen miktarlar, sahipleri adına emaneten mal sandıklarına bırakılarak daha sonra yapılacak duyuruya göre sahiplerine verilecektir.
- Madde 23. Tahliye edilen köy ve kasabalarda mevcut bütün terk edilen malların bu yönetmelik hükümlerine göre idaresi ve yürütülmesi doğrudan doğruya Terk Edilmiş Mülkler İdare Kurullarına aittir.
- Madde 24. İdare kurulları terk edilen malların idaresi konusunda doğrudan doğruya İçişleri Bakanlığına bağlı olacaklar, ancak oradan alacakları emirler dairesinde görev yapmakla yükümlü olup, bu konuda aldıkları ve uygulayacakları kararlardan ve uygulamalardan yerel idareye de haber vereceklerdir.
- Madde 25. Yönetmelik hükümlerinin uygulanmasıyla terk edilen malların korunmasının sağlanması ve idaresi konusunda gerekli kurulun ve heyetin teşkili, İçişleri Bakanlığından izin alınması şartıyla, maaşlı memurlar istihdamı, İçişleri Bakanlığından alacakları emirler ile bu

yönetmelik hükümlerine göre yönerge ve açıklama yazıları düzenlenmesi, Terk Edilmiş Mülkler İdare Kurullarına aittir. Düzenlenen yönerge ve açıklama yazılarının birer sureti valilik makamına gönderilecektir.

- Madde 26. Tahliye edilen yerlere iskân için göçmen sevkiyle ayrıntılı işlerinin yapılması, göçmen kuruluna ve memurlarına ait ise de bu gibi yerlere yapılacak iskân işlemlerinin hızla gerçekleştirilmesi ve düzenlenmesi ve genel iskân işlerinin incelenmesi, denetimi ve bu konuda yerel idare ile görüşülerek kararların alınması ve uygulanması, Terk Edilmiş Mülkler İdare Kurullarının görev ve yetkilerindedir.
- Madde 27. Kurulun gözlemleri ve incelemeleri sonucu aldığı kararlar kapsamında yaptıkları işlemin özetini, en az 15 günde bir bakanlık makamına ve valiliğe bildirmekle yükümlüdür.
- Madde 28. Terk Edilmiş Mülkler İdare Kurullarının malların idaresi konusunda, bu yönetmelik hükümlerine göre yapılacak bildiri ve yazılı tebliğlerinin yerel idare memurları tarafından yerine getirilmesi mecburî gerevidir.
- Madde 29. Terk Edilmiş Mülkler İdare Kurullarının üyeleri tayin edildikleri bölgede mevcut mal, mülk ve terk edilmiş arazinin idare ve korunmasıyla, hesap işlerinden ortaklaşa sorumludur.
- Madde 30. Terk Edilmiş Mülkler İdare Kurulları özel olarak tayin edilen bir başkan ile biri idare memurlarından diğeri maliye memurlarından olmak üzere iki üyeden meydana gelir.
- Madde 31. Haberleşme, başkan tarafından veya başkanın vekil bırakacağı üye tarafından başkan adına yapılır.
- Madde 32. Terk Edilmiş Mülkler İdare Kurulu başkanı, uygun gördüğü üyeyi, bu yönetmelikte mevcut bir konunun incelenmesi, denetimi ve yürütülmesiyle görevlendirebilir.
- Madde 33. Terk Edilmiş Mülkler İdare Kurulları başkanlarına göçmenlerin ödeneklerinden verilmek üzere günlük birer buçuk ve üyelerine de birer lira tahsis olunduğu gibi görev dolayısıyla seyahate çıktıklarında özel ödenekten ayrıca yol parası dahi alırlar.
- Madde 34. Kurul tayin edilmeyen ve gönderilmeyen illerde bu yönetmelik hükümlerinin uygulanması yerel idare merkezlerine aittir.

10 Haziran 1915

----- 80 ----- 82 -----

Regulations to be applied to the properties and real estates of the Armenians who were subjected to relocation due to state of war and extraordinary political circumstances.

- Article 1. Specially designed committees, whose duties and authorities are set in the statutes, are responsible for the management and administration of the real estates, abandoned fields, and other related properties belonging to Armenians under the regulations listed below.
- Article 2. After the evacuation of a village or a town, all the properties and the belongings will be taken under protection by locking up and affixing a seal by a specially appointed official or by a special commission immediately.
- Article 3. The type, amount, and estimated value, of the goods as well as the names of the owners will be recorded in detail; and they will be sent to suitable storage places such as churches, schools, and inns to be kept in utmost care in order of owners; a records book showing the places where the goods are taken their numbers and qualities along with their owners shall be prepared; the original shall be given to the local administration and a signed copy shall be given to the Derelict Property Committee.
- Article 4. Movable goods, whose owners are not known, will be taken under protection by registering them to the village where they were found.
- Article 5. A specially appointed committee, to be formed by the commission, will sell any goods that will spoil in a short period, and livestock by a public auction. The money shall be entrusted in the owner's name; and if the owner is not known the money will be entrusted to village's or town's savings commission. The type, amount, estimated value, the name of the owner as well as the name of the buyer, and the price at which they are sold will be registered in detail in a book, and after having had signed by the auction committee the original shall be given to the local administration and a signed copy shall be given to the administration of the Derelict Property Commission.
- Article 6. The sacred books, paintings, and the properties found in the churches shall be registered in a book, and shall be protected with care at the site in attachment to the minutes, and shall later be sent to their places of relocation by the administrators.
- Article 7. The type, amount, and value of all the estates shall be registered in the name of the owner, and charts pertaining to the abandoned fields of the villages and towns shall be drawn and given to the administrative committee.
- Article 8. If there are crops on the abandoned fields, the committee will appoint a committee to sell the crops by public auction, and the

money gained shall be transferred to the savings commissions on behalf of the owners, and the original minutes shall be given to the local administration and an approved copy shall be given to the administration committee.

- Article 9. If a buyer cannot be found for the crops, a surety shall be found, and the crops shall be shared in half with the purchaser upon a contract to be devised. The money to be gained from these sales shall be transferred to the savings commissions on behalf of the rightful owners.
- Article 10. No further procedures shall be followed for the writs pertaining to the usage of the estates drawn after the relocating of the owners [without the presence or prior to the permission of the owner].
- Article 11. The lands and the houses in the evacuated villages will temporarily be distributed among the immigrants in proportion to their needs and agricultural abilities of each family with temporary documents.
- Article 12. All the information related to the immigrants settled in the villages – such as their names, place of origins, date of settlement, place of settlement, as well as the types, amount, value of the properties – shall be registered in the books, and each settler shall be given an official certificate stating the amount of the estates he received after settling.
- Article 13. As the settlers are all responsible for the keeping of the trees that have been previously planted any damage to trees will be paid by the all the members of the village regardless of the doer. Those who give damage to the trees shall be removed from the village immediately and shall lose all their privileges given by law.
- Article 14. After the settlement of the immigrants, Nomadic tribes shall be settled in the remaining villages and they shall have the same privileges with the immigrants.
- Article 15. The immigrants coming from towns and cities shall be settled in the houses evacuated in the towns and cities, and shall be given adequate amount of fields in relation to their economic status and abilities in development.
- Article 16. As for the places that are not suitable – shops, large commercial buildings, public baths, and stores – for the settlement of the immigrants and the remaining buildings; or the places mentioned in article 18, and the fields that remain after the distribution of lands in proportion to settlers' abilities in development and their economic means, may be subjected to sale through public auction by the local administrative committees appointed under the control of civil and financial administrators.

- Article 17. All the information related to the immigrants settled in the towns and cities – such as their names, ages, place of origins, date of settlement, place of settlement, as well as the types, amount, value of the properties – shall be registered in the books.
- Article 18. The vineyards, gardens, orchards, olive groves and the like around the towns and cities shall be distributed among the immigrants, on condition that they provide written certificates and guarantors, in proportion to their abilities in development; after having registered in the books they will be given certificates stating the reasons for approval, and the amount of property given. The remaining properties shall be sold through public auction in accordance with article 16.
- Article 19. Excluding the immigrants, coming from the other cities, who are holding permits of the local administrators or of the Ministry of Internal Affairs; all the people who are to be settled in the evacuated villages as immigrants should demonstrate their official documents certifying that they are immigrants, that they were not settled in any other region or that they were not sent to another place for settlement but to their place of arrival given by the administrators.
- Article 20. The properties that were not sold can be rented, for not more than two years, to the people provided that they shall guarantee the development and protection of the property by a written contract and by providing a strong guarantor.
- Article 21. Charts showing the buyers, tenants, the amount of money received from the sales and the rents, and the type, amount, and place of the sold or rented estates, as well as the shared properties shall be drawn.
- Article 22. The money received from the sales and from the rents will be invested on behalf of the owners in the savings commissions and will be given to the owners in accordance with the announcements to made.
- Article 23. Derelict Property Administrative Committees are directly responsible for the governance of all the properties in the evacuated villages and towns in accordance with the regulations stated here by.
- Article 24. Administrative committees shall be liable directly to the Ministry of Internal Affairs on the issues pertaining to the derelict property; and shall act upon the orders of the Ministry, and shall inform the local administrators about the practices and decisions to be put in effect.
- Article 25. Derelict Property Administrative Committees are responsible for the formation of the necessary committees and boards that will aim at the protection and administration of the derelict property, as well as for the appointment of the paid officials prior to the orders of the

Ministry of Internal Affairs, and to issue regulations and the declarations. Copies of the regulations and declarations shall be sent to the governors' offices.

- Article 26. Although the immigration committees and officials are charged with the duty of reporting the movements of the immigrants in detail; Derelict Property Administrative Committees are responsible for realization of the settlement of the immigrants, inspection of the development procedures, and for taking measures together with the local administrators for the implementation of the decisions taken.
- Article 27. Committee shall report all the decisions and implementations performed after the inspections and observations to the ministry and to the office of the governor, at least in every 15 days.
- Article 28. Local administrative officials shall abide by the rules and procedures issued by the Derelict Property Administrative Committees on the administration of the properties in the scope of these regulations.
- Article 29. The members of the Derelict Property Administrative Committees are equally responsible for the keeping of the financial books pertaining to the administration and protection of the available property as well as the abandoned fields in the regions where they are assigned.
- Article 30. Derelict Property Administrative Committees are composed of a specially appointed chairman, and of two officials: one being an administrative officer, the other being a financial officer.
- Article 31. Correspondences are made by the chairman or by his deputy on his behalf.
- Article 32. The president of the Derelict Property Committee may appoint a member of his choice for the inspection or control of an issue under the scope of these regulations.
- Article 33. The presidents of the Derelict Property Committees are allotted 1,5 liras, and the members are allotted 1 lira daily to be met by the immigrants' subsidies. They are also allotted extra money from the special subsidy for their travels in relation to their duties.
- Article 34. In places where no Committee is appointed, local administrative councils shall be responsible for the application these regulations.

June 10, 1915

Bk. s. / See pp. 433-438.

Sevk ve Uzaklaştırılmaları Kararlaştırılan Ermenilerin İllere Göre Dağılımları

	Kütüğe Kayıtlı Nüfus	Sevk Olunan Nüfus	Sevk Olunacakları Yol Güzergâhı ve Yer	Açıklamalar
İllerin İsimleri	Sayı	Sayı		
Ankara	47.224			
Erzurum	128.657	120.000	Elazığ yoluyla Musul ve Zor'a.	Geri kalan nüfus kısmen çarpışmalarda ölmüş ve kısmen de kaçmıştır.*
Adana	46.031			
İzmit	54.370	50.000	Konya, Halep yoluyla Zor'a.	Geri kalan nüfus kaçmış, saklanmış veya ölmüştür.*
Eskişehir				
Bitlis	109.521	20.000	Bir kısmı Siirt yoluyla Diyarbakır'a, bir kısmı da Elazığ yoluyla Zor ve Musul'a.	Geri kalan nüfus çarpışmalarda ölmüş ve bir kısmı da kaçmıştır.*
Samsun (Canik)	26.374	26.374	Amasya, Karahisar, Sivas yoluyla Zor ve Musul'a.	
Halep	34.451			
Bursa (Hüdâvendigâr)	66.413			
Diyarbakır	61.002			
Sivas	141.592	141.592	Malatya yoluyla Zor ve Musul'a.	
Trabzon	34.500	28.000	Gümüşhane yoluyla Zor ve Musul'a.	Geri kalan nüfus çarpışmalarda ölmüştür.
Balıkesir (Karesi)	8290			
Afyon	7327			
Kayseri	47.617			
Elazığ (Mamüretülaziz)	74.206			
Kahramanmaraş	27.101	27.101	Halep yoluyla Zor ve Suriye'ye.	
Niğde	5101			
Van	67.792			
Toplam	987.569	(413.067)		

* Kaçanlara ilişkin olarak ayrıntılı belge bilgileri için bk. Başbakanlık Osmanlı Arşivleri Dahiliye Fonu; (Yabancı arşiv belge bilgileri için) *Ermeniler: Sürgün ve Göç*. TTK Yay. Ankara 2004, s. 89-108.

Sevk Edilen ve Uzaklaştırılan Ermenilerin İl ve İlçelere Göre Miktarını Gösteren Cetveldir.

İl ve İlçelerin İsimleri		Kütüğe Kayıtlı Nüfus	Sevk Olunan Nüfus	Düşünceler
ANKARA	Ankara	Ankara	3176	
		Ayaş	0	
		Beypazarı	0	
		Nallıhan	1015	
		Mihalıççık	90	
		Sivrihisar	4101	
		Haymana	82	
		Bâlâ	11	
		Yabanâbâd (Kızılcahamam)	9	
		Kalecik	826	
		Toplam	9310	
ANKARA	Yozgat	Yozgat	13.359	
		Akdağ	3208	
		Boğazlıyan	14.680	
		Toplam	31.247	
ANKARA	Kırşehir	Kırşehir	1610	
		Keskin	1838	
		Çiçekdağı (Mecidiye)	52	
		Avanos	0	
		Toplam	3500	
ANKARA	Çorum	Çorum	1202	
		Osmancık	66	
		Sungurlu	1856	
		İskilip	43	
		Toplam	3167	
İl Toplamı		47.224		

İl ve İlçelerin İsimleri		Kütüğe Kayıtlı Nüfus	Sevk Olunan Nüfus	Düşünceler
ERZURUM	Erzurum	32.751		
	Bayburt	12.025		
	Pasinler - Hasankale	10.046		
	Kiğı	13.621		
	Tercan	10.401		
	Tortum	507		
	Yusufeli (Kiskim)	908		
	İspir	2920		
	Narman (Namervan)	556		
	Hınıs	7.779		
	Toplam	91.514		
ERZURUM	Erzincan	16.144		
	Kemah	4597		
	Refâhiye	1270		
	Kuruçay	2649		
	Pülümür	511		
		Toplam	25.171	
ERZURUM	Doğubeyazıt (Bâyezid)	2619		
	Diyadin	904		
	Ağrı (Karakilise)	3177		
	Eleşkirt	4202		
	Tutak	1070		
		Toplam	11.972	
	İl Toplamı	128.657		

İl ve İlçelerin İsimleri		Kütüğe Kayıtlı Nüfus	Sevk Olunan Nüfus	Düşünceler
A D A N A	Adana	Adana	14.216	
		Karaisalı	21	
		Ceyhan	316	
		Toplam	14.553	
	Osmaniye	Osmaniye (Cebel-i Bereket)	753	
		İslahiye	496	
		Dört Yol	7068	
		Bahçe	3092	
		Hassa	766	
		Toplam	12.175	
	Kozan	Kozan	3565	
		Feke	2217	
		Kadirli (Kars)	1079	
		Saimbeyli (Haçin)	10.533	
		Toplam	17.394	
	Silifke	Silifke (İçil)	306	
		Mut	0	
		Gülnar	7	
		Anamur	0	
		Toplam	313	
İl Toplamı		46.031*		

* Adana geneli toplandığında bu rakamın gerçekte 44.435 olması gerekir.

İl ve İlçelerin İsimleri		Kütüğe Kayıtlı Nüfus	Sevk Olunan Nüfus	Düşünceler
İZMİT	İzmit	İzmit	23.430	
		Adapazarı	16.034	
		Geyve	8274	
		Yalova	3253	
		Karamürsel	2753	
		Kandıra	626	
		Toplam	54.370	
BİTLİS	Bitlis	Bitlis	18.008	
		Ahlat	9478	
		Hizan	4980	
		Mutki	4011	
		Toplam	36.477	
	Muş	Muş	32.954	
		Bulanık	14.309	
		Malazgirt	4430	
		Varto	1963	
		Sason	6456	
		Toplam	60.112	
	Siirt	Siirt	2115	
		Pervari	1316	
		Kurtalan, Yanarsu (Garzan)	2859	
		Eruh	1747	
		Şirvan	1144	
		Toplam	9181	
	Genç	Genç	1622	
		Bingöl (Çapakçur)	714	
		Kulp	1415	
		Toplam	3751	
İl Toplamı		109.521		

il ve ilçelerin isimleri		Kütüğe Kayıtlı Nüfus	Sevk Olunan Nüfus	Düşünceler	
SAMSUN	Samsun	Samsun (Canik)	4992		
		Bafra	1634		
		Çarşamba	10.648		
		Terme	2567		
		Ünye	5379		
		Fatsa	1154		
		Toplam	26.374		
HALEP	Halep	Halep	3510		
		Antakya	4748		
		Iskenderun	1550		
		Belen (Beylan)	1651		
		Hârim (Suriye'de)	48		
		Cisrisugur (Suriye'de)	4149		
		Bâb-ı Cubûl (Suriye'de)	31		
		Münbic (Suriye'de)	7		
		Toplam	15.693*		
	Gaziantep	Gaziantep (Ayntab)	14.107		
		Kilis	3794		
		Halfeti (Rumkale)	857		
		Toplam	18.758		
	İl Toplamı		34.451		

* Halep nüfusu toplandığında bu rakamın 15.694 olması gerekir.

İl ve İlçelerin İsimleri		Kütüğe Kayıtlı Nüfus	Sevk Olunan Nüfus	Düşünceler	
BURSA	Bursa	Bursa (Hüdâvendigâr)	6415		
		Gemlik	3307		
		Orhangazi (Pazarköy)	22.601		
		Karacabey	974		
		Mudanya	99		
		Orhaneli (Atranos)	6		
		Mustafakemalpaşa (Kirmasti)	995		
		Toplam	34.397		
	Bilecik	Bilecik (Ertuğrul)	7727		
		Söğüt	7676		
		İnegöl	7244		
		Yenişehir	1710		
		Toplam	24.357		
	Kütahya	Kütahya	2759		
		Eskişehir	3878		
		Simav	0		
		Uşak	1092		
		Toplam	7729		
	İl Toplamı		66.483		

İl ve İlçelerin İsimleri		Kütüğe Kayıtlı Nüfus	Sevk Olunan Nüfus	Düşünceler	
DIYARBAKIR	Diyarbakır	Diyarbakır	9710		
		Beşiri	2946		
		Derik	327		
		Silvan	6235		
		Lice	4432		
		[Ermeni Katoliği]	1642		
		Toplam	25.292		
	Ergani	Ergani	2909		
		Palu	12.370		
		Çermik	3055		
		[Ermeni Katoliği]	520		
		Toplam	18.854		
	Siverek	Siverek	6235		
		Viranşehir	4200		
		[Ermeni Katoliği]	196		
		Toplam	10.631		
	Mardin	Mardin	4663		
		Cizre	1069		
		İvanye (Suriye)	155		
		Midyat	308		
		Nusaybin	30		
		Toplam	6225		
	İl Toplamı		61.002		

İl ve İlçelerin İsimleri		Kütüğe Kayıtlı Nüfus	Sevk Olunan Nüfus	Düşünceler
S İ V A S	Sivas	Sivas	23.455	
		Pınarbaşı (Aziziye)	949	
		Tonus	13.113	
		Yıldızeli	1366	
		Hafik	11.347	
		Zara	5978	
		Divriği	8262	
		Darende	2783	
		Gürün	7656	
		Kangal	3088	
	Amasya	Amasya	9398	
		Merzifon	8030	
		Vezirköprü (Köprü)	958	
		Mecitözü	317	
		Ladik	344	
		Havza	321	
		Gümüşhacıköy	3503	
		Toplam	100.868	
	Şebinkarahisar	Şebinkarahisar (Karahisar-ı Şarki)	8323	
		Mesudiye	639	
		Suşehri	11.244	
		Koyulhisar	35	
		Alucra	30	
		Toplam	20.271	
	Tokat	Tokat	11.431	
		Reşadiye	0	
		Erbaa	3149	
		Zile	2788	
		Niksar	3085	
		Toplam	20.453	
İl Toplamı		141.592	141.592	

İl ve İlçelerin İsimleri		Kütüğe Kayıtlı Nüfus	Sevk Olunan Nüfus	Düşünceler
TRABZON	Trabzon	Trabzon	14.409	
		Ordu	12.084	
		Giresun	2232	
		Tirebolu	817	
		Görece	302	
		Vakfıkebir	42	
		Akçaabât	1425	
		Sürmene	325	
		Of	0	
		Maçka	249	
		Toplam	31.885	
	Rize	Rize (Lazistan)	38	
		Pazar (Atina)	28	
		Hopa	2	
Toplam		68		
Gümüşhâne	Gümüşhâne	1684		
	Torul	24		
	Kelkit	469		
	Şiran	370		
	Toplam	2547		
İl Toplamı		34.500		
BALIKESİR	Balıkesir	Balıkesir (Karesi)	2750	
		Ayvalık	0	
		Bandırma	4015	
		Edremit	43	
		Burhaniye	44	
		Erdek	1075	
		Gönen	53	
		Sındırgı	20	
		Balya	290	
		Toplam	8290	

İl ve İlçelerin İsimleri		Kütüğe Kayıtlı Nüfus	Sevk Olunan Nüfus	Düşünceler
AFYON	Afyon	Afyon (Karahisar-ı Sâhib)	7057	
		Bolvadin	8	
		Sandıklı	76	
		Dinar (Geyikler)	65	
		Emirdağ (Aziziye)	121	
		Toplam	7327	
KAYSERİ		Kayseri	29.664	
		Develi	15.138	
		İncesu	0	
		Bünyan	2815	
		Bünyan (Sarımsaklı)	0	
		Toplam	47.617	
ELAZIĞ	Elazığ	Elazığ (Mamüretülaziz)	23.915	
		Harput	7348	
		Keban	308	
		Arapkir	8545	
		Kemaliye (Eğîn)	9286	
		Pötürge	622	
		Toplam	50.024	
	Malatya	Malatya	6627	
		Akçadağ	312	
		Besni (Behesni)	1555	
		Adıyaman (Hısn-ı Mansur)	2126	
		Kâhta	703	
		Toplam	11.323	
	Tunceli	Tunceli (Dersim)	1088	
		Mazgirt, Akpazar (Çarsacak)	6537	
		Mazgirt	1423	
		Çemişgezek	3731	
		Nâzimiye	80	
		Ovacık	0	
		Toplam	12.859	
	İl Toplamı		74.206	

il ve ilçelerin isimleri		Kütüğe Kayıtlı Nüfus	Sevk Olunan Nüfus	Düşünceler
KAHRAMANMARAŞ	Kahramanmaraş	Kahramanmaraş	12.744	
		Süleymanlı	9930	
		Elbistan	1168	
		Göksun	3229	
		Pazarcık	30	
		Toplam	27.101	27.101
NIĞDE	Niğde	Niğde	1119	
		Nevşehir	1027	
		Ürgüp	30	
		Aksaray	1692	
		Bor	1115	
		Ulukışla	115	
		Gülşehir (Arabsun)	3	
		Toplam	5101	
VAN	Van	Van	33.789	
		Çatak (Şatak)	4292	
		Adilcevaz	4849	
		Gevaş	10.520	
		Erciş	8083	
		Toplam	61.533	
	Hakkâri	Hakkâri	3461	
		Özalp (Mahmûdi)	528	
		Şemdinli (Şemdinan)	0	
		Yüksekova (Gevar)	959	
		Güzelsu (Hoşap)	1015	
		Çölemerik	296	
		Toplam	6259	
	(İl Toplamı)		67.792)	

----- 80 ----- 82 -----

The Distribution of the People who were to be Relocated and Distanced

	Recorded in Registries	Subjected to Relocation	Places of Relocation and Routes	Explanations
Name of the Vilayets	Number	Number		
Ankara	47.224			
Erzurum	128.657	120.000	To Mosul and Dayr az Zawr via Elazığ.	The remaining people have either died in the clashes or ran away.
Adana	46.031			
İzmit	54.370	50.000	To Dayr az Zawr via Konya, and Aleppo.	The remaining people have either run away, or died, or took shelter in an unknown place.
Eskişehir				
Bitlis	109.521	20.000	To Dayr az Zawr and Mosul some via Diyarbakır, and some via Elazığ.	The remaining people have either died in the clashes, or run away.
Samsun	26.374	26.374	To Dayr az Zawr and Mosul via Amasya, Karahisar, and Sivas	
Aleppo	34.451			
Bursa	66.413			
Diyarbakır	61.002			
Sivas	141.592	141.592	To Dayr az Zawr, and Mosul via Malatya	
Trabzon	34.500	28.000	To Dayr az Zawr, and Mosul via Gümüşhâne	The remaining people have died in the clashes.
Balıkesir	8.290			
Afyon	7.327			
Kayseri	47.617			
Elazığ	74.206			
Kahramanmaraş	27.101	27.101	To Dayr az Zawr, and Syria via Aleppo.	
Niğde	5.101			
Van	67.792			
General Sum	987.569	(413.067)		

The Number of the Armenians Relocated and Distanced

(According to the Vilayets and Provinces)

Name of the Vilayets and Provinces		Recorded in Registries	Subjected to Relocation	Observations
A N K A R A	Ankara	Ankara	3.176	
		Ayaş	0	
		Beypazarı	0	
		Nallıhan	1.015	
		Mihalıççık	90	
		Sivrihisar	4.101	
		Haymana	82	
		Bâlâ	11	
		Kızılcahamam	9	
		Kalecik	826	
		Total	9.310	
	Yozgat	Yozgat	13.359	
		Akdağ	3.208	
		Boğazlıyan	14.680	
		Total	31.247	
	Kırşehir	Kırşehir	1.610	
		Keskin	1.838	
		Çiçekdağı	52	
		Avanos	0	
		Total	3.500	
	Çorum	Çorum	1.202	
		Osmancık	66	
		Sungurlu	1.856	
		İskilip	43	
		Total	3.167	
	General Sum		47.224	

Name of the Vilayets and Provinces		Recorded in Registries	Subjected to Relocation	Observations	
ERZURUM	Erzurum	Erzurum	32.751		
		Bayburd	12.025		
		Pasinler – Hasankale	10.046		
		Kiğı	13.621		
		Tercan	10.401		
		Tortum	507		
		Yusufeli	908		
		İspir	2.920		
		Narman	556		
		Hınıs	7.779		
	Total	91.514			
	Erzincan	Erzincan	16.144		
		Kemah	4.597		
		Refâhiye	1.270		
		Kuruçay	2.649		
		Pülümür	511		
		Total	25.171		
	Doğubeyazıt	Doğubeyazıt	2.619		
		Diyadin	904		
		Ağrı	3.177		
		Eleşkirt	4.202		
		Tutak	1.070		
		Total	11.972		
	General Sum		128.657		

Name of the Vilayets and Provinces		Recorded in Registries	Subjected to Relocation	Observations
A D A N A	Adana	Adana	14.216	
		Karaisalı	21	
		Ceyhan	316	
		Total	14.553	
	Osmaniye	Osmaniye	753	
		Islahiye	496	
		Dört Yol	7.068	
		Bahçe	3.092	
		Hassa	766	
		Total	12.175	
	Kozan	Kozan	3.565	
		Feke	2.217	
		Kadirli	1.079	
		Saimbeyli	10.533	
		Total	17.394	
	Silifke	Silifke	306	
		Mut	0	
		Gülнар	7	
		Anamur	0	
		Total	313	
General Sum		46.031*		

* In considering the total of Adana this number should be 44.435.

Name of the Vilayets and Provinces		Recorded in Registries	Subjected to Relocation	Observations
İZMİT	İzmit	İzmit	23.430	
		Adapazarı	16.034	
		Geyve	8.274	
		Yalova	3.253	
		Karamürsel	2.753	
		Kandıra	626	
	Total	54.370		
BITLİS	Bitlis	Bitlis	18.008	
		Ahlat	9.478	
		Hizan	4.980	
		Mutki	4.011	
		Total	36.477	
	Muş	Muş	32.954	
		Bulanık	14.309	
		Malazgird	4.430	
		Varto	1.963	
		Sason	6.456	
		Total	60.112	
	Siirt	Siirt	2.115	
		Pervari	1.316	
		Kurtalan, Yanarsu	2.859	
		Eruh	1.747	
		Şirvan	1.144	
		Total	9.181	
	Genc	Genç	1.622	
		Bingöl	714	
		Kulp	1.415	
		Total	3.751	
General Sum		109.521		

Name of the Vilayets and Provinces		Recorded in Registries	Subjected to Relocation	Observations	
S A M S U N	Samsun	Samsun	4.992		
		Bafra	1.634		
		Çarşamba	10.648		
		Terme	2.567		
		Ünye	5.379		
		Fatsa	1.154		
	Total	26.374			
A L E P P O	Aleppo	Aleppo	3.510		
		Antakya	4.748		
		Iskenderun	1.550		
		Belen	1.651		
		Hârim (in Syria)	48		
		Jisr ash shughûr (in Syria)	4.149		
		Bâb-ı Cubûl [Jabbûl] (in Syria)	31		
		Mûnbic [Manbij] (in Syria)	7		
		Total	15.693*		
	Gaziantep	Gaziantep	14.107		
		Kilis	3.794		
		Halfeti	857		
		Total	18.758		
	General Sum		34.451		

* In considering the total of Aleppo this number should be 15.694.

Name of the Vilayets and Provinces		Recorded in Registries	Subjected to Relocation	Observations
BURSA	Bursa	Bursa	6.415	
		Gemlik	3.307	
		Pazarköy	22.601	
		Karacabey	974	
		Mudanya	99	
		Orhaneli	6	
		Mustafakemalpaşa	995	
		Total	34.397	
	Bilecik	Bilecik	7.727	
		Söğüt	7.676	
		İnegöl	7.244	
		Yenişehir	1.710	
		Total	24.357	
	Kütahya	Kütahya	2.759	
		Eskişehir	3.878	
		Simav	0	
		Uşak	1.092	
		Total	7.729	
	General Sum		66.483	

Name of the Vilayets and Provinces		Recorded in Registries	Subjected to Relocation	Observations
DIYARBAKIR	Diyarbakır	Diyarbakır	9.710	
		Beşiri	2.946	
		Dirik	327	
		Silvan	6.235	
		Lice	4.432	
		[Armenian Catholic]	1.642	
		Total	25.292	
	Ergani	Ergani	2.909	
		Palu	12.370	
		Çermik	3.055	
		[Armenian Catholic]	520	
		Total	18.854	
	Siverek	Siverek	6.235	
		Viranşehir	4.200	
		[Armenian Catholic]	196	
		Total	10.631	
	Mardin	Mardin	4.663	
		Cizre	1.069	
		İvanye (in Syria)	155	
		Midyat	308	
		Nusaybin	30	
Total		6.225		
General Sum		61.002		

Name of the Vilayets and Provinces		Recorded in Registries	Subjected to Relocation	Observations	
S I V A S	Sivas	Sivas	23.455		
		Azîziye	949		
		Tonus	13.113		
		Yıldızeli	1.366		
		Hafik	11.347		
		Zara	5.978		
		Divriği	8.262		
		Darende	2.783		
		Gürün	7.656		
		Kangal	3.088		
	Amasya	Amasya	9.398		
		Merzifon	8.030		
		Köprü	958		
		Mecidözü	317		
		Ladik	344		
		Havza	321		
		Gümüşhacıköy	3.503		
		Total	100.868		
	Karahisar	Karahisar-ı Şarki	8.323		
		Mesudiye	639		
		Suşehri	11.244		
		Koyulhisar	35		
		Alucra	30		
		Total	20.271		
	Tokad	Tokad Central	11.431		
		Reşadiye	0		
		Erbaa	3.149		
		Zile	2.788		
		Niksar	3.085		
		Total	20.453		
	General Sum		141.592	141.592	

Name of the Vilayets and Provinces		Recorded in Registries	Subjected to Relocation	Observations
TRABZON	Trabzon	Trabzon	14.409	
		Ordu	12.084	
		Giresun	2.232	
		Tirebolu	817	
		Görece	302	
		Vakfıkebir	42	
		Akçaabâd	1.425	
		Sürmene	325	
		Of	0	
		Maçka	249	
		Total	31.885	
Rize	Rize	38		
	Pazar	28		
	Hopa	2		
	Total	68		
Gümüşhane	Gümüşhane	1.684		
	Torul	24		
	Kelkit	469		
	Şiran	370		
	Total	2.547		
General Sum		34.500		
BALIKESİR	Balıkesir	Balıkesir	2.750	
		Ayvalık	0	
		Bandırma	4.015	
		Edremit	43	
		Burhâniye	44	
		Erdek	1.075	
		Gönen	53	
		Sındırgı	20	
		Balya	290	
		Total	8.290	

Name of the Vilayets and Provinces		Recorded in Registries	Subjected to Relocation	Observations
AFYON	Afyon	Afyon	7.057	
		Bolvadin	8	
		Sandıklı	76	
		Dinar	65	
		Emirdağ	121	
		Total	7.327	
KAYSERİ		Kayseri	29.664	
		Develi	15.138	
		İncesu	0	
		Bünyan	2.815	
		Bünyan (Sarımsaklı)	0	
		Total	47.617	
ELAZIĞ	Elazığ	Elazığ	23.915	
		Harput	7.348	
		Keban	308	
		Arapkir	8.545	
		Kemaliye	9.286	
		Pötürge	622	
		Total	50.024	
	Malatya	Malatya	6.627	
		Akçadağ	312	
		Besni	1.555	
		Adıyaman	2.126	
		Kâhta	703	
		Total	11.323	
	Tunceli	Tunceli	1.088	
		Mazgirt, Akpazar	6.537	
		Mazgirt	1.423	
		Çemişgezek	3.731	
		Nâzimiye	80	
		Ovacık	0	
		Total	12.859	
	General Sum		74.206	

Name of the Vilayets and Provinces		Recorded in Registries	Subjected to Relocation	Observations
KAHRAMANMARAŞ	Kahramanmaraş	Kahramanmaraş	12.744	
		Süleymanlı	9.930	
		Elbistan	1.168	
		Göksun	3.229	
		Pazarcık	30	
		Total	27.101	27.101
NİĞDE	Niğde	Niğde	1.119	
		Nevşehir	1.027	
		Ürgüp	30	
		Aksaray	1.692	
		Bor	1.115	
		Ulukışla	115	
		Gülşehir	3	
		Total	5.101	
VAN	Van	Van	33.789	
		Şatak	4.292	
		Adilcevaz	4.849	
		Gevaş	10.520	
		Erciş	8.083	
		Total	61.533	
	Hakkâri	Hakkâri	3.461	
		Özalp	528	
		Şemdinli	0	
		Yüksekova	959	
		Güzelsu	1.015	
		Çölemerik	296	
		Total	6.259	
(General Sum		67.792)		

Bk. s. / See pp. 439-456.

Antep Mutasarrıflığının 30 Nisan - 1 Mayıs 1915 tarihli şifresinin çözümüdür.

C: 28 Nisan 1915: Antep'te bulunan Taşnak ve Hınçak Komite Merkezleri kapatılmakla beraber, başkan ve üyeleri arasında faaliyet gösteren 19 kişi tutuklandı. Yapılan arama sonucunda, bu komite üyelerinin evlerinde silâh ve cephaneden başka evrak da ortaya çıkararak incelenmesine başlanıldığı.

Bulunan silâhlar ile aletlerin içeriği hakkında ayrıntılı bilgi verilmesi

----- 80 ----- 82 -----

Decoding of the message from the Office of the Governor of Antep dated April 30 – May 1, 1915.

C. April 28, 1915: Upon the closing down of the Dashnak and Hınjack Committees in Antep, nineteen active members including the chairmen have been arrested. Under the light of the researches carried out in the houses of those members a lot of documents have been seized along with guns and ammunicions, and the examination of the documents have started.

Further information upon the seized ammunicions and tools is required.

Bk. s. / See pp. 457-458.

4 ncü Ordu Komutanlığına
30 Nisan 1915

26 Nisan 1915 tarih ve 3519 numaralı şifreye cevaptır:

Ermeni Yardımsever Cemiyeti isminin, ifade ettiği anlamı gibi bir işlevi yoktur. Bu isim altında, Mısır'dan ve diğer memleketlerden birçok komitecinin Adana, Halep ve Suriye civarına giderek silâh alımına ve siyasî örgütlenmeye çalışmış oldukları anlaşılmıştır. Bu Cemiyet de diğerleri gibi siyasîdir. Başkan ve üyeleri de bu isim altında çalışan komitecilerden oluşan kimselerdir.

----- 80 ----- 82 -----

Osmanlı Hükûmeti
İçişleri Bakanlığı
Emniyet Genel Müdürlüğü
3096

Genel Karargâh İstihbarat İkinci Şube Müdürlüğüne

27 Nisan 1915 tarih ve 9499 numaralı tezkerenin cevabıdır. "Parigor Zagan" yani "Yardımsever Cemiyeti" birkaç sene önce Mısır'da kurulmuştur. Kuruluş amacı, Ermeni milletinin düşünce seviyesini yükseltmek, okul açmak, tarım yöntemlerini geliştirmek ve genelleştirmek; kısacası Ermeni milletinin maddî ve manevî ihtiyaçlarını belirlemeye çalışmak ise de gerçekte bu, ancak görünürdeki bir programdır. Ermeniler arasındaki her türlü millî girişim, tabiatıyla siyasî bir amaca yönelik olduğu için, "Parigor Zagan"ın da bugün ismiyle hiçbir ilgisi kalmamıştır. Bu isim altında, Mısır'dan, diğer memleketlerden birçok komiteci Adana, Halep ve Suriye civarına gelerek silâh alımına ve siyasî örgütlenmeye çalışmışlardır. Bundan dolayı bu cemiyet de diğerleri gibi siyasîdir. Başkan ve üyeleri de bu isim altında faaliyette bulunan komitecilerden oluşan kimselerdir.

29 Nisan 1915
Emniyet Genel Müdürü
İsmail

----- 80 ----- 82 -----

Osmanlı Ordusu Başkomutanlığı
4 ncü Şube
27 Nisan 1915

Emniyet Genel Müdürlüğüne

Bogos Nubar Paşanın başkanlığındaki "Ermeni Yardımsever Hayır Cemiyeti"nin Suriye'nin her tarafında şubeleri tespit edilmiştir. Bu cemiyetin, devletin katındaki mahiyeti nedir? Takip edilerek tutuklanmaları gerekir mi? Acele olarak bildirilmesi rica olunur.

----- 80 ----- 82 -----

Osmanlı Ordusu
Başkomutanlığı
Numara
3519

Kudüs'ten Başkomutanlığa gelen şifredir.

Bogos Nubar Paşanın başkanlığındaki Ermeni Yardımsever Hayır Cemiyetinin her tarafta şubeleri bulunmuştur. Bu cemiyetin devletin katındaki mahiyeti nedir? Kovuşturmada aşırıya gidilmemesi için durumun bildirilmesini rica ederim.

26 Nisan 1915

4 ncü Ordu Komutanı
Cemal

----- 80 ----- 82 -----

To the 4th Army Headquarters

April 30, 1915

In reply to the cipher numbered 3519, dated April 26, 1915

The Armenian Hayrhâh [Aid] Association does not function as its name suggests. It has been understood that a lot of Armenian committee members from Egypt and from other countries flocked in Adana, Halab, and

in Syria to buy weapons and to work in political organizations under the banner of this association. This Association, like others, is political, its leader and members are composed of the committee members working under the mentioned banner.

----- ۞ ----- ۞ -----

Ottoman Government
Ministry of Internal Affairs
General Directorate of National Police Organization
3096

To the General Headquarters Directorate of Intelligence 2nd Division

Rejoinder to the message numbered 9499, dated April 27, 1915. "Parigor Zagan," in other words "Philanthropic Association" has been established in Egypt a couple of years ago. Founding aim was to develop Armenian world of thinking, to open schools, to generalize and improve agricultural methods; in short, although it aims to determine the financial and spiritual needs, in reality this is a program only on the surface. Since every national enterprise launched by the Armenians directly aims at a political goal, "Parigor Zagan" is completely different from what the name suggests today. A lot of Armenian komitadjis from Egypt and from other countries flocked in Adana, Halab, and in Syria to buy weapons and to work for this political organization. Sir, for these reasons, this association, like others, is political, its leader and members are composed of the komitadji working under the mentioned banner.

April 29, 1915
General Director of National Police Organization
Ismail

----- ۞ ----- ۞ -----

Ottoman Army Headquarters
4th Division
April 27, 1915

To General Directorate of National Police Organization

Branch offices of the "Armenian Hayrhâh [Aid] Association," under the leadership of Bogos Nubar Pasha, have been located in all around Syria.

What is the essential characteristic of this association in our government?
Should they be watched closely and arrested? Please inform urgently.

----- ۵۰ ----- ۴۲ -----

Ottoman Army
Headquarters
Number
3519

Coded message from Jerusalem to Headquarters

Branch offices of the "Armenian Hayrhâh [Aid] Association," under the leadership of Bogos Nubar Pasha, have been located in all around Syria. What is the essential characteristic of this association in our government? Please inform urgently to prevent excessive investigation.

April 26, 1915

4th Army Commander
Cemal

Bk. s. / See pp. 459-464.

Osmanlı Hükûmeti
İçişleri Bakanlığı
Şifre Kalemi

Savunma Bakanlığına

Hınçak ve Taşnak Komiteleri önde gelenlerinden ve kötülükleriyle ünlenmiş kişilerden olup, yapılan tebliğlere göre evleri aranan ve kendileri tutuklanan Ermenilerden, Samsun'da tutuklu bulunanların isimleri İçişleri Bakanlığına çekilen telgrafa göre aşağıda arz olunur: Oseb, Mehran Bakırcıyan, Avadis Kadferyan, Mehran Paramedyan, Kuyumcu Ajte Bogosyan, Arud Bobadyan, Agop Vihze, Gülyan, Dird, Artin Pekyan, Karakin Tezezyan, Karabet Samuelyan, Nişan Bekçiyen, Kirkor Onbaşyan, Baran ve Mehran Arslanyan, Avadis Toramayan, Diran Diradinyan, Ardaş Çubukciyan, Ovadiyan, Oseb ve Agop Karagözyan, Toros Gürciyan, Kirkor İkizyan, Dofi Rusmun, Kunduracı Arap oğlu Ohannes, Karabet oğlu İsrahan, Kunduracı Arap oğlu Kalfasyan, İsteyan Yekratziyan. Rus uyuğundan olup, durumu şüpheli görülmesinden dolayı sancak merkezine bağlı Kavak nahiyesine hapsedilen Ermenilerin isimleri de aşağıdadır: Mesrep Vebun Topciyan, Türkmen oğlu Manuk, Süngürlü oğlu Kigork, Gürünlü oğlu Ovgela, Maklioğlu torunu Agop bağlı yerlerdeki tutuklananlar ve sonradan yine gerekli görülenlerin isimleri ayrıca arz olunacaktır.

5 Mayıs 1915

Canik Mutasarrıfı
Necmi

----- 50 ----- 52 -----

Ottoman Government
Ministry of Internal Affairs
Coding Office

To Ministry of Defense

Following are the names of the Armenians whose houses were searched in accordance with the written notifications and arrested, as they were the leaders of the Hinjack and Daschnakzoutioun Committees notoriously famous for their ill doings. They are now kept in prison in Samsun, their names are as in the list sent to the Ministry of Internal Affairs by telegram message: Oseb, Mehran Bakircijan, Avadis Kadferijan, Mehran Paramedijan, Jeweller Ajte Bogosijan, Arud Bobadijan, Agop Vihze, Gulijan, Dird, Artin Pekijan, Karakin Tezezian, Karabet Samuelijan, Nishan Bekcijan,

Kirkor Onbashjan, Baran and Mehran Arslanijan, Avadis Toramaijan, Diran Diradinijan, Ardash Tzubukcijan, Ovadijon, Oseb and Agop Karagozijan, Toros Gurcijan, Kirkor Ikizijan, Dofi Rusmun, Shoemaker Arap's son Ohannes, Karabet Veledi Israhan, Shoemaker Arap's son Kalfasijan, Istepan Yekratzijan. Following are the names of the Armenians, Russian citizens, who have been suspected for their misdemeanours and kept in a prison in Kavak district: Mesrep Vebun Topcijan, Turkmen's son Manuk, Süngürlü's son Kigork, Gürünlü's son Ovgela, Maklioughlu's grandson Agop. The names of the arrested Armenians in the neighboring regions will later be presented.

May 5, 1915

Governor of Canik
Necmi

Bk. s. / See pp. 465-466.

Osmanlı Hükûmeti
İçişleri Bakanlığı
Emniyet Genel Müdürlüğü
4297

Sıkıyönetim Mahkemesi Başkanlığına

Çok gizlidir

18 Mayıs 1915 tarih ve 831 numaralı tezkerenizin cevabıdır. Ermeni Hınçak Komitesi "1878" yılında kurulmuş bir ihtilâl cemiyetidir. Program itibarıyla sosyal demoktrattır. Meşrutiyet'ten sonra asıl takip ettikleri amaç (hükûmetin özellikle yenilik yapmadığı ve diğer milletleri Türkleştirmek için uğraştığı) iddiasıyla, Avrupa'nın denetimi altında Ermenistan'da bir özerk idare kurmak ve sonra bağımsızlıklarını kazanmaktır. Son zamanlarda komite başkanlarının ve özellikle Akno'nun gayretiyle komiteler, hükûmetin ve memleketin aleyhine olacak her türlü girişimde ortak hareket etmek için anlaşmışlardı. Bunun üzerine, o zamandan beri, gerek doğu illerinde, gerek Osmanlı ülkesinin diğer bölgelerinde ortaya çıkan bütün olaylar, bu komitelerin tertipleriyle, oluşturdukları şubelerin talimatıyla ve başkanlarının yardımlarıyla meydana gelmiştir.

Doğu illerinde ortaya çıkan olaylara gelince: Bitlis, Hizan ve Muş civarında, genellikle komite reislerinin kendi idareleri altında bulunan Ermeniler, birçok ihtilâl olayı meydana getirmişlerdir. Diğer yönden yine bu komitenin en önemli isyan merkezlerinden biri olan Zeytûn bölgesinde, büyük ölçüde isyan girişiminde bulunmuş ise de silâhlı kuvvetler ile bir kısmı sindirilebilmiştir. Van'ın Çatak ve Gevaş taraflarında başlayan isyan ise,sonradan Van'da daha müthiş bir biçimde alevlenmiş ve hemen hemen bir iki aydan beri devam eden ihtilâl sırasında, yerli asiler ile Rusya'dan gelen Hınçak ve Taşnak komite reislerinin idaresi altında bulunan asiler, bombalarla, dinamitlerle, reji, düyûnu umumiye, banka, postane gibi bazı binaları tahrip ederek asker, milis ve halktan yüzlerce kişiyi şehit etmişlerdir. Diğer illerde, özellikle Kayseri, Diyarbakır, Elazığ, Samsun, Ankara, Sivas, Halep, Adana, Maraş ve İzmir'de yapılan araştırmalarda da önemli bir kısmı Hınçakist olan Ermenilerden külliyetli patlayıcı madde ve yasaklanmış silâhlar ele geçirilmiştir. Kayseri ve Diyarbakır'a ait iki fotoğraf geri gönderilmek üzere Ek'tedir.

Hemen hepsi Osmanlı memleketi halkından olup, komitelerin teşvikiyle Amerika'dan, Bulgaristan'dan ve Romanya'dan Rus ordusuna gönüllü olarak giden Ermenilerden, Hınçak ve Taşnak çetelerinin, Erzurum Milletvekili Pastırmacıyan, Balkan Harbi sırasında Edirne ve civarında Müslümanlara yaptıkları mezalim ve vahşetlerle ünlenen Antranik ve

arkadaşları yönetiminde Bayazıt ile sınırlarda rastladıkları köyleri tahrip ederek Müslümanları tamamen katletmişlerdir.

Aslında, merkezleri Rusya ve diğer dış ülkelerde bulunan ve bugün unvanlarında bile ihtilâlcı sıfatını koruyan Ermeni komiteleri, özellikle Hınçak Komitesi, içerideki ihtilâl teşkilâtının yayınlarıyla memleketin bugününe ve yarınına etki edecek hain hareketlerden hiçbir zaman geri kalmamıştır. Devletin harbe girdiği sırada, komiteler ordunun zayıflamasını bekleyerek zamanı geldiğinde bütün kuvvetleriyle ve her yerde ihtilâl için birlikte karar vermişlerdi. Doğu illeri ile Sivas mıntıkasında Osmanlı ordusunu arkadan tehdit için büyük ölçülerde aldıkları tertipler ve askerden firar eden Ermenilerin silâhlandırılmalarıyla, çete hâlinde devlete karşı kullanılmaları ve birçok yerin silâh ve patlayıcı madde muhafaza merkezi hâline getirilmesi, söz konusu kararın ispatıdır.

Bu duruma göre bütün bu ihtilâl hareketlerinin, sırf bağımsızlık amacını güden Hınçak ve Taşnak Komitesinin tertibiyle, kendilerine bağlı şubelerin aracılığı ile idare edildiğini ve bunların üyeleri olup, gerek yabancı ülkelerde ve gerek memlekette bulunan şahısların aynı amaç için, Osmanlı hâkimiyetinin mahvına ve Müslümanların yok edilmesine ve bağımsız bir Ermenistan teşkiline çalıştıklarını ispat eden belgelerdir.

24 Mayıs 1915

İçişleri Bakanı
Talât

----- 80 ---- 82 -----

Ottoman Government
Ministry of Internal Affairs
General Directorate of National Police Organization
4297

To the Presidency of the Martial Law Court

Top Secret

Rejoinder to your message dated May 18, 1915, and numbered 831. The Armenian Hinjack Committee is a rebellious committee established in "1878." As far as its program is considered it is a social democrat committee. Their main aim after the declaration of the constitutional monarchy has become the founding of an autonomous administration under the control of

Europe and to declare independence in due time under the pretext that the government has not introduced new changes and that it was trying to Turkey the other nations. Recently, under the encouragements of the committee leaders and especially of Akno's enticements, the committee leaders have agreed to act in unison in every attempt that would serve against the government and the state. Thus, all the events that broke out ever since, in the eastern provinces or those that broke out in the other regions of the Ottoman State, were all set up by the contrivances of these committees, upon the instructions of the branches, and with the help of the gang leaders.

Considering the events in the eastern provinces: the Armenians under the control of the committee leaders have indulged in many rebellious activities in and around Bitlis, Hizan, and Muş. On the other hand, although lots of major rebellious attempts were made in Zeytûn, which was one of the important centers of the rebellion for the committee, only a few were subdued by the armed forces. On the other hand, the rebellions that broke out in the environs of Çatak and Gevaş near Van, which has been continuing for the last two months, has rapidly spread into Van and the local rebels together with the rebels under the leadership of Hinjack and Daschnak committee leaders coming from Russia have destroyed the offices of Reji (Tekel - tobacco administration), Ottoman Public Debts Administration, banks, and of the post office; furthermore they have martyred hundreds of soldiers, militiamen, and civilians with bombs and dynamites. During the investigations carried out in other cities like Kayseri, Diyarbakır, Elazığ, Samsun, Ankara, Sivas, Aleppo, Adana, Maraş, and İzmir lots of explosives and restricted guns have been discovered especially in the places belonging to the Armenians who were the members of the Hinjackist committee. Attached are the two photographs taken in Kayseri and Diyarbakır.

The Ottoman Armenians coming from America, Bulgaria, and from Romania together with the members of the Hinjack and Tashnaksutyun committees have joined the Russian forces voluntarily, and under the leadership of MP Pastirmacijan from Erzurum, and Antranik and his friends who were notoriously renowned for their atrocities and brutalities in and around Edirne during the Balkan Wars have massacred the all the Muslims and demolished all the villages they have come across around Bayazit and along the border.

In fact, the Armenian committees, centered in Russia and in other states that still maintained their "revolutionary" titles, especially the Hinjack committee, have never refrained from continuing their activities that were to mar the country's life and future through their publications. They have unanimously decided to rebel with all their might at the most appropriate

time when the army would be in its weakest state during the war. The measures they have taken in the eastern provinces and around Sivas to threaten the Ottoman Army in the back, the arming of the deserter Armenians, and their use against the state and transforming of many places into store houses for weapons and explosives are the definite proofs of the mentioned decision.

Consequently, this document proves that all the rebellious activities have been incited and controlled by the Hinjack and Daschnak committees and by the branches that are subordinated to them, who all have been pursuing the aim of freedom; it furthermore proves that the individuals residing in the our state or in foreign countries are pursuing the realization of the same aim, the founding of an independent Armenian State, by destroying the Ottoman Sovereignty and annihilating the Muslim population.

May 24, 1915

Minister of Internal Affairs
Talât

Bk. s. / See pp. 467-470.

Emniyet Genel Müdürlüğüne

27 Mayıs 1915

Hınçak ve Taşnak komitelerine mensup olmak ve şimdiki durumları itibarıyla zanlı olarak Bafra, Çarşamba ve Ünye kazalarında tutuklanan Ermenilerin isimlerini gösterir ve Canik Mutasarrıflığından gönderilen defterin bir kopyası çıkarılarak Ek'te sunulmuştur.

Bafra'da tutuklananlar:

1. Kuskus oğlu Köse Artin
2. Şirinyan Nişan
3. Mehran Mihçıyan
4. Hacı Lazari oğlu Parsih
5. Agob Kelebekciyan
6. Karabet İbataryan
7. Tatyos Etmeciyan
8. Kalıpçı Mehran
9. Kaluset Kirişyan
10. Agob Karalyan
11. Hacı Karabet Bogosyan
12. Agob Açıkgozyan
13. Ârâm Malkonyan
14. Karabet Etmekciyan
15. Hacı Vahram Şirinyan

Ünye'de tutuklananlar:

1. Hemparsom Mutafyan	13. Haçator Mutafyan
2. Mıgırdıç Eğerciyan	14. Avadis Tavukciyan
3. Kirkor Mutafyan	15. Vartan Simyonyan
4. Hacı Kalos oğlu Kirkor Mutafyan	16. Sehak Zipliyan
5. Mesrop Murciyan	17. Nişan Mutafyan
6. Okent Mutafyan	18. İşçi Serkis
7. Sugumon Boyacıyan	19. Agop Agopyan
8. Kurkus oğlu Dikran	20. Ermenak Öküzyan
9. Serkis Mutafyan	21. Kundakçioğlu Sehak
10. Ohannes Parsinyan	22. Kalaycioğlu Osep
11. Hacı Bey Boyacıyan	23. Dumanoglu Zakar
12. Agob Duacıyan	24. Dumanoglu Ohan

Çarşamba kazasında tutuklananlar:

1. Ohannes Karakaşyan
 2. Karabet Saferazyan
 3. Mehran Prudyan
 4. Kirkorak Kalpakyan
 5. Misak Hekimyan
 6. Ohannes Tilkiyan
 7. Ermenak Karaacemyan
 8. Serkis Tütünciyan
 9. Eczacı Agop
 10. Kasap Ohannes
 11. Kasap Pezike
 12. Hacı Agop Keçeciyan
 13. Malkon İradiyan
 14. Agop Balyan
 15. Hacı Agop Hamşekyan
 16. Nişan İradiyan
 17. Ohannes Barutciyan
 18. Ohannes İradiyan
 19. Malkon Mekanyan
 20. Muhtar Artin
 21. Terzi Avadis
 22. Posuryan İstapan
 23. Kuyumcu Trabzonlu Dikran
 24. Rusya uyruğundan Artin oğlu Mesrop
 25. Agop oğlu Karabet
- Bu iki şahsın
Çarşamba'da
kalmalarında
Kaymakamlıkça
sakıncalı gösterilmesinden
dolayı Kavak'a
gönderildikleri.

----- 80 ----- 82 -----

To the General Directorate of National Police Organization

May 27, 1915

The following is the list of the Armenians, the members of Hinjack and Tashnak committees, who have been arrested upon their recent suspected actions in Bafra, Çarşamba, and Ünye; and attached, is the copy of the book sent by the governor of Canik.

Those arrested in Bafra:

1. Kuskus' son Köse Artin
 2. Shirinijan Nishan
 3. Mehran Mihcijan
 4. Hacı Lazari's son Parsih
 5. Agop Kelebekcijan
 6. Karabet Ibatarijan
 7. Tatyos Etmecijan
 8. Molder Mehran
 9. Kaluset Kirishijan
 10. Agop Karalian
 11. Hacı Karabet Boghosijan
 12. Agop Acikgozijan
 13. Ârâm Malkonijan
 14. Karabet Etmecijan
 15. Hacı Vahram Shirinijan
- } they have previously took part in the
} Armenian rebellions

Those arrested in Ünye:

1. Hemparsom Mutafijan	13. Hadjator Mutafijan
2. Mygirdic Egercijan	14. Avadis Tavukcijan
3. Kirkor Mutafijan	15. Vartan Simionijan
4. Hacı Kalos' son Kirkor Mutafijan	16. Sehak Ziplijan
5. Mesrop Murjikijan	17. Nishan Mutafian
6. Okent Mutafijan	18. Worker Serkis
7. Sugumon Boyacijan	19. Agop Agopijan
8. Kurkus' son Dikran	20. Ermenak Okuzijan
9. Serkis Mutafijan	21. Kundakjioghlu Sehak
10. Ohannes Parsinijan	22. Kalaijioghlu Osep
11. Hacı Bey Boyacijan	23. Dumanoughlu Zakar
12. Agop Duacian	24. Dumanoughlu Ohan

Those arrested in Çarşamba:

1. Ohannes Karakashijan
2. Karabet Saferazijan
3. Mehran Prudijan
4. Kirkorak Kalpakijan
5. Misak Hekimijan
6. Ohannes Tilkijan
7. Ermenak Karaacemijan
8. Serkis Tütüncijan
9. Pharmacist Agop

10. Butcher Ohannes
 11. Butcher Pezike
 12. Hacı Agop Kehecijan
 13. Malkon Iradijan
 14. Agop Balijan
 15. Hacı Agop Hamshekijan
 16. Nişan Iradian
 17. Ohannes Barutcijan
 18. Ohannes Iradian
 19. Malkon Mekanijan
 20. Muhtar Artin
 21. Tailor Avadis
 22. Posurian Istepan
 23. Jeweler Dikran, from Trabzon
 24. Artin's son Mesrop, a Russian citizen
 25. Agop's son Karabet
- } these two people, caught in Çarşamba, have been transferred to Kavak after having found objectionable by the kaimakam.

Bk. s. / See pp. 471-474.

Savunma Bakanlığı
Yazı İşleri Dairesi
Yazı İşleri Kalemı

Gizli ve kişıye
özeldir.

3 ncü Ordu Komutanı Mahmut Kâmil Paşadan gelen 19 Haziran 1915 tarihli şıfre:

Doğuda Erzurum, Trabzon, Van, Bitlis, Elazığ, Diyarbakır ve Sivas illeri savaş alanıdır. Harp harekâtı bu alanda yapılmakta olduğu gibi, ordunun muhtaç olduğu yiyecek maddeleri de bu illerden sağlanmaktadır. Erzurum, Van ve Bitlis illerindeki Ermeniler, düşman tarafına firar ederek, çeteler hâlinde yolları kesip halkı katlederek, depoları yağmalayarak gerçek yüzlerini gösterdiler. Sivas, Diyarbakır, Elazığ illerinde oturan Ermenilerin de aynı gayeyi güttükleri, ele geçirilen silâh, bomba, patlayıcı maddeler ve açığa çıkan teşkilâtlarıyla meydana çıkmaktadır. Bu durum, sonradan Karahisar'da ortaya çıkan olay ile de tescil edilmiştir. Bunun üzerine, orduyu besleyecek bölgenin ve menzil sınırimızın geçtiği yerlerin düşmanca emeller taşıyan bu unsurlarla dolu olmasını, ordunun yiyecek ihtiyacı ve emniyeti bakımından tehlikeli görüyorum. Ordu, dış düşmana zorlukla karşı koyduğu anda, ikmal erlerinin ve yeni kuvvetlerinin bir kısmını, iç düşmanlara ayırarak büyük bir tehlikeye maruz kalıyor. Bu nedenle gelecekte daha vahim bir durum karşısında kalmamak için, şimdiden yukarıda arz edilen illerdeki Ermenilerin de Halep ve Musul bölgesine sevk edilerek iskân edilmesine ve valilere bu konuda ordu tarafından yapılacak tebliğlerin geciktirilmemesi için yardım edilmesini ve bu konudaki onaylarının bildirilmesini arz ederim.

----- 50 ----- 52 -----

Ministry of Defense
Department of Correspondences
Office of Correspondences

Secret and Personal

Code received from Mahmut Kâmil Pasha, Commander of the 3rd Army, dated June 19, 1915.

The cities of Erzurum, Trabzon, Van, Bitlis, Elazığ, Diyarbakır, and Sivas are the regions of war in the east. As the war campaign is carried out in this region, the supplies needed for the army are provided from those cities. The Armenians living in Erzurum, Van, and Bitlis have shown their real faces by deserting and joining the enemy forces, massacring the people on the roads by forming gangs, pillaging and plundering the depots. It has become evident that by the discovery of the weapons, bombs, and explosives the Armenians in Sivas, Diyarbakır, and Elazığ have been pursuing the same aim. This situation has been further proved by the events occurred in Karahisar later. I believe that the presence of those villains in the regions where our army provides its supplies pose a great threat to the

army's provision channels jeopardize the security of the army. Army encounters a great danger when it sends some of its supply forces and additional forces to fight with the enemies within the region at a time when it engages in a heavy clash with the enemy. Under the light of these circumstances, and to prevent worsening consequences of the events, I here by request the relocating of the Armenians living in the cities mentioned above in Aleppo and Mosul, and help for immediate issuing of the due orders to be given by the army to the governors, and their approvals for the task.

Bk. s. / See pp. 475-476.

İstanbul Polisi
Genel Müdürlüğü
Genel Karargâh İstihbarat Şube Müdürlüğü

23 Haziran 1915 tarihli ve 22071 numaralı tezkerenin cevabıdır.

D. Pit hakkında yapılan soruşturmada, söz konusu kişinin Babil Evi (Havz) binası içinde ikamet etmekte olduğu, Amerikalı din yayıcılarının (misyoner) yayın aracı olan "Herald" gazetesi ile New York ve Boston'da yayımlanan bütün gazete ve haftalık dergilerin İstanbul muhabiri ve İstanbul'daki Misyoner Cemiyetinin veznedarı ve genel sekreteri olduğu anlaşılmıştır. İş yerinin bulunduğu Babil Havz'ın çoğunlukla Ermenilerin idaresi altında olduğu gibi, yönetim kurulları tümüyle Ermenilerden oluşturulmuş bulunan Avedayır ve Rehma adındaki gazete idare yerlerinin ve Ermeni Protestan Cemiyetinin başkanlığının da söz konusu handa bulunduğu tespit edilmiştir.

Babil Havz'ın, Ermeniler arasında Protestanlığı yayarak doğuda kendilerine bir faaliyet alanı hazırlamaya çalışan Amerikalıların tamamlanmış bir merkezi ve Rumelihisarı'ndaki Robert Koleji, Antep, Merzifon kolejlerinin de önemli birer şubesi olduğu anlaşılmıştır. Bu kurumların birkaç müdür ve memurlarından başka, tüm memurları Ermenilerden oluşmakta ve Amerikan Misyoner Şirketinin her yıl bu kurumlar aracılığıyla Anadolu'ya döktüğü milyonları, bu yıl savaş ve Ermenilik millî emellerinin temini için uygun bir zaman olması dolayısıyla artırarak daha çok faaliyette bulunduğu ve Protestanlığın en çok Ermeniler arasında yayılması ve Türkiye'de yabancıların korunmasına en çok Ermenilerin muhtaç olması dolayısıyla, Mister Pit'in en çok Türkiye'de Amerikalılığın takviye birlikleri olan Ermenilerin işiyle meşgul olacağı, kendisine gelen ve kendisinin gönderdiği telgrafların, hep misyonerlik teşkilâtının faaliyet aşamalarına ve bu teşkilâtın, Ermeniler için uygun bir zemin ve kaynak oluşturacağı açıktır.

3 Temmuz 1915

Polis Genel Müdürü

Istanbul Police
General Directorate
General Headquarters Directorate of Intelligence

In reply to the note dated July 23, 1915, and numbered 22071.

The interrogations held about D. Pitt reveal that he has been living at the Bible House, and that he is the Istanbul correspondent to the "*Herald*" newspaper, which is known to be the median of the American missionaries, as well as of all the newspapers and periodicals published in New York and Boston; moreover, it has also been understood that he is the treasurer and the general secretary of the Association of Missionaries in Istanbul. The Bible House where the office is situated is mainly under Armenian control. Another point about the Bible House is that the administrative centers of the *Avedayer* and *Rehma* newspapers, whose administrative boards are thoroughly composed of Armenians, and the Armenian Protestant Association are both situated in the same office block.

The Americans in the Bible House are trying to spread Protestantism among the Armenians in order to set up an area of activity in the east. They already have a well-established center, and colleges in Antep, Merzifon, not to mention the Robert College in Rumelihisari, Istanbul. All those colleges are important branches; moreover, other than a couple of principals and all officials, and all of the employees of those colleges are Armenians. The American Missionary Company has been investing millions in Anatolia by means of those establishments; however, this year they started increasing their activities and investments more and more as the time was ripe enough for war and the realization of the Armenian national longings. Thus, it becomes evident that Mr. Pitt will put all his effort in the spreading of Protestantism mainly among the Armenians, and in the alleged need for protection of the foreigners, especially of the Armenians who are nothing but the reinforcements of the American citizenry. Consequently, it can frankly be asserted that all the telegram messages, he will receive or send, will be devoted to the appropriateness of grounds of activities for the Armenians.

July 3, 1915

General Director of the Police

Bk. s. / See pp. 477-478.

Osmanlı Hükûmeti
Dışişleri Bakanlığı
Siyasî İşler Genel Müdürlüğü
Dışilişkiler Dairesi

Bükreş Elçiliğine 10-23 Temmuz 1915 tarih ve 580/37 numara ile Sünne Konsolosluğundan gönderilen yazıların suretidir.

4 Temmuz 1915 tarih ve 30184/65 numaralı konsolosluğun genel yazılarının içinde bulunan, emirlerine bağlı kalınarak Sünne'deki Ermenilerin durum ve hareketleri hakkında aşağıdaki bilgi arz olunur:

Yaptığım araştırmalara göre savaştan önce Sünne'de, kısmen Osmanlı uyruğundan, kısmen de Rusya ve diğer ülke uyruklarından olmak üzere işçi ve amele takımından beş-altı yüzden fazla Ermeni bulunmaktaymış.

Savaşın başlamasının ardından bunlardan birçoğu yani Rusya uyruğundan olanlar askerlik görevlerini yapmak için, Osmanlı uyruğundan bulunanlar ise Ermeni komiteleriyle Rus konsolos memurları ve Rus propagandacılarının teşvikleri ve yardımları ile gönüllü olarak Kafkasya'daki savaşa gönderilmişlerdir.

Bu maksatla Romanya'daki Ermeni komiteleri tarafından gönderilen özel memurlar ve "Dolabyan" isminde biri buradaki Ermeniler arasında birtakım karışıklık çıkararak kışkırtmalarda bulunmuş ve para yardımı toplamıştır.

Daha sonra Rus ordusunun Van civarında sözde bazı başarılar sağladığı haberleri üzerine, geri kalan Ermenilerden bir kısmı daha yakınlarda beşer onar o taraflara gitmişlerdir. Bunlardan bir miktarı da doğal olarak işsizlikten oraya buraya dağılmışlardır.

Bugün Sünne'de çoğu Romanya uyruğundan olmak üzere mevcut bulunan bütün Ermenilerin miktarı yüz kişiye varmaz. Bunların da çoğunluğu yaşı geçmiş ve güçsüzler takımından olup kahveci, berber, ayak esnafı ve işçi takımındandır. Aralarında esasen belli başlı tüccar veya esnaf yok gibidir.

Seferberliğin ilânı üzerine Sünne'de bulunan ve askerlik yapmakla yükümlü olan hiçbir Ermeni çağrıya uymadığı gibi, bedeli olan parayı da vermemiştir. Bu gibilere konsoloslukça vatandaşlık belgesi vesairenin verilmesinden kaçınılmaktadır. Bunlar da yerel polise müracaat ederek ülke kanunlarının hükmüne göre Romanya'da oturma izni almışlardır. Bunların sayısı yüze yakındır (Daha önceki yazılarımda arz ettiğim üzere Sünne Polis Müdürlüğüne, İçişleri Bakanlığından emir verildiği takdirde bu Ermenilerin isim, lâkap ve memleketlerini bildiren bir defterin bize verilebileceği bildirilmiştir).

Bakanlığınıza da arz edildiği gibi seferberlikten beri konsolosluktan vatandaşlık belgesi ve diğer belgeleri alan Rum ve Ermenilerin tamamı

askerlik yaşı gelmeyen şahıslardan ibaret olup şimdiye kadar bunlardan hiçbiri konsolosluğa müracaat etmemiştir.

Savaşın ilk zamanlarında, Ermeni komitelerinin faaliyeti ve Rus memurlarının yardım ve gayretiyle Ermenilerin buradan çok sayıda silâh ve ateşli maddeler geçirdikleri de haber alınmıştır. Şu sırada, buradaki Ermenilerin kışkırtmalarını ve yalanlarını gösterecek izler, yeni ve ciddi bilgiler henüz ele geçirilememiştir.

Yalnız kahvecilik yapan Kiğılı Karabet ve Bitlisli Avedis ile Berber Manuk ve Kurukahveci Karabet isimli şahısların, Ermeni komiteleri için ufak tefek para yardımı topladıkları anlaşılmıştır. Söz konusu şahısların gerçek isim ve şöhretleriyle memleketlerini araştırdığım için, bunları daha sonra bildireceğim. Geçenlerde elçiliğin emriyle Bükreş'e gidiş-dönüşüm esnasında Kalas'ta bir gün kaldığımdan istifade ederek Romanya'nın çeşitli yerlerinden hemen bütün gün söz konusu şehre kabile kabile Ermeniler gelmektedir. Bazılarının ifadesine göre, bunların Ermeni Hayır Cemiyeti ve diğerlerinin rivayetine göre de Ermeni Komitesi tarafından her birine ellişer frank harçlık verilerek Rus vapurlarıyla ve Tuna'nın İsmail ve Gülya koluyla ücretsiz olarak Kafkasya'ya sevk edildikleri de haber alınmıştır. Bir de Sünne'deki Ermeniler arasında meydana gelmiş ve gelmekte olan kışkırtmalarda bazı durum ve hareketlere göre Uluslararası Tuna Komisyonunun, Sünne Liman Başkanlığı Başkanlığı Başkanlığı ve Osmanlı uyuşundan Tekirdağlı "Hristo Kurvartanisyen" Efendinin de az çok parmağı bulunduğunu kesinlikle zannediyorum. Hristo Kurvartanisyen, tahminen elli yaşlarında, sakalsız, Avrupa'da tahsil görmüş, görünüşte iyiliksever gibi olsa da çok hilekâr ve iki yüzlü bir adamdır.

Bu konuda şimdilik arz edeceğim bilgiler bundan ibarettir. Devamlı olarak düşmanlar tarafından gözetim altında bulunmama ve gerekli vasıtaların yokluğuna ve sıkıntısına rağmen, gücümün yettiği derecede araştırmada ve devamlı takipte bulunarak yeni bilgiler elde ettikçe hızla bildireceğimi arz ederim.

Açıklama:

Şimdi aldığım bilgiye göre Sünne'de bir bakıma komitecilikle meşgul olan ve Ermeni fesatçıları için para yardımı toplayan şahıslar:

Kahveci Bitlisli Avedis Artin
Kahveci Kiğılı Karabet Bogos
Berber Kiğılı Evdasim Artin
Kurukahveci Erzincanlı İstefan Kiragos
Kahveci Bitlisli Muşah Markar } İki kardeşler
Kahveci Bitlisli Şeker Markar }
Kurukahveci Bogos Asadoryan

isimli kimselerdir.

----- 80 ----- 82 -----

Osmanlı Hükûmeti
Dışışleri Bakanlığı
Siyasî İşler Genel Müdürlüğü
Dışilişkiler Dairesi

Başkomutanlığa

1 Ağustos 1915 tarih ve 69146 / 1227 numaralı tezkereye Ek'tir.

Romanya'da Ermenileri kışkırtmakla ve Sünne'de komitecilikle meşgul olan ve Ermeni fesatçılara para yardımı toplayan bazı şahıslara dair bilgileri içeren, Sünne Konsolosluğundan Bükreş Elçiliğine gönderilen yazının sureti, bilgi olmak üzere Ek'te gönderildi. Bir sureti de İçişleri Bakanlığına gönderildi.

4 Ağustos 1915

Dışışleri Bakanı adına
Siyasî İşler Genel Müdürü

----- 80 ---- 82 -----

Osmanlı Hükûmeti
Dışışleri Bakanlığı
Siyasî İşler Genel Müdürlüğü
Dışilişkiler Dairesi

Başkomutanlığa

4 Ağustos 1915 tarih ve 1257 / 69293 numaralı tezkereye Ek'tir.

Sünne'de bulunan Ermenilerin durumları ve hareketleri hakkında Sünne Konsolosluğunun, Bükreş Elçiliğinden gönderilen rapor sureti Ek'te gönderildi. Bir sureti de İçişleri Bakanlığına gönderildi. Kalas Başkonsolosluğundan gelen telgrafa göre, geçenlerde Bulgaristan ve Romanya'dan gelen iki yüz Ermeni gönüllüsünün vapurla Reni'ye gitmek üzere hareket ettikleri söz konusu elçiliğin verdiği bilgiler arasındadır.

7 Ağustos 1915

Dışışleri Bakanı adına
Siyasî İşler Genel Müdürü

----- 80 ---- 82 -----

Adeverol Gazetesinin 25 Eylül 1915 tarihli nüshasından

Yeni ve Eski Osmanlı Konsolosunun Tartışması

Tolçe 13 Eylül 1915 - Bu gece yarısından bir buçuk saat sonra Osmanlı Devleti'nin "Solna" Eski Konsolosu, birkaç arkadaşıyla "Kanberi" birahanesindeyken çalgıcılardan "Marselyez" marşının çalınmasını istemiştir. Orada bulunan yeni konsolosun bu isteğe karşı çıkması, iki konsolos arasında sert bir tartışmaya sebep olmuştur.

Pek çok İngiliz, Fransız ve Ermeni, eski konsolosun tarafını tutarken (eski konsolos Ermeni'dir) yeni konsolosu ise birkaç Alman savunmuştur. Bundan dolayı büyük bir kavga çıkmış ve yeni konsolos olanca kuvvet ve şiddetiyle dövülmüştür. Polisin müdahalesiyle kavga edenler karakola sevk edilerek, birahane meydanına getirdikleri zarar ve ziyan kendilerinden istenmiştir.

----- 80 ----- 82 -----

Osmanlı Ordusu
Başkomutanlığı

Dışişleri İdare İşleri Müdürü Suat Beye

Sünne eski konsolosu olup, görevinden alınan Ermeni'nin Sünne'de mi kaldığı, yoksa başka tarafa mı gittiği hakkında bilgi verilmesi istenmektedir.

18 Eylül 1915

Genel Karargâh
İstihbarat Şubesi Müdürü
Kurmay Binbaşı

----- 80 ----- 82 -----

Ottoman Government
Ministry of Foreign Affairs
Directorate of Political Affairs
Department of Foreign Affairs

Copy of the note dated July 10-23, 1915, and numbered 580 / 37 send by the Sunne Consulate to Bucharest Embassy.

Following is the information, about the activities and the position of the Armenians in Sunne, as is taking place in the notes received from the Consulate, dated July 4, 1915, and numbered 3018 / 65, which has been prepared upon your orders.

The investigations I have carried out have shown that there were more than five or six hundred Armenian workers in Sunne, partly of Ottoman origin, and partly of Russian and other origins, before the war.

After the beginning of the war, the Armenians of Russian origin have joined the Russian Army in order to perform their compulsory military service, and the Armenians of Ottoman origin encouraged by the incitements of the Armenian committees, Russian consulate officials, and the Russian propagandists have voluntarily joined the war on the Caucasus front.

To this end, special missionaries who were sent by the Armenian committees in Romania and someone called "Dolabijan" have instigated upheavals among the Armenians here and collected some amount of money.

Later, upon hearing of the alleged information that the Russian Army was proving to be successful around Van, some of the remaining Armenians have moved there in groups of five or ten. And some of the remaining have scattered around for the reason of unemployment.

Today, there are no more than 100 Armenians of Romanian origin in Sunne. Most of them are senior people dealing with trades like running a coffeehouse, barbershop, street vendors, and workers. In fact, there seems to be no major merchant or tradesman among them.

Upon the declaration of mobilization none of the Armenians who were obliged to fulfill their military services have not complied with the rules, let alone pay their sum for exemption from military service in Sunne. Consulate is evasive in giving citizenship certificates to those people. They have taken residence permissions by applying to the local police in accordance with the laws and regulations of Romania. Their numbers reach to some 100 people. (As I have declared in my previous letters, Sunne Police Department is willing to give the book where the names, epithets, and hometowns of those Armenians are recorded upon the orders of the Ministry of Internal Affairs.)

As it was previously presented to your ministry, which all of the Greeks and Armenians who have applied the consulate for citizenship documents and for other papers after the declaration of the mobilization were not to the age, and the others have not even applied the consulate.

We have been informed that the Armenians have been smuggling weapons and explosives with the encouragements and backings of the Armenian committees and Russian officials at the beginning of the war. No clues to prove the allegations and incitements of the Armenians living here have been discovered for the time being.

However, it has been found out that barber Manuk and seller of roasted coffee beans Karabet together with Karabet of Kiğı and Avedis from Bitlis have been collecting small sums of money for the Armenian committees. As I am now investigating their real names, family names, and their hometowns, I will later submit my findings. Couple of days ago, when I was traveling to Bucharest upon the orders of the Embassy, I had a day's rest in Kalas where I have observed Armenians coming from different parts of Romania in groups almost all day long. According to the testimony of some people they were each given 50 franks of pocket money by the Armenian Aid Association, or to some by the Armenian committee, and were sent to Caucasus via Ismail and Gülya arms of the Danube with Russian boats free of charge. I am of the conviction that Ottoman origin "Hristo Kurvartanisijan" from Tekirdağ, the general secretary of the Directorate of Sunne Port of the International Danube Commission, has more or less active role in the events that occurred in the past and occurring nowadays among the Armenians in Sunne. Hristo Kurvartanisijan is a man of 50, beardless, and is educated in Europe. Although he seems to be a benevolent person, he is in fact an extremely deceitful and hypocritical person.

This is all the information I have for the time being. I here by declare that, despite my being under detention by the enemy, and despite the lack of means, and difficulties I will be sending new information urgently as I obtain them.

Note:

Under the light of the information I have just received; following is the list of the Armenians dealing with committee affairs who are collecting money for the seditious Armenians in Sunne.

Coffee shop owner Avedis Artin of Bitlis
Coffee shop owner Karabet Boghos of Kiğı
Barber Evdasim Artin of Kiğı
Coffee Merchant İstefan Kiraghos of Erzincan
Coffee shop owner Mushah Markar of Bitlis }
Coffee shop owner Shekerd Markar of Bitlis } two brothers
Coffee Merchant Boghos Asadorijan

----- 80 ----- 82 -----

Ottoman Government
Ministry of Foreign Affairs
General Directorate of Political Affairs
Department of Foreign Affairs

To the Headquarters

In attachment to note dated August 1, 1915, and numbered 69146 / 1227. Attached list, which was sent from the Sunne Consulate to the Bucharest Embassy, contains the names of the komitadjis who have been inciting the Armenians in Romania, komitadjis in Sunne, along with some information on the people who have been collecting money for the Armenian rebels. For your further considerations. A copy is sent to the Ministry of Internal Affairs.

August 4, 1915

On behalf of the Minister of Foreign Affairs
Director of the Office of Correspondences

----- ----- -----

Ottoman Government
Ministry of Foreign Affairs
General Directorate of Political Affairs
Department of Foreign Affairs

To the Headquarters

In attachment to the note dated August 4, 1915, and numbered 1257 / 69293.

Attached is the copy of the report on the actions and positions of the Armenian in Sünne sent by the Sünne Consulate via Bucharest Embassy. A copy is sent to the Ministry of Internal Affairs. One of the information given by the mentioned Embassy is: according to a telegram they have received from the Kalas General Consulate, 200 Armenian volunteers coming from Bulgaria and Romania have set sail towards Reni.

August 7, 1915

On behalf of the Minister of Foreign Affairs
General Director of Political Affairs

----- ----- -----

From the *Adeverol* newspaper dated September 25, 1915.

The quarrel between the New and the Former Ottoman Consuls

Tolje September 13, 1915 – Tonight, one-and-a-half hours after midnight the former “Solna” Consul of the Ottoman State asked for the playing of the song “Marseillez” from the musicians as he was drinking at the “Kanberi” [Loyal] bar. The new Consul who was also present in the bar objected his request and a pungent talk between the two had started.

All the English, French and Armenians have sided with the former Consul (the former consul was an Armenian), only a few Germans sided with the new Consul. A severe fighting broke out and the new Consul fought with all his might. The fight was stopped by the intervention of the police and the fighting men were taken to the police station, and were asked to pay for the damages they caused.

----- ۞ ----- ۞ -----

Ottoman Army
Headquarters

To Suat Bey, the Director of Administrative Affairs of the Ministry of Foreign Affairs

Further information about the former Sunne Consul, the Armenian, who was removed from the office, is needed; whether he is still in Sunne or left for another destination. September 18, 1915

General Headquarters
Director of Intelligence Department
Major, (SO)

Bk. s. / See pp. 479-489.

Osmanlı Hükûmeti
Dışişleri Bakanlığı
Siyasî İşler Genel Müdürlüğü
Dışilişkiler Dairesi
1128-68746

Başkomutanlığa

19 Temmuz 1915 tarihli ve 1120 / 68694 numaralı tezkereye Ek'tir.

İsviçre'deki Ermenilerin Osmanlı Hükûmeti aleyhinde yapmakta oldukları propaganda hakkında Cenevre Başkonsolosluğundan gelen 4 Temmuz 1915 tarihli yazının bir suretinin de İçişleri Bakanlığına gönderildiği.

21 Temmuz 1915

Dışişleri Bakanı adına
Siyasî İşler Müdürü

----- 50 ----- 52 -----

Osmanlı Hükûmeti
Dışişleri Bakanlığı
Siyasî İşler Genel Müdürlüğü
Dışilişkiler Dairesi

Cenevre Başkonsolosluğundan gelen 4 Temmuz 1915 tarihli ve 124/1248 numaralı gizli yazının suretidir.

İçinde bulunulan savaşın (Birinci Dünya Savaşı) ortaya çıkışının ilk zamanlarından itibaren müttefiklerimizin aleyhinde ve Osmanlı Hükûmetinin cihat ilân etmesinden beri de bağlı oldukları Osmanlı Devleti hakkında eleştiride bulunmayı kendilerine amaç edinmiş olan, İsviçre'de oturan bazı Osmanlı Ermenilerinin, devlet ve vatana ait görevleri ile bağdaşmayacak hareketlere girişmekten çekinmemektedirler. Osmanlı Ermenileri, hareketlerini birleştirmek ve düzene koymak maksadıyla aslında Rus Ermenileri tarafından kurulmuş olan ve şimdi üyelerinin çoğunluğu da onlardan olan siyasî bir cemiyet ile ilişki kurarak ve onu, düşüncelerini yaymak için bir araç kabul ederek, bu uğurda bir gazete çıkarmaktadırlar.

Zaten aleyhimizde olan İsviçre kamuoyunda tamamen Osmanlı Devleti'ne karşı bir akım oluşturmak isteyen bu şahıslar, İsviçre'nin Raumont halkının büyük bir kısmının duygusal olarak Fransızlara ve sonuçta Üçlü İtilâfa (İngiltere-Fransa-Rusya) sevgi duymalarını, emellerine ulaşma konusunda isabetli bir fırsat olarak kabul etmektedirler. Bu cümleden, Cenevre'nin tanınmış ailelerinden birine mensup olup eskiden

Osmanlı Asyası'nda (Anadolu'da) seyahat etmiş olan Mösyö Faver adlı bir kişi, bunları koruma görevini üstlenmiştir. Bazı kolay aldatılan insanlarda olduğu gibi kendisi hakkında çok konuşulmasını şeref kabul eden ve hoşlanan Mösyö Faver, aslında Osmanlı Devleti'nin lehinde ve aleyhinde hiçbir kişisel görüşe sahip olmamakla beraber, işsiz ve güçsüz geçirdiği günlerini Ermenilere yardıma adamaktan zevk duymakta ve kendisi Protestan mezhebine mensup olan Mösyö Faver, misyonerler tarafından dinleri değiştirilen ve bugün kendisinin parasal yardımlarından pay alan bazı Protestan Ermenilerin, Osmanlı ülkesinde görülen olaylara ve haklarında Osmanlı memurları tarafından haksızlık yapıldığına dair, ara sıra buraya gönderdikleri asılsız söylentileri ve haberleri, gazetelere bastırmakta ve bu şekilde yayınlamaya ve kamuoyuna duyurmaya çalışmaktadır.

Zaten eskiden beri Almanya ile müttefikleri aleyhine yayın yapmaktan hoşlanan İsviçre Raumont gazeteleri; bu uydurma haberleri sayfalarına taşımakta asla tereddüt göstermemekte olduklarından, bundan cesaret alan Ermenilerin, Osmanlı Hükûmeti tarafından alınan tedbirleri kaba ve şiddetli bir şekilde eleştirmekte ve Osmanlı memurlarının istisnasız her türlü hareketlerini reddedilemez birer haksızlık ve karışıklık belirtisi olarak anlatıyorlardı. Buna benzer olarak; 1 Haziran 1915 tarihinde "Journal de' jeno"da yayımlanan bir makalenin içeriği, baştan aşağı katıksız olarak yalandan başka bir şey değildir.

Sonradan elde edilen bazı isyancı Ermenilerin, yargılandıktan sonra ortaya çıkarılan suçlarından dolayı idam cezasına çarptırılmaları; 29 Haziran 1915 tarihli ve 1234/115 numaralı yazımda arz ettiğim gibi İsviçre'de oturan Ermeniler tarafından, sanki Osmanlı Hükûmetinin büyük bir haksızlığı gibi kabul edilmiş ve hatta bunlardan aşırı ve milliyetçi Ermeniler bu olaydan dolayı açıktan açığa küstahça sözler ve müstehcen tabirler kullanmaya cür'et etmişlerdir.

Lozan'da oturan Bogos Nubar Paşanın, yanında yaptıkları toplantılara hız vermişlerdir. İtalya'nın savaşa katılması üzerine Cenevre'deki İtalya konsolosunun bizden, yukarıda faaliyeti hakkında bilgi verilen cemiyetin fikirlerinin savunucusu olan gazete matbaasının nerede olduğunu sorması, söz konusu cemiyetin üyelerinin Üçlü İtilâfa öteden beri hizmet ettikleri ve İtalya'nın da sonradan bunların çalışmasından yararlanmak arzusunda bulunduğu kanaatini vermiştir.

Cenevre'de oturan Ermeniler, son zamanlarda; önceki tehdit edici ve aşağılayıcı tavırlarına son vererek, temkinli bir yaklaşım sergilemeye başlamışlar ise de bu duruma heybetli Osmanlı birliklerinin devam eden zaferlerinden çekinerek ve bu başarıların kendi kötü emellerine ulaşmaktan kendilerini alıkoyacağına inanmalarından olmayıp aksine gizli emellerine yakında ulaşma ümidinde olmalarından ve şu zamanlarda sessiz ve sakin durarak, Osmanlı Devleti memurlarının ileri görüş ve dikkatlerini kendi üzerlerinden bir an için uzaklaştırmayı, menfaatlerine daha uygun bulmalarından ileri gelmektedir. Aslında Cenevre'de oturan Ermeniler,

Osmanlı Başkonsolosluğuna pek yakın bir çevrede bulunmaktan çekindikleri için öteden beri hareketlerini ılımlı bir şekilde idare etmeye çalışmakta ve ara sıra yukarıda bahsedilen matbaalarında yaptıkları toplantıları gizli bir şekilde gerçekleştirmekte olduklarından ve zaten bu cemiyete girmenin ancak Ermeni milletine mensup olmaya bağlı olduğundan, söz konusu şahısların görüştükleri konuları bilmek imkânsız olduğu gibi, bozguncuların dizginlerini ellerinde tutan nüfuzlu kişilerin, tertip merkezi olarak Lozan ile diğer şehirleri seçerek, Cenevre'ye yakın olmaktan özellikle kaçındıklarından, bunların kendi aralarında yaptıkları görüşmelerin sonuçlarını öğrenmek daha zor olmaktadır.

Bununla beraber, aldığım son haberlere göre, Cenevre'den İçişleri Bakanlığına çekildiği söylenen ve Ermeniler hakkında yapılan cezalandırma işlemlerinin, haksızlığın ta kendisi (su katılmamış zulüm) olduğu anlamına gelen bir şikâyet telgrafının, İsviçre gazetelerinde yayımlanması hususunda yapılan girişimlerin sonuçsuz kaldığı öğrenilmiştir. Osmanlı Ermenilerinin gelecekte yapacakları hareket ve faaliyetler hakkında bilgi sahibi olduğum ölçüde sizi de bilgilendireceğimi arz ederim.

----- 80 ----- 82 -----

Ottoman Government
Ministry of Foreign Affairs
Directorate of Political Affairs
Office of Foreign Correspondences
1128-68746

To Headquarters

In attachment to the note dated July 19, 1915, and numbered 1120 / 68694.

A copy of the note, received from the Geneva General Consulate, dated July 4, 1915, pertaining to the propagandas made by the Armenians living in Switzerland against the Ottoman Government has been sent to the Ministry of Internal Affairs.

July 21, 1915

On behalf of the Minister of Foreign Affairs
Director of Political Affairs

----- 80 ----- 82 -----

Ottoman Government
Ministry of Foreign Affairs
Directorate of Political Affairs
Office of Foreign Correspondences

Following is the copy of the coded message received from Geneva General Consulate dated July 4, 1915, numbered 124/1248.

Some of the Ottoman Armenians living in Switzerland have been ruthlessly propagandizing, without any hesitation, against our allies since the beginning of war (First World War), and against the Ottoman Government, to which they are subordinated, since the declaration jihad, as a part of their daily routines. These people, under the pretext of uniting and organizing themselves, are issuing a newspaper, which they conceive as a median through which they can communicate their ideas, in coordination with a committee found by the Russian Armenians.

As a matter of fact, those people, who want to incite a course of events against us, have found a fertile ground in Switzerland as the people of Raumont and especially the French were showing sympathy towards the tripartite Entente Powers (England, France, and Russia). Thus, they are backed by a member of one of the well-known families in Geneva, Monsieur Faver, who traveled in the Ottoman Asia (Anatolia) previously. He takes pride in being talked of, as a naïve person would do. He does not have a single idea neither in favor nor against the Ottoman Government; furthermore, he takes pride in devoting all his idle days to the Armenians. Being a protestant, he helps financially to those Armenians who have been converted to Protestantism by the missionaries; moreover, he helps them in publicizing the alleged rumors and events pertaining to alleged cruelties committed by the Ottoman civil servants sent by the converted Armenians in the media.

The magazines published in Raumont have already been publishing articles against Germany and her allies, and taking this opportunity for granted did not even hesitate to publish these alleged information; and hence, the Armenians being thoroughly encouraged started to criticize all the measures taken by the government severely, and declare all of the measures taken by the government unacceptable and interpreted them as signs of atrocity and tumult. Thus, the article that appeared in the *Journal des Jeunot* on June 1, 1915 consists of nothing but mere lies throughout.

Sentencing of some of the Armenians, who were caught later, to death by the courts, as I have previously mentioned in my letter dated June 25, 1915, and numbered 1234/115, was regarded as one of the greatest atrocities incited by the Ottoman Government by the Armenians living here; hence, the notable Armenians have even attempted to use insolent and obscene vulgar words openly.

They have accelerated the pace of their meetings under the chairmanship of Boghos Nubar Pasha who lives in Lausanne. Upon Italy's joining the war, the Italian Consul in Geneva has asked from us the printing house of the paper who was a keen defender of the committees mentioned above; however, their attempt has created, in us, the sense that: Italy is trying to make use of the media which has been serving the needs of the tripartite entente powers (France, England, and Russia). The Armenians living in Geneva have recently assumed a lower profile after having given an end to their previous threatening and denigrating attitudes; however, this new attitude does not stem from the Ottoman Army's being victorious in the battles which, for them, would sooner or later impede their realization of their furtive dreams, but from the very fact that they wanted to keep the eyes of the prescient Ottoman officials away from their activities for the time being. As the Armenians living in Geneva live very close to the Consulate they have been trying to present moderate modes of actions; however, as they attend to the meetings in the above mentioned printing houses, to which only the Armenians can attend, it is virtually impossible to learn about the issues they deal with; furthermore, as the influential sponsors who hold the reins of those defeatists, are trying hard to keep away from Geneva. As they live in Lausanne and other cities, they made their cities the centers of congregations and thus it becomes even more impossible to obtain any information about the meetings held in those cities.

Under the light of the recent information I have received recently, a complaint telegram that is allegedly said to have been sent to the Ministry of Internal Affairs, and to the news agencies for publication, from Geneva, and which is said to include the message that the sentencing of the Armenians was a brutal attempt, has been rejected by the news agencies. I here by declare that I shall be sending more intelligence about the future behaviors and activities of the citizens mentioned as soon as I receive further information.

Bk. s. / See pp. 491-496.

Savunma Bakanlığı
Yazı İşleri
Şifre Kalemi

Sivas'tan Savunma Bakanlığına Gelen Şifreli Telgraf

Çok aceledir

Amasya Tümen Komutanlığından Şimdi alınan 22 Temmuz 1915 tarihli Şifre aşağıda arz edilmiştir. Alınacak ayrıntıların daha sonra bildirileceği.

22/23 Temmuz 1915

10 ncu Kolordu Komutan Vekili
Yarbay Pertev

1. Dün öğleden sonra saat 7.30'da Amasya'nın Kuyumcular Çarşısı içerisinde bir dükkânda çıkan yangın, Şiddetli rüzgârdan dolayı yayılmış ve bugün öğleden sonra saat 3'e kadar yangın devam etmiştir. 2. Rüzgârın yönünün batı ve güney-batı olmasından dolayı yangının bir ucu Sultan Bayezid ve civarına, bir ucu da Silağzı'nda Dere Mahallesi'ne kadar yayılmıştır. 3. 14 mahalleden oluşun 2000'e yakın dükkân ve ev yanmıştır. 4. Bu sırada Merkez Hastanesinin iki bölümü tamamen yanmış, ancak karyolalar ile ilâçların dışında kalan eşyalar kurtarılabildiğiştir. 5. Yanan 92 nci Alay Ambarının içindeki silâh ve mühimmat çıkarılmış, fakat eski eşyalar yanmıştır. 6. Bayezid Kışlası'yla cephanelik kurtarılmıştır. 7. Yangının ortaya çıkış sebebi henüz anlaşılamamıştır. Bununla beraber kasıt olduğu ihtimal dâhilindedir. Yangın sırasında yağlı paçavra atma cür'eti gösterip kaçmaya çalışan ve birkaçı ölü birkaçı da canlı olarak yakalanan ve henüz sevk edilmeyen Ermenilerin bu işe kalkıştıkları, ancak doğruluk derecesi araştırılmaya muhtaçtır. 8. Yangın hakkındaki ayrıntı ve kayıplar daha sonra arz edilecektir. 9. Yangından zarar görenler, boş olan Ermeni evlerine nakledilmektedirler. Cephede bulunan subay ailelerinin yerleŐtirilmesine ve rahat etmelerine de gayret edilmektedir.

----- 80 ----- 82 -----

Ministry of Defense
Department of Transcriptions
Cryptography Office

Coded Telegraph from Sivas to Ministry of Defense
Especially Urgent

The code just received from Amasya Division Commandership, dated July 22, 1915, is presented below. The details will be sent later.

July 22/23, 1915

Deputy Commander of the 10th Army Corps
Lieutenant Colonel Pertev

Copy

1. The fire that broke out at 7:30 in a shop at the jewelers' bazaar has spread widely due to heavy storm and continued until 3 p.m. 2. As the wind was heading in the direction of west, south-west, an arm of the fire extended as far as the environs of Sultan Bayezid, and the other extended as far as the Dere quarter in Silağzı. 3. 14 quarters, 2000 shops and houses were burned down. 4. Two sections of the Central Hospital were burned down; however, all the equipments other than the beds and medicine were saved. 5. All the weapons and ammunitions found in the 92nd Regiment stores were saved but the old furniture could not have been saved. 6. Bayezid barracks and the arsenal have been saved. 7. The causes of fire could not have been found yet. It is very probable that it is a planned act. Some Armenians have been arrested and killed for throwing pieces of oily rags at the fire, but this needs further interrogation. 8. Detailed reports about the fire and about the losses will be presented later. 9. Those injured by the fire are being placed in the empty Armenian houses. The comfort of the families of the officers at the front is being sought.

Bk. s. / See pp. 497-498.

Sivas - İstanbul - Samsun Üzeri
Amasya Tümen Komutanlığına

Atlı bir Ermeni çetesinin Tokat ile Zile sınırı üzerinde, dağlık bölgelerde oturan halkı ve aşiretleri katlederek; köyleri yakarak geldiği haber veriliyor. İdarecilerin başvurusu üzerine olay yerine yeterli miktarda müfreze ile gidileceğinden, bu konuda emrinizi bekliyorum.

22 - 23 Temmuz 1915

Amasya Depo Taburu Komutanı
İsmail

----- ✎ ----- ✎ -----

23 Temmuz 1915

Sivas'ta Kolordu Komutanlığına (şifre)

Çok aceledir.

Amasya Depo Taburu Komutanlığından Amasya Tümen Komutanlığına yazılan ve şifresiz olduğundan dolayı, İstanbul'da elde tutulan aşağıdaki telgrafın çözümüyle Tümen Komutanlığına verilmesi istenilmektedir:

Atlı bir Ermeni çetesinin, Tokat ile Zile sınırı üzerinde ve dağlık yerlerde oturan halk ile aşiretleri katlederek; köyleri yakarak geldikleri haber veriliyor. İdarecilerin başvurusu üzerine, yeterli miktarda müfreze ile gidileceğinden, bu konuda emrinizi bekliyorum.

Genel Karargâh İstihbarat Şubesi
Müdürü

----- ✎ ----- ✎ -----

Osmanlı Ordusu
Başkomutanlığı

Erzurum'dan Başkomutanlığa gelen şifredir.

Tokat'ın Erbaa bölgesinde Pıçındağı ormanında gizlenen on sekiz silâhlı Ermeni'den, altısı ölü, bir kadın iki kız da yaralı olarak ele geçirilmiştir. Geri kalanı da Tokat'tan çıkarılan bir müfreze ile takip edilmektedir.

21 Ağustos 1915
3 ncü Ordu Komutanı
Mahmut Kâmil

----- ✎ ----- ✎ -----

Sivas - İstanbul - via Samsun
To Amasya Division Command

We have received information about a mounted Armenian gang that approaches burning the villages, massacring the people and the tribes living in the mountainous regions on the Tokat - Zile border. As sufficient number of detachments will be sent over the region upon the request of the local administrators, waiting for your orders.

July 22 – 23, 1915

Amasya Depot Battalion Commander
İsmail

----- 80 ---- 82 -----

July 23, 1915

Army Corps Command in Sivas (code)

Extremely Urgent.

The Division Command requests the submission of the following telegram message, being kept in İstanbul as it was not coded, that is sent by the Amasya Depot Battalion Commander to Amasya Division Command together with its deciphered form.

We have received information about a mounted Armenian gang that approaches burning the villages, massacring the people and the tribes living in the mountainous regions on the Tokat - Zile border. As sufficient number of detachments will be sent over the region upon the request of the local administrators, I am waiting for your orders.

General Headquarters Intelligence Department
Director

----- 80 ---- 82 -----

Ottoman Army
Headquarters

Code received from Erzurum

Six dead, a wounded woman and two girls of an armed Armenian gang of eighteen have been captured in Pıçındağı forest near Erbaa, Tokat. The rest of the gang is being pursued by a detachment from Tokat.

August 21, 1915
3rd Army Commander
Mahmut Kâmil

Bk. s. / See pp. 499-503.

Osmanlı Ordusu
Başkomutanlığı

Ankara'dan
Başkomutanlığa gelen şifredir.

Boğazlıyan'a yakın köylerdeki Ermenilerden 300 kadarı silâhlı olarak Maden kazasının Boğazlıyan'a yakın olan Müslüman köylerine saldırarak tahrip etmişlerdir. Diğer bir kısım Ermeni'nin de Boğazlıyan'ın Müslüman köylerine saldırarak katliam ve yağma hareketlerinde buldukları yerel kaymakam ve şube başkanları tarafından Kayseri'deki 15 nci Tümen Komutanlığına bildirilmiştir. Tecavüz saldırılarının, itaat eden Ermeni halkı incitilmeksizin çabuk ve şiddetli bir biçimde olduğu yerde bastırılması için Yozgat Jandarma Taburunun tamamı, diğer kazalardaki jandarmalardan da yeteri kadar kuvvetin söz konusu bölgeye sevk ve hareket emri verilerek ve bu konuda asayişin sağlanması istenmiştir. Faaliyetlerin sonucu ayrıca arz olunacaktır.

23 Temmuz 1915

5 nci Kolordu Komutan Vekili
Albay Halil Recai

----- ✂ ----- ✂ -----

1 nci Ordu Komutanlığı
1 nci Şube

Nişantaşı Ordu Karargâhından
11 Eylül 1916

Özet : 5 nci Kolordu Asker Alma Heyeti bölgesinde yakalanan Ermeni firarileri hakkında.

Başkomutanlığa

Yozgat'a bağlı Sorgun nahiyesinin Dişli köyü civarında, takip müfrezeleriyle asker firarileri arasında meydana gelen çatışmada, değiştirilmiş mavzerlerle silâhlı bir er, Akdağmadeni bölgesinde de, Ermeni firarilerinden 5 erkek ile bir kadın ölü olarak ve bir kadın da canlı olarak yakalanmıştır. Bu ayın 14 ncü günü, Akdağmadeni'nin Keziç ve Demirci köylerinden 4 kişinin köylerine giderlerken Ermeni firarileri tarafından katledildikleri ve bunların takibine şiddetle devam edilmekte olduğu, 5 nci Kolordu Asker Alma Heyet Başkanlığınca bildirilmesi üzerine arz olunur.

1 nci Ordu Komutanı

----- ✂ ----- ✂ -----

Ottoman Army
Headquarters

Code received from Ankara

Some 300 Armenians living in the villages near Boğazlıyan have attacked and demolished the Muslim villages of Maden district bordering Boğazlıyan. Local kaimakams and branch directors have also informed the 15th Division Command about another group of Armenians who were indulged in committing massacres and pillaging in the Muslim villages of Boğazlıyan. In order to stop those villainous attacks, without hurting the feelings of the loyal Armenian citizens, immediately and severely, prior to their wide spreading there is an urgent need for the dispatching of all of the Yozgat Gendarmerie Battalion, and of some additional forces from the neighboring gendarmerie forces in order to establish peace and order in the region. The consequences of the actions taken shall be forwarded in due time.

July 23, 1915

5th Army Corps Deputy Commander
Colonel Halil Recai

----- ۛ ----- ۛ -----

1st Army Command
1st Division

Nişantaşı Headquarters
September 11, 1916

Summary: About the Armenian deserters caught in the regions under the control of the 5th Army Corps Conscription Committee.

To the Headquarters

A soldier with a modified Mauser rifle has been caught dead following an armed clash between the deserters and a detachment near Dişli village of the Sorgun District of Yozgat. Five Armenian deserters have been caught dead, and a woman has been caught alive following armed clashes in the environs of Akdağmadeni. The Armenian deserters on 14th of this month have massacred four people from the Keziç and Demirci villages. The 5th Army Corps Conscription Committee has declared that a hot pursuit is being carried out.

1st Army Commander

Bk. s. / See pp. 505-508.

10 ncu Kolordu Komutan Vekili Pertev Beyden gelen
23 Temmuz 1915 tarihli şifredir.

Çok aceledir.

Atlı bir Ermeni çetesinin Zile hududu üzerinde ve dağlık yerlerde oturan halk ile aşiretleri katlederek, köyleri yıkarak Zile'ye doğru ilerlemekte olduğu hükûmet tarafından bildirilmiştir. Yerel idarecilerin asker istediği, ancak milis teşkilâtının olmaması ve yerel idarecilerin asker gönderilmesi konusunda ısrarcı olmaları üzerine, jandarmaya yedek kuvvet olmak üzere bir müfrezenin bir subay komutasında sevkini, Tokat Talimgâh Komutanlığına şimdi cevap olarak bildirildiği arz olunur.

----- 80 ----- 82 -----

Code received from, Pertev Bey, the Deputy Commander of the
10th Army Corps

Dated July 23, 1915

Extremely Urgent

The government has informed us that a horsed Armenian gang is heading towards Zile by demolishing the villages, massacring the people and the tribes living in the mountainous regions near Zile. Local administrators are seeking for troops, there are no militia groups and the local administrators are decisive on the issue. We hereby declare that a message has been sent to the Commander of Tokat Drill Field for the dispatching of a detachment under the leadership of an officer to join the gendarme forces as reserve.

Bk. s. / See pp. 509-510.

Osmanlı Ordusu Başkomutanlığı
2 nci Şube

27 Temmuz 1915

Gelişi ve sevki
29 Temmuz 1915

3 ncü Kolordu Komutanlığı

Ermenistan'ın kurtarılması ve bağımsızlığı için kurulmuş olan Ermeni Cemiyeti hakkında bir yerden elde edilen ve sureti, ilişikte gönderilen mektuba ekli hesap pusulasında yazılı isimler yanında, Tekirdağ'da oturan Ermenilerden hangilerinin olduğunun işaret edilerek bildirilmesi rica olunur.

----- 80 ----- 82 -----

Cemiyetin adı Hayır İşleri Cemiyeti ise de asıl maksadı Ermenistan'ın kurtarılması ve bağımsızlığıdır. Çeşitli vasıtalarla bunun için çalışmak program dâhilindedir. Başkanı, ünlü Mısırlı Bogos Nubar Paşadır. Genel Merkezi Kahire'dedir. Osmanlı ülkesinin muhtelif yerlerinde, Kafkasya'da, Bulgaristan'da, Romanya'da, Amerika'da, Avrupa'nın diğer yerlerinde şubeleri vardır. Bilhassa zenginlerden çok miktarda para alır. Komitelere çok para vermiş olan tüccar takımı bu cemiyete bağlanmıştır. Cemiyetin 1911 bilânçosunda 27.500 küsur Mısır lirası geliri görülmüştür. Halkın kalbini kazanmak için gerçekten hayır işlerinde de hizmet etmektedir.

Cemiyetin Rusçuk ve Şumla Şubesine ait iki adet mektupla ilişik evrakların tercümeleri takdim edilmiştir.

Reşat

----- 80 ----- 82 -----

Rusçuk'taki Ermeni Hayır İşleri Cemiyeti adına

1 nci Başkan
N.Saryat

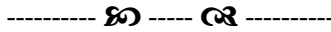
2 nci Başkan Kâtip
H. G. Papasyan

Adresi

Mısır'da Ermeni Hayır İşleri ve Genel Birliği Merkezine Mad Bey Sokağı -
Kahire

Bu mektuba ilişik bulunan isim listesinin tercümesidir.
Aidat veren üyelerden alınan para

	<u>Frank S.</u>		<u>Frank S.</u>
Hüvünan T.Hüvnanyandan	5	Teonik Papasyan	15
Artin Minasyan	1,25	Yegaparan Zakaryan	24
Mıgırdıç Herotyobnan	1,25	Dikran Malhamyan	12
Arakel Herotyobnan	1,25	Leon Alniyakyan	60
Tatyos Kahveciyan	1,25	Artin Acemyan	12
Kirikor Kuyumciyan	12	Horhoryan	18
Kalust Kasbaryan	7,50	Kalust Kasbaryan	7,50
K. S. Papasyan	11,25	Kalfayan	36
K. Papasyan	15	Mihran Avedyan	6,25
Hüvnan Hüvnanyan	5	Bardir Asadur	10
Nazret Saryan	30	Bardir Asadur	15
Onik Tarafyan	18	Hüvnan Hüvnanyan	5
Dikran Manisyan	12	Artin Agopyan	9
Karabet Berberyan	6,25	Barur Azadur	5
Karabet Sivaciyan	12	Mehran Avadesyan	1,25
Matyos Hekimyan	2,50	Ohannes Ohannesyan	2
Heryak Papasyan	30	Melkeni Otrafyan	12
Ohannes Bezdikyan	3,75	Karabet Sivaciyan	3
Aristaki Karabetyan	30	Karabet Sivaciyan	3
Aristaki Karabetyan	60	Hayk Cezayirliyan	1,25
Yegaparan Manimyan	5	Hüvnan Hüvnanyan	5
Yegaparan Zakaryan	12	Hemayak Karabetyan	12
Mehran Avedimyan	1,25	Hemayak Karabetyan	12
Tomas Şişmanyen	1,25	Agop Acemyan	2
Melkez Ohçaturyan	1,25	Hünan Ohannesyan	2
Artin Minasyan	1,25	M. Talfuni	1,30
Mativi Kahveciyan	1,25	P. Mezulçıyan	15
Haçık Karabetyan	6	T. Papasyan	7,50
Artin Agopyan	9	Hemperson Kitapciyan	18
Arakel Artinyan	1,25	N. Kitapciyan	11
Sirdan Artinyan	1,25	Arslanyan Biraderler	30
Melkez D. Sarafyan	12	Leon Giridyan	7,50
Karabet Sivaciyan	6	Melkez Ustrafyan	24
Feçtaryan	2	N. Kesdunyan	36
İstapan İstepanyan	2,50	Hemperson Kesdunyan	36
N. Saryan	90	G. Ohannesyan	10
Şerak Papasyan	60	K. S. Papasyan	15
Hirant Papasyan	90	Artin Garsiyen	60
Vaganyak Kuyumciyan	90	Onik Tarafyan	18
Leon Küdyan	15		1320,5
Yegapren Arslanyan	60		

13 Ocak 1915 Şumla

Tercüme edilmiş şekli

Kahire'de M. Antranikyan Efendiye

Paskalyada oynanan tiyatronun geliriyle, aylık aidatlardan oluşan toplam gelir, dört - beş yüz franktan ibarettir. Şu halde, buradan para gönderilmesi mümkün değildir. Bizim Bulgar piyasasında Ajyo¹ fiyatı çok yüksektir. Ajyo yüzde otuza kadar yükselmiş ve bankalarla postalar para kabul etmemeğe başlamıştır. Havâle olarak gönderilmesine de imkân bulunamadı. Marat Efendi, Mutemedyan vasıtasıyla da havâleyi yapamadı. Bundan dolayı İstanbul'a da gönderemedik. Eldeki paranın ne şekilde gönderileceği veya kullanılacağı hakkında bize kolaylık ve yol göstermenizi rica ederiz. Mümkünse Marat Efendi, Mutemedyan'a bir defa daha müracaat ediniz. Kendisi belki bize bir kolaylık gösterebilir. Saygılarımızın kabulünü rica ederiz.

1 nci Başkan
D. Vuskeriçyan

Ermeni Hayır İşleri
Kahire Genel Birliği
Şumla Şubesi

2 nci Başkan Kâtip
V. Haçaturyan

Adresi

Mısır Kahire'de Mada Bey Sokağında 33 Numarada Hayır İşleri
Ermeni Genel Birliği Veznedarı

M. Antranikyan Efendiye

Diğer
2

Ermeni Hayır İşleri Genel Birliği Rusçuk Şubesi

Numara Rusçuk 16 Ocak 1915
24

*Kahire'de Merkez Ermeni Hayır İşleri Genel Birliği Cemiyeti Başkanı
Bogos Nubar Paşaya*

Geçen seneki hesap özetleri ilişikte sunulmuştur. Bir adet de cemiyet mensuplarının isimleriyle aylık aidatlarını gösteren defter eklenmiştir. Hesap özetleri, geçen senede, bilinen gayretimizi gösterir. Daha önce, genel merkeze bilgi verildiği üzere merkezimizde değişiklik yaparak, işleri düzeltmek için elden geldiği kadar çalışılmıştır. Genel merkezden gönderilen

¹ Ajyo (ajjo): herhangi bir paranın gerçek değeriyle sürüm değeri arasındaki fark. *Bulgarca-Türkçe Sözlük*. Sofya: 1956.

yirmi adet genel emrin gelmesini arz ediyor ve çok teşekkürlerimizi ve mutluluğumuzu belirtiyorum. Elimizde bulunan paranın nereye gönderileceği hakkındaki emrinizi beklerken, saygılarımızı sunarız.

Bu mektuba bağlı hesap özetlerinin tercüme sureti:

Hesap Özetleri
Ermeni Hayır İşleri Genel Birliği Rusçuk Şubesi
31 Aralık 1914

<u>Gelirler</u>	<u>Frank</u> <u>S</u>	<u>Giderler</u>	<u>Frank</u> <u>S</u>
Geçen seneden kalan	25,85	Posta ve pul	2,75
Üye gelirlerinden	1320,05	Matbaa gideri	15
Giriş ücretlerinden	18,75	Oda için masraf	2
Piyangodan	174	Kutulara masraf	7,50
Gazete abonelerinden	6	Çerçeve masrafı	2
Gezdirilen yardım kutusundan	155,45	Mühür masrafı	5
Hazırlanan rozetlerden	0,50	Kutulara kilit masrafı	2
	1700,60	İstanbul'a 3 defa	
		Mandapostla gönderilen	580
		Gönderilen paranın akçe farkı	79,90
		Mevcut sandık	1004,45
			1700,60

1 nci Başkan
N. Saryan

Kâtip
Hırant K. Papasyan

Veznedar
S. Vartanyan

Ermeni Hayır İşleri
Kahire Genel Birliği
Rusçuk Şubesi

----- ✍ ----- ✍ -----

3 ncü Kolordu Komutanlığı

Sayı
243

Tekirdağ'dan

29 Ağustos 1915

Başkomutanlığa

29 Temmuz 1915 tarih ve 2 nci Şube 6514 numaralı emir yazınıza cevaben arz edilen yazı.

Ermenistan'ın kurtarılması ve bağımsızlığı için kurulmuş olan Ermeni Cemiyeti hakkında gönderilen pusulada isimleri yazılı şahıslar hakkında yerel idare ve diğer birimlerle yapılan soruşturmada, söz konusu şahıslardan, Tekirdağ'da bulunanlarla bulunmayanların isimleri hizasına kırmızı mürekkeple işaret konulmuş ve zikredilen defter, gerekenin yapılması için Ek'te sunulmuştur.

3 ncü Kolordu Komutan Vekili
Tuğgeneral

----- ✍ ----- ✍ -----

Hüvtan T. Hüvtanyandan	Burada yoktur.	Hemparsom Ketacyan	Burada yoktur.
Artin Minasyan	Burada yoktur.	Arslanyan Biraderler	İstanbul'da.
Mıgırdıç Haroniyonyan	Burada yoktur.	Leon Giridyan	Burada yoktur.
Erakel Haroniyonyan	Burada yoktur.	Begabaran Sanisyan	Burada yoktur.
Tatyos Kahveciyan	Burada yoktur.	Begabaran Zakaryani	Burada yoktur.
Kirgor Kuyumcıyan	Ohannes Kuyumcıyan varsa da Kirgor Kuyumcıyan yoktur.	Mehran Averemyan Tomas Şişmanyen	Burada yoktur. Burada yoktur.
Kalost Kasparyan	Burada yoktur.	Melkez Ohçatoryan	Burada yoktur.
K. S. Papasyan K. Papasyan	} Fabrikacı Ohannes Papasyanlar varsa da bu isimlerde burada kimse yoktur.	Artin Manasyan	İstanbul'da ve Bursa'da.
		Matyos Kahveciyan	Burada yoktur.
		Hacik Karabetyan	Burada yoktur.
Hüvtan Hüvtanyan	Yoktur.	Artin Agopyan	Burada yoktur.
Nazran Saryan	Yoktur.	Erakel Artinyan	Burada yoktur.
Onik Sarrafyan	Sarrafyenlerin hepsi Bandırma'da.	Sirden Artinyan	Burada yoktur.
Dikran Manisyan	Yoktur.	Melker V. Sarrafyan	Bandırma'da.
Karabet Berberyan	Yoktur.	Karabet Sıvacıyan	İstanbul'da.
Karabet Sıvacıyan	İstanbul'da.	Muhtaryan	Burada yoktur.
Matos Helimyan	İstanbul'da.	Eşyak Eşyanyan	Burada yoktur.
Hayk Papasyan	Yoktur.	Eşyak Saryan	Burada yoktur.
Ohannes Bezdikyan	Batmaz. Mahallesi'nden Çukurçeşme'de deri ve yumurta tüccarıdır.	Şerak Papasyan Krant Papasyan Vaganyan Kuyumcıyan	Burada yoktur. Burada yoktur. Burada yoktur.
Eristaki Karabetyan	Burada yoktur.	Leon Güdyan	Burada yoktur.
Eristaki Karabetyan	Burada yoktur.	Begayran Arslanyan	İstanbul'da.
Hüyak Hütyanyan	Burada yoktur.	Neonik Papasyan	Burada yoktur.
Artin Agopyan	Burada yoktur.	Begayarak Zakaryan	Burada yoktur.
Barur Azadur	Burada yoktur.	Dikran Malhamyan	Burada yoktur.
Mehran Evadesyan	Burada yoktur.	Leon Alyanakyan	Burada yoktur.
Ohannes Ohannesyan	Burada yoktur.	Artin Acemyan	Burada yoktur.

Melkeni Osrafyan	Burada yoktur.	Horhoryan	Burada yoktur.
Karabet Sivacıyan	İstanbul'da.	Kalost Makyaryan	Burada yoktur.
Karabet Sivacıyan	İstanbul'da.	Kalfayan	İstanbul'da.
Hayk Cezairliyan	Yoktur.	Mehran Avedyan	Burada yoktur.
Hüvtan Hütanyan	Burada yoktur.	Bardir Asadur	Burada yoktur.
Hapak Karabetyan		Bardir Asadur	Burada yoktur.
Hapak Karabetyan		Melkez Osrafyan	Burada yoktur.
Agop Acemyan	Vartersi Mahallesi'nde Orhaniye ve Gureba Hastanesi muhasebecisi.	Melkez Kedunyan	Burada yoktur.
		Hemparsom Kedunyan	Burada yoktur.
Hütan Ohannesyan	Burada yoktur.	H. Ohannesyan	Burada yoktur.
M. Kalkoni	Burada yoktur.	K.S. Papasyan	Burada yoktur.
P. Metrolciyan	Burada yoktur.	Arsen Garinyan	Burada yoktur.
T. Papasyan	Tatyos Papasyan Kurneli'de bakkal.	Avinos Sarrafyan	Bandırma'da.
Hemparsom Ketacyan	Burada yoktur.		

----- ۛ ----- ۛ -----

Ottoman Army Headquarters
2nd Division

July 25, 1915

Arrival and dispatch
July 29, 1915

3rd Army Corps Command

In relation to the attached copy of the list of payments due, which was obtained from a source, pertaining to the Armenian Association that was established with the aim of rescuing and founding of an Armenian state, we here by request the marking of the names of the Armenians residing in Tekirdağ in due time.

----- ۛ ----- ۛ -----

Even though the association is known as Aid Association its real aim is to rescue and free Armenia. Working for this aim by various means is in the scope of their program. The president of the association is the famous Boghos Nubar Pasha of Egypt. General headquarters is in Cairo. There are branches of the association in the various parts of the Ottoman Country, as well as in the Caucasus, Bulgaria, Romania, America, and in other places of Europe. It especially takes money from the rich. The tradesmen who have given a lot of money became affiliated to this association. In the balance sheets, it was observed that the association has declared some 27.500 Egyptian Liras of income. It also is trying to win the people's hearts by helping them through charities.

Enclosed are the translations of the documents and of the two letters belonging to the Rusçuk and Şumla branches of the association.

(Signed)
Reşat

----- ✍ ----- ✍ -----

On behalf of the Armenian Aid Association in Rusçuk

1st President
N. Sarian

2nd President Clerk
H.K. Papasijan

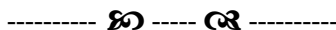
Address:

The General Headquarters of the Armenian Charity Associations in Egypt
Mad Bey Street– Cairo

The following is the translation of the names attached to the letter
Money Received from the members

	<u>Frank S.</u>		<u>Frank S.</u>
Huevunan T. Huevnanijandan	5	Teonik Papasijan	15
Artin Minasijan	1,25	Yegaparan Zakarijan	24
Mygirdich Herotjobnan	1,25	Dikran Malhamijan	12
Arakel Herotjobnan	1,25	Leon Alnijakijan	60
Tatyos Kahvedcijan	1,25	Artin Acemijan	12
Krigor Kuumcijan	12	Horhorijan	18
Kalust Kasbarijan	7,50	Kalust Kasbarijan	7,50
K. S. Papasijan	11,25	Kalfajian	36
K. Papasijan	15	Mihran Avedijan	6,25
Huevnan Huevnanijan	5	Bardir Asadur	10
Nazret Sarijan	30	Bardir Asadur	15
Onik Tarafijan	18	Huevnan Huevnanijan	5
Dikran Manisijan	12	Artin Agopijan	9

Karabet Berberijan	6,25	Barur Azadur	5
Karabet Sivadcijan	12	Mehran Avadesijan	1,25
Matyos Hekimijan	2,50	Ohannes Ohannesijan	2
Herjak Papasijan	30	Melkeni Otrafijan	12
Ohannes Bezidikijan	3,75	Karabet Sivadcijan	3
Aristaki Karabetijan	30	Karabet Sivadcijan	3
Aristaki Karabetijan	60	Hayk Cezayirlijan	1,25
Yegaparan Manimijan	5	Huevnan Huevnanijan	5
Yegaparan Zakarijan	12	Hemayak Karabetijan	12
Mehran Avedimijan	1,25	Hemayak Karabetijan	12
Thomas Shishmanijan	1,25	Agop Acemijan	2
Melkez Ohchetourijan	1,25	Huenan Ohanesijan	2
Artin Minasijan	1,25	M. Talfuni	1,30
Mativi Kahvedcijan	1,25	P. Mezulchijan	15
Haçik Karabetijan	6	T. Papasijan	7,50
Artin Agopijan	9	Hemparsom Kitapcijan	18
Arakel Artinijan	1,25	N. Kitapcijan	11
Sirdan Artinijan	1,25	Arslanijan Brothers	30
Melkez D. Sarrafijan	12	Leon Giridijan	7,50
Karabet Sivadcijan	6	Melkez Urafijan	24
Fetchtarijan	2	N. Kesdunijan	36
Stephen Stephanijan	2,50	Hemparsom Kesdunijan	36
N. Sarijan	90	G. Ohannesijan	10
Sherak Papasijan	60	K. S. Papasijan	15
Khrant Papasijan	90	Artin Garsijan	60
Vaganijak Kuiumjian	90	Onik Tarafijan	18
Leon Kudijan	15		1320,5
Yegapren Arslanijan	60		

January 13, 1915 Şumla

Translation

To Antranikijan Effendi in Cairo

The revenue obtained from the theatre performance held during Easter and from the subscriptions is only four-five hundred franks. Thus, it is impossible to send money. In our Bulgarian market Ajyo¹ is very expensive. Ajyo has increased by 30 percent and the banks as well as the post offices are not accepting money. We could not find the opportunity to send a money order. We could not find an opportunity to send the money with Marat Effendi, Mutemedijan. For this reason we could not sent it to Istanbul. Please instruct us about the sending of the

¹ Ajyo (ajjo): The difference between the real value and the circulation value of any money. *Bulgarian-Turkish Dictionary*. Sofia: N.A., 1956.

money or the way in which it should be used. Please contact Marat Effendi Mutemedijan once more if possible. He might be able to assist you. With our kindest regards.

1 st President D. Vuskerichijan	General Union of Cairo Armenian Aid Associations Şumla Branch	2 nd President Clerk V. Hachaturijan
---	---	--

Address:

To M. Antranikijan Effendi, Treasurer of the Armenian Aid Association
in 33, Mada Bey Street in Cairo

To M. Antranikijan Effendi

Other
2

General Union of Armenian Aid Associations Rusçuk Branch

Number Rusçuk January 16, 1915
24

To Boghos Nubar Pasha, President of the Armenian Aid
Associations Headquarters in Cairo

Attached is last year's summary of accounts. An accounts book
containing the names of the members and showing their payments is also
attached. Summary of accounts proves our endeavor once more.

We are trying to improve the things in our branch as we have
informed the general headquarters earlier. We are looking forward to
receive the twenty circulars sent from the general headquarters, and
taking this opportunity granted, we would like present our gratitude and
our desire for your happiness. Please inform us about where to send the
money we have. With our kindest regards.

Following is the copy of the translation of the attached summary of
accounts

Huevtan T. Huevtanijandan	Not here.	Hemparsom Ketadcijan	Not here.
Artin Minasijan	Not here.	Arslanijan Brothers	In İstanbul
Mygirdich Haronijonijan	Not here.	Leon Gridijan	Not here.
Erakel Haronijonijan	Not here.	Begabaran Sanissijan	Not here.
Tatjos Kahvedcijan	Not here.	Begabaran Zakarjani	Not here.
Kirgor Kuiumcijan	Although there is Ohannes Kuiumcijan there is no person known as Kirgor Kuiumcijan	Mehran Averemijan Thomas Shishmanijan Melkez Ohchatorijan	Not here. Not here. Not here.
Kalost Kasjarijan	Not here.	Artin Manasijan	In İstanbul and in Bursa
K. S. Papasijan K. Papasijan	} Although there is a manufacturer family known as Ohannes Papasijans, there are no person with the mentioned names.	Matjos Kahvedcijan	Not here.
		Hadjik Karabetijan	Not here.
		Artin Agopijan	Not here.
Huevtan Huevtanijan	Not here.	Erakel Artinijan	Not here.
Nazran Sarijan	Not here.	Sirden Artinijan	Not here.
Onik Sarrafijan	All of the Sarrafijans are in Bandırma	Melker V. Sarrafijan	In Bandırma
Dikran Manisijan	Not here.	Karabet Sivadzijan	In İstanbul
Karabet Berberijan	Not here.	Muhtarijan	Not here.
Karabet Sivadzijan	In İstanbul	Eshyak Eshianijan	Not here.
Matos Helimijan	In İstanbul	Eshyak Sarijan	Not here.
Hayk Papasijan	Not here.	Sherak Papasijan	Not here.
Ohannes Bezdikijan	He is a merchant dealing with leather and egg trade in Çukurçeşme, he is from Batmaz District.	Krant Papasijan Vaganijan Kuiumcijan Leon Guedian	Not here. Not here. Not here.
Eristaki Karabetijan	Not here.	Begairan Arslanijan	In İstanbul
Eristaki Karabetijan	Not here.	Neonik Papasijan	Not here.
Huejak Huetanijan	Not here.	Begajarak Zakarijan	Not here.
Artin Agopijan	Not here.	Dikran Malhamijan	Not here.
Barur Azadur	Not here.	Leon Alyanakijan	Not here.
Mehran Evadesijan	Not here.	Artin Acemijan	Not here.
Ohannes Ohannesijan	Not here.	Horhorijan	Not here.
Melkeni Osrafian	Not here.	Kalost Makiarijan	Not here.

Karabet Sivadcijan	In İstanbul	Kalfajian	In İstanbul
Karabet Sivadcijan	In İstanbul	Mehran Avedijan	Not here.
Hayk Cezairlian	Not here.	Bardir Asadur	Not here.
Huevtan Huetanijan	Not here.	Bardir Asadur	Not here.
Hapak Karabetijan		Melkez Osrastian	Not here.
Hapak Karabetijan		Melkez Kedunijan	Not here.
Agop Acemijan	In the Vartersi district, he is the accountant of the Orhaniye and Gureba Hospitals.	Hemparsum Kedunijan	Not here.
		H. Ohannesijan	Not here.
		K. S. Papasijan	Not here.
Huetan Ohennesijan	Not here.	Arsen Garinijan	Not here.
M. Kalkoni	Not here.	Avinos Sarrafijan	In Bandırma
P. Metrolcijan	Not here.		
T. Papasijan	Tatyus Papasijan is running a grocery in Kurneli		
Hemparsom Ketadcijan	Not here.		

Bk. s. / See pp. 511-525.

İçişleri Bakanlığı
Emniyet Genel Müdürlüğü

Adana Valiliğinden alınan telgrafın sureti

Daha önceki telgrafa Ek'tir. Bahçe'den 2,5 saat uzaklıkta bulunan Ayvacık nahiyesine gelen Bahçe kaymakamı, aşağıdaki bilgiyi veriyor:

Ayvacık yaylasına 6 saat uzaklıktaki Maraş sancağının Fındıcak köyü ile Dönüklü köyü Ermenilerinin nakli için Maraş'tan gönderilen 20 kadar jandarmaya, bu köylerdeki Ermeniler silâhla karşı koymuşlar ve söz konusu köyleri ateşe vermişlerdir. Söylenenlere göre, Zeytûn ve Haçin¹ eşkıyası burada toplanmışlardır. Rastladıkları köyleri yakarak, halkını katletmeye, yok etmeye başlamışlardır. 132 nci Alay Komutanıyla, Mutasarrıf Fethi Bey, henüz haberleşme sağlayamadığından, ayrıca süvari çıkarmışlardır. Alınacak bilgiler arz olunacaktır.

29 Temmuz 1915

Vali
Hakkı

----- 80 ----- 82 -----

Ministry of Internal Affairs
General Directorate of National Police Organization

Following is the copy of a telegram received from the Office of the Governor of Adana.

In attachment to our previous telegram. The Kaimakam of Bahçe district, which is at a distance of 2.5 hours to Ayvacık, has declared the following upon his arrival.

The armed Armenians of the Fındıcak and Dönüklü villages of Maraş sanjack, which are at a distance of 6 hours to the Ayvacık plateau, have resisted to some 20 gendarme soldiers who were sent there with a mission to secure the relocation of the Armenians; however, the Armenians have set the above-mentioned villages on fire. Under the light of the information gathered, the gangs from Zeytun and Haçin¹ are said to have gathered here.

¹ Adana, Saimbeyli.

They have started to demolish the villages they come across by burning villages and massacring their people. The Governor of Maraş Sanjack, Fethi Bey, and the Commander of the 132th Regiment have also sent a cavalry unit as no contact has been established yet. The information to be obtained shall be presented in due time.

July 29, 1915

Governor
Hakkı

Bk. s. / See pp. 527-528.

Osmanlı Ordusu
Başkomutanlığı
Numara
6052

Sufer'den Başkomutanlığa gelen şifre

1. Maraş'ın Fındıcak köyünde toplanan ve köyü tahkim eden, tahminen 400 kadar Ermeni eşkıyası ile bu eşkıyayı imha etmekle görevlendirilen 132 nci Alay arasında, bugün öğleden evvel saat üçten itibaren çatışma başlamıştır. Bu çete, son birkaç gün içinde çevredeki Müslüman köylerde birçok evi yakmış, ondan fazla Müslüman'ı katletmiş veya yaralamıştır. Jandarmadan iki şehit ve üç yaralı vardır. 132 nci Alayın takviyesi için ayrıca bir nizamiye taburu ile bir cebel takımı gönderiyorum. Maraş ile Adana'dan sevk edilecek jandarma ve nizamiye kuvvetlerini birlikte idare ederek çeteyi imha, Müslümanların işe karışmasını men ve itaat eden Ermenilerin incinmemelerini temin vazifesini, Adana Valisi Hakkı Beye vererek kendisini olay yerine gönderdim.

2. Ariş'ten Kanal'a gönderilen kuvvetli bir keşif kolu, 31 Temmuz 1915 tarihinde Ariş'e geri gelmiştir. Keşif kolu Kanal'ı yüzerek geçmiş ve Kantara'nın ikibuçuk kilometre kuzeyinde demir yolu hattında iki noktaya konulan patlayıcı maddeler başarıyla patlatılmış olduğu gibi, aynı zamanda Kanal'da dolaşan devriye kayığına da ateş edilerek içindekiler denize dökülmüştür.

1-2 Ağustos 1915

4 ncü Ordu Komutanı
Cemal

----- 50 ----- 52 -----

Ottoman Army
Headquarters
Number
6052

Code sent to the Headquarters
From Sufer

1. Clashes between some 400 Armenian gang members, who have fortified the Fındıcak Village of Maraş and the 132nd Regiment that was sent to destroy them, have started at 3 a.m. today. This gang has burned numerous houses in the neighboring Muslim villages, and have either massacred or wounded more than 10 Muslims. Gendarme forces have two martyrs and three wounded soldiers. I am sending a mountain platoon and a regular battalion for the reinforcement of the 132nd Regiment. I have sent the Governor of Adana, Hakkı Bey, to the region to manage and conduct the gendarme forces and the regular forces to be sent from Adana in order to destroy the gang, and to protect the Muslims before they engage in the clashes and the Armenians who have proved their loyalty.

2. An armed reconnaissance patrol sent from Ariş to Canal has returned to Ariş on July 31, 1915. Reconnaissance patrol has crossed the Canal swimming, and managed to destroy the railway 2.5 km. in the north of Kantara by placing explosives to two points. They have also opened fire on a patrol boat and derived all the soldiers on board into the Canal.

August 1-2, 1915
Commander of the 4th Army
Cemal

Bk. s. / See pp. 529-530.

Osmanlı Ordusu
Başkomutanlığı

Halep'ten Genel Karargâha gelen şifredir.
Numara : 6738

1. Urfa Amele Taburunun bir bölümündeki Ermeni erlerin kazma ve kürek ile hücum ederek yüzbaşılarını ve bazı Müslüman erleri şehit ederek ve yaralayarak firar ettikleri haber alınmıştır.

2. Menzil nakliye kolları erleriyle, amele taburları, hamal ve inşaat bölüklerinin erlerinin 3000'den fazlası Ermeni'dir. Şimdiye kadar ihanetlerine dair bir şey görülmemiş ise de her ne olursa olsun güvenilir değillerdir. Bunların bu işlerde kullanılmaları gerekli ise de menzil kurumlarının korumasındaki amele taburlarında ortaya çıkması, öngörülen her türlü durumlara karşı 10 Ağustos 1915 tarihli şifre ile istenen fişekle beraber 800 silâhtan 200'ü gelmiş ise de bununla yetinilmesi mümkün olamayacağından henüz gönderilmeyen geri kalan 600 tüfeğin acilen gönderilmesi gereklidir.

3. İntelli ve Ayrın tünellerinde, şirket işlerinde, odun kesiminde, menzil hattı üzerinde çalışan çok sayıdaki Ermeni erlerinin büyük bir kısmı, komiteci ve güçlü kuvvetli erkeklerden olduklarından dolayı, yukarıdaki açıklamalara göre çeşitli yerlerden gelmesi düşünülen Ermeni çetelerinin hareketlerine karşı İslahiye'ye 40 kadar düzenli kuvvetin verilmesi arz olunur.

28 Ağustos 1915

Menzil Müfettişi
Tümgeneral
Veli

6 ncı Şubeye :

Bu telgrafın aslı 6 ncı Şubeye verilmiş. Yapılan işlemlerden Harekât Şubesine bilgi verilmesi rica olunur.

Müdür adına

----- 80 ----- 82 -----

Ottoman Army
Headquarters

Code received from Aleppo
Number: 6738

1. It has been understood that the Armenian soldiers of one of the companies of the Urfa Worker Battalion have attacked and ran away after having martyred some Muslim soldiers along with their captains and wounding many with pickaxes and shovels.

2. More than 3000 of the soldiers in the range transportation branches, worker battalions, porter, and construction companies are Armenians. Although no signs of treachery have been observed so far, they are not reliable whatsoever. Although it is a necessity to employ them in these works, the emergence of these saddening events in a battalion under the protection of range transportation branches have accelerated the need in receiving of the ammunition requested by the code dated August 10, 1915; nevertheless, we have received cartridges and 200 weapons of the 800 requested, as these will be insufficient there is an urgent need for the remaining 600.

3. Armenian soldiers are widely used in the range lines such as in the constructions of Intelli and Ayrar tunnels, in the company works, wood chopping; under the light of the above mentioned facts there is a high probability that these well-built committee member soldiers might join the attacking Armenian gangs from various directions; therefore, we request the dispatching of a regular force of some 40 soldiers to Islahiye.

August 28, 1915

Range Inspector
Major General
Veli

To the 6th Division

The original of this telegram is given to the 6th Division. Please inform the Operations Command about the procedures.

On behalf of the Director

Bkz. s. / See pp. 531-532

Osmanlı Hükûmeti
Başbakanlık
Dışilişkiler Dairesi
Sayı
829

Taşraya gönderilecek heyetler hakkında

Savunma Bakanlığına

Gizli

Askerî ve emniyetle ilgili olarak görülen lüzum üzerine bilinen yere sevkleri kararlaştırılmış olan Ermenilerin sevkleri esnasında, buldukları yerlerde kanuna aykırı olarak işlem ve yolsuzluk yapıldığı anlaşıldığından, gerekli soruşturma yapılarak buna cesaret edenleri askerî mahkemeye vermek üzere Bursa ve Ankara illeri ile İzmit, Balıkesir, Eskişehir, Afyon, Kayseri ve Niğde sancaklarına Temyiz Mahkemesi Başkanı Hulusi Beyin başkanlığında, Danıştay üyelerinden Seyit Haşim ve Jandarma binbaşlarından Galip Beylerden; Adana, Halep ve Suriye illeri ile Maraş, Urfa ve Zor sancaklarına İstinaf Mahkemesi 1 nci Başkanı Asım Beyin başkanlığında İzmir Jandarma Bölge Müfettişi Yarbay Hüseyin Muhittin ve Ankara İl Mülkiye Müfettişi Muhtar Beylerden; Erzurum, Trabzon, Sivas, Elazığ, Diyarbakır, Bitlis illeri ile Canik¹ sancağına Bitlis eski valisinin başkanlığında İstanbul Asliye Mahkemesi Savcısı Nihat Bey ile Jandarma binbaşlarından Ali Naki Beyden oluşan üç heyetin gönderilmesi; söz konusu kişilere önceden Rum meselelerini araştırmaya giden heyet üyelerine verilen günlük ücret kadar ücret verilmesi ve adı geçen araştırma heyetlerine birer kâtip verilmesi ile bunlara maaşları oranında yol parası ve kırkar kuruş günlük ücret verilmesi, günlük ücretler için gerekli miktarın benzerleri gibi düşünülmemeyen masraflardan ödenmesi, İçişleri Bakanlığı tarafından bildirilmesi üzerine, Bakanlar Kurulunca uygun görülmüş ve ilgili dairelere tebliğ edilmiştir.

30 Eylül 1915

Başbakan adına

Müsteşar
Emin

Ermenilerin sevkleri esnasında taşraya gönderilecek heyetler.

----- 80 ---- 82 -----

¹ Samsun.

Ottoman Government
Prime Ministry
Office of the Foreign Affairs
829

About the delegations to be sent to the provinces
To the Ministry of Defense
Classified

Sir,

In relation to military and public security, it has been understood there are misusings and illegal practices in sending of the Armenians to intended places. For the performing of the necessary investigations and sending of the perpetrators to the Military Courts three commissions have been formed: the first commission is composed of Seyit Haşim Bey, member of the Council of State, Major Galip Bey of Gendarme Forces, and will be chaired by the president of the Court of Appeal Hulûsi Bey, this commission will undertake the issues in the vilayets of Hüdavendigâr [Bursa], Ankara, and in Izmit, Karesi [Balıkesir], Eskişehir, Karahisar-i Sahip [Afyon], Kayseri, and Niğde sanjacks; the second commission is composed of Lieutenant Colonel Hüseyin Muhittin, regional inspector of the gendarme forces in Izmir, Muhtar Bey, inspector of the civil services in Ankara, this commission, chaired by Asım Bey, the first president of the Court of Appeals, will work in the vilayets of Adana, Haleppo, Syria, and in Maraş, Urfa and Zor sanjacks; the third commission is composed of Nihat Bey, attorney of the Court of First Instance, Major Ali Naki Bey of the Gendarme forces, and chaired by the former governor of Bitlis, will work in the vilayets of Erzurum, Trabzon, Sivas, Mamuretülaziz [Elazığ], Diyarbakır, Bitlis, and in Canik sanjack. The members of the committees will be paid the same amount with that of the members of the committee that previously undertook investigations pertaining the Greek issue; each committee will be given a secretary who will be paid some allotment for the travel expenses and 40 kuruş (1/100 lira) daily. The Ministry of Internal Affairs will meet further expenditures that are to arise from unknown circumstances; this request has been approved by the Council of Ministers and forwarded to the relevant offices.

September 30, 1915

On behalf of the Prime Minister

Permanent Undersecretary
Emin

The committees to be sent to the provinces during the relocation of the Armenians.

Bk. s. / See pp. 533-534.

Ermeniler tarafından tahrip edilen bir kasaba önünde Mezalimi İnceleme Heyeti

Atrocities Inspection Committee in front of a small town demolished by the Armenians

Cisrinebi (?) Nahiyesi Eski Müdürü Karabet Efendinin alınan ifadesidir:

**4 Mayıs 1915
İkinci Komiser
Ahmet Lütfi**

— Hınçakyan Cemiyetinin başkanı ve idarecisiyle üyelerinin kimlerden oluştuğunu, isim, unvan ve memleketleriyle söyleyiniz.

— Aralık 1913 yılı başlarında Valilik tarafından nahiye müdürlüğüne tayin edildiğimden, üyesi bulunduğum Sosyal Demokrat Hınçakyan Partisi ile ilişkimi keseceğime dair Valiliğe bilgi verdim. O tarihten beri, kesin olarak söz konusu cemiyetle ilişkimi bitirmiş olduğumdan, o tarihten sonra ve şu anda cemiyette kimlerin kaldığını ve bulduklarını hiç bilmiyorum.

Fakat söz konusu tarihe kadar Hanili Donabetyan Ohannes, Kunduracı Sabuncıyan Mardiros ve kardeşi Dikran, Terzi Küçükkarabet ile bunun çırağı Yesuyan Serkis, Tüccar Toçaryan Karabet ve Berber Setrak ile isimlerini hatırlayamadığım kardeşleri, Ermeni Okulunda Öğretmen Serap Dabagyan ve matineci çırağı Kazancıyan Dikran, Bezaz Karabet Dinikciyan, Penyeci Eğilli Kirakos ve kardeşi Matos, mazuculukla meşgul Taşçı Bogos, Palulu Öğretmen Azarbek, Fotoğrafçı Çarşafciyan Karabet, Dabagyan Osep, Basmacıyan Kazaz Ohannes, Kazancı Erganili Mehran ve Kahveci Tuhu isimli kişilerin Hınçakyan Cemiyetine mensup bulduklarını biliyorum. Bunlardan başka kimseler var ise de söz konusu cemiyet ile iki buçuk yıl kadar bir zamandan beri ilişkimi keserek tamamen hükümet işleri ile uğraşmam ve devamlı Diyarbakır dışında bulunmamdan dolayı şimdi yukarıda açıkladığım kişilerden başka kimlerin bulunduğunu artık hatırlayamıyorum.

— Vermiş olduğunuz ifadeniz doğru ise imzalayınız.

— El yazımla yazdım, doğrudur imzalarım.

Cisrinebi (?) Eski Müdürü
Karabet

----- 80 ----- 83 -----

Karabet Efendinin ihtiyaç duyulduğundan tekrar alınan ifadesidir:

**4 Mayıs 1915
İkinci Komiser
Ahmet Lütfi**

— Sizin oradaki göreviniz ne idi?

— Hınçakyan Cemiyetinin hükümet nezdinde sorumlu müdürü ve delegesiydim.

— Cemiyetten ayrıldığınızda bu görevi kime bıraktınız?

— Memuriyet mesleğine girişimden önce, cemiyet üyeleri arasında kişisel sorunlardan dolayı anlaşmazlık ortaya çıkmıştı. Hiçbir kimse artık birbirini tanımayıp, cemiyette âdeta anarşi durumu hâkim olduğundan, ben de uğraşmaktan usanarak bir tarafa çekilmiştim. Yedek sınıfta olduğumdan silâh altına alındım ve cemiyetin işlerinden artık haberim olmamıştır. Şöyle ki, memuriyete tayinimden birkaç ay önce geri çekilmiş olduğumdan, herkes kendi kendini büyük görüyor idi. Bununla beraber o tarihlerde İstanbul'dan gelen Kirkor Nalbandyan burada bulunuyordu. Benden sonra hükümet nezdinde cemiyeti temsil edenin kimliğini, Valiliğin kayıtlarından anlamak mümkündür. Yukarıda belirttiğim çekişmeler hükümete kadar yansımış ve hatta Valilik makamı müdahale ederek araya girmişti.

— Siz cemiyetle ilgili bulunduğunuz zaman üyeleri kimlerdi?

— Bendenizle beraber Donabetyan Ohannes ve Öğretmen Koloyan Azarbek'in bulunduğunu biliyorum. Daha başkasının da olup olmadığını hatırlayamıyorum. Zannedersen Terzi Küçükkarabet de vardı.

— Taşnaksütyun Cemiyetinin başkanı ve idarecileri ile üyeleri kimlerdi?

— Tasnaksütyun Cemiyetinde başkanlık ve üyelikle görevlendirilmiş olanları bilemiyorum, ancak elebaşı Basdaciyan Mehran ve Terzi Yerisyun Dikran ve bu cemiyetin okulunun öğretmenlerinden Kasparyan, Mehran, Helvacıyan Dikran, Mifrikyan Dikran ve Tarakçı Mardu'yu bilirim.

Bu cemiyet, iç işlerini, başkanlarıyla teşkilâtını ve üyelerinin kimliğini her zaman gizli tuttuğundan ve cemiyetimizle bu cemiyetin birbirleriyle tarzları uyuşmadığından, bunlar hakkında başkaca bilgim olmamıştır.

— İfadenizi onaylayınız.

— İfademin doğru olduğunu onaylarım.

Cisrinebi (?) Eski Müdürü
Karabet

----- 50 ----- 62 -----

Diyarbakır'ın Ferazsayf Mahallesi'nden ve Ermeni topluluğundan 45 yaşlarında David oğlu Sabuncıyan Mardiros'un aşağıda olduğu gibi alınan ifadesidir:

**5 Mayıs 1915
İkinci Komiser
Ahmet Lütfi**

— Mensup bulunduğunuz Ermeni topluluğu üyeleri tarafından kurulmuş olan Hınçakyan ve Tasnaksütyun Cemiyetlerinden hangisinin teşkilâtında veya üyeleri arasındasın?

— Kasabamızda iki yıl önce kurulmuş olan Hınçakyan Cemiyeti üyelerindendim. Birkaç gün kulübümüze devam ettim. O sırada memleketini hatırlayamadığım bir yerden buraya gelmiş olan ve şimdi burada bulunmayan Nalbandyan isminde bir adam da kulübümüze devam ediyordu. Bu adam “kulüp kadınlara da açık bulundurulmalı ve onlar da istedikleri zaman gelebilmelidirler” şeklinde bazı açıklamalarda bulunmuş etmiş olduğumdan ve bu sebepten dolayıdüşünceler meydana geldi. Ondan sonra bir dahaetmedim ve o adam da, o zaman buradan gizlice gitmişti. Ne tarafa ve hangi memlekete gitmiş olduğunu anlayamadım.

— Bu cemiyetlerin başkanı, idarecileri ve üyeleri kimlerden ibaretti? Siz de üyesi olmanız sebebiyle, bunların isim ve kimliklerini bilmeniz doğaldır. Söyleyiniz.

— Hınçakyan Kulübü için kiralanan ev Kazarpopo'nun eviydi. Buraya Ermeniler, hatta Müslümanlar bile geliyorlardı. Kahve, çay ve nargile de bulunuyordu. Ben de devam ediyordum. Fakat kulübün başkanı, idarecileri ve üyelerinin kimlerden ibaret olduğunu bilmiyordum. Esasen ben birkaç gün devam ettim.

— Kardeşiniz Dikran cemiyette hangi görevde bulunuyordu. Yani idareci miydi? Yoksa üye miydi?

— Kardeşim Dikran da kulübe devam ederdi. Fakat cemiyetin idarecisi miydi üyesi miydi ne olduğunu bilmiyorum ve kendisine de sormamıştım.

— Kulübün başkanını ve üyelerini bilmeniz gerekir. Kimlerden ibaret ise söyleyiniz.

— Kulübün başkanı ve üyelerinin kimlerden ibaret olduğunu bilmiyorum. Yalnız Karabet Çıracıyan'ı biliyorum. Fakat başkan mı idareci mi üye miydi neydi bilmiyorum.

— Mensup olduğunuz cemiyetin başkan ve üyelerini bilmemek mümkün değildir. Mutlaka söyleyiniz.

— Bilmiyorum.

— Vermiş olduğunuz ifadeniz doğru ise imzalayınız.

— İfadem doğrudur, yazmayı bilmem. Mühürlerim.

Sabuncıyan Mardiros

----- ✍ -----

Sabuncıyan Mardiros'un küçük kardeşi Dikran'ın kaydedilen ifadesidir:

**5 Mayıs 1915
İkinci Komiser
Ahmet Lütfi**

— Topluluğunuz tarafından kurulmuş olan Hınçakyan ve Taşnaksütyun Cemiyetlerinden hangisinin üye veya idarecilerindensin?

— Hınçakyan Cemiyeti Başkanıyım. İki buçuk yıldan beri kulübümüzü kapattık. Kulübümüzün açık olduğu zaman esnasında İstanbul'dan Nalbandyan isminde bir adam geldi. Onun gelişiyle, ben cemiyetin başkanlığını ona devrettim.

— Bu cemiyetin başkanlık görevinde ne kadar zaman kaldın?

— Altı ay kadar bu görevi yürüttüm.

— Nalbandyan dediğin adam nereliydi ve şimdi nerededir?

— O zaman, ki iki buçuk yıl önce, buradan İstanbul'a gitmişti, nereli olduğunu bilmiyorum.

— Bu cemiyetlerin ilk kuruluşunda başkan sen mi seçildin?

— Cemiyetin ilk kuruluşunda Çıracıyan Karabet başkan seçilmişti. O çekildi. Sonra beni başkan seçtiler. Altı ay kadar bir süre de bu görev bendeydi. Daha önce söylediğim gibi ben de çekildim, İstanbul'dan gelen Nalbandyan başkan oldu.

— Cemiyetinizin üye ve idarecileri kimlerden ibaretti. İsim ve kimliklerini söyleyiniz?

— Ermeni Okulu Öğretmenlerinden Azarbek Efendi idareciydi. Bu Azarbek Efendinin şimdi Beyrut'ta mı yoksa Mısır'da mı nerede bulunduğunu bilemiyorum. Bir de Tenekeci Leon vardı. O da idareciydi. Şimdi Hasankale civarında askerdir. Osep Nalbandyan da idareciydi ve şimdi Van'da askerdir. İdarecilerimiz bu üç kişiden ibaretti. Üyelerimizin toplamı ancak 30 kadardı. Üyelerden Tüccar Hoş ve Kazancı Tomas Hasankale'de askerdirler. Karabaşlı diğer Tüccar Hoş da askeredir. Diğer üyelerin isimlerini zamanla unuttum. On kişi de ticaret sebebiyle Amerika'dadır.

— Şimdi cemiyetinizin başkanı kimdir? Üyelerinin isimlerini niçin söylemiyorsun?

— İki buçuk yıldan beri cemiyet de kulüp de yoktur. Aklıma gelen üyelerin isimlerini söyledim. İki buçuk yıl önce cemiyet dağıldığı için kimsenin ismi aklımda kalmamıştır.

— Cemiyetinizin silâh, cephanesi vesairesi nerede ve kimin yanında saklanmıştır? Doğru olarak ve gizlemeyerek söyle.

— Cemiyetin silâh ve cephanesi yoktur.

- Cemiyetin evrak ve defterleri nerededir?
- Benden sonra cemiyete başkan olan Nalbandyan Kirkor'a verdim. Kirkor bilir.
- Nalbandyan Kirkor nerelidir?
- Kirkor'un nerede olduğunu bilmem. Bu adam aslında Sivaslıdır. Bir kolu da sakattır. Bu adam komitecilikle ünlüdür. İki, iki buçuk yıl önce buradan İstanbul'a gitmiştir.
- Bu Nalbandyan evrak vesaireyi kime devir ve teslim etti?
- Bilmiyorum.
- Vermiş olduğunuz ifadeniz doğru ise imzalayınız.
- İfadem doğrudur. Ermenice ve Türkçe yazı bilmem.

Sabuncıyan Dikran

Adı geçen kişi yazı bilmediğinden bu yazılı ifadesi tarafımdan onaylandı.

5 Mayıs 1915
İkinci Komiser
Ahmet Lütfi

----- 80 ----- 83 -----

**Fatihpaşa Mahalleli ve Ermeni topluluğundan Kirakos oğlu Terzi
Küçükkarabet'in alınan ifadesidir:**

**5 Mayıs 1915
İkinci Komiser
Ahmet Lütfi**

- Mensup bulunduğunuz Ermeni topluluğu üyeleri tarafından kurulmuş olan Hınçakyan ve Taşnaksütyun Cemiyetlerinden hangisine mensupsun, yani bu cemiyetlerin hangisindensin?
- Şimdi cemiyet yoktur. Üç yıl önce burada Ermeni topluluğu tarafından kurulmuş olan Hınçakyan Cemiyetindendim.
- Sen bu cemiyette ne olarak ve hangi görevde bulunuyordun?
- Cemiyet üyelerindendim.
- Cemiyetin başkanı, idarecileri ve üyeleri kimlerden ibaretti? İsimlerini söyle.

— Üç yıl önceki cemiyetimizin ilk kuruluşunda başkan, sorumlu müdür Çıracıyan Karabet ile Donabetyan Ohannes'ti. Sonra Nalbandyan Kirkor ile Peramas isimlerinde İstanbul'dan da iki kişi geldi. Bunlar da cemiyetin ileri gelenleriydi. Fakat bunların sıfat ve görevleri neydi bilmiyorum.

— Senin bu cemiyetin üyesi olarak Nalbandyan Kirkor ile Peramas'ın görevlerini bilmen doğaldır. Doğruyu söyle.

— Bilmiyorum, cemiyetin ileri gelenleriydiler.

— Üyesi bulunduğun cemiyetin yönetim kurulunu, idarecilerini ve üyelerinin hepsini bilmen gerekir. Bunlar kimler ise isim ve kimliklerini söyle.

— Cemiyetin üyeleri Sabuncıyan Mardiros, Liceli Köroğluyan Kirkor, Alucıyan Agop ve Öğretmen Serap Dabagyan'dı. Cemiyetin üyeleri tahminen 200 kişi kadar vardı. Aradan çok zaman geçtiği için isimleri aklımda kalmamıştır.

— Nalbandyan Kirkor nerelidir ve şimdi nerededir?

— İki yıl önce buradan İstanbul'a gitti. Kendisinin Sivaslı olduğunu duymuştum. Şimdi nerede bulunduğunu bilemiyorum.

— Cemiyetin defterleri ve diğer evrakı kimin yanında gizlidir?

— Ben cemiyetin kuruluşunda bir yıl kadar kulübe devam ettim. Sonra istifa ederek çekildim. Benim kulübe devam ettiğim sürece, bütün evrak ve defterler, bu dediğim Nalbandyan'ın yanında bulunuyordu. Daha sonra o adamın kime devretmiş olduğunu bilmiyorum.

— Nalbandyan Kirkor ile Peramas, İstanbul'dan beraber mi geldiler, yoksa ayrı ayrı mı?

— Önce Peramas geldi. Altı ay sonra da Nalbandyan geldi.

— Bu Peramas dediğin adam nerelidir?

— Peramas Rusyalıydı. Dokuz ay kadar burada kaldı. Kulüpte yatıyordu. Sonra buradan İstanbul'a gitti.

— Bu Peramas yalnız olarak mı buradan gitti? Yoksa Nalbandyan ile beraber mi?

— Önceden Peramas gitti. Tahminen 3-4 ay sonra Nalbandyan da İstanbul'a gitti.

— Mensup bulunduğun cemiyetin üyelerini senin de cemiyetin içinde olman sebebiyle bilmen doğaldır. Gizlemeyerek isimleriyle birlikte kimliklerini söyle.

— Aradan çok zaman geçti. Çoğunluğunun isimlerini hatırlayamıyorum. Yalnız Tüccar Toçar oğlu Karabet, Perukar Setrak, bir de şimdi Amerika'da bulunan Dabagyan Osep'tir. Derikli İlyas'ın oğlu Öğretmen

Tevfik, Dikran Sabuncıyan ve kardeşi Mardiros da vardı. Başka aklıma gelmiyor.

— Taşnaksütyun Cemiyeti başkanı, idarecileri ve üyeleri kimlerden ibaretti? İsim ve kimliklerini söyle.

— Tasnaksütyun Cemiyetinin Başkanı Pestecyan Mehran'dı. Çakucıyan Dikran, Dilyan Dikran, Bakkalyan Dikran, Kazancı Karnik ile şimdi Halep'te bulunan Makaryan Mıgırdıç isimli kimseler, Tasnaksütyun Cemiyetine mensuptular. Fakat idareci mi yoksa üye miydi bilemiyorum. Başka kimseler varsa da şahıslarını tanırım, isimlerini bilemiyorum.

— Vermiş olduğun ifade doğru ise onayla.

— İfadem doğrudur onaylarım.

Terzi Küçükkarabet

----- 80 ----- 82 -----

Aslında Lice ilçesine bağlı Hani köylü olup, 20 yıldır Diyarbakır'da manifatura ticaretiyle uğraşan ve şimdi Mısırlı Mahallesi'nde oturan Simo oğlu Donabetyan Ohannes'in aşağıda olduğu gibi kaydedilen ifadesidir:

**5 Mayıs 1915
İkinci Komiser
Ahmet Lütfi**

— Sizin, yani Ermeni topluluğu tarafından kurulmuş olan Hınçakyan ve Taşnaksütyun Cemiyetlerinden hangisine mensupsun?

— Ben üç yıl, iki ay önce, burada kurulmuş olan Ermeni Hınçakyan Cemiyetine girmiştım. Bir yıl kadar devam ettim, sonra istifa ederek çekildim.

— Bu cemiyetinizin başkanı, idarecileri ve üyeleri kimlerden ibaretti?

— Cemiyetimizin başkanı yoktu. Sorumlu müdürü vardı. Birisi ben, diğeri de Çıracıyan Karabet'ti. Ben ve Çıracıyan Karabet, Öğretmen Azarbek Koloyan ve Terzi Küçükkarabet. Dördümüz cemiyetin idarecileriydik. Yönetmeliğimiz gereğince bu dört idareciden benimle, Çıracıyan Karabet sorumlu müdür bulunuyorduk. Tenekeci Leon, Sabuncıyan Mardiros, kardeşi Dikran, Öğretmen Serap ve Öğretmen Osep isimlerindeki adamlar üyelerdendi. Aradan çok zaman geçmesi ve cemiyetin dağılması sebebiyle, üyelerin isimlerini hatırlayamıyorum. Tahminen 30 kişi kadar vardı.

— Cemiyetinizin defterleri vesairesi kimin yanında gizlidir?

— Ben cemiyetten istifa ederek ayrıldığımda cemiyetin bütün defterleri ve evrakını Nalbandyan Kirkor'a devir ve teslim ettim. O ne yaptı, kime verdi bilemiyorum.

— Nalbandyan Kirkor dediğin adam nerelidir?

— Kendisi Sivaslıyım diyordu. Şimdi nerede olduğunu bilmiyorum.

— Cemiyetinizin silâh, cephane vesairesi şimdi nerede ve kimin yanında bulunuyor?

— Cemiyetimizin silâh ve cephanesi yoktur.

— Taşnaksütyun Cemiyetinin başkanı, idarecisi ve üyeleri kimlerden ibaretti. Bunların isim ve kimliklerini söyle.

— Bunların kimlerden ibaret olduğunu bilemem, onlarla bir işim yoktu. Aramızda düşünce ayrılığı vardı. Sebebi de Taşnaklar, kilisede konferans verelim iddiasında bulunmuşlardı. Bizim cemiyetimiz ise bu düşünceye karşıydı. Bunun için onlarla kesinlikle görüşmezdik.

— Vermiş olduğun ifaden doğruysa imzala.

— İfadem doğrudur imza eder, onaylarım.

Donabetyan Ohannes

----- ✂ ----- ✂ -----

Aslen Palulu olup, 10 yıldan beri terzi olarak Diyarbakır'da bulunan Maksimanil oğlu Serkis'in kaydedilen ifadesidir:

**5 Mayıs 1915
İkinci Komiser
Ahmet Lütfi**

— Diyarbakır'da kurulmuş olan Ermeni Hınçakyan ve Taşnaksütyun cemiyetlerinden hangisine mensupsun?

— Tahminen 3-4 yıl önce Hınçakyan Cemiyetine girmiştım. Bir yıl kadar kulübümüze devam ettim. Nalbandyan Kirkor isminde bir adam buraya geldi ve kulübümüzü kapattı, gitti. Ondan sonra kulüp bir daha açılmamıştır.

— Cemiyetinizin başkan, idareci ve üyeleri kimlerden ibaretse, isim ve kimlikleri ile birlikte söyle.

— Aradan çok zaman geçtiği için hatırladığıma göre, Çıracıyan Karabet ve Hanili Donabetyan Ohannes sorumlu müdürdüler. Sabuncıyan Mardiros, kardeşi Dikran ve Terzi Küçükkarabet Berberyan da benim gibi üyeydiler. Tahminen 30 kişi kadar cemiyetimizin mensubu varsa da şimdi isimlerini hatırlamıyorum.

- Cemiyetinizin defterleri vesairesi kimin yanında bulunuyordu?
- Ben üyelerden olmam nedeniyle, defterlerin kimin yanında bulunduğunu bilmezdim.
- Taşnaksütyun Cemiyeti Yönetim Kurulu ve üyeleri kimlerdi biliyor musun?
- Bilmiyorum.
- İfadeniz doğruysa onaylayınız.
- İfadem doğrudur, yazı bilmem.

Maksimani oğlu Terzi Serkis

Adı geçen şahıs yazmayı bilmediğinden ifadesi tarafımdan onaylanmıştır.

5 Mayıs 1915
İkinci Komiser
Ahmet Lütfi

----- 80 ----- 82 -----

**İbrahimbey Mahalleli ve Ermeni topluluğundan Agop oğlu Tüccar
Toçaryan Karabet'in aşağıda olduğu gibi alınan ifadesidir:**

**5 Mayıs 1915
İkinci Komiser
Ahmet Lütfi**

- Ermeniler tarafından Diyarbakır'da kurulmuş olan, Ermeni Hınçakyan ve Taşnaksütyun Cemiyetlerinden hangisine mensupsun?
- Ben iki yıl önce Hınçakyan Cemiyetine girmiştım. Altı ay kadar kulübe devam ettim. Nalbandyan Kirkor isminde bir adam geldi ve kulübümüzü dağıttı. Sonra bir daha toplanmadık.
- Cemiyetinizin başkan, idareci ve üyeleri kimlerden ibaretti.
- Cemiyetimizin Başkanı Sabuncıyan Dikran'dı zannedersem. Nalbandyan bunu da cemiyetten çıkardı. Üyelerin kimler olduğunu bilmiyorum. Kulübümüz kahve gibiydi. Ben özellikle nargile içmek için giderdim.
- Nalbandyan nereden buraya geldi ve kendisi nereliydi?
- Nereden geldiğini bilemiyorum. Sivas veya Erzincanlıdır .
- Senin altı ay kadar devam etmiş olduğunu söylediğin cemiyetin üyelerini bilmen doğaldır. Neden isimlerini söylemiyorsun?

- Bilmiyorum.
- Cemiyetinizin defterleri vesairesi kimin yanında bulunuyordu?
- Nalbandyan'ın yanında bulunuyordu.
- Taşnaksütyun Cemiyetinin başkan, idarecileri ve üyeleri kimlerdir söyle?
- Tanımıyorum.
- Cemiyetinizin silâh, cephane vesairesi şimdi nerede bulunuyor?
- Bizim cemiyetimizin silâh ve cephanesi yoktur.
- İfadeniz doğruysa, onaylayınız.
- İfadem doğrudur, imzalayarak onaylarım.

Agop oğlu Tüccar Tocaryan Karabet

----- 80 ----- 82 -----

Fatihpaşa Mahalleli ve Ermeni topluluğundan Ohannes oğlu Serap Dabagyan'ın alınan ifadesidir:

**5 Mayıs 1915
İkinci Komiser
Ahmet Lütfi**

- Ermeni Hınçakyan ve Taşnaksütyun cemiyetlerinden hangisine mensupsun?
- Ben Hınçakyan Cemiyetine mensubum.
- Cemiyetinizin başkan, idareci ve üyeleri kimlerdir? Kimlikleri ile birlikte isimlerini söyle?
- Cemiyetimiz iki buçuk yıl önce dağıldı. İlk olarak cemiyetin başkanı Çıracıyan Karabet ve Donabetyan Ohannes idi. Karabet, nahiye müdürü oldu ayrıldı. Donabetyan da bilmem nasıl oldu ayrıldı. Sonra ben ve Sabuncıyan Dikran başkan seçildik. Üç ay kadar bu görevde kaldık. Nalbandyan isminde bir adam Sivas'tan geldi. Beni ve arkadaşım Sabuncıyan Dikran'ı kulüpten çıkardı. Yanımızda bulunan bütün defterleri, evrakı ve eşyaları aldı. Artık ondan sonra ben kulübe devam etmedim. Kulüp de kapandı. Öğretmen Nalbandyan Osep ile şimdi Amerika'da bulunan Dabagyan Osep ve Öğretmen Azarbek Koloyan, bu üçü yönetim kurulunu oluşturuyordu. Benimle Sabuncıyan Dikran, cemiyetin sorumlu müdürüydük. Tenekeci Leon, Davulcu Hanu üyelerdendi. Şimdi Hasankale civarında askerdir. Rıdvanlı Öğretmen Kapripel, Terzi Berberyan Küçükkarabet ve

Sabuncıyan Mardiros da üyelerdendi. Başka daha üyeler vardı. Aradan çok zaman geçtiği için isimlerini hatırlamıyorum.

— Taşnakların başkanı, idareci ve üyeleri kimlerden ibaretti?

— Taşnaklarla görüşmediğim için, onların kulüplerinin teşkilâtını ve kimlerin o cemiyete üye olduklarını bilemiyorum.

— Cemiyetinizin silâh ve cephanesi şimdi nerede bulunuyor?

— Bizim cemiyetimizin silâh ve cephanesi kesinlikle yoktur.

— İfadenizi onaylar mısınız?

— Evet doğrudur imzalarım.

Ohannes oğlu Serap Dabagyan

----- ✂ ----- ✂ -----

**Diyarbakır'ın Hacıosman Mahallesi'nden ve Ermeni topluluğundan
Tuhman oğlu Fotoğrafçı Çarşafçıyan Karabet'in aşağıda olduğu gibi
alınan ifadesidir:**

**6 Mayıs 1915
İkinci Komiser
Ahmet Lütfi**

— Ermeni Hınçakyan ve Taşnaksütyun Cemiyetlerinden hangisine mensupsun?

— Ben dört yıl önce Hınçakyan Cemiyetine girdim. Altı ay kadar kulübe devam ettim.

— Cemiyetinizin başkanı, idareci ve üyeleri kimlerden ibaretti? Kimliklerini söyle?

— Benim cemiyete girdiğim dört yıl önce, Çıracıyan Karabet ve Donabetyan Ohannes, cemiyetimizin idarecileriydi. Terzi Berberyana Karabet de idareciydi. Öğretmen Serap Dabagyan da cemiyetin kâtibiydi. Dabagyan Osep, Bezaz Karabet Dinikmiyan, Basmacıyan Kazaz Ohannes, Sabuncıyan Mardiros ve kardeşi Dikran, Fırıncı Maksiohan, Taşçı Bogos ve Kazancı Karakin isimli kimseler de üyeydi. Benim cemiyete girdiğim zaman tahminen 200 kadar üye vardı. Fakat aradan çok zaman geçtiği için isimleri aklımda kalmamıştır.

— Cemiyetinizin defterleri vesairesi nerede bulunuyordu?

— Cemiyetin Kâtibi Öğretmen Dabagyan Serap'ın yanında bulunuyordu.

- Taşnakların başkan, idareci ve üyeleri kimlerdi?
- Bunların kimlerden ibaret olduğunu bilmiyorum.
- Vermiş olduğunuz ifadeniz doğru ise imzalayınız.
- İfadem doğrudur, imzalayarak onaylarım.

Fotoğrafçı Çarşafciyan Karabet

----- ✎ ----- ✎ -----

Fatihpaşa Mahalleli ve Protestan topluluğundan Bedros oğlu Taşçı Bogos'un aşağıda olduğu gibi alınan ifadesidir:

**6 Mayıs 1915
İkinci Komiser
Ahmet Lütfi**

— Hınçakyan ve Taşnaksütyun Cemiyetlerinden hangisine mensupsun?

— Ben bu cemiyetlerin hiçbirisine girmemiştim. Yalnız haftada bir gün, pazar günleri Hınçakyan kulübüne iki saat kadar devam ederdim. Bu da okumak – yazmak içindi. Küçük okul çocukları ders veriyorlardı. Benim yaşlarımda, yani 30-40, hatta 50 yaşlarında bulunan 20-30 kadar kişi de ders alıyordu. Derse beş ay kadar devam ettim. Hastalandım, sonra artık gitmedim.

— Hınçakyan Cemiyetinin başkan, idareci ve üyeleri kimlerden ibaretti?

— Cemiyetin başkanı Çıracıyan Karabet ve Donabetyan Ohannes'ti. Öğretmen Dabagyan Serap da sürekli kulübe devam ederdi. Üyelerin kimlerden ibaret olduğunu bilemiyorum.

- İfadenizi onaylayınız.
- Doğrudur, onaylayarak imzalarım.

Taşçı Bogos

----- ✎ ----- ✎ -----

**Alipaşa Mahalleli ve Ermeni topluluğundan Kirkor oğlu Kahveci
Tuhu'nun aşağıda olduğu gibi alınan ifadesidir:**

**6 Mayıs 1915
İkinci Komiser
Ahmet Lütfi**

— Hınçakyan ve Taşnaksütyun cemiyetlerinden hangisine mensupsun?

— Hınçakyan Cemiyeti üyelerindenim.

— Sen ne zaman bu cemiyete girdin?

— Ben üç yıl önce bu cemiyete girdim. İstanbul'dan Nalbandyan Kirkor geldi ve kulübümüzü dağıttı. Ben, kulüp dağılıncaya kadar, 8-9 ay kadar devam ettim. Kulüpte hem kahvecilik yapardım, hem de yazı öğrenmek için ders alırdım.

— Cemiyetin başkanı, idareci ve üyeleri kimlerdi?

— Başkanın kim olduğunu bilemiyorum. Fakat Çıracıyan Karabet, Donabetyan Ohannes ve Terzi Küçükkarabet kulübün ileri gelenleriydi. Kazancı Erganili Mehran, Sabuncıyan Dikran ve kardeşi Mardiros ile Tüccar Toçaryan Karabet, bunlar da Hınçakyan'dılar. Şimdi askerde bulunan Sebzeçi Abdo, Tenekeçi Leon ve Amerika'da bulunan Dabagyan Osep ile isimleri daha aklıma gelmeyen birçok üye vardı. Tahminen 15-20 kişi kadar kulübe devam eden vardı.

— Taşnaklar kimlerden ibaretti?

— Bunların kimlerden ibaret olduğunu bilmiyorum.

— Cemiyetinizin defterleri vesairesi kimin yanında bulunuyordu?

— Bilmiyorum. Ben kahveciydim.

— İfademi imzala.

— İfadem doğrudur, imzalarım.

Kirkor oğlu Kahveci Tuhu

----- 80 ----- 83 -----

**İbrahimbey Mahallesi'nde oturan Ohannes oğlu Erganili Kazancı
Mehran'ın alınan ifadesidir:**

**6 Mayıs 1915
İkinci Komiser
Ahmet Lütfi**

— Sen Hınçakyan ve Taşnaksütyun cemiyetlerinden hangisine mensupsun?

— İki buçuk yıl önce Hınçakyan Cemiyetine girmiştım. Bir yıl kadar kulübümüze devam edip, okuma – yazma öğrenmek için ders alırdım. Memleketim olan Ergani'ye gitmişim. Dönüşümde kulübün dağıtıldığını gördüm. İstanbul'dan Nalbandyan Kirkor'un gelip kulübü kapattığını duydum. Ondan sonra bir daha kulüp açılmadı.

— Sen cemiyetle ilgili olduğun zaman başkan, idareci ve üyeleri kimlerdi?

— Ben cemiyete girdiğim zaman, Liceli Kirkor Köroğluyan başkandı. Şimdi Rusya'dadır. Amerika'da bulunan Osep Dabagyan ile askerde bulunan Tenekeci Leon idareciydi. Kahveci Tuhu, Öğretmen Serap Dabagyan, Sabuncıyan Dikran ve kardeşi Mardiros ile şimdi Amerika'da bulunan Tenekeci Diran üyeydi. Ben bunları tanıyorum, başkalarını bilmiyorum.

— Cemiyetinizin defterleri vesairesi kimin yanında bulunuyordu?

— Cemiyetimizin defter ve evrakı Liceli Köroğluyan Kirkor'un yanında bulunuyordu.

— Sen cemiyette hangi konumda bulunuyordun?

— Cemiyetin üyelerindendim.

— Taşnaklar kimlerdi?

— Onların hiçbirini tanımam.

— Vermiş olduğun ifaden doğru ise imzala.

— İfadem doğrudur, imzalarım.

Kazancı Mehran

----- 88 -----

**Yiğitahmet Mahalleli ve Ermeni topluluğundan Kirkor oğlu Basmacıyan
Kazaz Ohannes'in alınan ifadesidir:**

**6 Mayıs 1915
İkinci Komiser
Ahmet Lütfi**

— Hınçakyan ve Taşnaksütyun cemiyetlerinden hangisine mensupsun?

— Üç yıl önce, Hınçakyan Kulübüne bir yıl kadar devam ettim. Sanat sahibi olduğum için daha sonra devam etmedim.

— Hınçaklarla ilgili bulunduğun zaman hangi konum ve hizmette bulunuyordun?

— Pazar günleri sanat ve ticaret hakkında kulüpte öğütler verilerdi. Onları dinlemek için gidiyordum.

— Cemiyetin başkanı, idareci ve üyeleri kimlerden ibaretti?

— Aradan üç yıl geçtiği için, hiçbirisinin isimleri aklımda kalmamıştır. Bilemiyorum. Yalnız aklımda kaldığına göre, Çıracıyan Karabet pazar günleri kulüpte sanat ve ticaret hakkında öğütler veriyordu.

— Taşnaklar kimlerdi?

— Hiçbirisini tanımıyorum.

— İfadenizi onaylayınız.

— İfadem doğrudur, onaylarım.

Basmacıyan Kazaz Ohannes

----- 80 ----- 82 -----

**Fatihpaşa Mahallesi'nden ve Ermeni topluluğundan Kirakos oğlu Bezaz
Karabet Dinikmiyan'ın aşağıda olduğu gibi alınan ifadesidir:**

**6 Mayıs 1915
İkinci Komiser
Ahmet Lütfi**

— Hınçakyan ve Taşnaksütyun cemiyetlerinden hangisine mensupsun?

— Savaş başladığı zaman burada Hınçakyan Kulübü kuruldu. Ben de o zaman kulübe girdim. Bir yıl kadar devam ettim. Sonra devam etmedim.

— Cemiyetle ilgili olduğun zaman cemiyetin başkanı, idareci ve üyeleri kimlerden ibaretti?

— Benim kulübe devam ettiğim zaman süresince, Çıracıyan Karabet, Donabetyan Ohannes, Öğretmen Azarbek Koloyan ve Terzi Karabet kulübün ileri gelenleriydi. 40-50 kişi kadar kulübe devam eden vardı. Fakat aradan çok zaman geçtiği için isimleri aklımda kalmamıştır. Ben üyelereydim.

— Cemiyetin defterleri vesairesi kimin yanında bulunuyordu?

— Kimin yanında bulunuyordu bilmiyorum. Haftada bir defa pazar günleri kulübe gidiyordum.

— Taşnaklar kimlerdi bilir misin?

— Bilemiyorum.

— İfademi imzala.

— İfadem doğrudur imzalarım.

Bezaz Karabet Dinikmiyan

----- ✂ ----- ✂ -----

Aslen Eğilli olup, 5-6 yıldan beri Diyarbakır'da Fatihpaşa Mahallesi'nde oturan Artin oğlu Çulha Matos'un aşağıda olduğu gibi alınan ifadesidir:

**6 Mayıs 1915
İkinci Komiser
Ahmet Lütfi**

— Hınçakyan ve Taşnaksütyun cemiyetlerinden hangisine mensupsun?

— Hınçakyan Cemiyeti üyelereydim. İki buçuk yıl önce çıktım. Bir daha kulübe gitmedim. Bir yıl kadar kulübe devam etmişim.

— Cemiyetle ilgili bulunduğun zaman başkan, idareci ve üyeleri kimlerdi?

— Cemiyetimizin Başkanı Çıracıyan Karabet ve Donabetyan Ohannes isimli kimselerdi. Bir de Öğretmen Azarbek Koloyan idareciydi. Şimdi bu adam Mısır'dadır.

— Taşnakları tanır mısın?

— Hiçbirisini tanımam.

— İfademi imzala.

— İfadem doğrudur, yemin ederim.

Artin oğlu Çulha Matos

----- ✂ ----- ✂ -----

**Diyarbakır'ın Fatihpaşa Mahallesi'nden ve Ermeni topluluğundan
Dikran oğlu Tüccar Aluciyen Agop'un aşağıda olduğu gibi alınan
ifadesidir:**

**10 Mayıs 1915
İkinci Komiser
Ahmet Lütfi**

— Hınçakyan ve Taşnaksütyun cemiyetlerinden hangisine mensupsun?

— İki buçuk yıl önce Hınçakyan Cemiyetine girdim. Altı ay kadar kulübe devam ettim. Benim devam ettiğim sırada, Nalbandyan Kirkor isminde, nereden geldiğini bilmediğim bir adam buraya geldi. Bu adam ile topluluğumuz üyeleri arasında ortaya çıkan bazı düşünce ayrılıkları üzerine, Nalbandyan kulübü kapattı ve bir daha açılmadı.

— Cemiyetinizin üyeleri ile bu Nalbandyan arasında meydana geldiğini söylediğin anlaşmazlık nedir?

— Bu adam gelmesiyle birlikte kulübü kahve hâline getirdi. Hatta kulüpte “kadınlar da devam edebilir” şeklinde bazı düşünceler söylemeye başladı. Biz bunun düşünce ve girişimlerine karşı çıktık. Kısacası kulüp, bu sebepten dolayı kapandı. Ondan sonra Nalbandyan birkaç gün daha kalarak Harput tarafına gitti.

— Hınçakyan Cemiyetiyle ilgili bulunduğun zaman, hangi konum ve hizmeti görüyordun?

— Cemiyet üyelerindendim.

— Cemiyetin başkanı, idareci ve üyeleri kimlerden ibaretti? Kimlikleriyle birlikte isimlerini söyle.

— Cemiyetimizin başkanı Nalbandyan Kirkor'du. Sabunciyen Dikran da sorumlu müdüdü. Kirkor Köroğluyan, Öğretmen Azarbak Koloyan, Osep Nalbandyan ve Tenekeci Leon idareciydiler. Sabunciyen Mardiros, Öğretmen Serap Dabagyan, Terzi Küçükkarabet ve Kalfası Palulu Serkis, Tüccar Toçaryen yani Aşilyen Karabet, Korucu Bezaz Karabet Dinikmiyan, Kazaz Basmacıyan Ohannes, Kazancı Mehran ve Kahveci Tuhu. Bunlar da üyelerdi. Donabetyen Ohannes ve Çiracıyan Karabet de cemiyetteydi. Cemiyet üyeleri 35 - 40 kişi kadar vardı. Bu kadarının isimleri aklımda kalmıştır. Üyelerden birçoğu şimdi Amerika'da ticaret ile uğraşmaktadır.

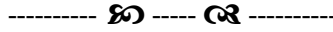
— Cemiyetinizin defterleri vesairesi kimin yanında bulunuyordu?

— Nalbandyan'ın yanında bulunuyordu.

— Taşnaklar kimlerdi?

- Bunların kimler olduğunu bilmiyorum.
- Vermiş olduğun ifaden doğruysa imzala.
- İfadem doğrudur imzalarım.

Tüccar Aluciyan Agop

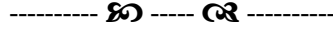
**Şeyhmatar Mahallesi'nde oturan ve Derikli şöhretiyle bilinen
Süryanilerden ve Ermeni Katolik Okulunda İlyas oğlu Öğretmen
Tevfik'in aşağıda olduğu gibi alınan ifadesidir:**

**10 Mayıs 1915
İkinci Komiser
Ahmet Lütfi**

- Hınçakyan ve Taşnaksütyun Cemiyetlerinden hangisindensin?
- Ben hiçbir cemiyete mensup değilim.
- Ermeni Katolik Okulu'nda ne zamandan beri öğretmenlik yapıyorsun?
- Geçen yıl Diyarbakır Mektebi Sultanisinde eğitimimi bitirip, öğrenim belgesi ile çıktım. Ermeni Katolik Okulunda Türkçe ve hesap derslerinin yanında, ilk kısmında da Ermenice ders veriyordum.
- Okuldaki öğrenimin sırasında Hınçakyan Cemiyetine girerek kulübe devam ediyordun. Niçin doğruyu söylemiyorsun?
- Ben cemiyete girmedim. Yalnız Hınçakyan Kulübünde, kulübe devam eden sanatkâr küçük çocuklara Ermenice ders veren Diyarbakırlı Artin Tarnamyan isimdeki adam bana gelerek, haftada üç gün, birer saat kulübe devam ederek ders vermekte olduğu çocuklara Türkçe dersi vermemi rica etti. Ben de üç ay kadar kulübe bu şekilde devam edip Türkçe ders verdim. Daha sonra gitmedim.
- Cemiyetin başkanını, idarecilerini ve üyelerini kulübe devam ettiğiniz zaman içinde doğal olarak birçok defa gördünüz ve konuşmuşsunuzdur. Bunlar kimlerden ibaretti?
- Çıracıyan Karabet'in sorumlu müdür olduğunu duymuştum. Şimdi askerde bulunan Tenekeci Leon ile Amerika'da bulunan Dabagyan Osep de kulübe devam ediyordu. Başkalarını bilemiyorum. Orası kulüptü. Gelip gidenler çoktu. Cemiyete kimlerin mensup olduğunu bilemiyorum.
- Taşnaksütyun Cemiyeti başkanı, idareci ve üyeleri kimlerdi?

- Bunlarla hiç ilişkim yoktur, bilemem.
- İfadeniz doğruysa imzalayınız.
- İfadem doğrudur imzalarım.

Ermeni Katolik Okulu Öğretmenlerinden
Tevfik

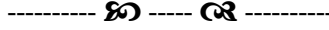
**Diyarbakır'ın Arapşeyh Mahallesi ve Ermeni topluluğundan Osep oğlu
Tarakçı Mardu'nun aşağıda olduğu gibi alınan ifadesidir:**

**10 Mayıs 1915
İkinci Komiser
Ahmet Lütfi**

- Hınçakyan ve Taşnaksütyun cemiyetlerinden hangisindensin?
- İki yıl önce ben, Taşnaksütyun Cemiyetindim. İki yıl önce kulübümüz dağıldı ve bir daha açılmadı. Kulübümüz dağılmadan önce iki yıl kadar kulübe devam ettim.
- Cemiyetin başkanı, idareci ve üyelerinin kimlerden meydana geldiğini ve isimleriyle kimliklerini söyle.
- Cemiyetimizin başkanı Pestecyan Mehran'dı. Penyeciyan Kirakos, Terzi Yerlisyan Ohannes (Amerika'da), şimdi Amerika'da bulunan Kıtancıyan Karabet isimli kimseler cemiyetimizin idarecileriydiler. Tahminen 100 kişi kadar üyesi vardı. Terziyan Kirakos, Tenekeci Artin, Bakkal Tomas, Kazancı Tatos oğlu Karnik. Bu dört kişi üyelerdendi. Şu anda tutukludurlar. Çoğu da burada ticaret olmadığı için, ticaret sebebiyle Amerika'ya gittiler. Aradan yıllar geçtiği için hepsinin isimleri aklımda değildir. Ben de üyelerdendim.
- Cemiyetinizin kâtiplik görevi kim tarafından yerine getirilirdi?
- Kâtiplik görevini kimin yaptığını bilmiyorum.
- Sizin cemiyetinize mensup daha birçok kişi vardır. İyice düşün, isimleri gizlemeyerek söyle.
- Helvacıyan Dikran, Dilyan Dikran, Bakkalyan Dikran, Kıtancıyan Agop, Derbegosyan Tuhman (besteci). İşte bunlar da bizim Taşnaklardandı.
- Hınçakyanların başkanı, idarecileri ve üyeleri kimlerden ibaretti?
- Bunların başkanları Çıracıyan Karabet'ti. Sabuncıyan Dikran ve Perukâr Setrak'ın da Hınçak Cemiyetinden olduklarını biliyorum. Başkanlarını bilmiyorum.

- İfadeni onaylar mısınız?
- İfadem doğrudur, imzalayarak onaylarım.

Osep oğlu Tarakçı Mardu

Fatihpaşa Mahalleli ve Ermeni topluluğundan Agop oğlu Bezaz Dilyan Dikran'ın aşığıda olduğu gibi kaydedilen ifadesidir:

**10 Mayıs 1915
İkinci Komiser
Ahmet Lütfi**

— Hınçakyan ve Taşnaksütyun cemiyetlerinden hangisine mensupsun?

— Taşnaksütyun Cemiyeti üyelerindenim. Meşrutiyet'in ilânından sonra kulüp açıldı. Ben de girmiş oldum. Altı ay kadar devam ettim, sonra bir daha gitmedim.

— Cemiyetinizin başkanı, idarecileri ve üyeleri kimlerden oluşuyordu? İsimlerini söyle.

— Cemiyetimizin başkanı Pestecyan Mehran'dı. İdareciler kimlerden oluşuyordu bilemiyorum. Derbegosyan Tuhman Lambacı, şimdi Amerika'da bulunan Altuncu Dikiciyan Ohannes, Tüccar Agop üyelerdendir. Kunduracı Karnik Tanyosyan (tutukludur), Mardik Osepyan Tarakçı, Kazancı Kirakos (tutukludur), Amerika'da bulunan Karabet Kıtanciyan, Dikran Bakkalyan (tutukludur). Bunlar da cemiyet üyelerindendir. Cemiyetimizin aklında kaldığına göre 30 - 40 kadar üyesi vardır. Aradan yıllar geçtiği için isimleri aklında kalmamıştır.

— Cemiyetinizin kâtiplik görevi kim tarafından yerine getiriliyordu?

— Kâtibin kim olduğunu bilemiyorum. Yalnız Pestecyan Mehran delegeydi.

— Cemiyetin defterleri ve diğer eşyaları kimin yanında bulunuyordu?

— Bilemiyorum.

— Hınçakların başkanı, teşkilâtı ve üyeleri kimlerdi?

— Kimler olduklarını bilemem, onlarla hiçbir sebeple görüşmezdim.

— Hınçakyan Cemiyetinden olup dışarıdan buraya gelen kimse oldu mu? Olmuşsa kimlerdir?

— Tahminen üç yıl önce nereden geldiklerini anlayamadığım, Nalbandyan ve Peramas isimlerinde Hınçakyan Cemiyetine mensup iki adam gelmişti. Bunların cemiyetin ileri gelen adamlarından olduğu söyleniyordu. Bunlar ikisi birlikte gelmediler. Ayrı ayrı gelmişlerdi. Bir yıl kadar burada kaldılar ve sonra gittiler. Nereye gitmiş olduklarını bilemiyorum. İşte Hınçaklardan, dışarıdan buraya gelen yalnız bunları biliyorum. Başka bilemiyorum.

— Vermiş olduğun ifade doğruysa imzala.

— İfadem doğrudur, imzalayarak onaylarım.

Agop oğlu Bezaz Dilyan Dikran

----- ✂ ----- ✂ -----

**Fatihpaşa Mahalleli ve Ermeni topluluğundan Mıgırdıç oğlu Kazancı
Karnik'in kaydedilen ifadesidir:**

**11 Mayıs 1915
İkinci Komiser
Ahmet Lütfi**

— Taşnak ve Hınçak cemiyetlerinden hangisindensin?

— Ben iki yıl önce Taşnak Cemiyeti üyelerindendim. Altı ay kadar kulübümüze devam ettim. Kulüp dağıldı ve bir daha açılmadı.

— Mensup bulunduğun cemiyetle ilişkin olduğu zaman, başkan, idareci ve üyeleri kimlerdi?

— Pestecyan Mehran'ın cemiyet başkanı olduğunu biliyorum. İdarede kimlerin olduğunu bilemiyorum. Bakkalyan Dikran, Terziyan Kirokos Kazancı, Çarşafçı Karabet Ziveroğlu, Dikran Çakuçyan, Kasap Mıgırdıç ve Tarakçı Mardik Osepyan da cemiyet üyeleriydiler. Karabet Ziveroğlu askere gitmiştir. Bezaz Dikran Helvacıyan ve Lüks Lâmba Yakıcısı Tuhman Derbegosyan da Taşnak üyesiydiler. Benim kulübe devam ettiğim sırada tahminen 50 kadar üyesi vardı. Hepsinin isimleri aklımda kalmamıştır. Ohannes Dikiciyan ve Terzi Perisyan Ohannes de şimdi Amerika'dadır.

— Cemiyetinizin kâtibî kimdi?

— Kâtip olduğunu bilemiyorum. Kulübün her işini ve sorunlarını Pestecyan Mehran gideriyordu.

— Hınçakyan Komitesi kimlerden oluşuyordu?

— Çıracıyan Karabet ve Sabuncıyan Dikran Hınçaklardandır. Bunları tanıyorum.

- İfaden doğruysa imzala.
- İfadem doğrudur imzalarım.

Kazancı Karnik

----- 80 ----- 82 -----

Arapşeyh Mahallesinden ve Ermeni topluluğundan Karabet oğlu Bezaz Bakkalyan Dikran'ın kaydedilen ifadesidir:

**11 Mayıs 1915
İkinci Komiser
Ahmet Lütfi**

- Taşnak ve Hınçak Komitelerinden hangisine mensupsun?
- Bu sorduğunuz komitelerin hiçbirisinin üyesi değilim. Yalnız Taşnaklarda dört yıl önce kulüpte tiyatro oynandığı zaman, iki üç defa tiyatrodada oyun oynadım.
- Taşnakların başkanı, kâtibi, idareci ve üyeleri kimlerdi?
- Kimler olduğunu bilemiyorum.
- Hınçak komiteleri kimlerdi?
- Onları bilmem.
- İfademi imzala.
- İfadem doğrudur imzalarım.

Bezaz Bakkalyan Dikran

----- 80 ----- 82 -----

Şeyhmatar Mahalleli ve Ermeni topluluğundan Donabet oğlu Tenekeci Artin'in kaydedilen ifadesidir:

**12 Mayıs 1915
İkinci Komiser
Ahmet Lütfi**

- Taşnak ve Hınçak Komitelerinin hangisindensin?
- Taşnaksütyun Cemiyeti üyesiydim. Kulübümüz iki buçuk yıl önce dağıldı ve bir daha açılmadı. Cemiyete girdiğim zaman, altı ay kadar bir süre kulübe devam etmişim.

— Cemiyetle ilgili olduğun zaman cemiyetin başkanı, idarecileri, kâtibi ve üyeleri kimlerden oluşuyordu?

— Pestecyan Mehran başkandı. Çakucyan Dikran, Penyeci Kirakos, Kıtancıyan Agop, Tarakçı Mardu, Terziyan Kirakos ve Lüks Lâmbacı Tuhman üyelerdendi. Diğer Taşnaklar kimlerdi bilemiyorum.

— Taşnak Komitesine girdiğin ve içeride bulunduğun zamanlarda komitede bulunanların sayısı ne kadardı?

— Bilemiyorum.

— Cemiyetinizin kâtibi kimdi?

— Bilmiyorum.

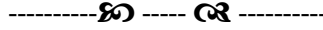
— İfadeni onaylar mısınız?

— Yazı bilmem, ifadem doğrudur.

Donabet oğlu Tenekeci Artin

Söz konusu kişi yazı bilmediğinden, ifadesi tarafımdan onaylanmıştır.

12 Mayıs 1915
İkinci Komiser
Ahmet Lütfi

**The Testimony of the former Administrator of Cistrinebi (?) Township,
Karabet Effendi, hereby presented as is:**

**May 4, 1915
Second Chief of Police
Ahmet Lütfi**

— Please tell us the names, titles, and the hometowns of the Hinjackian Committee leader, the administrator, and of the members.

— I was appointed as the administrator of the township by the Office of the Governor in the beginning of December 1913; and sworn in to quit my affiliation with the Social Democrat Hinjackian Party. As I have broken up my ties with this association then I have no knowledge of the members of the committee.

However, until the mentioned date some of the members of the Hinjackian Committee whom I remember were: Donabetijan from Hani, shoemaker Sabunjian and his brother Dikran, tailor Kucjukkarabet and his apprentice Jesuijan Serkis, merchant Tochjarian Karabet and barber Setrak

and his brothers whose names I cannot recall, a teacher in the Armenian Scholl Serap Dabagian, matinée apprentice Kazanjian Dikran, Bezaz Karaber Dinikjian, cotton cloth weaver Kirakos from Eğil and his brother Mathos, stonemason Boghos who deals with Mazuculuk (prepares gallnuts to be used in leatherworks), teacher Azarbek from Palu, photographer Czharshafjian Karabet, Dabagian Osep, Basmajian Kazaz Ojannes, cauldron maker Mehran from Ergani, and coffeehouse owner Tuhu. As I have been intensively dealing with the government affairs and spending most of my time away from Diyarbakır for the last two-and-a-half years I do not recall the names of the other members of the committee.

- Please sign if you approve your testimony.
- I have written in my handwriting, it is right, I will sign.

Former Administrator of Cisirnebi Township
Karabet

----- ----- -----

Karabet Effendi's Second Testimony taken as an outcome of a further necessity, hereby presented as is:

**May 4, 1915
Second Chief of Police
Ahmet Lütfi**

- What position were you in?
- I was the active manager and the accountable delegate of the Hinjackian Committee for the government.
- To whom did you leave your position after your appointment?
- There were personal strives among the members of the committee in the days prior to my appointment as a government officer. Members were alienated to each other, anarchy prevailed the committee, and having had enough of those quarrels I decided to withdraw myself. As I was in the reserve forces I enrolled the army and lost my contact with the committee's affairs. I mean, as I had withdrawn from office several months before my appointment every one of the members were seeing themselves superior. On the other hand, Kirkor Nalbandijan who came from İstanbul was also here in those days. The name of the member representing the committee in the government can be found in the registries at the Office of the Governor.

Strives, I have mentioned earlier became so intensive that they reached the government soon, and even the Office of the Governor had to interfere.

— Who were the members of the committee when you were affiliated with the committee?

— Aside from myself, there were Donabetijan Ohannes, and teacher Kolojan Azarbak. I do not know any other. I think the tailor Kucjukkarabet was also there.

— Who were the president, administrators, and the members of the Daschnakzoutioun Committee?

— I do not know the people who were appointed as the president, and the members of the Daschnakzoutioun Committee. However, I know the instigator Basdajian Mehran, tailor Yerisijian Dikran, and Kasparijan, Mehran, Helvagijian Dikran, Mifrikijan Dikran the teachers of the school of the committee, and the comb-maker Mardu.

— As this committee keeps its internal affairs, presidents, organization, and the names of its members secret, and as our committee's methods do not match with theirs, I do not have further information about them.

— Please approve your testimony.

— I approve that my testimony is right.

Former Administrator of Cisirnebi Township
Karabet

----- ✎ ----- ✎ -----

**Following is the Testimony of David's son Sabunjian Mardiros a
Member of the Armenian Community of Ferazsaif District in Diyarbakır,
hereby presented as is:**

**May 5, 1915
Second Chief of Police
Ahmet Lütfi**

— To which of the associations founded by the Armenian community, to which you belong, are you affiliated to, Hinjackian or Daschnakzoutioun?

— I was a member of the Hinjackian committee that was founded in our town two years ago. I have attended the meetings of our committee for a couple of days. There was a frequenter called Nalbandijan who had come from somewhere I cannot recollect. He had made several speeches saying

“the club should also be open to the women, and they should come here whenever they like...”. And as I did, and for this reason and as an out come of those some rumors started to prevail. After this incident I did not, and that man had left secretly then. I do not know which direction or to which town he had gone.

— Who were the president, administrators, and the members of this committee? It is clear that you know their names and identities, as you are one of the members of the committee. Please tell us.

— The house rented for the Hinjackian committee belonged to Kazarpopo. Armenians and even the Muslims were coming to this house. Coffee, tea, and nargileh were served. I was going there as well. But I did not know the president, administrators, or the members of the club. As a matter of fact I went there for a couple of days.

— What was your brother Dikran’s position in the committee? Was he one of the administrators or a member?

— My brother Dikran used to go to the club. But I do not know whether he was an administrator or a member of the committee. I have never asked him.

— You should know the president and the members of the club. Please tell us their names.

— I do not know the president and the members of the club. I only know of Karabet Chirajian. But I do not know whether he was the president, administrator, or a member?

— It is impossible to believe that you do not know the names of the other members. Please tell us.

— I do not know.

— If you approve your testimony please sign.

— My testimony is correct. I cannot write. I will stamp it with my seal.

Sabunjian Mardiros

----- 80 ----- 83 -----

The testimony of Sabunjian Mardiros's younger brother Dikran, hereby presented as is:

**May 5, 1915
Second Chief of Police
Ahmet Lütfi**

— Which of the associations founded by your community are you a member or an administrator of, Hinjackian or Daschnakzoutioun?

— I was the president of the Hinjackian Association. We closed our club two years ago. When our club was open a man called Nalbandijan came from İstanbul. Upon his arrival I turned my position over to him.

— How long did you serve as the president of the association?

— Some six months.

— Where was this Nalbandijan's from? And where abouts is he now?

— Then, I mean, two-and-a-half years ago he went to İstanbul. I do not know where he is from.

— Were you the first elected president of these associations?

— The first elected president of the association was Chirajian Karabet. He withdrew. Then, I was elected. I chaired for some six months. As I said earlier, upon the coming of Nalbandijan from İstanbul I withdrew, and he became the president.

— Who were the members and the administrators of your committee? Please tell us their names.

— Azarbek Effendi, one of the teachers at the Armenian School, was an administrator. I do not know where he is now; he may either be in Beirut or Egypt. There was also the tinsmith Leon. He was also an administrator. He is now serving in the army somewhere around Hasankale. Osep Nalbandijan was another administrator; he is serving in the army in Van. We had only three administrators. We had only 30 members. The merchant Hosh, and the cauldron maker Thomas are serving in the army in Hasankale. The other merchant Hosh from Karabash is also serving in the military. I have forgotten the names of the other members. Ten of them are in America for business.

— Who is the president of your association now? Why do not you tell the names of the members?

— Both the association and the club were closed down two-and-a-half years ago. I have told you the names I could remember. As the association was abolished two-and-a-half years ago I have forgotten all the names.

— Where did you hide your association's weapons, arsenal?
Please tell us truly, and without covering.

— The association did not have any weapons or arsenal.

— Where are the documents and the registry books of the association?

— I had handed them over to Kirkor Nalbandijan who became the president after me. He should know.

— Where is Kirkor Nalbandijan from?

— I do not know where he is. He was in fact from Sivas. One of his arms is deformed. He is famous for his ability in administering committees. He left for İstanbul two- or two-and-a-half years ago.

— To whom did he give the documents and the other books?

— I do not know.

— If your testimony is correct, please sign.

— My testimony is correct. I cannot write in Armenian or in Turkish.

Sabunjian Dikran

As this person could not write, I approved his testimony.

May 5, 1915
Second Chief of Police
Ahmet Lütfi

----- ✎ ----- ✎ -----

The Testimony of Kirakos's son Tailor Kucjukkarabet of the Armenian community in Fatihpasha District, hereby presented as is:

**May 5, 1915
Second Chief of Police
Ahmet Lütfi**

— To which of the associations founded by the Armenian community, to which you belong, are you affiliated to, Hinjackian or Daschnakzoutioun?

— There is no association now. I was a member of the Hinjackian Association that was founded here three years ago.

— What was your position in the association?

— I was one of the members of the association.

— Who were the president, administrators, and the members of the association? Tell us their names.

— At the beginning, three years ago, the president and the principal were Chirajian Karabet and Donabetijan Ohannes. Later, two men came from İstanbul, Nalbandijan Kirkor, and Peramas. They were among the prominent people of the association. But I do not know their titles or missions.

— As a member of the association you should know Nalbandijan Kirkor's and Peramas's positions. Tell the truth.

— I do not know, they were the prominent people of the association.

— You should know all the members of the executive committee, administrators, and the members of the association. Tell us their names and identities.

— The members of the association were Sabunjian Mardiros, Koroughlijian Kirkor from Lice, Alucijan Agop, and the teacher Serap Dabaghijan. There were some 200 members of the association. As it has been a long time I cannot remember their names.

— Where was Nalbandijan Kirkor from? Whereabouts might he be now?

— He left for İstanbul two years ago. I heard that he was from Sivas. I do not know whereabouts he is now.

— Who is keeping the documents and the registry books of the association?

— I attended the club for almost a year after the founding of the association. Later, I resigned. During my stay, Nalbandijan whom I have been telling you about was keeping all of the documents and the registry books. I do not know to whom did he turn those documents.

— Did Nalbandijan Kirkor and Peramas come from İstanbul together or separate?

— Peramas came first. Nalbandijan came six months later.

— Where was this Peramas, you have been talking about, from?

— He was from Russia. He stayed here for nine months. He was residing in the club. He later departed for İstanbul.

— Did this Peramas leave alone? Or left with Nalbandijan?

— Peramas left earlier. Some 4-5 months later Nalbandijan left for Istanbul.

— It is obvious that you should know the members of the association, as you were a member. Tell us their names and identities without hiding.

— It has been a long time. I do not remember most of their names. But there were merchant Tochar's son Karabet, Perukar Setrak, and Dabaghijan Osep who is now in America. There were also İlyas's son Tevfik a teacher from Derik, Dikran Sabunjian, and his brother Mardiros. I cannot remember anybody else.

— Who were the president, administrators, and the members of the Daschnakzoutioun association? Tell us their names and identities.

— The president of the Daschnakzoutioun association was Pestedjian Mehran. Chakudjian Dikran, Dilyan Dikran, Bakkalijan Dikran, cauldron maker Karnik, and Makarijan Migirdich, who is now in Aleppo, were the members of the Daschnakzoutioun association. However, I do not know whether they were administrators or just members. If there were anybody else, although I know them I cannot recall their names.

— If your testimony is correct sign it.

— My testimony is correct. I approve.

Tailor Kucjukkarabet

----- ✎ ----- ✎ -----

The testimony of Simo's son Donabetijan Ohannes, originally from Hani Village affiliated to Lice, who has been dealing with drapery trade for the last 20 years and residing in the Mısırlı District is as follows:

**May 5, 1915
Second Chief of Police
Ahmet Lütfi**

— To which of the associations founded by the Armenian community, to which you belong, are you affiliated to, Hinjackian or Daschnakzoutioun?

— I was a member of the Armenian Hinjackian Association that was founded three years and two months ago. I continued as a member for a year then I resigned.

— Who were the president, administrators, and the members of your association?

— Our association did not have a president. There was only an accountable principal. Chirajian Karabet and me. Chirajian Karabet and myself, teacher Azarbak Koloijian and Kucjukkarabet the tailor, we were the administrators of the association. In line with our regulations only Chirajian and me were the accountable principals for this four. The tinsmith Leon, Sabunjian Mardiros, his brother Dikran, teachers Serap and Osep were members. As it has been quite a long time, and as the association dissolved I cannot remember the names of the members. There were some 30 of them.

— Who keeps the documents and the registry books of your association?

— When I resigned from the association, I had turned all the documents and registry books over to Nalbandijan Kirkor. I do not know what he did, or to whom he transferred them.

— Where is this Nalbandijan Kirkor from?

— He was saying that he was from Sivas. I do not know where he is now.

— Who is keeping your association's weapons and ammunition? And where?

— Our association does not have weapons or ammunition.

— Who were the president, administrator, and the members of the Daschnakzoutioun Association? Tell us their names and identities.

— I do not know who they were; I did not have anything to do with them. We were of different opinions. The reason was that the Daschnaks asserted in giving conferences at the church. Our association was against this idea. Therefore, we never had anything to do with them.

— If your testimony is correct, sign it.

— My testimony is correct, I approve.

Donabetijan Ohannes

----- ✎ ----- ✎ -----

**The Following is the Testimony Maximaniil's son Serkis the tailor,
originally from Palu, who has been living in Diyarbakır for the last 10
years, hereby presented as is:**

**May 5, 1915
Second Chief of Police
Ahmet Lütfi**

— Which of the Armenian association established in Diyarbakır are you affiliated to, Hinjackian or Daschnakzoutioun?

— I had enrolled the Hinjackian association some 3-4 years ago. I joined our club for a year. Some one called Nalbandijan Kirkor came here, closed our club, and went away. The club was not opened again.

— Who were the president, administrators, and the members of your association? Tell us their names and identities.

— As it has been quite a long time, the only people I can remember are: Chirajian Karabet, and Donabetijan from Hani were the accountable principals. Sabunjian Mardiros, his brother Dikran, and Kucjukkarabet Berberijan the tailor were just members like me. Although there were some 30 members of our association, I do not know their names now.

— Who was keeping the documents and the registries of your association?

— As I was only one of the members, I did not know who kept the documents.

— Do you know who were the executive members of the Daschnakzoutioun association, as well as the members of the association?

— I do not know.

— Please sign if your testimony is correct.

— My testimony is correct. I cannot write.

Maximaniil's son, tailor Serkis

As this person could not write his testimony is taken under seal by myself.

**May 5, 1915
Second Chief of Police
Ahmet Lütfi**

----- ----- -----

The Following is the Testimony of Agop's son Tocharijan Karabet the merchant of the Armenian Community in İbrahimbey District, hereby presented as is:

**May 5, 1915
Second Chief of Police
Ahmet Lütfi**

— To which of the Armenian associations established by the Armenians in Diyarbakır do you belong? Hinjackian or Daschnakzoutioun?

— I had joined the Hinjackian Association two years ago. I joined the club for some six months. A man called Nalbandijan Kirkor came and dissolved our club. We never got together ever again.

— Who were the president, administrators, and the members of your association?

— I think Sabunjian Dikran was the president of our association. Nalbandijan removed him from the office. I do not know who the members were. Our club was like a coffee shop. I used to go there to smoke nargileh.

— Where did Nalbandijan come from? Where was he from?

— I do not know where he came from. He is either from Sivas or Erzincan.

— It is natural for you to know the members of the association to which you have joined for some six months. Why do not you tell us their names?

— I do not know.

— Who kept your association's documents and registries?

— Nalbandijan used to keep them.

— Tell us the names of the president, administrators, and the members of the Daschnakzoutioun association.

— I do not know any of them.

— Where do you keep your association's weapons and ammunition?

— Our association does not have weapons or ammunition.

— If your testimony is correct sign it.

— My testimony is correct, I approve and sign.

Agop's son merchant Tocharijan Karabet

----- ✍ ----- ✍ -----

**The Testimony of Ohannes's son Serap Dabaghijan of the Fatihpaşa
District Armenian Community, hereby presented as is:**

**May 5, 1915
Second Chief of Police
Ahmet Lütfi**

— To which association are you affiliated? Hinjack or Daschnakzoutioun?

— I am affiliated to Hinjackian Association.

— Who are the president, administrators, and the members of your association? Tell us their names and identities.

— Our association was dissolved two-and-a-half years ago. The first president of the association was Chirajian Karabet and Donabetijan Ohannes. Karabet was appointed the administrator of the township, and resigned. Donabetijan also withdrew, I do not know why. Later Sabunjian Dikran and me were elected presidents. We took office for three months. Someone called Nalbantijan came from Sivas. And dismissed my friend Sabunjian Dikran and me from the club and confiscated all the documents, registries, and the belongings. Upon this I did not want to stay in the club any longer. And the club closed. The executive board was composed of teacher Nalbandijan Osep, Dabaghijan Osep, who is now in America, and the teacher Azarbek Koloijian. Sabunjian Dikran and me were the accountable principals of the association. The tinsmith Leon, and the drummer Hanu were members. He is now serving in the military somewhere near Hasankale. The teacher Kapripel from Rıdvan, Berberijan Kucjukkarabet the tailor Sabunjian Mardiros were also members. There were other members as well. As it has been a long time I cannot recall their names.

— Who were the president, administrator, and the members of the Daschnaks?

— As I had no affinity with the Daschnaks, I do not know anything about their club organizations, neither about the members of the association.

— Where do you keep your association's weapons and ammunitions nowadays?

— Our association definitely has no weapons or ammunition.

— Would you approve your testimony?

— Yes, definitely true, I sign

Ohannes's son Serap Dabaghijan

----- ----- -----

**The Testimony of Tuhman's son the Photographer Charshafjian
Karabet of the Armenian Community in Haciosman District in
Diyarbakır, hereby presented as is:**

**May 6, 1915
Second Chief of Police
Ahmet Lütfi**

— To which of the Armenian associations do you belong? Hinjackian or the Daschnakzoutioun?

— I had joined the Hinjackian committee four years ago. I joined the club for about six months.

— Who were the president, administrator, and the members of your association? Tell us their identities.

— When I joined the association four years ago, Chirajian Karabet and Donabetijan Ohannes were the administrators of our association. Berberijan Karabet the tailor was also an administrator. Tecaher Serap Dabaghijan was the clerk of the association. Dabaghijan Osep, Bezaz Karabet Dinikmijan, Basmajian Kazaz Ohannes, Sabunjian Mardiros and his brother Dikran, Maxiojan the baker, stonemith Boghos, and Karain the cauldron maker were members. There were some 200 members at the time when I joined the association. But I cannot recall their names, as it has been quite a long time.

— Where were they keeping your association's documents and registries?

— Teacher and the clerk of the association Serap Dabaghijan used to keep them.

— Who were the president, administrators, and the members of the Daschnaks?

— I do not know who they were.

— If your testimony is correct please sign it.

— My testimony is correct, I approve and sign.

Charshafjian Karabet, photographer

----- ✎ ----- ✎ -----

**Following is the Testimony of Bedros's son Boghos the stone-smith
from the Protestant Community of the Fatihpaşa District:**

**May 6, 1915
Second Chief of Police
Ahmet Lütfi**

— Which of the Armenian associations do you belong to? Hinjackian or Daschnakzoutioun?

— I had never joined those associations. However, I used to go to Hinjackian club once a week on Sundays for almost two hours. And this was primarily for reading and writing purposes. Small school children were teaching there. People of my age, I mean people of 30-40, and even the people at the age of 50, were taking courses there. I continued the courses for five months. Then, I was taken ill, and could not attend the classes any more.

— Who were the president, administrators, and the members of the Hinjackian association?

— The president of the association were Chirajian Karabet and Donabetijan Ohannes. The teacher Dabaghijan Serap was a frequenter of the club. I do not know the members.

— Please approve your testimony.

— It is correct, I approve and sign.

Boghos, stone-smith.

----- ✎ ----- ✎ -----

**The Testimony of Kirkor's son, coffeehouse manager Tuhu, a member
of the Armenian Community in the Alipasha District, hereby presented
as is.**

**May 6, 1915
Second Chief of Police
Ahmet Lütfi**

— Which of the associations do you belong to? Hinjackian or Daschnakzoutioun?

— I am a member of Hinjackian association.

— When did you join the association?

— I joined the association three years ago. Nalbandijan Kirkor came from İstanbul and dissolved our club. I was in the club for 8-9 months, when

it was dissolved. I was serving coffee, and used to join the courses to learn writing.

— Who were the president, administrators, and the members of the association?

— I do not know who was the president. However, Chirajian Karabet, Donabetijan Ohannes, and Kucjukkarabet the tailor were held in high esteem in the club. Cauldron maker Mehran from Ergani, Sabunjian Dikran and his brother Mardiros, and Tocharijan Karabet the merchant were also Hinjackians. The tinsmith Leacon, vegetable seller Abdo who is now serving in the army, and Dabaghijan Oseb who is in America, are the only ones I can remember so far among the others. I think there were 15-20 members of the club.

— Who were the Daschnaks?

— I do not know who they are.

— Who was keeping the documents and the registry books of your association?

— I do not know; I was only managing the coffeehouse.

— Sign your testimony.

— My testimony is correct, I sign.

Kirkor's son Tuhu, Manager of the coffeehouse

----- ✎ ----- ✍ -----

The Testimony of the cauldron-maker Mehran from Ergani, Ohannes's son living in the İbrahimbey District, hereby presented as is:

**May 6, 1915
Second Chief of Police
Ahmet Lütfi**

— Which association do you belong? Hinjackian or Daschnakzoutioun?

— I had joined the Hinjackian association two-and-a-half years ago. I went there for about a year to learn reading and writing. I went to Ergani, my hometown, for a while and upon my arrival I learned that the club was dissolved. I heard that Nalbandijan Kirkor came from İstanbul and closed down the club. The club never opened again

— Who were the president, administrators, and the members of the association when you were here?

— Kirkor Koroughlujan from Lice was the president when I joined the association. He is now in Russia. Oseb Dabaghijan who is now in America, and the tinsmith Leoan who is now serving in the army, were administrators. Coffehouse manager Tuhu, teacher Serap Dabaghijan, Sabunjian Dikran and his brother Mardiros, and the tinsmith Diran who is now in America were members. I do not know them, and I do not know any other.

— Who was keeping the association's documents and the registry books?

— Koroughlijan Kirkor from Lice used to keep them himself.

— What was your position in the association?

— I was one of the members of the association.

— Who were the Daschnaks?

— I do not know any of them.

— If your testimony is correct, sign it.

— My testimony is correct, I sign.

Mehran, the cauldron-maker

----- ✎ ----- ✎ -----

The Testimony of Kirkor's son Basmajian Kazaz Ohannes of the Armenian Community in Yiğitahmet District, hereby presented as is:

**May 6, 1915
Second Chief of Police
Ahmet Lütfi**

— Which association do you belong? Hinjackian or Daschnakzoutioun?

— I joined the Hinjackian club three years ago and took part in club's activities for a year; and as I was an artisan I could not continue.

— What was your position and what service did you perform while you were with the Hinjacks?

— They used to give conferences on arts and on trade in the club every Sunday. I went there to listen.

— Who were the president, administrators, and the members of the association?

— As it has been three years, I do not remember any of their names. I do not know. Yet, as far as remember, Chirajian Karabet used to give speeches on arts and trade in the club on Sundays.

- Who were the Daschnaks?
- I do not know any.
- Please confirm your testimony.
- I confirm my testimony, and sign.

Basmajian Kazaz Ohannes

----- ✎ ----- ✎ -----

The Testimony of Kirakos's son Bezaz Karabet Dinikmijan of the Armenian Community in Fatihpaşa District, hereby presented as is:

**May 6, 1915
Second Chief of Police
Ahmet Lütfi**

— Which association do you belong? Hinjackian or Daschnakzoutioun?

— The Hinjackian club was established here at the beginning of the war. I joined the club then. Joined their activities for a year. Then, I quit.

— Who were the president, administrators, and the members of the association when you were there?

— Chirajian Karabet, Donabetijan Ohannes, teacher Azarbek Koloijan, and the tailor Karabet were the prominent people of the association. There were 40-50 people coming to the club. For it has been a long time, I have forgotten their names. I was one of the members.

— Who kept the registries of the association?

— I do not know who kept them. I was going to the club only on Sundays.

— Who were the Daschnaks, do you know?

— I do not know.

— Sign your testimony.

— My testimony is correct, I approve.

Bezaz Karabet Dinikmiyan

----- ✎ ----- ✎ -----

The Testimony of Artin's son Chulha Mathos, originally from Eğil, who resides in the Fatihpaşa District of Diyarbakır for the last 5-6 years, hereby presented as is:

**May 6, 1915
Second Chief of Police
Ahmet Lütfi**

— Which association do you belong? Hinjackian or Daschnakzoutioun?

— I was one of the members of the Hinjackian association. I resigned two-and-a-half years ago, and never visited the club ever since. I went to the club for a year.

— Who were the president, administrators, and the members of the association when you were there?

— The president of our association were Chirajian Karabet and Donabetijan Ohannes. And teacher Azarbek Koloijan was the administrator. He is in Egypt now.

— Do you know Daschnaks?

— I know none of them.

— Sign your testimony.

— My testimony is correct, I swear upon God.

Chulha Mathos, Artin's son

----- ✎ ----- ✎ -----

Following is the Testimony of Dikran's son merchant Alugijan Agop, a member of the Armenian Community of the Fatihpaşa District in Diyarbakır, hereby presented as is:

**May 10, 1915
Second Chief of Police
Ahmet Lütfi**

— Which association do you belong? Hinjackian or Daschnakzoutioun?

— I joined the Hinjackian association two-and-a-half years ago. I went to the club for some six months. When I was attending the club meetings some Nalbandijan Kirkor came, I do not know from where. Upon

the rise of difference of opinion between him and the members of our community, Nalbandijan dissolved the club never to be opened again.

— What was the disagreement between him and the members of your association?

— As soon as he came he transformed the club into a coffeehouse. He even started to pronounce his own ideas saying, "women can join". We objected his impositions and attempts. For short, the club was closed down for this simple reason. A few days later, Nalbandijan moved towards Harput.

— What was your position and what service were you giving in the club while you were there?

— I was one of the members of the association.

— Who were the president, administrators, and the members of the association when you were there? Tell us their names and identities.

— The president of our association was Nalbandijan Kirkor. Sabunjian Dikran was the responsible principal. Kirkor Koroghlujian, teacher Azarbak Koloijan, Osep Nakbandiajn, and Leon the tinsmith were administrators. Sabunjian Mardiros, teacher Serap Dabaghijan, Kucjukkarabet the tailor, and his apprentice Serkis from Palu, the merchant Tocharijan, I mean Achillijan Karabet, forest ranger Bezaz Karabet Dinikmijan, Kazaz Basmajian Ohannes, Mehran the cauldron maker, and the coffeehouse manager Tuhu were the members. Donabetijan Ohannes and Chirajian Karabet were also there. There were about 35-40 members of the association. This is all I can remember. Most of the members are now in America dealing with trade.

— Who was keeping the documents and the registries of your association?

— Nalbandijan was.

— Who were the Daschnaks?

— I do not know who they are.

— If your testimony is correct, sign it.

— My testimony is correct. I sign.

Alugijan Agop, Merchant

----- ✎ ----- ✎ -----

**Following is the Testimony of the Armenian Catholic School Teacher
Tevfik, a Syriac, Ilyas's son, who is otherwise known as Derikli,
residing in the Şeyhmatar District, hereby presented as is:**

**May 10, 1915
Second Chief of Police
Ahmet Lütfi**

— Which of the associations are you affiliated to? Hinjackian or Daschnakzoutioun?

— I am affiliated to none.

— How long have you been teaching at the Armenian Catholic School?

— I have graduated from the Diyarbakır Mekteb-i Sultani (a school affiliated to Lyceé de Galatasaray) with a teaching certificate last year. I was teaching Turkish and mathematics at the Armenian Catholic School, and Armenian at the primary school as well.

— You have joined the Hinjackian Association and the club, while you were a student, why do not you tell the truth?

— I have not joined the association. However, Artin Tarnamijan, who was teaching Armenian to the artisan children, came one day and asked me to teach Turkish for three days a week, each an hour, to the students he was teaching at the club. And I accepted the offer and went to the club to teach Turkish for three months. Then I quit.

— It is obvious that you might have seen and talked to the president, administrators, and the members of the association frequently while you were there. Who were they?

— I had heard that Chirajian Karabet was the responsible principal. The tinsmith Leon who is now serving in the army, and Dabaghijan Osep who is now in America were coming to the club. I do not know others. It was a club. There were many people coming and going out of the club. I do not know the members of the association.

— Who were the president, administrators, and the members of the Daschnakzoutioun Association?

— I have no relation to them. I do not know.

— Please sign if your testimony is correct.

— My Testimony is correct.

Tevfik
Teacher at the Armenian Catholic School

----- ✎ ----- ✎ -----

Following is the Testimony of Osep's son the comb-maker Mardu, a member of the Armenian Community, who resides in the Arapşeyh District of Diyarbakır, hereby presented as is:

**May 10, 1915
Second Chief of Police
Ahmet Lütfi**

— Which of the associations are you affiliated to? Hinjackian or Daschnakzoutioun?

— I was a member of the Daschnakzoutioun Association two years ago. Our club was dissolved two years ago and never opened again. I joined the club for two years before it closed down.

— Who were the president, administrators, and the members of the association? Tell us their names and identities.

— The president of our association was Pestedjian Mehran. Pestedjian Kirakos, Yerlisijan Ohannes the tailor (in America), and Kitanjian Karabet who is now in America, were the administrators of association. There were about 100 members of the association. Some of the members were Terzijan Kirakos, the tinsmith Artin, the grocer Thomas, Karnik the son of the cauldron maker Tathos were four of the members. They are now under arrest. Most of them went to America, as there was not enough trade opportunities here. As it has been so long a time I cannot recall all their names. I was one of the members.

— Who was the clerk of your association?

— I do not know who the clerk was.

— There must be other members of your association, tell us their names without sparing any.

— Halvagijan Dikran, Dilijan Dikran, Bakkalijan Dikran, Kitangijan Agop, Derbegossian Tuhman (a composer), were also from our Daschnaks.

— Who were the president, administrators, and the members of the Hinjacks?

— Their president was Chiragijan Karabet. I know that Sabunjian Dikran and Perukâr Setrak were members of the Hinjack association. I do not know any other.

— Would you confirm your testimony?

— My testimony is correct. I approve by signing.

Mardu, Comb-maker, Son of Osep

----- ✍ -----

Following is the Testimony of Agop's son Bezaz Dilijan Dikran who resides in the Fatihpaşa District of Diyarbakır, a member of the Armenian Community, hereby presented as is:

**May 10, 1915
Second Chief of Police
Ahmet Lütfi**

— Which of the associations are you affiliated to? Hinjackian or Daschnakzoutioun?

— I am one of the members of the Daschnakzoutioun association. After the declaration of the Constitutional Monarchy a club was established. I joined. Went there for about six months and then I quit.

— Who were the president, administrators, and the members of your association? Tell us their names.

— Pestedjian Mehran was the president of our association. I do not know about the administrators. Derbegossian Tuhman Lambadji, Dikigijan Ohannes the goldsmith who is now in America, and the merchant Agop are among the members. Karnik Taniossian the shoe-maker (under arrest), Mardik Osepian the comb-maker, Kirakos the cauldron-maker (under arrest), Karabet Kitangijan who is now in America, Dikran Bakkalian (under arrest). They were also members. As far as I can remember there were 30-40 members of our association. As it has been years I cannot recall their names.

— Who was the clerk of your association?

— I do not know. But, Pestedjian was a delegate.

— Who is keeping the documents and the registry books of the association?

— I do not know.

— Who were the president, administrators, and the members of the Hinjacks?

— I do not know. I have never had spoken to them.

— Were there any other Hinjack who came here from any other place? If so who were they?

— Some three years ago, two members of the Hinjackian association, whom I have never knew from where they had come, called Nalbandijan and Peramas came here. It was said that they were prominent

people in the association. They did not come together. They came here separately. They stayed here for a year and left later. I do not know where they might have gone. I only know these people of the Hinjacks. I do not know any other.

- If your testimony is correct, sign it.
- My testimony is correct. I approve by signing.

Agop's son Bezaz Dilijan Dikran

----- ✍ ----- ✍ -----

Following is the Testimony of Migirdic's son the cauldron-maker Karnik, a member of the Armenian Community, who resides in the Fatihpaşa District of Diyarbakır, hereby presented as is:

**May 11, 1915
Second Chief of Police
Ahmet Lütfi**

— Which of the associations are you affiliated to? Hinjackian or Daschnakzoutioun?

— I was one of the members of the Daschnak association two years ago. I have been to the club for six months. The club was dissolved and was never opened again.

— When you were in the association who were the president, administrator, and the members?

— I know that Petedjian Mehran was the president of the association. I do not know the administrators. Bakkalijan Dikran, cauldron-maker Terzijan Kirokos, Karabet Ziveroghlu the garment-maker, Dikran Chakugijan, Migirdic the butcher, and the comb-maker Mardik Osepijan were among the members of the association. Karabet Ziveroghlu is serving in the army now. Bezaz Dikran Halvagijan, and the streetlamp-lighter Tuhman Derbegossian were also members of the Daschnaks. When I was in the club there were about 50 members. I cannot recall all their names. Ohannes Dikidjian and the tailor Perissian Ohannes are now in America.

— Who was the clerk of your association?

— I do not know any clerks. All the affairs of the club were managed by Pestedgijan Mehran himself.

- By whom the Hinjackian Committee was composed?
- Chiragijan Karabet and Sabunjian Dikran were Hinjacks. I know only those two.
- If your testimony is correct sign it.
- My testimony is correct. I sign.

Karnik, the cauldron-maker.

----- ✎ ----- ✎ -----

The Testimony of Karabet's son Bezaz Bakkalijan Dikran, a member of the Armenian Community, who resides in the Arapşeyh District, is hereby presented as is:

**May 11, 1915
Second Chief of Police
Ahmet Lütfi**

- Which of the associations are you affiliated to? Hinjackian or Daschnakzoutioun?
- I am affiliated to none of those associations you ask. But, when the Daschnaks were holding plays at their clubs, four years ago, I had taken parts in two or three plays.
- Who were the president, clerk, administrator, and the members of the Daschnaks?
- I do not know who they were.
- Who were the Hinjack committee members?
- I do not know any of them.
- Sign your testimony.
- My testimony is correct. I sign.

Bezaz Bakkalijan Dikran

----- ✎ ----- ✎ -----

The Testimony of Donabet's son, the tinsmith Artin, a member of the Armenian Community, who resides in the Şeyhmatar District, is hereby presented as is:

**May 12, 1915
Second Chief of Police
Ahmet Lütfi**

— Which of the associations are you affiliated to? Hinjackian or Daschnakzoutioun?

— I was a member of the Daschnakzoutioun Association. Our club was dissolved two years ago and never opened again. When I joined the association I went there for about six months.

— Who were the president, administrators, clerk, and the members of the association when you were there?

— Pestedjian Mehran was the president. Chakudjian Dikran, and the cotton cloth weaver Kirakos, the comb-maker Mardu, Terzijan Kirakos and the streetlamp-lighter Tuhman were members. I do not know any other Daschnaks.

— When you were in the Daschnak Committee how many members were there?

— I do not know.

— Who was the clerk of your association?

— I do not know.

— Could you please confirm your testimony?

— I cannot read. My testimony is correct.

Donabet's son, tinsmith Artin,

As this person could not write his testimony is taken under seal by myself.

**May 12, 1915
Second Chief of Police
Ahmet Lütfi**

Bk. s. / See pp. 535-598.

İKİNCİ BÖLÜM

PART TWO

Şâm-ı Şerife'de Sâlihiye Caddesi'nin Fındık Sokağı'nda Yetmiş Üçüncü Alayın Birinci Taburunun Binbaşısı Râgıb Beyin hânesinde hizmetçi neferi olduğu anlaşılan Kilisli (Ador Kuyumcıyan – Allahverdi Kuyumcıyan) tarafından Kilis'de Sineyker Kumpanyası me'mûrlarından ve Hinçakyan Komitesi'nin mahall-i mezkûr Şu'be Reisi Agob Basmacıyan'a yazılan 25 Mayıs 1914 târîhli mektûbdur. "Mündericâtı câlib-i dikkâttir"

Evvelâ hal-i hatırınızı bil-istifsâr ve sâniyen mahsûsen selâm ederim. Bizi suâl ederseniz hamd olsun vücûdca çok rahatım ve Kilis'den çıktım çıkmalı şimdiye kadar size mektûb yazamadığımdan dolayı müteessifim. Fakat: Şimdiye kadar pek meşgûl olduğumdan şimdi ancak bu mektûbu yazabildim. Bundan akdem komite rûfekâmdan birkaçına mektûb yazdım ise de ma'a-t-teessûf hiçbirinden cevâb alamadım. Bu mektûbu yazmaktan maksadım iki mes'eleden haberdâr olmak ve bahsetmektir. Birincisi; mukaddes komitemiz ne yolda işliyor, arkadaşların komiteye karşı olan hamiyetleri nasıldır? Adedleri azaldı mı? Yoksa (inşâallah çoğaldı mı?) bunlara dâir vesâir Komiteye âid işlerden hiç değilse mütehassir sûrette bir mektûbunuzu talep ederim ki benim de fikrim bu mes'eleler üzerine keyiflensin.

İkincisi Amerika'ya vesâir başka yerlere gerek askerlikten ve gerek para kazanmak için veya eziyetden kurtulmak için kaçan arkadaşlara birkaç söz söylemek efkârındayım. Fakat; afvederseniz cesaretim ben, onlara söz söyleyecek adam olmadığını bilirim. Ben vaktiyle yürüttüğüm mesleğin îcâbâtındandır diyerek yazmağı münâsib addediyorum (Eyvâh ki şimdi mesleğime hizmet ediyorum):

Sevgili arkadaşlarım.

Evvelâ cümledenize selâm ederim. Ve bizi soranlara da çok rahat olduğumu beyân ederim. Yalnız bir rahatsızlığım var ise o da sizinle beraber olmadığım. Zararı yok, bu da geçer. Bir gün tekrar sizinle birleşir, konuşur ve güleriz inşâallah. Ancak size bu mektûbu yazmaktan maksadım ricâ kılıflı bir iki mes'eleden bahsetmektir. Bana gücenmeyeceğinizi bilirim.

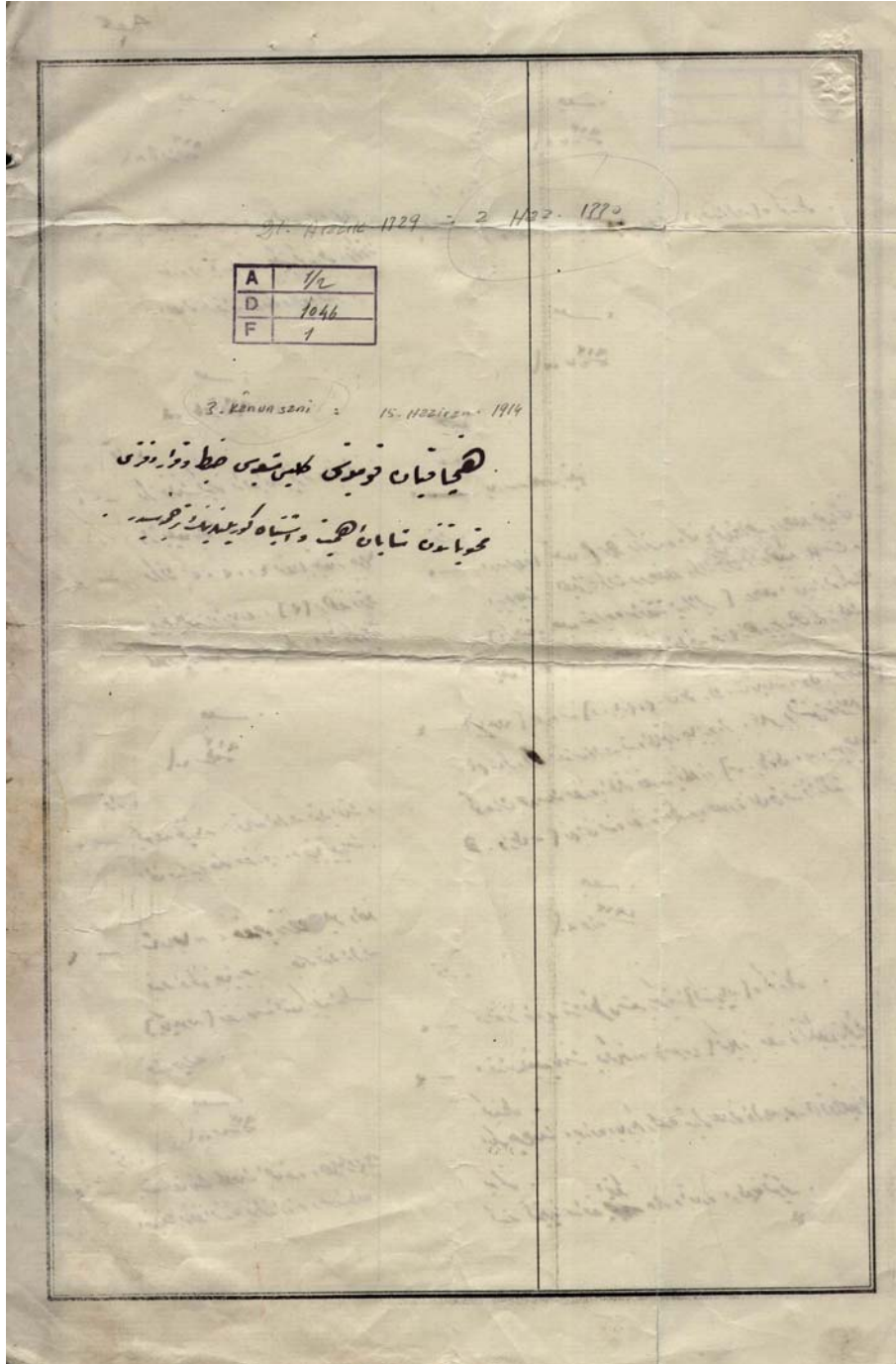
Evvelâ arkadaşlar, istemem ki biriniz askerlik sebebiyle Kilis'den dışarı çıksın. Askerlik dediğiniz şeyin hiçbir çetin ciheti yoktur. Bir Ermeni genci için asker denmek o gence ne kadar şeref olduğunu evvelce ben de bilmezdim. Şimdi ise askerliğin ne kadar şerefli olduğunu anlıyorum. Askerlikten kaçmak yanlış bir i'tikâddir. Çünkü; Ermeni milletinin bu kadar senelerden beri yediği silleyi ve vuran elleri durdurdu. Bunun için biz kendimizi bahtiyar addedmeliyiz. Çünkü; bizim günümüzde meydana çıktı. Evet, askerden kaçan bir genç kendini cesur addedmesin. Ne devletine ve ne de bize lâzım olan şey kendisinde bulunmuyor. Milletine bugün bir Ermeni genci askerden kaçarsa bundan, otuz sene sonra Ermeni milleti on adam zâyi' etmiş olacaktır. Eğer her genç ben asker olmayacağım diye kaçarsa komitemizin maksadını, âmâlini, kim elde edecektir? "Evet, ben şimdiye kadar belki on def'a kaçabilirdim; kaçmadığımın sebebi, evvelâ mesleğimin iktizâsı böyle talep ediyor. Saniyen : Milletimin nâmına leke getiriyor. Ama diyeceksiniz ki birisinin kaçmaklığıyla Ermenilik nâmına hâlel gelmez. Fakat; her şahıs, bu

askerlik benim milletimin namusudur diye düşünürse işte o vakit Ermeni milleti diğer milletler arasında bir derece daha yükselir. Amerika'ya veya başka yerlere kaçmayınız. Çünkü mes'ele kötüleşiyor. İştittimize göre Harbiye Nezâreti, eğer bu gayrimüslimler böyle askerlikten kaçarsa askerlik kendilerine çoğa oturmaz. Belki yakında kalkar. Maâzallah böyle bir şey olursa bizim için elemnâk bir mes'ele olacaktır..... Bundan mâ-'adâ daha büyük bir şey daha gâib etmiş olacağız. O da şu ki, bundan otuz – otuz beş sene evvel bizi bütün Ermeni milletinin yahût daha doğrusu Hınçakyan Komitesi'nin çalıştığı ve uğruna şimdiye kadar yüz bin can kurban ettiği "Ermenistan" maksad-ı mukaddesinden büsbütün kat'-i ümîd ederiz. Bunun için ne yapmalı?

Padişah'a borcumuzu edâ etmeli. Bu o kadar güç bir şey değil. Askerlik iki sene oldu. Bu bir genç için hiçbir şey değil. Benim sizden şimdi talep edeceğim şey, orada bulunan ve kaçmak fikrinde olan arkadaşları, kaçmaktan men' ediniz. Çünkü: Bu halin zararı bize bir gün çok pahalıya oturacaktır. Ermenistan mes'elesinden mâ-'adâ, bundan yüzlerce sene evvel Ermeniler otuz altı milyon ahâlîye mâlik iken şimdi ancak iki buçuk milyondur. Şimdi bu kalanı da böyle kaçarak zâyî' etmek doğru bir şey değildir. Zirâ! Bir Ermeni Amerika'ya gidiyor. Kendisi Ermeni'dir. Fakat: Orada âile sahibi olur. İşte o ve onlardan orada tevellüd eden nesil Amerikalılaştırmış olur ve Ermeniliği gâib ediyorsa bu da doğru bir şey olmaz

Tercüme numrosu

61

۷۲
۱۰۹۶
۱-۱

مخبره نامه محمد امیر و دوستان مرگ
برای محمد شکیبایه نامه اولی [تقدیر]
مدت ایام نگار نقره از طرفه نورانی

۱۱
۱۹۱۴

۱- [یاغور] نقره از طرفه محمد حسن باغ
از سه ظاهر در ماه

۱- [تقدیر] نامه محمد امیر و دوستان مرگ
برای محمد شکیبایه نامه اولی [تقدیر]
مدت ایام نگار نقره از طرفه نورانی

۱- [تقدیر] نامه محمد امیر و دوستان مرگ
برای محمد شکیبایه نامه اولی [تقدیر]
مدت ایام نگار نقره از طرفه نورانی

- ۱- سکه آرمیاد
- ۲- سکه سنجیاد
- ۳- سکه سنجیاد
- ۴- سکه سنجیاد
- ۵- سکه سنجیاد

۱- [تقدیر] نامه محمد امیر و دوستان مرگ
برای محمد شکیبایه نامه اولی [تقدیر]
مدت ایام نگار نقره از طرفه نورانی

۱- [تقدیر] نامه محمد امیر و دوستان مرگ
برای محمد شکیبایه نامه اولی [تقدیر]
مدت ایام نگار نقره از طرفه نورانی

۱۱
۱۹۱۴

۱- [تقدیر] نامه محمد امیر و دوستان مرگ
برای محمد شکیبایه نامه اولی [تقدیر]
مدت ایام نگار نقره از طرفه نورانی

۱- [تقدیر] نامه محمد امیر و دوستان مرگ
برای محمد شکیبایه نامه اولی [تقدیر]
مدت ایام نگار نقره از طرفه نورانی

۱- [تقدیر] نامه محمد امیر و دوستان مرگ
برای محمد شکیبایه نامه اولی [تقدیر]
مدت ایام نگار نقره از طرفه نورانی

تذکره...
تذکره...
تذکره...
تذکره...
تذکره...

A	
D	
F	

اعضای هیئت
طوبی و...
و...

۱۳۳۲

تذکره...
تذکره...
تذکره...

۱۳۳۳

تذکره...
تذکره...
تذکره...
تذکره...

۱۳۳۴

تذکره...
تذکره...

تذکره...
تذکره...
تذکره...

۱۳۳۵

تذکره...
تذکره...

- ۱- [تذکره...]
- ۲- [تذکره...]
- ۳- [تذکره...]
- ۴- [تذکره...]
- ۵- [تذکره...]
- ۶- [تذکره...]
- ۷- [تذکره...]
- ۸- [تذکره...]

۱۳۳۶

تذکره...
تذکره...

تذکره...
تذکره...
تذکره...

A	۷۲
D	۱۹۶۶
F	۱-۳

27. Arabic - 1929 : Kaounzani - 1330

8. Kaounzani - 1913 : — Kaounzani - 1914

فہماں فہد سناک طبرستانک ماہرہ نوین روزگار
 زیور

[۸] نوین روزگار فہد سناک

۳۴

A	۷۲
D	۱۰۶۶
F	۱-۹

۱۳۱۴
Ba

[موجوده اولیہ] [موجودہ سہ]

نمبر
۱۰
نمبر
۱۰
۱۳۱۴

درجہ اولیہ برائے سید ذوالفقار علی خان صاحب
 عدالت عالیہ لاہور میں درجہ اولیہ کے لئے
 درخواست کی گئی ہے۔ اس کے لئے
 عدالت عالیہ لاہور میں درخواست
 کی گئی ہے۔ اس کے لئے
 عدالت عالیہ لاہور میں درخواست
 کی گئی ہے۔ اس کے لئے

درجہ اولیہ برائے سید ذوالفقار علی خان صاحب
 عدالت عالیہ لاہور میں درجہ اولیہ کے لئے
 درخواست کی گئی ہے۔ اس کے لئے
 عدالت عالیہ لاہور میں درخواست
 کی گئی ہے۔ اس کے لئے
 عدالت عالیہ لاہور میں درخواست
 کی گئی ہے۔ اس کے لئے

۱۳۱۴
L

[موجودہ سہ]

درجہ اولیہ برائے سید ذوالفقار علی خان صاحب
 عدالت عالیہ لاہور میں درجہ اولیہ کے لئے
 درخواست کی گئی ہے۔ اس کے لئے
 عدالت عالیہ لاہور میں درخواست
 کی گئی ہے۔ اس کے لئے
 عدالت عالیہ لاہور میں درخواست
 کی گئی ہے۔ اس کے لئے

درجہ اولیہ برائے سید ذوالفقار علی خان صاحب
 عدالت عالیہ لاہور میں درجہ اولیہ کے لئے
 درخواست کی گئی ہے۔ اس کے لئے
 عدالت عالیہ لاہور میں درخواست
 کی گئی ہے۔ اس کے لئے
 عدالت عالیہ لاہور میں درخواست
 کی گئی ہے۔ اس کے لئے

۱۰۰۰۰۰۰۰۰۰

بیدی نوزاد میسر می آید . وقت سرفه و زردی در حمله تنفس
صفت سبب و رنگه اولاد بر آن ضایع نفع اجزاء آن در کما تیه
مجلس بیاید آسفا یدر .

اولا شوی بیلد در کما ، حیدره ، عذره سرفه و ایامه و در
آغچه بزرگه خوف ایامه هینقیاده ازادی ، عیله اولی سرفه تا نونه
هوزنده اولسود ضایع شوی سرفه ایامه ایامه .

ایامه بایانامه حقیق کما هوزنده :

سبب بوزنده ایامه ایامه قوزنده به دعوه اولسود ایامه به بوزنده
نظرا اعتباره ایامه ، نایامه سبب بوزنده ایامه ایامه

Hınçakyan Komitesi Kilis Şu'besi zabt ve karar defteri muhteviyâtından şâyân-ı ehemmiyet ve iştibâh görülenlerinin tercümesidir.

Celse:

8 Kânûn-ı sâni 913

Karar:

2 – Hacıhabibli, Yoğunluk'da bulunan müfrezelere ayrı ayrı mektûb gönderilmesi ve bu mektûbların îsalini arkadaş Tomas der-uhde etmiştir.

Celse:

27 Kânûn-ı sâni 913

Karar:

1 – Merkez kolunun kendisini müdâfaa etmek için hazır bulunmasına dâir tebligât icrâsı.

2 – Merkezin 2, 3 ve 4 numrolu tebligâtına cevâben yazılacak mevâdd miyânında (3) bu hafta vukûa gelen kız meselesini siyâsî bir şekil vererek merkeze bildirmek.

Celse:

10 Şubat 913

Karar:

2 – Giyork Gazeryan arkadaş olarak kabul etmek, iltihâk edeceği müfrezeye de tahrîren bildirmek.

4 – Şamamyân, husûsî bir tezkere ile dâhile kabul olmasını ricâ ediyor. Ricâsı kabul olunarak (Paylak) Müfrezesine iş'âr-ı keyfiyet edilmesine karar verildi.

Celse:

21 Nisan 913

Karar:

3 – Bütün a'zânın gelecek ictimâ'da, Hamparsum Berberyan Efendinin konferansında bulunmak üzere da'vet edilmeleri.

Celse:

8 Mart 913

Karar:

1 – Temmuzda arkadaşlardan birinin be-heme-hâl (Yoğunluk) a gönderilmesi.

Celse:
23 Mart 913
Rûz-nâme
Paris'den gelen tebliğ
Karar:

1 – On numaralı tebliğât mûcibince merkezimizde ictimâ'-ı umûmî olacak ve murahhaslar ta'yin ve intihâb edilecek. Hey'etimiz gerek bu murahhaslarla ve gerek Türkiye Ermenileri Merkeziyle bil-istişâre (Eğer Ayntab, Haleb Şu'beleri de muvâfakat ederler ise) bir murahhas intihâb olunub göndermek ya'nî üç şu'beden bir murahhas intihâb olunarak harcırahı verilip hemen gönderilmek.

4 – (Paylak) Müfrezesine (V. Bayram, M. Marto, K. Şamamyân, VL. Mahorgrivyan) nâm şâkirdler arkadaş olarak kayd ve ilhâklarını ricâ ediyorlar. Meclisimiz bu teşebbüsü muvâfık-ı maslahat görerek, cümlesinin müfrezeye ilhâkını tasvîb etmekle beraber (S. Yehâneli, N. Pilâvciyân, H. Vartan) nâm eşhâsın da müfrezeye-i mezkûreye ilâveten ilhâkı taht-ı karara alınmıştır.

Celse:
30 Haziran 1913
Karar:

2 – İdâremiz tarafından şerâitimizi müş'ir bir mektûbun (Kendiryân) a gönderilmesi.

3 – Arkadaş Nalbandyan'ın bu günlerde (Süveydiye) köylerine müfrezeye teşkilâtı yapmak için gönderilmesi.

İki çocuğun, burada veya diğer bir mahalde tadrîs masârif-i olarak yüzde kırk tahsîlâtında bulunması.

Kendi kendilerini müdâfaa etmeğe hazır ve âmâde olmalarını teşvîk.

Muhâberâtı te'mîn için orada rüesâdan mürekkep bir komisyonun teşkiline de me'mûr olduğu. (Nalbandyan'ın) mesârif-i râhiyyesi mezkûr müfrezeler tarafından tesviye edilecektir.

Celse:
11 Ağustos 913
Rûznâme:

1 – (Paylak) Müfrezesi efrâdından ba'zılarıyla Şamamyân arasında zuhûr eden münâzaa

Karar:

1 – Merkûmûnun cümlesi meclise celb edilerek, icrâ-yı nasîhat edilmesine ve ba'demâ dahi bu gibi mesâilden meclisimizin derhal haberdâr edilmesi, edilmediği takdirde mes'ûl olacaklarının beyânı.

Karar:

2 – Nalbandyan'ın (Süveydiye) köylerindeki icrâatı ve teşkilâtı ile (Antakya) ve havâlisindeki propagandası kemâl-i muvaffakiyetle icrâ edildiğinden ve fırkamız efrâdını tezyîd eylediği, (Hacıhabibli) hey'etini teşkil eylediği gönderdiği rapor mündericâtından müstebân olduğundan kendisine

beyân-ı memnûniyet edilmesine karar verildi. Teşkil olunan hey'et de ber-
vech-i âtî a'zâlar mevcûddur.

1- Sahak Aramyan	Reis
2- Mûvessi Berhalyan	Kâtib
3- Bogos Garboşyan	Veznedâr
4. İskender İskenderyan	Reis-i sâni
5- Hertom Filyan	Kâtib-i sâni

Komitemizin terakkiyatına fevkalâde sa'y u gayret eden (Sahak Aramyan)a tarafımızdan teşekkürâtımızı hâvî bir takdîr-nâmenin irsâline de karar verildi.

Celse:

21 Ağustos 1913

Karar:

3 – Bundan birkaç sene evvel şu'bemiz tarafından (Zeytûn)da icrâ edilen teşkilât ve şu'benin bugünlerde adem-i intizâma dûçâr olduğu ve bâ-husûs şu'be ile müdir (Aharferyan) beyninde birçok ihtilâfât zuhûr ettiği tahakkuk eylediğinden esbâb-ı ihtilâfın muvazzahan bildirilmesi için hemen mahallîne bir tahrîrât yazılmasına karar verildi.

Celse:

25 Ağustos 1913

Karar:

1 – (Malkon Arabatlıyan) isminde bir delikanlının komitemiz efrâdı miyânına kayd ve idhâli için vermiş olduğu istid'â kabul olunarak, kendisinin (Paylak) Müfrezesine ilhâkı taht-ı karara alınmış ve bu bâbda müfreze reisine de iş'âr-ı keyfiyyet edilmesi takârrür etmiştir.

Celse:

913

Karar:

1 – Patrik efendinin Kilis ziyâretleri esnâsında fırkamız nâmına resmî istikbâlde bulunmak üzere efrâdımızdan elliye mütecâviz arkadaşların müsellâh olarak sıra ile bulunmasını ve en önde de fırkamız tarafından ihzâr edilen iki bayrağın küşâdesine karar verildi.

Celse:
20 Teşrîn-i evvel 1913
Karar:
1 – İntihâbâtda hey'et-i idâre a'zâları bervech-i âtfidir.

Reis : Agob Basmacıyan
Kâtib : Kiyork Nalbandyan
Veznedâr : Armenak Pederyan
Reis-i Sâni : Armenak Keşişyan
Kâtib-i Sâni : Tomas Vahanyan

Celse:
3 Teşrîn-i sâni 1913
Karar:
1 – Müfreze teşkilât-ı sâbıkâsı kemâ-fi-s-sâbık ibkâ edilecek.
Yalnız: Rûesâsı bil-intihâb tecdîd edilecektir. Bu bâbda müfrezelere teblîgât icrâsı.

Celse:
26 Kânûn-ı sâni 1914
Karar:

Müfreze İsimleri	Reisleri	Reis-i Sâni
1. Arziyo – Karteli	Maraşlıyan	Nalbandyan
2. Gayzak – Kayglicem	Ohannes Bayramyan	Çerçi
3. Murad	Çeyrast	Abraham Benliyan
4. Vorsört – Avcı	Ziran Terziyan	Havokızıç
5. Jirayir	Agoyus Basmacıyan	Tersi Solakyan
6. Masyaç	Âram Ataryan	İskender Selâhyan
7. Ârarat – Dağ	M. Topçıyan	Avadis Basmacıyan
8. Paylak	Tersi Pilâvcıyan	İstapan

– Hey'et-i Teftîşiye –

1- Agob Basmacıyan
2. Armenak Keşişyan
3. Armenak Bederyan
4. Mehran Çaperast
5. Tomas Movesyân

Celse:

11 Mart 1914

27 Şubat 329 târihli ve 866 numrolu hükûmet-i mahallîye tezkeresine cevâb:

Karar:

Mezkûr tezkerede hükûmet, firkamız efrâdıyla hey'et-i idâre a'zâlarının kâffesinin esâmisiyle terceme-i hallerinin irsâlini talep etmekte ise de, meclis efrâddan münâsib gördüğü kırk kadarıyla idâre a'zâsından üçünün terceme-i halleri yazılmaksızın esâmisini hâvî bir cetvelin irsâline ve 27 Şubat târihli tezkerenin 11 Martta yedlerine vâsıl olduğunun yazılacak tezkere-i cevâbiyeye dercine karar verildi.

İdâre a'zâlarından esâmilerinin bildirilmesi münâsib görülen zevât bervech-i âtfîdir:

Agob Basmacıyan
Tomas Vahanyan
Armenak Bederyan

Celse:

30 Nisan 1914

Tecdîd-i intihâb-ı idâre neticesi olarak Reis Agob Basmacıyan, Reis-i Sâni Haronyun Haronyunaya, Veznedar Aram Ataryan, Kâtib Tomas Vahanyan, Âzâ Manuk Topciyan intihâb edilmiştir.

Celse:

15 Haziran 1914

Rûznâme

2 – Paris Hey'et-i İdâresi'nden gelen tahrîrât.

Karar:

2 – Paris'den mürsel iki numaralı tebliğât, Ayntab rüfekâmız vâsıtasıyla elimize geçerek kırâat edildi. Ve tebliğ-i mezkûrdan anlaşıldı ki: Türkiye Merkez İdâre Hey'eti birtakım sû-i hâlât ve tekâsülâtdan dolayı inhilâl etmiş ve artık mevcûdiyetini gayb etmiş addolunur. İmdi meclisimiz, şimdi hangi vasıta ve tarîk ile Haleb Türkiye merkezini idâre edebileceğinin bâ'dema kimin ile muhâbere edileceğinin Paris'den istiş'ârına karar verdi.

5 – Talebe Cemiyeti teşkilinin tasvibi ve buna da Agob Gaziryan'ın me'mûr edilmesi.

3 Kânûn-ı evvel 913

2 – Hey'et-i Merkeziye'nin "7" numrolu tamimi:

Karar:

2 – Tamim okundu ve cevâb tasfîrine karar verildi. Şöyle ki:

Varna'dan bir tamim alındı. Fakat kongreye murahhas göndermedik ve artık iki idâre hey'etleri anlaşsınlar.

Hınçak Komitesinin Kilis Şu'besi Muhâbere "Kopya" defterinin tercümesidir.

(8) numrolu mazrûf muhteviyâtından.

Numro

4

"Tahrîrât"

9 Kânûn-ı sâni 1913

(Yoğunluk) Müfrezesine:

..... biz lüzûmu olan ma'lûmâtı (Hacıhabibli) ye iblâğ ve irsâl ediyoruz. Sizde ahz-ı ma'lûmât edebilirsiniz ve bize göndereceğiniz mektûbları Hacıhabibli Müfrezesi vasıtasıyla gönderiniz.

Vaziyet-i hâzıramız gayet buhranlıdır. Bâ-husûs Ermeni meselesinin meydân-ı siyâsetde tekrar mevzû-i bahs olması efkârımızı şiddetle işgâl etmektedir. Biz Ermeniler, Hınçakyanlar müteyakkız ve mütebassır bulunmak mecbûriyetindeyiz. Komitemiz ta'limâtına ihtimâm etmeliyiz. Faâl, işgûzâr ve kavî arkadaşlar ilâvesiyle müfrezelerimizi teksîr ve takviye etmeliyiz. Muhâfazâ-i nefis kazıyyesine cehd ve gayretinizi tezyîd etmeli. İntihâbât için tarafınıza bir adam gönderecek idik. Fakat te'hîr olundu.

Reis
Agob Basmacıyan

"Tahrîrât"

Numro

5

9 Kânûn-ı sâni 1913

(Hacıhabibli) Müfrezesine:

Çokdanberi mektûbunuzu alamadık. Türkiye'nin giriftâr olduğu fevkalâde buhranlı vaziyet-i hâzırası, bâ-husûs Ermeni mes'elesinin tekrar mahâfil-i siyâsiyyede mevzû-i bahs olması ezhân-ı umûmîyyeyi şiddetle işgâl etmektedir. Ufk-ı siyâsetde nâgehân, zuhûryafta olacak fırtınalara delâlet eden mezâlim-i sehabpâreler peydâ olmasına karşı gayet mütebassır ve müteyakkız bulunmamız iktizâ ediyor. Biz Ermeniler ve bâ-husûs Hınçakyanlar, müteyakkız ve mütebassır olarak fa'âliyetemize germiyyet vermeliyiz.

Reis
Agob Basmacıyan

“Tahrîrât”

Numro

12

11 Mayıs 1913

İstanbul Hey'et-i Merkeziyesine:

Ermenice bilmeyip de Türkçe söyleyen kurâya tevzî' edilmek üzere onbeş aded ta'limatnâme ve onbeş aded de program gönderilmesini ihmâl etmeyiniz. Kürd dağı cihetlerindeki Ermeni köylerinde haylice müfrezeler teşkil ettik. Onların tanzîm ve idâresi için de bir me'mûr-ı mahsûsa ihtiyaç vardır.

Reis
Agop Basmacıyan

“Tahrîrât”

Numro

13

Kilis

11 Mayıs 913

(Yoğunluk) Müfrezesine:

Oİ taraflara rüfekâmızdan birinin yakında i'zâm edileceğini akdemce yazdık ise de ahvâl-i siyâsîyyenin vahâmetinden dolayı bu teşebbüsümüz akîm kaldı, ve şimdiye kadar bu vaadimizi îfâ edemedik. Fakat, bu vaadimizi unutmadığımızı da emin olunuz. Her vakit sizi düşünmekte ve merkeze de ihbâr-ı keyfiyyet eylemekteyiz. Vaadimizde sâbitiz, ancak; münâsib zamana muntazırız.

Meclisimiz, Temmuz'da be-heme-hâl rüfekâmızdan birinin tarafınıza i'zâmı îcâb eden ıslahatı îfâ etmesi hakkında te'kîden bir karar daha verdi. Binâ-en-aleyh bir buçuk ay kadar daha bekleyiniz. Arkadaşlar nâ-emîn bulmasınlar. Ahd etmiş olan Hınçakyan askerleri fa'âliyetlerinde ber-devâm olsunlar size lüzûmu olan ta'limâtı oraya gelecek olan arkadaşdan alacaksınız. Şimdi haber ediniz.

“Tahrîrât”

Numrosu
15

27 Mayıs 1913

Kilis'den Ayntab Şu'besine

Türkiye Hey'et-i İdâresinin “5” ve Merkez-î Umûmî'nin “10” numrolu tebliğâtını şüphesiz almışsınızdır. Bu tebliğâtlarda İstanbul Kongresi'nin bu sene temmuz veya ağustosta Varna'da ictimâ' edeceği bildirilmektedir.

Hey'et-i İdâremiz bu kongrenin ehemmiyet-i fevkalâdesini nazarı dikkate alarak ayrıca şu'bemiz nâmına bir murahhasın i'zâmına karar vermiş ise de masârif-i râhiyye olan yirmi liranın tedârîki bir emr-i müşkil olduğundan şu'benizin şu'bemizle bil-iştirâk ve Haleb Şu'besi de dâhil olduğu halde üç şu'beden hemen bir murahhasın intihâbıyla Varna'ya i'zâmı münâsib görülmüş olmakla bu bâbdaki mütâla'anızın serî'an ilk vâsita ile bildirilmesi.

“Tahrîrât”

Numrosu
18

8 Temmuz 1913

Kilis'den (Hacıhabibli ve Yoğunluk) Müfrezelerine:

Bu tahrîrâtımızla size rüfekâmızdan (Giyork Nalbandyan)'ı takdîm ederiz. Mûmâ-ileyh müfrezelerinizde icrâ edilecek ıslahât ve vezâifinize dâir salâhiyet-i vâsiayı hâizdir. Tebliğ edeceği mevâddı noktası noktasına ifâya mecbûrsunuz. Masârif-i râhiyyesini bit-tabî düşünürsünüz.

“Tahrîrât”

Numrosu
25

13 Ağustos 1913

Kilis'den Ayntab'a:
Rahib Sahak Mumciyan'a:

.....
Bizim tarz-ı fa'âliyetimiz sizce ma'lûmdur. Zulûmdîde Ermenilik için komitemiz bütün kuvvet ve iktidârını sarf ve fedâ edecektir. Komitemizin bu maksadına iştirâk etmiş olduğunuzdan oralardaki yeni teşkilât mûcibince teşekkül eden müfrezelerle teşrîk-i mesa'î ediniz ve onlara peder-âne nasâyihinizle teşvîkâtda bulunmanızı ricâ ederiz

“Tahrîrât”

Numro
26

13 Ağustos 1913

(Süveydiye) Hınçak Komitesi Hey'et-i İdâresi A'zâlarına:

Arkadaşlar:

Meclis idâre a'zâlığına intihâb olunmanızla mukaddes bir vazife başına geçtiğinizi istihbâr eyleyerek ziyâdesiyle mesrûr olduk. Hey'et-i faâleden arkadaşımız Giyork'dan aldığımız ma'lûmâta göre intihâba olan liyâkatınız müberhen olmakla tebrik ve tasdik ederiz.

Fakat! Maksada vusûl vazifeyi elde etmekle değil, fedâkârâne hizmet, ciddî gayretle kâbil olacağı sizce de malûm bir hakikâtdir. Şu halde tâlî'i elinize teslim olunan felekzede Ermeni milletinin ihyâsı ve kesb-i kuvvet eylemesi için menfaat-i umûmiyeyi menfaat-i husûsiyenize, kat kat müreccah tutacağınıza kat'îyyen emin olduğumuzu kemâl-i sürûrla beyân ederiz. Bâ-husûs verdiğiniz kararlar mesrûriyetimizi bir kat daha tezyîd etti. Lâkin kararlar ne kadar parlak , ne kadar hayat-bahş olsa kâğıt üzerinde kalmağa mahkûm buldukça, netîcenin fâideden ziyâde mazarrat, kuvvetden ziyâde, zaaf tevîd edeceği sizce de malûmdur. Verilen kararlar tatbîk edilmeli. Muvaffakiyetin başlıca şerâitinden biri de budur. Komitemizin oradaki teşebbüsâtı hakkında her aybaşı idâremize ma'lûmât i'tâ etmeniz meşrûtdur.

Ermeni hicretinin günden güne ne derece vahim bir şekil aldığı şimdiki kadar gazetelerden veya başka menâbi'den istihbâr etmişsinizdir. Bunun Ermeniler için ne derece mühlik bir vak'a olduğu Türk Hükûmetince Ermeni mevcûdiyetine kîtâl kadar şiddetli bir darbe olduğu aşîkârdır.

Bu, Ermeni meselesini suya düşürmek için Türklerin çevirdiği bir plân olduğundan, o taraflarda zuhûru muhtemel hicret meselesinin bir saat evvel basdırılmasına elden gelen gayretinizi esirgememelisiniz.

Milletimizin bekâ-yı-zîr olmasını arzu eden herhangi bir Ermeni evvelâ şurasını bilmelidir ki, millet, millî duygu, millî muhabbet ile bekâ bulabilir. Hiss-i millîyetden mahrum bir millet aynı zamanda yaşamaktan da mahrumdur. Milletin bekâsına en büyük vâsıta, en zarûrî çâre olan millîyet duygusunu te'mîn için çocukları millî mekteplerde okutmalıdır. Şu halde masumlarınızı Amerikan kolejlerine müesseselerine göndermek mahzan cinayettir. O mekteplerde hissiyât, ruh yok. Ciddî ta'lîm, fedakâr Ermeni hazırlayan mekteb istiyor iseniz, işte Kilis mektebiniz (Kilikyan Koleji).

Hicret hakkındaki bahsimizden ahvâl-i hâzıra hakkında bir fikir edindiniz zannederiz?

Ermeni meselesinin, bütün Avrupa matbûâtını ve siyasiyyûnunu işgâl ettiği bir zamanda tâbî'i olduğumuz Türk Hükûmetinin bize karşı tutunacağı meslek ne olabilir?

Bu pek derin mesele olmayıp, hicret meselesinden kolay istihrâc olunabilir.

Sevgili arkadaşlar: Gâyet nazik dakikalardayız. Bulduğumuz saatler Ermeni zulmünü ta'yîn edecektir. İmdi müdâfaa-i nefis için her vakit imdâd dileyebileceğimiz iki büyük kuvvet (yukarıda Allah, aşağıda silâh) dır. Bütün hayatımızda bu sizin için bir düstûr olmalıdır.

“Tahrîrât”

Numro
10

Kânûn-ı sâni 914

Refik Tanilyan'a:

Geçenlerde kıraathânemizde nîfâk mûcib münâsebetsiz birtakım sözlerin üzerine sana edilen ihtârâta rağmen yine aynı münâsebetsizliği tekrar ettiğinden Hey'et-i İdâremiz kararıyla sana son defa olarak ihtâr-ı kat'î veriyoruz. Kabul edersen ne âlâ, aksi takdirde

Basmacıyan

5 Kânûn-ı evvel 913

Yedi numaralı tamiminizi aldık. Vakâr-ı şahsî unutulmuş komitenin zaafına sebebiyet vermekte olan bu gibi mugâyir-i nizâm icrâât ve harekâtına meclisimiz beyân-ı teessüf eder.

Evvelâ şunu bilmelidir ki Hamidlere, İzzetlere serfûrû' etmeyen ve darağaçlarından havfetmeyen Hınçakyan efrâdı, hiç olmazsa şimdi kanun huzurunda olsun menâfi'-i şahsiyesini istihzâr etmeli idi.

İşte beyân-nâme hakkındaki cevâbımız:

Şu'bemiz bundan iki ay akdem kongreye dâvet olunduysa da bu dâveti nazar-ı i'tibâra almadı. Binâen-aleyh şu'bemiz bu kongreye iştirâk etmemiştir.

ایجنڈا درود و نماز انگریز جانب مالک

تعمیر

ایجنڈا درود و نماز

۷۶۸
۷۶۹

مطابق انقسم حضرت
یا سید قضا کی داخندہ کارائی کو بری ستم شدہ نفوس احوال و عطا نہ حضرت اور خیرہ کو نذر برہہ ما سورہہ
بعضہ معلومہ بہرہ بی جاویں انسان درتہ صورتہ مظلوم یعنی قومانہ اندری جو طبعاً اور زہ لفاً تقسیم قسطنی
اصحاب بردارہ حضرت مسدود الکریم .

ایضاً دیکھیں
قراردار

A	۷۱-۳۶۷۱
D	۵۳۲
F	۲۱

اور اسے لکھو کی | ۷۶۸
۷۶۹

Üçüncü Ordu Kumandanlığı Cânib-i Âlîsine

Âtûfetlü Efendim Hazretleri

Pasinler kazası dâhilindeki Ermeni köyleri sekenesinin tefahhus-ı ahvâl ve harekâtı zımında o cihetlere gönderilen me'mûrdan ba'zı ma'lûmât-ı mühimmeyi hâvî alınan varaka sûreti manzûr-ı 'âlî-i kumandânîleri buyrulmak üzere leffen takdîm kılındı. Ol bâbda emr ve irâde hazreti men-le-hûl emrindir. 22 Şevval 1332 ve 31 Ağustos 1330

Erzurum Vâlî Vekili
Defterdar

اصحی اردو قلمخانہ لکھنؤ صاحب عالیہ

سید احمد علی

۲۰۶۷۱
۶۵

عقودتو انجم مقفزی

یا سید قضا سنک بوز وین قریب سید جوارنگ کاٹھ ساڑ ایسی قریب لی سکے سنک نفیص احوال منزندہ اور جہتہ کوندرے
اورک سبوی بویس مکرلفتن بعضہ معلوماۃ عادی آسانہ درقم صورتہ منظر عالی قومانڈاری بیرونہ اوندرہ لفظاً نقیہ
وضدہ جمانہ کورج باحققہ مقتضای سنک ایضاً منزندہ قضا و کور۔ قلمخانہ ایضاً تیلفات ارضیہ اطفالہ اولیابہ اسرارہ
مفت سہ لاکر کور۔

انجم مقفزی
دفتار

۱۱/۱۱/۱۱

A	۱۱-۳۶۷۱
D	۵۲۲ (26)
F	۲۱۱

اور اہل لکھنؤ
۱۱۷

تعمیرت

دوسرہ بولتہ نامادہ کرکے دیوان شرف سید سنک درکے
نفاذ دہ قور ایسے اورق نقد سائلت خدمہ۔ دوسرے کونک
ار بندہ خود کلامہ اشار ایچکے واری کدی طرف خدمہ
اب دیوان شرف نامادہ اناطول شرف ایسے نامادہ بنیا
واقعات بنیادہ و صورتہ اور ڈھنڈہ مذکورہ کونک
نفاذ ایسے جمیع مقصدی کونک نامی رسمی و قریبی ایسے ایسے
بوسقہ چونکہ ہوجہ نامہ عرفیہ رولہ ایسے ہوجہ
کدی طرف جمیع ایچکے و رولہ قاری ار بندہ اسے اوایمان
برجوبتہ نام عرفیہ ار بندہ نام ایچکے نامہ بنیادہ
دیوان شرف ہوجہ نامادہ اور کونک نامہ بنیادہ
ار بندہ اصغر دوار پورس قریب و رولہ نامادہ
بنیادہ نامادہ دیوان شرف نامادہ

تعمیرت
تعمیرت
تعمیرت

۱۱/۱۱/۱۱

Üçüncü Ordu Kumandanlığı Cânib-i Âlisine

Âtûfetlü Efendim Hazretleri

Pasinler kazasının Bozvıran karyesiyle civârında kâin sâir Ermeni karyeleri sekenesinin tefahhus-ı ahvâli zımında o cihetlere gönderilmiş olan sivil polis me'mûrluğundan ba'zı ma'lûmâtı hâvî alınan varaka sûreti manzûr-ı âlî-i kumandanîleri buyrulmak üzere leffen takdîm kılınmış ve mündericâtına göre bi-t-tahkik muktezâsının îfâsı zımında kazâ-i mezkûr kaymakamlığına îfâ-i teblîgât olunmuş olmakla ol bâbda emr ve irâde hazret-i men-leh-ül-emrindir.

22 Şevval 1332 ve 31 Ağustos 1330

Erzurum Vâlî Vekili
Defterdâr

Rusya'da bulunduğum esnâda gerek vilâyât-ı şarkiyye mes'elesinin ve gerekse Kafkasya'da zuhûr eden ufak tefek mesâilin hallinde Rus Hükûmetinin Ermenilere fevkâlâde istinâd eylediğini ve onları kendi tarafına celb ile vilâyât-ı şarkiyye nâmını alan Anadolu-yı Şarkî'de istediği zamanda bir kıyâm ve iğtişâş çıkararak bu sûretle umûr-ı dâhiliyyemize müdâhâle ve hükûmetimizi tazyîk edebilmek maksadını güttüğünü resmî ve gayr-i resmî işitmiş idim. Bu maksat için pek çok para sarf eden Rusların Ermenileri her halde kendi tarafına celb eylediğini ve Ruslara karşı Ermeniler arasında uyanan bu meclûbiyyetin bizim taraf Ermenilerine de sirâyet eylediğini de yine Petersburg'da bulunduğum son zamanlarda öğrenmiş idim. Bu sebeble Pasinler kazası dâhilindeki Ermenilerin ahvâline dâir polis tarafından verilen raporları şâyân-ı dikkat bulduğum gibi bütün vilâyât-ı şarkiyyedeki Ermenilerin kısm-ı a'zâmının da aynı his ve fikre tâbi oldukları şüphesizdir. Birinci Şu'beye tevdî olundu. 1 Eylül 330

Erzurum Vilâyeti
Tahrîrât Kalemi

Bundan beş altı gün mukaddem Pasinler'in Komasur, Bozviran, Velibaba, Aliçehrek karyelerine gidip tahkîkâta ibtidâr olundu. Şöyle ki: Bundan iki sene evvel yüz bir sene mahkûmen Sibiryâ'ya göndermiş olduğu Gümrü Ermenilerinden Aramays nâmındaki fedâî başını şimdi terhis ederek Kars'a göndermiş ve orada Ermenilerden birçok çete yazarak birlikte Seynihan kordonuna gelip onlardan on on beş kadar tebdîl-i kıyâfe ile ya'nî Pasin köylülerinin elbiselerine lâbis olarak kurâlara göndermiş; köylülere vaz'-ı nasîhat olarak, sizler Osmanlıya yardım etmeyiniz. Aramays diyor ki Rusya devleti bize va'ad etti. Kars'tan Âl-î Osmânî ülkesinde nereye kadar gider isem oraya kadar size beylik vereceğim. Bu karyelerde ne kadar Ermeni var ise Aramays nâmını işittiği gibi Aramays tarafına geçmek fikrindedirler. Hattâ Hamid Ağanın çetesine yazılan Komasur karyesi Ermenileri Aramays'dan aldıkları cevâb üzerine almış oldukları esblerini geri vererek çeteden çıkmışlardır. Ve Aramays yine nasîhat olarak sizler Osmanlıya yardım ederseniz Rusya'nın Kars cihetinde Ermenilerden çok başka millet yoktur. Siz gidip kendi milletinizin canına, malına nasıl hıyânet edersiniz. Ve Rusya'nın müşirlerinden Loris Melko'nun oğlu ihtilâl çıkarmak için Van'a gitmiştir. Ve ta'lîmâtı verilmiştir ki Osmanlı Rusya'ya taarruz etmedikçe sizlerden bir ihtilâl zuhûr etmesin. Her ne zaman ki Osmanlı harbe başlar ise siz de o sıra ihtilâl çıkarınız. Ve askere de gider iseniz üçte biriniz gidin. O da Rusya'ya taarruz etmeyiniz. Ve Erzurum Murahhashânesine Komasur'dan üç adam gönderilmiştir. Cevâb gözlüyorlar. Murahhas ne emrederse o yolda hareket edeceklerdir. Ve Aramays'ın yazmış olduğu çetelerin birçoğu da Pasinler ve Ova Ermenilerinden olduğu ve beher köyden de kırk elliser kişi gittikleri ve binâen-aleyh Seynihan kordonuna da bir küllî esliha ve mühimmat Aramays tarafından götürülmüştür. Geliniz bu silâhları götürünüz. Bunların bir kısmı muvâfakat etmiş ve bir kısmı da muvâfakat etmediklerinden dolayı Bozviran karyesinden Keşiş oğlu meşhur komite başı Bediros iki gün mukaddem Seynihan'a silâh için veyahud adam geçirmek için gittiği ve bâlâda zikrolunanların cümlesi tahkîkât-ı mevsûkadan olduğu gibi Rusya'nın şu sırada mağlûbiyet haberleri işitildiğinden fevkâlâde hâl-i me'yûsiyyette oldukları zavâhir-i hallerinden anlaşılmıştır. Ve evvelce arz eylediğim vechile aşîret alayları sıdk-ı sadâkatle vatana çalışacakları arz olunur efendim.

31 Ağustos 330

Sivil Me'mûr
Mehmed Nuri

تجیسی وایسی رطوبتی کلمه سرود ۵/ ۱۴۰۰ / ۲۰۰۰ تاریخ بنده

مملکت -

ارسی قنقدی اره سنده حون کوندره دیزبه قره اجا ایله تکیفات
 عرب اعلیٰ قدار سکونه واطقندی محققه ایتمک و عرب اعلیٰ پیری
 اردو کی ازادک سوهلریه وکمه طرفه الجا ایله در دوز ایریری
 سکونت واطقندی محققه اردو وزیر صعبه ایتمک سولوب جته حاله
 کچرک مواردت دناسبات اشغال ایله مرکزنده برکتیق اشغالات
 موقوفه موقوفه سنه اولدین سوهلریه قنقدی بید بکند -

A	4-3671
D	522
F	28

تجدید معلومات عالیله داری ایله
 برکتیق موقوفه ایتمک

عبد
 محمد

Bitlis Vâlisi Mustafa Beyden mevrûd 5 Eylül 330 târihli şifre mahlûlûdür.

Ermeni mütefekkirîni arasında son günlerde verilen karar, icrâ edilen telkînât harb îlânına kadar sükûnet ve itaatlerini muhâfaza etmek ve harb îlân edilirse ordudaki efrâdın silâhlarıyla düşman tarafına ilticâ eylemeleri ve ordumuz ilerlese sükûnet ve itaatın muhâfazası ve ordumuz ric'at ederse silâhlanıp çete haline geçerek muvâredât ve münâsebâtı işgâl eylemeleri merkezinde bulunduğu istitlâât-ı mahsûsa-i mevsûkaya müstenid olduğu Muş Mutasarrıflığından bildirilmiştir.

Şu'bece ma'lûmât hâsıl
olmuş ve îcrâ-yı îcâbı
zımında Birinci Şu'be'ye
tevdî' edilmiştir.

İkinci Şu'be Müdri

خلاصہ

ذاتی کتب خانہ
مختار علی
عدد

اساتذہ کرام کے لیے

A	1000
D	1000
F	1

شعبہ
نمبر ۶۱۴

رہنما ہفت روزہ
۴۴ جون ۱۹۹۰ء تاریخ ۵۹۹ نوروزی نفاذ نامہ زید۔ خویاں نفاذ نامہ دیباہ علی مارہرود
سزا کی خانہ سندہ الہدہ ابیدہ اورانہ ابو بونون مائتہ زجھنی عادی بولیس مدبر نفاذ نامہ
نوروز ادنامہ دفرہ نوروزی احوال عامہ رپورٹ نفاذ تقسیم فاضی اولیادہ ادارہ نفاذ نامہ
۴۴ جون ۱۹۹۰ء
والی

دیا بکریا ملک دیروک یان ستراقہ عمار اوراد

رہنما تیب

A	1-124
D	1094
F	1-5

۱
اولیٰ یزید یازلسہ بہ ستراقہ زوی درگہ بہ لفظ اولیٰ یزید یازلسہ کسی غریبہ عمارت قریب عمارت
شرقیہ ~~موجود~~ قریبہ قریب یازلسہ اولیٰ یزید یازلسہ لفظ اولیٰ یزید یازلسہ آبا قدوس
ارشدہ شکیو انیہ کرورہ قدرتہ خفی تیارہ ورنہ نہ جانہ ذکر امید کہ افسوس لارہ شہ اولیٰ
عبادتہ . . . ایکوفا اویچ یازلسہ خودہ بلیہ تفسیر بہ روس یونیاہ آدرہ انجیس
دیاریہ یونیاہ صرف جینہ تہ مدینہ یازلسہ کوچہ نہ کتہ آتہ عکہ کدینہ جیہ انجیس
یازلسہ ایکوفا لفظ اولیٰ یزید یازلسہ اولیٰ یزید یازلسہ عتیقہ فرقہ میر یازلسہ تیب
فرد مدینہ یازلسہ .

فرد
۱

۲
افضل یازلسہ ~~یازلسہ~~ قریبہ اولیٰ یزید یازلسہ آدرہ ترویج انجیس لفظ اولیٰ یزید
قریبہ ~~یازلسہ~~ اولیٰ یزید یازلسہ اولیٰ یزید یازلسہ آدرہ آریو بہ نہ کدینہ وارنہ تفسیر لفظ اولیٰ
گفتم قریب لفظ اولیٰ یزید یازلسہ جیہ اولیٰ یزید یازلسہ بہ ستراقہ اولیٰ یزید
جیہ ستراقہ لفظ اولیٰ یزید یازلسہ بہ ستراقہ لفظ اولیٰ یزید یازلسہ
قاریہ ستراقہ لفظ اولیٰ یزید یازلسہ بہ ستراقہ لفظ اولیٰ یزید یازلسہ .

۲

۳
جیسے برصہ فطرتہ ورنہ اولیٰ یزید یازلسہ اولیٰ یزید یازلسہ عبادتہ
بہ اجتناب برصہ فطرتہ ورنہ اولیٰ یزید یازلسہ اولیٰ یزید یازلسہ عبادتہ .

۳

۴
بہ اجتناب اولیٰ یزید یازلسہ اولیٰ یزید یازلسہ اولیٰ یزید یازلسہ اولیٰ یزید یازلسہ
دوہام خدیجہ کہ برصہ جیہ اولیٰ یزید یازلسہ اولیٰ یزید یازلسہ اولیٰ یزید یازلسہ
کوچہ اولیٰ یزید یازلسہ اولیٰ یزید یازلسہ اولیٰ یزید یازلسہ اولیٰ یزید یازلسہ

۴

۵

تایید اہمیت شہادتہ

۶

عادی بہ ستراقہ لفظ اولیٰ یزید یازلسہ

۷

۸
فقیہانہ دیاریہ ستراقہ لفظ اولیٰ یزید یازلسہ اولیٰ یزید یازلسہ اولیٰ یزید یازلسہ
یازلسہ لفظ اولیٰ یزید یازلسہ اولیٰ یزید یازلسہ اولیٰ یزید یازلسہ اولیٰ یزید یازلسہ

۸

شاید اهمیت دهد - عادت دگرگونی بی پایه فضاحت باشد.

عادی قولم عبارت قرینه عبارت -

۱۰. بر فرض شایسته ایست برقراری
۱۱. برافت افسان قوی ایست بر تازگی بی سیرگی
۱۲. قطعه میگذرد نظیر آینه در ... هرگز در [آینه برآید] عهد استغناء از سید ختم برلقه در ...

اهمیت بر تازگی بی سیر عبارت -

۱۳. حلیه هر نشانی سرچشم آفت بازگردد بر نفس نامور که طاعت تو تویه
۱۴. ترتیبی تکلیفیه مربوط ایندی در جوره بر تکلیف اولی محمد - و باز در
حلیه هر نام آتده طاعت تو تویه ترتیبی راز تالیس نفس نامور اولی
تقد [از قاریزید افکاره برآید] < [تدبیر بی سخن
و حال دارر
و عاقله ترتیبی] < [احتمال صحت ایمنه هاست] مفرد -

سپهر ادواته ایک دره حلیه فایح اولی -

A	1-124
D	1024
E	1-6

باشوی -
تقریباً تعمیم ایست
دیده ایمنه کویز کزاده حای صوره یعنی عقوبت کوزه حای - کوزه زک در
ترتیب اولی کویز نهاده در ... یرویا غنا اوج منقده قوی و نظم - سالی اولی
به تکلیف حیدر نهاده کویز در ... شواک بولا معلم اولی حلیه هر نامور بود - حرف
برقعه تکلیف - از نذر در بی سیر و غیره حای غنا و در نذر اینر حای نامور
بولنده عهد در نذر استی - در نذر حای ترتیب و حیدر اصحاب حای و کویز -

۱۵. شاید اهمیت برش بود - بلا بازش سیر برتر طرزه ابرینه بازگشت.

۱۶. الکلیوم دایمی بازگشت بلفظ از نذر عبارت -

۱۷. نظر غنا حیدر حلیه بازگشت بر از نذر عبارت -

۱۸. اولی ایست بیان بر قیام و تازگی ایست که هر چه ی بازگردد - تقریباً حیدر نذر کوزه به حیدر قرار و حیدر

۴۱ ارغنی معدله ضمیمه سیده قهوه تیه چیده حیانت بر قریه که ترجمه سید برده آید : [آرشیو]
 اگر ای اولیاده سیدم نزل که ما سیده دینه فخریه قوم غزاة لربنا ایتم . قدومه دسوسری
 قبول ایتم [.....]

A	1-134
D	134
F	1-7

۴۲ مغاره شایه ایتم اطیاب بگوید

۴۳ ضعیف قیامه سزنی قریه بر قریه . دوزخ فخریه ای با فخریه آفندیه قاریه سکر دار .
 مغاره بطبع اتمام واقعه ای که آید یا سلاطین سلاطین سلاطین سلاطین سلاطین سلاطین .
 رسوله آغریه میا فخریه

۴۴ سینه سالیه ترتیبه بنامه روز در ایتم در

۴۵ ایتم مغاره حاد بر ایتم

۴۶ تورا قف یازمه بر ایتم با خد

۴۷ سالیه نوزده نهم سید ایتم در

۴۸ سالیه سببانه حاد بر ایتم

۴۹ ~~سالیه~~ دافندلان یازمه سقیه حاد بر ایتم
 بر ایتم سالیه ایتم و رانه یازمه و قیامه آریام نشت کج ایتم
 سکر سکر ایتم مع سکر سکر طرور

۵۱ کرم دیار سید فخریه سزنی سزنی سزنی سزنی سزنی سزنی سزنی سزنی سزنی سزنی
 اقلان بر ایتم

۵۲ بر قریه که سزنی سزنی سزنی سزنی سزنی سزنی سزنی سزنی سزنی سزنی
 وای دیار سزنی

۵۳ هزایه آیز دافندلان سزنی سزنی سزنی سزنی سزنی سزنی سزنی سزنی سزنی سزنی

۵۴ غنایه سزنی سزنی سزنی سزنی سزنی سزنی سزنی سزنی سزنی سزنی
 کرم ایتم سزنی سزنی سزنی سزنی سزنی سزنی سزنی سزنی سزنی سزنی

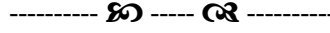
۵۵ [صورت نامه ایتم دولا ایتم] ترانه سید اقلان یازمه بر ایتم

Diyarbakir Vilâyeti
Tahrîrât Kalemi

İstanbul Divân-ı Harb-i Örfisi Hey'et-i Tahkikiyesi Riyâsetine
Reis Bey Efendi

24 Eylül 330 târihli ve 594 numarolu telgrafnâmeyle zeyldir. Taharrîyyât neticesinde Diyarbakirli Mardirosyan Setrak'ın hânesinde elde edilen evrâk ile bunların meâlen tercümesini hâvî polis müdüriyetinden bâ-müzekkire tevdî' olunan defter sûretiyle merkûmun ahvâline ait rapor leffen takdîm kılındı. Ol bâbda irâde efendim hazretlerindir.

26 Eylül 330
Vâlî

Diyarbakirli Mardirosyan Setrak'a âid evrâk ve mekâtîb
Numro

1. El yazısıyla yazılmış bir şarkı defteridir ki baş tarafında mürekkeble yazılmış kısmı Gramyan'a ait Türkçe ibâreli şarkıdır. Kurşun kalemle yazılmış olub kenarları çizilen şarkılar kâmilen ihtilâl çıkarmak, ayaklanmak, Ermenistan teşkîl etmek, Kürdleri kahretmek, Hınçakyan kahramanlarının menâkıbını zikretmek gibi ihtilâlkârâne teşebbüslerden ibârettir. İçerisindeki üç parça kâğıttan birisi Tiflis'de Bedros Perosyan adresini, ikincisi Diyarbakir Protestan Maârif Cemiyeti damga ve mührünü hâvî olup, köylerine sekiz kişi atlı asker geldiğini ve Hamid Ağa ile Hüseyin Çavuş'un iyilikleri nazar-ı dikkate alınmaya lâyık olduğunu, üçüncüsü Ermeni marşı olup muhteviyâtı hareket-i milliyeyi teşvîk ve teşcî' husûslarından bâhistir.

2. İmzâsız yazılmış kâğıt olub, karısı Müslüman olub bir şeyhin yanındaki adamla tezvîc ettiğinden dolayı kocası karısına hitâben kendisi de Müslüman olduğundan o adamdan ayrılıp yine kendisine varmasını teklif eylemektedir. Kâğıtta karı tarafından verilmiş cevâblar olub, beni Kürd kaçırmadı, ben Müslüman oldum, ona vardım sözleri de mündericdir ki bu bir mektûbtan ziyâde karı-koca arasında teâtî edilen mektûblardan çıkarılmış bir hülâsa olsa gerektir.

3. Ehemmiyetsiz bir hüsn-i hat, şakî defterinden ve İngilizce, Ermenice ba'zı ta'lîmlerden ibârettir.

4. Yine ehemmiyetsiz bir hüsn-i hat ta'lîm defterinden ve içinde ba'zı meşâhir-i terâcim ahvâllerinden ibârettir.

5. Bir kısmı ehemmiyetsiz olup altı çizilen satırların tercümesi ber-vech-i zîrdir: (askerin haberini bir gün muhtar getirdi. Bizi sakladılar ve burada garib kimse yoktur cevâbını verdiler, sonumuz ne olacak meçûldur. Ben hırsız gibi dükkâna gidiyorum. Onları gördüğümde saklanıyorum. Ne yapacağımızı bilmiyoruz. Şaşırılmışız) 5 Ağustos 1914. İmzâ: Kızkardeşiniz Kadar Yağlıcıyan.

6. Şâyân-ı ehemmiyet bir şey yoktur.

7. Âdî bir masraf pusulasından ibârettir.

8. Hınçakyan Diyarbekir Şu'besi mührünü hâvî bir dâvetiyedir ki tercümesi ber-vech-i âtîdir: (Sevgili arkadaşlar, Teşrîn-i sâni 1909 dokuzuncu pazartesi günü akşam saat on buçukta berâ-yı müzâkere hazır bulunmanız mercûdur.)

9. Şâyân-ı ehemmiyet değildir. Aile ve gönderilmemiş para husûsâtından bâhistir.

10. Âdî Türkçe ibâreli türküden ibârettir.

11. Bu dahi şâyân-ı ehemmiyet olmayan bir türküdür.

12. Yazanın imzâsını muhtevî olmayan bir tiyatro piyesidir ki tasavvur edilen bir Selim Şah'ın zamanını göstermekte ve Ermenilerin zulm, sefâlet, kahtlıktan çektiklerini tasvîr eylemektedir. Sonu da (Âsâyiş berkemâldir) cümle-i istihzâ'kârânesiyle hitâm bulmaktadır.

13. Ehemmiyetsiz bir tiyatro piyesinden ibârettir.

14. Salîb-i Ahmer teşkilâtı serlevhası altında yazılmış bir nizâmnâmedir ki Taşnaksütyun Komitesi teşkilâtına merbût ikinci derecede bir teşkilât olmak muhtemeldir. Daha ziyâde Salîb-i Ahmer nâmı altında Taşnaksütyun Komitesi, merâkiz-i tâliyesi nizâmnâmesi olmak ihtimâli vardır. Maksud 1 (Ermeni kadınlarının efkârını yükseltmek), 2 (kendilerine şahsî ve ailevî terbiye vermek), 3 (istihsâl-i hürriyet için çalışmak) husûslarıdır. İşbu evrâkın ilk dört sahifesi zâyî' olmuştur. Beşinci sahifesinden itibaren başlıyor.

Muhteviyât-ı ta'mîk edilince toplanan paraların Taşnaksütyun teşkilâtı merkezlerine gönderileceği ve para için kimsenin merkezden hesap soramayacağı cihetleri de göze çarpıyor. Gündüzleri dersler tertîb etmek, geceleri nutuklar vermek, hâsılı propaganda ederek milletin hukûkunu muhâfazaya sâi olmak bu teşkilâtın cümle-i vezâifinden görülmektedir. Şu halde bunun ma'lûm olan Salîb-i Ahmer'le bir alâkası yoktur. Sırf bir komite teşkilâtıdır. Ermeni mağdûrîn-i siyâsiyyesine ve çeteler müsâdemâtında sakat kalan ve vefât edenlerin ailesine yardımda bulunmakta cümle-i vezâifinden gösteriliyor. Diğer aksâmı tertîbât ve sûret-i ictima' vesâireyi muhtevîdir.

15. Şâyân-ı ehemmiyet bir şey yoktur. Yılbaşı münâsebetiyle bir kız tarafından ebeveynine yazılmıştır.

16. İngilizce ve Ermenice yazılmış bir lûgât defterinden ibârettir.

17. Fotoğrafçılık hakkında yazılmış bir defterden ibârettir.

18. Evveli olmayan perâkende birkaç defter yaprağıdır ki mecmû'ı yedi yapraktır. Muhtevîyatından anlaşıldığına göre bir cemiyetin karar ve toplanan îânelerini câmi'dir. Toplanan para mecmu'ı üçbinbeşyüzbir gürüş on paradan ibâret olup, ilk ictimâ'ında reis-i evvel Dikran Sabuncıyan ve reis-i sâni de Hagogyan'dır. Bagdasar Haroslyan a'zâdır. Diğer bir ictimâ'da Hosib Diyagyan reis-i evvel ve Nalbandyan reis-i sâni ve Bagdasar Köroğluyan Sandûk-kâr intihâb olunmuşlardır. Sâl-i ictima'-ı 1911 senesidir.

19. Bir kısmı ehemmiyetsiz olup altı çizilen satırların tercümesi ber-vech-i zîrdir:

(... Kirkor'la birlikte İskenderiye'ye doğru gitmeye hazırlanıyoruz..... İskenderiye'de yakında buluşacağımızı ümîd ederiz. Mektûbun cevâbını muhakkak yazınız. Eğer Setrak Viranşehir'e gitmişse çabuk geri getirin bir dakika gâib etmeksizin İskenderiye'ye doğru yola çıkmalı sonra pişmân olunur. Bizi mes'ûl etmeyiniz. Türklere de üç taş atın (tahkîrden kinâye olsa gerek) imzâ... Doğu Mardiroşyan ba'del imzâ: Kaçınız kaçınız Osmanlı memleketinden kendinizi kurtarınız!... Mürselün ileyh Setrak ve Mıgırdiç Mardiroşyan.

20. Mündericâtı ehemmiyetsiz bir pusuladır.

21. Müfâdı ehemmiyetsiz bir parça kâğıttır.

22. Müfâdı ehemmiyetsiz bir parça kâğıttır.

23. Paskalya tebriğini havî bir karttır.

24. Paskalya tebriğini havî bir karttır.

25. Paskalya tebriğini havî bir karttır.

26. Amerika'dan gönderilmiş ehemmiyetsiz bir karttır.

27. Mündericâtı ehemmiyetsiz bir karttır.

28. Ehemmiyetsiz bir karttır.

29. Tebrik karttır.

30. Bir karttır ki muhtevîyatında New York'a gidip kendisini kurtardığını söylüyor.

31. Paskalya tebriğini havî bir karttır.

32. Şâyân-ı ehemmiyet değildir.

33. Paskalya tebriğini havîdir ehemmiyetsizdir.

34. Paskalya tebriğini havîdir ehemmiyetsizdir.

35. Müfâdı ehemmiyetsiz bir karttır.

36. Müfâdı ehemmiyetsiz bir karttır.

37. Müfâdı ehemmiyetsiz bir karttır.

38. Müfâdı ehemmiyetsiz bir tebrik kartıdır.

39. Müfâdı ehemmiyetsiz bir karttır.

40. Müfâdı ehemmiyetsiz bir tebrik kartıdır.

41. Ergani Ma'den Müdîri Karabet Çireciyan'ın bir kartıdır ki tercümesi ber-vech-i âtîdir: (Arkadaş! Eğer iyi olduğunuzu bilsem nezdinizdeki Mart ve Nisan Hınçak Komite gazetelerini isterim. Teşekkürlerimi ve selâmlarımı kabûl ediniz.....)

42. Müfâdı şâyân-ı ehemmiyet olmayan bir mektûbdur.

43. Hınçakyan marşını muhtevî bir karttır. Ve üzerinde Hınçakyan erbâb-ı ihtilâlinden Arhanyan Kaloş'un resmi vardır. Müfâdı bit-tabî' ittihatla ve ittifakla ileri gitmek âmâl-i millîyeyi saha-i husûle çıkarmak husûslarını teşvîkten ibârettir. Mürselün ileyh Agop Çarşafciyan'dır.

44. Ba'zı muâlecât tertîblerini hâvî defterdir. Ehemmiyetsizdir.

45. Ehemmiyetsiz müfâdı hâvî bir pusuladır.

46. Kolera hakkında yazılmış bir ehemmiyetsiz kâğıttır.

47. Muâlecât defterinin fihristidir. Ehemmiyetsizdir.

48. Muâlecât tertîbâtını hâvî bir defterdir.

49. Millî ve ihtilâlkârâne yazılmış şarkıları hâvî bir defterdir.

50. Bir defterdir ki ser-â-pâ ihtilâlperverâne yazılmış ve vaktiyle Amerika'da münteşir Genç Ermenistan risâlesinde neşr olunmuş millî şarkılarla doludur.

51. Gerçi Diyarbekir Hınçakyan Şu'besinin mührüyle mahtûm bir tiyatro piyesini muhtevî bir defter ise de müfâdında ihtilâlkârâne bir şey yoktur.

52. Bir karttır ki Mekteb-i Sultani İngilizce Muallimi Dikiliciyan tarafından mersûldür. Mürselün ileyh Mardirosyan'a ne havâdisin var diye soruyor.

53. Hezeyânâmîz ve ihtilâlkârâne şarkıları muhtevî bir evrâktır.

54. Ayntap Mektebinde taşla basılmış bir risâledir ki muhteviyatında çalışalım, okuyalım, ileri gidelim, çocuklarımızı Avrupa'ya göndermeyelim kendi memleketimizde okutalım, fikirleri der-miyân olunmaktadır.

55. (Su gibi kan içmek ve ölmek isterim) terânesiyle ihtilâlkârâne yazılmış bir şarkıdır.

56. Kezâ ihtilâlkârâne yazılmış neşâid ve şarkılardan mürekkebdir.

57. Türkçe mefhûmuyla ve Ermenice hurûfâtla âdî şarkılardır.

58. Şâyân-ı ehemmiyet değildir.

59. Ermenice yazı ile Türkçe âdî bilmeceyi muhtevîdir.

60. Bir zarf derûnunda üç parça mektûbdan ibâret olup bir mektûbun şâyân-ı ehemmiyet kısımları ber-vech-i âtî tercüme olunmuştur:

(Genç Ermenistan risâlesinden oraya gönderdik. Muhârebe havâdislerine gelince bundan ne haber?... Gazetelerden çok havâdis alıyoruz. Ba'zıları Almanya galebe çaldı, ba'zıları Fransa galebe çaldı diyorlar. Hangisi doğrudur. Zira: Her iki partiden gazeteciler para almışlardır. Ümîd ederiz ki Almanya mağlûb olacaktır ve arzumuz da bu merkezdedir. Zîrâ Almanya dâimâ Ermeni mes'elesinde bize muâriz bulunmuştur. Son nefesi kimin vereceğini bekleyelim.) Mürselün ileyh Vartanoş Mardirosyan 6 Ağustos 914 Filedefiya (Philadelphia): Mürsel Hanyonoş Mardirosyan (Kadın)

61. Bu mektûbun şâyân-ı ehemmiyet kısımları ber-vech-i zîrdir: (... Hâsılı Osib ve Setrak ile birlikte epeyce görüştük. Yalnız bir şeyden dolayı taaccübde kaldık. Nasıl ki geçenlerde yazmıştım, gönderilen risâlelerden birisinde yazılmıştı ki Diyarbekir'de Hınçakyan Şu'besini kapatmışlardır. Buna dâir cüz'î bir mektûb gönderiniz. Eşyâyı da satıp borçları kapatmışsınız. Nihâyet bu bâbda imzânızla mektûbunuza muntâzırım.)

62. İlâç tertibini hâvî ehemmiyetsiz bir varakadır.

63. Bu mektûbun şâyân-ı ehemmiyet kısımları ber-vech-i zîrdir. (9 Teşrîn-i sâni de gönderdiğiniz mektûbda orada bir Kürd'ün asıldığını niçin haber vermediniz? Her haberi bize îsâl edin. Losik ne vakit Amerika'ya gelecekse onu da bildirin.)

64. Bir sigorta kumpanyasının şartnâmesidir.

65. Ehemmiyetsiz bir kadın mektûbudur.

66. Setrak Mardirosyan adresini hâvî boş bir zarfdır.

67. Müfâdî şâyân-ı ehemmiyet değildir.

Ber-vech-i bâlâ altmış yedi parça evrâkın mühim aksâmının tercümeleri yazılmıştır.

19 Kânûn-ı evvel 330

Mustafa Reşâd

A	//2
D	1627
F	3

خبرنامه

عربی نعتیہ جدید

مجلتہ نجات

پبلسڈ بے سٹیبلشمنٹ

مفتی محمد شفیع

عکڈ

۵۶۶۸۷/۱۶۷۶

دو دنوں اہتمام عقیدہ

دولتہ حدود پر دو کتب خانہ عقیدہ پر اردو کے عقیدہ کے عقیدہ اور لہجہ و سیانہ خاصہ لہجہ دوام ایسے ہی اردو عقیدہ
 اردو کے عقیدہ عقیدہ عقیدہ عقیدہ عقیدہ عقیدہ عقیدہ عقیدہ عقیدہ عقیدہ عقیدہ عقیدہ عقیدہ عقیدہ عقیدہ عقیدہ
 عقیدہ عقیدہ عقیدہ عقیدہ عقیدہ عقیدہ عقیدہ عقیدہ عقیدہ عقیدہ عقیدہ عقیدہ عقیدہ عقیدہ عقیدہ عقیدہ
 عقیدہ عقیدہ عقیدہ عقیدہ عقیدہ عقیدہ عقیدہ عقیدہ عقیدہ عقیدہ عقیدہ عقیدہ عقیدہ عقیدہ عقیدہ عقیدہ
 عقیدہ عقیدہ عقیدہ عقیدہ عقیدہ عقیدہ عقیدہ عقیدہ عقیدہ عقیدہ عقیدہ عقیدہ عقیدہ عقیدہ عقیدہ عقیدہ
 عقیدہ عقیدہ عقیدہ عقیدہ عقیدہ عقیدہ عقیدہ عقیدہ عقیدہ عقیدہ عقیدہ عقیدہ عقیدہ عقیدہ عقیدہ عقیدہ

ذہ ابوالکلام و [تقریب اولیٰ]
 ۱۶
 ۱۵
 ۱۴
 ۱۳
 ۱۲
 ۱۱
 ۱۰
 ۹
 ۸
 ۷
 ۶
 ۵
 ۴
 ۳
 ۲
 ۱

۱۱-۸-۱۱
 ۱۶۷۶
 ۱۳۳۰

۲۲ شوال ۱۳۳۰
 ۱۱
 ۱۰
 ۹
 ۸
 ۷
 ۶
 ۵
 ۴
 ۳
 ۲
 ۱

۱۱-۸-۱۱
 ۱۶۷۶
 ۱۳۳۰

Bâb-ı Âlî
Hâriciyye Nezâreti
Umûr-ı Siyâsiyye Müdiriyyet-i Umûmîyyesi
Mühimme Kalemi
Aded
56487 / 1634

Harbiyye Nezâret-i Celflesine

Devletlü Efendim Hazretleri

Vilâyât-ı hudûdiyemizdeki tedâbîr-i müttehizenin Ermenilerin gayretini kesretmekde olduğu ve siyâset-i hâzıralarına devâm edilib edilmemesi hakkında Ermeniler beyninde ihtilâf-ı efkâr husûsa geldiği ve fedâilerden iki yüz elli kişinin Erivan vilâyetinden Tiflis'e avdet ettikleri ve Antranik'in Çulfa havâlisinde gizli bir yerden Âzerbaycan ve Kafkasya'dan gelen Ermeni murahasalarına riyâset etmek üzere Tiflis'den hareket eylediği ve işbu ictimâ'da aleyhimizdeki harekete germiyyet vermek veya muvâfık bir zamana intizâran fedâî teşkilâtını tehir etmek husûslarında ittihâz-ı mukarrerât olacağı ve karar-ı müttehâzı öğrenmeğe sarf-ı gayret etmekde olduğunun Tiflis Başşehbenderliğinden bildirildiği Petrograd Sefir Vekili Fahreddin Beyefendiden alınmış olan bir telgrafnâmede iş'âr olunmaktadır. İşbu telgrafnâmenin bir sûreti Dâhiliyye Nezâretine gönderilmiştir efendim.

14 Zilhicce 332 ve 21 Teşrîn-i evvel 330

Hâriciyye Nâzırı nâmına
Umûr-ı Siyâsiyye Müdür-i Umûmîsi

----- ۸۰ ----- ۸۲ -----

Bâb-ı Âlî
Hâriciyye Nezâreti
Umûr-ı Siyâsiyye Müdiriyyet-i Umûmîsi
Mühimme Kalemi
Aded

Bükreş Sefâret-i Seniyyesinin 21 Kânûn-ı evvel 1914 târihli ve 425 // 29350 numrolu tahrîrâtı sûretidir.

13 Kânûn-ı evvel 1914 târih ve 404-29312 numrolu tahrîrât-ı âcizânem ile İbrâil'de bulunan birtakım safdil Ermenilerin bil-iğfâl Rusya'ya gönüllü olarak gitmelerini teşvîk ve teshîl eyleyen birkaç Ermeni'nin Polis

Müdüriyyetince tarassut altına alınıp tahrîkât ve tesvîlâtlarına devâm ettikleri takdirde Romanya'dan tard ve teb'îd edileceklerini Emniyet-i Umûmiyye Müdüriyyetinin va'd ve ifâdesine 'atfen arz eylemiş idim. Bu husûsdaki teşebbüsâtın semeresi görölmeğe başlamıştır. Fi-l-vâki' bu defa İbrâil Şehbenderliğinden vârid olan bir raporda eyyâm-ı ahîrede gönüllü Ermenilerin Rusya'ya muhâceretleri tamamıyla ta'til edildiği ve işbu muhâcereti teşvîk için Romanya'nın bilâd-ı sâiresinden şehri mezkûre gelen ser-gerdelerin azîmet ettikleri ifâde olunmuş ve şimdiye kadar Rusya'nın Reni limanına gitmek üzere Kalas'dan vapurlara râkib olan Ermenilerin mikdâr-ı mecmû'ı dört yüze bâliğ olup bunlardan yüz ellisinin İbrâil'den gitmiş oldukları ilâveten serd ve ityân edilmiştir. Bir menba'-ı diğerdan istihsâl eylediğim ma'lûmata nazaran Bükreş'den dahi ekseri Bulgar teb'âsından olan elli kadar Ermeni gönüllü olarak Rusya'ya gitmiştir. İşbu keyfiyet-i hicretin vakt-i zamaniyle önünü almak ve dâire-i sirâyetini tahdîd eylemek için lâzım gelenler nezdinde teşebbüsât-ı lâzimedede bulunulacağı gibi Ermeni mu'teberânından ba'zı zevât tarafından da bu husûsda buradaki Ermenilere nesâyih-i lâzime de bulunulmakta olduğunu arz eylerim. Ol bâbda.

حزب الله
 شوقین

انقره سے حیرت سے جلد سے

سنجد۔

دوہ لوفتسندہ برارینہ برجا اعمال اللہ کے لئے بڑیہ انفقہم مرقومہ خلف اولیٰ بنی سنیہ
 نفع لہم البیہ دکھنجد ونا مورہ ساروہم اجر اللہ قریبات ارضی فرائضت کو عودا بار و سہ سلم
 و ساروہ ظاہر۔ ایلیٰ بنی قریبات دوام اللہ بنی و بنی نہ بنیہ بیدہ بر صبح او برتجی فرزند انفقہ و اللہ
 انفاقہ۔ الزمہ صلوات علیہ ایلیٰ بنی۔ سلطانہ
 شیخی قریبا۔ دو قومانہ ایلیٰ بنی
 ضلع جہا

A	2
D	1021
F	5

نہ ۲۰

۱۴/۱۴/۲۰

بروزہ اسلامیہ ختم و بریلتر

۱۳۳۰
 ۶۸۵۵

۱۳۳۰

مستوفیہ (دربارہ)

دوہ لوفتسندہ برارینہ برجا اعمال اللہ کے لئے

محمد رضا باقری

شماره ۱۰۲۱

انقره در ۱۴ خرداد ۱۳۳۱

دوره لغات فقهیه برادرزاده آری علیا بختیاری برادرزاده و پدری محمد اسفندیار
بختیاری در وقت سابق
خلیج

A	2
1	1021
5	1

۱/۵۳

صی آری بختیاری

۱۳۳۱

۱۳۳۱-۱۶
۱۳۳۱-۱۶

۱۳۳۱
۱۶
۱۳۳۱

۱۳۳۱

۱۳۳۱

دوره لغات فقهیه

Harbiyye Nezâreti
Harbiyye Dâiresi
Şifre Kalemi

Ankara'dan Harbiyye Nezâret-i Celîlesine şifre

Mûsta'celdir

Develi kazasında bir Ermeni'nin bomba imâl eylemekde olduğu birinin infilâkıyla merkûmun telef olması neticesinde tezâhür eylemiş ve hükûmet-i mahalliye ve me'mûrîn-i sâirece icrâ kılınan taharrîyâtda Ermeni mezarlıklarında gömülü barut, eslihâ vesâire zuhûr eylediğinden taharrîyâta devâm olduğu ve neticenin başkaca bildirileceği On Beşinci Fırka Kumandanlığı Vekâletinden iş'âr kılınmıştır. Alınacak ma'lûmat arz edilecektir.

12 Şubat 330

Beşinci Kolordu Kumandan Vekili
Halil Recai

Bir sûreti asâyiş kısmına verilmiştir.

Develi kazasında bir Ermeni'nin bomba imâl eylemekde olduğu

----- 80 ----- 83 -----

Harbiyye Nezâreti
Harbiyye Dâiresi
Şifre Kalemi

Ankara'dan Harbiyye Nezâret-i Celîlesine mevrûd şifre sûretidir.

Develi kazasının Fenese Mahallesi'nde bir avlu derûnundaki Ermeni kilisesi ile mektebinde yirmi bir adet bomba elde edildiği mahallî iş'ârından anlaşılmıştır. Netice başkaca arz olunacaktır. / 15 Mart 331

Beşinci Kolordu Kumandan Vekili
Halil Recai

Aslı asâyiş kısmına verilmiştir.

Develi kazasında Ermeni kilisesinde 21 adet bomba elde edildiği.

کتابخانه مجلس شورای اسلامی

اردوی عالی بود بهمه نوزادان سفی و طالت بینه

کتابخانه مجلس شورای اسلامی

شعبه

عدد

۶۸

درت اتم مغزی

A	1/1	1
D	1049	0
F	2-1	0

درت بول ارنیری حقه آله دروننده آسانه با ساطع تاریخ نوزادان که مورثی انچه حاله نری بزرگه اوزنه لغت تقیم نهمه اوزنه

راهنم ناری

اوجیه اردونامه مغزی مه لاله و کله ای بیا و کله ای ساطع

۱۵
۲-۹-۴

۱۵۸-۱۰۸

۳۰۱

Handwritten signature

Handwritten signature

تخفیف بیدار صقه
بیا صده تبار اجاز
ادیس ایچول اطار
ادیسید

۲۰
۲۵۰۰

در درکار و در نوزادان سفی

فصلنامه در زمینه حقوق مدنی

A	1/1
D	1049
F	2-3

نومرو
 ۲۲۷

- ۱- تعیین راتاً موجود در دردی از دینک منجمله تصویب بر مفسدی باطله
- ۲- تعیین درجه‌های احوال ایلیت
- ۳- سبب فرقی بین آنچه در کتب معتبره مذکور است از این بر این جهت
- ۴- ارزیابی سبب حوالیه لزوم ذکر لریک حاله در حال دیوانه حریفی نشانی
- ۵- نطق توانمندیه صلاحیت دینک
- ۶- طلب دلائلک ارزیابی سبب حوالیه و معالجیه خارج برای قیام لوطی
- ۷- در حال نسیم آیکه ساعد اول جبهه حورته بیدار است ایلیت
- ۸- نطق توانمندیه صلاحیت توسیع ایلیت
- ۹- موفقتاً نیز صادره به تاسیر نطق بر این درم ایلیت حقن ابر ایلیت

۲۲۷
 ۱۵

تقدیم
 ۱۱ - ۱۰ - ۳۰ - ۶۰ - ۵۰

۱۱ - ۱۰

بر این که در حد ای و صفت طری ایلیت سبب صفت ۱۱ - ۱۰ - ۶

۱۱ - ۵

۴

Dâhiliyye Nezâreti
Emniyyet-i Umûmiyye Müdfriyyeti

Adana vilâyetinden vârid olan 13 Şubat 330 tarihli şifre telgrafnâme sûretidir.

30 Kânûn-i sânî 330 tarihinde Dört Yol mıntikasından Adanalı Mekteb Muallimi İbrahim ve Dört Yollu Artin ve Bedros nâmında üç Ermeni düşman gemisine firâr eylemiş idi. Bunun üzerine Erzin'e gittim. Tedâbir-i lâzime ittihâz ve lâzım gelenlere evâmir-i mukteziye itâ eyledim. 11 Şubat 330 tarihinde yine o cihetlerde sazlık içinde deniz kenarında devriye efrâdımız tarafından Dört Yollu Agob isminde birisi derdest edildi. Merkûmun ifâdesi isimlerini ta'yîn ettiği eşhâsın ictimâ'ları neticesi üzerine Türkiye'de rahatları olmadığını ve ufak bir kuvvetle geldiklerinde kendilerinin müsellâh ve müheyâ olduklarını ve nice Türkleri katliâm edeceklerini ve havâli-i mezkûredeki askerin kuvvet vesâiresi topu bulunmadığı düşman zırhlısına firâr ederek ihbâr eylemek vazifesiyle sevk edildikleri merkezindedir. Bu bâbda medhaldâr ve şüpheli kesân tevkîf edilmekle beraber tedâbir-i lâzime ittihâz edildi. 12 Şubat 330 yine mezkûr mıntıkada İskenderun'a giden şimendüfer yolunun otuz dördüncü kilometresinin ilerisinde Azirli karyesinin Payas cihetinde deniz kenarındaki sazlık içinde devriye efrâdımız tarafından helyosta işaretine mahsus iki tarafı siyah ortası kırmızı bir camlı bir ayinenin bulunduğu kaymakamlığın iş'arından anlaşılıyor. Bunun üzerine Osmaniye'de bulunan Jandarma Alay Kumandanı Avni Beye telefonla evâmir-i lâzimeyi verip Erzin'deki mıntika kumandanına da telefonla teblîgatta bulundum. O mıntıkada hiçbir Ermeni kalmamak üzere Dört Yol'daki Ermenilerin kâmilen Osmaniye, Ceyhan ve Adana'ya sevkleri lüzûmunu bildirdim. Haçin kazasında Hınçak Komitesi tarafından yine hükûmet aleyhine kıyâma daveti hâvi duvarlara yapıştırılan kâğıtlar üzerine tevkîf edilenlerin hemen divân-ı harbe sevk olunmak üzere merkez-i vilâyete gönderilmeleri ve mahallince ona göre tedâbir ittihâzı lüzûmunu cevâben yazdığımı berâ-yı ma'lûmat arz eylerim.

----- 80 ----- 82 -----

Dâhiliyye Nezâreti
Emniyyet-i Umûmiyye Müdfriyyeti

Ordû-yı Hümâyûn Başkumandanlığı Vekâlet-i Celîlesine

Devletlü Efendim Hazretleri;

Dört Yol Ermenileri hakkında Adana vilâyetinden alınan 13 Şubat 330 tarihli telgrafnâmenin sûreti manzûr-ı âlileri buyurulmak üzere leffen takdîm kılınmış olmakla olbâbda emr ü fermân hazret-i men leh-ül-emrindir.

12 Rebî-ül-âhır 333

14 Şubat 330

Dâhiliyye Nâzırı

Tevkif edilenler hakkında pek ciddî tedâbir ittihâz edilmesi için ısrar edilmelidir.

----- ۞ ----- ۞ -----

20/12/330

Şam vâsıtasıyla Dördüncü Ordu Kumandanlığına

30 Kânûn-ı sâni de Dört Yol mıntikasından düşman gemisine firâr eden üç Ermeni'den başka 11 Şubat tarihinde de yine o mıntikanın sazlıklarında Dört Yolcu Agob isminde birinin derdest edildiği ifâdesinden Türkiye'de rahatları olmadığını ve o havâlideki askerın kuvveti ve topsuz bulunduğunu ve ufak kuvvetle geldikleri hâlde kendilerine müsellahan iltihâk ve Türkleri katliâm edeceklerini düşman sefâinine ihbâr için sevk edildiği anlaşılma ile medhâldâr olanların tevkîf ve o mıntıkadaki Ermenilerin Osmaniye, Adana cihetlerine nakli emrini verdiği ve Haçın kazasında Hınçak Komitesi tarafından hükûmet aleyhine kıyâm ve daveti hâvî duvarlara yapıştırılan kâğıtlar üzerine tevkîf edilenlerin divân-ı harbe verilmekte olduğu Adana vilâyetinden 13 Şubat tarihli telgrafnâme ile bildirilmektedir. Adana mıntikasındaki Ermeni komitelerinin hâl-i fa'âliyyete girmekte olduklarını gösteren bütün şu ahvâl-i âsâyiş şikenâne tedâbir-i şedîde ittihâzını ve tevkîf edilenlerin ve edileceklerin serîan icrâ-yı muhâkemeleriyle hemen tecziye edilerek tevessüüne mahall bırakılmamasını icâb ettirmektedir. İcrâât neticesinde pey-der-pey ma'lûmât î'ta buyurulması.

Dâhiliyye Nezâretinin Adana vilâyetinden alub tebliğ ettiği ma'lûmâta göre Dört Yol Ermenilerinden üç kişinin düşman gemisine firârı münâsebetiyle icrâ edilen tahkîkât esnâsında birçok âmâl-i ihtilâl keşfolunduğu anlaşılmaktadır. Ele geçen mütecâsirîn hakkında 12 Şubat 330 tarihli tebliğât-ı umûmiyyeye göre Dördüncü Orduca yapılan icrââtdan ma'lûmât i'tâsı.

----- 80 ----- 82 -----

Osmanlı Ordû-yı Hümâyûnu
Başkumandanlığı Vekâleti

Kudüs'ten Başkumandanlık Vekâletine mevrûd şifre
Numro: 2247
C: 13 Şubat 330

Tedâbir zaten mevcûddur. Dördüncü Ordunun menâtık-ı askeriyye taksîmâtı bu maksadı kâfildir. Bu tedâbir bervech-i âtî ikmâl edilmiştir:

1. Sekizinci Fırkaya mensup Adana'daki müfreze şimdilik orada bırakılacaktır.
2. Ermenilerle meskûn havâlîde lüzûm görüldüğü halde derhal dîvân-ı harb-i örfî teşkîli için mıntıka kumandanlarına salâhiyyet verilmiştir.
3. Hâleb vilâyetinin Ermenilerle meskûn havâlîsine vaz'ülceyş-i hâzırın bir Ermeni kıyâm-ı melhûzunu derhâl teskîn etmeğe müsâid olacak sûrette tebdîli emredilmiştir.
4. Mıntıka kumandanlarının salâhiyyeti tevsi' edilmiştir.
5. Maa-hâzâ teb'a-i sâdikaya karşı şevkât-i pederânedan ayrılmaması hakkında emredilmiştir.

15 Şubat 330

Dördüncü Ordu Kumandanı
Cemal

A	111
D	1002
F	11

دوس فتنی ققوه ایف ارم من جتم لرنه الحامه و ضیاع مسوتره فی باله اید اعمال ایرن یرن ایدیه هر زرخ
 قتل و اذلاف ارشادان مکرلو قریبی اقصایینک زکورتک

هوتی قتل و اذلاف	اسمن مقبول
فرد شوره دستکواید قتل ارنسته	عین الیهیم به طعمی
بود	عیدی به فخر الیهیم
حزب و ذبح ارنسته	رسوبه عسکری
بود	سعدیه غیر
بود	اوسوبه سو
شکواید کوننه فخریه ارنسته	فرلی به جانقو
بود	موس به جانقو
بود	اسره به خلاعه
بود	علاعه به عید
بود	ایوبه عسکری
بود	سعدیه حلیب
ذبح ارنسته	عید الیه به جانقو
قارنی بارشرد	ایوبه اسره
تورده اهل ارنسته	اسمانی به اسره
قور سونه اذلاف ارنسته	مطوبه ارنسته
ذبح ارنسته	محدوده سوور
قور سونه اذلاف ارنسته	قیامه به برو
بود	عسکری به عسکری
بود	اوسوبه علو
بود	مقصود به بره
شکواید اید اذلاف ارنسته	عین به ریم
بود	محمد به عسکری
بود	ایوبه به اسره
تورده اهل ارنسته	عید به عسکری
شکواید قارنی بارشرد	ضلائیق
قور سونه اذلاف ارنسته	فرنگی به عیدیه
قاه اید اذلاف ارنسته	شولسه به عسکری
بود	معدوده عسکری
شکواید کوزلر جقارینه رده اذلاف ارنسته	مراد به عسکری
قاه اید اذلاف ارنسته	اوسوبه اوکهن
قور سونه اذلاف ارنسته	زفر به عسکری
	عیدیه به قاسم

A	//2
D	1022
F	41-1

مرکز قریبی القایات انفاق اربان زکو - بقیه ایسی

اسم مقول

✓ جو باه عبدا

✓ جو به عیب

✓ معنی به - سو

✓ یا شو به مرتک

✓ گوی به تیر

✓ ماد به یوسف

✓ جو به جبهه ابراهیم

✓ فقی محمد

✓ عبدا ایجا - اعلی سیلو

هسته قتل و انفاق در

قد سوند انفاق ایستد

بود

بود

بود

بود

قد سوند ضرب و سنگواید قانق بر تاجه انفاق اربان

بود

بود

بود

مرکز قریبی سنده قتل اربان انان مقدا - ایسی

اسم مقول

✓ عه ابراهیم زوری قانی تبه سو

✓ عدوزوری فاهن تبه عیس

✓ سوزوری زره شاه تبه آماد

✓ گوی تبه عیس

✓ اسوزوری سولی تبه سیلو

✓ فاهن تبه ابو

✓ فیراه هاتون

✓ مهران زوری کلزار تبه مهر جان

✓ خلیق زوری رحمت تبه محمد

✓ منلا سیرانه زوری نصیحه تبه جبهه کریم

✓ در و زوری روشی تبه برو

✓ اسوزوری ماده تبه آلی

✓ اهر زوری فاهن تبه عیب

✓ هاجر تبه محو

هسته قتل و انفاق در

قد سوند ضرب و انفاق ایستد

بود

سنگواید انفاق ایستد

هری کیمه لک انفاق ایستد

قانق یارب جهنم توره ایلمه انفاق ایستد

ذخ توره انفاق ایستد

توره انفاق ایستد

ذخ ایستد

قد سوند ضرب اربان

توره ایلمه انفاق ایستد

بود

ذخ اربان

بود

قد سوند و سنگواید انفاق ایستد

فصل ششم در بیان ترک حیات اینده در کوه قریه سنه اناست

تولید زهری نادره نبتة هجر
 زقوز زهری خانی نبتة قزل
 سیوز زهری تلای نبتة زلیما
 خلوز زهری صلی نبتة عرب

مرکز قریه سنه مجروح برسان زکوه - اناست

قور سون یاره	عوز زهری یکی نبتة هجر
بود صفت	هجر ارغلی هجر
بود صفت	جانقوز زهری زلی نبتة عباسی
قورن و فارغ سنکویاره	علوه هجر
قور سون یاره	فاطر نبتة ابو بارکه قر

استوجه قریه سنه اهل بیدن قتل و اندوف اربان زکوه مقدار

صورت قتل و اندوف	اسامی مقول
قور سون قتل اربان	امکائی به علو
بود صفت	مهلوبه اسما
سنکویاره قتل اربان	اور و زلی به مقول
بود صفت	اعلی به نقت
قور سون و سنکویاره قتل اربان	اسعدیه کلو
سنکویاره قتل اربان	عیس به نی
تصفی قور سون قتل اربان	جودیه به علم

استوجه قریه سنه قتل و اندوف اربان اناست

صورت قتل و اندوف	اسامی مقول
فصلی سنه ن قور سون اربان	زیر و نبتة هجر
بود صفت	عجم زهری قران نبتة علم
بود صفت	هجر زهری صلی نبتة هجر

Belge No: 1819

توجه قریس اہلسون فی شمع اجرا ذیلو بہ بر حیاتہ برضہ انات

A	1/2
D	1827
F	11-2

- ✓ جوتتہ محو باکرہ قرہ
- ✓ جری بنتہ دیگر محو باکرہ قرہ
- ✓ نوز و زوہرین صحابہ بنتہ علی
- ✓ صوزہ صالح زوہری امینہ بنتہ محو
- ✓ کونہ بنتہ مامی باکرہ قرہ

۱۹
۲۰

تہ قضاتہ اساسیہ دقتندہ ہر صورتی آفندہ الیومند - ۱۹

فانتم
المس

A	113
D	1124
F	11-3

ارنی بنداری لوزی دوی خاویز

مطابق با...

نوع نظام
 با که صفت عظمی است و در تمام بدن
 همان سطح در آن قرار می گیرد. بر این اساس
 قوی تر از عصب است و در تمام بدن
 موجود است.

1	2	3	4
5	6	7	8
9	10	11	12
13	14	15	16

اولی و دوم از دست راست
 قوی تر است و در تمام بدن
 موجود است. در این صورت
 از این جهت که عصب در تمام بدن
 موجود است و در تمام بدن
 موجود است.

فردی که در تمام بدن
 موجود است و در تمام بدن
 موجود است. در این صورت
 از این جهت که عصب در تمام بدن
 موجود است و در تمام بدن
 موجود است.

از این جهت که عصب در تمام بدن
 موجود است و در تمام بدن
 موجود است. در این صورت
 از این جهت که عصب در تمام بدن
 موجود است و در تمام بدن
 موجود است.

از این جهت که عصب در تمام بدن
 موجود است و در تمام بدن
 موجود است. در این صورت
 از این جهت که عصب در تمام بدن
 موجود است و در تمام بدن
 موجود است.

Handwritten signature and notes at the bottom of the page.

Rus kuvvetini takviye eden Ermeni çetelerine iltihâk ve fecâyî-i mesbûkayı bizzat i'mâl eden yerli Ermenileri tarafından katli ve itlâf olunan Mirkeho karyesi ahâlîsinin zükûrî:

Esâmî-i Maktûl

Hacı İbrahim bin Abdi
Abdi bin Hacı İbrahim
Reso bin Abdi
Sa'do bin Ömer
Üsve bin Reso
Kulu bin Canko
Mûsâ bin Canko
Emin bin Molla Hamid
Molla Abdullah bin Hamid
İbo bin Hacı
Sa'do bin Hacı
Abdal bin Canko
İbo bin Ahmed
İsmâil bin İbo
Musto bin Özi
Mahmud bin Seyyo
Kaçak bin Bero
Musto bin Hüsnü
Üso bin Alu
Maksûd bin Peri
Hacı bin Peri
Mehmed bin Hasan Âli
İbo bin Hasan Âli
Abdo bin Mehmed
Molla Süleyman
Mezgi bin Abdullah
Şülüş bin Hasan
Ma'ho bin Samed
Murad bin Haso
Üso bin Ökci

Lezko bin Mecid
Abdullah bin Kâsım

Sûret-i Katli ve İtlâfları

Kurşun ve süngü ile katli olunmuştur
Bu dahi
Darb ve zebh olunmuştur
Bu dahi
Bu dahi
Süngü ile g..ünden darb olunmuştur
Bu dahi
Bu dahi
Bu dahi
Bu dahi
Zebh olunmuştur
Karnını yarmışlardır
Tandırda ihrâk olunmuştur
Kurşunla itlâf edilmiştir
Zebh olunmuştur
Kurşunla itlâf olunmuştur
Bu dahi
Bu dahi
Bu dahi
Bu dahi
Süngü ile itlâf olunmuştur
Bu dahi
Bu dahi
Tandırda ihrâk olunmuştur
Süngü ile karnını yarmışlardır
Kurşunla itlâf olunmuştur
Kama ile itlâf olunmuştur
Bu dahi
Süngü ile gözleri çıkarılarak itlâf
olunmuştur
Kama ile itlâf edilmiştir
Kurşunla itlâf edilmiştir

Mirkeho Karyesi Ahâlîsinin İtlâf Olunan Zükûr Bakıyye-i Esâmîsi

Esâmî-i Maktûl	Sûret-i Katl ve İtlâfları
Çoban Abdullah	Kurşunla itlâf edilmiştir
Simo bin Bibi	Bu dahi
Ma'mes bin Reso	Bu dahi
Paşo bin Merzi	Bu dahi
Gülü bin Timur	Bu dahi
Murad bin Yusuf	Kurşunla darb ve süngü ile karnını yırtarak itlâf olunmuştur
Cedo bin Hacı İbrahim	Bu dahi
Faki Mehmed	Bu dahi
Abdülcebbar oğlu Silo	Bu dahi

Mirkeho Karyesinden Katlolunan İnâsın Mikdâr ve Esâmîsi:

Esâmî-i Maktûle	Sûret-i Katl ve İtlâfları
Hacı İbrahim zevcesi Kasnâ binti Haso	Kurşunla darb ve itlâf edilmiştir
Adu zevcesi Fatı binti İsâ	Bu dahi
Reso zevcesi Zereşan binti Âmâd	Süngü ile itlâf edilmiştir
Güllü binti İso	Memesi kesilerek itlâf edilmiştir
İbo zevcesi Sülâni binti Silo	Karnını yarıp çocuğunu tandıra atılarak itlâf edilmiştir
Fato binti İbo	Zebh olunarak tandıra atılmıştır
Fidan Hatun	Tandıra atılarak itlâf edilmiştir
Musto zevcesi Gülizar binti Hacı Han	Zebh edilmiştir
Halil zevcesi Rahime binti Mehak	Kurşunla darb olunmuştur
Molla Süleyman zevcesi Benefş binti Hacı Kerim	Tandıra atılarak ihrâk edilmiştir
Derviş zevcesi Rûşî binti Bero	Bu dahi
Simo zevcesi Mâmiye binti Âli	Zebh olunmuştur
Ahmed zevcesi Hatı binti Hacı	Bu dahi
Hacer binti Maho	Kurşun ve süngü ile itlâf edilmiştir

Fî'il-i Şeni' ile Terk-i Hayât Eden Mirkeho Karyesinin İnâsı:

Şülüş zevcesi Nadire binti Hacı
Lezko zevcesi Hanı binti Kulu
Silo zevcesi Telli binti Zeliha
Halu zevcesi Hamsi binti Arab

Mirkeho Karyesinden Mecerûh Bulunan Zükûr ve İnâs:

Ömer zevcesi Beki binti Samed	Kurşun yarası
Hacıoğlu Hasan	Bu dahi
Canko zevcesi Zeyni binti Abbas	Bu dahi
Alu bin Hasan	Kolunda ve karnında süngü yarası
Fatı binti İbo bakire kız	Kurşun yarası

Astoci Karyesi Ahâlîsinden Katl ve İtlâf Olunan Zükûrun Mikdârı:

Esâmî-i Maktûl

Sûret-i Katl ve İtlâfları

Mikâil bin Alu	Kurşunla katl olunmuştur
Musto bin İsmâil	Bu dahi
Derviş bin Maksûd	Süngü ile katl olunmuştur
Ali bin Nimet	Bu dahi
Es'ad bin Gelo	Kurşun ve Süngü ile katl olunmuştur
İsâ bin Nebi	Süngü ile katl olunmuştur
Cevher bin Ali	Tüfenk kundağı ile katl olunmuştur

Astoci Karyesinden Katl ve İtlâf Edilen İnâs:

Esâmî-i Maktûle

Sûret-i Katl ve İtlâfları

Ziro binti Hasan	Fî'il-i şeni'den fevt olmuştur
Acem zevcesi Hazal binti Ali	Bu dahi
Hüseyin zevcesi Zımmı binti Hüseyin	Bu dahi

Astoci Karyesi Ahâlîsinden Fî'il-i Şeni' İcrâ Olunup Ber-hayât Bulunan İnâs:

Sabo binti Maho bakire kız
Meri binti (diğer) Maho bakire kız
Noro zevcesi Sehab binti Ali
Sûfi Salih zevcesi Emine binti Maho
Güllü binti Mâmî bakire kız

19 Şubat 330

Tedkîkât-ı Esâsiyye Defterinden sûreti ahzolunmuştur.

Kaymakam
Kemal

**Ermeni Çeteleri Tarafından
Dûçâr-ı Tecâvüz Olan
Mazlûmîn Esâmîsi :**

Müderris Molla Yusuf
Efendi'nin biraderi
Molla Mehmed Efendi

Kavlik'te Hacı Molla Said

Heretil'de Mülâzım Îsâ,
rûfekâsı Ömer, Ali, Mehmed

Şezûhâne'de Cümdi Ağa
hizmetçisi Asmo

Yamanyurd'da Miha
zewcesi Fato

Belecek'te Mehmed Abdi
zewcesi Âbese

Belecek'te Maho kerimesi
Hanım Hatun

El-yevm Erzurum Ordusunda
müstahdem Alay Kâtibi Mustafa
Efendi'nin biraderi Tüccar Mehmed
Efendi

Nev'-i Mezâlim

Yalnız sanat-ı ilmiye-i İslâmiyyeyi
hâiz olduğu her türlü hakârete
esbâb-ı kâfiye addedilerek birçok
hidemât-ı süfliyede istihdâmdan sonra
beraberce götürülmüş ve el-yevm
hayat ve memâtı meçhûl bulunmuştur.

Kızını kendi eliyle boğazlatmak için
cebredilmiş ve her teklifte a'zâ-yı
vücûdundan biri kat' edilmek sûretiyle
şehid edilmiştir.

Kurşunla şehid edilmişlerdir.

Çocuğu ile birlikte tandıra atılarak
ihrâk olunmuşlardır.

Üç evlâdıyla boğazlanmışlardır.

Kolları kesilerek ve üç mahallinden
yaralanarak itlâf edilmiştir.

Antranik nâmındaki çete reisi
tarafından ezvâk-ı husûsiyeye alet
edildikten sonra beraberlerince
götürülmüştür.

Üzerinde bulunan 200 lira nakdi
alınarak kendisi süngü ile şehid
edilmiştir.

Saray, Esedboyu Câmî-i Şerifleri ahura tebdîl olunmuştur. Birçok medrese-i İslâmiyye talebeleri cebren kabûl-i Nasrâniyete sevk edilmiş ve akîb-i istirdâdda firâr sûretiyle hayatını kurtaran tâlibân-ı mûmâ ileyhim zaten kalplerinden silinmeyen diyânet-i İslâmiyyeye rücû' eylemişlerdir.

Perâkal'de Nezu Hatun tandırda yakılan iki hafîdinin etini babasına ve anasına yedirmek üzere cebredildiğini ve onların reddiyle itlâf edildiğini görmüş olmasından müteessiren tecennün etmiştir.

Tetkîkât-ı hakîkiyyeye müstenid liste aslına mutâbıktır.

2 Mart 331

Mahmûdî Kaymakamı
Kemâl

اولیفته حکومتی قناعت ایله لیکن ایمانیه جی قید ارضیلم دهان یارادیشیک
 وصالانیم استدارعت و تفرقه موجب اولم بلور خطه ییم کندر ایگه منیم
 مقلا مقنر حایم ایله دول منظم کندی باشاری در دینه دوستکاری توره
 عیانه و تقاوت اطرا ایلمورم مدرسه قائم جباری اصولانی تعلیم
 درک و ناطق ایله بکارده ~~مدرسه~~ اولیفته عینی برارنی عیانه احصا
 ویره یورم مع مانیم شریفه صرف مع لعات تخفیم ده جاننده رعیت
 مندر قاصیل معلوم اولیفته ایجه اصابتی نه تاید ایله بیلمه درکاره

A	1-60
	198
F	2-2

ایگه لایق لایق لایق لایق لایق

ایگه

(نقد است)

مکلفات نقدیات

A	1-60
D	192
E	2-3

زبون عذرازی که از این جهت که از طرف مخالف و عصبانیت در این
 تأدیبه نشانی که از این جهت که از طرف مخالف و عصبانیت در این
 محضاً چگونه جاری در این جهت که از طرف مخالف و عصبانیت در این
 کسب کرده شود و در این جهت که از طرف مخالف و عصبانیت در این
 هر دو در این جهت که از طرف مخالف و عصبانیت در این
 بر طرف این جهت که از طرف مخالف و عصبانیت در این
 لغات این جهت که از طرف مخالف و عصبانیت در این
 است در این جهت که از طرف مخالف و عصبانیت در این
 در این جهت که از طرف مخالف و عصبانیت در این
 بر طرف این جهت که از طرف مخالف و عصبانیت در این
 شایسته این جهت که از طرف مخالف و عصبانیت در این
 به طرف این جهت که از طرف مخالف و عصبانیت در این

میز	تلخ نبود	مسود	(خلاصه)	درج تخلص	مبض

بیک قوه اولیة ارتقا ~~که در خدمت الملکین~~ برادر ^{اولاد} بولم قونیه سگ
 راجعاً از رویه استیضای زمانه ^{اولیة} ~~که در خدمت الملکین~~ راجعاً برسد با قدم
~~برادر~~ ~~که در خدمت الملکین~~ ~~که در خدمت الملکین~~ ~~که در خدمت الملکین~~
 تلاقی افتاد هموز ~~که در خدمت الملکین~~ ~~که در خدمت الملکین~~ ~~که در خدمت الملکین~~

۱-60
192
2-5

C. 1 Mart 331 telgrafnâme-i âlîlerini bu sabah aldığım için gece cevâb vermek mümkün olamadı. Zeytûn hâdisesi hakkındaki ma'lûmâtım yalnız ba'zı eşhâsın hapishâneye hücum ederek vukû' bulan müsâdemede jandarma efrâdından birkaç kişinin telef olmasından ibârettir. Ne muhâcimlerin hüviyetleri ve ne de meselenin esbâb-ı zuhûru hakkında sahih ve kat'î ma'lûmâta hâiz değilim. Ancak askere tecavüzle katle ictisâr edenlerin herhalde eşedd mücâzâtla cezalandırılmaları vücûb-i kat'î tahtında bulunduğuna eminim. Zeytûnluların Dersaâdet Ermeni Patrikhânesi'ne ve Sis Ermeni Katogigosluğu'na gönderdikleri bir iki telgrafnâmeyi sansür me'mûru irâe ettiği cihetiyle gördüm. Bunlardan ve bir de buradaki Ermeni murahasasıyla ba'zı mu'teberânın ifâdelerinden anladığıma göre Ermeniler pek ziyâde telâş içindedirler ve bu hâdisenin yalnız birkaç uygunsuz eşhâs tarafından vukû'a getirildiğini ve bilumûm Ermeni ahâlînin hükûmete karşı sâdik ve mutî' olduğunu te'mîn ediyorlar. Bunların şu te'mînâtının samimiyetine kâil olmuş gibi görünerek yalnız kâtil ve mütecâviz olanlar cezâlandırılmak ile iktifâ hasb-el hâl daha muvâfık olur re'yindeyim. Mu'teberânın ve rüesâ-yı rûhâniyenin rehin olarak Maraş veya Haleb'e celbleri şu şekâvette umûm Zeytûn Ermenilerinin müşterek olduğuna hükûmetce kanaat edildiğini îmâ edeceği cihetle Ermenilerce daha ziyâde emniyetsizliği ve Müslümanlarca iştidâd-ı hiddet ve nefreti mûcib olabilir. Kendilerini her meselede haklı haksız himâye eden düvel-i muazzamanın kendi başlarının derdine düştükleri şu sırada isyân ve şekâvet izhâr ediyorsa ma'rûz kalacakları ahvâli Ermeni ukalâsının derk ü teemmül etmeleri lâzım geleceğinden umûmî bir Ermeni isyânına ihtimâl veremiyorum. Ma'mâfih şu mülâhazât sırf mütâlaât-ı şahsiyeden ibârettir ve mahiyet-i mesele tamamıyla ma'lûm olmadığı için isâbetini de te'mîn edemeyeceğim derkârdır.

Mülhakâta teblîgât

Zeytûn'da asker firârîsi ba'zı Ermenilerin gösterdikleri tavr-ı muhâlefet ve isyân üzerine devletçe te'dîblerine teşebbüs edilmiştir. Hükûmet yalnız erbâb-ı cerâim ve muhâlefeti te'dîb eder ve hakk-ı te'dîb münhasıran hükûmete âiddir. Ermeni vatandaşlarımızın kısm-ı a'zâmı bu şer zümre-i kalîlenin şu hareketlerinden müteessir oldukları gibi kendilerinin vatana merbûtiyetleri de her türlü şüphe ve tereddüden âzâde olduğundan şu vesile ile ahâlîden hiçbir ferdin Ermenilere vesâir vatandaşlarına karşı muâmelât-ı tecâvüziye ve tahkîriyede bulunmamasına begâyet itina edilmelidir. Bunun gibi gerek Ermenilerden gerek efrâd-ı sâireden memleketin sükûn ve asâyişini ihlâl edebilecek teşebbüsât ve tevessülâtta bulunacaklar haklarında yalnız kuvve-i hükûmetle te'dîbât-ı serî'a ittihaz edilmeli ve hiçbir sûretle efrâd-ı ahâlînin müdâhalesine meydan ve imkân bırakılmamalıdır. Şu ihtârâta harfiyen riâyet edilmesi ve bilhassa tarafınızdan takayyüdât-ı mütemâdiyede bulunulması matlûb ve mülzemdır.

Dâhiliyye Nezâretine

C. 30 Eylül 331 şifre telgrafnâme-i devletleri Maraş mutasarrıfına burada iken tevdî' edilmişdi. Merkez-i livâyâ avdetinden sonra bugün bir derkenarla iâde etmiştir. Derkenar aynen âtiye yazıldı. Bu eşkiyânın müsâdeme neticesinde derdest edilmeyip Zeytûn mu'teberânının tavassutları üzerine dehâlet ettikleri sahîh ise de Mutasarrıf, bir tabur askerle Zeytûn'a azîmet etmiş ve eşkiyâ' için çare-i halâs kalmamış ve diğere cihetle idâre-i örfiyenin ibka' ettirilmesi dehşet ve cesaretlerini büsbütün kesretmiş olduğundan şu dehâlet bir istîman-ı ıztırârîden başka bir şey addolunamaz. Maa-mâ-fih siyâset-i devlet şu sırada Zeytûn Ermenileri hakkında af ile muameleyi îcâb ediyorsa bu cihetle takdir devletlerine âiddir. Yalnız senelerce ta'kîb edildikleri halde derdestleri mümkün olamayan ve yirmiyi müteaddid katl ve cinâyâtıyla gıyâben i'dâma mahkûm olan şakîlerin afları pek ziyâde sûi te'sîri ve âtîde o havâlînin sükûnet ve asayîşinin muhtell olmasının mücib olacağı dahi nazar-ı dikkate alınmak muvâfık olur re'yindeyim. Murahhas ile mekteb muallimi ve diğere iki şahıs divân-ı harbe tevdî' olunmak üzere mutasarrıf tarafından gönderilerek iki gün evvel merkez-i vilâyete vasıl oldular. Murahhası burada olan katogigosun müracaâtı üzerine istenildiği zaman teslim olmak şartıyla serbest bıraktım. Şu ma'rûzât ve mutasarrıfın derkenarı mündericâtına nazaran iktizâsının sûret-i sarîhada emr buyurulması.

جمهوری اسلامی ایران
وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی
کتابخانه ملی

باسم حق تعالی - سرور شعور -

آنگاه روزی

A	1/1
D	1042
F	3

نومرد ۷۹

نخند

سازنده مجبور شده فاشه بر نور و لو حاکم و صبیحان عجمان غریب کویان شعور خاوی
 انسان که می تواند بواره فاشه کورید بنظره خرابه فای آورنده بزرگ بر حبه
 والانه جبه و بر زین کیم شعوره در خرابه شعور آورنده بیس و پاییک و رانده ایله
 با سر شعور و فیه کیم سهرور الوغله پرابه نیکو - نایله راننده اینه لفت و حروفینه
 اینان حال و روز اولاً بو سبب کاره خدیج بنیخ اینه نیکو - نایله مانده اینه افه - ایلی و شعور
 بنظره کاره خرابه الاعلامه هر لیدند منت اینه نیکو - نایله مانده اینه افه - ایلی و شعور
 بگاشده دیگر زینه نریجی ایله نیکو - نایله مانده اینه افه - ایلی و شعور
 اولاً بو سیم وافه غالب زلف کوییک نایله - رگانه دهک بو سبب سینه کاشده
 بویس شعوره کوییک بیدری اوله چه رگانه نایله ابرس نیکو - نایله مانده اینه افه - ایلی و شعور
 آنگاه روزی مورخ زین بنظره خرابه فای آورنده بزرگ بر حبه
 زلف

در دنیا اردو فن آنته و فقه ده عملی بنظره

صورت - - - اینه سبب ایله - - - صفت | ۱ - ۱ - ۱

۹۵
۱۱۰ - ۵

Osmanlı Ordû-yı Hümâyûnu
Başkumandanlık Vekâleti
Numro
2799

Müsta'celdir

İskenderun'dan Başkumandanlık Vekâlet-i Celîlesine mevrûd şifredir.

Dersâdet'te Mahmudpaşa Hanı'nda bir numrolu mağaza sahibi Acemyan Goca Külyan imzâsını hâvî Ermenistan hatırası nâmıyla burada satıldığı görülen sigara kâğıtlarının kabı üzerinde büyük bir cemre ve alât-ı harbiye ve bir kız resmi menkuş ve harabe taşları üzerinde Sis ve Diyarbekir ve Van ile sâir şehir ve kasaba ismi mevcûd olmakla beraber, mezkûr kabın dâhilinde Ermeni lûgat ve hurûfatıyla Ermenistan hatırası olan bu sigara kâğıdının bedbaht Ermeni milletinin hayat-ı mâziyesini ihtar ettiği ve müsta'mel sigara kâğıtlarının en alâsı olduğundan millet-i Ermeniyenin hayat-ı mâziyesinin nâzar-ı dikkate alarak her Ermeni'nin bu kâğıdı diğerlerine tercih edeceğinin me'mûl olduğu yazılmıştır. Bir fikr-i mel'anete maruz olduğu aşikâr olan bu resim ve ihtar câlib-i dikkat görülerek pazar ve dükkânlardaki bu misüllü sigara kâğıdı polis ma'rifetiyle toplattırıldı. Oraca da icâbının icrâsı menût-ı re'y-i irâde-i fehîm-âneleridir. Fermân. 12 Mart 331

İskenderun Mevki-i Müretteb Birinci Alay Kumandanı

Rıfat

Dördüncü Ordu Kumandanlığı Vekâletine de arz edilmiştir.

الحمد لله
الحمد لله

استشهاد
استشهاد
۱۳۲۶

زارکاح محمدی استخباره ایلیجی شیه بریتیه

۲۱

A	1-2
D	1028
F	1

کلهه لافضکی ازمینک برغاره وقومبولون سراجانه ایزه اوزرینه ذاتا اولم بندرجه قدر اولمک و اوله
 مکتف مکتف قاری عداوتقا آلاصقده وضعین داهانبارده اطرافیه قاروشورده رجه اوزن کدیشتم
 اسک و مهران اوزار اینکله وین نکلده ایزر و کندننده و اجاب اولکونه آوسترا یعنی هانرا لوسبو
 آغویانه ل بوتنیانه دره و نانی اویق در قوتک اوداده کی عکر نایرینله چیم اولقله
 باب کندی کی کدیاده ماقظیه ایضا ایدیک وریکانه فصحنک نایکی ده عکلیه
 طابورونله بکلده دیوده کی اسک ضبط اوله رجه ایلیجی هورین و چوریک استیور مکره
 بونان برارینک زله مکتب قیاقق آوم قیلر قنده در و مکرله ارضی قیچیرینه قوی ایدم
 ترهیدیه کورنک بوفیل استیور بولم بریتیه کجه کورن آلمان نکره ده امشاقتمه و لیتیه
 ادرن و لاتنیده بارلمه هورین بولم قیقانه مکره ایلیجه تیجه نه ایشای خدار افم
 استیور مکره
 ۱۳۲۶

۱۲ مکتب ۱۳۲۶
۸۰۹۴

Bâb-ı Âlî
Dâhiliyye Nezâreti
İstıtlâât Müdüriyyeti
Emniyyet-i Umûmiyye
2348

Karargâh-ı Umûmî İstihbârat İkinci Şu'be Müdüriyyetine

Tekfurdağı'ndaki Ermenilerin Boğaz'a vukûbulan muhacemât-ı âhire üzerine zâten evvelce beynlerinde mukarrer olduğu vechile hükûmet-i mahalliyyeye karşı ind-el-iktizâ alacakları vaziyeti daha ziyâde etraflıca kararlaştırarak Ermeni kilisesine eslihâ ve mühimmat iddihâr ettikleri ve mahall-i mezkûr ileri gelenlerinden ve ashâb-ı emlâkdan Avusturya tâbiyyetini hâiz (Mösyö Agobyan)ın bu tertîbâtın müdür ve nâzım olduğu ve merkûmun oradaki asker firâflerinin hâmisi olmakla beraber kendilerini kilisede muhafazaya i'tinâ eylediği ve tertîbât-ı mahsûsanın başlıcası da ind-el-hâce amele taburlarının Beylik Depo'daki eslihâ zabt olunarak teslimi olduğu ve Çorlu'da istasyon me'mûrluğunda bulunan bir Ermeninin trenle makinist kıyafetinde adam kaçırmakda ve Rumlarla Ermeni kaçakçılarına fevkalâde teshilât göstermekde bulunduğu İstanbul Polis Müdüriyyet-i Umûmîyyesinden alınan tezkerede iş'âr kılınmış ve keyfiyet Edirne vilâyetine yazılmış olduğundan bu hususta tahkikât-ı mükemmele îfâsıyla neticesinin inbâsı mütemennâdır efendim.

12 Mart 331

Emniyyet-i Umûmîyye Müdürü
İsmail

حیدرآباد
۱۱/۱۱

۱۲

نقشہ

مستند نمبر ۱۱۱

A	4-2671
D	A
F	B

۱- ادنیٰ فود اردو جانتے جانتے بعد ناخوشیہ ہو رہی ہے اور وہیں رہا ہوا ہے۔ اس کے ساتھ ساتھ
 جینہ معافیہ سوانی دلائی کے لئے ایجنسی میں بھی تعلق ایجنسی اور دین دوسرے اعداد
 کی تہہ اور تہہ کو دیکھ کر ایجنسیہ فقہت معافی تہہ کے لئے معافیہ جینہ کے لئے
 دیکھ کر جینہ سوانی اولاد کے مختلف میں ایجنسیہ میں ایجنسیہ ایجنسیہ کے لئے
 ایجنسیہ کے لئے ایجنسیہ کے لئے ایجنسیہ کے لئے ایجنسیہ کے لئے ایجنسیہ کے لئے
 ایجنسیہ کے لئے ایجنسیہ کے لئے ایجنسیہ کے لئے ایجنسیہ کے لئے ایجنسیہ کے لئے
 ایجنسیہ کے لئے ایجنسیہ کے لئے ایجنسیہ کے لئے ایجنسیہ کے لئے ایجنسیہ کے لئے

لنگر

مستند نمبر

۱۱-۱۱-۱۱

45

Hasankale
1/2/31

Başkumandanlık Vekâletine

1. Onuncu Kolordu Vekâletinden 14 Mart 331 târihiyle mevrûd mufassal rapordan Ermeni Taşnaksütyun Cemiyeti marifetiyle Sivas vilâyetinde merkezî hafî bir ihtilâl cemiyeti teşekkül etmiş olduğu ve vazife-i asliyelerinin Osmanlı ordusunun gerilerinde şûriş îkâ'ıyla hasmın harekâtını teshîl maksadına ma'tûf bulunduğu ve mezkûr cemiyete mensup olanların muhtelif cins esliha ile teslîh edildiği anlaşılmaktadır.

2. Şimdiye kadar ciddî ve umûmî bir harekât-ı ihtilâlkârâneye cür'et edemeyen bu gibilerin nâzik anlarda aynen hiçbir sûretle ibrâz-ı fa'aliyet edememeleri esbâbının istikmâlini ve vukûât zuhûru hâlinde şiddetli icrââtla men-i tevessü' ve sirâyeti zımında vilâyâtla kolordu vekâletlerine îcâb eden evâmir tebliğ edilmiştir.

1/2
18 22
12

خلاصه

باسمه تو خداوند منور و کار خیر

کتابخانه
خارجی نظامی
انوار اسلامیه

رقم
شماره
۶۴۶۶-۴۰۹

درستو اقم هستی

کتاب ۴۰۰ تاریخ و ۶۶۸۹/۴۹۵۴ نورولو تذکره ساری به جلد برینگی اوزره
جهت عکسبرداری در نزد مخدور اولیان و نامتک حکوم عثمانیه در تنظیم تصور اولاد و فری
کتابه درج ایطک اوزره بر صورتک ایسکه همجهت گزارتن اولور اقم
فهرست کتابخانه
اسرار باسید برترتانی

احمدی راجح ایسان

احمدی

۸۱۴

۸-۶

۸۴۴

وزیر کتابخانه و اسناد
۸۴۴

۸-۱۳۳۱

۱۱۵ ۱۰۲۹ ۴۰ (۹-۱)	حاجی زنده جلیله	سوره ۱۰۲۹
<p> از تاریخ ۱۳۰۹ تا ۱۳۱۰ نور و اردیبهشت حکومت محترم جناب حجت‌العلیه سید محمد تقی قزوینی کتاب درج شده اند در کتابخانه این جناب ^{مجلس} و متون و تفویضات و مقامات است که این کتاب در میان سال ۱۳۰۸ تا ۱۳۱۰ در قانون تقسیم قلمه و قزوینی کتاب مجلس مناسب بوده از برای قزوینی فکرات به این </p>		۱۳۱۰
<p style="text-align: right;"> کتابخانه مجلس ۱۳۱۰ </p>		

D	17-2	مبصرتك اوصافك	عشائري اردوي همایون پاشا قومانده ای کلانی	اوراق اوصلی شکر توغوز
F	17-2	تاریخ تکلیفی (بانا)	سید محمد	شعبه نیک توغوز و سمن
		مبصرتك اوصافك توغوز		مبصرتك اوصافك
		مقاله مبصرتك اوصافك	مباریکه نظارت	تاریخ کتوبیدگان ۱۸/۲/۱۹۱۱
		مقاله کارمچ (۱۶)		کلم اوصلی شکر توغوز
<p>لا یناق ۱۹۱۱ تاریخ ۲۰۹ لوزره کی تداره ساله جولایه توزی کتاب الیه اشراوه لوزره شکر و تاشوه نامنه کلان ایله وقایعه مع مختلفه راپور الیه شکر ایله و جوی ارا نه حدود ای ب تله خاندان ۱۸۱۱ راپور او شکر ایله توغوز اقله برلغا قلم عورته و دانه والینله مختلفه راپور ایله لقا قلم قلم کلان اربابه اروزانه شفقت و کی الی لوزره</p> <p style="text-align: center;">ورد و توغوز ۱۸/۲/۱۹۱۱ دوسیه III ۵۰</p> <p style="text-align: right;">توزی نامه لوزره ایله لوزره از ایلیک و دانه لوزره دوره دوسیه ایله لوزره ایله لوزره ایله لوزره</p>				

A	1/2
D	1024
F	12-3

آب لیس شعیب مدبرگینه

مکرمه عثمانیه به منتظر معذور اولاد زوی کتابه درج ابلا
 اوزره زنده لیه عکریه به محذور اولاد و لایق شایسته
 تقاضای طلب ایوبور . بر مقصود بناء مال وین عددند
 مقدم دولتین تصحیح عدد و آنه سکه واقع اولاد نماورد و
 سینه نه که و لایق مراد و الی بر لایق تقاضای مدقق الی
 مقاله اینله استغاثی و لایق مذکوره الی بر لایق
 ایالتی رجا ایوبور

الای

(Red and blue ink scribbles)

۱۰۰۰

۲۲۱/۰/۱۰

تذره

قس

سید
 لیا علی

سید

قس

لایق

درخواست
۲۲۱ - ۲ - ۱۲

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
شعبه مدیریت

شماره	۱/۲
D	۱۰۲۴
F	۱۲-۶

نومرد
۲۱۰۰

و این نتیجه به :

بومی شده بود باید برصوده فکرم آلمده ایدی . بونقله و کتبه
فایده شایسته بود . و نو عهدت نقدان خایه . بازطی جاسین
مرکله جویستیم که صدوی

نقشه

عادت

۱۴ تاسیس ۱۳۳۱

۲۰۸۸۱

از اسناد و کتابخانه ملی

ادبیاتی اردو صحیفوں
ان کا تحریر
شعبہ
۵۰۶

باسمہ تعالیٰ جمعہ و کائنات

حصہ اول
۱۰ - ۹ - ۸

A	//2
D	1027
F	12-8

قرنی کتابیہ شہزادہ اوردہ آذربائیجانہ و وان جوانندہ روسلن و روسلہ العاصمہ ابدہ
عصای ارضیاریات ایقاع ایند کبری نظام و سناچی محتوی واند ولایتہ کلمہ اور اصد کاصدقہ کندی
ادبیاتی اردو صحیفوں جمعہ و کائنات
میرزا

مخبر
نوع از تصدیق
روز
عصای
شعبہ ۵۰۶

تقدیر
تقدیر

A	112
D	1027
F	12-11

جمهوری اسلامی ایران
وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح
شعبه

نومرد

بسم الله الرحمن الرحيم
 این برگه را خوانده برزیدند. همی میانی فرمایید اوزره بزم لرزه میاید بید
 اصالتی اسلامی حدودک ایروانده در تعقیب اینکری انماره روز باجمله هوانده کی
 بانی فرغ خولید شویاید مبارزیدکی فالونه فرغونه بفرغ عکارانه ندمه بخاوره اینید
 اولی ارا سفنده جیان ایید بو تا بعد فری سمانده ... کسبند بر ارتش جنگه مارت
 تسلیم ایروب بزنی عکله حمایس آنده سکلانز رفندید کی سکه شیب ایید بوسید
 در جوار روده اعلاده حیدر اول حدودن اوزرنده بر تانوه دفعه سوادکر
 ارتد... سکلانز رفنده نثار بیفایید ایون کوندر رکلر آردیت در سنده نولد
 ناسله سیدیه اهل اسلامین قل راطره و اولک دامانی خوب ایید در کلر موی
 رکوا - در کوا - ده کی بی صانه خاوزه زاید انصاره راناری ایلم بدانده در
 روز ادنی بایزید در حدودی کیده کرسن ریب هوانده کی حدود فرغ خولانزیده
 ندمه تمید هلدین . ایبارک
 افضح ابرو فرستادی
 محمودین

۲۴ / ۱۱ - ۱ - ۲۱

Bâb-ı Âlî
Hâriciyye Nezâreti
Umûr-ı Siyâsiyye Müdiriyyet-i Umûmiyyesi
Mühimme Kalemi
Aded
64263-309

Başkumandanlık Vekâlet-i Celîlesine

Devletlü Efendim Hazretleri

12 Şubat 330 târihli ve 2454/61789 numrolu tezkire-i senâverî ile bildirildiği üzere cihet-i askerîyece neşrinde mahzûr olmayan vesâikin Hükûmet-i Osmâniyyece tanzîmi mutasavver olan Kırmızı Kitaba dercedilmek üzere birer sûretinin irsâline himmet buyurulması tekrar temennî olunur efendim.

5 Cemâzi-yel âhir 333 7 Nisan 331

Hâriciyye Nâzırı nâmına
Umûr-ı Siyâsiyye Müdîr Muâvini

----- ۞ ----- ۞ -----

Hâriciyye Nezâret-i Celîlesine

7 Nisan 331 târih ve 309/ 64263 numrolu tezkire-i devletleri cevâbıdır.

Hükûmet-i Osmâniyyece tanzîmi mutasavver olan Kırmızı Kitaba dercedilmek üzere Rusya Hükûmetinin ötedenberi aleyhimizde vuku' bulan teşvîkât ve mekâsıd-ı hâinânesiyle isti'mâl ettiği vesâit-i siyâsiyyeyi mübeyyin 98 maddeyi muhtevî vesâik leffen takdîm kılınmış ve Kırmızı Kitaba geçirilmesi münâsib görülmeyen fikarâtın üzerleri kırmızı kalemle işaret edilmiş. Ol bâbda.

----- ۞ ----- ۞ -----

Osmanlı Ordû-yı Hümâyûnu Başkumandanlık Vekâleti
4 ncü Şu'be
18/3/331

Hâriciyye Nezâret-i Celîlesine

7 Nisan 331 târih 309/64263 numrolu tezkire-i sâmilere cevâbidir. Kırmızı Kitab ile neşrolunabilecek vesâik nâmına cereyân eden vakayî'i müş'ir muhtelif raporlar ile Şimâli ve Cenûbi İnan hudûdları mesâiline âid bir rapor Üçüncü Ordu Kumandanlığının bir telgrafnâmesi sûreti ve Van Vâlîsinin mufassal bir tahrîrâtı leffen takdîm kılınmakla ol bâbda emr u ferman hazret-i veliyy-ül-emrindir.

Kırmızı Kitabda neşredilmek üzere
Âzerbaycan ve Van havâlîsinde Ruslar ve
Ruslara iltihâk eden Osmanlı Ermenilerinin
mezâlimi hakkında

----- ۞ ----- ۞ -----

12/2/331

Âsâyîş Şu'besi Müdîriyyetine

Hükûmet-i Osmâniyyece tanzîmi mutasavver olan Kırmızı Kitaba dercedilmek üzere neşrinde cihet-i askerîyece mahzûr olmayan vesâiki Hâriciye Nezâreti talep ediyor. Bu maksada binâen hâl-i harbin hudûsünden mukaddem Rusların tashîh-i hudûd bahânesiyle vâki' olan tecâvüz ve taarruzlarını mübeyyen ne gibi vesâik-i mühimme var ise bu nokta-i nazardan tedkîki ile mütâlaalarının iş'ârını ve vesâik-i mezkûrenin de şu'beye irsâlini ricâ ederim.

----- ۞ ----- ۞ -----

Van Vilâyeti

Mahmûdî Kaymakamlığının 19 Şubat 330 târih ve 125 numrolu tahrîrâtı sûretidir.

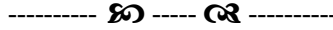
Cevâben şerefvârid olan 2515 numro 16/17 Şubat 1330 târihli şifre telgrafnâme-i âsîfânelerinin kabul ettirdiği lüzûm ve hâssaten ilham ettiği cesaretle kazânın düşmandan istirdâdını müteâkib mahsûs bir me'mûr îzâmıyla icrâ ettirilen tedkîkât netîcesini nâtık tanzim olunan cetveli takdîme mecbûr oldum. Bunun bir sûreti daha evvelce vâli beyefendi hazretlerine takdîm kılınmış idi.

Asırlardan beri Saltanat-ı İslâmiyyenin sâye-i zill-ı rehâgârında kayıtsız ve esefsiz bir ömrün tekmîl nikâtını idrâk eden vatandaşlarımızın kendilerine bugünkü kuvvet-i hayatlarını kazandıran unsur-ı ma'sûm-ı İslâm hakkında revâ gördükleri misilsiz fecâyî'in bir levhâ-i ciğersüzî olan şu defteri mütâlâa ederken vicdanlar mahzûn bir begâ-yı mâteminin nihayetsiz cereyânları içinde boğulmak derecelerine geliyor.

Her nasılsa; nisvân için hürmet emreden yirminci asrın, nefretle târihe kaydedeceği bu lekeli sahifeleri vatanın sîne-i mecrûhunda yaşanan, bugün bile hükûmetin sâye-i sahâbetinde emin ve mes'ûd bir hayat yaşayan Ermeni vatandaşlarımızdır..... Bunların ma'sûm ve bâkir kızlardan başlayarak yetmiş yaşındaki erkeklere kadar İslâmlar hakkında tâbiyyetin her hakkını, insânîyetin her şerefini, târihin nefretini, Allah'ın gazabını unutarak tatbîk ettikleri şenâ'ate karşı hükûmetin bugünkü mevki'i -bî-şübhe- ikbâl-i âti-i devlet nâmına her türlü hissiyât-ı kin, intikamdan tecerrüde muhafaza-i sükûna çalışmak ve bu sükûnu her tarafta takrîre sa'y etmektir.

Ermeni cemiyetlerinin, hükûmetin ihtiyâr-ı sükût etmesinden bil-istifâde münferiden, bazan da müctemi'an fakat her zaman için mütevâliyen vuku'bulan müracaatları yalnız bir maksadı ihtivâ ediyor ki, o da kat'iyyen çetelere iltihâk eden milletdaşlarının sâha-i fa'âliyyetini perdelemek, kapamakdan ibârettir.

Hükûmet böyle sonsuz ve manâsız müracaâta son cevap olarak bu defter muhteviyâtını irâe ettiği gün, müracaâtların da sonu gelmiş addedilebilir. Binâen aleyh muktezâsı takdîrât-ı sâmîlerine mevdû' olmakla ol bâbda.

Van Vilâyeti

Mahmûdî Kaymakamlığının 2 Mart 331 târih ve yedi numrolu tahrîrâtı sûretidir.

28 Şubat 330 târihli şifreli telgrafnâme-i sâmîleri arıza-i cevâbiyesidir.
1 Mart 331

Komitelerin bilhassa Saray ve havâlisinin târih-i ahîr-i hayatını kanlarla boğan fa'âliyet-i mel'ûnesi seferberliğin bidâyet-i ilânından başlamıştı. Ermenilerin bu civârdaki insan kasaplıkları ise hükûmetin kazayı tahliyesinden bir saat sonra ve Rus istîlâ kuvvetinin kasaba merkezine vusûllerinden iki gün evvel başlamıştı. Bu iki gün zarfında vuku'a gelen macerâ-yı elîm, ma'sûm İslâm ırkının nasib-i siyah bedbahtını fazlasıyla ikmâl etmiştir. Yevm-i mes'ûd-ı istirdâd ferdâsında pâyansız bir ezâ-yı vicdan ile meşhûd olan vakâyî'a âid tanzîm edilen defter evvelce tanzim kılınmış idi. İkinci liste: Zamanla ittisa' eden ma'lûmâtın bir zübdesi ve rûh-ı mübârek-i

İslâmiyyete vuku' bulan hakâretin en hakîkî levhasıdır. Muhtemeldir ki te'âkub-ı ezmân bu listeye daha birçok sahâif-i meş'ûm ilâve edecektir.

Her safhası bir melâl-i amîk ile kaydedilen bu defterin kadınlara revâ görüldüğünü musavver olan faslı, ruh-ı insânîyeti lerzedâr-ı haşyet ve nefret kılacak bir levha-i denâettir. Hele her teklifin reddinde a'zâ-yı vücûdiyesinden birini gâib eden bir babaya kendi eliyle evlâdını boğazlatmak derecesinde yapılan şenâatin sâha-i vicdâniyânda halk ettiği te'sîri ifâde için müeddâsına müracaat edilecek bir kelime yoktur.

Ermeniler bu hareketleriyle İslâm'a değil, İslâmiyet'e taarruz etmiş ve başlarında mevsim zarûriyetiyle beyaz sarık taşıyan birçok kimseleri, libâsının kisve-i Muhammedîye nisbetinden dolayı akla gelmez azablar ile katleyemişlerdir.

Kaza merkezinden başlayarak kurâdaki mesâcidi ahıra tahvil etmeleri, bütün talebe-i ilmî cebr ile Nasraniyyete sevk eylemeleri ve kaza Müderrisi Molla Yusuf Efendinin biraderi Molla Mehmed Efendiyi hâiz olduğu sıfat-ı ilmiyyeye bin türlü hakâret-i müstehceneden mâ-adâ buralardan tardedildikleri gün beraberlerince götürmeleri hep bu ihânet cümlesindedir. Ermenilerin din ve ehl-i İslâm'a vuku' bulan taarruzât-ı âdiyesi, neşri mutasavver olan Kırmızı Kitaba yegâne mevzû' teşkil edecek derecede bî-haddir. Bununla beraber tamamen zabt ve kaydı müyesser olamayan sahîfe-i sergüzeşt-i müellemden alınan şu parçalar, teessür-i zâtîden tecerrüde gayret etmiş bir vicdânın hâsıla-i şühûd ve rü'yetidir. Mâhiyet-i hâdisâta bir kelime bile ilâve edilmediğinin arz ve te'mîniyle ikinci liste kopyasının leffen takdîmine mücâseret kılındı. Ol bâbda.

Van Vâliliği

----- ۞ ----- ۞ -----

Osmanlı Ordû-yı Hümâyûnu
Başkumandanlık Vekâleti
1 nci Şu'be Müdîriyeti

Dersâdet
14-3-331

İkinci Şu'beye:

Birinci Şu'be de bu bâbda bir müsvedde kaleme almış idi. Bununla diğerinin karşılaştırılarak mezc ve tevhîdinden sonra Hâriciyeye yazılması ricâsıyla takdîm.

Harekât-ı Harbiyye Şu'besi Müdîri
İsmet

----- ۞ ----- ۞ -----

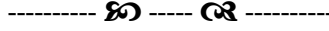
Üçüncü Ordû-yı Hümâyûn
Erkân-ı Harbiyye
2 nci Şu'be
506

Hasankale
10-2-31

Başkumandanlık Vekâletine

Kırmızı Kitabda neşredilmek üzere Âzerbaycan ve Van civârında Rusların ve Ruslara iltihâk eden Osmanlı Ermenilerinin İka' ettikleri mezâlim ve şenâyi'i muhtevî Van vilâyetinden gelen evrâk leffen takdîm kılındı.

Üçüncü Ordû-yı Hümâyûn Kumandanı
Mirlivâ Mahmud Kâmil

Harbiyye Nezâreti
Müstakil Asâyiş Kısmı
245

Muhtıra

Karargâh-ı Umûmî İkinci Şu'besine

14-2-331 târih ve 9223 numrolu muhtıra cevâbıdır.

Rus Hükûmetinin öteden beri ta'kîb etmekte olduğu âmâl-i siyâsiyye ve makâsıd-ı hafiyenin Devlet-i Osmâniye'yi zayıf düşürmek için her fırsattan istifâde ederek memleketimiz dâhilinde hayatî vak'alar ihdâs ve bu vakayi'i idâme ve ta'kîb için de bir takım cânileri alet ittihâz ve bunları ale'd-devâm teşvîk ile idâre-i Osmâniye'nin âlem-i medeniyete karşı daima kanlı ve Hükûmet-i Osmâniye'nin mâlik olduğu memâlik-i ves'ânın idâresinden gûyâ aciz olduğunu irâe ile enzâr-ı medeniyette sükût ettirdikten sonra iğtişâş çıkarttığı yerleri dâire-i zâlîme-i hükûmetine almak olduğunu hiçbir vechile saklanamayacak acı hakâikdandır. Şu emel-i menhûsun husûlû için Rus konsolosları ve bunların teşvîkât ve paralarıyla hareket eden bedmâye eşhâsın irtikâb etmediği cinâyet hemen kalmamıştır; bu cinâyâta sahne olan İran hudûduyla Van, Bitlis, Musul, Adana vilâyetleri hemen senelerin her mevâsiminde vakayi'-i cinâiyeden kurtulmamıştır. İran'ın şimâlinde Makû Hanlığı'nın cenûbunda Kirmanşah sâhalarına kadar tevsî'-i dâire-i sirâyet eden ihtilâlât hep Rusların hâl-i bedeviyette bulunan aşâiri teşvîk ve birini diğeri aleyhine tahrîk etmesiyle olduğu gibi bu hudûd mukâbilindeki Memâlik-i Osmâniye aksâmında da gâh İslâmları Ermeniler aleyhine gâh Ermenileri hükûmet aleyhine ve gâh bunların her ikisini ayrı ayrı hükûmet aleyhine ve bazen bunların aralarını açarak bu yüzden Kürdleri devlet aleyhine ve daha daha eşkâl-i muhtelifede vakayi' ihdâsı ile Van, Bitlis, Adana, Musul

vilâyetlerini bir iğtişâş-ı dâimî hâlinde bulundurmak Rusların ehass-ı emelleri olduğu senelerden beri tevâli eden vakâyi-i ma'lûme ile müsebbit bulunmaktadır. Van, Bitlis ve Adana vilâyetlerinde bulunan Ermenileri ba'zı mevâid-i kâzibe ile kendilerine imâle ve pek çok kanlar dökülmek sûretiyle neticelenen vakâyi'i ihdâs etmeyi kendi siyâset-i zâlimânesinden telâkki eden Rus Hükûmet-i müstebidesinin bu gibi vakâyi'in her birinde parmağı bulunduğunu söylemek zâiddir. Balkan Harbi'nde ve en buhranlı ve en zayıf bir zamanımızda delâil-i resmiyye ve akliyyesi ile bize âdiyeti tahakkuk edip işgâl-i askerîmiz altına alınan Nevâhi-i Şarkîyye'nin hemen tahliyesi teklifinde bulunan cânî Rus Hükûmeti yed-i tecâvüz ve gayzını bu havâlîye uzatarak nevâhi-i mezkûreyi de elimizden gasbetmiştir. Bununla kanmayan bu hunhar hükûmetin te'sîriyle Osmanlı, İran, İngiliz ve Ruslar'dan mürekkeb olarak teşekkül eden Muhtelit Tahdîd-i Hudûd Komisyonlarının tahdîd ettiği hudûd hemen her yerde zararımıza olarak geçirilmiş ve mukaddemâ Adil Bey Komisyonu ile Derviş Paşa Komisyonunun tahdîd ettiği hatt-ı fâsıllarla Erzurum Muâhedesini müteâkib olan istatüko hattı ve hatta hadd-i fâsıl-ı hâzırı bile hiç nazar-ı tetkîk ve ehemmiyete bile alınmayarak el-hükümü li-men galeb kazıyyesince hemen istedikleri gibi bir hudûd ta'yîn etmişlerdir.

Şu sûretle de bizi zarar-dîde eden Rus Hükûmeti diğer taraftan da Bitlis'te Molla Selim, Barzan'da Abdüsselâm vakâyi'ini ihdâs ve ihzâr ile iştigâl etmiş olduğu cereyân eden muâmelâtta müstebân olmuş ve Rusların bu gibi vakâyi'i ihdâs ederek bir müdâhale-i müştereke ile hudûdlarımızdan içeri girmek zemînini ihzâr ettikleri anlaşılmıştır. Bu bâbda Rus Hükûmetinin ne gibi teşvîkât ve mekâsîd ve ne gibi vesâit ile nerelerde ne gibi iğtişâşlar çıkarmış olduğuna dâir telhîsen cem' ve telfik edilmiş 98 kadar vesâik-i resmiyye târihleriyle çıkarılmış ve bir defter hâline konarak rabten takdîm edilmiş ve hükûmetimizce tanzim edilecek Kırmızı Kitaba geçirilmesi münâsip görülmeyen fikarâtın üzerleri kırmızı kurşun kalemle işaret edilmiştir.

5 Mayıs 331
Harbiyye Nezâreti Müstakil Asâyiş Kısmı,

----- 80 ----- 82 -----

Osmanlı Ordû-yı Hümâyûnu
Başkumandanlık Vekâleti
Numro
2763

Hasankale'den Başkumandanlık Vekâlet-i Celîlesine mevrûd şifredir

C. 15/12/330 Kırmızı Kitab Van Seyyar Jandarma Fırkasından mevrûd cevâb ber-vech-i zîrdir. Van vilâyetinden gelecek cevâb da ayrıca arzedilecektir.

Ruslar seferberlikten beri evvel Memâlik-i Osmâniye dâhilinde âdî siyâsî cerâim irtikâb edip İran'a firâr edenlere ve hudûd civârında sâkin aşâir-i İraniye'den iknâ' edebildiklerine silâh ve para verip hudûdlardan geçiren ve bunlar vâsıtasıyla vakâyî' ihdâs ve memleketimizde birçok cinâyet irtikâb ettirirler idi. Celâlî havâlîsinde sâkin Abdevî Aşireti Reisi Simko'nun memleketimiz dâhilinde yaptığı her cinâyet Rus merkûma muntazaman verdikleri maaşdan başka ayrıca mükâfât icrâ edildiği kendi itirâfıyla sâbittir. Husûsât hakkında Van vilâyetinin de birçok vesâiki mevcuttur. Seferberlikten evvel cereyân eden bu seferberlik bidâyetinde daha mütecâvizâne bir şekil almıştır. Barzan M.S.Y. ondan sonra İran'a firâr edip Rus tarafından Tiflis'te îzâz ve ikrâm ile götürülen ve orada haylice para ve ta'lîmat verildikten sonra memleketimizde iğtişâş çıkarmak için Barzan Şeyhi Abdüsselâm Rusların delâletiyle aşâiri teşvîk ederek Bacerge civârına kadar gelmiş idi. Hudûdu geçmek üzere iken İran'ın Kardar aşireti ile anlaşamadığından dolayı mezkûr aşîret tarafından derdest ve Bacerge Karakolumuza Ruslar bunun üzerine Kardar aşiretine âid bütün köyleri ve emvâl ve mevâşîleri mahv u tahrîb ettiler, kadın ve çocuklarını kestiler ve ateşe atıp yaktilar. Bu aşîret halkından kurtulabilenler perişân ve sefil bir halde hudûdumuza ilticâ ettiler. İranlı Somay ve Merkvâr ve Terkvâr aşiretleri bu tecâvûzden ürkerek Ruslara karşı kendilerini muhâfazaya çalıştilar ise de Ruslar sevk ettikleri kîtaât-ı askerîye ile bütün o havâlîyi ihrâk ve ahâlî-i İslâmiyyeyi katlettiler. İran dâhilinde ahâlî-i İslâmiyyeye yapılan bu mezâlim te'sîrât-ı umûmiyyeyi mûcib olmuş ise de bit-tabî' fiilen hiçbir gûnâ müdahalâtta bulunulmamıştır. Hatta hayatını kurtarmak üzere bizim tarafa kaçmak isteyen ahâlî-i İslâmiyyeyi hudûdun içerilerinde de ta'kîb ettikleri esnâda Ruslar Bacerge civârındaki Bani Karakoluyla Şemdinan civârındaki Katuna Karakolunda bulunan askerlerimize taarruz ve tecâvûz ettiler. Eylül evâsıtında cereyân eden bu vakayî'den gayri Salmas'da 400 kişilik bir Ermeni çetesi hazır ve teslîh edip bunları askerle himâyesi altında memleketimiz dâhilinden geçirmeye teşebbüs etmiş. Bu sebeple o civârda da i'lân-ı harbden evvel

hudûdumuz üzerinde birkaç defa müsâdemeler olmuştur. Memleketimiz dâhilinde fesâd çıkarmak için gönderdikleri adamın derdestinden mütevellid teessürle binlerce ahâl-i İslâmiyyeyi katl ü ihrâk ve emvâl ve emâkinini tahrîb eden Ruslar Somay, Merkvar, Terkvar'daki gibi Rahmât'a tecâvüzlerinin enkaz ve âsârı el-yevm meydandadır. Ruslar Oltu ve Bâyezid'den hudûdu geçtikleri gün Dir civârındaki hudûd karakollarına da taarruz etmiş olduğu.

10 Mart 331

Üçüncü Ordu Kumandanı
Mahmud Kâmil

کتابخانه عمومی
جمهوری اسلامی ایران

شماره
تومرد
(۷)

استاد فاضل و داور محترم
با عرض احترام اینجانب عرض دارم

A	2
B	1-2-9
	21-1

دوره شماره پانزدهم که در شماره یک هفته نامه (ارغوان) در شماره اول به شرحی که در
 در فرجه ای هفته نامه (ارغوان) در شماره اول به شرحی که در
 خارج از احوال شخصی من است
 ۱- خلاصه کتابی که در شماره یک هفته نامه (ارغوان) در شماره اول به شرحی که در
 ۲- خلاصه کتابی که در شماره یک هفته نامه (ارغوان) در شماره اول به شرحی که در
 رونویسی نامی

دوره شماره پانزدهم که در شماره یک هفته نامه (ارغوان) در شماره اول به شرحی که در
 خلاصه کتابی که در شماره یک هفته نامه (ارغوان) در شماره اول به شرحی که در
 خلاصه کتابی که در شماره یک هفته نامه (ارغوان) در شماره اول به شرحی که در
 خلاصه کتابی که در شماره یک هفته نامه (ارغوان) در شماره اول به شرحی که در
 خلاصه کتابی که در شماره یک هفته نامه (ارغوان) در شماره اول به شرحی که در

خلاصه کتابی که در شماره یک هفته نامه (ارغوان) در شماره اول به شرحی که در
 خلاصه کتابی که در شماره یک هفته نامه (ارغوان) در شماره اول به شرحی که در
 خلاصه کتابی که در شماره یک هفته نامه (ارغوان) در شماره اول به شرحی که در
 خلاصه کتابی که در شماره یک هفته نامه (ارغوان) در شماره اول به شرحی که در
 خلاصه کتابی که در شماره یک هفته نامه (ارغوان) در شماره اول به شرحی که در

خلاصه کتابی که در شماره یک هفته نامه (ارغوان) در شماره اول به شرحی که در
 خلاصه کتابی که در شماره یک هفته نامه (ارغوان) در شماره اول به شرحی که در
 خلاصه کتابی که در شماره یک هفته نامه (ارغوان) در شماره اول به شرحی که در
 خلاصه کتابی که در شماره یک هفته نامه (ارغوان) در شماره اول به شرحی که در
 خلاصه کتابی که در شماره یک هفته نامه (ارغوان) در شماره اول به شرحی که در

 کتابخانه ملی و اسناد ملی ایران

روی - اسامی و - دود و کرب اوله اوله - اجراءه توتنه بند

A	2
	1029
	21-4

تکلیف ایله نیر اییو -

(ب) اوله سلیقه سلیقه توتنه بند - توتنه بند ایله نیر اوله سلیقه
 دوتنه ایله نیر اوله سلیقه توتنه بند - دوتنه بند - خلاصه سلیقه توتنه بند

شبا
 نومرد
 (5)

- 1- ایله نیر اوله سلیقه توتنه بند - ایله نیر اوله سلیقه توتنه بند - ایله نیر اوله سلیقه توتنه بند
- 2- ایله نیر اوله سلیقه توتنه بند - ایله نیر اوله سلیقه توتنه بند - ایله نیر اوله سلیقه توتنه بند
- 3- ایله نیر اوله سلیقه توتنه بند - ایله نیر اوله سلیقه توتنه بند - ایله نیر اوله سلیقه توتنه بند
- 4- ایله نیر اوله سلیقه توتنه بند - ایله نیر اوله سلیقه توتنه بند - ایله نیر اوله سلیقه توتنه بند
- 5- ایله نیر اوله سلیقه توتنه بند - ایله نیر اوله سلیقه توتنه بند - ایله نیر اوله سلیقه توتنه بند
- 6- ایله نیر اوله سلیقه توتنه بند - ایله نیر اوله سلیقه توتنه بند - ایله نیر اوله سلیقه توتنه بند
- 7- ایله نیر اوله سلیقه توتنه بند - ایله نیر اوله سلیقه توتنه بند - ایله نیر اوله سلیقه توتنه بند
- 8- ایله نیر اوله سلیقه توتنه بند - ایله نیر اوله سلیقه توتنه بند - ایله نیر اوله سلیقه توتنه بند
- 9- ایله نیر اوله سلیقه توتنه بند - ایله نیر اوله سلیقه توتنه بند - ایله نیر اوله سلیقه توتنه بند
- 10- ایله نیر اوله سلیقه توتنه بند - ایله نیر اوله سلیقه توتنه بند - ایله نیر اوله سلیقه توتنه بند

شعبه
تعمیر
(۱۸)

مردم سزای می باشد چنانچه در صورت دفعه اوله ایچیه در ... از جمله
هم توفیق آوردنک قوت در ضعیفه ... در صورت محکم
عنیه را خفیه که اینده سلام و خیر نه کونده بیج اولدند نیز دلیل اولده ...

۸	۱۰۲۹
	۲۱-۱۵

اوله ایچیه و توفیق بر همین براده ذکر اینک فاده ده خای وده ...
وانه ملک امید بقالانیه فقیرانه که کفک حیاتی استار ایچیه و کعبه برین ایچیه
اولدنیه ایچیه و اینده و اینده نیز ایچیه برین ایچیه ...
[تبدیل کلام ایچیه] ... [بعضیه] ...
مقدوره زاننده آندی بهر و شرم معلوم اولده که اینده ایچیه و اینده ...
ظرفه بوله صیقلین . [سلام ایچیه] ... [بعضیه] ...
سره که کونده کعبه ... برین ایچیه و اینده ... اساسا عدد اولده مصداق
بشوند ... کونده ایچیه و اینده ...
شکیا که [دین] ... [بعضیه] ...
ایچیه ... [بعضیه] ...
بیوت صیقله ... [بعضیه] ...
عید صیقله ... [بعضیه] ...
بزرگاره ایچیه ... [بعضیه] ...
بزرگان عمو اولده ایچیه و ضعیفه ...
[بعضیه] ... [بعضیه] ...

ایچیه و ایچیه ...
حقیقه یا ایچیه ... [بعضیه] ...
... [بعضیه] ...
... [بعضیه] ...

۱- در ۲۴ شهریور ماه ۱۳۰۲ در وقت ظهر در محله کهنه کهنه واقع در خیابان
کهنه کهنه در وقت ظهر در محله کهنه کهنه واقع در خیابان کهنه کهنه
در وقت ظهر در محله کهنه کهنه واقع در خیابان کهنه کهنه

A	۱۰۲۹
B	۲۱-۱۷

۲- در ۲۴ شهریور ماه ۱۳۰۲ در وقت ظهر در محله کهنه کهنه واقع در خیابان
کهنه کهنه در وقت ظهر در محله کهنه کهنه واقع در خیابان کهنه کهنه
در وقت ظهر در محله کهنه کهنه واقع در خیابان کهنه کهنه

۳- در ۲۴ شهریور ماه ۱۳۰۲ در وقت ظهر در محله کهنه کهنه واقع در خیابان
کهنه کهنه در وقت ظهر در محله کهنه کهنه واقع در خیابان کهنه کهنه
در وقت ظهر در محله کهنه کهنه واقع در خیابان کهنه کهنه

۴- در ۲۴ شهریور ماه ۱۳۰۲ در وقت ظهر در محله کهنه کهنه واقع در خیابان
کهنه کهنه در وقت ظهر در محله کهنه کهنه واقع در خیابان کهنه کهنه
در وقت ظهر در محله کهنه کهنه واقع در خیابان کهنه کهنه

۵- در ۲۴ شهریور ماه ۱۳۰۲ در وقت ظهر در محله کهنه کهنه واقع در خیابان
کهنه کهنه در وقت ظهر در محله کهنه کهنه واقع در خیابان کهنه کهنه
در وقت ظهر در محله کهنه کهنه واقع در خیابان کهنه کهنه

۶- در ۲۴ شهریور ماه ۱۳۰۲ در وقت ظهر در محله کهنه کهنه واقع در خیابان
کهنه کهنه در وقت ظهر در محله کهنه کهنه واقع در خیابان کهنه کهنه
در وقت ظهر در محله کهنه کهنه واقع در خیابان کهنه کهنه

Osmanlı Ordû-yı Hümâyûnu
Başkumandanlık Vekâleti

Türkiye'nin ân-ı izmihlâli yaklaştığı her tarafta i'lâna başlandı. İstanbul'da akdedilen büyük kongrenin netâyicini bildirmek ve îcâb eden tertîbatı ittihâz etmek üzere Meb'ûs Papasyan ile Viremyan Erzurum'a geldiler. Kafkasya'dan vürûd eden Taşnak murahhasları dahi hazır olduğu hâlde Erzurum'da büyük bir ictimâ' akdettiler.

Rusların Memâlik-i Osmaniyyeden zabt edecekleri araziye Ermenilere vererek, istiklâllerinin te'mîn olunacağı hakkında Ruslarla tesbit edilen sûret-i itilâf Erzurum ictimâ'ında tezekkûr edildi. Kongre Rus-Ermeni itilâfını tasdik ve hulâsaten âtideki mevâdd, komitelere bildirilmek üzere taht-ı karara alındı.

1. Harb i'lânına kadar sükûnet ve itâ'atlarını muhâfaza etmek, fakat bu zaman zarfında Rusya'dan gelecek ve dâhilden tedarik olunacak silâhlarla mücehhez bir hâle girmek.

2. Harb i'lân edilirse Türk ordusundaki Ermeni efrâdı, silâhlarıyla Rus ordusuna itihâk etmek.

3. Türk ordusu ilerlerse sükûneti muhâfaza etmek.

4. Türk ordusu ric'ât eder veyahud ilerleyemeyecek bir hâle gelirse, çeteler derhal ordu gerisinde -ellerindeki program vechile- hâl-i fa'âliyete geçmek. Kongre mukarrerâtını ittihâz ettikten ve dağıdıktan sonra Meb'ûs Viremyan, Erzurum valisi nezdine giderek âtideki teklîfâtta bulundu:

"Hükûmet-i Osmaniyye Rusya'ya i'lân-ı harp ettiği takdirde ve Osmanlı ordusunun Kafkasya'ya tecâvüzü halinde, oradaki Ermenilerin Türklerle tevhid-i mesâi etmelerinin te'mînini propaganda etmek üzere Hükûmet-i Osmaniyyenin Ermenistan'ın teşkiline dâir va'ad-i kavîde bulunması ve va'adini bil-fi'il izhâr etmesi lâzımdır."

Viremyan yukarıdaki dört maddelik kongre mukarrerâtını imzâ ettikten ve kongreyi dağıttıktan sonra (Erzurum) valisine olan bu sûret-i mürâcaâtı, iki gâyenin istihsâli maksadına mübtenî idi.

1. Hükûmet-i Osmaniyye gâlib geldiği takdirde âmâl-i milliyeyi istirdâd

2. Hükûmet-i Osmaniyyeyi iğfâl ile Ermeni teşkilât-ı hafiyyesinin tarassud ve tecessüsten masuniyetinin te'mîni.

Viremyan ve Papasyan Erzurum'daki işlerini bu sûretle hallettikten sonra Taşnak Komitesi rüesâsından birkaçı ile Muş'a tâbî (Çankeli) Manastırı'na giderek etraftaki Ermenileri davet ile kongre mukarrerâtını tebliğ ettiler. Papasyan, Muş ve civârını idâre etmek üzere Muş'ta kaldı. Viremyan rüfekâsıyla Van'a gitti.

Üçüncü Orduca yukarıda cereyân eden mukarrerât istihbâr ediliyor. Vâlî ve ma'iyet-i kumandanlarına müteyakkız bulunulması emir ve tenbih olunuyor

İ'ân-ı harbe kadar Ermenilerin Rusya'da ve Türkiye'de ittihâz ettikleri tertîbât hakkında Üçüncü Orduya vürûd eden ma'lûmât:

1. Hudûd şarkındaki (Rusya dâhilinde) kurâ ve kasabâta bulunan İslâm hâneleri taharrî edilerek silâhlar müsâdere olunuyor ve bu silâhlar Ermenilere tevzi' olunuyor.

2. Hudûd garbında (Türkiye dâhilinde) ve hâsseten hudûda civâr kurâ ve kasabâta bulunan Osmanlı Ermenilerini teslîh etmek üzere (Oltu), (Sarıkamış), (Kağızman), (İğdır) mevâki'ine külliyyetli eslihâ, cephâne ve bomba depo edilmekte olduğu; (Van) ve (Bitlis) vilâyetine tevzi' edilecek eslihâ ile âtiyen ahzedilecek tertîbâtın takarrürü için Rus generallerinden Loris Milikof'un oğlunun yanında Taşnak rüesâsından Malkon ve Ohannes olduğu halde (Abâga) tarîkiyle 27/Eylül/330'da Van'a gittikleri haber alınıyor.

3. Rusya'nın İran konsolosları, İran'daki Ermenilere de Türkiye'den zaptedilecek mevâki'de Ermenistan tesisi va'dinde bulunarak, İran Ermenilerini ve hâssaten (Rûmiye) ve (Salmas) daki Ermenileri teslîh ile hudûd dâhiline sevk ettikleri anlaşılıyor.

4. Kafkasya ve Türkiye Taşnak Komitesi rüesâsından bir kısmı, hudûd civârında ber-vech-i âtî sûrette Ermeni çete teşkilâtını vücûda getiriyor.

a. Kısım-ı a'zamı (Pasinler), (Erzurum), (Eleşkird), (Hınıs), Malazgirt Ermenilerinden ve asker firârîlerinden olmak üzere altı bin Ermeniye Kağızman'da ictima'da ettirerek Rus Hükûmeti tarafından teslîh ve Rus me'mûrîni ve Ermeni rüesâsı vasıtasıyla ahâlî-i Müslimeden de tekâlif-i harbiyye sûretiyle iâşeleri alınarak üçbinbeşyüzünün İran Âzerbaycanı'na 18 Teşrîn-i evvel 330'da gönderildiği ve mütebâkîsinin Kağızman'da kaldığı tahakkuk ediyor.

b. (Oltu), (Kars), (Sarıkamış)'tan ve Trabzon vilâyetinden firâr eden Ermenilerden bin beş yüz kişilik bir süvâri çetesi teşkil olunarak bunun bini (Bâyezid) ve havâlîsine geçmek üzere (İğdır) mıntıkasına ve beş yüzü de (Hodicor) mıntıkasına gitmek üzere Oltu'ya gönderildiği mevsûken istihbâr ediliyor.

c. Kısım-ı a'zamı (Bâyezid), (Van) ve (Bitlis) Ermenilerinden ve asker firârîlerinden ve İğdır havâlîsi Ermenilerinden olmak üzere altı bin Ermeni'nin İğdır'da tecemmu' ederek, çete hâlinde tefrîk ve taksîm olunarak teslîh edildikleri Rus hudûd bölükleri efrâdından ilticâ eden Ruslarla ve menâbi'-i sâireden alınan ma'lûmâtla sübût buluyor.

d. Makû'nun (Koni) cihetlerinde bulunan (Beyecek) Kilisesi'nde Ermeni çete teşkilâtının icrâ edilmekte olduğu ve Salmas'da teşkil olunan çetelerle (Van'a) geleceklerinin tahakkuk ettiği anlaşılıyor.

5. (Kars), (Sarıkamış), (Kağızman) mıntikalarında teşkilâta me'mûr olanların meşhur Ermeni sergerdelerinden (Antranik) Bayburdlu (Arşâk), Bitlisli (Âram). İğdır ve havâlîsindeki teşkilâta me'mûr olanlar da Erciş'te öteden beri eczâcılık eden Eczâcî (Rupen Mıgırdıçyan), (Toros Karakaşyan)

(Portakalyan) ve Bâyezid Taşnak Murahhası (Surpen) olduğu tebeyyün ediyor.

6. Türk ordusunun ahvâl ve harekâtından dâimî sûrette Rus ordusunu haberdâr etmek üzere Trabzon'da, Erzurum'da, Muş'ta, Bitlis'te, Van'da ve daha gerilerde de Sivas'ta ve Kayseri'de birer casus bürosunun teşkil kılındığı tahakkuk ediyor.

7. Hudûddan geçirilen eslihâ ve mevâdd-ı nâriyyeden fazla kalanlarının Karahisar, Sivas, Kayseri depolarına iddihârı anlaşıyor.

8. Sâhilden icâb eden mevâdd-ı nâriyye ve infilâkiyyenin Türkiye'ye idhâlini te'mîn ve Karadeniz sâhilinin Türklere ait kısmındaki Rum ve Ermenilerden istifâde ile ihtilâl ve kıyâmı te'mîn etmek ve Türk ordusuna dâir vâsi' ma'lûmât alınmak üzere Batum'da Rus, Ermeni ve Rum'dan mürekkep olmak üzere bir icrâât komitesinin teşekkül ettiği tebellür ediyor.

Rusya ile ilân-ı muhâsamâta kadar Türkiye dâhilindeki Ermenilerin tavir ve hareketine dâir Üçüncü Ordunun o zamana ait dosyalarında hulâsaten şu gibi vak'aya tesâdüf edilmektedir.

1. Ermenilerden kânûnen silâh altına gelmeleri iktizâ eden efrâddan Karadeniz sâhilinde Hopa - Erzurum - Hınıs - Van hatt-ı şarkındaki kurâ ve kasabâttaki Ermenilerin kısm-ı a'zamı davete icâbet etmeyerek Rusya'daki teşkilâta dâhil olmak üzere hudûdun şarkına geçtikleri görülmektedir.

2. Dördüncü İhtiyât Süvari Fırkasının tecemmu' mıntıkası olan Yağanışığı - Yağan Köprüküy hattına gittiği 20 Eylül 330'da Köprüküyü'nde Manuk oğlu Ovanis'in hânesinde ve Yağan'da Papas'ın bulunduğu hânedeki külliyyetli Rus silâhı meydana çıkarıyor. Ve aynı zamanda Hasankale'de de birkaç hânedeki depo edilmiş Rus eslihâsı bulunarak fâilleri divân-ı harbe tevdî' olunuyor ki kongre mukarrerâtının birinci faslı tezâhür ediyor.

3. Yomra nahiyesinin İzaksa karyesinden Ekşi oğlu Setrak veled Ârakil'in kumandası altındaki yirmi beş kişilik çete ile Hodicor mıntıkasında تنها yerlerde tesâdüf ettikleri İslâmları katlettikten sonra 5 Teşrîn-i evvelde Trabzon'dan Erzurum'a gelmekte olan postaya Gümüşhâne civârında taarruz ederek, sürücüyü katl ve postayı gasbla savuştuğu ve ta'kibât neticesinde avenesinden birkaç kişi elde edilerek, divân-ı harbe tevdî' edildiği ve bunların yukarıda zikredilen Oltu'ya gelen çete efrâdından oldukları tebeyyün ediyor.

4. (Hehas), (Kötek), (Mecingerd), (Pasin Karakilisesi), (Gürcübulak) ve daha cenûbundaki hudûd karakollarımızın karşısında bulunan Rus postaları yerine Ermeni çete devriyelerinin kâim oldukları görülüyor ve Pasin Karakilisesi Hudûd Taburundan silâhı ile firâr eden Malatyalı Kegork'un yirmi atlı ile Gürcübulak cihetinden yaptığı baskın ve Kötek Hudûd Taburuna Karaorgan cihetinden Ermeni çetelerinin yapmak istediği taarruz ve Eczâcı Rupen ile Bâyezidli Surpen'in (Musun) civârında beş yüz mevcûdları ile

yaptıkları baskınlar Rus ve Osmanlı ihtilâfâtının bir an evvel hudûsunu te'mîn ve Rus ordusunun pîş-dârını teşkîl edecekleri anlaşılması idi.

5. Kıtaâtta bulunan ve hâssaten hudûd taburlarında ve hudûda civâr bulunan kıtaâttaki Ermeni efrâdından bir kısmının silâhlarıyla firâr ettikleri ve Rusya'ya geçtikleri tahakkuk ediyor.

6. Köylere tebdîl-i hava sûretiyle giden veyahud münferit sûretle yakalanan Müslüman askerlerinin Ermeni köyleri civârlarında katledildikleri görülüyor. Ve hatta Lazistan ve Havâlsî Kumandanlığına merbût Mantelli Bataryası Mülâzım-ı evveli Sabri Efendinin (Hösmasa) karyesinde ikâmet etmekte olduğu hâne sahibi Ermeni Bedros tarafından sûret-i fecî'ada parçalanarak evin bahçesine gömüldüğü ve bir hafta sonra meydana çıkması üzerine Bedros'un derdesti için giden jandarmalara isti'mâl-i silâhla yakalanacağı anlaşılır anlaşılmaz intihar ettiği tahakkuk ediyor. Bu sûretle rüfekâ-yı melâneti meydana çıkamıyor.

Bu ve buna mümâsil birçok vakâyi'-i münferide taaddüd ve tekessür ediyor.

Yukarıdan beri ta'dâd edilegelen ihzârat ve tertîbâtta dâhilde büyük bir hareket-i ihtilâliyenin hazırlanmakta olduğu Üçüncü Orduca anlaşılması idi. Esâsen tertîbât-ı ihtilâliyenin uzun zamandan beri lâzım gelen mahallerde ihzâr edildiği ve muktezî eslihâ, mevâdd-ı nâriyye ve infilâkiyenin iddihar edilmekte olduğu cereyân-ı hâlden istidlâl ediliyordu. Aşağıda sırası geldikçe zikredileceği vechile vilâyât-ı şarkiyede başlıca ihtilâl merâkizi (Van), (Bitlis), (Erzurum), (Karahisar), ve ikinci derecede olmak üzere (Sivas), (Kayseri), (Diyarbakir) intihâb ve buralarda müfettiş-i umûmîler, harb kumandanları, çete reisleri ta'yîn ve tesbit edildiği ve seferberlik i'lânında bütün Taşnak şubâtına, on üç yaşına kadar olan erkeklerin komiteye a'zâ kayıt ve teslîh edilmeleri emir ve tebliğ olduğu Sivas vakâyi'i akabinde Ermenilerin divân-ı harbdeki ikrârlarından anlaşılması idi.

Merkez-i ihtilâl olan mevâki' tetkik edilecek olursa menzil hutûtunun geçmekte olduğu başlıca nukâtın intihâb edilmiş olduğu görülür. Esâsen Hükûmet-i Osmaniyye i'lân-ı seferberîde jandarma kuvvetinin büyük bir kısmını seyyar orduya almış Kürd menâtkı ikinci sınıf jandarmalara terk etmiş idi. Vuku' bulacak ihtilâl, ordudan bir kısım kuvvetin Kürdlere sevkini istilzâm edecek ve hatta denilebilir ki orduyu elîm bir vaziyete sokacak idi.

Vaktâ ki Rusya ile ihtilâfât başgösterdi ve Rus ordusundan bir kısım kuvvetin hudûdu tecâvüz ettiği görüldü. Rus ordusundan bir Plaston livâsıyla Birinci Kazak Süvari Fırkasını ve bunların ilerisinde ve Oltu, Sarıkamış, Kağızman mıntıkalarında teşekkül eden Ermeni çetelerinin yanına makineli tüfenk, top terfîk ederek İd, Kötek, Pasin Karakilisesi, Bâyezid istikâmetlerinde sürdü. Bu çeteler geçtikleri İslâm köyleri emvâlini nehb ve gârât, beşikteki çocuğuna varıncaya kadar katl ve imhâ ederek ilerliyorlardı. İrtikâb ettikleri fecâat ve fazâhatı işiten gerilerdeki köyler kadın ve çocukları hânelerini hâliyle terk ederek gerilere firâr ediyorlardı. Az zaman zarfında

Erzurum, Bitlis, Van birer merkez-i sefâlet oldu. Esâsen, bu köylerdeki İslâm ahâlinin gençleri silâh altına gelmiş, mütebâkî ihtiyar, kadın, çocuk ve aceze de ya Ermeni zulm ve vahşetine kurban olmuş veyahud gerilerde sefâletle terk-i hayat eylemiş idi. (On Birinci Kolordudan gönderilen Ermeni mezâlîmi kaydedilecek. İkinci Şu'be henüz bulamadı. Üçüncü Ordunun müsveddesi Sâdık Beydedir. Muhâcirîn Komisyonundan alınacak liste de buraya geçecektir.)

İ'lân-ı harb zamanında Kafkas Cephesi'ndeki Osmanlı ordusunun vaziyeti:

Üçüncü Ordu nizâm-ı harbine dâhil olan kıtaât, Dokuzuncu, On Birinci ve Bağdat'tan gelecek olan Onüçüncü Kolordularla, Birinci, İkinci, Üçüncü, Dördüncü İhtiyat Süvâri Fırkaları ve İkinci Nizâmiye Süvâri Fırkası ve teşkîl olunacak Van ve Erzurum Jandarma Fırkalarından ibaret olacak idi. Bu kıtaât henüz kısmen seferberliklerini ikmâl eden bu kıtaât tamamen tahaşşüd mıntikasına gelememişlerdi. Üçüncü Ordu nizâm-ı harbine dâhil olup yukarıda beyân olunan kıtaât, merbût bir numaralı krokide gösterildiği vechile kısmen yürüyüşte ve kısmen de Erzurum ve civârında idi.

İ'lân-ı harbten on gün evvel Ordu, Başkumandanlık Vekâletinden aldığı emir üzerine tahaşşüd mıntıklarına gelmekte olan kıtaâta kış geçirmek üzere ikâmet mıntıkları tahsis etmiş ve vürûd eden kıtaât da ikâmet mıntıklarına hareket etmiş idi. Buna nazaran hükûmetin karâr-ı siyâsîsi henüz meşkûk idi. Bir kış harbine girmek istemediği Üçüncü Orduca anlaşılmiş ve hudûd civârında bulunup hicret etmek isteyen İslâm köylerini mahallerine ve me'vâlarına avdete icbâr eylemiş idi.

Mesâib-i harbiyyeyi Türk arazisine nakletmek üzere yukarıda dehşet verici olan Rus harekâtı esnâsında Üçüncü Ordu zikr ve beyân olduğu vaziyette idi. Binâen-aleyh Ruslar ilk hamlede Hasankale önlerine gelmeye muvaffak oldular. Bu vaziyette Üçüncü Ordu tecemmu' ve sevk-ül-ceyşini ikmâl edinceye kadar Erzurum Kal'ası'ndan istifâde etmek üzere hudûd civârındaki kıtaâtını geriye çekiyor ve Erzurum önünde Höyükler hattında mukâvemetle karar veriyor. Fakat ileriye sürdüğü İkinci Nizâmiye Süvâri Fırkasının dört gün mukâvemeti ve geriden hiçbir Rus kolunun ilerleyememesi ve keşfiyyât neticesi Ermeni çetelerinden ve bir Plaston livâsıyla Kazak Süvâri Fırkasından ibâret olan Rus kuvvetleri karşısında Üçüncü Ordu aksâm-ı külliyesiyle ilerlemeye karar veriyor ve bu sûretle ilerleyen Türk kuvvetleri tesâdüf ettiği Rus kuvâsını tepeleyerek (Zivin) mevkî'-i müstahzârî önünde tevakkufa mecbur oluyor.

Bu zamana kadar Türk ordusundaki Ermeni zâbit, doktor ve efrâdının ve gerideki Ermeni milletinin tavır ve hareketine gelelim:

Erzurum şarkına kadar ilerleyen Ermeni çeteleri bil-umûm Ermeni köylerini mâ-âile Rusya'ya naklederek eli silâh tutanlarını kendilerine iltihâk ettirdi. Ve geri çekilirken yukarıda ber-tafsîl zikr ve beyân olduğu vechile İslâm köylerini yakarak yıkarak, ahâlîsini katlederek imhâ ediyorlardı. Türk ordusundaki Ermeni efrâdı, her fırsattan istifâde ederek silâhlarıyla Rus

ordusuna firâr ediyordu. Zâbitleri ve doktorları da birçok ma'lûmâtla Rus ordusuna iltihâkları görölüyordu ve muhârebenin en buhranlı zamanlarında cebhâne, batarya ve ihtiyât mevâziinin işaretle düşmana irâe edildiği defaatle görölüyordu. Bu cümleden olarak Pazacur mevziinde Gümüşhâneli Ohannes oğlu Kirkor'un işâret ettiği görölmesi üzerine divân-ı harbe tevdîinde cürmünü bi-lâ tereddüt itiraf ediyordu. Bazı Ermeni efrâdının da muhârebenin en şiddetli zamanlarında Türk efrâdını firâra teşvîk ve bu sebepten avcı hatlarının bozuldukları ekseriyetle görölüyor idi. Dâhilde bulunan Ermeniler ise yaralı olarak gerilere sevk edilmekte olan münferid efrâdı katlden çekinmiyorlardı ve başkaca olarak Rus ordusundaki Ermenilerle mütemâdiyen muhâbere ettikleri ve ordumuzun vaziyet ve kuvvetinden dâimî sûrette Rusları haberdâr etmek ve kendilerinin ahzedecekleri vaziyeti takrîr ve ta'yîn etmek üzere casuslukta bulunuyorlardı. Bu gibi şifreli muhâberât casuslar üzerinde defa'atla elde ediliyordu. Ezcümle hem Türk ordusunun kuvvet ve vaziyetinden haber almak ve hem de Rusların Memâlik-i Osmaniyye dâhilindeki Ermenilere silâh ve cephâne göndermekte olduklarına delil olmak üzere elde edilen vesâikin birkaçını burada zikretmek fâideden hâli değildir. Van'a gelmekte iken yakalanan Fika nâmındaki şahsın ceketi astârı içine dikilmiş bir bez parçasının üzerine Ermenice Van Taşnak Komitesine yazılmış bir mektûbun aynen tercümesi:

Sevgilimiz (Bu ta'bir ale'l-umûm komiteciler arasında bir hitaptır.) mektûbunuz zamanında alındı. Bizce ve sizce ma'lûm olan mal arzu ettiğiniz tarikle size doğru yola çıkarıldı. (silâh, cephâne, bomba, murâd ediliyor.) Şimdi tehlikesiz sûrette size mal göndermek güçdür. Yollar tutulmuş olduğu halde esâsen hudûdlarda müsâdemât başlamıştır. Görünüşe nazaran bize doğru gelen harekâtda buna iştirâk etmiş olacaktır. Şekpâger (dayı) (firâr edib Rusya'da bulunan rüesânın nâm-ı müsteâridir.) tamamıyla o fikri beslemiyor. Çünkü siz takdir etmiş veyahud işitmişsinizdir. O etrafımıza büyük mikyasta gayr-i müteharrik şeyler yerleşdirmiştir. Hem bizim için, hem kendisi için aynı sûretle zî-hayat kuvvetler ve müteharrik şeylerin vürûdu da devâm ediyor. Biz burada eşya arasında boğuluyoruz. Siz de orada ihtiyaç içerisindesiniz. Bu zaten tahammül olunamayacak vaziyetdir. Derviş'in ölümü hepimize te'sîr etti. Eğer bizimki size serîan yetişmez ise sâîmizi çabuk yola çıkarınız. Harekette olan kuvvetleri, ordunun (asker) cins numroları hakkında yazınız (Türk ordusundan ma'lûmât talep ediyor).

*Arkadaşça selâmlarla
Minaryan*

Bize yazı yazmak için mürekkep gönderiniz. zaten göndermişsiniz. M. (Komiteler aralarında bunun bir şifre olduğu muhakkaktır. Çünkü Rusya'da mürekkebe ihtiyaç yoktur).

Diğer vesika:

Mektûbla haber aldık ki arkadaş Mihak (Setum)'un (10) askerleriyle gelmiş ve bizim köye gelmek istiyormuş. Hem asker toplamak ve hem de bizi taharrî etmek maksadıyla ta'kîb ediyormuş. Biz boş yere elimizle evlerimize ateş vermeye muktedir değiliz. Ve çocuklarımızın emri altına girmek istemeyiz. Bize yardım için mademki sizin de müstahzar kuvvetiniz yokdur. O halde biz cephânemizi köyde saklamalıyız. Yahud siz de geliniz, dağa çıkalım. Eğer etrafımızda çalışmak için Yörük ve Rum varsa Revîn'e de haber ver. Muavenete gelsin. Eğer olmazsa aksi takdirde bizim hükûmete karşı duracak kuvvetimiz yok. Divânelik etmeyelim. Mart 1915

İmzâ:Hey'et-i Merkeziyye

Bu vesâikden dâhildeki Ermenilerin hummâ-âlûd bir fa'âliyetle çalışmakta oldukları tahakkuk etmekte idi. Sarıkamış Muhârebesi'ne kadar bu sûretle Ruslara hizmette ve kendilerini techîzde ve gerilerde her türlü müşkilâtı îkâ'a çalışıyorlardı. Türk ordusunun kuvvetli olduğunu ve her tarafta Rusların hudûd şarkına atıldıklarını da görüyorlardı. Binâen-aleyh umûmî bir kıyâma cesaret edemiyorlardı. Sarıkamış Muhârebesi'nde mağlûb olarak, iki numaralı krokide gösterildiği mevzî'e çekilen Türk ordusu yüz otuz binden yirmi bin raddesine inmiş idi. Orduda başgösteren tifûs, bakıyyet-üs-süyûfî büsbütün imhâ ediyor idi. Ma'a-hâzâ Ruslar da aynı âkıbete uğramıştı. Rus mukâbil taarruzu durmuş, her iki taraf, orduların ikmâliyle uğraşıyordu.

İşte bu sıralarda her tarafta Ermeni harekât-ı ihtilâliyesinin başlamak üzere olduğu haberleri alınıyordu. Bundan mâ-adâ komitecilerin ma'iyyetleriyle hudûdu geçerek, Van'a ve Bitlis'e dağıldıkları ve İslâm köyleri arasında münferit bulunan Ermeni köyleri ahâlîsinin, toplu bulunan Ermeni köylerine hafıyyen taşındıkları ve bu tahliye edilen köylerde ancak ihtiyar ve malûllerin berâ-yı muhafaza bırakıldıkları ma'lûmatı alınıyordu. Nihâyet ilk harekât-ı ihtilâliyye (Bitlis) vilâyetinde baş gösterdi. Bitlis vilâyetinde komitelerin en muntazam ve kuvvetli teşkilâtı (Muş)'da ve Van'a hem-hudûd olan (Hizan) kazasının (Karkar) havâlîsinde idi. Gerek (Muş)'ta ve gerekse (Hizan)'da on beş gün zarfında müteaddid mahallerde kıyâm, asker ve jandarmaların itlâfına başlandı. Şöyle ki:

27 / Kânûn-ı sâni / 330'da Hizan kazasının Karkar nahiyesine tâbî' (Ahkis) cihetindeki (Sekûr) karyesine gönderilen iki jandarmaya artık tekâlif-i hükûmete itâat etmeyeceklerini ve bir daha gelmemelerini söyleyerek jandarmaları kovarlar. Bunun üzerine sekiz jandarmadan ibâret gönderilen müfreze köye duhûliyle dâhilde tahassun eden komitenin şedîd ateşi karşısında altısının şehid ve diğer ikisinin firâra muvaffak olduğu haberi alınıyor. Ve ayrıca Korsor karyesine gönderilen iki jandarmadan da ma'lûmât alınmıyor. (Korsor), (Sekûr), (Arşin) karyelerinde de külliyyetli Ermeni çetelerinin toplanarak civâr İslâm köylerine taarruza başladıkları ve pek ziyâde fecâyi' ve mezâlim îkâ etmekte oldukları haberi geliyor. (Karkar)

havâlisindeki bir kısım çete kuvvetinin de merkez-i kaza olan (Hizan)'a hücûm ederek orayı zabta çalışıyor.

İhtilâl bu havâlide kesb-i tevessü' ederek Hizan'ı zabta gelen Ermeni çeteleri merkez-i kazada bulunan jandarma ve ahâli-i müsellâhanın mukâvemeti karşısında tevakkufa mecbur oluyor. Bitlis'ten Jandarma Alayı kumandanı kumandasında kuvvetli bir müfreze tahrik edildiği gibi Van vilâyeti de haberdar edilerek, Gevaş'tan ve ayrıca Van'dan da bir müfreze sevk olundu. Gevaş'tan Hizan istikâmetine gelen müfreze Gevaş yolunun çeteler tarafından tutulmuş olması hasebiyle icrâ edilen müsâdemede jandarmalardan altısının şehid ve birinin mecrûh olduğu anlaşılıyor. Müfreze takviye alarak ilerliyor. Van'dan ve Bitlis'ten sevk edilen müfrezeler de (Kapan Yolu), (Arnis) karyelerini işgâl, Hizan'ı muhasaradan kurtarıyor. Ve müfrezeler taarruzunu Ahkis'e tevcih ediyor. İki gün müsâdemeden sonra (Ahkis) ve (Beygırı) karyeleri işgâl olunuyorsa da usât firâra muvaffak oluyor.

4 / Şubat / 30'da müfrezeler Tasu karyesinde tecemmu' ve tehditkâr bir vaziyet alan usâta tevcih ediyor. Bir gün şedid bir mukavemetten sonra mezkûr karye de zapt ediliyor. Ba'de (Korsu), (Sikor) karyeleri iki günlük muhârebeden sonra işgâl olunuyor. Buralarda pek çok Rus şapkası, Rus techizâtı bulunuyor. Ve buralar müstâhkem bir sahrâ mevzii hâline sokulmuş olduğu görülüyor. Vak'a, ibtidâsında (Sikor) karyesinde şehid edilen jandarmaların gözleri oyulmuş, ciğerleri çıkarılmış, kafaları ezilmiş olduğu hâlde taşlar arasında bulunuyor. (Viris) karyesinin esnâ-yı işgâlinde Vanlı Komite Reisi İşhan'ın damgalı kısırağı elde ediliyor. Maktûlîn miyânında Van'ın Hurunis karyesinden Keşiş'in oğlu olup Van havâlisinde pek çok şöhret alan Komite Reisi Vahan ile Sekûr karyeli Kalon'un cesetleri görülüyor. Vahan'ın maktûlîn arasında bulunuşu merkûmun Van'dan sûret-i mahsûsâda gönderildiği anlaşılmiş idi. İhtilâlin buralarda şu sûretle başlaması akabinde Muş ova köylerinde de âteş-i isyân zuhûra geldi. 28 / Kânûn-ı sâni / 30'da yani Hizan vak'asından bir gün sonra Muş merkez kazasına merbût Sironk karyesi civârından geçmekte olan müfreze âni ateşe ma'rûz kalarak yoluna devâm edemedi ve müsâdemeye tutuştu. Müfrezeden hayvan ve insan telef oldu. Muş'tan üç zabıt kumandasında gönderilen müfrezeler müsâdemeye yetişerek komiteyi abluka etti.

Netice-i müsâdemede komite efradından dokuzunu meyyiten elde etti. Diğerleri abluka hattını yararak firâra muvaffak oldu. Aynı günde (Akâan) nahiyesinin (Kümes) karyesinde bulunan nahiyeye müdürü ile jandarma müfrezesinin bulunduğu hâne, komite tarafından abluka edilerek sekiz saat müsâdeme edildi ve müdürün ma'iyyetinde bulunan dokuz jandarmayı bir sûret-i fecî'ada şehid ve hâne, komite tarafından ateşlendi. Müdür ve ma'iyyetindeki bir nefer yangın alevleri içinde gece karanlığında firâra muvaffak oldu. Hâdise fâillerinin derdest ve te'dibi için Muş Depo Alayından gönderilen müfrezeler, komitelerle iki gün yaptığı müsâdeme de komite efradının firârı ile neticelenerek, bir muvaffakiyet elde edemedi. (Kümes) Vak'ası günü (Muş) Taşnak Komitesi Murahhası (Rupen) ile Muş Taşnak Komitesi rüesâsından Esro'nun bulunması ve bil'âhire sevk edilen müfrezelerle komitelerin müsâdemesi esnâsında komite efradının bu iki

şahıs tarafından sevk ve idâre olunması hususunun tahakkuk etmesi ihtilâlin mahiyet-i hakikiyyesi hakkında bir fikir vermiş idi. Zaten Rupen ile Esro'nun bu vak'adan sonra Muş'a gelmeyerek, çeteleriyle etrafa saldırmaya ve hükûmeti tehdit etmeye başladılar. Kümes ve Sironk vak'aları fâillerinin Muş'a tâbî (Irak) Manastırı'na tahassun ettikleri hükûmetce haber alınarak 12 / Şubat / 330'da Mülâzım Ahmed Efendi kumandasında bir müfreze sevk edildi. Müfrezenin manastıra takarrübü sırasında müfreze yandan ve ileriden âni ve şedîd bir ateş içinde kaldı. Müfreze Kumandanı Ahmed Efendi ile müfrezeden dört neferin şehid ve mutebâkî müfreze efrâdının akşama kadar müsâdemeye devâmla gece karanlığında çekilmesiyle neticelendi. Bu müfrezeyi takviye etmek üzere 14 / Şubat 330'da Muş Depo Alayından ikinci kuvvetli bir müfreze gönderildiyse de komite efrâdının firâr etmiş ve manastırın tahliye edilmiş olduğunu gördü. Fakat komiteye ilticağâh olan bu manastırı dâimî işgâl altında bulundurdu.

Yine 13 Şubat 330'da Muş'tan (Sason)'a giden dört jandarma neferi (Geligüzan) civârında ve dere kenarında yemek yemekteler iken (Geligüzan) ahâlîsinin taarruzuna dûçar olarak, baltalarla parçalanmış ve cesetleri bir saat mesâfeye nakledilerek gömülmüş idi. Bu jandarmaların birdenbire ortadan kaybolmaları, komite tarafından imhâ edildiği anlaşılmış idi. Tahkîkâtın o nokta-i nazardan devâmı cihetine gidilerek, (Geligüzan) civârında ve dere kenarında fecâ'atın icrâ edildiği mahalde bazı emâreler görülmüş, bu sûretle hükûmet tâkîbâtını Geligüzan'a nakl eylemiş idi. Netice-i tahkîkâta fâilleri meydana çıkarılarak, derdest ve divân-ı harbe tevdî' edildi. Fâiller vak'ayı bütün fecâatiyle divân-ı harb huzurunda itiraftan çekinmediler. Artık bu gibi hadisât yekdiğerini takîb ve veliyy ediyordu. Hükûmet ise tahaddüs eden isyânın, ânında ve mahallinde kemâl-i şiddetle bastırması komitecileri şaşkırtmış ve Bitlis vilâyetinin her tarafında Ermenileri nisbeten sükûnete rücû' ettirmiş, nüfûz-ı hükûmetin, komite nüfûzundan daha müessir olduğunu Bitlis Ermenilerine tanıttirmiş idi. Hükûmete isti'mâl-i silâh etmeyen Ermenilerin mal ve canlarının zarardan sıyâneti daha ziyâde te'sirini göstermiş, gerek Muş'ta ve gerekse Bitlis'te Taşnak olmayan Ermeni mu'teberânı hâdisâtı alenen tel'în eylemişlerdi.

Meb'ûs Papasyan Muş'ta bulunuyor ve bu harekâtı merkezden idâre eyliyor idi. Hâdisâtın kendi nokta-i nazarına göre hâledilememesi üzerine derhâl hükûmete gelerek (Hizân), (Kümes), (Sironk), (Manastır) vakâyî'ini ihdâs edenlerin birtakım asker firârîsi câhil kimselerden olduğu, Kümes, Sironk hâdisâtı asker kaçaklarının hıyânetinden, Manastır vak'ası ise firâren Manastır'a saklanmış olan asker firârîlerinin üzerine müfrezenin âni gitmesi, firârîlerin havfını bâis olmuş ve bu sûretle müfrezeye silâh isti'mâl etmiş olduklarını ve Taşnak komitesinin tekevvün eden bu gibi hâdisâttan kat'iyen medhali olmadığını iddiâ etmekte ve komitenin îcâb ederse hükûmete muâvenet edeceğini teklif etmekte idi. Bu sûretle bazı Ermeni firârîlerinin hıyânetlerini bahâne ederek, komitenin medhâldâr olmadığını Muş Hükûmetine keyfiyeti arz eden Meb'ûs Papasyan Efendi, hükûmetin âni ve şedîd olan icrââtı karşısında bütün tertîbât-ı ihtilâlkârânesinin meydana çıkacağından korkuyordu. Derhâl İstanbul'da Ermeni patriğine hâdisâtı

başka tarzda anlatmak üzere mektûblar gönderdi. Ve Ermeni patriği şu sûretle hükûmete mürâcaât etti.

“Beşar Çeto ve Mehmed Emin gibi adamların ahîren Bitlis vilâyeti âsâyiş ve inzibâtının muhâfazasına me'mûr edilmeleri hasebiyle, Ermenilerin felâketlere ma'rûz kaldıkları ve (Karkar) nahiyesine muzâf (Halis) ve (Hınz ve Ruhte) karyeleri kâhyalarının jandarmalar tarafından katledildiğinden teheyyc eden ahâlînin de bi'l-mukâbele dört jandarmayı öldürdükleri, (Ziko) karyesinde jandarmaların küçük bir çocuğu alenen öldürmeleri ve merkeze getirilmekte olan sekiz asker firârîsinden dördünün yolda muhafızlar tarafından katledilmeleri üzerine bi'l-mukâbele iki jandarma neferinin öldürüldüğü ve jandarmaların zulüm ve ta'addiyâtlarına karşı ahâlînin mukaddesâtını muhafaza etmeyip de ahâlî bizzat müdâfaada muztarr kalırsa buna isyân şekli verilerek ihrâk-ı büyûta, yağmaya ve katli-nüfûsa kalkışması muvâfık-ı adâlet olamayacağı” Mesâilin sûret-i tahkiki ve vak'ayı bu tarzda tekevvün etmiş ise müsebbiblerinin şedîden tecziyesini İstanbul, Üçüncü Ordu Kumandanlığından talep ediyor ve başkaca olarak “Meksi” hâdisesinin hudûsüne müdîrin sebep olduğu hakkında Ordu Kumandanlığına Elaziz'den ihbârâtta bulunuluyor. Bunun üzerine Ordu, 33 ncü Fırka Kumandan Vekili Miralay Veysi Bey riyâsetinde, bir hey'et-i tahkikiyenin sür'at-i izâmını Elaziz'de On Birinci Kolordu Kumandanlığı Vekâletine emrediyor.

Netice-i tahkîkâtta:

1. Beşar Çeto ve Mehmed Emin'in Bitlis vilâyeti âsâyişine me'mûr edildiklerinin aslı olmadığını anladı. Esâsen Beşar Çeto'nun seferberlik bidâyetinde gönüllü olarak ma'iyyetiyle Âzerbaycan'a gittiği ve o târihten üç ay evvel Hoy Muhârebesi'nde şehid olduğu tahakkuk etti.

Mehmed Emin ise üç ay evvel Âzerbaycan'a giderken yolda Ermenilerin pususuna tutularak mecrûhen hânesine avdet ve el'an taht-ı tedâvide olduğu ta'ayyün etti.

2. Bitlis vilâyeti dâhilinde katledilmiş hiçbir Ermeni kâhyasının mevcûd olmadığı hey'et-i tahkikiyenin netice-i tahkîkâtından anlaşıldı.

3. (Ziko) karyesinde katledildiği patrik efendi tarafından iddiâ olunan çocuğa gelince (Ziko) nâmında (Bitlis) vilâyeti dâhilinde bir karyenin mevcûd olmadığı ve Bitlis vilâyeti dâhilinde jandarmalar tarafından bir çocuğun katli mugayir-i hakikat olduğu tebeyyün etti.

4. Patrik efendinin iddiâsı vechile mukâbele-i bi'l-misil veyahud jandarmaların zulüm ve ta'addiyâtına karşı müdâfaa-i meşrûa-i 'an'in-nefs hâlinde olmayıp, müte'ârrız ve müte'addî oldukları tahakkuk etti. Tahkîkât ve tedkîkât-ı vâkıadan müstebân olduğu vechile Beşar Çeto ve Mehmed Emin'e isnâd edilen muhâfaza-i âsâyiş meselesinin vaktiyle şehid edilip bugün ortada bulunmayan bir adama atfedilmesi ve vilâyetin hangi mevkiinin âsâyiş ve inzibâtının muhâfazasına me'mûr edildiklerinin tasrîh edilmemesi ve vilâyet dâhilinde mevcûd olmayan bir köyde bir çocuğun katledildiğinin iddiâ edilmesi, iddiânın derece-i sıhhatine büyük bir delildir. Bu sûretle Bitlis

vilâyetini saran âteş-i isyân nisbeten teskîn edildi. Zaten bunu ta'kîb eden Van ve Karahisar kıyâm-ı umûmîlerinden de anlaşılacağı vechile buradaki hareket, hükûmeti şaşkırtmak ve kuvvetlerin doğmasına sebep olarak, âni darbenin Van'dan vurulmasını düşündükleri tahakkuk etti. Binâen bu hâdisâtı ta'kîben düşünöldüğü vechile Van kıyâm-ı umûmîsi baş gösterdi.

Şükrü

Van

Hasankale
9/2/31

Başkumandanlık Vekâletine

Şifre

26/1/31

Ermeni Patrikliği'nin müddeayâtı hakkında tahkîkât icrâ edildi. Beşar Çeto gönüllü olarak Azerbaycan'a gitmiş ve üç ay evvel şehid olmuştur. Mehmed Emin ise Azerbaycan'a giderken Ermenilerin pususuna uğramış ve el-yevm hânesinde oturmakta bulunmuştur. Van vilâyeti dâhilinde hiçbir karye kâhyası jandarmalar tarafından katledilmemiştir. Bir çocuğun öldürüldüğü iddiâ olunan Ziko nâmında bir karyenin vücûdu yoktur. Tercan mu'teberânından üç Ermeni'nin katli ve Bayburd'da silâh toplamak bahânesiyle Ermeniler hakkında her türlü taaddiyât ve tazyîkât icrâsı ve para talep edilmiş olması mes'alesi Bekir Sıdkı Bey kumandasındaki gönüllü taburunun nâhiye müdürü ile birlikte Bayburd'un Pulur nahiyesinde üç dört köyde taharriyât icrâ ederek (52) silâh müsâdere edilmiş olmasından münfail olan ahâlînin isnâdâtından ibârettir. Suşehri'nin (Pürük) karyesi Ermenileri de 12 Şubatta oradan geçen gönüllü ve gayri müsellâh efrâda tecâvüz ve vilâyetten gönderilen kuvve-i te'dîbiyyeye de ateş ederek iki kişinin mecrûhiyetine sebebiyet vermişler ve bit-tabî müfreze tarafından mukâbele ile tenkîl ve karyeden 139 tüfenk, 95 asker firârîsi, 25 maznûn elde edilmiştir. Binâen-aleyh müddeayât-ı sâirede bu gibi hakikatın muhâlif ekâzîb ve tasnîâtın mürekkeb ve hükûmete isnâd-ı mes'uliyet emelinden münbais olduğu anlaşılmiş ve binâen-aleyh patrik efendinin istihbârâtı sıhate gayri makrûn bulunmuştur.

El-yevm Ermeniler, Sivas vilâyetinde kısmen ve Van vilâyetinde tamâmen hâl-i isyân ve kıyâmda bulunmaktadırlar. Diğer vilâyâtdakilerin de vakt-i münâsibde bunlara pey-rev olacakları tabî'dir. Vilâyât-ı mezkûreden ve taraf-ı âcizîden vakayî-i yevmiye hakkında takdîm olunan telgrafnâmeler Ermenilerin iddiâ ettikleri vechile mukâbele-i bi'l-misl veyahud jandarmaların zulüm ve taaddiyâtına karşı müdâfaa-i meşrûa-i anî'n-nefs hâlinde olmayıp, mütearrız ve müteaddî vaziyetinde olduklarını aynen irâe etmektedirler.

Taarruzât-ı vâkıanın evvelce müretteb ve Taşnaksütyun vesâir komiteler tarafından müstahzar ve esliha-yı lâzıme müddehar olduğu ve muhtelif kazâlarda ihtilâl hey'etleri müteşekkil olup, ordunun gerisinde îkâ-yı şûriş edecekleri Sivas vilâyetinin tahkîkâtından anlaşılmiş ve Ordû-yı Hümâyûndaki Ermeni efrâdının kâmilten düşman tarafına veyahud memleketlerine firârî ve Van vilâyetinin vakayî-i ahîresi tahkîkât-ı mezkûrenin sıhhat ve isâbetini müeyyed bulunmuştur.

Binâen-aleyh vatan-ı müşterekenin muhâfazası için silâh altında bulunan Ermeni efrâdının firârî ve Ordû-yı Hümâyûnun hâl-i harbde bulunduğu esnâda Van vilâyetinde zuhûr eden kıyâm ve isyân ve Sivas vilâyetinde meşhud olan âsâr-ı kıyâm Ermenilerin hükûmete ihânetle düşmanla müşâreket ve düşmana hizmet ve muâvenetlerini isbât etmekte

bulunmuş ve muhâfaza-yı hayât ve mevcûdiyet için vatana hıyânetle kıyâm edenleri kemâl-i şiddet ve sûratle te'dîb ve tenkîl mecbûriyet-i elîmesi karşısında bulunulmuş olduğundan 7 ve 8 Nisan târihli telgrafnâmelerle arz olunduğu vechile bütün eli silâh tutanlardan îcâbında istifâde olunması ve 46 - 50 yaşındaki efrâdın taht-ı silâha ahzı ve tedâbir-i sâire-i te'dîbiyye ittihâzı vilâyâta ve kolordu vekâletlerine iş'âr edilmiş, ahâlî-i mutfa ve sâdika ile aceze rencîde edilmeyerek hükûmete karşı silâh bedest isyân olan hâinlerin bi-lâ-merhamet son ferdine kadar imhâsına karar verilmiştir. Rehin-i tasvîb-i sâmîleri buyurulduğu halde husûsat-ı ma'rûzanın Ermeni patriği efendiye tefhîmi ve hâin muhbirlerin havâdis-i kâzibeleriyle ref-i şikâyet yerine vazîfe-i rûhâniyyesi dalâlette olanları irşâd olduğundan Ermeni milletinin îkâzına ve tarîk-i itâat ve sadâkate ircâına delâlet eylemesini emr u tenbih buyurmalarını istihâm eylerim.

Dâhiliyye Nezâreti
Emniyyet-i Umûmiyye Müdîriyyeti
3052 Kalem-i Mahsûsa

Ordû-yı Hümâyûn Başkumandanlık Vekâlet-i Celîlesine

Sadâretten Başkumandanlık Vekâletine yazılan işbu tezkerenin aslından istinsâh olunmuştur.

Devletlü Efendim Hazretleri

Ermeni komitelerinin Memâlik-i Osmâniyedeki teşkilât-ı ihtilâliye ve siyâsiyyeleriyle öteden beri kendilerine bir muhtâriyyet-i idâre te'mînine ma'tûf olan teşebbüsleri ve ilân-ı harbi müteâkıb Taşnak Ermeni Komitesinin Rusya'da bulunan Ermenilerin derhal aleyhimize hareketine ve Memâlik-i Osmâniyye'deki Ermenilerin dahi ordunun dûçâr-ı zaaf olmasına intizâr ederek o zaman bütün kuvvetleri ile ihtilâl eylemelerine dâir ittihâz ettikleri mukarrerâtı ve her fırsattan istifâde etmek sûretiyle memleketin hayât ve istikbâline te'sîr edecek harekât-ı hâinâneye cür'etleri bi-l-hâssa devletin hâl-i harbde bulunduğu şu sırada Zeytun ile Bitlis, Sivas ve Van'da vukû' bulan hadisât-ı âhire-i isyâniyye ile bir kerre daha teyyüd etmiş ve esasen merkezleri memâlik-i ecnebiyyede bulunan ve el-yevm unvanlarında bile ihtilâlcilik sıfatını muhafaza eden bütün bu komiteler mesâsinin Hükûmet-i Osmâniyye aleyhine olarak her türlü esbâb ve vesâite mürâcaat sûretiyle netice-i emelleri olan muhtâriyyeti istihsâl maksadı etrafında toplandığı ve Kayseri ve Sivas ile mahall-i sâirede meydana çıkarılan bombalar ile Rus ordusuna gönüllü alaylar teşkil ederek Ruslarla birlikde memlekete saldıran ve an-asl Osmanlı memleketi ahâlîsinden olan Ermeni komite rüesâsının harekâtı ve Ordu-yı Osmâniyi arkadan tehdid etmek sûretiyle pek büyük bir mikyasda alınan tertibât ve neşriyatları ile tahakkuk eylemiştir.

Binâen-aleyh hükûmet kendisi için bir mesele-i hayâtiye teşkil eden bu kabil tertibât ve teşebbüsâtın temâdîsine hiçbir zaman nazar-ı iğmâz ve müsâmaha ile bakamayacağı ve menbâ-i mefsetet olan komitelerin hâlâ mevcûdiyetini meşrû' telâkki edemeyeceği cihetle şifâhen de görüşüldüğü vechile bil-umûm teşkilât-ı siyâsiyyenin ilgâsına lüzûm-ı acil hissetmiş ve îcâb eden tedâbiri ittihâz eylemiştir. Nubar'ın Hınçak ve Taşnak ve emsâli komitelerin gerek pâ-yı tahtda ve gerek vilâyâtda bulunan şubâtının derhal sedleri ile evrak ve vesâikin kat'îyyen ziyâ' ve imhâsına imkân bırakmamak sûretiyle müsâderesi ve komiteler rüesâ ve erkânının müteşebbis eşhâsı ile hükûmetce tanınan mühim ve muzırr Ermenilerin hemen tevkîfi ve buldukları mahaller de devâm-ı ikâmetlerinde mahzur görülenlerin vilâyât dâhilinde münâsib görülecek mevâki'de toplattırılarak firârlarına meydan bırakılmaması ve îcâb eden mahallerde silâh taharrîye başlanarak her türlü hâl ve ihtimâle karşı kumandanlar ile bil-muhâbere kuvvetli bulunulması ve icrâatın hüsn-i tatbîki esbâbının te'mîn ve istikmâli

ile zuhûr edecek evrak ve vesâikin tedkîki neticesinde tevkif olunan eşhâsın divân-ı harblere tevdi'i münâsib görülmüş olmakla mazhar-ı tensîb bulundu, buyurulduğu takdirde iktizâsına tevessül olunmak üzere keyfiyetin iş'ârına müsâade buyurulması bâbında emr u ferman hazret-i men leh-ül-emrindir.

11 Nisan 331

Dâhiliye Nazırı
Talât

اعماله و خدمت خود را بایه طرف سینه می آید و بعد از این به طرف راست آن دست کشیده و بگفت
 ساراه را می بخشم شما را می دهم

- ماده ۱۰ - نقی ایوب این اهلانک تا به حق می آید از آن به عذر ...
- ماده ۱۱ - نقی ایوب این اهلانک تا به حق می آید از آن به عذر ...
- ماده ۱۲ - نقی ایوب این اهلانک تا به حق می آید از آن به عذر ...
- ماده ۱۳ - نقی ایوب این اهلانک تا به حق می آید از آن به عذر ...
- ماده ۱۴ - نقی ایوب این اهلانک تا به حق می آید از آن به عذر ...
- ماده ۱۵ - نقی ایوب این اهلانک تا به حق می آید از آن به عذر ...
- ماده ۱۶ - نقی ایوب این اهلانک تا به حق می آید از آن به عذر ...
- ماده ۱۷ - نقی ایوب این اهلانک تا به حق می آید از آن به عذر ...
- ماده ۱۸ - نقی ایوب این اهلانک تا به حق می آید از آن به عذر ...
- ماده ۱۹ - نقی ایوب این اهلانک تا به حق می آید از آن به عذر ...
- ماده ۲۰ - نقی ایوب این اهلانک تا به حق می آید از آن به عذر ...

Ars.	1/8
Dip.	109
Göz.	4
Kis.	361
Doc.	1445
Fih.	7-4

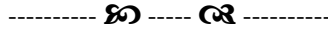
Ermenilerin nakl ve sevklerini icâb etdiren esbâb-ı siyâsiyye

“Meclis-i Âlî-i Vükelâca ittihâz ve tebliğ olunan karar”

	Tarihi	Numrosu	Mühimme
Tezkere-i sâmiye sûreti	18 Mayıs 331	326758/270	840

Menâtik-ı harbiyyeye civâr mahallerde sâkin Ermenilerden bir kısmının hudûd-ı Osmâniyyeyi a'dâ-yı devlete karşı muhâfaza ile meşgul olan Ordu-yı Hümâyûnun harekâtını tas'ib ve erzâk ve mühimmât-ı askeriyye nakliyyâtını işkâl ve düşman ile tevhd-i âmâl ve ef'âl ve bi-l-hâssa sufûf-ı a'dâyâ iltihâk ve memleket dâhilinde kuvâ-yı askeriyyeye ve ahâlî-i ma'sûmeye müsellahan ta'arruz ve şuhûr ve kasabât-ı Osmâniyyeye tasallut ile katl ve nehb ü gârete ve düşman kuvâ-yı bahriyyesine erzâk tedârikiyle mevâki'-i müstâhkemeyi irâeye cür'etleri bu gibi anâsır-ı ihtilâliyyenin sâha-i harekâtdan uzaklaşdırılmasına ve usâta üss-ül-harekât ve melce' olan köylerin tahliyesini icâb ederek bu bâbda ba'zı günâ icrâata başlanılacağı ve min-el-cümle Van, Bitlis, Erzurum vilâyâtıyla nefsi Adana, nefsi Sis ve nefsi Mersin müstesnâ olmak üzere Adana, Mersin, Cebel-i Bereket, Kozan livâları ve nefsi Maraş müstesnâ olmak üzere Maraş sancağı ve Halep vilâyetinin merkez kazâları müstesnâ olmak üzere İskenderun, Beylan, Cisisugur, Antakya kazâları kurâ ve kasabâtında sâkin Ermenilerin vilâyât-ı cenûbiyyeye sevkine bi-l-ibtidâr Van vilâyetiyle hem-hudûd olan kısm-ı şimâlîsi müstesnâ olmak üzere Musul vilâyetine ve Zor sancağına ve nefsi Urfa müstesnâ olmak üzere Urfa sancağının kısm-ı cenûbiyyesine ve Halep vilâyetinin şark ve şark-ı cenûbî kısmına ve Suriye vilâyetinin kısm-ı şarkisinde ta'yîn ve tahsîs edilen mahallere nakl ve iskânına devam edilmekte bulunulduğu beyânıyla menfa'at-i esâsiyye-i devlete muvâfık telakkî edilen bu cereyânın usûl ve kâide-i muttarideye rabtı lüzûmunu ve bu bâbda bazı ifâdâtı mutazammın vârid olan 13 Mayıs 331 târihli ve 270 numrolu tezkere-i aliyyeleri Meclis-i Vükelâ'da lede-l-mutâla'a fi-l-hakîka devletin muhâfaza-i mevcûdiyyet ve emniyeti uğrunda tevâli eden icrâat ve ıslâhât-ı fedâkârîsi üzerinde icrâ-yı sû-i te'sîre sebep olan bu kabil harekât-ı muzırranın icrâat-ı müessire ile imhâ ve izâlesi kat'iyyen muktezî ve nezâret-i celîlelerince bu emirde ibtidâr olunan icrâatdaki isâbet bedîhî olduğundan iş'âr-ı devletleri vechile muharrer-ül-esâmî kurâ ve kasabâtda sâkin Ermenilerden nakli icâb edenlerin mahall-i mürettebe-i iskâniyyelerine müreffehen sevk ve îsâlleri ile güzer-gâhlarında te'mîn-i istirâhat ve muhâfaza-i cân ve mâlları ve muvâsalatlarında keyfiyyet-i îvâlarıyla sûret-i kat'iyyede iskânlarına kadar muhâcirîn tahsîsâtından îşeleri ve ahvâl-i sâbıka-i mâliyye ve iktisâdiyyeleri nisbetinde kendilerine emlâk ve arâzî tevzî' ve içlerinden muhtâc olanlara taraf-ı hükûmetden mesâkin inşâsı ve zürrâ' ve muhtâcîn-i erbâb-ı san'ata tohumluk ve âlât ve edevât tevzî'i ve terk etdikleri memleketlerde kalan emvâl ve eşyâlarının ve-yâhûd kıymetlerinin kendilerine suver-i münâsebe ile îadesi ve tahliye edilen köylere muhâcir ve aşâir iskânıyla emlâk ve arâzînin kıymeti takdîr edilerek kendilerine tevzî'i ve tahliye edilen şuhûr ve kasabâtda kâin olup nakledilen ahâlîye âid emvâl-i gayr-ı menkûlenin tahrîr ve tesbît-i cins ve kıymet ve mikdârından sonra muhâcirîne tevzî'i ve muhâcirînin ihtisas ve iştigâlleri

hâricinde kalacak zeytinlik, dutluk, bağ ve portakallıklarla dükkân, fabrika, hân ve depo gibi akârâtın bi-l-müzâyede bey' ve-yâhûd icârıyla bedelât-ı bâliğasının kendilerine i'tâ edilmek üzere ashâbı nâmına emâneten mâl sandıklarına tevdi'i ve mu'âmelât ve icrâât-ı mesrûdenin îfâsı zımında vuku' bulacak sarfiyyâtın muhâcirîn tahsisâtından tesviyesi zımında nezâret-i celîlelerince tanzîm edilmiş olan ta'lîmât-nâmenin bi-tamâmihâ tatbîk-i ahkâmıyla emlâk-ı metrûkenin temîn-i muhâfaza ve idâresi ve mu'âmelât-ı umûmiyye-i iskâniyyenin tesrî' ve tanzîmi ve tedkîk ve tatbîki ve tâlî komisyonlar teşkîli ile ma'âşlı me'mûr istihdâmı vazîfe ve salâhiyyetlerini hâiz olmak ve doğrudan doğruya nezâret-i celîlelerine merbût bulunmak ve bir reis ile biri me'mûrîn-i dâhiliyyeden ve diğeri me'mûrîn-i mâliyyeden intihâb ve ta'yîn edilecek iki a'zâdan tereküb etmek üzere komisyonlar teşkîl edilerek mahallerine i'zâmı ve komisyon gönderilmeyen mahallerde mezkûr ta'lîmât-nâmenin vâlîler tarafından icrâ-yı ahkâmı tensîb edilmiş ve Harbiyye Nezâreti ve Mâliyye Nezâreti vekâlet-i celîlelerine teblîğât edilmiş olmağla nezâret-i celîlelerince de îfâ-yı muktezâsı sibâkında tezkire-i senâverî terkîm olundu efendim.

Ahvâl-i harbiyye ve zarûret-i fevk-al-âde-i siyâsiyye dolayısıyla mahall-i âhere nakilleri icrâ edilen Ermenilerin iskân ve iâşesiyle husûsât-ı sâireleri hakkında ta'lîmât-nâmedir.

- Madde 1 : Nakli îcâb eden ahâlînin temîn-i sevki mahallî me'mûrîn idâresine âiddir.
- Madde 2 : Nakledilen Ermeniler kâffe-i menkûlât ve hayvânâtını birlikde götürülebilirler.
- Madde 3 : Mahall-i iskâniyyelerine sevk edilen Ermenilerin esnâ-yı râhda muhâfaza-i cân ve mâllarıyla temîn-i iâşe ve istirâhatleri güzër-gâhlarında bulunan me'mûrîn-i idâreye âiddir. Bu husûsda vâki' olacak terâhi ve tekâsülden 'alâ merâtibihim kâffe-i me'mûrîn mes'ûldür.
- Madde 4 : Mahall-i iskâniyye-i mürettebelerine vürûd eden Ermeniler îcâb-ı hâl ve mevki'e göre ya müteferrik sûretde mevcûd kurâ ve kasabâta ilâve sûretiyle inşâ edilecek hânelere ve-yâhûd taraf-ı hükûmetden ta'yîn edilecek mahallerde te'sîs edilecek köyde yerleşdirilecektir. Köylerin hıfz-üs-sıhhaya muvâfık ve zirâat ve 'umrâna müsâid mahallerde te'sîsine bi-l-hâssa dikkat olunacaktır.
- Madde 5 : Mıntaka-i iskâniyyede köy teşkîline müsâid arâzî-i hâliye ve mahlûle ve mîriyye bulunmadığı halde emlâk-ı emîriyye bulunan çiftlik ve köylerin bu cihete tahsisi câizdir.

- Madde 6 : Ermeni iskân edilecek kurâ ve kasabâtla yeniden te'sîs edilecek Ermeni köyleri hudûdunun Bağdad şimendiferiyle iltisâk hatlarından ve diğer hutût-ı hadîdiyyeden lâ-akal yirmi beş kilometre uzak bulunması meşrûtdur.
- Madde 7 : İlâve sûretiyle kurâ ve kasabâta yerleşdirilen Ermeniler ile yeni te'sîs edilen köyde iskân edilen ahâlînin sicill-i nüfûsa esas olabilecek bir sûret-i mazbûta ve muntazamada ve hâne itibarıyla her âilenin isim, şöhret, sinn, san'at, mahall-i vürûd, mahall-i iskânını ve kezâ hâneyi teşkîl eden efrâd-ı ailesinin esâmî ve esnânını mübeyyin bir defter tanzîm edilecektir.
- Madde 8 : Mahall-i mürettebesine iskân edilen bir kimsenin merbût bulunduğu komisyonun me'zûniyeti olmaksızın ve zâbıta-i mahalliyyeden vesîka-i mahsûsa istihsâl etmeksizin âher mahalle azîmeti memnû'dur.
- Madde 9 : Mahall-i mürettebelerine vürûd eden ahâlînin sûret-i kat'iyyede iskânlarına kadar iâşe ve muhtâcînden bulunanların meskenlerinin dahi inşâsı muhâcirîn tahsisâtından sarf edilmek üzere hükûmete âiddir.
- Madde 10 : İâşe ve iskân husûsâtının te'mîn ve tesrî-i icrâsı ve bunların muhâfaza-i sıhhat ve terfîh-i ahvâline müte'allik husûsâtın îfâsı mahallerinin en büyük mülkiyye me'mûrları âmir-i mes'ûl olmak üzere muhâcirîn komisyonlarına âiddir. Muhâcir komisyonu bulunmayan mahallerde muhâcirîn nizâm-nâmesine tevfişkân yeniden teşkîli muktezîdir.
- Madde 11 : İâşe ve iskân husûsâtının te'mîn ve tesrî-i icrâsı ve ahâlînin lüzûmu kadar sevk, iâşe ve iskân me'mûrlarının ta'yîni nezâretten istîzân şartıyla mutasarrıf ve vâlîlere âiddir.
- Madde 12 : İskânı icrâ edilen her aileye ahvâl-i sâbıka-i iktisâdiyye ve ihtiyâcât-ı hâzırası nazar-ı itibara alınarak mikdâr-ı münâsib arâzî verilecektir.
- Madde 13 : Arâzînin tefrîk ve tevzî'i muhâcirîn komisyonlarına âiddir.
- Madde 14 : Tefrîk edilen arâzînin hudûd ve dönümü tefrîk ve ta'yîn edilib muvakkat ilm ü haber mukâbilinde ashâbına tevdi' edildikten sonra tapu ve emlâk mu'âmelâtına esas olabilecek bir sûret-i muntazamada defter-i mahsûsuna kaydolunur.
- Madde 15 : Muhtâcînden bulunan erbâb-ı zürrâ' ve san'ata münâsib mikdâr ser-mâye ve-yâhûd âlât ve edevât verilecektir.

28 Mayıs 331

Ahvâl-i Harbiyye ve zarûret-i fevkâlade-i siyâsiyye dolayısıyla mahâll-i âhere nakilleri icrâ edilen Ermenilere âid emvâl ve emlâk ve arâzînin keyfiyyet-i idâresi hakkında talimât-nâmedir.

- Madde 1- Âher mahalle nakli icrâ edilen Ermenilere âid emlâk ve arâzî-i metrûke ile husûsât-ı sâirenin işbu talimât-nâme ahkâmı dâiresinde idâre ve temşiyeti dâire-i me'mûriyyet ve derece-i salâhiyyetleri mevâdd-ı âtfiyede muharrer olan ve sûret-i mahsûsâda teşkil edilen komisyonlara âiddir.
- Madde 2- Bir karye veya kasabanın akab-ı tahliyesinde naklolunan ahâlîye âid ve derûnunda eşya bulunan bilcümle mebânî, idâre komisyonu tarafından tensib edilecek me'mûr veyahud hey'et-i mahsûsa tarafından derhal mühürlenerek taht-ı muhafazaya alınacaktır.
- Madde 3- Taht-ı muhafazaya alınan eşya cins, mikdâr, kıymet-i mukaddereleri ve esâmi-i ashâbı ile tafsîlen sebt-i defter edildikten sonra kilise, mekteb, han gibi depo ittihâzına elverişli mahallere naklettirilib ashâbı tefrik edilebilecek sûretde ayrı ayrı konularak muhafazasına itinâ edilecek ve eşyanın keyfiyyet ve kemiyeti ile ashâbını ve mahall-i ahz ve mahall-i muhafazasını mübeyyin bir zabt varakası tanzim edilerek aslı hükûmet-i mahalliyeye ve sûret-i musaddakası Emvâl-i Metrûke Komisyonuna tevdi olunacaktır.
- Madde 4- Ashâbı ma'lûm olmayan emvâl-i menkule; eşyanın bulunduğu köy nâmına kayd edilerek muhafaza olunacaktır.
- Madde 5- Mevcûd emvâl-i menkule arasında durmakla bozulması muhtemel olan eşya ile hayvanat komisyonun tensib edeceği bir hey'et tarafından bilmüzâyade alenen satılarak bedeli ashâbı ma'lûm olduğu takdirde ashâbı nâmına, değilse eşyanın bulunduğu köy veyahud kasaba nâmına emâneten mal sandıklarına teslim edilecektir. Satılan eşyanın cins, mikdâr, kıymet ve cihet-i aidiyyet ve müşterisi ve bedel-i bey'i mufassalan defter-i mahsûsuna kayd edilerek zîri müzâyade hey'eti tarafından tasdik edilecek ve vech-i meşrûh üzere bir zabt varakası tanzim edilerek aslı hükûmet-i mahalliyeye ve sûret-i musaddakası Emvâl-i Metrûke İdâre Komisyonuna tevdi olunacaktır.
- Madde 6- Kiliselerde mevcûd eşya ve tesâvir ve kütüb-i mukaddese sebt-i defter edilerek zabt varakasına bi-r-rabt, mahallerinde muhafazalarına itina olunacak ve bil'âhire kilisenin kâin olduğu köy ahâlîsinin iskân edildiği mahalle hükûmet marifetiyle irsâl olunacaktır.
- Madde 7- Nakledilen ahâlîden her birine âid emlâk ve arazi-i metrûkenin cins, nev', mikdar ve kıymetleri ale-l-esâmî sebt-i defter edilecek ve her köy ve kasabaya âid emlâk ve arazi-i metrûke cetvelleri tanzim edilerek idâre komisyonuna tevdi olunacaktır.
- Madde 8- Emlâk ve arazi-i metrûkede idrâk edilecek mahsûlât ve zer'iyât bulunduğu takdirde komisyon tarafından tensib edilecek zevâtdan

mürekkeb bir hey'et tarafından bilmüzâyede satılarak bedelâtı ashâbı nâmına emaneten mal sandığına teslim edilecek ve bir zabt varakası tanzim olunarak aslı hükümet-i mahalliyyeye ve sûret-i musaddakası idâre komisyonuna i'tâ olunacaktır.

Madde 9- Zer'iyyât ve mahsûlât-ı mevcûdeye müşteri bulunduğu takdirde kefâlet tahtında bâ-mukâvele münâsafa tarîkiyle tâliblerine i'tâsı câiz olup bu sûretle vâki olan îcâr veya bey'den mütehassıl mebâliğ dahi ashâbı nâmına mal sandıklarına teslim edilecektir.

Madde 10- Nakl edilen ahâlîye âid emvâl-i gayr-i menkûlenin tasarrufuna âid ashâbı tarafından ba'del-hicre tanzîm edilen vekâletnâmeler üzerine hiçbir muâmele yapılmayacaktır.

Madde 11- Tahliyesi icrâ edilen köylere muhâcir yerleştirecek ve mevcûd mesâkin ve arâzî her ailenin ihtiyaç ve kâbiliyyet-i zirâiyyesi nazar-ı itibâra alınarak muvakkat ilm ü haberler ile muhâcirîne tevzî' edilecektir.

Madde 12- Yerleştirelen muhâcirînin sicill-i nüfûsa esas olabilecek bir sûret-i muntazama ve mufassalada ve hâne itibariyle esâmî, mahall-i vürûdu, târih-i iskânı ve mahall-i iskânı sebt-i defter edilecek ve kendilerine tevdi' edilen mesâkin ve arazinin cins, nev' ve mikdâr ve kıymeti ve mevkî'i ayrıca sebt-i defter edilerek sûret-i iskânlarıyla kendilerine verilen emlâk ve arâzî mikdârını mübeyyin yedlerine birer ilm ü haber verilecektir.

Madde 13- Köylerde mevcûd mebâni ve eşcâr-ı mağrusenin hüsn-i muhâfazasından o köye yerleştirelen muhâcirîn müteselsilen mes'ûl oldukları cihetle tahrîbât vukuunda kimin tarafından yapıldığına bakılmayarak bedeli köylünün hey'et-i umûmiyyesine tazmin etdirilib fâilleri derhal köyden ihrâc ve hukuk-ı muhâceretden iskât olunur.

Madde 14- Muhâcir iskânından mütebâki kalan köylere civârda mevcûd aşâir-i seyyâre iskân edilecek ve haklarında aynıyla muhâcir muamelesi yapılacaktır.

Madde 15- Şehir ve kasabâtda tahliye edilen hânelere tercihan şehirlî ve kasabalı muhâcirîn yerleştirelerek ahvâl-i sâbika-i iktisâdiyye ve maliyyeleri ile kâbiliyyet-i i'mâriyyeleri nazar-ı itibâra alınmak şartıyla kendilerine mikdâr-ı kâfi arâzî verilecektir.

Madde 16- Dükkân, hân, fabrika, hamam, depo gibi akârâtla muhâcirîn iskânına elverişli bulunmayan mebânînin ve muhâcirîne tevzî'den mütebâki kalan veyahud onsekizinci maddede gösterildiği vechile muhâcirinin iştigâlât ve ihtisasâtı haricinde kalan emlâk ve arâzînin idâre komisyonları veya onların taht-ı nezâretinde olarak mahallerin rüesâ-yı me'mûrîn-i mülkiyye ve maliyyesinden mürekkeben teşekkül edecek hey'etler marifetiyle bilmüzâyede caizdir.

Madde 17- Şehir ve kasabâta yerleştirelen muhâcirînin sicill-i nüfûsa esas olabilecek bir sûret-i muntazamada defter-i esâmisiyle kendilerine

verilen arâzinin nev' ve mikdar ve kıymetini mübeyyin bir defteri tutulacaktır.

Madde 18- Şehir ve kasabât ile civârında mevcûd bağ, bahçe, portakallık ve zeytinlikler ve buna mümâsil emlak dahi imâr ve muhafazalarına iktidâr ve ihtisas bulunduğu isbât ve bu bâbda sened îtâ ve kefâlet irâe etmek şartıyla ihtiyâc ve kâbiliyyet-i imâriyyeleri nisbetinde muhâcirîne tevzî' olunabilecek ve kimlere ne mikdar emlak ve arâzî verildiği defter-i mahsûsuna kayd edildikten sonra keyfiyyet-i îtâyî mübeyyen yedlerine birer ilm ü haber verilecektir. Bunlardan muhâcirîne tevzî' ve îtâ edilemeyenler onaltıncı madde mucibince bi-l-müzâyede satılacaktır.

Madde 19- Dâhil-i vilâyetde mevcûd olup hükûmet-i mahalliyyenin me'zûniyyet ve muvâfakatiyle veyahud Dâhiliyye Nezâretinin emri üzerine vilâyât-ı sâireden tahrirât-ı mahsûsa ile gönderilen muhâcirîn müstesnâ olmak üzere tahliye edilen köy kasabalara muhâcir sıfatıyla yerleşdirilecek olan veyahud yerleşdirilmesini istid'â eden kesânın sıfat-ı muhâcereti hâiz olduklarını ve başka tarafa sevk ve iskân edilmediklerini veyahud muhâcirînden olup oralarda iskânları icrâ edilmek üzere sûret-i mahsûsada gönderildiklerini mübeyyin vesâik-i resmiyye ibrâz etmeleri şarttır.

Madde 20- İştirasına tâlib bulunmayan emlak ve arâzinin imâr ve muhafazasını vaz-ı taksirlerinden dolayı vukû' bulacak tahrîbât ve îkâ edilen zararların tazminini taahhüd etmek ve bu bâbda kefâlet-i kaviyye irâe etmek şartıyla ve iki seneyi tecâvüz etmemek üzere taliblerine îcârî caizdir.

Madde 21- Gerek satılan ve gerek îcâr ve münâsafa sûretiyle verilen emlak ve arâzinin nev' ve mikdâr mahall, bedel-i bey' ve îcâr ve müste'cir ve müşterisini mübeyyin ale-l-müfredât cedvelleri tanzîm edilecektir.

Madde 22- Bedel-i bey' ve îcârdan mütahassıl mebalîğ ashâbı nâmına emâneten mal sandıklarına tevdi' edilerek bi'âhire vuku' bulacak tebligât dâiresinde ashâbına tevdi' olunacaktır.

Madde 23- Tahliye edilen kurâ ve kasabâtda mevcûd bilcümle emlak-ı metrûkenin işbu talimâtnâme ahkâmı dâiresinde idâre ve temsilîyeti doğrudan doğruya Emvâl-i Metrûke İdâre Komisyonlarına âiddir.

Madde 24- İdâre komisyonları emvâl-i metrûkenin idâresi husûsunda doğrudan doğruya Dâhiliyye Nezâretine merbût ve ancak oradan ahz ve telâkki edecekleri evâmir dâiresinde icrâ-yı vâzife ile mükellef olup bu bâbda ittihâz ve tatbîk edecekleri mukarrerât ve icrââtdan hükûmet-i mahalliyyeye dahi ihbâr-ı keyfiyyet edeceklerdir.

Madde 25- Ta'lîmâtnâmenin tatbîk-i ahkâmıyla emvâl-i metrûkenin te'mîn-i muhafaza ve idâresi zımında îcâb eden komisyon ve hey'etin teşkîli Dâhiliyye Nezâretinden mezûniyyet istihsâli şartıyla maaşlı me'mûrîn istihdâmı ve Dâhiliyye Nezâretinden ahz ve telâkki edecekleri evâmir ile işbu ta'lîmâtnâme ahkâmı dâiresinde ta'lîmât ve îzâhnâmeler

tanzimi Emvâl-i Metrûke İdâre Komisyonlarına aiddir. Tanzim edilen ta'lîmât ve îzâhnâmelerin birer sûreti makâm-ı vilâyete tevdi' edilecektir.

Madde 26- Tahliye edilen mahallere berây-ı iskân muhâcir sevkiyle muâmelât-ı müteferriâsının icrâsı muhâcir komisyon ve me'mûrlarına âid ise de bu gibi mahallere vâkî olacak muâmelât-ı iskâniyyenin te'mîn-i tesrîi ve tanzimi ve muâmelât-ı umûmîyye-i iskâniyyenin tedkîk ve teftîşi ve bu bâbda hükûmet-i mahalliyye ile bil-istîfâre mukarrerât ittihâz ve tatbîki Emvâl-i Metrûke İdâre Komisyonlarının cümle-i vezâif ve salâhiyyetindedir.

Madde 27- Komisyon netice-i müşâhedât ve tedkîkatıyla mukarrerât-ı müttehize ve hulâsa-i icrâatını lâ-akall onbeş günde bir makâm-ı nezâret ve vilâyete iş'arla mükellefidir.

Madde 28- Emvâl-i Metrûke İdâre Komisyonlarının idâre-i emvâl husûsunda ve işbu ta'lîmâtname ahkâmı dâiresinde vuku'bulacak teblîgât ve iş'ârât-ı tahrîriyyeleri me'mûrîn-i mahalliyye tarafından mecbûri-ül îfâdır.

Madde 29- Emvâl-i Metrûke İdâre Komisyonları a'zâları ta'yîn edildikleri mîntıkada mevcûd emvâl ve emlâk ve arâzî-i metrûkenin idâre ve muhâfazasıyla umûr-ı hesâbiyyesinden müştereken mes'ûldür.

Madde 30- Emvâl-i Metrûke İdâre Komisyonları sûret-i mahsûsada ta'yîn edilen bir reîs ile biri me'mûrîn-i idâreden ve diğeri me'mûrîn-i maliyyeden olmak üzere iki a'zâdan mürekkebdir.

Madde 31- Muhaberât reîs tarafından veyahud reîsin tevkîl edeceği a'zâ cânibinden reîs nâmına icrâ edilir.

Madde 32- Emvâl-i Metrûke Komisyonu Reîsi münasib gördüğü a'zâyı işbu ta'lîmâtnamede mûnderic bir husûsun tedkîk ve teftîşi veyâhud icrâsına me'mûr edebilir.

Madde 33- Emvâl-i Metrûke Komisyonları rü'esâsına muhâcirîn tahsisâtından verilmek üzere yevmiye birer buçuk ve a'zâsına da birer lira tahsis olduğu gibi berây-ı vazife dâire-i me'mûriyyetlerini geşt ü güzârlarında tertîb-i mahsûsdan ayrıca harc-ı râh dahi alırlar.

Madde 34- Komisyon ta'yîn ve îzâm edilmeyen vilâyâtda işbu ta'lîmâtname ahkâmının tatbîki mahallî hükûmat-ı merkeziyyesine âiddir.

27 Receb 333 / 28 Mayıs 331

سوره و تيمار و نوبه ايرتفات لوقه اوزار نيه شماری ابار ايرتفات جدول

ردیف	نوع و نوبه ايرتفات	مقدار	ملاحظات
۱	آب	۱۷۶	
۲	
۳	
۴	
۵	
۶	
۷	
۸	
۹	
۱۰	
۱۱	
۱۲	
۱۳	
۱۴	
۱۵	
۱۶	
۱۷	
۱۸	
۱۹	
۲۰	
۲۱	
۲۲	
۲۳	
۲۴	
۲۵	
۲۶	
۲۷	
۲۸	
۲۹	
۳۰	
۳۱	
۳۲	
۳۳	
۳۴	
۳۵	
۳۶	
۳۷	
۳۸	
۳۹	
۴۰	
۴۱	
۴۲	
۴۳	
۴۴	
۴۵	
۴۶	
۴۷	
۴۸	
۴۹	
۵۰	
۵۱	
۵۲	
۵۳	
۵۴	
۵۵	
۵۶	
۵۷	
۵۸	
۵۹	
۶۰	
۶۱	
۶۲	
۶۳	
۶۴	
۶۵	
۶۶	
۶۷	
۶۸	
۶۹	
۷۰	
۷۱	
۷۲	
۷۳	
۷۴	
۷۵	
۷۶	
۷۷	
۷۸	
۷۹	
۸۰	
۸۱	
۸۲	
۸۳	
۸۴	
۸۵	
۸۶	
۸۷	
۸۸	
۸۹	
۹۰	
۹۱	
۹۲	
۹۳	
۹۴	
۹۵	
۹۶	
۹۷	
۹۸	
۹۹	
۱۰۰	

ردیف	شرح	مبلغ	تاریخ
۱	سپرده بزرگ حساب	۱۰۰	
۲	سپرده	۱۰۰	
۳	سپرده	۱۰۰	
۴	سپرده	۱۰۰	
۵	سپرده	۱۰۰	
۶	سپرده	۱۰۰	
۷	سپرده	۱۰۰	
۸	سپرده	۱۰۰	
۹	سپرده	۱۰۰	
۱۰	سپرده	۱۰۰	
۱۱	سپرده	۱۰۰	
۱۲	سپرده	۱۰۰	
۱۳	سپرده	۱۰۰	
۱۴	سپرده	۱۰۰	
۱۵	سپرده	۱۰۰	
۱۶	سپرده	۱۰۰	
۱۷	سپرده	۱۰۰	
۱۸	سپرده	۱۰۰	
۱۹	سپرده	۱۰۰	
۲۰	سپرده	۱۰۰	
۲۱	سپرده	۱۰۰	
۲۲	سپرده	۱۰۰	
۲۳	سپرده	۱۰۰	
۲۴	سپرده	۱۰۰	
۲۵	سپرده	۱۰۰	
۲۶	سپرده	۱۰۰	
۲۷	سپرده	۱۰۰	
۲۸	سپرده	۱۰۰	
۲۹	سپرده	۱۰۰	
۳۰	سپرده	۱۰۰	
۳۱	سپرده	۱۰۰	
۳۲	سپرده	۱۰۰	
۳۳	سپرده	۱۰۰	
۳۴	سپرده	۱۰۰	
۳۵	سپرده	۱۰۰	
۳۶	سپرده	۱۰۰	
۳۷	سپرده	۱۰۰	
۳۸	سپرده	۱۰۰	
۳۹	سپرده	۱۰۰	
۴۰	سپرده	۱۰۰	
۴۱	سپرده	۱۰۰	
۴۲	سپرده	۱۰۰	
۴۳	سپرده	۱۰۰	
۴۴	سپرده	۱۰۰	
۴۵	سپرده	۱۰۰	
۴۶	سپرده	۱۰۰	
۴۷	سپرده	۱۰۰	
۴۸	سپرده	۱۰۰	
۴۹	سپرده	۱۰۰	
۵۰	سپرده	۱۰۰	
۵۱	سپرده	۱۰۰	
۵۲	سپرده	۱۰۰	
۵۳	سپرده	۱۰۰	
۵۴	سپرده	۱۰۰	
۵۵	سپرده	۱۰۰	
۵۶	سپرده	۱۰۰	
۵۷	سپرده	۱۰۰	
۵۸	سپرده	۱۰۰	
۵۹	سپرده	۱۰۰	
۶۰	سپرده	۱۰۰	
۶۱	سپرده	۱۰۰	
۶۲	سپرده	۱۰۰	
۶۳	سپرده	۱۰۰	
۶۴	سپرده	۱۰۰	
۶۵	سپرده	۱۰۰	
۶۶	سپرده	۱۰۰	
۶۷	سپرده	۱۰۰	
۶۸	سپرده	۱۰۰	
۶۹	سپرده	۱۰۰	
۷۰	سپرده	۱۰۰	
۷۱	سپرده	۱۰۰	
۷۲	سپرده	۱۰۰	
۷۳	سپرده	۱۰۰	
۷۴	سپرده	۱۰۰	
۷۵	سپرده	۱۰۰	
۷۶	سپرده	۱۰۰	
۷۷	سپرده	۱۰۰	
۷۸	سپرده	۱۰۰	
۷۹	سپرده	۱۰۰	
۸۰	سپرده	۱۰۰	
۸۱	سپرده	۱۰۰	
۸۲	سپرده	۱۰۰	
۸۳	سپرده	۱۰۰	
۸۴	سپرده	۱۰۰	
۸۵	سپرده	۱۰۰	
۸۶	سپرده	۱۰۰	
۸۷	سپرده	۱۰۰	
۸۸	سپرده	۱۰۰	
۸۹	سپرده	۱۰۰	
۹۰	سپرده	۱۰۰	
۹۱	سپرده	۱۰۰	
۹۲	سپرده	۱۰۰	
۹۳	سپرده	۱۰۰	
۹۴	سپرده	۱۰۰	
۹۵	سپرده	۱۰۰	
۹۶	سپرده	۱۰۰	
۹۷	سپرده	۱۰۰	
۹۸	سپرده	۱۰۰	
۹۹	سپرده	۱۰۰	
۱۰۰	سپرده	۱۰۰	

ردیف	شرح	مبلغ	تاریخ
۱	قره صا	۴ ۰۵۷	۸
۲	قره صا	۸	۸
۳	قره صا	۷۶	۸
۴	قره صا	۷۵	۸
۵	قره صا	۱۴۴	۸
۶	قره صا	۴ ۴۴۴	۸
۷	قره صا	۴۹ ۶۶۶	۸
۸	قره صا	۱۵ ۱۴۸	۸
۹	قره صا	۴ ۸۱۵	۸
۱۰	قره صا	۶۸ ۶۶۷	۸
۱۱	قره صا	۴۴ ۹۱۵	۸
۱۲	قره صا	۴ ۴۱۸	۸
۱۳	قره صا	۴۰۸	۸
۱۴	قره صا	۸ ۵۶۵	۸
۱۵	قره صا	۹ ۴۸۶	۸
۱۶	قره صا	۶۴۴	۸
۱۷	قره صا	۵۰ ۴۶	۸
۱۸	قره صا	۶ ۶۴۷	۸
۱۹	قره صا	۴۴۴	۸
۲۰	قره صا	۴ ۵۵۵	۸
۲۱	قره صا	۴ ۴۴۴	۸
۲۲	قره صا	۴ ۴۴۴	۸
۲۳	قره صا	۴ ۴۴۴	۸
۲۴	قره صا	۴ ۴۴۴	۸
۲۵	قره صا	۴ ۴۴۴	۸
۲۶	قره صا	۴ ۴۴۴	۸
۲۷	قره صا	۴ ۴۴۴	۸
۲۸	قره صا	۴ ۴۴۴	۸
۲۹	قره صا	۴ ۴۴۴	۸
۳۰	قره صا	۴ ۴۴۴	۸
۳۱	قره صا	۴ ۴۴۴	۸
۳۲	قره صا	۴ ۴۴۴	۸
۳۳	قره صا	۴ ۴۴۴	۸
۳۴	قره صا	۴ ۴۴۴	۸
۳۵	قره صا	۴ ۴۴۴	۸
۳۶	قره صا	۴ ۴۴۴	۸
۳۷	قره صا	۴ ۴۴۴	۸
۳۸	قره صا	۴ ۴۴۴	۸
۳۹	قره صا	۴ ۴۴۴	۸
۴۰	قره صا	۴ ۴۴۴	۸
۴۱	قره صا	۴ ۴۴۴	۸
۴۲	قره صا	۴ ۴۴۴	۸
۴۳	قره صا	۴ ۴۴۴	۸
۴۴	قره صا	۴ ۴۴۴	۸
۴۵	قره صا	۴ ۴۴۴	۸
۴۶	قره صا	۴ ۴۴۴	۸
۴۷	قره صا	۴ ۴۴۴	۸
۴۸	قره صا	۴ ۴۴۴	۸
۴۹	قره صا	۴ ۴۴۴	۸
۵۰	قره صا	۴ ۴۴۴	۸
۵۱	قره صا	۴ ۴۴۴	۸
۵۲	قره صا	۴ ۴۴۴	۸
۵۳	قره صا	۴ ۴۴۴	۸
۵۴	قره صا	۴ ۴۴۴	۸
۵۵	قره صا	۴ ۴۴۴	۸
۵۶	قره صا	۴ ۴۴۴	۸
۵۷	قره صا	۴ ۴۴۴	۸
۵۸	قره صا	۴ ۴۴۴	۸
۵۹	قره صا	۴ ۴۴۴	۸
۶۰	قره صا	۴ ۴۴۴	۸
۶۱	قره صا	۴ ۴۴۴	۸
۶۲	قره صا	۴ ۴۴۴	۸
۶۳	قره صا	۴ ۴۴۴	۸
۶۴	قره صا	۴ ۴۴۴	۸
۶۵	قره صا	۴ ۴۴۴	۸
۶۶	قره صا	۴ ۴۴۴	۸
۶۷	قره صا	۴ ۴۴۴	۸
۶۸	قره صا	۴ ۴۴۴	۸
۶۹	قره صا	۴ ۴۴۴	۸
۷۰	قره صا	۴ ۴۴۴	۸
۷۱	قره صا	۴ ۴۴۴	۸
۷۲	قره صا	۴ ۴۴۴	۸
۷۳	قره صا	۴ ۴۴۴	۸
۷۴	قره صا	۴ ۴۴۴	۸
۷۵	قره صا	۴ ۴۴۴	۸
۷۶	قره صا	۴ ۴۴۴	۸
۷۷	قره صا	۴ ۴۴۴	۸
۷۸	قره صا	۴ ۴۴۴	۸
۷۹	قره صا	۴ ۴۴۴	۸
۸۰	قره صا	۴ ۴۴۴	۸
۸۱	قره صا	۴ ۴۴۴	۸
۸۲	قره صا	۴ ۴۴۴	۸
۸۳	قره صا	۴ ۴۴۴	۸
۸۴	قره صا	۴ ۴۴۴	۸
۸۵	قره صا	۴ ۴۴۴	۸
۸۶	قره صا	۴ ۴۴۴	۸
۸۷	قره صا	۴ ۴۴۴	۸
۸۸	قره صا	۴ ۴۴۴	۸
۸۹	قره صا	۴ ۴۴۴	۸
۹۰	قره صا	۴ ۴۴۴	۸
۹۱	قره صا	۴ ۴۴۴	۸
۹۲	قره صا	۴ ۴۴۴	۸
۹۳	قره صا	۴ ۴۴۴	۸
۹۴	قره صا	۴ ۴۴۴	۸
۹۵	قره صا	۴ ۴۴۴	۸
۹۶	قره صا	۴ ۴۴۴	۸
۹۷	قره صا	۴ ۴۴۴	۸
۹۸	قره صا	۴ ۴۴۴	۸
۹۹	قره صا	۴ ۴۴۴	۸
۱۰۰	قره صا	۴ ۴۴۴	۸

8-6
0501
2-1

Sevk ve teb'îdleri mukarrer Ermeni ahâlinin vilâyet ve müstakil livâ üzerine mikdârını irâe eder.

	Sicilde Mukayyed Nüfûs	Sevk Olunan Nüfûs	Mahall ve Tarîk-i Sevkleri	İzâhât
Esâmî-i Vilâyet ve Livâ	Aded	Aded		
Ankara Vilâyeti	47.224			
Erzurum Vilâyeti	128.657	120.000	Mamûretülaziz tarîkiyle Musul Vilâyetiyle Zor Sancağı	Nüfûs-ı mütebâkiyye kısmen müsâdemelerde telef olmuş ve kısmen de firâr etmiştir.
Adana Vilâyeti	46.031			
İzmit Sancağı	54.370	50.000	Konya, Haleb tarîkiyle Zor Sancağı	Nüfûs-ı mütebâkiyye firâr ve ihtifâ veyâ vefât etmiştir.
Eskişehir Sancağı				
Bitlis Vilâyeti	109.521	20.000	Bir kısmı Siird tarîkiyle Diyarbekir'e bir kısmı da Mamûretülaziz tarîkiyle Zor ve Musul	Nüfûs-ı mütebâkiyye müsâdemelerde telef olmuş ve bir kısmı da firâr etmiştir.
Canik Sancağı	26.374	26.374	Amasya, Karahisar tarîkiyle Sivas - Zor, Musul	
Haleb Vilâyeti	34.451			
Hüdâvendigâr Vilâyeti	66.413			
Diyarbekir Vilâyeti	61.002			
Sivas Vilâyeti	141.592	141.592	Malatya tarîkiyle Zor, Musul	
Trabzon Vilâyeti	34.500	28.000	Gümüşhâne tarîkiyle Zor, Musul	Nüfûs-ı mütebâkiyye müsâdemelerde telef olmuştur.
Karesi Sancağı	8290			
Karahisar Sancağı	7327			
Kayseri Sancağı	47.617			
Mamûretülaziz Vilâyeti	74.206			
Maraş Sancağı	27.101	27.101	Haleb tarîkiyle Zor, Suriye	
Niğde Sancağı	5101			
Van Vilâyeti	67.792			
Yekûn	987.569	(413.067)		

Sevk ve Teb'îd Olunan Ermenilerin Livâ ve Kazâ Üzerine Mikdârını İrâe Eder Cedveldir.

Esâmî-i Kazâ		Sicilde Mukayyed Nüfus Aded	Sevk Olunan Nüfus Aded	Mülâhazât
ANKARA VİLÂYETİ	Ankara Merkez Sancağı	Ankara Merkez Kazâsı	3176	
		Ayaş Kazâsı	0	
		Beypazarı Kazâsı	0	
		Nallıhan Kazâsı	1015	
		Mihalıççık Kazâsı	90	
		Sivrihisar Kazâsı	4101	
		Haymana Kazâsı	82	
		Bâlâ Kazâsı	11	
		Yabanâbâd Kazâsı	9	
		Kalecik Kazâsı	826	
		Yekûn	9310	
	Yozgad Sancağı	Yozgad Merkez Kazâsı	13.359	
Akdağ Kazâsı		3208		
Boğazlıyan Kazâsı		14.680		
Yekûn		31.247		
Kırşehir Sancağı	Kırşehir Kazâsı	1610		
	Keskin Kazâsı	1838		
	Mecidiye Kazâsı	52		
	Avanos Kazâsı	0		
	Yekûn	3500		
Çorum Sancağı	Çorum Merkez Kazâsı	1202		
	Osmancık Kazâsı	66		
	Sungurlu Kazâsı	1856		
	İskilib Kazâsı	43		
	Yekûn	3167		
Vilâyet Yekûnu		47.224		

		Esâmî-i Kazâ	Sicilde Mukayyed Nüfus Aded	Sevk Olunan Nüfus Aded	Mülâhazât
ERZURUM VİLÂYETİ	Erzurum Merkez Sancağı	Erzurum Merkez Kazâsı	32.751		
		Bayburd Kazâsı	12.025		
		Pasinler - Hasankale Kazâsı	10.046		
		Kiğı Kazâsı	13.621		
		Tercan Kazâsı	10.401		
		Tortum Kazâsı	507		
		Kiskim Kazâsı	908		
		İspir Kazâsı	2920		
		Namervan Kazâsı	556		
		Hınıs Kazâsı	7779		
		Yekûn	91.514		
	Erzincan Sancağı	Erzincan Merkez Kazâsı	16.144		
		Kemah Kazâsı	4597		
		Refâhiye Kazâsı	1270		
		Kuruçay Kazâsı	2649		
		Pülümür Kazâsı	511		
		Yekûn	25.171		
	Bâyezid Sancağı	Bâyezid Merkez Kazâsı	2619		
		Diyadin Kazâsı	904		
		Karakilise Kazâsı	3177		
		Eleşkird Kazâsı	4202		
		Tutak Kazâsı	1070		
		Yekûn	11.972		
	(Vilâyet Yekûnu		128.657)		

		Esâmî-i Kazâ	Sicilde Mukayyed Nüfus Aded	Sevk Olunan Nüfus Aded	Mülâhazât
ADANA VİLÂYETİ	Adana Sancağı	Adana Merkez Kazâsı	14.216		
		Karaisalı Kazâsı	21		
		Ceyhan Kazâsı	316		
		Yekûn	14.553		
	Cebel-i Bereket Sancağı	Cebel-i Bereket Merkez Kazâsı	753		
		İslahiye Kazâsı	496		
		Dört Yol Kazâsı	7068		
		Bahçe Kazâsı	3092		
		Hassa Kazâsı	766		
		Yekûn	12.175		
	Kozan Sancağı	Kozan Merkez Kazâsı	3565		
		Feke Kazâsı	2217		
		Kars Kazâsı	1079		
		Haçin Kazâsı	10.533		
		Yekûn	17.394		
	İçil Sancağı	İçil Merkez Kazâsı	306		
		Mut Kazâsı	0		
		Gülнар Kazâsı	7		
		Anamur Kazâsı	0		
		Yekûn	313		
Vilâyet Yekûnu		46.031*			

* Adana geneli toplandığında bu rakamın gerçekte 44.435 olması gerekir.

		Esâmî-i Kazâ	Sicilde Mukayyed Nüfus Aded	Sevk Olunan Nüfus Aded	Mülâhazât
İZMİT SANCAĞI	İzmit Sancağı	İzmit Merkez Kazâsı	23.430		
		Adapazarı Kazâsı	16.034		
		Geyve Kazâsı	8274		
		Yalova Kazâsı	3253		
		Karamürsel Kazâsı	2753		
		Kandıra Kazâsı	626		
		Yekûn	54.370		
BİTLİS VİLÂYETİ	Bitlis Sancağı	Bitlis Merkez Kazâsı	18.008		
		Ahlat Kazâsı	9478		
		Hizan Kazâsı	4980		
		Mutki Kazâsı	4011		
		Yekûn	36.477		
	Muş Sancağı	Muş Merkez Kazâsı	32.954		
		Bulanık Kazâsı	14.309		
		Malazgird Kazâsı	4430		
		Varto Kazâsı	1963		
		Sason Kazâsı	6456		
		Yekûn	60.112		
	Siird Sancağı	Siird Merkez Kazâsı	2115		
		Pervari Kazâsı	1316		
		Garzan Kazâsı	2859		
		Eruh Kazâsı	1747		
		Şirvan Kazâsı	1144		
		Yekûn	9181		
	Genc Sancağı	Genc Merkez Kazâsı	1622		
		Çapakçur Kazâsı	714		
		Kulb Kazâsı	1415		
		Yekûn	3751		
Vilâyet Yekûnu		109.521			

		Esâmî-i Kazâ	Sicilde Mukayyed Nüfus Aded	Sevk Olunan Nüfus Aded	Mülâhazât
CANIK SANCAĞI	Canik Sancağı	Canik Merkez Kazâsı	4992		
		Bafra Kazâsı	1634		
		Çarşamba Kazâsı	10.648		
		Terme Kazâsı	2567		
		Ünye Kazâsı	5379		
		Fatsa Kazâsı	1154		
		Yekûn	26.374		
HALEB VİLÂYETİ	Haleb Merkez Sancağı	Haleb Merkez Kazâsı	3510		
		Antakya Kazâsı	4748		
		İskenderun Kazâsı	1550		
		Beylan Kazâsı	1651		
		Hârim Kazâsı	48		
		Cisrisugur Kazâsı	4149		
		Bâb-ı Cubûl Kazâsı	31		
		Münbic Kazâsı	7		
		Yekûn	15.693*		
	Ayntab Sancağı	Ayntab Merkez Kazâsı	14.107		
		Kilis Kazâsı	3794		
		Rumkale Kazâsı	857		
		Yekûn	18.758		
	Vilâyet Yekûnu		34.451		

* Haleb nüfusu toplandığında bu rakamın 15.694 olması gerekir.

		Esâmî-i Kazâ	Sicilde Mukayyed Nüfus Aded	Sevk Olunan Nüfus Aded	Mülâhazât
HÜDÂVENDİĞÂR VİLÂYETİ	Hüdâvendigâr Merkez Sancağı	Hüdâvendigâr Merkez Kazâsı	6415		
		Gemlik Kazâsı	3307		
		Pazarköy Kazâsı	22.601		
		Karacabey Kazâsı	974		
		Mudanya Kazâsı	99		
		Atranos Kazâsı	6		
		Kirmastı Kazâsı	995		
		Yekûn	34.397		
	Ertuğrul Sancağı	Ertuğrul Merkez Kazâsı	7727		
		Söğüd Kazâsı	7676		
		İnegöl Kazâsı	7244		
		Yenişehir Kazâsı	1710		
		Yekûn	24.357		
	Kütahya Sancağı	Kütahya Merkez Kazâsı	2759		
		Eskişehir Kazâsı	3878		
		Simav Kazâsı	0		
		Uşak Kazâsı	1092		
		Yekûn	7729		
	Vilâyet Yekûnu		66.483		

		Esâmî-i Kazâ	Sicilde Mukayyed Nüfus Aded	Sevk Olunan Nüfus Aded	Mülâhazât
DİYARBEKİR VİLÂYETİ	Diyarbakir Merkez Sancağı	Diyarbakir Merkez Kazâsı	9710		
		Beşîrî Kazâsı	2946		
		Dirik Kazâsı	327		
		Silvan Kazâsı	6235		
		Lice Kazâsı	4432		
		[Ermeni Katoliği]	1642		
		Yekûn	25.292		
	Ergani Sancağı	Ergani Merkez Kazâsı	2909		
		Palu Kazâsı	12.370		
		Çermik Kazâsı	3055		
		[Ermeni Katoliği]	520		
		Yekûn	18.854		
	Siverek Sancağı	Siverek Merkez Kazâsı	6235		
		Viranşehir Kazâsı	4200		
		[Ermeni Katoliği]	196		
		Yekûn	10.631		
	Mardin Sancağı	Mardin Merkez Kazâsı	4663		
		Cizre Kazâsı	1069		
		Îvanye Kazâsı	155		
		Midyat Kazâsı	308		
		Nusaybin Kazâsı	30		
		Yekûn	6225		
	Vilâyet Yekûnu		61.002		

		Esâmî-i Kazâ	Sicilde Mukayyed Nüfus Aded	Sevk Olunan Nüfus Aded	Mülâhazât
S İ V A S V İ L A Y E T İ	Sivas Sancağı	Sivas Merkez Kazâsı	23.455		
		Azîziye Kazâsı	949		
		Tonus Kazâsı	13.113		
		Yenihan-Yıldızeli Kazâsı	1366		
		Hafik-Koçhisar Kazâsı	11.347		
		Koçgiri-Zara Kazâsı	5978		
		Divriği Kazâsı	8262		
		Darende Kazâsı	2783		
		Gürün Kazâsı	7656		
		Kangal Kazâsı	3088		
	Amasya Sancağı	Amasya Kazâsı	9398		
		Merzifon Kazâsı	8030		
		Köprü Kazâsı	958		
		Mecidözü Kazâsı	317		
		Ladik Kazâsı	344		
		Havza Kazâsı	321		
		Gümüşhacıköy Kazâsı	3503		
		Yekûn	100.868		
	Karahisar Sancağı	Karahisar-ı Şarki Kazâsı	8323		
		Mesudiye Kazâsı	639		
		Suşehri Kazâsı	11.244		
		Koyulhisar Kazâsı	35		
		Alucra Kazâsı	30		
		Yekûn	20.271		
	Tokad Sancağı	Tokad Merkez Kazâsı	11.431		
		Reşadiye Kazâsı	0		
		Erbaa Kazâsı	3149		
		Zile Kazâsı	2788		
		Niksar Kazâsı	3085		
		Yekûn	20.453		
Vilâyet Yekûnu		141.592	141.592		

		Esâmî-i Kazâ	Sicilde Mukayyed Nüfus Aded	Sevk Olunan Nüfus Aded	Mülâhazât
T R A B Z O N V İ L Â Y E T İ	Trabzon Merkez Sancağı	Trabzon Merkez Kazâsı	14.409		
		Ordu Kazâsı	12.084		
		Giresun Kazâsı	2232		
		Tirebolu Kazâsı	817		
		Görece Kazâsı	302		
		Vakıkebîr Kazâsı	42		
		Akçaâbâd Kazâsı	1425		
		Sürmene Kazâsı	325		
		Of Kazâsı	0		
		Maçka Kazâsı	249		
		Yekûn	31.885		
Lazistan Sancağı	Lazistan Merkez Kazâsı	38			
	Atina Kazâsı	28			
	Hopa Kazâsı	2			
	Yekûn	68			
Gümüşhâne Sancağı	Gümüşhâne Merkez Kazâsı	1684			
	Torul Kazâsı	24			
	Kelkit Kazâsı	469			
	Şiran Kazâsı	370			
	Yekûn	2547			
Vilâyet Yekûnu		34.500			
K A R E S İ S A N C A Ğ I	Karesi Sancağı	Karesi Merkez Kazâsı	2750		
		Ayvalık Kazâsı	0		
		Bandırma Kazâsı	4015		
		Edremid Kazâsı	43		
		Burhâniye Kazâsı	44		
		Erdek Kazâsı	1075		
		Gönen Kazâsı	53		
		Sındırgı Kazâsı	20		
		Balya Kazâsı	290		
		Yekûn	8290		

		Esâmi-i Kazâ	Sicilde Mukayyed Nüfûs Aded	Sevk Olunan Nüfûs Aded	Mülâhazât
KARAHISAR SANCAGI	Karahisar-ı Sâhib Sancağı	Karahisar-ı Sâhib Merkez Kazâsı	7057		
		Bolvadin Kazâsı	8		
		Sandıklı Kazâsı	76		
		Geyikler Kazâsı	65		
		Aziziye Kazâsı	121		
		Yekûn	7327		
		KAYSERİ SANCAGI		Kayseri Merkez Kazâsı	29.664
Develi Kazâsı	15.138				
İncesu Kazâsı	0				
Bünyan Kazâsı	2815				
Sarımsaklı Kazâsı	0				
Yekûn	47.617				
MAMÜRETÜLAZİZ VİLÂYETİ	Mamüretülâziz Sancağı			Mamüretülâziz Kazâsı	23.915
		Harput Kazâsı	7348		
		Keban Kazâsı	308		
		Arabgir Kazâsı	8545		
		Eğir Kazâsı	9286		
		Pötürge Kazâsı	622		
		Yekûn	50.024		
	Malatya Sancağı	Malatya Merkez Kazâsı	6627		
		Akçadağ Kazâsı	312		
		Behesni Kazâsı	1555		
		Hisn-ı Mansur Kazâsı	2126		
		Kâhta Kazâsı	703		
		Yekûn	11.323		
	Dersim Sancağı	Dersim Merkez Kazâsı	1088		
		Çarsacak Kazâsı	6537		
		Mazgird Kazâsı	1423		
		Çemişgezek Kazâsı	3731		
		Nâzimiye Kazâsı	80		
		Ovacık Kazâsı	0		
		Yekûn	12.859		
	Vilâyet Yekûnu		74.206		

		Esâmî-i Kazâ	Sicilde Mukayyed Nüfus Aded	Sevk Olunan Nüfus Aded	Mülâhazât
MARAŞ SANCAĞI	Maraş Sancağı	Maraş Merkez Kazâsı	12.744		
		Süleymanlı Kazâsı	9930		
		Elbistan Kazâsı	1168		
		Göksun Kazâsı	3229		
		Pazarcık Kazâsı	30		
		Yekûn	27.101	27.101	
NİĞDE SANCAĞI	Niğde Sancağı	Niğde Merkez Kazâsı	1119		
		Nevşehir Kazâsı	1027		
		Ürgüb Kazâsı	30		
		Aksaray Kazâsı	1692		
		Bor Kazâsı	1115		
		Ulukışla Kazâsı	115		
		Arabsun Kazâsı	3		
		Yekûn	5101		
VAN VİLÂYETİ	Van Merkez Sancağı	Van Merkez Kazâsı	33.789		
		Şatak Kazâsı	4292		
		Adilcevaz Kazâsı	4849		
		Gevaş Kazâsı	10.520		
		Erciş Kazâsı	8083		
		Yekûn	61.533		
	Hakkâri Sancağı	Hakkâri Merkez Kazâsı	3461		
		Mahmûdî Kazâsı	528		
		Şemdinan Kazâsı	0		
		Gevar Kazâsı	959		
		Hoşab Kazâsı	1015		
		Çölemerik Kazâsı	296		
		Yekûn	6259		
(Vilâyet Yekûnu		67.792)			

ع

غیاہ نقضہ ۱۸ سائے بیفونو صید۔

1-60
192
4-2

ج. ۱۵ سائے : غیاہ بیفہ طاشانہ و صحابہ قریہ و زرارہ ساید کدیراب - و سارا - کافی
آراندہ نمبہ طانیدہ اورہ طقوز نقرہ فتہ نرقبہ آندہ . رافع اولادہ و زیاتہ تجریک اکثر قویہ خاراندہ
سلاج و جیانزہ نقرہ اوراصہ وہ طور - ایہ - ک - نہقیاتہ باشایدین

خطی رہبان و سدھریں نہ صبحہ ایہہ ارراندہ کدیراب
مقصدہ نقضہ ہر اظہار
۱۸

Ayntab Mutasarrıflığı'nın 17/18 Nisan 331 şifresinin hallidir.

C. 15 Nisan 331: Ayntab'da bulunan Taşnak ve Hınçak komite merkezleri seddedilmekle beraber rüesâ ve erkânı arasında müteşebbis tanınan on dokuz neferi taht-ı tevkîfe alındı. Vâki olan taharrîyât neticesinde, bu komitenin hânelerinde silâh ve cephâneden başka evrak da zuhûr ederek tetkikâtına başlanıldı.

bulunan silâhların mahiyeti ile edevâtın mündericâtı hakkında tafsilât î'tâsı

۹۶۹۹

در ریح اردو معناه انگیزه [تفه تفان]

سور
سینه
عشق
ایستادگی

ع. ۱۰۰ ص ۷۲۱ تاریخ ۲۰۱۹ نو در لوفته

از این مجموعه نمایشی نظری آسمی بر رطبه، بونام آئنده برده در سال ۲۰۱۹ ساخته شده
بجوبه توبیه جید الطاء، جلد، سوره جواریه کسرتک سابع او احوال
سیای تشکیلده حالتیسه اوله اوله ~~توجه~~ توجهیه ده دیگر ای بی سیای
درگاه اعضا سینه بونام آئنده السیه کوربه توبیه جید و کس

۲
۱۷۶۶

A	1	2
D	86	
F	1	

کبر در...
[Signature]

[Handwritten notes]

۳
۱۱

۲
۱۷۶۶

۳
۱۱

کوشش بزماریات [از مجموعه نمایشی]

زارخانه و موزه شهبازان و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

کتابخانه خطاطی

مؤسسه تخصصی خطاطی

مجموعه

شماره ۲۰۹۶ قلم - عمومی

A	1/2
D	66
F	1-1

۱۶ نیام ۲۲۱۵ تاریخ ۹۹۹۹ زریون نیامی هویدر . یارنیور زانغانه بین خیر و در جمعیت رفاه سنه اوله صدره
 زانغانه اردی منسک ماری و معنوسه احتیاجاتی ترخیزه یارنیور ده اصیقت سالده بوآزنده طاهوی .
 بوغلامدر . آردنیز آره نیامی ده دورلو قشبت بعتی و باطلج سیای و وضعینه معطوف اولمیش ایرون
 یارنیور زانغانه ده بوآزنده سیای و باطلج سیای و وضعینه معطوف اولمیش ایرون
 قوهته هیدر ایتمه مده بوآزنده سیای و باطلج سیای و وضعینه معطوف اولمیش ایرون
 بووضعیت ده دیکری سیای و باطلج سیای و وضعینه معطوف اولمیش ایرون
 نیام ۲۲۱۵

امتیاز
 +

۱۲/۶
 در دسترس

۱۶ نیام ۱۳۴۱ ۲۴۹۹

مبعضناك انصارتونا	عمرانی اردو کی کتابوں کی فہرست	اور ادا اولیٰ شینک تو مرقا
تاریخ تہذیبی انہماک	۱۹۶۹	شعبہ نیک ٹوٹن و سچن
مبعضنا فونیلان تو مرقا		مستورہ نیک انصارتی
مقابلہ بھنگا انصارتی	۱۶-۲-۶۸	تاریخ شہر بدین
مقابلہ تاریخ انصارتی		کلم اوسطی شینک تو مرقا

A	۱-۲
D	۸۶
F	۱/۲

۱. مکتوب بدین

معرفی نوبت یا شاید ریاستہ کی اس فریاد
 صحت فریبند و بڑے ہر طرف
 ہماری کفایت۔ بوجہ حالت
 نظر نہ رہا ہندو۔ فقیر و غریب
 انصاف اور حق اس کی جانور۔

مکتوب

۱۰
 ۱۰
 ۱۰
 ۱۰

نومرد ۲۵۱۹
تدرسه: باسمه توانا نلد و کاکت جلد / مورد شماره در

A	1 - 2
D	46
F	1 / 3

بفوص نواری با نسا نلد یاسته کی ارنی غیر فو له جمعیت غیر نده طرفه
شماره تصایله در جمعیت مکتوبه نظریه نه ما هیده در تعقیباته
اوطا و نظریه محل قاطعه اکره بنضیک اطاری بها ایدرم

در ریخارد و قیادی
جمال

۲۲۱
۱۳۱

شماره ۱۳۱ / ۱۳۱

تدرسه: ...
بیمه که صندوق اتحادیه ...
در ریخارد و قیادی

۱۰۵۷

۹۹۹۹

۱۳۱ / ۱۳۱
صورتها معاری با نلد - امیت کیم - باز لره

Dördüncü Ordu Kumandanlığına [Şifre telgraf]
17 Nisan 331

C. 13 Nisan 331 târih ve 3519 numrolu şifre

Ermeni Hayr-hâh Cemiyeti zâhiri ismi gibi değildir. Bu nâm altında Mısır'dan ve memâlik-i sâireden birçok komiteciler Adana, Haleb, Suriye civârına giderek silâh idhâlâtına, siyâsî teşkilâta çalışmış oldukları anlaşılmiştir. Bu cemiyet de diğerleri gibi siyâsî ve erkân-ı a'zâsı da bu nâm altında işgören komitecilerden mürekkeb kimselerdir.

----- ۸۰ ---- ۸۲ -----

Bâb-ı Âlî
Dâhiliyye Nezâreti
Emniyyet-i Umûmiyye Müdüriyyeti
3096

Karargâh-ı Umûmî İstihbârât İkinci Şu'be Müdüriyyetine

14 Nisan 331 târih ve 9499 numrolu tezkireleri cevâbıdır. Parigor Zagan ya'nî Hayırperver Cemiyeti birkaç sene evvel Mısır'da teşekkül etmiştir. Maksud-ı teşekkülü Ermeni milletinin seviye-i fikriyyesini yükseltmek, mekteb açmak, usûl-i zirâati ıslâh ve ta'mîm etmek ve'l-hâsıl Ermeni milletinin maddî ve manevî ihtiyâcâtını terkîne çalışmak ise de hakikat-i halde bu ancak zâhirî bir programdır. Ermeniler arasındaki her türlü teşebbüs-i milletiye ve bi-t-tab' siyâsî bir vaziyete ma'tûf olduğu için Parigor Zagan'ın da bugün ismiyle hiçbir münâsebeti kalmamıştır. Bu nâm altında Mısır'dan memâlik-i sâireden birçok komiteciler Adana, Haleb, Suriye civârına gelerek silâh idhâlâtına, siyâsî teşkilâta çalışmışlardır. Binâen-aleyh bu cemiyet de diğerleri gibi siyâsî ve erkân ve a'zâsı da bu nâm altında işgören komitecilerden mürekkeb kimselerdir efendim.

16 Nisan 1331
Emniyyet-i Umûmiyye Müdiri
İsmail

----- ۸۰ ---- ۸۲ -----

Osmanlı Ordû-yı Hümâyûn Başkumandanlık Vekâleti
4 ncü Şu'be

14-2-331

Emniyet-i Umûmiye Müdîriyyetine

Bogos Nubar Paşanın riyâsetindeki Ermeni Hayr-hâh Cemiyet-i Hayriyyesinin Suriye'de her tarafta şu'beleri keşfedilmiştir. Bu cemiyet hükûmet nazarında ne mahiyettedir. Takip ve tevkîfleri iktizâ eder mi? Sür'at-i iş'ârı ricâ olunur.

----- ۛ ----- ۛ -----

Osmanlı Ordû-yı Hümâyûnu
Başkumandanlık Vekâleti
Numro
3519

Kudüs'den Başkumandanlık Vekâlet-i Celîlesine mevrûd şifredir

Bogos Nubar Paşanın riyâsetindeki Ermeni Hayr-hâh Cemiyet-i Hayriyyesinin her tarafta şu'beleri keşfedilmiştir. Bu cemiyet hükûmet nazarında ne mahiyettedir. Ta'kîbâtta ifrât ve tefrîte mahal kalmamak için keyfiyyetin iş'ârını ricâ ederim.

13 Nisan 331

Dördüncü Ordu Kumandanı
Cemâl

مباح
اشقام
دس

تاریخ کشیده می
قلمه ورودی

ح

مخرجه

خطای تاریخی

صاحبه

A	1/2
D	1031
F	3

حریه نقد رسیده
1031
1/2

شيفره قلمی

فایده و حسنه فونیه لی ارتقا و نظر سود هر چند اهل به بر به بنیفات خانه دری خری
 و کد دری فونیه اولیه آرینده صامونده موقوف بودندنک اسامیس داخده نقد رسیده
 ارتقا اسامیس مویخ برده آتی عمل اولیو (ادیب و مدرک باقر صیان . آواریس خاوریان .
 مدرک برادریان . قویجی ارشد بوغوسیان . آردو بوادیان . انجب دیزه . کلپانه . درو
 آرتیه کلپانه . فریکه ترزیانه . قره بت ساموئلانه . ناسه بلیمانه . رفورادیه باستانه . باره
 دیوان اربلینان . ادو ایس طواریان . دیوان دیرا دینان . ارداسه جوگیان . اوواریان
 اوسب داغیب فریونزیه . طوروس کویجیان . کرفو . ایکزیه . دوشی رکونه . فونزه
 و بارقل اوخانس . قره بت ولد اسره انه . فونزه جس وب اوغلو قلع سیاه اسانه نصرانیه
 روی بنده اهل باحوالی داعی شه کولمنه جی مرز لویه مربوط قوامه نامبر جس ایلیونه
 اریندن اسامیس در وجه آینه - (مرید و بولک طویجیانه ترکیه اوغلو سائونه . سونگورط
 اوغل کفورجه . کردند اوغلی اووکلد . مدای اوغلی حیفی انجوب) ماکفانه تحت فونیه
 الناندرن و بالافونه زیم کویب چکلر اسامیس ابردی و لده لده صدق
 جانیک نعلی
 حخی

ص ۶۰۳
 ۶۴۶/۱۱
 صورت آریبه فونیه لیکد
 ۶۴۶/۱۱
 فصل ۵۰ - ۵۱ - ۵۲

۶۴۶/۱۱

Bâb-ı Âlî
Dâhiliyye Nezâreti
Şifre Kalemi

Harbiyye Nezâret-i Celîlesine

Hınçak ve Taşnak Komiteleri erkânından ve mazanne-i sû' takımından olub ber-mûcib-i teblîğât hâneleri taharrî ve kendileri tevkîf olunan Ermenilerden Samsun'da mevkûf bulunanların esâmîsi Dâhiliyye Nezâreti Celîlesine emr-i telgrafisi mucibince ber-vech-i âtî arz olunur: (Oseb ve Mehran Bakırcıyan, Avadis Kadferyan, Mehran Paramedyan, Kuyumcu Ajte Bogosyan, Arud Bobadyan, Agop Vihze, Gülyan, Dird Artin Pekyan, Karakin Tezezyan, Karabet Samuelyan, Nişan Bekciyan, Kirkor Onbaşıyan, Baran ve Mehran Arslanyan, Avadis Toramayan, Diran Diradinyan, Ardaş Çubukciyan, Ovadiyan, Oseb ve Agob Karagözyan, Toros Gürciyan, Kirkor İkişyan, Dofi Rusmun, Kunduracı Arab oğlu Ohannis, Karabet veledi İsrahan. Kunduracı Arab oğlu Kalfasyan, İstepan Yekratziyan Rus tebasından olub ahvâli dâî-i şübhe görülmesine mebni merkez-i livâya merbût Kavak nahiyesine habs edilen Ermenilerin esâmîsi de ber-vech-i âtîdir: (Mesrep Vebun Topciyan, Türkmen oğlu Manuk, Süngürlü oğlu Kigork, Gürünlü oğlu Ovgela, Makli oğlu hafidi Agob). Mülhakâtda taht-ı tevkîfe alınanların ve bi'l-âhire yine lüzûm görüleceklerin esâmîsi ayrıca arz olunacaktır.

22 Nisan 331
Canik Mutasarrıfı
Necmi

Bâb-ı Âlî
Dâhiliyye Nezâreti
Emniyyet-i Umûmîyye Müdriyyeti
4297

Divân-ı Harb-i Örfî Riyâset-i Vâlâsına
Gayet mahrem

5 Mayıs 331 târih ve 831 numrolu tezkire-i vâlâları cevâbıdır. Ermeni Hınçak Komitesi “1878” senesinde teessüs etmiş bir cemiyet-i ihtilâliyyedir. Program i'tibâriyle sosyal demokrattır. Meşrûtiyet'ten sonra asıl ta'kib ettikleri maksad (hükûmetin bil-iltizâm ıslahât yapmadığı ve diğer milletleri Türkleştirmek için uğraştığı) iddiâsıyla Avrupa kontrolü altında Ermenistan'da bir muhtâriyyet-i idâre te'sisi ve ba'de te'mîn-i istiklâlidir. Son zamanlarda komite rüesâsının ve bilhassa Akno'nun gayretiyle komiteler hükûmetin, memleketin aleyhine olacak her türlü teşebbüsâtta tevhid-i fa'âliyet ve iştirâk için i'tilâf etmişler idi. Binâen-aleyh o zamandan beri gerek vilâyât-ı şarkıyyede ve gerek Memâlik-i Osmâniyyenin aksâm-ı sâiresinde zuhûr eden bil-umûm vukuât bu komitelerin tertîbâtıyla teşkîl ettikleri şubâtın ta'lîmât ve idâresiyle ve rüesânın müzâheret ve delâlet-i fi'liyyeleriyle vuku' bulmuşdur.

Vilâyât-ı şarkıyyede zuhûr eden vakâyı'a gelince; Bitlis, Hizan, Muş civârında umûmîyetle komite rüesâsının bizzat idâreleri altında bulunan Ermeniler birçok vakâyı'-i ihtilâliyye ihdâs etmişlerdir. Diğer cihetten yine bu komitelerin en mühim isyân merâkizinden biri olan Zeytun havâlisinde de büyük mikyâsda teşebbüsât-ı isyâniyye vuku' bulmuş ve kuvve-i müsellâha ile bir kısmı te'dîb edilebilmiştir. Van vilâyetinin Şatak ve Gevaş cihetlerinde başlayan isyân ise bil'âhire Van kasabasında daha müdhiş bir sûrette parlamış ve hemen bir iki aydan beri devâm eden ihtilâl esnâsında yerli ve Rusya'dan gelen Hınçak ve Taşnak komiteleri rüesâsının idâresi altında bulunan âsiler bombalar ve dinamitlerle reji, düyûn-ı umûmîyye, banka, postahâne vesâir ba'zı mebânî-i emîriyyeyi tahrib ve asker ve milisle ahâlîden yüzlerce efrâdı şehîd etmişlerdir. Diğer vilâyâtda ve ale-l-husûs Kayseri, Diyarbekir, Ma'muret'ül-aziz, Samsun, Ankara, Sivas, Haleb, Adana, Maraş, İzmir'de icrâ kılınan taharriyyâtda da kısm-ı mühimmi Hınçakist olan Ermenilerden külliyetli mevâdd-ı infilâkiyye, esliha-yı memnû'a elde edilmiştir. Kayseri ve Diyarbekir'e âid iki kıt'a fotoğraf yine îade olunmak üzere merbûten irsâl kılındı.

Hemen cümlesi Memâlik-i Osmâniyye ahâlîsinden olup komiteler teşvikiyle Amerika, Bulgaristan ve Romanya'dan Rus ordusuna gönüllü giden Ermenilerden, Hınçak ve Taşnak çeteleri, Erzurum Mebusu Pasdırmacıyan, Balkan Muhârebesi sırasında Edirne ve civârında ahâlî-i İslâmiyyeye karşı irtikâb ettiği mezâlim ve vahşetlerle şöhret alan Antranik ve refikleri idâresinde, Bâyezid ile hudûd civârında uğradıkları karyeleri tahrib ve ahâlî-i İslâmiyyeyi tamamen katliâm etmişlerdir.

Esâsen merkezleri Rusya ve memâlik-i sâire-i hâriciyede bulunan ve el-yevm unvanlarında bile ihtilâlcî sıfatını muhâfaza eden Ermeni komiteleri ve bilhassa Hınçak Komitesi dâhildeki teşkilât-ı ihtilâliyye ve siyâsîyyeleri neşriyyâtı ile memleketin hayat ve istikbâline te'sîr edecek harekât-ı hâinâneden hiçbir zaman geri kalmamıştır. Hükûmetin harbe girdiği sırada komiteler ordunun dûçâr-ı za'af olmasına intizâr ederek vakt-i merhûnunda bütün kuvvetleriyle ve her yerde ihtilâl için müttehiden i'tâ-yı karar etmişlerdi. Vilâyât-ı şarkîyye ile Sivas mıntkasında Ordu-yı Osmâniyyeyi arkadan tehdîd için büyük mikyâsda aldıkları tertîbât ve askerden firâr eden Ermenilerin teslîhi ile çete halinde hükûmete karşı kullanmış ve bir çok mevâkiin silâh ve mevâdd-ı infilâkiyye deposu hâline konulması mezkûr kararı isbât ve te'yîd etmiştir.

Ahvâl-i mesrûreye nazaran bütün bu harekât-ı ihtilâliyye ve isyâniyyenin sırf istiklâl maksadını ta'kîb eden Hınçak ve Taşnak Komitesinin tertîbi ve mülhâkâttaki şubâtı vâsıtasıyla idâre edildiğini ve bunlara mensûb olup gerek memâlik-i ecnebiyyede ve gerek dâhilde bulunan eşhâsın aynı gâye altında hâkimiyet-i Osmâniyyenin mahvına ve İslâm unsurunun imhâsına ve müstakil bir Ermenistan teşkiline çalıştıklarını isbat eder vesâik-i kat'îyyedir efendim.

11 Mayıs 1331

Dâhiliye Nazırı
Talat

۱۰۸۹۰

امین محمدی برین

مورد

۲۴۱
۱۵۱۰

خیمه و طاقچه توتیه لرینه مسویب الموده و باجله درصفاً ضالعه
مطوره معتمده بکجه حسیبه بازه، برلا سنبه و اونه قصار و وقت
توتیه التا ارسیدک استی سب و جانبا تده فغنده کوندر
دزک برلا عی جیقا بل ره لف ایدلته .

A	۱
D	1021
F	8-1

[Handwritten signature]

انتر

۷
۱۴

۲-۱۷
۵
۱۱

میان ده سا و ده (موس)
بازو، چا-سود و طارک لودنه
اریدک استی [دولت لودنه] عیقه

انتر

این قبایله اقبالیونته

جانيك متصرفلغى

قريلان قلمى

عدد

..... عمرى

..... خوسى

خوسه

س

بافره قفانج تحت ترقى اولانلار :

- ۹ - سركس مولطيان
- ۱۰ - اوخانس پارسيجا
- ۱۱ - هاجم بىل براجا
- ۱۲ - اخوز دغاچا
- ۱۳ - عجل طور مولطيان
- ۱۴ - عماريس ده بوجيا
- ۱۵ - وارسه برسيريا
- ۱۶ - سحابه زيبيا
- ۱۷ - نشار مولطيان
- ۱۸ - آچي سرگن
- ۱۹ - آخوز آنخويا
- ۲۰ - ارشاد اوسونيام
- ۲۱ - قوناقچي اولم سحابه
- ۲۲ - قوناقچي اولم اوسيه
- ۲۳ - روناد اولم اوقا
- ۲۴ - اوخانه

- ۱ - قوس قوس اولم كوسه آرتيه
- ۲ - سيرييا به نك به
- ۳ - موله بريجا
- ۴ - هاجم لانايم اوخان پارسيجي
- ۵ - آخوز كلبليجان
- ۶ - قوه بى اعمار يان
- ۷ - طاقيه اقربان
- ۸ - قانچ مهران
- ۹ - قانوت كريشيان
- ۱۰ - آخوز قاليان
- ۱۱ - هاجم قوه بى مغويان
- ۱۲ - آخوز آهي كوزيان
- ۱۳ - انام مغويان
- ۱۴ - قوه بى اعمار يان
- ۱۵ - هاجم اولم سيريان
- ۱۶ -

A	1
B	2
C	1021
D	8-2

چلار بى قفانج ترقى اولانلار :

- ۱ - اوخان قوه قايان - ۲ : قوه بى صفار يان - ۳ - موله برولان -
- ۴ : كوز آره قاليان - ۵ : سياده هكيا - ۶ : اوخانس تيليا -
- ۷ : ارشاد قوه هاجم - ۸ : سركه تورتيجا - ۹ : اقرار آخوب -
- ۱۰ : قفان اوخانس - ۱۱ : قفان يزيك - ۱۲ : هاجم آخوب كچه جيا -
- ۱۳ : مغوره ايرابان - ۱۴ : آخوب يان - ۱۵ : هاجم آخوب هاشيان -
- ۱۶ : نشار ايرابان - ۱۷ : اوخانس بادوچيا - ۱۸ : اوخانس ايرابان -
- ۱۹ : مغوره سلطان - ۲۰ : قنار آرتيه - ۲۱ : سزى اولان - ۲۲ : بوسولان
- ۲۳ : قوجو طبرونى دلفان
- ۲۴ : روسيم بيمسه آرتيه اولم سروربه
- ۲۵ : آخوز اولم قوه بى

اوتيه قفانج تحت ترقى اولانلار :

- ۱ - هاجم سيم مولطيان
- ۲ - مغورج اكرجان
- ۳ - كوز مولطيان
- ۴ - هاجم قانوم اولم كوز مولطيان
- ۵ - سروربه مورعيتان
- ۶ - اوكت مولطيان
- ۷ - صفوربه بويان
- ۸ - قورقو صا اولم دغاچا

بويي تحفوت چلار بى قفانج ترقى اولانلار :
 بويي تحفوت چلار بى قفانج ترقى اولانلار :
 بويي تحفوت چلار بى قفانج ترقى اولانلار :

Emniyyet-i Umûmiyye Müdüriyyetine

14 Mayıs 331

Hınçak ve Taşnak Komitelerine mensub olmak veya hâlen ve vaz'an fenalıkla maznûn takımından bulunmak hasebiyle Bafra, Çarşamba ve Ünye kazalarının taht-ı tevkîfe alınan Ermenilerin esâmisini müş'ir ve Canik Mutasarrıflığından gönderilen defterin bir aynı çıkarılarak leffedilmiştir.

Bafra kazasının taht-ı tevkîfe alınanlar:

1. Kuskus oğlu Köse Artin } Evvelce Ermeni ihtilâline iştirâk edenlerden
2. Şirinyân Nişan }
3. Mehran Mihciyan
4. Hacı Lazari oğlu Parsih
5. Agob Kelebekciyan
6. Karabet İbataryan
7. Tatyos Etmeciyan
8. Kalıbcı Mehran
9. Kaluset Kirişyan
10. Agob Karalyan
11. Hacı Karabet Bogosyan
12. Agob Açıkgozyan
13. Ârâm Malkonyan
14. Karabet Etmekciyan
15. Hacı Vahram Şirinyan

Ünye kazasının taht-ı tevkîfe alınanlar:

1. Hemparsom Mutafyan
2. Mıgırdıç Eğerciyan
3. Kirkor Mutafyan
4. Hacı Kalos oğlu Kirkor Mutafyan
5. Mesrob Murciyan
6. Okent Mutafyan
7. Sugumon Boyaciyan
8. Kurkus oğlu Dikran
9. Serkis Mutafyan
10. Ohannes Parsinyan
11. Hacı Bey Boyaciyan
12. Agob Duaciyan
13. Haçator Mutafyan
14. Avadis Tavukciyan
15. Vartan Simyonyan
16. Sehak Zipliyan
17. Nişan Mutafyan
18. İşci Serkis

19. Agob Agobyan
20. Ermenak Öküzyan
21. Kundakcioğlu Sehak
22. Kalaycioğlu Öseb
23. Dumanoğlu Zakar
24. Dumanoğlu Ohan

Çarşanba kazasında tevkîf olanlar:

1. Ohannes Karakaşyan
2. Karabet Saferazyan
3. Mehran Prudyen
4. Kirkorak Kalpakyan
5. Misak Hekimyan
6. Ohannes Tilkiyan
7. Ermenak Karaacemyan
8. Serkis Tütünciyan
9. Eczâcı Agob
10. Kasab Ohannes
11. Kasab Pezike
12. Hacı Agob Keçeciyan
13. Malkon İradiyan
14. Agob Balyan
15. Hacı Agob Hamşekyan
16. Nişan İradiyan
17. Ohannes Barutciyan
18. Ohannes İradiyan
19. Malkon Mekanyan
20. Muhtar Artin
21. Terzi Avadis
22. Posuryan İstepan
23. Kuyumcu Trabzonlu Dikran
24. Rusya teb'asından Artin oğlu Mesrob
25. Agob oğlu Karabet

} Bu iki şahsın Çarşanba'da bekâlarında kaymakamlıkca mahzur gösterilmesine mebnî Kavak'a teb'îd edildikleri

جمهوری اسلامی ایران

وزارت امور خارجه
تهران

ادعای اردو متنازعی محصوران پیش درن کلمه

A	۱/۲
D	50
F	1-22

۲۱/۴/۶ تاریخ سند

محرم وزارت امور خارجه

شرف دارالحرب ارفوم طبرزن وان بتیس مسوره العیز ویا یک سوی
ولایت لره بمباریه اولوب عراقه عربیه برسانده ... اتحدده اولونگی اردونگی
محتاج اولونگی مواعیته ره سوولاستیرون تدارک ایکنده در . ارفوم وان
بتیس ولایاتی راهنده کی ارسید رشمه فرا - والتامه وجهه قرآنیله کولری
قطع اهالی بی قتل و ربوایی نیما و تحریب صورتیه اظهار ماهیت استیلا
سواس ریا یک مسوره العیز ولایت لره سکون ارسیدر عنه بقصد واسطه
اولونگی الهه ایکنده اسلمه برما موارشدند و بیجا حقیقان تسلیم و
ترتیباً برمه متبیه وافرآ قره هصارده ظهور رایدن و تعداد شیدر بناؤند
اردوی اعانه ایده هونطقه نند و نزل فلو طبرزن کولگی حوالینده آمل هفت
ایله شوع بو عتقونه سکون بونگی اردونگی ای شمس و اینتی نقطه نظرین
شاید کی تر بیوم اردو خاصه رشمه کله شطابله مقادیر استیلا رانده
آمال انزادینک و نرای عبید کینک برقی غصای داخله به افراز ایدرک
سولک بر تله ، مروه حکیمه بناؤند استقلالاً ره و هم احوال قاشونه
قائمیه محوره شوره مار العزمه ولایت لره کی ارسیدر ده زور و وصل
حوالته سوره واسکانه ساعده و والدره بنایده اردو به مایه عتقینانک
کله دا - ایلمانه عفت سولستی و نرای موافقت هونک برقی استیلا
استرحم ایلم

Mahrem ve zâta
mahsustur

Harbiye Nezâreti
Tahrîrât Dairesi
Tahrîrât Kalemi

Üçüncü Ordu Kumandanı Mahmud Kâmil Paşadan gelen 6/4/331
târihli şifre

Şark dârü'l-harbi Erzurum, Trabzon, Van, Bitlis, Ma'mûretü'l-aziz, Diyarbakir, Sivas vilâyetlerinden ibâret olub harekât-ı harbiye bu sâhada etmekte olduğu gibi ordunun muhtaç olduğu mevâdd-ı iâşe de bu vilâyetlerden tedârik edilmektedir. Erzurum, Van, Bitlis vilâyâtı dâhilindeki Ermeniler düşmana firâr ve iltihâk ve çeteler teşkîliyle yolları kat', ahâlîyi katl ve depoları yağma ve tahrîb sûretiyle izhâr-ı mâhiyyet etdiler. Sivas, Diyarbakir, Ma'mûratü'l-aziz vilâyâtında meskûn Ermenilerin aynı maksad ve emelde oldukları elde edilen esliha, bomba, mevâdd-ı müştâile ve meydana çıkan teşkîlât ve tertîbâtlarıyla mütebeyyin ve ahîren Karahisar'da zuhûr eden vak'a ile müsebbittir. Binâenaleyh orduyu i'âşe edecek mıntıkanın ve menzil hudûdumuzun geçtiği havâlinin âmâl-i hasmâne ile meşbu' bu unsurla meskûn bulunmasını ordunun i'âşesi ve emniyeti nokta-i nazarından tehlikeli görüyorum. Ordu hârici düşmana kemâl-i müşkilâtla mukâvemet ettiği bir anda ikmâl efrâdının ve kuvâ-yı cedîdesinin bir kısmını husemâ-yı dâhiliyyeye ifrâz ederek büyük bir tehlikeye ma'rûz kalıyor. Binâenaleyh istikbâlen daha vahim ahvâl karşısında kalmamak için şimdiden mârr-ül-arz vilâyetlerdeki Ermenilerin de Zor ve Musul havâlisine sevk ve iskânına müsâade ve valilere bu bâbdâ orduca yapılacak tebligâtın sekte-dâr edilmemesine inâyet buyurulmasını ve bu bâbdaki muvâfakat-ı sâmîlerinin sûrat-i iş'ârını istihâm eylerim.

İstanbul Polis Müdüriyyet-i Umûmiyyesi

Karargâh-ı Umûmî İstihbârât Şu'besi Müdüriyyeti

10 Haziran 331 tarihli ve 22071 numrolu tezkereleri cevâbidir. D. Pit hakkında icrâ kılınan tahkîkâtta merkûmun Bâbil Havz binâsı dâhilinde ikâmet etmekte olup Amerika misyonerlerinin vâsıta-i neşr ve efkârı olan Herald gazetesi ile Newyork ve Boston'da münteşir bi'l-umûm resâil-i mevkûte ve haftalık mecmûaların Dersaâdet Muhâbiri ve Dersaâdet'teki Misyonerler Cemiyetinin Veznedâr ve Kâtib-i Umûmîsi olduğu ve yazihânenin bulunduğu Bâbil Havz'ın aksâm-ı dâhiliyyesi ekseriyet itibârıyla Ermenilerin taht-ı idâresinde olduğu gibi hey'et-i idâreleri kâmilen Ermenilerden müteşekkil bulunan (Avedayer) ve (Rehma) nâmındaki gazete idârehânelerinin ve Ermeni Protestan Cemiyeti'nin Vekâlethânesinin de mezkûr handa bulunduğu anlaşılmıştır. Bâbil Havz'ın Ermeniler arasında Protestanlığı neşr ederek şarkta kendilerine bir sâha-i faâliyyet i'dâdına çalışan Amerikalıların tekemmül etmiş bir merkezi ve Rumelihisari'ndaki Robert Kolej, Ayntab, Merzifon kolejleri de birer şu'be-i mühimmesi olduğu ve işbu müesseselerin birkaç müdir ve memurlarından başka me'mûrînin kâmilen Ermenilerden ibâret idüğü ve Amerika Misyoner Şirketinin her sene bu müesseseler vasıtasıyla Anadolu'ya döktüğü milyonları, bu sene harb ve Ermenilik âmâl-i milliyesinin istihsâli için müsâid bir zaman olmak dolayısıyla tezyîd ederek fazla faâliyyette bulunduğu ve Protestanlığın en ziyâde Ermeniler arasında münteşir ve Türkiye'de müzâheret-i ecnebiyyeye en ziyâde Ermenilerin muhtaç bulunması münâsebetiyle Mister Pit'in en ziyâde Türkiye'de Amerikalılığın takviye kıtaâtı olan Ermenilerin işiyle meşgul olacağı ve kendisine gelen ve kendi tarafından gönderilen telgrafların hep misyonerlik teşkilâtının safahât-ı faâliyyetine ve teşkilâtın zemîn-i müsâid ve mahsuldârı olan Ermenilere ait bulunacağı bedihîdir efendim.

20/Haziran/331

Polis Müdir-i Umûmîsi

باسمه تعالیٰ و کالت جلیله

خزانة خوارزم

اداره خوارزم

روزنامه

۱۳۵۰ - ۷۹۴۸۷

خلاصه

مفقود

دولتو اقدام حضرتی
۱۹ جوز ۱۳۵۰ تاریخ و ۷۹۴۸۷ / ۱۳۴۷ نبرولو تذکره شاورجی زلیله رومانبارده ارض
تحریکات و نبره قومیه جلیقله اشتغال ایینه و ارض فدهنه اعانات تقدیه جمع الملییه
بعضه اشخاصه دائر معلومات حاوی اولرجه شهیدر لکنده بکرسه فحارت سینه کوندریلا
تحریراتک صورتک معلومات اولمه اوزره لغا ایصال قلدی بر صورتده داخله تقاریر جلیله کوندری اقدام

فهرست
اسرار

ارضا و امور

اصول

۷۸۶۰

۱۳۴۷ - ۷۹۴۸۷

۷۸۶۰

A	۱-۲
D	۳-۴
F	۵-۶

ملاحظات
تاریخ
اولرجه
ماتریک
اولرجه
اشخاصه
ماتریک
ماتریک
ماتریک

دولت پوهاندانو وکالت چلپه

خلاصه

۱۳۶۴ - ۶۹۴۶۶

دولتو اضمم چلپه

«تعمیراتی تاریخچه و ۱۳۵۷» ۶۹۴۶۶ شمېرولو تذکره شاعرچه زلمیه سته ده لولانه ارضیون
اصول و عوامی عقده شهر زبور شهید لکنت بکبه خات سینه کونیه راپوری صورتو لغا تسار چلپه
برجبرق ده رافید نظارت چلپه کونیه غاصه بابه شهید لکنته وارداولانه تلفا قلمه نظرأ کپزده
بلغایستانه ورومانیا واخذنه کلمه ایکی نوز ارض کد کلینیک واپورله رده په توویا حرکت اندکری
خات مشا ابرمانه حیدر اسفاندر اضمم [رصده چلپه] واپور چلپه

فهرست
اسم و نام
اصول و عوامی

A	1-2
D	852
F	3-3

۱-۲-۳

بایر صورتو معلوم وکلتی -
«۷/۵۰»

اصول و عوامی
۱-۲-۳

اورانه موراد
راپور صورتی ؟
ایکونه

۵۷/۵۹

۲۱
۴۰۴۴

خارجی امور اداره مدبری سعادت

ش. شهید باقی اولرب روبرویندن فرل ایلییه ارمنینت سنده مرگینتی باغودیشق
طوزمی کندی مقده ده معدلات عبورینق اینی مرصد ۱۰۰ جدول

قرابا طومری

اختیارات شعبه مدبری

ارباب کیمسیتی

تلفظ صحیح
فایده
ادامه داده
کتابخانه اسناد ملی
م

۲۲

سند شهید باقی اولرب و سید نظر ایلییه مقده ده کالی

A	1-2
D	852
F	3-5

Bâb-ı Âlî
Hâriciyye Nezâreti
Umûr-ı Siyâsiyye Müdiriyyet-i Umûmiyyesi
Mühimme Kalemî

Bükreş Sefâret-i Seniyyesine 10-23 Temmuz 1915 tarih ve 580/37 numro ile Sünne Şehbender Vekâletinden irsâl kılınan tahrîrâtın sûretidir.

4 Temmuz 1915 târih ve 30184/65 numrolu tahrîrât-ı umûmiyye-i cenâb-ı sefâretpenâhîlerinde münderic evâmîr-i âliyye-i atûffilerine imtisâlen Sünne'deki Ermenilerin ahvâl ve harekâtı hakkında ber-vech-i âti ârz-ı mâ'lûmat olunur.

Tahkîkât ve istilâât-ı âcizâneme göre kabl-el-harb Sünne'de kısmen teb'a-i Osmâniyyeden ve kısmen Rusya vesâire teb'asından olmak üzere işçi ve amele takımından beş altıyüzü mütecâviz Ermeni bulunmakta imiş.

Muhârebenin zuhûrunu müteâ'kıb bunlardan birçoğu yani Rusya teb'asından olanlar vazife-i askeriyelerini îfâ için ve teb'a-i Osmâniyyeden bulunanlar ise Ermeni komiteleriyle Rus konsolos me'mûrları ve Rus propagandacılarının teşvîkât ve îânâtıyla gönüllü olarak Kafkasya dâr-ül-harbine sevk ve î'zâm edilmişlerdir.

Bu maksatla Romanya'daki Ermeni komiteleri tarafından î'zâm olunan me'mûrîn-i mahsûsa ve ezcümle "Dolabyan" nâmında biri buradaki Ermeniler miyânında hayli ifsadât ve tahrîkâtta bulunmuş îânât-ı nakdiyye cem' etmiştir.

Muahharen Rus ordusunun Van havâlisinde gûyâ bazı muvaffâkiyyâta mazhar olduğu havâdisi üzerine mütebâki kalan Ermenilerden bir kısmı da daha yakınlarda beşer onar o taraflara gitmişlerdir. Bunlardan bir mikdarı da bittabi işsizlikten şuraya buraya dağılmışlardır.

El-yevm Sünne'de çoğu Romanya teba'sından olmak üzere mevcûd bulunan umûm Ermenilerin mikdarı yüz kişiye varmaz. Bunların da ekserisi sinni ilerlemiş ve aceze takımından olup kahveci, berber, ayak esnafı ve amele gürûhundandır. Aralarında esâsen belli başlı tâcir veya esnaf yok gibidir.

Suferberliğin ilânı üzerine Sünne'de bulunan mükelleffin-i askeriyeden hiçbir Ermeni davete icâbet etmediği gibi bedel-i nakdî dahi vermemiştir. Bu gibilere şehbenderhânece tâbiyyet ilm ü haberi vesâire î'tâsından imtinâ' olunmakla bunlar zâbita-i mahalliyyeye mürâcaatla kavânîn-i memleket ahkâmına tevfikân Romanya'da serbestçe ikâmet tezkereleri istihsâl etmişlerdir. Bunların mikdarı yüze karibdir (Muharrerât-ı sâbika-i çâkerânemle arz etmiş olduğum üzere Sünne Polis Müdîrini

Dâhiliyye Nezâretinden emir verildiği takdirde işbu Ermenilerin isim ve şöret ve memleket hüviyetlerini mübeyyin bir defteri tarafımıza i'tâ edebileceğini bildirmiştir).

Nezâret-i Celîleye de arz edilmiş olduğu vechile seferberlikten beri şehbenderhânedan tâbiyyet ilm ü haberi ve evrâk-ı sâire istihsâl eden Rum ve Ermenilerin kâffesi esnâna dâhil olmayan eşhâsdan ibâret olup hâl-i hazırda ise bunlardan hiç kimsenin şehbenderhâneye mürâcaat ettiği vâki' değildir.

Harbin bidâyetlerinde Ermeni komitelerinin fa'âliyet ve Rus me'mûrlarının muâvenet ve gayretiyle Ermenilerin buradan hayli esliha ve mevâdd-ı nâriyye geçirdikleri de müstahberdir. Şu sırada buradaki Ermenilerin tahrîkât ve tezvirâtına delâlet edecek emârât ve ma'lûmât-ı cedîde ve ciddiye henüz destres olunamamıştır.

Yalnız kahvecilikle müştâgil "Kiği"lı (Karabet) ve "Bitlis"li (Avedis) ile berber "Manuk" ve kurukahveci "Karabet" nâm şahısların Ermeni komiteleri için ufak tefek iânât cem'iyle meşgul oldukları anlaşılmıştır. Merkûmûnun hakîki ve asıl isim ve şöretleriyle hüviyet ve memleketlerini tahkik etmekte olduğundan arz ve iş'âr olunacağı der-kârdır. Geçenlerde ba-emr-i âli-i sefâretpenâhîleri Bükreş'e azîmet ve avdet-i çâker-ânem esnasında Kalas'da vukû bulan bir günlük tevakkufundan bil-istifâde Romanya'nın mahall-i muhtelifesiyle cihât-ı sâireden hemen küll-i yevm şehri-i mezkûre kâfile kâfile Ermeniler vürûd ederek ba'zılarının ifâdesine göre Ermeni Cemiyet-i Hayriyyesi ve diğerlerinin rivayetine göre de Ermeni Komitesi tarafından her birine ellışer frank harçlık verilerek Rus vapurlarıyla ve Tuna'nın "İsmail" ve "Gülya" koluyla meccânen Kafkasya sahne-i harbine sevk edilmekte oldukları dahi istihbâr olunmuştur. Bir de Sünne'deki Ermeniler beyninde vuku' bulmuş ve bulmakta olan tahrîkâtta ba'zı ahvâl ve harekâtına nazaran Beyne'l-milel Tuna Komisyonunun Sünne Liman Riyâseti Başkâtibi teb'a-i Osmâniyyeden Tekfurdağlı "Hristo Kurvartanisyân" Efendi'nin de az çok parmağı bulunduğu bendenizce kaviyyen maznûndur. Mûmâileyh tahminen elli yaşlarında matrûş, Avrupa'da tahsil etmiş, zâhirde hayr-hâh gibi görünmekte ise de gayet dessâs ve iki yüzlü bir adamdır.

Bu bâbda şimdilik arz edebileceğim ma'lûmât bundan ibâret olup al'ed-devâm husemâmız tarafından taht-ı tarassûd ve nezârette bulundurulmaklığıma ve vesâit-i lâzîminin fîkdân ve usretine rağmen vüs'-i çâkerânem yettiği mertebe tahkîkât ve ta'kîbât-ı mütemâdiyede bulunarak, ma'lûmât-ı cedîdeye destres olundukça arz ve iş'âra müsâraat kılınacağı ma'rûzdur olbâbda.

Hâşiyeye
Şimdi aldığım ma'lûmâta göre Sünne'de nev'amâ komitecilik ile iştigâl
ve Ermeni fesedesine için i'ânât-ı nakdiyye cem' eden eşhâs

Kahveci Bitlisli Avedis Artin
Kahveci Kişılı Karabet Bogos
Berber Kişılı Evdasim Artin
Kurukahveci Erzincanlı İstefan Kiragos
Kahveci Bitlisli Muşah Markar }
Kahveci Bitlisli Şekerd Markar } İki kardeşirler
Kurukahveci Bogos Asadoryan
nâm kimselerdir.

----- ۞ ----- ۞ -----

Bâb-ı Âlî
Hâriciyye Nezâreti
Umûr-ı Siyâsiyye Müdiriyyet-i Umûmiyyesi
Mühimme Kalemi

Başkumandanlık Vekâlet-i Celîlesine

Devletlü efendim hazretleri

19 Temmuz 331 târihli ve 1227/69146 numrolu tezkire-i senâverîye zeyldir. Romanya'da Ermeni tahrîkâtına ve Sünne'de komitecilikle iştigâl eden ve Ermeni fesedesine için i'ânât-ı nakdiyye cem' eyleyen ba'zı eşhâsa dâir ma'lûmâtı hâvi olarak Sünne Şehbenderliğinden Bükreş Sefâret-i Seniyyesine gönderilen tahrîrâtın sûreti ma'lûmât olmak üzere leffen irsâl kılındı. Bir sûreti de Dâhiliyye Nezâret-i Celîlesine gönderildi efendim.

22 Temmuz 331 / 22 Ramazan 333

Hâriciyye Nâzırı nâmına
Umûr-ı Siyâsiyye Müdür-i Umûmisi

----- ۞ ----- ۞ -----

Bâb-ı Âlî
Hâriciyye Nezâreti
Umûr-ı Siyâsiyye Müdüriyyet-i Umûmiyyesi
Mühimme Kalemî

Başkumandanlık Vekâlet-i Celîlesine

Devletlü efendim hazretleri

22 Temmuz 331 târîhli ve 1257 / 69293 numrolu tezkire-i senâverîye zeyldir.

Sünne'de bulunan Ermenilerin ahvâl ve harekâtı hakkında şehri mezbûr şehbenderliğinin Bükreş Sefâret-i Seniyyesinden gönderilen raporu sûreti leffen tesyâr kılındı. Bir sûreti de Dâhiliyye Nezâret-i Celîlesine gönderildi. Kalas Başşehbenderliğinden vârid olan telgrafnâmeye nazaran geçenlerde Bulgaristan'dan ve Romanya dâhilinden gelen iki yüz Ermeni gönüllüsünün vapurla Reni'ye müteveccihen hareket ettikleri sefâret-i müşârün ileyhânın cümle-i iş'ârâtındandır efendim.

25 Ramazan 333 / 25 Temmuz 331

Hâriciye Nâzırı nâmına
Umûr-ı Siyâsiyye Müdür-i Umûmisi

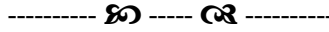
----- ۞ ----- ۞ -----

(Adeverol) Gazetesinin 12 Eylül 331 târîhli nüshasından

Lâhik ve sabık iki Osmanlı şehbenderinin münâzaası

Tolçe 31 Ağustos 31. - Bu gece nısfu'l-leylden birbuçuk saat sonra Osmanlı Hükûmetinin "Solna" şehbender-i sâbıkı birkaç arkadaşıyla "Kamberi" birahânesinde bulunmakta iken çalgıcılardan "Marselyez" havasının çalınmasını talep eylemiştir. Aynı mahalde bulunan şehbender-i lâhik işbu arzunun aleyhinde bulunmakla iki şehbender arasında sertçe teâtî-i kelâmı mûcib olmuştur.

Birçok İngiliz ve Fransızlarla Ermeniler şebender-i sâbık tarafını iltizâm -şebender-i sâbık Ermeni'dir- ve şebender-i lâhik tarafında ise birkaç Alman müdâfaa tarîklerini ihtiyâr eylemişlerdir. Bundan dolayı mükemmel ve muntazam bir arbeye zuhûra gelmiş ve şebender-i lâhik olanca kuvvet ve şiddetiyle döğüşmüşdür. Polisin müdâhalesiyle muhâribeyn karakola sevk ve birahânedede ibka' eyledikleri zarar ve ziyân kendilerinden talep olunmuştur.

Osmanlı Ordû-yı Hümâyûnu
Başkumandanlığı Vekâleti

Hâriciyye Umûr-ı İdâre Müdîri Suad Beye

“Sünne” şebender-i sâbıkı olub, me'mûriyyetinden azledilen Ermeninin Sünne'de mi kaldığı veyahud başka tarafa mı gittiği hakkındaki ma'lûmât-ı aliyyelerinin inbâsı müsterhâmdır.

5 Eylül 331

Karargâh-ı Umûmî
İstihbârât Şu'besi Müdîri
Erkân-ı Harb
Binbaşı

باسمہ تعالیٰ وکالت جلیلیہ

خلاصہ

معروف

پنجاب ہائی کورٹ
پٹنہ

۶۸۷۶۶ - ۱۱۷۸

A	1-2
D	5028
F	6-1

دولتو ایفم ہفتی

۶ مورخہ ۹۹۱ تاریخ و ۶۸۶۹۴/۱۱۷۸ لکھنؤ نوٹڈ ٹراورس ڈیولڈر
اسویچرہ وہ کی آرٹیکل ۱۱۷۸ سنیہ علیحدہ اجرا اٹلڈہ اولڈ قاری پرویاغانڈیا ڈر جنورہ باسہ سہند کٹڈہ
دروو آیدہ ۴ مورخہ ۹۱۵ تاریخ تحریر صورت لفا نیار قندی بر صورتہ ڈفلیہ ففہ جلیلیہ کونڈر لوی ایفم

۸ رمضان ۱۳۳۳ و ۸ فور ۱۹۱۵

نہا بھارتیہ
امور باب بر پرتیو

اصغر علی

۱۹۱۵/۹

۱۹۱۵/۹

۱
۱۹۱۵

۱۹۱۵
۱۰ ستمبر ۱۳۳۱

۱. کو رلری بریٹش ایڈمی آرٹیکل ۱۱۷۸
نہا بھارتیہ تارتو خادوہ فرمڈہ
فصالت ابراہیہ بلک بارہ سزا بارنو ولانڈ
مطابق سہ جلیلیہ ۱۰-۱۱-۱۹۱۵

۱۹۱۵/۹

وجمع بوده مقیم از مندر طرفین کویا حکومت نه یک بر طبق عظیمی کی تقوی او نموده و حق بپوشیدن بعضی
 مفید منحصراً ملتروان سو وسیله ایله احضرت اصغر الفاظ کتاخانه و تعبیرات مترجمه
 تفوه و استعمال جرات کویترمد و لوزانده مقیم بعضی نوبت با ساندک زنده عقد ایستاده
 اجتماعه کرده و سردار ایلیانک ساحه جمله وصولی او زنده خوره ده که ایلیانک نوبت
 مازانده مازالعصره جمعیت مدافع مالی اولاد غرضه مطهرتک زره ده ~~مجلس~~ صوری جمعیت
 مذکور سالتیک استلاف شده اونه دینو عصره خدمه استکراهی و ایلیانک دفعه اول بوزن
 ساعینه استفاده ایمن از زنده بویضی ضمن و بعد خوره ده مقیم از مندر صولک
 مانده اولی اوضاع نزدیک و تحفه زین زینت ویره رن ایضا خط - بروصفت کتاب
 اعتمادیه ده بومال قوی سرچ عمایه یک نظایات متوالیه از اقران و بوموقضات امان
 فیه زین وصولیه کتیری منع ایله حقه اعتقاد ایلر خط اولیوب بالکلی از روی مضررین
 زینا نایب امینده بویکریدن و سوزانده مهم و کون ابراز ایدرک مأموریه ~~مجلس~~ نه انگ
 بصیرت و دقتی کنده او زنده بر ایدرک چون او از اقتدار یعنی تقصیرین رها موقوف بپوشیدن ایدر
 کمالیه در اساطیر خوره ده کله از مندر سرچ فایده یک بصره بر محیط بویکریدن حقه کدی ایچنه
 اونه دینو حرکتی زاره اعتدال ااره ایچنه متحقق واره چه بالاده ذکر اولان مطهره
 وقوع بولای اجتماعیه صورت خفه ده عقد ایچنه اولی بویکریدن و زاناً بوجعه قول ایچنه ای
 ملت استایه نوبت بویکریدن اشخاص و قومین موضوع مذاکره زین وقوف زاره اطمانه ایچنه
 بصره کی ایجاب قارک غایت حکایتی اندنه طوبان متفق اشخاص مرکز زینات ~~مجلس~~ نه
 لوزانه ایله رید سرری ایجاب و خوره نه تصدیق لخاصه ایچنه اولی بویکریدن بویکریدن ساری
 مقدراتیه اصداع رها رباره مقل بویکریدن در مع هذا استجابات ایچنه سارک زین نظر ا
 خوره دن رهنه نه ~~مجلس~~ کینه ~~مجلس~~ سولیه و از مندر حقه دفع اولاد معاملات نایدیندن
 ظم ~~مجلس~~ مالتی بولان بر لغات استکان بوزانده زین نری مصلحت با بیلده
 کتابک جواب رده معدومه قالیچی ادره ~~مجلس~~ نه قومین حکمت و فعالیت متفکر ~~مجلس~~ نه
 ریخ و قوف عاجزیم زاره ~~مجلس~~ نه تقسیم معلومه و ایضا عادات ایچنه حکم طبعه ~~مجلس~~ نه ایچنه ایچنه اولی

خدمت بقدر
 ک لاله

باسه و مندر دوات صید / با بیکر / ۱۸۷۶ / نود و نه کتایب مطبوعه

Bâb-ı Âlî
Hâriciyye Nezâreti
Umûr-ı Siyâsiyye Müdîriyyet-i Umûmiyyesi
Mühimme Kalemi
1128-68746

Başkumandanlık Vekâlet-i Celîlesine

Devletlü efendim hazretleri

6 Temmuz 331 tarihli ve 1120 / 68694 numrolu tezkere-i senâveriye zeyldir.

İsviçre'deki Ermenilerin Hükümet-i Seniyye aleyhinde icrâ etmekte oldukları propagandaya dâir Cenevre Başşehbenderliğinden vürûd eden 4 Temmuz 915 tarihli tahrîrâtın sûreti leffen tesyâr kılındı. Bir sûreti de Dâhiliyye Nezâret-i Celîlesine gönderildi efendim.

8 Ramazan 333 ve 8 Temmuz 331

Hâriciyye Nâzırı nâmına
Umûr-ı Siyâsiyye Müdîri

----- ✎ ----- ✎ -----

Bâb-ı Âlî
Hâriciyye Nezâreti
Umûr-ı Siyâsiyye Müdîriyyet-i Umûmiyyesi
Mühimme Kalemi

Cenevre Başşehbenderliğinden vârid olan

4 Temmuz 915 tarihli ve 124/1248 numrolu mahremâne tahrîrâtın sûretidir.

Harb-i hâzırın ibtidâ-yı zuhûrundan i'tibâren müttefiklerimiz aleyhinde ve Hükümet-i Seniyyenin ilân-ı cihâdından beri de devlet-i metbûa'ları hakkında icrâ-yı tenkîdâtı kendilerine en esaslı bir vazife-i rûz-merre edinmiş olan İsviçre'de mukîm bazı Osmanlı Ermenileri vazife-i tâbî'yyet ve vataniyyeleri ile hiç de kâbil-i te'lif olmayacak harekâta tasaddî etmekten çekinmemektedirler. Teb'a-i mezkûre tevhîd ve tensik-i harekâtları maksadıyla esâsen Rus Ermenileri tarafından te'sîs edilmiş olan ve el'an a'zâsının ekserisi onlardan mürekkebe bulunan bir cemiyet-i siyâsiyye ile akd-i münâsebât ve onu vâsita-i neşr-i efkâr ittihâz ederek bu uğurda bir de gazete çıkarmaktadırlar. Zaten aleyhimizde bulunan bura efkâr-ı umûmîyyesinde büsbütün muhâlif bir cereyân hâsıl etmek isteyen işbu eşhâs İsviçre'nin Raumont kısmı kübrâ-yı ahâlîsinin hissene Fransızlar ve bi'n-netice i'tilâf-ı müsellese teveccüh-kâr olmalarını vusûl-i emelleri husûsunda musîb bir fırsat ittihâz etmektedirler. Ezcümle Cenevre'nin

tanınmış ailelerinden birine mensub olup mukaddemâ Asya-yı Osmaniyye'de icrâ-yı seyahat etmiş olan Mösyö Faver isminde bir zat, bunların vazife-i himâyetini der-uhde etmiştir. Bazı safdil insanlarda olduğu gibi kendisinden ekseriyâ bahs olunmasını mûcib-i şeref ve telezzüz addeden mûmâ-ileyh esâsen Hükûmet-i Seniyyenin ne leh ve ne de aleyhinde hiçbir fikr-i şahsiyyeye mâlik olmamakla beraber işsiz ve güçsüz geçirdiği günlerini Ermenilere bezli muâvenete hasr ile zevkyâb olmakta ve kendisi Protestan mezhebine sâlik bulunmakla misyonerler tarafından tebdîl-i din ettirilen ve eylem kendisinin muâvenet-i nakdiyyesinden hissemend-i istifâde olan bazı Protestan Ermenilerin memâlik-i şâhânedede cârî vakâyî'a ve haklarında me'mûrîn-i Osmaniyyece zulüm icrâ olduğuna dâir arasına buraya gönderdikleri yanlış rivâyât ve havâdisi gazetelere tab' ettirmekte ve bu vâsita ile neşr ve işâalarına çalışmaktadır. Zaten min-el-kadîm Almanya ile müttefikleri aleyhine ilcâ-yı kalemden haz alan İsviçre Raumont cerâidi bu erâcife sahâif-i kabûlü açmakta aslâ tereddüt göstermemekte olduklarından bundan büsbütün cesâret bulan Ermeniler hükûmetçe ittihaz olunan her türlü ihtiyât ve tedâbiri kemâl-i unf ve şiddetle tenkîd etmekte ve me'mûrîn-i Osmaniyyenin bilâ istisnâ her nev'i harekâtını gayr-i kâbil-i red birer nişâne-i zulm ve itisâf gibi tasvîr eylemektedirler. Bu kabilden olarak 1 Haziran 915 tarihinde "Jurnal Döjeno"da bir makale neşr olunmuştur ki muhteviyâtı serâ-pâ ekâzib-i mahzâdan başka bir şey değildir. Muahharen elde edilen bazı âsî Ermenilerin ba'del muhâkeme tebeyyün eden cürmlerine mebnî cezâ-yı idâma ducâr edilmeleri 29 Haziran 1915 tarihli ve 1234/115 numrolu tahrîrât-ı çâkerânemde de arz ettiğim vechle burada mukîm Ermeniler tarafından gûyâ Hükûmet-i Seniyyenin bir zulm-ı azîmi gibi telâkki olunmuş ve hatta bunlardan bazı müfrit müteassıbîn-i milliyetperverân şu vesile ile açıktan açığa elfâz-ı küstâhâne ve tâbirât-ı müstehcene tefevvüh ve isti'mâline cür'et göstermişler. Ve Lozan'da mukîm Bogos Nubar Paşanın nezdinde akd ettikleri ictima'lara germî vermişlerdir. İtalya'nın sâha-i cidâle duhûlü üzerine Cenevre'deki İtalya konsolosunun çâkerlerinden mârr'ül-arz cemiyetin müdâff-i amâli olan gazete matbaasının nerede olduğunu sorması cemiyet-i mezkûre sâlikinin itilâf-ı müsellese öteden beri arz-ı hizmet ettikleri ve İtalya'nın dahi âhiren bunların mesâisinden istifâde eylemek arzusunda bulunduğu zannını vermiştir. Cenevre'de mukîm Ermeniler son zamanlarda evvelki evzâ-yı tehdidiye ve tahkîriyelerine nihâyet vererek ihtiyatkâr bir vaziyet iktisâb etmişler ise de bu hâle kuvâ-yı mühîbe-i Osmaniyyenin muzafferiyât-ı mütevâliyesinden ihtirâz ve bu muvaffâkiyâtın amâl-i fesedelerine vusûlden kendilerini men edeceğine itikâd etmelerinden olmayıp bilâkis arzu-yı müzmerlerine karîben naîliyet ümidinde bulunmalarından ve şu zamanlarda hilm ve sükûn ibrâz ederek me'mûrîn-i Hükûmet-i Seniyyenin enzâr-ı basîret ve dikkatlerini kendi üzerlerinden bir an için uzaklaştırmayı menfaatlerine daha muvâfık bulmalarından ileri gelmektedir. Esâsen Cenevre'de sâkin Ermeniler şehbenderhâneye pek yakın bir muhitte bulunmalarından çekindikleri için öteden beri hareketlerini dâire-i itidâlde idâre etmeye çalışmakta ve arasına bâlâda zikr olunan matbaalarında vukû'bulan ictima'larını sûret-i hafiyede akd eylemekte olduklarından ve zaten bu cemiyete duhûl ancak Ermeni milletine intisâba menût olduğundan eşhâs-ı merkûmenin mevzû'u müzâkerelerine vukûf

daire-i imkân haricinde olduğu gibi erbâb-ı fesâdın inân-ı harekâtlarını ellerinde tutan müteneffiz eşhâs merkez-i tertibât olarak Lozan ile diğer şehirleri intihâb ve Cenevre'ye takarrûbden bilhassa ictinâb eylediklerinden bunların netâyic-i mukarrerâtlarına ittîlâ' daha ziyâde müşkil bulunmaktadır. Maa-hazâ istihbârât-ı ahîre-i çâkerâneme nazaran Cenevre'den Dâhiliyye Nezâret-i Celîlesine keşîde olunduğu söylenilen ve Ermeniler hakkında vâki' olan muâmelât-ı te'dîbiyenin zulm-i mahz olduğu meâilinde bulunan bir telgrafnâme-i iştikânın bura gazetelerinde neşri husûsunda yapılan teşebbüsâtın cevâb-ı redde ma'rûz kaldığı öğrenilmiştir. Teb'a-yı merkûmenin harekât ve faaliyyât-ı müstakbeleleri hakkında derece-i vukûf-ı âcizânem dâiresinde takdîm-i ma'lûmat ve îzâhât eyleyeceğim tabîi bulunduğunu arza ictisâr eylerim. Ol bâbda.

Harbiyye Nezâreti
Tahrîrât Dâiresi
Şifre Kalemi

Sivas'dan Harbiyye Nezâret-i Celîlesine mevrûd şifreli telgraf

Gayet müsta'celdir

Amasya Fırka Kumandanlığı Vekâletinden şimdi alınan 9 Temmuz 331 târihli şifre zîrde ma'rûzdur. Alınacak tafsilâtın başkaca arz olunacağı 9/10 Temmuz 331

Onuncu Kolordu Kumandan Vekili
Kaymakam Pertev

Sûret

1. Dün ba'de-z-zevâl saat 7.30'da Amasya'nın kuyumcular içerisinde bir dükkândan zuhûr eden harîk vezân olan rûzgârın şiddetine binâen kesb-i tevessü' etmiş ve el-yevm ba'de-z-zevâl saat 3'e kadar yanmakta bulunmuştur. 2. Rûzgârın istikâmeti garb ve garb-ı cenûbî olmasından harîk Sultan Bâyezid ve civârına ve bir ucu da Silâğzı'nda Dere Mahallesi'ne sirâyet etmiştir. 3. 14 mahalleden ibâret 2000'e karîb dükkân ve hâne muhteriktir. 4. Bu meyanda Merkez Hastahânesinin iki şu'besi kâmilten yanmış eşyası kurtarılmış ise de karyolarıyla eczâ-yı tıbbiyye hemen hiç çıkarılamamıştır. 5. Doksan İkinci Alay debboyu yanmış ve fakat içindeki esliha ve mühimmat çıkarılmış ve köhne vesâir eşyâ muhterik olmuştur. 6. Bâyezid Kışlasıyla cephânelik kurtarılmıştır. 7. Yangının sebep-i zuhûrî henüz anlaşılammıştır. Maa-hâzâ kasıt olduğu ağleb-i ihtimâldir. Esnâ-yı harîkta yağlı paçavra atmağa cür'etle hâl-i firârda iken birkaç neferi meyyiten birkaç neferi hayyen derdest edilen ve henüz sevk edilmeyen Ermenilerin mütecâsir bulunduğu vüsûkta derdest-i tahkiktir. 8. Yangın hakkında tafsilât ve zâyîât bil-âhire arzedilecektir. 9. Harîk-zede-gân boş kalan Ermeni hânelerine nakledilmektedir. Dâr-ül-harbde bulunan zâbitân ailelerinin iskân ve terfih-i hâllerine dahi gayret edilmekde bulunduğu.

سراسر قول در دو جمله است [تفسیر]

مورد اول

فایده سنجیده
اما در بعضی موارد
کتابه ایست که در بعضی موارد
است که تفاوتی در بعضی موارد
این بر این جنبه است
که در بعضی موارد
در بعضی موارد
در بعضی موارد

تفسیر
۱۰۲۸

تفسیر
۱۰۲۸

فراوان
استخوان

A	1-2
D	1028
F	4-1

تفسیر
۱۰۲۸

تفسیر
۱۰۲۸

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مورود شفره در

ک ک
و ۵۵

دوسه
۲۸
۱۱

شعبه

نومرد

۶۶۰۰

توقار خاغنك ايم مظفنده شمه وغي اورمانده شمه ايده اوده كنز
ملح اربنك ايسه مينا و برقاربه ايله اكي قيزه مينا در رسته ايديرك
مناقبك توقارده چي قاريلاره بر مغزده ايله تعينه دوام اولدغي .

مخبر اردو قوماندان
مخود طاه

۸

A	1-2
D	1028
F	7-3

۷۷۶۰

۲۶/۹

۲۶۵۰

۳۰
اگر رله ۶-۹

۲/۹

۱۰۰۷۰
۱۳۳۱
۲۸
۲۶

۶۶

ارليمظفه شمه وغي اورمانده شمه ايده اوده كنز

ارليمظفه شمه وغي اورمانده شمه ايده اوده كنز

Sivas – Dersaâdet – Samsun Üzeri
Amasya Fırka Kumandanlığı Vekâletine

Atlı bir Ermeni çetesi Tokat ile Zile hudûdu üzerinde ve dağlık mahallerinde meskûn ahâlî ile aşâiri katlederek ve karyeleri yakarak gelmekte oldukları haber veriliyor. Hükûmetin mürâcaatı üzerine mahall-i vak'aya miktar-ı kâfi müfreze ile gidileceği cihetle bu bâbda emrinize intizâr ediyorum.

Amasya Depo Taburu Kumandanı
İsmail

9-10/Temmuz/331

----- 80 ----- 82 -----

10 Temmuz 331

Sivas'da Kolordu Kumandanlığı Vekâletine

Gayet müsta'celdir. (Şifre)

Amasya Depo Taburu Kumandanlığından Amasya Fırka Kumandanlığı Vekâletine keşide edilen ve şifresiz olduğundan dolayı Dersaâdetce tevkîf olunan âtfdeki telgrafın halliyle Fırka Kumandanlığına îtâsı müsterhamdır:

Atlı bir Ermeni çetesi Tokat ile Zile hudûdu üzerinde ve dağlık mahallerinde meskûn ahâlî ile aşâiri katlederek ve karyeleri yakarak gelmekte oldukları haber veriliyor. Hükûmetin mürâcaatı üzerine mahall-i vak'aya miktar-ı kâfi müfreze ile gidileceği cihetle bu bâbda emrinize intizâr ediyorum.

Karargâh-ı Umûmî İstihbârât Şu'besi Müdîri

----- 80 ----- 82 -----

Osmanlı Ordu-yı Hümâyûnu
Başkumandanlığı Vekâleti

Erzurum'dan
Başkumandanlık Vekâlet-i Celîlesine mevrûd şifredir

Tokat sancağının Erbaa mıntıkasında Pıçındağı ormanında tahassun eden onsekiz müsellâh Ermeni'nin altısı meyyiten ve bir kadın ile iki kız

hayyen derdest edilerek mütebâkîsinin Tokat'tan çıkarılan bir müfreze ile ta'kîbine devâm olunduğu.

8 Ağustos 331
Üçüncü Ordu Kumandanı
Mahmud Kâmil

سازمان هوا و آلودگی
۹۹۹ / ۶ / ۹۹

۵۰

پروژه آلودگی هوا
شماره ۴
۵۰۸۸

باسمه تعالی همه کاره شد

ملازمه: بخشی قول دروازه عدلیتی تنظیم شده در دست
ایده ای وایتری مفیده .

دوره
۲۸ / ۲
۲۸ / ۲
۲۸ / ۲

فصلی نما داده که این شماره در دست

بزرگواره تابع صورتی که در دست است یعنی فریبی جوانه تقویت فرزند لایحه عدلیتری شده و تنظیم شده
مصارف ده معدن و در راه سنج برآوردن و قطع معدن تنظیم شده و طی این فرایند به بعد از این به بزرگوار
سپاس بزرگواران ده میان در دست است یعنی در دست است و در دست است و در دست است و در دست است
در دست است که به لایحه ای وایتری فرزند قول بگری و تقیانه شده در دست است و لایحه ای
بسی قول در دروازه عدلیتی است که عطفاً در دست است .

بخشی در دست است

A	1-2
D	1028
F	8-2

کدام است
۱۳۶۸

۲۰ شهریور ۱۳۲۲

۲۸ / ۲

Osmanlı Ordu-yı Hümâyûnu
Başkumandanlığı Vekâleti

Ankara'dan
Başkumandanlık Vekâlet-i Celîlesine mevrûd şifredir

Boğazlıyan'a civâr kurâ Ermenilerinden 300 kadarı müsellâhan Maden kazasının Boğazlıyan'a civâr İslâm kurâsına tecâvüzle ifâ-yı tahribât eyledikleri gibi diğer bir kısım Ermeni halkının da Boğazlıyan'ın İslâm kurâsına taarruzla katl ve nehb ve gârete cür'et ettikleri mahallî kaymakam ve şu'beleri riyâsetlerinin iş'ârı üzerine Kayseri'de Onbeşinci Fırka Kumandanlığı Vekâletinden bildirilmiş ve harekât-ı tecâvüziyyenin, ahâlî-i muftâ rencîde edilmeksizin icrâât-ı serîa ve şedîde gösterilmek sûretiyle olduğu yerde bastırılması için Yozgat Jandarma Taburunun kâmilen ve diğer kazalar jandarmalarından da icâbı kadar kuvvetin istikâmet-i mezkûreye sevk ve tahriki emri i'tâ edilmiş ve bu bâbda musâlâha-i vâziha taleb olunmuştur. Netice-i icrâât ve ta'kîbât başkaca arz olunacaktır.

10 Temmuz 331

Beşinci Kolordu Kumandan Vekili
Miralay Halil Recâi

----- ۞ ----- ۞ -----

Birinci Ordu Kumandanlığı

Şu'be 1

Nişantaşı Ordu Karargâhından
29/6/332

Hulâsâ:Beşinci Kolordu Ahz-ı Asker Hey'eti mıntikasında derdest edilen Ermeni firârîleri hakkında.

Başkumandanlık Vekâlet-i Celîlesine

Yozgat'a tâbi Sorgun nâhiyesinin Dişli karyesi civârında ta'kîb müfrezeleriyle asker firârîleri beyninde vukûa gelen müsâdemede muaddel mavzerle müsellâh bir neferin ve Akdağmadeni mıntikasında dahi Ermeni firârîlerinden beş erkek ile bir kadının meyyiten ve bir kadının da hayyen derdest edildiği ve şehir-i hâlin on dördüncü günü Akdağmadeni'nin Keziç ve Demirci karyelerinden dört şahsın köye gitmekdeler iken Ermeni firârîleri

tarafından katledildikleri ve ta'kîbâta şiddetle devâm edilmekte bulunduğu
Beşinci Kolordu Ahz-ı Asker Hey'et-i Riyâsetinin iş'ârına atfen maruzdur.

Birinci Ordu Kumandanı

ارشد قول اردو قضاوتاتہ و کلبہ یا نوکلہ مورد
 انا محمد علی خان بن سنی ورد

A	4/3671
D	
F	4-12

قالت استعبد

۲۰۰۴۲
 ۶۶۴۱

آئی تہ بہ ارمن پتہ ایڈ ذیلہ حدودی اور ذرمنہ و ماغلوہ
 محلہ دہ سکونہ اہالی ایلہ عشائی قتل ایہ راجہ و فریریں
 بیقہ نہ ذیلہ دروغی ایڈ و لکھ اولدین حکومتہ جب
 دریلہ راجہ حکومت مجیدہ عکس طلب اولدیندہ میلہ
 تشکیل اولدیندہ حکومت مجیدہ بابہ لڑم قلمی کو ستریک
 چاکہ انارم: قوہ الظہار لکھ اولدہ اندرہ - ندرہ
 بہ ضابطہ معائنہ سنیہ حوقر طوقاد تعلیمہ قضاوتانہ
 سنیہ جواباً تبلیغ ایہ بلیمہ اولدیندہ مورد

محمد علی خان

محمد علی خان

محمد علی خان

Onuncu Kolordu Kumandan Vekili Pertev Beyden mevrûd
10 Temmuz 31 târihli şifredir.

Gayet müsta'celdir.

Atlı bir Ermeni çetesi ile Zile hudûdu üzerinde ve dağlık mahallerde meskûn ahâlî ile aşâiri katl ederek ve karyeleri yıkarak Zile'ye doğru ilerlemekte olduğu hükûmetden haber verilerek hükûmet-i mahalliyyeden asker talep olunduğundan milis teşkilâtı olmadığı ve hükûmet-i mahalliyye bu bâbda lüzûm-ı kat'î gösterdiği halde jandarmaya kuvvet-üz-zahr olmak üzere bir müfrezenin bir zâbit kumandasında sevki Tokat Ta'limgâh Kumandanlığına şimdi cevâben tebliğ edilmiş olduğu ma'rûzdur.

میتک امضای	عنانلی اردوی هرایی باش قوماندانلنی وکالتی	اوراق او طه سنک نومروسی
تاریخ تیضی	شعبه	شعبه نك نومروسی
میتزه قونیلان نومرو	رضیمیر قونیلان نومرو	مسودینک امضای
مقابله چنک امضای		تاریخ تسویدی
مقابله تاریخی		قلم او طه سنک نومروسی

این سند استخلاصی استقلالی ایچوره تکل انیه
 اینی عینی حقه بربرده الی ایلمه در صورتی معینه
 منوب و بوج حساب بیدین حوزا سونیه نفوسه
 قیاس قیاس مندره هانکدینک هدی قیاس
 ایسای جا هه

A	1/2
D	1023
F	3

5
 II

A	1/2
D	1023
F	3-1

جمعاً نه انجمنه جمعاً نه معارضه استقامت استقامت استقامت
 واصلت مختلفه برهه میانه بردهای واحد - ریلی ستور برهه نفوس نو بارها در
 مکن عهد قاره در - معاً مختلفه برهه (تفصیلاً) بنیاد نه در برهه
 آری (در بیان) در بیان برهه برهه دارد - باقی صفت غایب وضع برهه
 آری - قوه کره برهه برهه - صفت برهه باغذیه -
 جمعاً ۱۸۱۱ برهه برهه برهه برهه برهه دارد نه کوشه -
 صفت برهه برهه نه الحقیقه برهه برهه صفت برهه -

جمعاً برهه برهه برهه برهه برهه برهه برهه برهه برهه برهه
 جمعاً برهه برهه برهه برهه برهه برهه برهه برهه برهه برهه

ردیفه که از جمعیت ضمیمه نامه

ردیف اول
ن. شماره

ردیف ثانی

ن. شماره

مادریک زقاعی - شماره

ردیف اول

مدرسه از انجمن خیریه اتحادیه مدرسین

۱۱/۱۹

اشیوکتو معلوف برنده اسماعیل سنک ترجمه
عادات و آداب اخصاره تحصیل

ردیف	موضوع	مبلغ	ردیف	موضوع	مبلغ
۱	صورتنامه	۵	۱	صورتنامه	۵
۲	آئینہ اہلبیت	۱۰۰	۲	آئینہ نیاسیاف	۱۰۰
۳	بارود انارود	۵	۳	میز و برج صاف	۱۰۰
۴	روزنامہ ادارہ بیت	۱۰۰	۴	الگو	۱۰۰
۵	ادعائے اخصیہ	۲	۵	طی تویہ نمودہ بیت	۱۰۰
۶	ملکہ اولیائے	۱۰	۶	کریختور قیومیت	۱۰
۷	قوت بہ عیال بیت	۲	۷	قائمت قضاہ بیت	۷۰
۸	جامعہ خیر الکریمیت	۱۰۰	۸	ن. س. بابیاس	۱۱۰
۹	صورتنامہ حدیث بیت	۵	۹	ن. س. بابیاس	۱۰
۱۰	صیادہ قرہ بیات	۱۰	۱۰	صورتنامہ حدیث بیت	۵
۱۱	آئینہ عجبیت	۱۰	۱۱	زکات عیال بیت	۵
۱۲	صورتنامہ ادعائے	۲	۱۲	اویسک و رفیقیت	۱۸
۱۳	کلیتہ م. کالونی	۱۰	۱۳	دقیقہ سانی بیت	۱۰
۱۴	ن. س. بابیاس	۱۰	۱۴	قوت پروریات	۲۰۰
۱۵	ط. بابیاس	۱۰۰	۱۵	بہا بیت	۱۰
۱۶	حیاسیم کتابیت	۱۸	۱۶	سالمیہ حکیمیت	۱۰
۱۷	ن. س. بابیاس	۲	۱۷	صورتنامہ بابیاس	۵
۱۸	ادعائے بیت	۲	۱۸	ادعائے بزرگیات	۷۰
۱۹	ن. س. بابیاس	۲	۱۹	آئینہ قرہ بیات	۲
۲۰	ن. س. بابیاس	۲	۲۰		

س	فصلنامه	س	فصلنامه
۵	برفایا بره سونیا	۴۴	مکذ اورفیا
۱۰	زاقایات	۴۶	نه کدویا
۱۰	مذره آور سونیا	۴۶	هیازوم
۱۰	طوس سونیا	۱	ایلیانیا
۱۰	مکذ اورفیا مزایه	۱۰	س یایات
۱۰	آیه نیانیا	۲۰	آیه نونیا
۱۰	سلیه وودجیات	۱۸	اوریک مزایات
۲	عجیبه قره نیانیا		
۹	آیه آفویات		
۱۰	الکح آریات		
۱۰	سوره آریات		
۱۰	مکذ و زاقایات		
۶	قره سوزیات		
۹	نیانیا		
۹	ایلیانیا		
۵	سایه		
۶	سازدیا نیانیا		
۵	قرات نیانیا		
۵	واقایا در شویات		
۱۰	لکوره کوریا		
۲۰	عقاید ایلیات		
۱۰	توریک نیانیا		
۴	برفایا بره سونیا		
۱۰	دقیق ایلیانیا		
۲	لکوره آن نیانیا		
۱۰	آیه عجیات		
۱۸	هدیه خوریات		
۷	قیامت و شایات		
۴	تلقیم یات		
۲	درآمد آور سونیا		
۱۰	باروز اجا و		
۱۰			

A	۱۲
D	۱۰۲۳
F	۳-۲

باسمه قوامنامه دکالت جیلد

۶۴

A	۱/۲
D	۱۰۲۳
F	۳-۴

۱۶ مورخه نایلو و ۶۵۹۹ شم نومرولو امرام دکالت لیدری عرفه جزیه سید .
 ۱- منساک استخلاصی دستلایین ایچونه شکل ایتمه من جمعی حقه کونده یلانه پوصلده ایسی کمر
 ۱ شخای حقه حکومت ملیجه و حوسا نه ایل اولفانه تحقیقانه اسخای مقومده تلفون حقه
 بولفاندله بولفاندلیله اسلیری خدانه سر ایله اساسه لازم و یلمه و خدکون دفتر اجراه ایجابی
 معرفیه لغا تقدیم قلمبه اولیغی مردوخه .
 اچمی
 قول اردو قوامنامه دلیلی
 میرزا

Handwritten signature in blue ink
 Red circular stamp
 ۱۸/۱۱
 ۱۸
 ۱۵۶۷۸

هوتانه ن هوتانیا نعت	بورده بوقصد	هوتانه هوتانیا نعت	بورده بوقصد
ا رتبه نیاسیات	"	ها یا نه قره نیات	"
مفردیج هار و غیر نیات	"	ها یا نه قره نیات	"
ا اکل	"	اغویب عجمیات	در ارتشی کلمه ادعای و غیرا غیر خازسی مفردیج
صه تجوی قروه صیات	"	هوتانه اوفا نیات	بورده بوقصد
کیر حور قویج نیات	اوفا نیات قویج نیات در ارتبه کیر قویج قویج نیات بوقصد	م . م . قانعوف	"
قائوست قضا ریات	بورده بوقصد	ب . ب . مزو طیات	"
لج . سی یا نیات	فاریقه جهاد های یا نیات در ارتبه بوراسمه بورده بوقصد	ط . ط . یا نیات	صه طوی یا یا نیات قوره نیات به نگاه بورده بوقصد
لج . یا نیات	"	هیا سوم تا جیات	"
هوتانه هوتانیا نعت	بوقصد	" کتابیات	در سعاده
نظریه صاریات	"	ارسلانیه برارک	بورده بوقصد
اویغریانیا نعت	صا خیا نازک ملا یا نه در ارتبه	لونه گردیا ن	"
دقیقانه مانی صیانه	بوقصد	ب غایبانه سانی صیانه	"
قره بیته بربریا نه	"	نقارای	"
صوا حیات	در سعاده	موانده اوه صیات	"
ماطوسی هکیمیات	"	طوحا سکی شیمانیه	"
ها یا نه یا نیات	بوقصد	ملا و اویغریانیه	"
اوفا نیات ز ریفات	بظهور کلمه از هجرت قویج شده در ارتبه و غیره کلمات	ارتبه صا نیات	در سعاده و دیگر کلمه
ایستای قره نیات	بورده بوقصد	ماطوسی قروه صیانه	"
ایستای قره نیات	"	حاجیه قره نیات	"
هوتانه هوتانیا نعت	"	ارتبه اغویبانه	"
ارتبه اغویبانیات	"	ا اکل ارتنیات	"
بارو - ازا دور	"	سیرده ارتنیات	بانه مرده
موانده اواره صیات	"	مکرو - حرافیات	در سعاده
اوفا نیات اوفا نیات	"	قره بیته صوا حیات	بورده بوقصد
ملکان او صرافیات	"	نمنا نیات	"
قره بیته صوا حیات	در سعاده	اسیانه اسیمانیه	"
قره بیته صوا حیات	"	" . سانیانه	"
حایر حیرا لریات	بوقصد		

A	1/2
PD	1023
F	3-5

A	Ke
D	10-23
F	3-6

- بجراوه بوفند - شراوه باه سيات
- " قرانت باه سيات
- " داغايانه بوجليات
- " لونه كوديات
- درسهاده به غايره ايرانيات
- بوفند نه اويده باه سيات
- " به غايره زافريانه
- " ديفرايه عالي ميانه
- " لونه آل نيانيات
- " اريده بوجليات
- " خورخوريات
- " قانوته مقبيات
- درسهاده قانعه يات
- بوفند موزاه اوه ديهانه
- " باردير آهبادور
- " باردير آهبادور
- " ملاز اولدييات
- " كودنيات
- " خياليوم
- " فر. ارهانيانه
- " كه. كه باه سيات
- " اريده خريانيات
- باندرمده اديوسي طرفيات

Osmanlı Ordû-yı Hümâyûnu Başkumandanlığı Vekâleti

Şu'be
2

14 Temmuz 331

vürûdu ve sevki
16/5/331

Üçüncü Kolordu Kumandanlığı Vekâletine

Ermenistan'ın istihlâsı ve istiklâliyeti için teşekkül etmiş Ermeni Cemiyeti hakkında bir yerden elde edilen ve sûreti melfûf mektûba merbût hesab pusulasında muharrer esâmi miyanında Tekfurdağ kasabasında mukîm Ermenilerden hangilerinin olduğunu işaretle inbâsı ricâ olunur.

----- ۞ ----- ۞ -----

Cemiyetin nâmı Umûr-ı Hayriyye Cemiyeti ise de maksad-ı aslı Ermenistan'ın istihlâs ve istiklâlidir. Vesâit-i muhtelifle ile buna çalışmak programa dâhildir. Reisi meşhur Mısırlı Bogos Nubar Paşadır. Merkez-i umûmu Kahire'dedir. Memâlik-i Osmaniyenin muhtelif yerlerinde, Kafkasya'da, Bulgaristan ve Romanya'da, Amerika'da, Avrupa'nın diğer yerlerinde şu'beleri vardır. Bilhassa ağniyâdan hayli para alır. Komitelere pek para vermiş tüccar takımı bu cemiyete bağlanmıştır. Cemiyetin 1911 bilançosunda yirmi yedi bin beş yüz kûsûr Mısır lirası vâridât görülmüştür. Celb-i kulûb-i halk için fi-l hakika umûr-ı hayriyyeye de hizmet etmektedir.

Cemiyetin Rusçuk ve Şumla şu'besine ait iki kıt'a mektûbla melfûfâtının tercümeleri takdim kılınmıştır.

Reşâd

----- ۞ ----- ۞ -----

Ruşuk'daki Ermeni Cemiyet-i Hayriyye nâmına

Reis-i Evvel
N. Saryan

Reis-i Sâni Kâtib
H. K. Papasyan

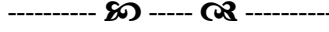
Zarf adresi

Mısır'da Ermeni Umûr-ı Hayriyye İttihâd-ı Umûmîsi Merkezine Mad Bey
Sokağı – Kahire

İşbu mektûba melfûf bulunan esâmi listesinin tercümesidir: 3
Âidât veren a'zâdan tahsîlât

	<u>Frank S.</u>		<u>Frank S.</u>
Hüvünan T.Hüvnanyandan	5	Teonik Papasyan	15
Artin Minasyan	1,25	Yegaparan Zakaryan	24
Mıgırdıç Herotyobnan	1,25	Dikran Malhamyan	12
Arakel Herotyobnan	1,25	Leon Alniyakyan	60
Tatyos Kahveciyan	1,25	Artin Acemyan	12
Kirikor Kuyumciyan	12	Horhoryan	18
Kalust Kasbaryan	7,50	Kalust Kasbaryan	7,50
K. S. Papasyan	11,25	Kalfayan	36
K. Papasyan	15	Mihran Avedyan	6,25
Hüvnan Hüvnanyan	5	Bardir Asadur	10
Nazret Saryan	30	Bardir Asadur	15
Onik Tarafyan	18	Hüvnan Hüvnanyan	5
Dikran Manisyan	12	Artin Agopyan	9
Karabet Berberyan	6,25	Barur Azadur	5
Karabet Sivacıyan	12	Mehran Avadesyan	1,25
Matyos Hekimyan	2,50	Ohannes Ohannesyan	2
Heryak Papasyan	30	Melkeni Otrafyan	12
Ohannes Bezdikyan	3,75	Karabet Sivacıyan	3
Aristaki Karabetyan	30	Karabet Sivacıyan	3
Aristaki Karabetyan	60	Hayk Cezayirliyan	1,25
Yegaparan Manimyan	5	Hüvnan Hüvnanyan	5
Yegaparan Zakaryan	12	Hemayak Karabetyan	12
Mehran Avedimyan	1,25	Hemayak Karabetyan	12
Tomas Şişmanyen	1,25	Agop Acemyan	2
Melkez Ohçaturyan	1,25	Hünan Ohannesyan	2
Artin Minasyan	1,25	M. Talfuni	1,30
Mativi Kahveciyan	1,25	P. Mezulçıyan	15
Haçik Karabetyan	6	T. Papasyan	7,50
Artin Agopyan	9	Hemparson Kitapçıyan	18
Arakel Artinyan	1,25	N. Kitapçıyan	11
Sirdan Artinyan	1,25	Arslanyan Biraderler	30
Melkez D. Sarafyan	12	Leon Giridyan	7,50
Karabet Sivacıyan	6	Melkez Ustrafyan	24
Feçtaryan	2	N. Kesdunyan	36
İstepan İstepanyan	2,50	Hemparson Kesdunyan	36
N. Saryan	90	G. Ohannesyan	10
Şerak Papasyan	60	K. S. Papasyan	15
Hirant Papasyan	90	Artin Garsiyan	60

Vaganyak Kuyumciyan	90	Onik Tarafyan	<u>18</u>
Leon Kúdyan	15		1320,5
Yegapren Arslanyan	60		

Şumla 13 Kânûn-i sâni 1915

sûret-i mütercime

Kahire'de M. Antranikyan Efendi Hazretlerine

Paskalyada verilen tiyatro hâsılâtıyla âidât-ı şehriyyeden müterâkim akçe dört beş yüz frankdan ibâretidir. Şimdiki halde buradan akçe irsâli mümkün değildir. Bizim Bulgarya piyasasında Ajyo¹ fiyatı çok yüksektir. Ajyo yüzde otuza kadar terfi etmiş ve bankalarla postalar para kabul etmemeğe başlamıştır. Havâle sûretiyle irsâline de imkân bulunamadı. Marad Efendi Mutemedyan vasıtasıyla da kâbil olamadı. Binâenaleyh İstanbul'a da gönderemedik. Mevcûd akçenin ne sûretle irsâli veya isti'mâl olunacağı hakkında bize irâe-i sühûlet ve tarîk etmenizi ricâ ederiz. Mümkünse Marad Efendi Mutemedyan'a bir defa müracaat ediniz. Kendisi belki bize bir sühûlet irâe edebilir. İhtirâmât-ı fâikamızın kabulü mercûdur.

Reis-i evvel
D. Vuskeriçyan

Ermeni Umûr-ı Hayriyye
Kahire İttihâd-ı Umûmîsi
Şumla Şubesi
(Mühür)

Reis-i sâni Kâtib
V. Haçaturyan

Zarf Adresi

Mısır Kahire'de Mada Bey Sokağında 33 numroda Umûr-ı Hayriyye
Ermeni İttihâd-ı Umûmîsi Veznedarı

M. Antranikyan Efendiye

Diğer
2

Ermeni Umûr-ı Hayriyye İttihâd-ı Umûmîsi Rusçuk Şu'besi

Numro Rusçuk 16 Kânûn-ı sâni 1915
24

Kahire'de Merkez Ermeni Umûr-ı Hayriyye İttihâd-ı Umûmîsi Cemiyeti
Reisi Bogos Nubar Paşa Hazretlerine

¹ Ajyo (ajjo): herhangi bir paranın gerçek değeriyle sürüm değeri arasındaki fark. *Bulgarca-Türkçe Sözlük*. Sofya: 1956.

Sâl-i sâbık-ı hulâsa-i hesâbiyesi melfûfen takdim kılınmıştır. Bir kıt'a da mensûbîn-i cemiyet esâmisiyle âidât-ı şehriyelerini gösterir defter leffedilmiştir. Hulâsa-i hesâbiye sâl-i sâbıkda ma'ruf olan gayretimizi irâe eder. Evvelce de merkez-i umûmiye arz-ı ma'lûmat olunduğu üzere merkezimizde icrâ-yı tadilât ederek tanzîm-i umûra elden geldiği kadar bezl-i mukadderet olunmuştur. Merkez-i umûmîden irsâl buyurulan yirmi adet evâmîr-i umûmiyenin vusûlünü arz ve iblâğ-ı teşekkürât ve memnuniyet eyleriz. Yedimizde bulunan akçenin nereye irsâl olunacağı hakkındaki emrinize intizâren arz-ı ta'zimât ve ihtirâmât eyleriz.

İşbu mektûba merbût hulâsa-i hesâbiye sûret-i mütercemesi: 4

Hulâsa-i Hesâbiye
Ermeni Umûr-ı Hayriyye İttihâd-ı Umûmîsi Rusçuk Şu'besi
1914 – 31 – Kânûn-ı evvel

Varidât	Frank S.	Masârifât	Frank S.
Bâkıyye-i sâl-i sâbık	25,85	Posta ve pul	2,75
A'za âidâtından	1320,05	Matbaa mesârifi	15
Duhûliyeden	18,75	Oda için masraf	2
Piyangodan	174	Kutulara masraf	7,50
Gazete abonesinden	6	Çerçeve masrafı	2
Gezdirilen îane kutusundan	155,45	Mühür masrafı	5
İhdâs olunan rozetlerden	0,50	Kutulara kilit masrafı	2
	1700,60	İstanbul'a 3 defa	
		Mandapostla irsâl kılınan	580
		Gönderilen paranın akçe farkı	79,90
		Mevcut sandık	1004,45
			1700,60

Reis-i evvel
N. Sarıyan

Kâtib
Hırant K. Papasyan

Sandukkâr
S. Vartanyan

(Mühür)
Ermeni Umûr-ı Hayriyyesi
Kahire İttihâd-ı Umumîsi
Rusçuk Şu'besi

----- ✂ ----- ✂ -----

Üçüncü Kolordu Kumandanlığı Vekâleti

Tekfurdağı'ndan

Aded
243

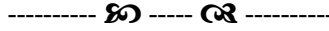
16/6/331

Başkumandanlık Vekâlet-i Celflesine

16 Temmuz 331 târihli ve Şu'be 2, 6514 numrolu emirnâme-i vekâletpenâhîleri arıza-i cevâbiyesidir.

Ermenistan'ın istihlâsı ve istiklâliyeti için teşekkül etmiş Ermeni cemiyeti hakkında gönderilen pusulada esâmîsi muharrer eşhâs hakkında hükümet-i mahalliyece ve suver-i sâire ile olunan tahkîkâtta eşhâs-ı merkûmeden Tekfurdağ'ında bulunanlarla bulunmayanlarının esâmîleri hîzasına sûrh ile işâret-i lâzîme verilmiş ve mezkûr defter icrâ-yı icâbı ma'rûzuyla leffen takdim kılınmış olduğu ma'rûzdur.

Üçüncü
Kolordu Kumandan Vekili
Mirlivâ

Hüvtan T. Hüvtanyandan	Burada yokdur.	Hemparsom Ketacyan	Burada yokdur
Artin Minasyan	Burada yokdur.	Arslanyan Biraderler	Dersaâdet'de
Mıgırdıç Haroniyonyan	Burada yokdur.	Leon Giridyen	Burada yokdur
Erakel Haroniyonyan	Burada yokdur.	Begabaran Sanisyan	Burada yokdur
Tatyos Kahveciyan	Burada yokdur.	Begabaran Zakaryani	Burada yokdur
Kirgor Kuyumciyan	Ohannes Kuyumciyan varsa da Kirgor Kuyumciyan yokdur	Mehran Averemyan	Burada yokdur
		Tomas Şişmanyen	Burada yokdur
Kalost Kasparyan	Burada yokdur.	Melkez Ohçatoryan	Burada yokdur
K. S. Papasyan K. Papasyan	} Fabrikacı Ohannes Papasyanlar varsa da bu isimlerde burada kimse yokdur.	Artin Manasyan	Dersaâdet'de ve Bursa'da
		Matyos Kahveciyan	Burada yokdur
		Hacik Karabetyan	Burada yokdur
Hüvtan Hüvtanyan	Yokdur	Artin Agopyan	Burada yokdur
Nazran Saryan	Yokdur	Erakel Artinyan	Burada yokdur
Onik Sarrafyan	Sarrafyenler kâmilin Bandırma'da	Sirden Artinyan	Burada yokdur
Dikran Manisyan	Yokdur	Melker V. Sarrafyan	Bandırma'da
Karabet Berberyan	Yokdur	Karabet Sivacıyan	Dersaâdet'de
Karabet Sivacıyan	Dersaâdet'de	Muhtaryan	Burada yokdur
Matos Helimyan	Dersaâdet'de	Eşyak Eşyanyan	Burada yokdur
Hayk Papasyan	Yokdur	Eşyak Saryan	Burada yokdur
Ohannes Bezdikyan	Batmaz Mahallesinden Çukurçeşme'de deri ve yumurta tüccarıdır	Şerak Papasyan	Burada yokdur
		Krant Papasyan	Burada yokdur
		Vaganyan Kuyumciyan	Burada yokdur

Eristaki Karabetyan	Burada yokdur	Leon Gdyan	Burada yokdur
Eristaki Karabetyan	Burada yokdur	Begayran Arslanyan	Dersaâdet'de
Hyak Htanyan	Burada yokdur	Neonik Papasyan	Burada yokdur
Artin Agopyan	Burada yokdur	Begayarak Zakaryan	Burada yokdur
Barur Azadur	Burada yokdur	Dikran Malhamyan	Burada yokdur
Mehran Evadesyan	Burada yokdur	Leon Alyanakyan	Burada yokdur
Ohannes Ohannesyan	Burada yokdur	Artin Acemyan	Burada yokdur
Melkeni Osrafyan	Burada yokdur	Horhoryan	Burada yokdur
Karabet Sivacyan	Dersaâdet'de	Kalost Makyaryan	Burada yokdur
Karabet Sivacyan	Dersaâdet'de	Kalfayan	Dersaâdet'de
Hayk Cezairliyan	Yokdur	Mehran Avedyan	Burada yokdur
Hüvtan Htanyan	Burada yokdur.	Bardir Asadur	Burada yokdur
Hapak Karabetyan		Bardir Asadur	Burada yokdur
Hapak Karabetyan		Melkez Osrafyan	Burada yokdur
Agop Acemyan	Vartersi Mahallesiinde Orhaniye ve Gureba Hastahanesi mültezimi	Melkez Kedunyan	Burada yokdur
Htan Ohannesyan	Burada yokdur	Hemparsom Kedunyan	Burada yokdur
M. Kalkoni	Burada yokdur	H. Ohannesyan	Burada yokdur
P. Metrolcian	Burada yokdur	K. S. Papasyan	Burada yokdur
T. Papasyan	Tatyos Papasyan Kurneli'de Bakkal	Arsen Garinyan	Burada yokdur
Hemparsom Ketacyan	Burada yokdur	Avinos Sarrafyan	Bandırma'da

د افغانستان اسلامي جمهوریت

امینیت و عدالت

شعبه

خط و دستخط از طرف نهاد
صرفاً

د ښار قندوز په زېږید - باغچه اوسېدونکي مازده کونکي اېوان ناپېس موهنایه
باغچه قلمی په دې مملکت د ږیو - اېوان پایله ده التي ساعت موده معینه لوست
خدی قویه بد دولت کوي اړمن اهلیت نقدی جوړه معینه کوننیه کړم قه - ښار
پوکول اهلیت موده قه اینه وکله - کوربه آله درشر - دایه کوره - زوجه شامه
اقتی موده کوربه درانه کورن وای احوالیه اهلیت قه دلف اتمه پانگور
پور اړونه اېوان اوس قه - اید نقدی قهرت هغه - تاسیس مجازه اېوه کوربه
اړیج حواسی هیغه - اړیج مملکت عصره هغه -

د
مق

۱۲ موده ۱۳۴۱

A	1-2
D	1028
F	9

اصدغه نده - ۱۶

A. U. D. Abd
17. II. 31 p

۱۳۶۸۴
۱۲ موده ۱۳۴۱

۱۳۶۸۴

۱. کورده د ښار کوربه ۱۳ - ۵
د ښار کوربه

۱۳۶۸۴

د ښار کوربه

Dâhiliyye Nezâreti
Emniyyet-i Umûmiyye Müdüriyyeti

Adana vilâyetinden alınan telgrafnâmenin sûreti

Deminki telgrafnâmeye zeyldir. Bağçe'den iki buçuk saat mesâfede kâin Ayvacık nahiyesine muvâsalat eden Bağçe Kaymakamı bervec-i âti ma'lûmât veriyor.

Ayvacık Yaylası'na da altı saat mesâfede Maraş livâsının Fındıcak karyesiyle Dönüklü köyü Ermeni ahâlîsinin nakli için Maraş'dan gönderilen yirmi kadar jandarmaya bu köyler ahâlîsi silâhla mukâbele etmişler ve mezkûr köyleri ateşe vermişler. Rivâyete göre Zeytun ve Haçin eşkiyâsı burada toplanmışlardır ve rast geldikleri kurâyı ihrâk ile ahâlîsini katl ve telef etmeye başlamışlardır. Yüz Otuz İkinci Alay Kumandanıyla, Mutasarrıf Fethi Bey henüz te'sîs-i muhâbere edemediğinden ayrıca süvari çıkarmıştır. Alınacak ma'lûmât arz olunacaktır.

16 Temmuz 331
Vâli
Hakkı

Osmanlı Ordû-yı Hümâyûnu
Başkumandanlık Vekâleti
Numro
6052

Sufer'den Başkumandanlık Vekâletine mevrûd şifre

1. Maraş livâsının Fındıcak karyesinde ictimâ' ve karyeyi tahkîm eden takrîben dört yüz Ermeni eşkiyâsı ile bu eşkiyâyı imhâya me'mûr Yüzotuzikinci Alay'ın arasında bugün öğleden evvel saat üçten itibaren müsâdeme başlamıştır. İşbu eşkiyâ son birkaç gün içinde civârdaki Müslüman köylerinde birçok hâne ihrâk ve onu mütecâviz Müslümanı katl veya cerh etmişlerdir. Jandarmadan iki şehid ve üç mecrûh vuku'a gelmiştir. Yüzotuzikinci Alayın takviyesi için ayrıca bir nizâmiye taburu ile bir cebel takımı gönderiyorum. Maraş livâsıyla Adana vilâyetinden sevk edilecek jandarma kuvvetlerini ve kuvâ-yı nizâmiyyeyi müttehiden idâre ederek eşkiyâyı imhâ, Müslümanların işe karışmasını men ve mutî' Ermenilerin incinmemelerini te'mîn vazifesini Adana Vâlîsi Hakkı Beye tevdi' ettim. Ve mûmâ-ileyhi mahall-i vak'aya gönderdim.

2. Ariş'den Kanal'a gönderilen kuvvetli bir keşif kolu Temmuzun onsekizinci günü Ariş'e avdet etmiştir. Keşif kolu Kanal'ı yüzerek geçmiş ve Kantara'nın iki buçuk kilometre şimâlinde şimendüfer hattına iki noktada vaz' edilen mevâdd-ı infilâkiyye muvaffakiyetle infilâk ettirilmiş olduğu gibi aynı zamanda Kanal'da dolaşan devriye kayığına da ateş edilerek içindekiler denize dökülmüştür.

19-20 Temmuz 331

Dördüncü Ordu Kumandanı
Cemâl

Osmanlı Ordû-yı Hümâyûnu
Başkumandanlığı Vekâleti

Hâlep'ten Karargâh-ı Umûmiyyeye mevrûd şifredir
Numro: 6738

1. Urfa Amele Taburunun bir bölüğündeki Ermeni efrâdı kazma ve kürek ile bi'l-hücûm yüzbaşılarını ve bazı Müslüman efrâdını şehid ve cerh eyleyerek firâr eyledikleri haber alınmıştır.

2. Menzil nakliye kolları efrâdıyla amele taburları ve hamal ve inşaat bölükleri efrâdının üç binden ziyâdesi Ermeni'dir. Şimdiye kadar asâr-ı hıyânet görülmemiş ise de her halde şâyân-ı i'timâd değillerdir. Bunların bu işlerde ibkâ ve istihdâmı lâzım ise menzil müessesâtının emr-i muhâfazasıyla amele taburlarında zuhûra gelmesi melhûz her türlü hâlâta karşı 28 Temmuz 331 tarihli şifre ile talep olunan maa fişenk sekiz yüz silâhtan iki yüz vürûd etmiş ise de bununla idâre-i maslahat kâbil olamayacağından henüz gönderilmeyen mütebâkî altı yüz tûfengin âcilen irsâli elzemdir.

3. İntelli ve Ayrı tünellerinde ve kumpanya işlerinde ve odun kat'iyâtında ve menzil hattı üzerinde külliyetli miktarda çalışan Ermeni efrâdının eskerisi komite ve güçlü kuvvetli efrâttan buldukları cihetle beyânların ve mevâki-i muhtelifeden vürûdu melhûz Ermeni eşkıyâsının hareketine karşı İslâhiye'de kırk B.V.K kadar kuvve-i nizamiyenin tahsîsi ve i'ta buyurulması marûzdur.

15 Ağustos 331

Menzil Müfettişi
Ferik
Veli

Altıncı Şu'beye:

Bu telgrafnâmenin aslı Altıncı Şu'beye verilmiş. Yapılan muâmeleden Harekât Şu'besine ma'lûmât i'tası ricâ olunur.

Müdürlüğüne

Bâb-ı Âlî
Dâire-i Sadâret

Umûr-ı Mühimme Kalemi
829

Taşraya i'zâm olunacak hey'ât hakkında
Harbiyye Nezâret-i Celîlesine
Devletlü Efendim Hazretleri

Mahrem

Görülen lüzûm-ı askerî ve inzibâtî üzerine mahall-i ma'lûmeye sevkleri takarrür etmiş olan Ermenilerin esnâ-yı sevklerinde mahallerince hilâf-ı kânûn muâmelât ve sûi isti'mâlât vukû'a geldiği anlaşıldığından tahkîkât-ı lâzime icrâsı ile mütecâsirlerini divân-ı harblere tevdi' eylemek üzere Hüdâvendigâr ve Ankara vilâyetleri ile İzmit, Karesi, Eskişehir, Karahisar-ı Sâhib, Kayseri ve Niğde livâlarına Mahkeme-i Temyiz Reisi Hulûsi Beyin riyâsetinde Şûrâ-yı Devlet a'zâsından Seyid Haşim ve Jandarma Binbaşlarından Gâlip Beylerden ve Adana ve Halep ve Suriye vilâyetleri ile Maraş, Urfa ve Zor livâlarına Mahkeme-i İstinâf Reis-i evveli Âsım Beyin riyâsetinde İzmir Jandarma Mıntıka Müfettişi Kaymakam Hüseyin Muhiddin ve Ankara vilâyeti Mülkiye Müfettişi Muhtar Beylerden ve Erzurum ve Trabzon ve Sivas ve Ma'mûretü'l-aziz ve Diyarbakir ve Bitlis vilâyâtı ile Cânîk livâsına Bitlis Vâlî-i Sâbıkı Bey'in riyâsetinde İstanbul Bidâyet Müdde-i Umûmîsi Nihâd Bey ile Jandarma Binbaşlarından Ali Nakî Beyden mürekkeb üç hey'etin i'zâmı ve müşâr ve mûmâ-ileyh mukaddemâ Rum mesâilini tahkike giden hey'ât a'zâsına verilen yevmiyeler tesbitinde yevmiye î'tâsı ve mezkûr tahkik hey'etlerine birer kâtib terfiki ile bunlara maaşları nisbetinde harc-i râh ve kırkar gurusu yevmiye verilmesi ve yevmiyeler için muktezî mebâlîğin ale-l-emsâl mesârif-i gayr-i melhûza tertîbinden tesviyesi Dâhiliyye Nezâret-i Celîlesinden vukû' bulan iş'âr üzerine Meclis-i Vükelâca münâsib görünmüş ve devâir-i müteallikaya teblîgât icrâ kılınmıştır efendim.

21 Zi'l-kade 333 17 Eylül 331

Sadrazam nâmına
Müsteşâr
Emin

Ermenilerin esnâ-yı sevklerinde taşraya i'zâm olunacak hey'ât

عربی نامی در برهان قزوینی از جمله فصوله است

عطف

A	9-3850
B	67
F	1

حقایق جمع بی و اضرایه ازین
کتاب عبارت از این است

سویزه

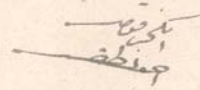
او بعد از آنکه طغوز نسبی است که در آن آمده قطع
و درینجا هم نامی مذکور است که در آنجا
سویزه ده صدقان است که در آنجا قطع شده
اینکه چنانکه در اول و آخر آن قطع و درینجا هم
در آنجا اولین جمله نامی مذکور است که در آنجا
مذکور است که در آنجا قطع شده است که در آنجا
چنانکه مذکور است که در آنجا قطع شده است که در آنجا
جمعیه که در آنجا قطع شده است که در آنجا
قطع مذکور است که در آنجا قطع شده است که در آنجا
اولین و قندوره هم در آنجا قطع شده است که در آنجا
و در آنجا قطع شده است که در آنجا قطع شده است که در آنجا
سازدی مالکی بود که در آنجا قطع شده است که در آنجا
مذکور است که در آنجا قطع شده است که در آنجا
برادرش و از آنجا قطع شده است که در آنجا
و در آنجا قطع شده است که در آنجا قطع شده است که در آنجا
و در آنجا قطع شده است که در آنجا قطع شده است که در آنجا
و در آنجا قطع شده است که در آنجا قطع شده است که در آنجا
و در آنجا قطع شده است که در آنجا قطع شده است که در آنجا
و در آنجا قطع شده است که در آنجا قطع شده است که در آنجا

A	9-3850
*	67
F	1-1

قربت و دایمانه او سپ و بجا جیابه
 قزاق اولهکن و قزغاجی ارغله هران و
 قروه جی ترفند نام اتخا صله عجبته فکله
 صصبه بولند فدی بیلدیریم بولندن بشقردی
 دها وار ایری ایله ده عجبته فکله بول
 ایله عجبته فکله بولندن بولندن بولندن
 انسه و صرف امدد حکومته ایله استفای
 ایله بولیم بول دایره دایره خارجه بولندن
 بولندن سدی بولده دایره ایله بولندن
 بشقردی دها کله بولندن آرنده درخا
 ایله بولندن

او بارنده یازدم کورنده ایضا ایلام
 جانی عجبته فکله

درنده دایره ایلام و قزغاجی ایضا ایلام

قربت ایری روز فکله جفا هندی فکله

عجبته فکله فکله عجبته فکله
 مسکول و عجبته فکله ایلام

فکله ایلام و فکله ایلام

مسکول مأموریه و فکله ایلام
 افادی بنده سکنی مأموریه کورند

عجبته فکله ایلام و فکله ایلام

مطالعه و نگاه
 آنچه در وقت بوسه نهادن
 انچه علی اولاد از زنده براند
 آنچه را و آورده و وقت نوزاد صاف و کوی
 کسب این نه فرزند هکلی کند کسب اولادین
 و کسب به صمیم

بوی جنتش بین اعضاء و افراده
 عادت این حد سوره از زنده اولاد کسب
 بزرگ آن دهنده عسل طبع است

غناضی قوی ایچیه یکی ایچیه غنا که قرابونیت
 اندک این بوزله ایچیه حق است برین کله اولاد
 و بود چاه نایله و بایزگی بنده و اولاد
 فقط غنای این اعضاء و افراده کسب به عادت
 در وقت بوسه و اسان به فریغ کسب اولاد این

برای این رفیق جنتش و خفته بایزگی
 این اعضاء این بینه از زنده بایزگی

باری رفیقانه قوی و اولاد این فقط
 جعبه اعضاء از زنده و اولاد بوسه
 و کسب در این صورت است

قدیمش بین و از این عسل ایچیه
 کسب عادت این بوسه

قدیمش بین و از زنده کسب بایزگی بوسه
 بایزگی کسب بایزگی بوسه فقط بایزگی اعضاء
 و از زنده بایزگی بوسه

فقط
 کسب

انجمن علمی

مجلس ارباب جمعیت علمی و زائرین بیوسلا
کتابخانه - راه پله سوم

A	9-3850
B	67
F	1-3

بسم الله

درین کتابخانه افاضه و درجی ابراهیم

افانوم دوغریه - ساریه علم محمدی - م

صابونخانه - ماربروک

انجمن علمی
چنانچه

صابونخانه - ماربروک - کتبه براری ریفانک خطایه انجمن علمی
۱۳۱۱

انجمن علمی
چنانچه

بماقند طرندت نیس ایلم اولار ضحایا

دخانقا صوبه حفندنه هکیندن احفا

نیس و یوز ازارند لفت ا

ضحایا جمعیت علمی ایلم ایلمیجه سوز
فوزی نیاندنه قلوبک روزم نیکی مدت
استاره نغنه یانه سارام نکدی
ارنگ کلید به جمعیت ریتا اولار ترک ایتم

سه بو جفتک ریاسته و یغنه نغنه برمدت

فادک

آکی ماه برمدت بود یغنه باقم

نغنه یانه ریغنه آدم زده ایلمی
دکتره زده ۱۳۱۱ - چنانچه

اودوقنه که ایلمیجه سوز
اولیجه بیوسلا

بسم الله الرحمن الرحيم

بوصفك ايلك ناسنه شيس سده

انتخاب اولك

صيفك ايلك ناسنه جوايه ووتنه شيس
انتخاب اولك ايلك ناسنه جوايه ووتنه شيس
ايلك ناسنه جوايه ووتنه شيس
ايلك ناسنه جوايه ووتنه شيس
ايلك ناسنه جوايه ووتنه شيس

صيفك اعضا وازانك ايلك ناسنه

ايلك ناسنه جوايه ووتنه شيس

ايلك ناسنه جوايه ووتنه شيس
ايلك ناسنه جوايه ووتنه شيس
ايلك ناسنه جوايه ووتنه شيس
ايلك ناسنه جوايه ووتنه شيس
ايلك ناسنه جوايه ووتنه شيس
ايلك ناسنه جوايه ووتنه شيس
ايلك ناسنه جوايه ووتنه شيس
ايلك ناسنه جوايه ووتنه شيس
ايلك ناسنه جوايه ووتنه شيس
ايلك ناسنه جوايه ووتنه شيس

ايلك ناسنه جوايه ووتنه شيس

ايلك ناسنه جوايه ووتنه شيس

ايلك ناسنه جوايه ووتنه شيس

ايلك ناسنه جوايه ووتنه شيس

سید علی حسینی

صاف و صمد از آن بگذرد سویم اینکجه نه صله
صفت طاعتین اینکجه که نلا اهل خلد ره خلاصند.

A	9-3850
67	
F	1-4

صفتک سو ایچنه وانه کن زوده
و یک ترانه محفوظه - در خلد ره کتم
ایچونک سو له

صفتک سو ایچونک سو له

صفتک ادراقی و خاتره زوده در
صفتک سو ایچونک سو له
بوردی سو له

صفتک سو ایچونک سو له
بوردی سو له
صفتک سو ایچونک سو له
بوردی سو له

صفتک سو ایچونک سو له

صفتک سو ایچونک سو له
بوردی سو له

صفتک سو ایچونک سو له
بوردی سو له

صفتک سو ایچونک سو له
بوردی سو له

صفتک سو ایچونک سو له
بوردی سو له

صفتک سو ایچونک سو له
بوردی سو له

تفصیلاً

فایده های این روش در کتب قدیمه در باره آن
از کتاب تفصیلاً

تفصیلاً
از کتاب

تفصیلاً از این روش از این روش
از کتاب تفصیلاً و تفصیلاً
تفصیلاً از این روش
تفصیلاً از این روش

تفصیلاً از این روش
از کتاب تفصیلاً و تفصیلاً
تفصیلاً از این روش

تفصیلاً از این روش
از کتاب تفصیلاً و تفصیلاً

تفصیلاً از این روش

تفصیلاً از این روش
از کتاب تفصیلاً و تفصیلاً

تفصیلاً از این روش
از کتاب تفصیلاً و تفصیلاً
تفصیلاً از این روش
از کتاب تفصیلاً و تفصیلاً
تفصیلاً از این روش
از کتاب تفصیلاً و تفصیلاً

تفصیلاً از این روش
از کتاب تفصیلاً و تفصیلاً
تفصیلاً از این روش
از کتاب تفصیلاً و تفصیلاً

تفصیلاً از این روش

از کتب

A	9-3850
67	
F	1-5

اقرارنامه بر زمین حضرت عقیق از راه
 دافعین و از طرفه مازن بطلعت
 طبعه بزرگ کجک در ایام
 ساله :

حضرت عقیق اخص صاحبی به نام بر روی
 کوه خیمه لیمی که گوید آلوده است
 مبنی علی سبب با عیاله است و از اخص
 ارض . حضرت ازاری تمنا بکنند مقدس
 دایره آیه در چهره زمانه که یکی از اخص
 ظاهره قاطعه .

حضرت عقیق از کوه زنده در کوه زنده

این کوه بود از کوه زنده که
 در کوه زنده است
 بدین معنی .

حضرت عقیق و نام و از راه زنده
 مکتوبه .

به حضرت عقیق نامند و از راه زنده
 صد استقامت حضرت بنی فلان و از راه زنده
 آمد از راه زنده و از راه زنده
 بدین معنی او از راه زنده و از راه زنده

حضرت عقیق از کوه زنده در کوه زنده
 در کوه زنده است

از راه زنده است که از آن کوه

ادب پروردگار

برای آگاهی در این باره

با آگاهی در این باره
فکر کنید و با خود
تفکر کنید .

برای آگاهی در این باره
تفکر کنید و با خود

ادب پروردگار
تفکر کنید و با خود

تفکر کنید و با خود
تفکر کنید و با خود

تفکر کنید و با خود
تفکر کنید و با خود
تفکر کنید و با خود

تفکر کنید و با خود
تفکر کنید و با خود

تفکر کنید و با خود
تفکر کنید و با خود

تفکر کنید و با خود

ادبیاتی

A	9-3850
*	67
F	1-6

و قاضی قاضی ایام که در عهد پادشاه
 صفی علی شاه که حاکم خوارزم بود
 حفظ افسار و نامه از او ایام سلطنت
 نیز در عهد او ایام حاکم خوارزم
 سلطنت

در عهد او ایام حاکم خوارزم
 در عهد او ایام حاکم خوارزم
 در عهد او ایام حاکم خوارزم

افراد در عهد او ایام حاکم خوارزم
 در عهد او ایام حاکم خوارزم

در عهد او ایام حاکم خوارزم
 در عهد او ایام حاکم خوارزم
 در عهد او ایام حاکم خوارزم

در عهد او ایام حاکم خوارزم
 در عهد او ایام حاکم خوارزم
 در عهد او ایام حاکم خوارزم

در عهد او ایام حاکم خوارزم
 در عهد او ایام حاکم خوارزم
 در عهد او ایام حاکم خوارزم

در عهد او ایام حاکم خوارزم
 در عهد او ایام حاکم خوارزم
 در عهد او ایام حاکم خوارزم

ارشد و محقق

به رکنی بجهت زهت آید
به بجهت زهت ، بک صله
آزادیک قولنامه ، ترز کویله زهت
بودرین جمعیت اعضاء باین
تفانام ز بیخ بودر اعضاء به اینه
بجهت زهت مدیرسول ببولورده
تکجه لوله ، جاپونیه مایرده بزرگ
رقعه ، صلح آید ، صلح اوسه
نارده کی آمد ازار بیدای کرده
صده نایک بکی و جمعیت طایفه صلح
رید ازارت احمدی غلامی بولم تحفا
ادونه تقدیر و ایچ .

جمعیت زهت و ساری بک تازده
مصدق .

به جمعیت استقاذ جملیکه جمعیت آید
از لری در لری نعلیه بیه که در او بیع
ایچ اونه بیه که در لری بیه بولم

نعلیه بیه که در لری بیه بولم .

کلی بولم بولم بولم بولم بولم

جمعیت بولم بولم بولم بولم بولم
زاده بولم .

جمعیت بولم بولم بولم بولم

A	9-3850
67	
F	1-7

امروز در وقت غروب

ماست خنوبه جیفه و شیر اصفه و ازاد
گهواره عاریت ایله بونوز کم و خنوبه

سوله :

بونوز کیده عاریت اناجی بیدم اوندله
ایریم جوده ایله آرزو اصفه اناج
دایه ایله سوره ما ساقه بیدم قوتقاس
دیره ایله اناج بونوزی بیدم جیفه ایله
بونوز بیدم دلاجه قارینه عاریت ایله
بونوز بیدم اوندله حقیقا کور و بونوز

و بیدم اوندله اناج و خنوبه

اصفا ایله

اناج و اوندله اصفایه ایله اناج

ایریم دوانساره اناج ایله

(استیپانوف)

ایریم
حنوبه

عده بالوقعه اناج اوندله اناج حقیقا ایدیم بیدم مریک و خنوبه بیدم
حقیقا ایدیم اناج ایله اناج ایله

ایریم
حنوبه

بیدم بیدم اناج ایله اناج ایله حقیقا بیدم
دخان خنوبه جیفه و شیر اناج ایله

حقیقا ایدیم اناج ایله اناج ایله حقیقا بیدم
بیدم بیدم اناج ایله اناج ایله حقیقا بیدم
بیدم بیدم اناج ایله اناج ایله حقیقا بیدم
بیدم بیدم اناج ایله اناج ایله حقیقا بیدم

ایریم
حنوبه

اورنگزیب

صفت زینت اعجاز و افراز کلامی

دیگر علی لسانی کویندی سبزه

اره در جویه زانه کیدی اچینه نکل لایق نظر
بر اصابه قوت و ضیاء در تمانه او جان بویایی
بر سون ایید . صابریه مار بر در ک بدار
ریشه در زنی کویک قوت به بریانه بند راه بوی
افراز ایله تنی از اول تقدر جیفه نسوب
در ایله هم کدر امدین خاطر برده

صفت زینت رفاه و شاک کیک ترانه بولورون

بها فزاره اولر اچیه زور کیک ترانه
بقیه بلور

ناتنا فیه جیفه حبت اوله افراز کیک

سکون

ایلی بویایی

انارون روغی ایله نقیده ایید

انارون روغی ایله نقیده ایید

نسی کیک و نقیده

رتبع بایز بایز انارون روغی ایله نقیده ایید

انارون روغی ایله نقیده ایید

ادبیه

ایده های بزرگ و مهمی است که در این کتاب به روشی آسان

و ساده بیان شده است

مؤلف: دکتر محمد علی...

A	9-3850
Q	67
F	1-8

این روش در بیان این مباحث بسیار ساده و آسان است

مؤلف:

به این روش در بیان این مباحث بسیار ساده و آسان است

مؤلف: دکتر محمد علی...

مؤلف:

این روش در بیان این مباحث بسیار ساده و آسان است

مؤلف: دکتر محمد علی...

مؤلف:

این روش در بیان این مباحث بسیار ساده و آسان است

مؤلف:

مؤلف: دکتر محمد علی...

ادب و عرفان

حقیقت آنست که همه چیز از آن

نقش است که در آن میگذرد

ماست خود حقیقت است اعضا و ذرات

طایفه

حقیقت آنست که در آن همه چیز

زیر است که در آن میگذرد

اما در آن روزگار همه چیز

از آن دورتر است اعضا و ذرات

کلیت
جزئیات

ایم - نما - تو با یاد تو

در آن وقت

فان یسیر من در آن روزگار

و همه چیز در آن

از آن ضعیف است و در آن همه چیز

حقیقت آنست که در آن

کلیت
جزئیات

ادبہ کلمہ عرفیہ

تقریباً ازاد و ایرتہ آریہ ہونہ
نہادہ در ایکی کلمہ آریہ کلمہ عرفیہ

حالت قدرت بشری اعجاز و افکار

کبریا ت اچھ :

حالت قدرہ کو جسک اچھیا اور ک
قدرت کلمہ آریہ کلمہ عرفیہ نسبت
اور قدرتی بدیہیہ

حقیقت ہمہ چیزیں الٰہیہ ہون

حقیقت سدھ چیزیں قطعاً ہوتہ۔

ہون۔

انہ کر نصیہ ایسیند

ادبہ درخشاہ اعجازیہ

ان را باغیاہ در لاجہ
Munir magor

ایک کلمہ
حفاظت

دیر بیک علیہ کلمہ آریہ عرفیہ کلمہ آریہ
بجزیرہ کلمہ آریہ آریہ آریہ

ایک کلمہ
حفاظت

ازین حقیقاہہ و کلمہ آریہ عرفیہ

سودک

در آریہ کلمہ آریہ عرفیہ (مجموعہ آریہ کلمہ آریہ)
قدیم درم آریہ

ایک کلمہ
حفاظت

بکتابخانه

9-3850
67
F 1-10

جینتک پیش اعضا و اوزار کجده
عایت ایچی هیندین سوله

به جینتک اوزار و اوزار کجده در دسترس همه صاحبان وقت
دوایانه اوزار جینتک افعال اری
نیزه بریانه قوشه ره اعضا بکجده کتابت
سلی ایب رایبانه جینتک کتابت
و اعضا اوسیه عیانه قوشه کتابت
بهرجه قوشه اوزار کتابت مارکوس
دیاره ریشه قوشه اعضا کتابت
بندیه قوشه کتابت کبیر ره اوزار
بم جینتک اوزار کجده کتابت اوزار
و اوزار قوشه اوزار کجده کتابت
اکثره قوشه کتابت

جینتک کتابت مع رایبانه ایب نوز
بکجده

جینتک اوزار کجده ره اوزار کجده

بند کجده ایبیه بکجده

طانتک پیش اعضا اوزار کجده

دریمه ریشه اوزار کجده و اوزار کجده

انام اوزار کجده اعضا
کوشه ایبیه کتابت

بکجده کتابت

بکجده کتابت

کتابخانه

عبدی محمد بن ابی بکر و ابی بکر بن محمد بن ابی بکر

صیغه

A	9-3850
67	
F	1-11

صیغه

صیغه

صیغه

به ارم من جمله بویغی از خواصم استخوانه
 کوه کوه قوتی راغتی به غلبه از غلبه
 سینه کوه راغتی راغتی راغتی راغتی راغتی
 دهه لایه از کوه این راغتی راغتی راغتی

صیغه

بسیار از این بویغی خط بویغی
 در این بویغی و در این بویغی
 بویغی این بویغی این بویغی
 بویغی این بویغی این بویغی
 بویغی این بویغی این بویغی
 بویغی این بویغی این بویغی
 بویغی این بویغی این بویغی
 بویغی این بویغی این بویغی
 بویغی این بویغی این بویغی

صیغه

صیغه

صیغه

بیت

عینک و ناز و ساروی کیم زان کیم بلادی
بیمیم به صوره بیم .

انامه که بینه
انامه و نظیر بینه

صورتی نو خود در کلمه
صورتی نو خود در کلمه

صورتی نو خود در کلمه
صورتی نو خود در کلمه

ایمید کلمه مع ایفای ز غنای کلمه در ادوات
صورتی نو خود در کلمه

صورتی نو خود در کلمه

ایمید کلمه مع ایفای ز غنای کلمه در ادوات
صورتی نو خود در کلمه
صورتی نو خود در کلمه
صورتی نو خود در کلمه
صورتی نو خود در کلمه
صورتی نو خود در کلمه
صورتی نو خود در کلمه

صورتی نو خود در کلمه

صورتی نو خود در کلمه
صورتی نو خود در کلمه

صورتی نو خود در کلمه
صورتی نو خود در کلمه
صورتی نو خود در کلمه
صورتی نو خود در کلمه
صورتی نو خود در کلمه
صورتی نو خود در کلمه
صورتی نو خود در کلمه

صورتی نو خود در کلمه
صورتی نو خود در کلمه

یک درختی

A	3850
67	
F	1-12

مع سرب زبانیان ، صیدینه رفته
 باره مدریوس و محمد اویان کله
 تکجه دریا از اربع به کونین پنجم
 بقدرت یوس .

صیدیه و ناز و ناز گدا ناز
 بیلان .

هموز و ناز و ادهن بول کوه افسانه کونین
 ناز بیلان .

به صیدیه ن صفا بیلان و ن

صیدیه اوانه یوس .

خاسته صیدیه اربع .

از ناز صیدیه اربع

در به از ناز انا و ادهن

اناره اربع صیدیه افسانه یوس

اناره

فرخنده مهانه
 در کونین اربع

اناره
 صیدیه

بیلان صیدیه اربع و ناز ادهن و ناز کونین صیدیه اربع

اناره
 صیدیه

به صیدیه و ناز صیدیه اربع

صیدیه

اول به صیدیه صیدیه اربع
 صفت صیدیه اربع اربع اربع

صیدیه
 صیدیه

بیتین عقیقه

بر صفا قدسه عذرا بلبلت وقت
نه صفت و حفته به یوزان

باز بکوک صفت و کتارت هفت قدوه نصفت
ایر لدر او در کیده اینی کیرورام .

صفت نیر اعنا و از اری
بدر ایدت ایری .

آره ایدر و ع - یک یکی اینی صفت نیر کدر
فله سه فله مند به یوزان هفت قدوه
قدیقه تلا جو صید فوه - یاز کندی
قدوه صفت وی تر هفت نصفت کیرورام

خاسته قد کیده ایری

صفت نیر کیرورام

اندکرت نصفت ایری

انام او خیر نصفت ایری

بهر صید و از اری
صفت نیر کیرورام

صفت
صفت

خاسته قد کیده ایری
صفت نیر کیرورام

صفت نیر کیرورام

صفت نیر کیرورام
صفت نیر کیرورام
صفت نیر کیرورام

صفت
صفت

بیتاچی عقیقہ

A 19-3850
67
F 1-13

عقیقہ عدوہ رازا عقیقہ وقت عقیقہ
شیر کا اعضا وافر ایک اور عقیقہ

ایسی

مہر قلوبہ روح ایلیک مدت فرضہ جڑا
قرہ تہ روٹا سیاہ اوہاں صلح آریقہ
قوریاہ ^{تھوڑا} تھوڑا قدر بوجہ ایسی -
نقد اللہ کس قدر قدرہ روح ایسی دراز
نقد آہہ ایسی عقیقہ مدت کیک عقیقہ
ایسی قلندہ قلمند بہ افرا دینم

عقیقہ انار و سائیکٹ تازہ
بیلورہ

نقد تازہ بلک عقیقہ وقت
باز کندی قدر کوروم

فاتنہ کندی عقیقہ

عقیقہ

افراد کندی عقیقہ

افانج اوخیرہ افانج
باز کندی عقیقہ
عقیقہ

عقیقہ
عقیقہ

بسم الله الرحمن الرحيم

عنه احد الله عليه السلام في سنة ولادته
جودت ما طوس ورايتها برودت
فلا طانه انفسه
بسم الله

بسم الله الرحمن الرحيم

بسم الله الرحمن الرحيم
بسم الله الرحمن الرحيم
بسم الله الرحمن الرحيم
بسم الله الرحمن الرحيم

بسم الله الرحمن الرحيم

بسم الله الرحمن الرحيم

بسم الله الرحمن الرحيم
بسم الله الرحمن الرحيم
بسم الله الرحمن الرحيم
بسم الله الرحمن الرحيم

بسم الله الرحمن الرحيم

بسم الله الرحمن الرحيم

بسم الله الرحمن الرحيم

بسم الله الرحمن الرحيم

بسم الله الرحمن الرحيم
بسم الله الرحمن الرحيم
بسم الله الرحمن الرحيم

بسم الله الرحمن الرحيم

در بزرگ قدری که از جمله بی- اگر چه آنست که در این
بر وجهی که در این کتاب آمده است

A	9-3850
67	
F	1-14

در این کتاب در این کتاب

موضوع

این کتاب در این کتاب
آنکه ما در این کتاب
آنکه ما در این کتاب
این کتاب در این کتاب
از این کتاب در این کتاب
این کتاب در این کتاب
این کتاب در این کتاب

این کتاب در این کتاب
این کتاب در این کتاب

این کتاب در این کتاب
این کتاب در این کتاب
این کتاب در این کتاب
این کتاب در این کتاب
این کتاب در این کتاب
این کتاب در این کتاب

این کتاب در این کتاب

بیت تقدیر

صفتی قیام حقیقه عدل و عزت بر حق
دقت و حقیقت و خدمت در این

صفت از آن به رسم -

صفت پیش ، اعضا و اداره
بمدیریت این عادلان
صفتی سوره -

حقیقت پیش نقدیایه که قور ایده
صاحبخانه رقیبانه مدیر شعله ایده
که کور کور افغانه ، معلم از ایدر قبولیایه
ادب نقدیایه ، تذکره نویسه بزرگ
اعضا ایده : صاحبخانه مار ریویک
معلم این راغبیایه ، سزای کرمیایه
تلفظ با بولی کسی اعطیایه رتبه قوروی
بازگشت بنگیایه ، قرآن مجید ادهان ، قرآنی
مدان ، صوره جی توجو ، بولوم اوزاریک
روایتیایه ادهان و جراحییه قیام ره حقیقت
این صفتی اوزان اوزون بر قرمه نقدی
و این بوقدرینه امرایه خا کورده قاسم
اوزانده بر صدق ایلم ادهان رتبه بزرگی

بزرگ
صفتی

A	
F	

ادب و محبت

جمیدک و فخر و شرف یک ترازو است

عقبانیان ترازو بگردانند

مات خردک ای

بزرگ بود الله ما نبریم

در بیدارینک انوار ک و روشنایی

انوار و درخشان انوار

نقیبه است

نیا انور صیبه اعجب

انوار و درخشان

جمیدک

تجربه و بیخ ریگی شریفه مدون بیان مدح این قولک مکتبه
 علم تو خنده در ایام بروی زین خطه انوار و درخشان

صیبه انوار و فخر و شرف جمیدک

به هم صیبه منسوب است

جمیدک

این قولک مکتبه و درخشان

ایست

که نه در یاد مکتبه سفینه انوار
 تقیض ایله بیخ این قولک مکتبه
 زکام حیات در بیدارینک فخر و شرف
 در ایام و درخشان

جمیدک

اداره دارالعلوم

A 9-3850
D 67
F 1-15

سیدتی که تحصیل کتابت صحیحیه
حقیه را خوانده و در این کتابخانه
بازگشته در این سوالات

به حقیه را خوانده و در این کتابخانه
تجدید آن در این کتابخانه فقط که در این
اینجا در این سوالات در این سوالات
نماند که آنجا در این سوالات در این سوالات
در این سوالات در این سوالات در این سوالات
در این سوالات در این سوالات در این سوالات
در این سوالات در این سوالات در این سوالات
در این سوالات در این سوالات در این سوالات

صفت از افعال و فرای
فکره در این سوالات در این سوالات
چون در این سوالات در این سوالات
کیر در این سوالات

چون در این سوالات در این سوالات
در این سوالات در این سوالات در این سوالات
در این سوالات در این سوالات در این سوالات
در این سوالات در این سوالات در این سوالات
در این سوالات در این سوالات در این سوالات
در این سوالات در این سوالات در این سوالات
در این سوالات در این سوالات در این سوالات
در این سوالات در این سوالات در این سوالات

اداره دارالعلوم

A	9-3850
67	
F	1-16

ادب اعلیٰ

ماستاقیو جفین اثر اعلیٰ و کدی

بیزد به جفین فایز بوته بید مع

افاره کز اوله ابر ارف

اسدک ایدک

افاره اوز بیدر فیدله لیسلم

ازن خولک و نئی سادله

نرفیو

عظف

ایدی بیزد عیب بیزد ایز جوفلا طاقم سارو و لاد بیزد برده بیزد جفین ایدک

عظف

انده بیزد

بیزد بیزد بیزد جفین

ایک سوله به ماستاقیو جفین ایدم
ایک سوله فدیو داعدی براها آفکدی
فدیو داعدی ایدک فدیو فدیو
در ایزیم

عظف

جفین بیزد اعلیٰ و اوز بیزد

عبارت ایز علی سله هویتک

عظف

جفین بیزد بیزد بیزد بیزد
بیزد بیزد بیزد بیزد (ایزیم)

عظف

ادب و محقق

سوره ایضاً هم نهادن قضا فایده دهنده است
جمعین از اعطای آن یکی است
بجز قدر افرای و ایرای و ترنایه
که ای کوی ننگه جو آینه ، بقا تو سده
و ای تو خورشید غمخیزان بود که گش از دره
ای ای ایلم موقوفه - ای کس ده بوراه
تجارت اولیضه اینی برتری است ایضاً به
کزید آه در هر چه ز کجی که ایمن
جهت اسد و علامت که بنام او در این

جمعین کما تبت و فیض کما تبت
ایضا ایضاً -

سوره ایضاً هم نهادن قضا فایده دهنده است
و ای تو خورشید غمخیزان بود که گش از دره

صد ایضاً هم نهادن قضا فایده دهنده است
و ای تو خورشید غمخیزان بود که گش از دره
[ایضا] ایضا هم نهادن قضا فایده دهنده است
ایضا

ضمی قیاسی نیز ، اعف و ازاد
کجی از این یکی
حفظ

بوندن سوره بر ایضاً دهنده است
ایضا

ادوات و ابزار

صورتی که در آن دریا سراسر
بزرگ و خفته و خفته و خفته

A	3-3859
B	67
F	1-17

بسیار

اندک خفته آب است

انواع و ابزار افکار و خفته

چند

این است که این است که این است

این است که این است که این است

فانک است که این است که این است که این است

اندک خفته - این است که این است

صفتی که این است که این است که این است

به خفته خفته خفته خفته خفته
در خفته خفته خفته خفته خفته
این است که این است که این است که این است
صفتی که این است که این است که این است

صفتی که این است که این است که این است

صفتی که این است که این است که این است

صفتی که این است که این است که این است
صفتی که این است که این است که این است

چند

ادب و حکمت

سوی از عذاره بهمانه آنگه ایکنه از گمانه ارهانی
خدا آغوش افزارنده . قلندر و صبی
تاریخه خانوسیه : مرقده . (مادیات
ارسیه طاقی ، و غنچه کراکوس مرقده :
آمرقا بهمانه قوتیه قطانین ، و بقانه
بقالین : مرقده . بوند و افزار صفتیه
ایله جفتیک فلده و قلمیه افزارنده
قد افزار و لر . آره ای صونه سزایه یکی
ایمن اسدی خاطرده خاطر مشر .

صفتیک کاتمی زلفی کید و طریقه
ایضا ایسور .

کانتیک کیم نطقه سیدیم بیله زلفیه
میزه و فقه ایسی .

صفتیک رفا . دایمانه کیم نزان
بایدیم

صفتیک شی اعضا و افزار کیدیک

کیم نطقه سیدیم اوله کیم ایسه
کوره کیم ایسم .

صفتیه صفتیه کیم نطقه سیدیم
اطمینانه کیدیک

تخمینا اوج سزده نوره کیم صدفی اکتدیسم

اداره اوقاف

A 16-8350
67
F 1-18

کتابخانه عمومی در سال ۱۳۰۳
کتابخانه عمومی مسجد اقصی کاشان
بند اول قیمت ابرو کله آرد در سال ۱۳۰۳
بر مبنای بند یکم بند دوم کله در
آرد آرد کله در بند اوله مقدار در بند
فرد بر این بند در بند کله کله در بند
کله ابرو کله در بند سوم
حق فدا در بند چهارم بر این کله در بند
کله در بند پنجم

در این کتابخانه اندک اوراق

انواع اوراق
ایم
کتابخانه عمومی

اصفهان
اصفهان
اصفهان

خانه بیگ در کاشان و در بند اول
کاشان

در خانه و خانه کاشان

بند اول کاشان
کاشان
کاشان

اصفهان
اصفهان

روزنامه تجریش

همه بندگان عقیده خود را در این وقت
بسی اعضا و افراد نگه این .

بسیار در این عقیده است اولیای بیایم
اعضای کمالی بیایم . بقالیه
رقیه ... بیهوده که کوهی ... جاشی
زودت زودت ، رقیه جاشی
تغاب مفیدی ، طاقی ... این اوسیه
برنده و افراد عقیده این . زودت زودت
کتب ... بزاد رقیه هر چه بودی
لا با یحیی تو همه در بوفشان برنده
از اندر ... ندید اولیای کیم چه راه
تو ... از او هر چه دیدی
فلا همه عالم ... او هر چه دیدی
زودت بسیار در این ...
بچه کاتبان در این بیایم ...
بسیار در این عقیده بیایم .

بسیار در این عقیده

بسیار در این عقیده

بسیار در این عقیده ، صابونیه
بسیار در این عقیده

بسیار در این عقیده ، صابونیه
بسیار در این عقیده

بسیار در این عقیده
بسیار در این عقیده

ادب و سبک

و بی سبک و بی ادب از سبک بزرگ بقصد رفیقان و رفیقان فلاسفه

محمد علی
عظیم

3850-9
67
E 1-19

به خاسته و خجسته خجسته خجسته

سویب

به سبک و بی سبک از سبک بزرگ بقصد رفیقان

که هم باید خاسته در راه رفیقان
نیاز و بیوفی نامه ای که در راه رفیقان
ارزیدم

خاسته و بی سبک، کاتب اعف

و ازاد و کید ای

کید از رفیقان عظیم

خجسته خجسته کید ای

ادب و سبک

افان کی سبک ای

ماده م از رفیقان اعف ای

عظیم 129

محمد علی
عظیم

سختی که در سبک سبک و در سبک سبک ای

به خاسته و خجسته خجسته خجسته

به خاسته و خجسته خجسته خجسته

عظیم

ادب و فنون

اینکجه از حد فاعلی بر اهل اجماع
حقیقه ارض اولیغ ساداتی ما قدر بر عدت
فکره و اولیغ اجماع

سه حقیقه عد قرار اولیغ وقت حقیقت شی
اعف و کاتب و قراری کد اجماع
اج

سینه سادات شی اجماع: خانو حجاب
انفکانه بندگی کد اجماع، تقاضای اجماع
طراحی ماردو سینه کد اجماع، کد اجماع
نویسن اخاد اجماع اجماع حاشیه کد اجماع
بد صوم

سنت حاشیه کد اجماع، اجماع و اجماع
نویسن سادات حقیقه سادات، کد اجماع
بد صوم

حقیقت کاتب اجماع

بد صوم

اصانگ حقیقه اجماع

باید بیج اجماع او کد اجماع
نویسن اجماع اجماع اجماع

رتبه باید بیج اجماع اجماع اجماع
اجماع اجماع اجماع
اجماع

Cisrinebi (?) Nahiyesi Müdür-i Sâbıkı Karabet Efendinin zabt olunan ifadesidir.

21 Nisan 331

İkinci Komiser
Ahmed Lütfi

Hınçakyan Cem'iyeti Reîsi ve a'zâlarıyla efradının kimlerden ibaret bulunduğunun isim şöret ve memleketlerini söyleyiniz.

Üç yüz yirmi dokuz senesi şehri kânûn-ı evvel evâilinde makâm-ı vilâyetpenâhince nâhiye müdürlüğüne ta'yin edildiğimden mensûb bulunduğum Sosyal Demokrat Hınçakyan Fırkasıyla kat'-ı alâka edeceğime dâir usûlu dairesinde makâm-ı vilâyetpenâhîyesine vermiş olduğum cihetle tarih-i mezkûrdan beri kat'î bir sûrette cem'iyet-i mezkûre ile kat'-ı alâka etmiş olduğum cihetle mezkûr tarihten sonra ve hâl-i hâzırada mezkûr cem'iyetde kimler kaldıklarını ve bulduklarını kat'iyen bilmiyorum. Fakat mezkûr tarihe kadar Hanili Donabedyan Ohannes ve Kunduracı Sabuncıyan Mardiros ve biraderi Dikran Terzi Küçükkarabet ve bunun şakirdi Palulu Yesuyan Serkis ve Tüccar Toçaryan Karabet ve Berber Setrak ile esâmilerini der-hâtır etmediğim biraderleri ve Ermeni Mektebinde Muallim Serab Dabagyan ve matineci şakirdi Kazgancıyan Dikran ve Bezaz Karabet Dinikciyan ve Penyeci Eğilli Kirakos ve biraderi Matos ve mazuculukla meşgul Taşçı Bogos ve Palulu Muallim Azarbek ve Fotoğrafçı Çarşafciyan Karabet ve Dabagyan Osep ve Basmacıyan Kazaz Ohannes ve Kazgancı Erganili Mehran ve Kahveci Tuhu nâm eşhâsın cem'iyet-i mezkûreye mensûb bulduklarını biliyorum bunlardan başkaları daha var idi ise de cem'iyet-i mezkûre ile iki buçuk sene kadar bir müddetden beri kat'-ı alâka etmiş ve sırf umûr-ı hükûmet ile işğal eylediğim gibi dâimede Diyarbekir haricinde bulunduğum cihetle şimdi bâlâda zikr eylediğim eşhasdan başka daha kimler bulunduğunu artık der-hâtır edemiyorum.

Vermiş olduğunuz ifadeniz doğru ise imzâ ediniz.

İkinci Komiser
Ahmed Lütfi

El yazımla yazdım doğrudur imzâ ederim.

Cisrinebi (?) Müdür-i Sâbıkı
Karabet

----- 50 ----- 52 -----

Karabet Efendinin lüzûma mebnî tekrar zabt olunan ifadesidir

21 Nisan 331

İkinci Komiser
Ahmed Lütfi

Sizin oradaki vazifeniz ne idi?

Cem'iyet-i mezkûrenin ind-i hükûmetde müdür-i mes'ûlü ve murahhası idim.

Cem'iyetden ayrıldığınızda bu vazifeyi kime terk etdiniz?

Silk-i me'mûriyete duhûlünden evvel cem'iyet efradı beyninde şahsî mesâilden dolayı ihtilâf zuhûr etmiş ve hiçbir kimse artık kimseyi tanımayıp cem'iyetde adetâ anarşi hâli hüküm-fermâ olmuş olduğundan ben de uğraşmaktan usanarak bir tarafa çekilmiş olduğum gibi ihtiyat olduğumdan silâh altına alındığım cihetle cem'iyetin umurundan artık haberim olmamıştır şöyle ki me'muriyete ta'yinimden birkaç mah evvel geri çekilmiş bulunmuşum herkes kendi kendini büyük görüyor idi maa-mâ-fih o tarihlerde İstanbul'dan gelmiş Kirkor Nalbandyan dahi burada bulunuyor idi benden sonra ind-i hükûmetde cem'iyeti temsil edenin hüviyeti vilâyetin kuyudâtından dahi anlamak mümkündür bâlâda arz eylediğim ihtilâf hükûmete kadar aks etmiş ve hatta makâm-ı vilâyet müdahale ve tavassut dahi etmiş idi.

Siz cem'iyetle alâkadar bulunduğunuz zaman a'zâları kimler idi?

Bendenize beraber Donabedian Ohannes ve Muallim Koloyan Azarbek dahi bulunduğunu iyi bilirim ise de daha başkası da olub olmadığını der-hâtir edemiyorum zannedersen Terzi Küçükkarabet dahi beraber idi.

Taşnaksütyun Cem'iyeti Reîsi ve a'zâları ve efradı kimler idi?

İkinci Komiser
Ahmed Lütfi

Taşnaksütyun Cem'iyetinde riyaset ve a'zâlıkla muvazzaf olanları bilemiyorum ancak ser-gerde Basdaciyan Mehran ve Terzi Yerisyân Dikran ve bu cem'iyetin mektebi muallimlerinden garib bulunan Kasparyan ve Mehran ve Helvacıyan Dikran ve Mifrikyan Dikran ve Tarakçı Mardu'yu bilirim bu cem'iyet dâhilî umûrını ve reîsleriyle a'zâlarının hüviyeti her zaman mektûm tuttuğu cihetle ve cem'iyetimizle bu cem'iyet yekdiğeriyle bir günâ i'tilâf edemediği sebeble bunlar hakkında bundan başka malûmatım esasen olmamıştır.

İfadenizi tasdik ediniz.

İkinci Komiser
Ahmed Lütfi

Doğru olduğunu tasdik ederim.

Cisrinebi (?) Müdür-i Sâbıkı
Karabet

----- 80 ----- 82 -----

Diyarbakir'in Ferazsıy Mahallesi'nden Ermeni cemâatinden kırk beş yaşlarında Sabuncıyan Mardiros veled David'in ber-vech-i zîr zabt edilen ifadesidir / 22 Nisan 331

İkinci Komiser
Ahmed Lütfi

Mensûb bulunduğunuz cemâatiniz efradı tarafından te'sis edilmiş olan Hınçakyan ve Taşnaksütyun cem'iyetlerinden hangisinin a'zâ veyahud efradındansın?

İkinci Komiser
Ahmed Lütfi

Kasabamızda iki sene evvel teessüs etmiş olan Hınçakyan Cem'iyeti efradından idim birkaç gün kulübümüze devam etdim o sırada memleketini der-hâtır edemediğim bir mahalden buraya gelmiş olan ve el-yevm burada bulunmayan Nalbandyan nâmında bir adam da kulübümüze devam ediyordu bu adam kulübün kapusu kadınlara da açık bulundurulması ve onlarında istedikleri vakit gelebilmeleri lâzımdır yolunda ba'zı gûnâ mütâlaâtda bulunmuş etmiş olduğumdan bu sebebden dolayı efkâr hâsıl oldu ondan sonra bir daha etmedim ve o adam da o vakit buradan savuşub gitmiş idi ne taraflara hangi memlekete gitmiş olduğunu anlayamamış idim.

Bu cem'iyetlerin reîsi ve a'zâları ve efradı kimlerden ibaret idi siz de efradından olmanız hasebiyle bunların isim ve hüviyetlerini bilmekliğiniz tabîdir söyleyiniz.

Hınçakyan Kulübü için istîcâr edilen hâne ki Kazarpopo'nun emlâkı idi buraya Ermeniler hatta İslâmlar bile geliyorlardı kahve, çay nargile de bulunuyordu ben de devam ediyordum fakat kulübün reîsi a'zâ ve efradı kimlerden ibaret olduğunu bilmiyordum esasen ben birkaç gün devam etdim.

Biraderiniz Dikran cem'iyetde ne sıfatla bulunuyordu ya'nî a'zâ mı idi yoksa efradından mı idi?

Biraderim Dikran'da kulübe devam ederdi fakat cem'iyete a'zâ mı efradından mı ne olduğunu bilmiyorum ve kendisine de sormamışım.

Kulübün reîsi ve efradını bilmekliğiniz icab eder kimlerden ibaret ise söyleyiniz.

İkinci Komiser
Ahmed Lütfi

Kulübün reîsi ve efradı kimlerden ibaret olduğunu bilmiyorum yalnız Karabet Çıracıyan'ı biliyorum fakat reîsi mi a'zâ mı efradı mı ne idi bilmiyorum.

Mensûb olduğunuz cem'iyet reîsi ve efradını bilmemek mümkün değildir. Be-heme-hâl söyleyiniz.

Bilmiyorum.

Vermiş olduğunuz ifadeniz doğru ise imzâ ediniz.

İkinci Komiser
Ahmed Lütfi

İfadem doğrudur yazı bilmem temhîr ederim.

Sabuncıyan Mardiros

----- ✎ ----- ✎ -----

Sabuncıyan Mardiros'un küçük biraderi Dikran'ın zabt edilen ifadesidir.
22 Nisan 331

İkinci Komiser
Ahmed Lütfi

Cemâatiniz tarafından te'sis edilmiş olan Hınçakyan ve Taşnaksütyun Cem'iyetlerinden hangisinin a'zâ reîs veyahud efradındansın?

Hınçakyan Cem'iyeti reîsi idim iki buçuk seneden beri kulübümüzü kapatdık kulübümüzün devam ettiği müddet esnasında İstanbul'dan Nalbandyan nâmında bir adam geldi onun gelmesiyle ben cem'iyetin riyasetini ona terk etdim.

Sen bu cem'iyetlerin riyaset vazifesinde ne kadar bir müddet kaldın?

Altı mah bir müddet bu vazifeye bakdım.

Nalbandyan dediğin adam nereli idi ve şimdi nerededir?

Ahmed Lütfi

O vakit ki iki buçuk sene evvel buradan İstanbul'a gitmiş idi nereli olduğunu bilmiyorum.

Bu cem'iyetlerin ilk teessüsünde reîs sen mi intihab olundun?

Cem'iyetin ilk te'sisinde Çıracıyan Karabet reîs intihab edilmiş idi o çekildi beni reîs intihab etdiler altı mah kadar bir müddet de bu vazife bende idi sonra evvelce söylediğim vechle ben de çekildim İstanbul'dan gelen Nalbandyan reîs oldu.

Cem'iyetinizin a'zâ ve efradı kimlerden ibaret idi isim ve hüviyetlerini söyleyiniz.

Ermeni Mektebi muallimlerinden Azarbek Efendi a'zâ idi bu Azarbek Efendi şimdi Beyrut'da mı yoksa Mısır'da mı nerede bulunduğunu bilemiyorum. Bir de Tenekeci Leon var idi o da a'zâ idi şimdi Hasankale civarında askerdir. Oseb Nalbandyan da a'zâ idi şimdi Van'da askerdir a'zâmız bu üç kişiden ibaret idi. Efradımızın yekûnu ancak otuz kadardan ibaretdi. Efraddan Tüccar Hoş askerlikle Hasankale'dedir. Kazgancı Tomas bu da Hasankale'de askerdir. Karabaşlı diğer Tüccar Hoş bu da askerdir diğer efradın esâmisi mürûr-ı zamanla hatırımdan çıkmıştır on neferi de berây-ı ticaret Amerika'dadır.

El-yevm cem'iyetinizin reîsi kimdir ve efradının esâmîsini niçin söylemiyorsun?

Ahmed Lütfi

İki buçuk seneden beri cem'iyet yokdur kulüb de yokdur. Hatırıma gelen efradın isimlerini söyledim iki buçuk sene evvel cem'iyet dağıldığı için kimsenin ismi hatırımda kalmamıştır.

Cem'iyetinizin esliha, ceb-hâne ve sâiresini nerede ve kimin nezdinde mahfûzdur doğru olarak ketm etmeyerek söyle.

Cem'iyetin esliha ve ceb-hânesi yokdur.

Cem'iyetin evrakı defâtiri nerededir?

Benden sonra cem'iyete reîs olan Nalbandyan Kirkor'a verdim bu Kirkor bilir.

Nalbandyan Kirkor nerelidir?

Kirkor'un nerede olduğunu bilmem bu adam esasen Sivaslıdır bir kolu da çolaktır bu adam komitecilikle ma'rûfdur iki iki buçuk sene evvel buradan gitmiştir buradan İstanbul'a gitmiştir.

Bu Nalbandyan evrak ve sâireyi giderken kime devir ve teslim etdi?

Bilmiyorum.

Vermiş olduğunuz ifadeniz doğru ise imzâ ediniz.

İfadem doğrudur Ermenice Türkçe yazı bilmem.

Sabuncıyan Dikran

Merkûm yazı bilmediğinden işbu mazbût ifadesi tarafımdan tasdik edildi / 22 Nisan 331

İkinci Komiser
Ahmed Lütfi

----- 50 ----- 52 -----

Fatihpaşa Mahalleli Ermeni cemâatinden Terzi Küçükkarabet veled Kirakos'un zabt edilen ifadesidir / 22 Nisan 331

İkinci Komiser
Ahmed Lütfi

Mensûb bulunduğunuz Ermeni cemâati efradı tarafından te'sis edilmiş olan Hınçakyan ve Taşnaksütyun cem'iyetlerinden hangisine mensûbsun ya'nî bu cem'iyetlerin hangisindensin?

Şimdi cem'iyet yoktur üç sene evvel burada Ermeni cemâati tarafından te'sis edilmiş olan Hınçakyan Cem'iyetinden idim.

Sen bu cem'iyetde ne sıfat ve vazife ile bulunuyordun?

Cem'iyet efradından idim.

Cem'iyetin reîsi, a'zâ ve efradı kimlerden ibaret idi isimlerini söyle.

Üç sene evvelki cem'iyetimizin ilk teessüsünde reîs, müdür-i mes'ûl Çıracıyan Karabet ile Donabetyan Ohannes idi sonra Nalbandyan Kirikor ile Peramas nâmlarında İstanbul'dan da iki kişi geldi bunlar da cem'iyetin büyükleri idi fakat bunların sıfat ve vazifeleri ne idi bilmiyordum.

Sen bu cem'iyetin efradından olmaklığın hasebiyle Nalbandyan Kirikor ile Peramas'ın vazifelerini bilmekliğın tabîdir doğruyu söyle.

Ahmed Lütfi

Bilmiyorum cem'iyetin büyükleri idi.

Efradından bulunduğın cem'iyetin heyet-i idare ve a'zâlarını ve efradının kâffesini bilmekliğın tabîdir bunlar her kimler ise isim ve hüviyetlerini söyle.

Cem'iyetin a'zâsı Sabuncıyan Mardiros ve Köroğluyan Liceli Kirkor, Aluciyan Agob Mekteb Muallimi Serap Dabagyan işte onlar a'zâ idi. Cem'iyetin efradı tahminen iki yüz mikdarında var idi aradan çok zaman geçdiği için isimleri hatırımda kalmamıştır.

Nalbandyan Kirkor nerelidir ve şimdi nerededir?

İki sene evvel buradan İstanbul'a gitdi kendisinin Sivaslı olduğunu işitmişdim şimdi nerede bulunduğunu bilemiyorum.

Cem'iyetin defâtir ve evrak-ı sâiresi kimin nezdinde mahfûzdur?

Ben cem'iyetin te'essüsünde bir sene kadar kulübe devam etdim sonra isti'fâ'en çekildim benim kulübe devam müddetimce bil-cümle evrak ve defâtir bu dediğim Nalbandyan'ın nezdinde bulunuyordu bil'âhire o adam kime terk ve devretmiş olduğunu bilmiyorum

Nalbandyan Kirikor ile Peramas Dersâadet'den beraberce olarak mı geldiler yoksa ayrı ayrı mı?

Ahmed Lütfi

Evvelce Peramas geldi altı ay sonra Nalbandyan geldi.

Bu Peramas dediğin adam nerelidir?

Peramas Rusyalı idi dokuz mah kadar burada kaldı kulübde yatıyordu sonra buradan İstanbul'a gitdi.

Bu Peramas yalnız olarak mı buradan gitdi yoksa Nalbandyan ile beraber mi?

Evvelce Peramas gitdi tahminen üç dört mah sonra Nalbandyan da İstanbul'a gitdi.

Mensûb bulunduğun cem'iyetin efradını sende dâhil-i cem'iyet olduğun hasebiyle bilmekliğin tabîdir ketm etmeyerek ale-l-esâmi hüviyetlerini söyle.

Aradan çok zaman geçdi ekserisinin isimlerini der-hâtır edemiyorum yalnız Tüccar Toçar oğlu Karabet Perukar Setrak bir de şimdi Amerika'da bulunan Dabagyan Oseb'dir. Muallim Derikli İlyas'ın oğlu Tevfik, Dikran Sabuncıyan ve biraderi Mardiros da var idi başka hatırıma gelmiyor.

Taşnaksütyun Cem'iyeti Reîsi, a'zâ ve efradı kimlerden ibaret idi isim ve hüviyetlerini söyle.

İkinci Komiser
Ahmed Lütfi

Taşnaksütyun Cem'iyetinin Reîsi Pestecyan Mehran idi. Çakucıyan Dikran, Dilyan Dikran, Bakkalyan Dikran Kazgancı Karnik ile şimdi Haleb'de bulunan Makaryan Mıgırdıç nâm kimse Taşnaksütyun Cem'iyetine mensûb idiler fakat a'zâsı mı yoksa efradı mı idi bilemiyorum başkaca daha var idi şahıslarını tanırım isimlerini bilemiyorum.

Vermiş olduğun ifaden doğru ise tasdik et.

İkinci Komiser
Ahmed Lütfi

İfadem doğrudur tasdik ederim.

Terzi Küçükkarabet

----- ۵۰ ----- ۵۱ -----

An-asl Lice kazasına merbût Hani karyeli olub yirmi senedir Diyarbekir'de manifaturacı ticaretiyle meşgul ve el-yevm Mısırlı Mahallesi'nde ikâmet eden Donabetyan Simo oğlu Ohannes'in ber-vech-i zîr zabt edilen ifadesidir / 22 Nisan 331

İkinci Komiser
Ahmed Lütfi

Sizin ya'nî Ermeni cemâati tarafından te'sis edilmiş olan Hınçakyan ve Taşnaksütyun cem'iyetlerinden hangisine mensûbsun?

Ben üç sene iki ay mukaddem burada te'essüs eden Ermeni Hınçakyan Cem'iyetine dâhil idim bir sene kadar devam etdim sonra isti'fâ'en çekildim.

Bu cem'iyetinizin reîsi ve a'zâları ve efradı kimlerden ibaret idi?

Ahmed Lütfi

Cem'iyetimizin reîsi yok idi müdür-i mes'ûlü vardı birisi ben diğeri de Çıracıyan Karabet idi ben ve Çıracıyan Karabet, Mekteb Muallimi Azarbek Koloyan, Terzi Küçükkarabet bu dördümüz cem'iyetin a'zâları idik. Nizamnâmemiz mucibince bu dört a'zâdan ben ile Çıracıyan Karabet müdür-i mes'ûl bulunuyorduk. Tenekeci Leon, Sabuncıyan Mardiros biraderi Dikran, Muallim Serap, Muallim Oseb nâmlarındaki adamlar efraddan idi aradan çok zaman geçdiği ve cem'iyet dağıldığı hasebiyle diğer efradın isimlerini hatırlayamıyorum tahminen otuz nefer kadar var idi.

Cem'iyetinizin defâtir ve sâiresi kimin nezdinde mahfûzdur.

Ben cem'iyetden isti'fâ'en çekildiğimde cem'iyetin bil-cümle defâtirlerini evraklarını Nalbandyan Kirkor'a devir ve teslim etdim o ne yaptı kime verdi bilemiyorum.

Nalbandyan Kirkor dediğin adam nerelidir?

Kendisi Sivaslıym diyordu şimdi nerede bulunduğunu bilemiyorum.

Cem'iyetinizin esliha, ceb-hâne ve sâiresi şimdi nerede ve kimin nezdinde bulunuyor?

Ahmed Lütfi

Cem'iyetimizin silâh ve ceb-hânesi yokdur.

Taşnaksütyun Cem'iyetinin reîsi a'zâ ve efradı kimlerden ibaret idi bunların isim ve hüviyetlerini söyle.

Bunların kimlerden ibaret olduğunu bilemem onlarla bir işim yok idi aramızda ihtilâf-ı efkâr var idi sebebi de Taşnaklar kilisede konferans verelim

iddiâ'sında bulunmuşlardı bizim cem'iyetimiz ise bunların böylece olan fikrine muhâlif idi bunun için onlarla kat'iyen görüşmezdik.

Vermiş olduğun ifaden doğru ise imzâ et.

İkinci Komiser
Ahmed Lütfi

İfadem doğrudur imzâ ederim tasdik ederim.

Donabetyan Ohannes

----- ✂ ----- ✂ -----

An-asl Palu kasabalı olub on seneden beri terzilik sıfatıyla Diyarbekir'de bulunan Serkis veled Maksimanil'in bil-celb zabt edilen ifadesidir / 22 Nisan 331

İkinci Komiser
Ahmed Lütfi

Diyarbekir'de te'sis edilmiş olan Ermeni Hınçakyan ve Taşnaksütyun cem'iyetlerinden hangisine mensûbsun?

İkinci Komiser
Ahmed Lütfi

Tahminen üç dört sene evvel ben Hınçakyan Cem'iyetine dâhil olmuş idim bir sene kadar kulübümüze devam etdim. Nalbandyan Kirkor isminde bir adam buraya geldi ve kulübümüzü kapatdı gitdi ondan sonra bir daha kulüb açılmamıştır.

Cem'iyetinizin reîsi, a'zâ ve efradı kimlerden ibaret idi ale-l-esâmi hüviyetlerini söyle.

Aradan çok zaman geçdiği için hatırladığıma nazaran Çıracıyan Karabet ve Hanili Donabetyan Ohannes bu ikisi müdîr-i mes'ûl idiler. Sabuncıyan Mardiros biraderi Dikran ve Terzi Küçükkarabet Berberyan bunlar da benim gibi efraddan idi tahminen otuz nefer kadar cem'iyetimize mensûb var idiyse de şimdi isimlerini hâtırlamıyorum.

Cem'iyetinizin defâtir ve sâiresi kimin nezdinde bulunuyordu?

Ben efraddan olduğum hasebiyle defterler kimin nezdinde bulunduğunu bilmezdim.

Taşnaksütyun Cem'iyeti hey'et-i idaresi ve efradı kimler idi biliyor musun?

Bilmiyorum.

İfadeniz doğru ise tasdik ediniz.

İfadem doğrudur yazı bilmem.

Terzi Serkis veled Maksimanil

Merkûm yazı bilmediğinden ifadesi tarafımdan tasdik edilmiştir / 22 Nisan 331

İkinci Komiser
Ahmed Lütfi

İbrahimbey Mahalleli Ermeni cemâatinden Tüccar Toçaryan Karabet veled Agob'un ber-vech-i zîr alınan ifadesidir / 22 Nisan 331

İkinci Komiser
Ahmed Lütfi

Ermeniler tarafından Diyarbakir'de te'sis edilmiş olan Ermeni Hınçakyan ve Taşnaksütyun cem'iyetlerinden hangisine mensûbsun?

Ben iki sene evvel Hınçakyan Cem'iyetine dâhil oldum altı mah kadar kulûbe devam etdim Nalbandyan Kirkor nâmında bir adam geldi kulübümüzü dağıtdı artık sonra bir daha toplanmadık.

Cem'iyetinizin reîsi a'zâ ve efradı kimlerden ibaret idi?

Cem'iyetimizin reîsi Sabuncıyan Dikran idi zannedersem Nalbandyan bunu da cem'iyetden çıkardı efrad kimler olduğunu bilmiyorum kulübümüz kahve gibi idi ben bi-l-hâssa nargile içmek için giderdim.

Nalbandyan nereden buraya geldi ve kendisi nereli idi?

Nereden geldiğini bilemiyorum Sivas yahud Erzincan ahalisindedir.

Sen altı mah bir müddet devam etmiş olduğunu söylediğin cem'iyetin efradını bilmekliğin tabîidir ne için isimlerini söylemiyorsun?

İkinci Komiser
Ahmed Lütfi

Bilmiyorum.

Cem'iyetinizin defâtir ve sâiresi kimin nezdinde bulunuyordu?

Nalbandyan'ın nezdinde bulunuyordu.

Taşnaksütyun Cem'iyetinin reîsi a'zâ ve efradı kimlerdir söyle.

Tanımiyorum.

Cem'iyetinizin esliha ve ceb-hâne ve sâiresi el-yevm nerede bulunuyor?

Bizim cem'iyetimizin silâh ve ceb-hânesi yoktur.

İfadeniz doğru ise tasdîk ediniz.

İkinci Komiser
Ahmed Lütfi

İfadem doğrudur imzâ ederek tasdîk ederim.

Tüccar Toçaryan Karabet veled Agob

----- ۸۰ ---- ۸۱ -----

Fatihpaşa Mahalleli Ermeni cemâatinden Serap Debagyan veled Ohannes'in bil-celb alınan ifadesidir / 22 Nisan 331

Ermeni Hınçakyan ve Taşnaksütyun cem'iyetlerinden hangisine mensûbsun?

İkinci Komiser
Ahmed Lütfi

Ben Hınçakyan Cem'iyetine mensûbum.

Cem'iyetinizin reîsi, a'zâ ve efradı kimlerdir ale-l-esâmi hüviyetlerini söyle.

İkinci Komiser
Ahmed Lütfi

Cem'iyetimiz iki buçuk sene evvel dağıldı evvelen cem'iyetin reîsi Çıracıyan Karabet ve Donabetyan Ohannes idi. Karabet nahiye müdîri oldu çekildi. Donabetyan da bilmem nasıl oldu çekildi sonra ben ve Sabuncıyan Dikran reîs intihab olunduk üç mah kadar bir müddet bu vazifede kaldık. Nalbandyan nâmında bir adam Sivas'dan geldi beni ve arkadaşım Sabuncıyan Dikran'ı kulübden çıkardı nezdimizde bulunan kâffe defâtir ve evrakları ve eşyaları aldı artık ondan sonra ben kulübe devam etmedim kulüb de kapandı. Mekteb Muallimi Nalbandyan Oseb ile şimdi Amerika'da bulunan Dabagyan Oseb ve mekteb muallimlerinden Azarbek Koloyan bu üçü hey'et-i idare idi ben ile Sabuncıyan Dikran cem'iyetin müdîr-i mes'ûlü idik. Tenekeci Leon, Davulcu Hanu efraddan idi şimdi Hasankale civarında askerdir Rıdvanlı Muallim Kapripel Terzi Berberyan Küçükkarabet Sabuncıyan Mardiros işte bunlarda efraddan idi başka daha efrad var idi aradan çok zaman mürûr ettiği için isimlerini hatırlamıyorum.

Taşnakların reîsi, a'zâ ve efradı kimlerden ibaret idi?

Taşnaklarla görüşmediğim için onların kulüblerin teşkilâtını ve kimler o cem'iyete mensûb olduklarını bilemiyorum.

Cem'iyetinizin esliha ve ceb-hânesi el-yevm nerede bulunuyor?

Cem'iyetimizin silâh ceb-hânesi kat'iyen yokdur.

İfadenizi tasdik eder misiniz?

İkinci Komiser
Ahmed Lütfi

Evet doğrudur imzâ ederim.

Serap Dabagyan veled Ohannes

----- ✂ ----- ✂ -----

Diyarbakir'in Hacıosman Mahallesi'nden Ermeni cemâatinden Fotoğrafçı Çarşafciyan Karabet veled Tuhman'ın ber-vech-i zîr zabt edilen ifadesidir / 23 Nisan 331

İkinci Komiser
Ahmed Lütfi

Ermeni Hınçakyan ve Taşnaksütyun Cem'iyetlerinden hangisine mensûbsun.

İkinci Komiser
Ahmed Lütfi

Ben dört sene evvel Hınçakyan Cem'iyetine dâhil oldum altı mah kadar kulübe devam etdim.

Cem'iyetinizin reîsi a'zâ ve efradı kimlerden ibaret idi hüviyetlerini söyle.

Ben cem'iyete dâhil olduğum ki dört sene evvel Çıraciyan Karabet Donabetyan Ohannes cem'iyetimizin a'zâları idi. Terzi Berberyan Karabet de a'zâ bulunuyordu. Mekteb Muallimi Serap Dabagyan da cem'iyetin kâtibi idi. Dabagyan Oseb, Bezaz Karabet Dinikmiyan, Basmacıyan Kazaz Ohannes, Sabuncıyan Mardiros ve biraderi Dikran, Fırınıcı Maksiohan, Taşçı Bogos, Kazgancı Karakin nâm kimseler de efrad idi benim cem'iyete dâhil olduğum zaman tahminen iki yüz kadar efrad var idi fakat aradan çok zaman geçdiği için isimleri hatırımda kalmamıştır.

Cem'iyetinizin defâtir ve sâiresi nerede bulunuyordu?

Cem'iyetin Kâtibi Muallim Dabagyan Serap'ın nezdinde bulunuyordu.

Taşnakların reîsi a'zâ ve efradı kimler idi?

Bunlar kimlerden ibaret bulunduğunu bilmiyorum.

Vermiş olduğunuz ifadenizin doğru ise imzâ ediniz.

İkinci Komiser
Ahmed Lütfi

İfadem doğrudur imzâ ederek tasdîk ederim.

Fotoğrafçı Çarşafciyan Karabet

----- ✍ ----- ✍ -----

Fatihpaşa Mahalleli Protestan cemâatinden Taşçı Bogos veled
Bedros'un ber-vech-i zîr alınan ifadesidir / 23 Nisan 331

Hınçakyan ve Taşnaksütyun Cem'iyetlerinden hangisine
mensûbsun?

Ben bu cem'iyetlerin hiç birisine dâhil olmamışdım yalnız haftada bir
gün pazar günleri Hınçakyan Kulübe iki saat kadar devam ederdim bu da
okumak yazmak öğrenmek içindi. Küçük mekteb çocukları ders veriyorlardı.
Benim yaşlarımda ya'nî otuz kırk hatta elli yaşlarında bulunan yirmi otuz kişi
kadar adamlarda ders alıyorlardı derse beş ay kadar devam etdim
hastalandım artık sonra gitmedim.

Hınçakyan Cem'iyetinin reîsi a'zâ efradı kimlerden ibaret idi?

Cem'iyetin reîsi Çıraciyan Karabet, Donabetyan Ohannes idi Muallim
Dabagyan Serap da daimen kulübe devam ederdi. Efrad kimlerden ibaret
olduğunu bilemiyorum

İfadenizi tasdîk ediniz.

İkinci Komiser
Ahmed Lütfi

Doğrudur tasdîken imzâ ederim.

Taşçı Bogos

----- ✍ ----- ✍ -----

Alipaşa Mahalleli Ermeni cemâatinden Kahveci Tuhu veled Kirkor'un
ber-vech-i zîr alınan ifadesidir / 23 Nisan 331

İkinci Komiser
Ahmed Lütfi

Hınçakyan ve Taşnaksütyun cem'iyetlerinden hangisine mensûbsun?

Hınçakyan Cem'iyeti efradındanım.

Sen ne vakit bu cem'iyete dâhil oldun?

Ben üç sene evvel bu cem'iyete dâhil oldum. İstanbul'dan
Nalbandyan Kirkor geldi kulübümüzü dağıtdı ben kulüb dağılıncaya kadar
sekiz dokuz mah kadar devam etdim kulübde kahvecilik ederdim ve hem de
yazı öğrenmek için ders alırdım.

Cem'iyetin reîsi a'zâ ve efradı kimler idi?

Reîsi kim olduğunu bilemiyorum fakat Çıracıyan Karabet Donabetyan
Ohannes ve Terzi Küçükkarabet kulübün büyükleri idi. Kazgancı Erganili
Mehran, Sabuncıyan Dikran ve biraderi Mardiros, Tüccar Toçaryan Karabet
bunlarda Hınçakyan idiler şimdi askerde bulunan Sebzeci Abdo ve Tenekeci
Leon ve Amerika'da bulunan Dabagyan Oseb ve daha isimleri hatırıma
gelmeyen birçok efrad var idi. Tahminen on beş yirmi kişi kadar kulübe
devam edenler var idi.

Taşnaklar kimlerden ibaret idi?

İkinci Komiser
Ahmed Lütfi

Bunlar kimlerden ibaret olduğunu bilmiyorum.

Cem'iyetinizin defâtir ve sâiresi kimin nezdinde bulunuyordu?

Bilmiyorum ben kahveci idim.

İfadeni tasdik et.

İkinci Komiser
Ahmed Lütfi

İfadem doğrudur tasdik ederim.

Kahveci Tuhu veled Kirkor

----- 80 ----- 82 -----

İbrahimbey Mahallesi'nde mukîm Erganili Kazgancı Mehran veled
Ohannes'in zabt edilen ifadesidir / 23 Nisan 331

İkinci Komiser
Ahmed Lütfi

Sen Hınçakyan ve Taşnaksütyun cem'iyetlerinden hangisine
mensûbsun?

İki buçuk sene evvel Hınçakyan Cem'iyetine dâhil olmuş idim bir
sene kadar kulübümüze devam edib okumak yazmak öğrenmek için ders
alırdım. Ben memleketim olan Ergani'ye gitmiş idim avdetimde kulübün
dağıtıldığını gördüm. İstanbul'dan Nalbandyan Kirkor gelib kulübü
kapatıldığını işitdim ondan sonra bir daha kulüb açılmadı.

Sen cem'iyetle alâkadar olduğun vakit reîs, a'zâ ve efradı kimler idi?

İkinci Komiser
Ahmed Lütfi

Ben cem'iyete dâhil olduğum vakit Köroğluyan Liceli Kirkor reîs idi
şimdi Rusya'dadır. Ve Amerika'da bulunan Oseb Dabagyan ile askerde
bulunan Tenekeci Leon a'zâ idi. Kahveci Tuğu Muallim Serab Dabagyan,
Sabuncıyan Dikran biraderi Mardiros ve şimdi Amerika'da bulunan Tenekeci
Diran efrad idi ben bunları tanıyorum başkalarını bilmiyorum.

Cem'iyetinizin defâtir ve sâiresi kimin nezdinde bulunuyordu?

Cem'iyetimizin defter ve evrakları Liceli Köroğluyan Kirkor'un
nezdinde bulunuyordu.

Sen cem'iyette ne sıfatla bulunuyordun?

Cem'iyet efradından idim.

Taşnaklar kimler idi?

Onların hiçbirini tanımam.

Vermiş olduğun ifaden doğru ise imzâ et.

İkinci Komiser
Ahmed Lütfi

İfadem doğrudur imzâ ederim.

Kazancı Mehran

----- 80 ----- 82 -----

Yiğidahmed Mahalleli Ermeni cemâatinden Basmacıyan Kazaz Ohannes veled Kirkor'un zabt olunan ifadesidir / 23 Nisan 331

İkinci Komiser
Ahmed Lütfi

Sen Hınçakyan ve Taşnaksütyun cem'iyetlerinden hangisine mensûbsun?

İkinci Komiser
Ahmed Lütfi

Üç sene evvel Hınçakyan Kulübüne bir sene kadar devam etdim san'at sahibi olduğum için artık devam etmedim.

Sen Hınçaklarla alâkadar bulunduğun vakit ne sıfat ve hizmetle bulunuyordun?

Pazar günleri san'at ve ticaret hakkında kulübde nasihat ederlerdi onu dinlemek için gidiyordum.

Cem'iyetin reîsi, a'zâ ve efradı kimlerden ibaret idi?

Aradan üç sene geçtiği için hiçbirisinin isimleri hatırımda kalmamıştır bilemiyorum yalnız hatırımda kaldığına nazaran Çıracıyan Karabet pazar günleri kulübde san'at ve ticaret hakkında nasihat veriyordu.

Taşnaklar kimler idi?

Hiçbirisini tanımıyorum.

İfadenizi tasdîk ediniz.

İkinci Komiser
Ahmed Lütfi

İfadem doğrudur tasdîk ederim.

Basmacıyan Kazaz Ohannes

----- ۵۰ ----- ۵۱ -----

Fatihpaşa Mahallesi'nden Ermeni cemâatinden Bezaz Karabet Dinikmiyan veled Kirakos'un ber-vech-i zîr zabt edilen ifadesidir / 23 Nisan 331

İkinci Komiser
Ahmed Lütfi

Sen Hınçakyan ve Taşnaksütyun cem'iyetlerinden hangisine mensûbsun?

İkinci Komiser
Ahmed Lütfi

İlân-ı harbde burada Hınçakyan Kulübü te'sis edildi ben de o vakit kulübe dâhil oldum bir sene kadar devam etdim sonra artık devam etmedim.

Cem'iyetle alâkadar olduğun vakit cem'iyetin reîsi, a'zâ ve efradı kimlerden ibaret idi?

Ben kulübe devam ettiğim müddet zarfında Çıracıyan Karabet Donabedyan Ohannes, Muallim Azarbek Koloyan Terzi Karabet bunlar kulübün büyüklere idi. Kırk elli kişi kadar kulübe devam edenler var idi fakat aradan çok müddet geçdiği için esâmisi hatırimda kalmamıştır ben efraddan idim.

Cem'iyetin defâtir ve sâiresi kimin nezdinde bulunuyordu?

Kimin nezdinde bulunuyordu bilmiyordum haftada bir def'a pazar günleri kulübe gidiyordum.

Taşnaklar kimler idi bilir misin?

Bilemiyorum.

İfademi tasdik et.

İkinci Komiser
Ahmed Lütfi

İfadem doğrudur imzâ ederim.

Bezaz Karabet Dinikmiyan

----- ۸۰ ----- ۸۱ -----

An-asl Eğilli olub beş altı seneden beri Diyarbekir'de Fatihpaşa Mahallesi'nde ikâmet eden Çulha Matos veled Artin'in ber-vech-i zîr zabt olunan ifadesidir / 23 Nisan 331

İkinci Komiser
Ahmed Lütfi

Sen Hınçakyan ve Taşnaksütyun cem'iyetlerinden hangisine mensûbsun?

Ben Hınçakyan Cem'iyeti efradından idim iki buçuk sene evvel çıkdım bir daha kulübe devam etmedim bir sene kadar kulübe devam etmişim.

Cem'iyetle alâkan bulunduğu zaman reîs a'zâ ve efradı kimlerdi?

Cem'iyetimizin reîsi Çıracıyan Karabet, Donabetyan Ohannes nâm kimseler idi bir de Muallim Azarbek Koloyan da a'zâ idi şimdi bu adam Mısır'dadır.

Taşnakları tanır mısın?

Hiçbirisini tanımam.

İfadeni tasdîk et.

İkinci Komiser
Ahmed Lütfi

İfadem doğrudur yemin ederim.

Çulha Matos veled Artin

----- 80 ----- 82 -----

Diyarbekir'in Fatihpaşa Mahalleli Ermeni cemâatinden Tüccar Aluciyan Agob veled Dikran'ın ber-vech-i zîr zabt olunan ifadesidir / 27 Nisan 331

İkinci Komiser
Ahmed Lütfi

Sen Hınçakyan ve Taşnaksütyun cem'iyetlerinden hangisine mensûbsun?

Ben iki buçuk sene evvel Hınçakyan Cem'iyetine dâhil oldum altı mah kadar kulübe devam etdim. Benim bu devamım esnasında Nalbandyan Kirkor isminde nereden geldiğini bilmediğim bir adam buraya geldi bu adam ile cemâatimiz efradı arasında zuhûr eden ba'zı ihtilâf-ı efkâra binâen kulübü Nalbandyan kapatdı bir daha açılmadı.

Cem'iyetiniz efradı ile bu Nalbandyan arasında zuhûr ettiğini söylediğin ihtilâf nedir?

İkinci Komiser
Ahmed Lütfi

Bu adam gelmesiyle kulübü kahve hâline koydu hatta kulübe kadınlar da devam edebilir yolunda ba'zı fikirler beyan etmeğe başladı. Biz bunun fikir ve teşebbüsüne muhalefet ettik el-hâsıl kulüb bu sebebdan dolayı kapandı ondan sonra Nalbandyan daha birkaç gün kalarak Harput cihetine gitti.

Sen Hınçakyan Cem'iyetiyle alâkadar bulunduğun vakit ne sıfat ve hizmetin var idi?

Cem'iyet efradından idim.

Cem'iyetin reîsi, a'zâ ve efradı kimlerden ibaret idi ale-l-esâmi hüviyetlerini söyle.

İkinci Komiser
Ahmed Lütfi

Cem'iyetimizin reîsi Nalbandyan Kirkor idi Sabunciyan Dikran da müdür-i mes'ûl idi Kirkor Koroğluyan, Muallim Azarbak Koloyan Oseb Nalbandyan, Tenekeci Leon bunlar a'zâ idiler. Sabunciyan Mardiros Muallim Serap Dabagyan, Terzi Küçükkarabet kalfası Palulu Serkis Tüccar Toçaryan ya'ni Aşilyan Karabet Korucu Bezaz Karabet Dinikmiyan, Kazaz Basmacıyan Ohannes, Kazancı Mehran, Kahveci Tuhu, bunlar da efradı idi. Donabetyan Ohannes ve Çıracıyan Karabet de cem'iyette idi cem'iyet efradı otuz beş kırk nefer kadar var idi bu kadarının isimleri hatırımda kalmışdır efraddan birçokları el-yevm Amerika'da ticaretle bulunuyor.

Cem'iyetinizin defâtir ve sâiresi kimin nezdinde bulunuyordu?

Nalbandyan'ın nezdinde bulunuyordu.

Taşnaklar kimler idi?

Bunların kimler olduğunu tanımıyorum.

Vermiş olduğun ifaden doğru ise tasdîk et.

İkinci Komiser
Ahmed Lütfi

İfadem doğrudur imzâ ederim.

Tüccar Aluciyan Agob

----- 80 ----- 82 -----

Şeyhmatar Mahallesi'nde mukîm Derikli şöhretiyle maruf Süryani milletinden ve Ermeni Katolik Mektebi'nde Muallim Tevfik veled İlyas'ın ber-vech-i zîr zabt olunan ifadesidir.

27 Nisan 331

Sen Hınçakyan ve Taşnaksütyun cem'iyetlerinden hangisindensin?

Ben hiçbir cem'iyete mensûb değilim.

Ermeni Katolik Mektebinde ne vakitden beri muallimlik ediyorsun?

İkinci Komiser
Ahmed Lütfi

Geçen sene Diyarbekir Mekteb-i Sultanisinden ikmâl-i tâhsil ile tasdîknâme ile çıktım. Ermeni Katolik Mektebe Türkçe, hesap dersleriyle ibtidâî kısmına da Ermenice ders veriyordum.

Sen mektebdeki tahsilin esnasında Hınçakyan Cem'iyetine dâhil olarak kulübe devam ediyordun ne için doğrusunu söylemiyorsun?

Ben cem'iyete dâhil olmamışım yalnız Hınçakyan Kulübünde kulübe devam eden san'at-kâr küçük çocuklara Ermenice ders veren Diyarbekirli Artin Tarnamyan nâmındaki adam bana müracaatla haftada üç gün birer saat kulübe devamla ders vermekte olduğu çocuklara Türkçe ders vermekliğimi rica etdi. Ben de üç mah kadar bir müddet kulübe bu sûretle devam edib Türkçe ders verdim sonra gitmedim.

Cem'iyetin reîsi a'zâ ve efradını kulübe devam ettiğiniz müddet zarfında tabîî birçok defalar gördünüz ve konuşmuşsunuzdur kimlerden ibaret idi.

İkinci Komiser
Ahmed Lütfi

Çıracıyan Karabet'in müdür-i mes'ûl olduğunu işitmiş idim şimdi askerde bulunan Tenekeci Leon ile Amerika'da bulunan Dabagyan Oseb de kulübe devam ediyordu başkalarını bilemiyorum orası kulüb idi gelib gidenler çok idi kimler cem'iyete mensûb olduğunu anlamamışım.

Taşnaksütyun Cem'iyeti reîsi efrad, a'zâ kimler idi?

Bunlarla hiç münasebetim yokdur bilemem.

İfadeniz doğru ise imzâ ediniz.

İkinci Komiser
Ahmed Lütfi

İfadem doğrudur tasdîk ederim.

Ermeni Katolik Mektebi Muallimlerinden
Tevfik

----- ۞ ----- ۞ -----

Diyarbakir'in Arabşeyh Mahalleli Ermeni cemâatinden Tarakçı Mardu veled Oseb'in ber-vech-i zîr zabt edilen ifadesidir / 27 Nisan 331

İkinci Komiser
Ahmed Lütfi

Sen Hınçakyan yahud Taşnaksütyun cem'iyetlerinden hangisindensin?

İki sene evvel ben Taşnaksütyun Cem'iyetinden idim iki sene evvel kulübümüz dağıldı bir daha açılmadı. Kulübümüz dağılmazdan evvel iki sene kadar bir müddet kulübe devam etdim.

Cem'iyetin reîsi, a'zâ ve efradı kimlerden ibaret idi ale-l-esâmi hüviyetlerini söyle.

Ahmed Lütfi

Cem'iyetimizin reîsi Pestecyan Mehran idi Penyeciyen Kiragos, Terzi Yerlisyan Ohannes (Amerika'da) şimdi Amerika'da bulunan Kıtancıyan Karabet nâm kimseler cem'iyetimizin a'zâları idi tahminen yüz kadar efradı var idi. Terziyan Kiragos Tenekeci Artin, Bakkal Tomas Kazancı Tatos oğlu Karnik bu dört kişi efraddan idi el-yevm mevkûfdur ekserisi de burada ticaret olmadığı için berây-ı ticaret Amerika'ya gitdiler aradan çok seneler geçtiği için cümlesinin isimleri hatırımda değildir ben de efraddan idim.

Cem'iyetinizin kâtiblik vazifesi kim tarafından ifâ edilirdi?

Kâtiblik vazifesini kim ifâ ettiği bilmiyordum.

Sizin cem'iyetinize mensûb daha birçok adamlar vardır iyice düşün ketm etme isimlerini söyle.

Helvacıyan Dikran, Dilyan Dikran, Bakkalyan Dikran, Kıtancıyan Agob, Derbegosyan Tuhman (Besteci) işte bunlar da bizim Taşnaklardan idi.

Hınçakyanların reîsi, a'zâ ve efradı kimlerden ibaret idi?

Ahmed Lütfi

Bunların reîsleri Çıracıyan Karabet idi Sabuncıyan Dikran ve Perukar Setrak bunlarda Hınçak Cem'iyetinden olduklarını biliyorum başkalarını bilmiyorum.

İfadeni tasdik eder misin?

İkinci Komiser
Ahmed Lütfi

İfadem doğrudur imzâ ederek tasdik ederim.

Tarakçı Mardu veled Oseb

----- 80 ----- 82 -----

Fatihpaşa Mahalleli Ermeni cemâatinden Bezaz Dilyan Dikran veled Agob'un ber-vech-i zîr ifâde-i mazbûtasıdır / 27 Nisan 331

Ahmed Lütfi

Sen Hınçakyan ve Taşnaksütyun cem'iyetlerinden hangisine mensûbsun?

Ben Taşnaksütyun Cem'iyeti efradından idim ilân-ı meşrutiyeti müte'âkib kulüb açıldı bende dâhil olmuş idim altı mah kadar devam etdim sonra bir daha gitmedim.

Cem'iyetinizin reîsi a'zâ ve efradı kimlerden ibaret idi ale-l-esâmi hüviyetlerini söyle.

Ahmed Lütfi

Cem'iyetimizin reîsi Pestecyan Mehran idi a'zâları kimler idi bilemiyorum Derbegosyan Tuhman Lambacı şimdi Amerika'da bulunan Altuncu Dikiciyan Ohannes Tüccar Agob efraddandır. Kunduracı Karnik Tanyosyan (mevkûfdur) Mardik Osebyan Tarakçı, Kazgancı Kirakos mevkûfdur: Amerika'da bulunan Karabet Kıtancıyan, Dikran Bakkalyan (mevkûfdur) bunlar da efrad-ı cem'iyetden idiler. Cem'iyetimizin hatırımda kaldığına nazaran otuz kırk kadar efradı vardır aradan çok seneler geçdiği için isimleri hatırımda kalmamıştır.

Cem'iyetinizin kâtibliği vazifesi kimin tarafından ifâ ediliyordu?

Kâtibin kim olduğunu bilemiyorum yalnız Pestecyan Mehran murahhas idi.

Cem'iyetin defâtir eşya-i sâiresi kimin nezdinde bulunuyordu?

Bilemiyorum.

Hınçakların reîsi a'zâ ve efradı kimler idi?

Kimler olduklarını bilemem onlarla hiçbir sebeble görüşmez idim.

Hınçakyan Cem'iyetine mensûb hariçden buraya gelen kimse oldu mu olmuş ise kimlerdir?

Tahminen üç sene evvel nereden geldiklerini anlayamadım haricinden Nalbandyan ve Peramas nâmlarında Hınçakyan Cem'iyetine mensûb iki adam gelmiş idi. Bunların cem'iyetin ileri gelen adamlarından olduğu söyleniyordu bunlar ikisi beraberce gelmediler ayrı ayrı olarak buraya gelmişlerdi. Bir sene kadar burada kaldılar sonra gitdiler. Nereye gitmiş olduklarını bilemiyorum işte Hınçaklardan hariçden buraya gelen bunları yalnız biliyorum başka bilemem.

Vermiş olduğun ifaden doğru ise imzâ et.

İkinci Komiser
Ahmed Lütfi

İfadem doğrudur imzâ ederek tasdik ederim.

Bezaz Dilyan Dikran veled Agob

----- ✍ ----- ✍ -----

Fatihpaşa Mahalleli Ermeni milletinden Kazancı Karnik veled
Mıgırdıç'ın zabt edilen ifadesidir / 28 Nisan 331

Ahmed Lütfi

Sen Taşnak ve Hınçak cem'iyetlerinden hangisindensin?

İkinci Komiser
Ahmed Lütfi

Ben iki sene evvel Taşnak Cem'iyeti efradından idim altı ay kadar kulübümüze devam etdim kulüb dağıldı bir daha artık açılmadı.

Mensûb bulunduğun cem'iyetle alâkadar olduğun vakit reis a'zâ ve efradı kimler idi?

Pestecyan Mehran cem'iyet reisi olduğunu biliyorum a'zâlar kimler olduğuna bilemiyorum. Bakkalyan Dikran Terziyan Kirakos Kazancı, Çarşafçı Karabet Ziveroğlu, Dikran Çakuçyan, Kasab Mıgırdıç, Tarakçı Mardik Osebyan bunlar da efrad-ı cem'iyetden idiler. Karabet Ziveroğlu askere gitmiştir. Bezaz Dikran Helvacıyan, Lüks Lamba Yakıcısı Tuhman Derbegosyan bunlarda Taşnak efradından benim kulübe devam ettiğim sırada tahminen elli kadar efrad-ı mevcudesi var idi cümlesinin isimleri hatırımda kalmamıştır. Ohannes Dikiciyan, Terzi Perisyan Ohannes bunlar da şimdi Amerikada'dır.

Cem'iyetinizin kâtibi kim idi?

Kâtib olduğuna bilemiyorum kulübün her umûr ve husûsatını Pestecyan Mehran ifâ ediyordu.

Hınçakyan Komitesi kimlerden mürekkebi idi?

Çıracıyan Karabet, Sabuncıyan Dikran Hınçaklardandır bunları tanıyorum.

İfaden doğru ise tasdik et.

Komiser
Ahmed Lütfi

İfadem doğrudur imzâ ederim.

Kazancı Karnik

----- ✎ ----- ✎ -----

Arabşeyh Mahallesi'nde Ermeni milletinden Bezaz Bakkalyan Dikran veled Karabet'in zabt edilen ifadesidir / 28 Nisan 331

İkinci Komiser
Ahmed Lütfi

Sen Taşnak ve Hınçak Komitelerinden hangisine mensûbsun.

Ben bu sorduğunuz komitelerin hiçbirisinin efradından değilim yalnız Taşnaklarda dört sene evvel kulübde tiyatro yapıldığı zaman iki üç def'a tiyatroda oyun oynadım.

Taşnakların reîsi, kâtib a'zâ ve efradı kimler idi?

Kimler olduğunu bilemiyorum.

Hınçak komiteleri kimler idi?

Onları bilmem.

İfâdeni tasdik et.

İkinci Komiser
Ahmed Lütfi

İfadem doğrudur imzâ ederim.

Bezaz Bakkalyan Dikran

----- ✎ ----- ✎ -----

Şeyhmatar Mahalleli Ermeni milletinden Tenekeci Artin veled Donabet'in zabt edilen ifadesidir / 29 Nisan 331

Sen Taşnak ve Hınçak Komitelerinden hangisindensin?

Ahmed Lütfi

Ben Taşnaksütyun Cem'iyeti efradından idim. Kulübümüz iki buçuk sene evvel dağıldı bir daha açılmadı. Cem'iyete dâhil olduğum zaman altı mah kadar bir müddet kulübe devam etmiş idim.

Sen cem'iyetle alâkadar olduğun vakit cem'iyetin reîsi a'zâ, kâtib ve efradı kimlerden ibaret idi?

Pestecyan Mehran reîs idi. Çakucyan Dikran, Penyeci Kirakos, Kıtancıyan Agob Tarakçı Mardu, Terziyan Kirakos, Lüks Lambacı Tuhman efraddan idi başka Taşnak kimlerdir bilemiyorum.

Sen Taşnak Komitesi'ne dâhil olduğun ve içeride bulunduğun zamanlarda komite mevcûdu ne kadar idi?

Bilemiyorum.

Cem'iyetinizin kâtibi kim idi?

Bilmiyorum.

İfâdeni tasdîk eder misin

Yazı bilmem ifâdem doğrudur.

Tenekeci Artin veled Donabet

Merkûm yazı bilmediği için ifâdesi tarafımdan tasdîk edilmiştir / 29 Nisan 331

İkinci Komiser
Ahmed Lütfi

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

PART THREE

Nüfus İstatistiklerindeki Bazı Yer İsimlerinin Eski ve Yeni Karşılıkları *
Place Names in the Population Statistics

Alâiye	Antalya, Alanya
Arapsun	Nevşehir, Gülşehir
Atina	Rize, Pazar
Ayntab	Gaziantep
Aziziye ¹	Afyon, Emirdağ
Aziziye ²	Kayseri, Pınarbaşı
Baba-yı Atîk	Kırklareli, Babaeski
Bâyezid	Ağrı, Doğubeyazıt
Behesni	Adıyaman, Besni
Beylan	Hatay, Belen
Bulanıkbağçe	Osmaniye, Bahçe
Canik	Samsun
Cebel-i Bereket	Osmaniye
Çapakçur	Bingöl
Çarsancak	Tunceli, Mazgirt, Akpazar
Çölemerik	Hakkari
Dersim	Tunceli
Diyarbakır	Diyarbakır
Eğîn	Erzincan, Kemaliye
Ertuğrul	Bilecik
Garbikaraağaç	Denizli, Acıpayam
Garzan	Siirt, Kurtalan, Yanarsu
Gevar	Hakkari, Yüksekova
Haçin	Adana, Saimbeyli
Halep	Aleppo
Hısn-ı Mansur	Adıyaman
Hoşab	Van, Gürpınar, Güzelsu
Hüdavendigâr	Bursa
İçil	İçel, Silifke
İnöz	Edirne, Enez
Kale-i Sultaniye	Çanakkale
Karaağaç	Isparta, Şarkikaraağaç
Karahisar	Giresun, Şebinkarahisar
Karahisar-ı Sahib	Afyon
Karakilise	Ağrı
Karesi	Balıkesir
Kars	Osmaniye, Kadirli
Kasaba	Manisa, Turgutlu
Kebanmadeni	Elazığ, Keban
Kengiri	Çankırı
Kırkkilise	Kırklareli
Kirmasti	Bursa, Mustafakemalpaşa

* Nuri Akbayar, *Osmanlı Yer Adları Sözlüğü [Dictionary of Ottoman Place Names]*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2001.

Kiskim	Artvin, Yusufeli
Koçgiri	Sivas, Zara
Koçhisar	Ankara, Şereflikoçhisar
Kudüs-i Şerif	Kudüs
Küçük Asya	Anadolu / Asia Minor / Anatolia
Lazistan	Rize
Mahmudî	Van, Özalp
Makriköy	İstanbul, Bakırköy
Mamuretülaziz	Elazığ
Mecidiye	Kırşehir, Çiçekdağı
Menteşe	Muğla
Namarvan	Erzurum, Narman
Nif	İzmir, Kemalpaşa
Resulayn	Şanlıurfa, Ceylanpınar
Rumkale	Şanlıurfa, Halfeti
Saideli	Konya, Kadınhanı
Sultaniye	Konya, Karapınar
Şatak	Van, Çatak
Şemdinan	Hakkari, Şemdinli
Tekfurdağı	Tekirdağ
Tonus	Sivas, Şarkışla
Yabanabad	Ankara, Kızılcahamam
Zeytûn	Kahramanmaraş, Süleymanlı
Zor	Suriye, Zor / Syria, Dayr az Zawr

**İSTATİSTİKLERDE KULLANILAN TERİMLER
GLOSSARY**

BDH (Birinci Dünya Harbi)	World War I
Bulgar	Bulgarian
Dosya	Folder
Düşünceler	Comments
Ecnebi	Foreign (other) nationals
Erkek	Man
Ermeni (sing.) [~ler (pl.)]	Armenian
Ermeni Katoliği	Armenian Catholic
Esâmi	Name
Fihrist	Index
Genel Toplam	General Sum
Icmâl	General Sum
İsim [~ler (pl.)]	Name(s)
İslâm	Muslim
Kadın	Woman
Kaza(sı)	Subdivision of a province (of)
Keldani	Chaldean
Kıbtî	Egyptian Christians
Klasör	File
Latin	Latin
Liva	Sanjack
Maruni	Maronite
Memâlik-i Osmaniye	Ottoman State, Turkey
Merkez	Center, central
Mutasarrıf [~lık <i>n.</i>]	<i>mutasşarrif</i> is a governor of a sanjack. In the Ottoman Empire, a governor of a province.
Mûlahazat	Comments
Müslüman (sing.) [~lar (pl.)]	Muslim
Müstakil	Autonomous
Nasturi (sing.) [~ler (pl.)]	Nestorian (s)
Nüfus	Population
Protestan	Protestant
Rum (sing.) [~lar (pl.)]	Greek
Rum Katoliği	Greek Catholics
Samiri	Samiri
Sancak	Sanjack: In the former Ottoman Empire, one of the administrative districts into which an eyalet or vilayet was divided.
Süryani	Syriac
Vali	Valiè, governor
ve	and

Vilâyet (sing.) [~ler (pl.)]	District, dominion. A province of Turkey (formerly of the Ottoman empire) ruled by a valiè, or governor-general.
Yahudi [~ler (pl.)]	Jewish
Yakubi	Jacobean
Yekûn	Total
Yezidi	Yazidi

1914 Yılı Resmî İstatistiklerinden sonra Küçük Asya'da (Anadolu) Müslüman, Rum ve Ermeni nüfuslarının oranları.
Muslim, Greek, and Armenian Population in Asia Minor (Anatolia) according to the 1914 official statistics.

1914 Senesi Resmî İstatistiği / 1914 Official Statistics							
VİLAYETLER	MÜSLÜMANLAR	RUMLAR	ERMENİLER	VİLAYETLER	MÜSLÜMANLAR	RUMLAR	ERMENİLER
EDİRNE	360.411	224.680	19.773	İÇEL (Sancak)	102.034	2.507	341
ADANA	341.903	8.974	52.650	KARAHİSAR (Sancak)	277.659	632	7.439
ANTALYA (Sancak)	235.762	12.385	630	KARESİ (Sancak)	359.804	97.497	8.653
ANKARA	877.285	20.240	51.556	KASTAMONU	737.302	20.958	8.959
HALEP	576.320	21.954	40.843	HARPUT	446.379	971	79.821
AYDIN (İZMİR)	1.249.067	299.097	20.287	KONYA	750.712	25.150	12.971
BİTLİS	309.999	---	117.492	KÜTAHYA (Sancak)	303.348	8.755	4.548
BOLU (Sancak)	399.281	5.151	2.970	MARAŞ	152.645	34	32.322
BURSA	474.114	74.927	60.119	MENTEŞE (Sancak)	188.916	19.923	12
KAYSERİ (Sancak)	184.292	26.590	50.174	NİĞDE (Sancak)	227.100	58.312	4.936
İSTANBUL	560.434	205.752	82.880	URFA (Sancak)	149.384	2	16.718
ÇANAKKALE (Sancak)	149.903	8.550	2.474	SİVAS	939.735	75.324	147.099
DIYARBEKİR	492.101	1.935	65.850	TRABZON	921.128	161.574	38.899
SAMSUN (Sancak)	265.950	98.739	27.319	ÇATALCA (Sancak)	20.048	36.791	842
ERZURUM	673.297	4.864	134.377	VAN	179.380	1	67.792
ESKİŞEHİR (Sancak)	140.678	2.613	8.592	ZOR (Sancak)	65.770	45	232
İZMİT (Sancak)	226.859	40.048	55.852				

BDH Klasör : 56 Dosya : 274 Fihrist : 1

1914 Senesi Farklı Milletler Resmî İstatistiği
1914 Various Nationalities Official Statistics

VİLAYETLER	MÜSLÜMANLAR	RUMLAR	ERMENİLER	YAHUDİLER
İSTANBUL	560.434	205.752	82.880	52.126
EDİRNE	360.411	224.680	19.773	22.515
BURSA	474.114	74.927	60.199	--
İZMİR	1.249.067	299.097	20.267	35.041
ADANA	341.903	8.974	52.650	--
SIVAS	939.735	75.324	147.099	--
MAMÜRETÜLAZİZ	446.379	971	79.821	--
DIYARBEKİR	492.101	1.935	65.850	2.085
TRABZON	921.128	161.524	38.899	--
ERZURUM	673.297	4.864	134.377	--
BITLİS	309.999	--	117.492	--
VAN	179.380	--	67.792	1.383
TOPLAM	6.947.948	1.058.048	887.099	113.150

607

BDH

Klasör: 26

Dosya : 124

Fihrist : 1

VİLAYET / SANCAK	Müslüman Erkek ve Kadın Nüfusu	Ermeni Erkek ve Kadın Nüfusu	VİLAYET / SANCAK	Müslüman Erkek ve Kadın Nüfusu	Ermeni Erkek ve Kadın Nüfusu
İstanbul	560.434	84.093	Sivas	939.735	151.674
Edirne	325.883	19.883	Niğde	227.100	5.705
Karesi	359.804	8.604	Antalya	235.762	630
Izmit	126.859	57.786	Canik	265.950	28.576
Çatalca (ve Terkos)	20.048	842	Menteşe	188.916	12
Kaleisultâniye	149.903	2.541	Aydın	1.249.067	20.766
Hüdâvendigâr	276.737	61.191	Bolu	399.281	2.972
Kütahya ve Eskişehir	387.231	9.058	Kastamonu	737.302	8.959
Karahisarısâhib	277.659	7.448	Trabzon	921.128	40.237
Konya	750.712	13.225	Erzurum	673.297	136.618
Ankara	933.980	58.254	Suriye	777.603	3.245
Adana	443.937	58.027	Beyrut	642.816	5.233
Haleb	692.699	86.085	Mamuretülaziz	446.376	87.862
Kayseri	184.292	52.192	Van	179.380	67.792
Kudüs-i Şerif	266.044	3.043	Bitlis	309.999	119.132
Zor	65.770	283	Genel Toplam	14.155.755	1.219.323 *
Urfa	141.151	17.352			

BDH Klasör: 265 Dosya: 1094 Fihrist: 2

* Genel Toplamda 1.219.323 olarak gösterilen Ermeni erkek ve kadın nüfusa çizelgelerde yer alan 58.687 kişilik Protestan nüfus da dâhildir. Bu Protestan nüfusun ne kadarının Ermeni, ne kadarının diğer milletlerden olduğu tespit edilememiştir.

İzmit sancağının Müslüman nüfusu ekteki çizelgelerde olduğu gibi 226.859 olacaktır, ancak yukarıda bu sayı 126.859 olarak gösterilmiştir. Müslüman nüfusun genel toplamının 14.255.755 olması gerekmektedir.

General sum of 1.219.323 of the Armenian men and women also includes 58.687 Protestants in the charts. The real number of the Armenians and the number of other nationalities among the Protestant population could not have been identified.

The Muslim population in Izmit Sanjack ought to be 226.859 as registered in the following tables; however, the Muslim population is written as 126.859 above. Consequently, the general sum of the Muslim population is 14.255.755.

İCİMÂL	YEKÜN		İSLÂM		RUM		ERMENİ		YAHUDİ		ERMENİ KATOLİĞİ		PROTESTAN		KİBTİ		ECNEBİ		HÜDAVENDİĞAR VİLAYETİ				
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Esâmi (isimler)	Mülâhazat (Düşünceler)			
147.777	74.128	73.649	55.810	55.491	12.073	11.975	3.153	3.280	1.948	1.739	315	376	119	159	710	629			Merkez				
28.578	14.957	13.621	8.625	7.748	4.382	4.186	1.803	1.545										147	142	Gemlik			
34.767	17.847	16.920	6.164	5.720							15	21	69	52							Orhangazi		
37.294	19.511	17.783	13.535	12.228	5.106	4.815	493	494	26	18			21	28	330	200					Karacabey		
25.239	13.018	12.221	3.939	3.738	8.986	8.403	57	43	27	26	9	11									Mudanya		
59.180	30.049	29.131	23.722	27.877	711	670	543	473	73	111											Kirmasti		
47.190	24.217	22.973	24.169	22.971	44	-	4	2													Orhaneli		
380.025	193.727	186.298	140964	135.773	31.302	30.049	17.652	16.964	2.074	1.894	339	408	209	239	1.040	829	147	142			YEKÜN		
77.873	39.079	38.794	29.940	29.568	4.860	5.017	3.913	3.861	26	26	252	227	88	95							Ertuğrul Sancağı		
65.163	32.002	33.161	26.966	28.257	992	990	3.948	3.822			27	25	69	67							Soğut		
63.704	33.000	30.704	29.151	27.087	21	13	3.657	3.444	54	52			117	108							İnegöl		
29.751	15.233	14.518	13.483	12.925	885	898	865	795													Yenişehir		
236.491	119.314	117.177	99.540	97.837	6.758	6.818	12.383	11.622	80	78	279	252	274	270							1	YEKÜN	
616.516	313.041	303.475	240.504	233.610	38.060	36.867	30.035	28.886	2.154	1.972	618	660	483	509	1.040	829	147	143			Vilayet Yekünü		
145.443	72.023	73.420	67.458	68.806	2.792	2.795	1.341	1.470			310	328			122	121					Müstakil Kütahya Sancağı Merkez		
91.631	47.211	44.420	43.127	40.756	1.440	1.173	2.020	1.959	96	98	161	155	116	99					251	180	Eskişehir	Müstakil Livâ olmuştur.	
38.256	19.166	19.090	19.166	19.090																	Gediz		
92.735	45.043	47.692	43.022	45.604	1.433	1.524	550	549											38	15	Uşak		
40.513	19.929	20.584	19.783	20.519	146	65															Simav		
408.578	203.372	205.206	192.556	194.675	5.811	5.557	3.911	3.978	96	98	471	483	116	99	122	121	289	195			Livâ Yekünü		
104.787	53.424	51.363	49.685	47.862	44	15	3.687	3.476	5	2	1	1	2	7							Müstakil Karahisânsâhib Sancağı		
37.962	18.572	19.390	18.273	19.223	220	107	44	21							35	39					Dinar		
39.629	20.185	19.444	20.176	19.442	2	1	7	1														Bolvadin	
37.205	18.345	18.860	18.323	18.842	6	1	16	17														Sandıklı	
44.371	24.104	20.267	23.931	20.166	104	47	69	54														Aziçizye	
21.866	10.806	11.060	10.723	11.013	57	28	26	19														Civril	
285.820	145.436	140.384	141.111	136.548	433	199	3.849	3.588	5	2	1	1	2	7	35	39					Livâ Yekünü		

İÇMİL	YEKÜN		İSLÂM		RUM		ERMENİ		YAHUDİ		ERMENİ KATOLİĞİ		PROTESTAN		BULGAR		EDİRNE SANCAĞI	
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Esâmi (İsimler)	Mûlahazat (Düşünceler)
104.772	52.003	52.769	24.654	25.101	17.865	18.701	2.390	2.123	6.821	6.467		27	18			246	359	Merkez
17.180	8.988	8.192	5.510	5.007	3.154	3.154				324	289							Mustafapaşa
8.880	4.558	4.322	2.401	2.249	2.157	2.073												Süleymanlı
15.641	8.076	7.565	7.185	6.704	891	881												Lalapaşa
45.903	23.217	22.686	9.467	9.792	13.192	12.307	85	87	473	500								Dimetoka
38.144	19.450	18.694	11.670	11.479	7.678	7.907	28	35	74	83								Uzunköprü
230.520	116.292	114.228	60.887	60.332	44.937	43.935	2.503	2.245	7.692	7.339	27	18			246	359	YEKÜN	
33.764	16.439	17.325	8.315	7.821	6.735	8.085				455	509					934	910	Kırkkilise Sancağı
22.330	11.683	10.647	7.239	6.415	4.172	4.004	30	34	242	194								Lüleburgaz
20.565	10.811	9.954	8.773	8.171	1.813	1.781				25	22							Babayatik
22.470	11.406	11.064	2.542	2.396	8.864	8.668												Vize
8.810	4.449	4.361	1.183	1.173	3.266	3.188												Demirköy
13.368	7.061	6.307	4.391	3.860	2.670	2.447												Pnarhisar
19.059	9.995	9.064	8.970	8.049	1.025	1.015												Sarıy
140.366	71.644	68.722	41.413	37.885	28.545	29.168	30	34	722	725					934	910	YEKÜN	
51.624	26.410	25.214	9.574	9.195	11.340	10.732	4.670	4.410	741	799	25	23	60	55				Tekfurdağı Sancağı
22.361	11.501	10.860	4.685	4.306	5.305	5.116	784	767	596	568						131	103	Çorlu
41.358	21.578	19.780	12.628	11.563	7.553	6.819	1.312	1.330			87	68						Malikara
23.245	12.193	11.052	9.813	9.191	2.181	1.767	99	94										Hayrabolu
138.588	71.682	66.906	36.798	34.255	26.379	24.434	6.865	6.601	1.337	1.367	112	91	60	55	131	103	YEKÜN	
27.901	14.436	13.465	4.059	3.926	8.428	7.697	575	614	1.374	1.228								YEKÜN
31.470	16.433	15.037	7.200	6.777	8.093	7.258	25	26	1						1.114	976		Gelibolu Sancağı
18.308	9.416	8.890	5.711	5.587	3.705	3.303												Keşan
16.575	8.673	7.902	2.950	2.656	5.723	5.246												İpsala
23.980	13.024	10.956	1.911	740	11.113	10.216												Şarköy
9.864	5.092	4.772	2.815	2.729	2.142	1.921										135	122	Murefte
17.569	9.469	8.100	4.300	2.952	5.153	5.135	4	1	3						9	12		Inoz
145.665	76.543	69.122	28.946	25.367	44.357	40.776	604	641	1.378	1.228					1.258	1.110	YEKÜN	
655.139	336.161	318.978	168.044	157.834	144.218	138.313	10.002	9.521	11.129	10.659	139	109	60	55	2.569	2.482	Edirne Vilayeti Yekünü	

BDH Klasör: 265 Dosya: 1094 Fihrist: 2-2

İÇMİL	YEKÜN		İSLÂM		RUM		ERMENİ		YAHUDİ		Rum Katoligi	Ermeni Katoligi	Protestan	Bulgar	Latin	Süryani	Keldâni	Sırp	Kıbtî	Yabancı Uyruklu	İSTANBUL VİLİYETİ 1331				
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek	Kadın	Esâmi (isimler)	Mülâhazât (Düğünceler)
159.412	95.992	63.420	68.487	44.540	16.109	9.008	7.454	7.318	732	619	12 15	93 95	104 107	654 211	33 18	16 2						2.298	887	Merkez	
111.389	61.490	49.899	37.953	31.872	13.654	9.439	2.565	1.467	5.785	6.005	2 3	153 152	4 3	138 130								1.236	828	İkinci	
122.561	64.666	57.895	50.373	45.831	8.523	6.954	4.390	4.381	151	149		14	1	388 53	35							791	430	Üçüncü Daire	
47.225	27.014	20.211	17.154	11.813	6.287	4.934	2.858	2.876	193	171	28 18	110 110	2 4	24 28	32	3 2		- 1	149 131		206	123	Makriköy		
11.434	6.573	4.861	880	706	5.114	3.611	345	251	37	42	2 3	30 25	3 3	19 2	5 3	3 2						135	212	Adalar	
452.021	255.735	196.286	174.847	134.762	49.687	34.546	17.612	16.293	6.898	6.986	44 39	400 396	114 119	1.223 453	73 74	22 6		- 1	149 131		4.666	2.480		Yekün	
53.118	30.280	22.838	18.935	14.295	3.888	2.984	1.765	1.743	2.023	1.926		297 220	220 32	180 50	6 8							2.966	1.580	Dördüncü Daire	
14.812	8.348	6.464	3.989	2.557	3.577	3.082	423	448	95	103		11	13	17	26							197	207	Beşinci Daire	
297.127	195.242	101.885	43.631	27.656	33.009	24.625	8.224	8.272	13.240	13.539	145 128	4.036 3.835	257 207	936 256	1.172 1.427	374 137	334 142					89.884	21.661	Altıncı Daire	
13.438	7.271	6.167	3.031	3.172	2.831	1.975	660	645	82	72		34 17	8 6									625	280	Yedinci Daire	
378.495	241.141	137.354	69.586	47.681	43.305	32.666	11.072	11.108	15.440	15.640	145 128	4.378 4.084	490 249	1.141 326	1.204 1.465	374 137	334 142					93.672	23.728	Yekün	
18.380	10.607	7.773	6.424	5.240	3.267	1.711	294	262	252	264		5 8	3 -	10 12								352	276	Üsküdar Sekizinci Daire	
65.979	34.946	31.033	22.026	20.197	4.173	2.844	3.870	4.081	2.093	2.092		76 50	81 77	92 28	18 19							2.517	1.645	Dokuzuncu Daire	
32.663	16.794	15.869	9.236	7.324	3.421	4.416	2.315	2.474	1.093	1.042	14 17	259 295	44 35	31 23	27 25	9 14						345	244	Onuncu Daire	
32.144	16.326	15.818	13.475	12.745	2.817	3.039	22	25	12	9															Gebze
18.348	9.534	8.814	3.852	4.405	3.324	3.538	2.342	867	11	2		5 2													Kartal
18.792	10.086	8.706	7.632	6.834	2.150	1.558	158	167	146	146															Beykoz
23.083	11.686	11.397	7.249	6.919	4.435	4.478																2			Şile
209.389	109.979	99.410	69.894	63.664	23.587	21.584	9.001	7.876	3.607	3.555	14 17	345 315	128 113	133 63	45 44	9 14						3.216	2.165	Yekün	
1.039.905	606.855	433.050	314.327	246.107	116.579	88.796	37.685	35.277	25.945	26.181	203 184	5.123 4.795	732 481	2.497 842	1.322 1.583	405 157	334 142	- 1	149 131	101.554	28.373			İstanbul Vilayeti Yekümü	

BDH Klasör: 265 Dosya: 1094 Fihrist: 2-3

İÇMİL	YEKÜN		İSLÂM		RUM		ERMENİ		YAHUDİ	Rum Katoligi	Ermeni Katoligi	Protestan	Bulgar	Latin	Süryani	Keldâni	Kazak	Kıbtî	Ulah	Yabancı Uyruklu	KARESI SANCAĞI 1331 İzmit Sancağı Çatalca Sancağı (Terkos dahil) Kale-i Sultanîye Sancağı						
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Esâmî (İsimler)	Mûlahazât (Düşünceler)				
161.790	82.413	79.377	79.431	76.661	1.423	1.232	1.506	1.457			3										34	12	Karesi				
40.629	20.755	19.874	15.886	14.960	4.821	4.878	21	20	25	15											2	1	Edremid				
47.720	24.370	23.350	7.966	7.266	15.688	15.347	546	548	137	166											2		31	23	Erdek		
31.894	16.306	15.588	250	204	16.056	15.384																		Ayvâlık			
40.894	21.232	19.662	17.332	16.348	1.872	1.394	100	138					1.868	1.782										Balya			
59.615	30.641	28.974	21.377	19.769	5.823	5.684	1.929	2.103	1	3	62	44	21	928			398						102	88	Bandırma		
24.865	12.935	11.930	10.439	9.841	2.452	2.052	24	19	8	6														Burhaniye			
28.247	14.132	14.115	13.531	13.564	585	545	14	6						1	1									Sındığı			
37.623	19.655	17.968	18.317	16.662	1.143	1.108	23	30													172	167		Gönen			
473.277	242.439	230.838	184.529	175.275	48.863	47.634	4.223	4.321	171	191	60	44	21	2.797	2		400						181	162	Yekün		
71.494	36.632	34.862	20.845	19.558	2.732	2.494	12.061	11.812	140	167	227	221	542	536	2	2	5	3						76	69	İzmit	
102.135	51.750	50.385	39.072	37.792	4.166	3.791	8.090	8.371	61	52	1		319	336										41	43	Adapazarı	
23.547	12.356	11.191	7.861	6.989	3.125	2.922	1.360	1.275					7	3											Karamürsel		
42.944	21.574	21.380	20.318	20.177	927	877	326	315	3	1				1	4										Kandıra		
48.187	24.197	23.990	16.413	16.095	3.513	3.595	4.161	4.202	2	2			108	96											Geyve		
21.532	11.081	11.451	4.188	3.766	5.254	5.060	1.639	1.665																	Yalova		
15.543	7.916	7.627	6.999	6.786	837	795	80	46																	İznik		
325.382	165.506	159.876	115.696	111.167	20.554	19.494	27.714	27.686	206	222	228	221	969	968	7	5	2	5						117	112	Yekün	
30.165	16.062	14.103	6.987	6.047	8.995	7.989	21	23	29	24			24	16							6	4			Çatalca		
13.149	6.915	6.234	1.708	1.547	4.990	4.521	10	7					120	75							72	71			B Çekmece		
16.513	8.723	7.790	1.975	1.784	5.415	4.887	451	330	741	986			66	37							52	46			Silivri		
59.827	31.700	28.127	10.670	9.378	19.400	17.397	482	360	770	710			210	128							130	121			Yekün		
23.064	11.818	11.246	6.947	6.649	2.263	2.095	655	614	1.512	1.449	2	7	31	28										408	404	K.Sultanîye	
17.325	9.017	8.308	8.135	7.666	322	164	370	330	147	109											43	39			Ezine		
17.098	8.712	8.386	8.706	8.383	-	-	2	3	1															3		Ayvâlık	
21.258	10.911	10.347	10.511	10.103	210	80	23	25	142	127			6	1										18	10	Bayramiç	
67.997	35.116	32.811	33.612	31.630	1.228	1.015	217	192	59	44																Biga	
19.938	9.741	10.197	8.477	9.084	642	522	23	20	25	27															14	8	Lapseki
166.680	85.315	81.365	76.388	73.515	4.665	3.876	1.290	1.184	1.886	1.756	2	7	37	30	561	536					43	39			443	422	Yekün

İCMAL	YEKÜN		İSLÂM		RUM		ERMENİ		ERMENİ KATOLİĞİ		PROTESTAN		SÜRYÂNİ		KELDÂNİ		BİTLİS VİLAYETİ	
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	ESAMİ (SİMLER)	Mûlahazat (Düşünceler)
																	Bitlis Vilayeti	
58.174	30.699	27.475	20.302	18.399			9.972	8.678	43	46	209	175	173	177			Merkez	
19.898	10.598	9.300	5.513	4.677			4.984	4.517			101	106					Ahlat	
16.647	9.141	7.506	6.329	5.295			2.812	2.211									Hizan	
16.572	9.340	7.232	6.942	5.520			2.398	1.712									Mutki	
111.291	59.778	51.513	39.086	33.891			20.166	17.118	43	46	310	281	173	177			Yekün	
32.603	16.570	16.033	13.894	13.755			1.180	1.038			204	208	441	334	851	698	Siirt Sancağı Merkez	
26.235	14.240	11.995	12.322	10.355			1.013	877					398	316	507	447	Eruh	
9.522	4.928	4.594	3.304	3.111			723	603							901	880	Pervari	
17.459	9.181	8.278	7.884	7.297			681	488					616	493			Şirvan	
19.989	10.330	9.659	7.545	6.996			2.146	2.079			54	53	547	497	38	34	Garzan	
105.808	55.249	50.559	44.949	41.514			5.743	5.085			258	261	2.002	1.640	2.297	2.059	Yekün	
26.070	14.424	11.646	13.510	10.957			914	689									Genç Sancağı Merkez	
12.026	6.526	5.500	6.161	5.171			405	329									Çapakçur	
18.825	10.165	8.660	8.079	7.173			2.086	1.487									Kulp	
56.921	31.115	25.806	27.710	23.301			3.405	2.505									Yekün	
66.570	39.869	26.701	17.744	12.510			20.372	12.715	1.482	1.217	271	259					Muş	
31.034	19.212	11.866	10.165	6.207			9.047	5.615									Merkez	
13.959	7.411	6.548	3.791	3.663			3.620	2.885									Bulanık	
35.367	21.422	13.945	18.771	12.158			2.651	1.787									Sason	
16.529	9.538	6.991	8.305	6.234			1.233	757									Malazgirt	
163.459	97.452	66.007	58.776	40.772			36.923	23.759	1.482	1.217	271	259					Varto	
																	Yekün	
437.479	243.594	193.885	170.521	139.478			66.237	48.467	1.525	1.263	839	801	2.175	1.817	2.297	2.059	Bitlis Vilayeti Yekünü	

İCİMÂL	YEKÜN		İSLÂM		RUM		ERMENİ		ERMENİ KATOLİĞİ		PROTESTAN		LATİN		SÜRYANİ		KELDANİ		KIBTİ		YABANCI UYUKLU		MAMÜRETÜLAZİZ VİLAYETİ		
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Esâmi (İsimler)	Mûlahazât (Düşünceler)	
																							Mamüretülaziz		
86.195	46.774	39.421	30.211	26.154	13	10	13.259	10.466	713	610	2.191	1.809	194 180	179 165	3 5							11 22	Merkez		
32.542	17.024	15.518	11.672	10.869			4.047	3.472	69	56	825	703	77 90	320 319								14 9	Harput		
43.170	21.819	21.351	16.609	16.001	359	277	4.562	4.811	7	5	261	242									21 15	Eğir			
34.286	16.959	17.327	12.034	12.160	1	-	4.487	4.717	113	108	324	342											Arapgir		
24.358	12.171	12.187	11.955	11.989	22	15	167	153			27	30											Kebanmadeni		
35.622	19.693	15.929	18.872	15.294			401	278						420 357									Pötürge		
256.173	134.440	121.733	101.353	92.467	395	302	26.923	23.897	902	779	3.628	3.126	271 270	919 841	3 5	21 15	25 31						YEKÜN		
66.145	33.660	32.485	29.534	28.192			3.471	3.589	376	388	179	211	86 88	6 12							6 5	2 -	Malatya Sancağı		
44.252	22.650	21.602	21.690	20.592			741	809	219	201													Behesni		
37.949	18.911	19.038	16.974	17.180			1.132	1.057	386	368	221	220		190 212							8 1		Hısnmansur		
17.238	8.073	9.165	7.707	8.727			337	406	2	5				27 27									Kâhta		
36.453	18.442	18.011	18.180	17.807			193	148	69	56													Akçadağ		
202.037	101.736	100.301	94.085	92.498			5.874	6.009	1.052	1.018	400	431	86 88	223 251							14 6	2 -	YEKÜN		
13.025	6.971	6.054	6.327	5.547			644	507															Dersim		
20.435	10.011	10.424	7.823	8.358	115	152	1.967	1.805			106	109											Merkez		
19.262	9.920	9.342	6.064	6.093			3.733	3.129			123	120											Çemişkezek		
4.175	2.311	1.864	2.302	1.863			9	1															Çarsacak		
7.372	3.385	3.987	3.335	3.941	4	3	46	43															Övacık		
15.806	8.917	8.889	8.019	8.304			898	585															Nâzımiye		
80.085	41.515	38.560	33.870	32.106	119	155	7.297	6.080			229	229											Mazgird		
																								YEKÜN	
538.285	277.691	260.594	229.308	217.071	514	457	40.094	35.976	1.954	1.797	4.257	3.786	357 358	1.142 1.092	3 5	35 21	27 31						VİLAYET YEKÜNÜ		

İC MÂL	YEKÜN		İSLÂM		RUM		ERMENİ		YAHUDİ		NASTURİ		YEZİDİ		KELDANİ		VAN VİLAYETİ	
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Esâmi (İsimler)	Mülâhazat (Düşünceler)
79.736	44.492	35.244	24.996	20.123			19.035	14.754			461	367					Van Sancağı	
35.406	19.451	15.955	14.627	12.696			4.824	3.259									Merkez	
12.717	6.939	5.778	4.588	3.544			2.193	2.099						158	135		Erciş	
15.969	8.753	6.916	6.178	4.644			2.577	2.272									Satak (Çatak)	
28.643	16.655	11.988	10.337	7.786			6.318	4.202									Adilcevaz	
172.171	96.290	75.881	60.724	48.793			34.947	26.586			461	367		158	135		Gevaş	
																	YEKÜN	
																	Hakkari Sancağı	
27.680	15.057	12.623	11.953	9.895	1	-	1.829	1.632	424	412	850	684					Merkez	
9.004	4.888	4.116	4.009	3.441			160	136			716	539					Çölemerik	
12.959	7.673	5.286	6.239	3.991			276	257					736	630	422	413	Mahmûdi	
11.740	5.857	5.883	4.919	4.954					127	147	811	782					Şemdinan	
16.881	9.852	7.029	7.413	5.358			609	350	147	126	1.683	1.195					Gevar	
8.706	4.837	3.869	4.201	3.490			636	379									Hoşab	
86.970	48.164	38.806	38.734	31.129	1	-	3.510	2.749	698	685	4.063	3.200	736	630	422	413	YEKÜN	
259.141	144.454	114.687	99.458	79.922	1	-	38.457	29.335	698	685	4.524	3.567	736	630	580	548	Van Vilayeti Yekünü	

BDH Klasör: 265 Dosya: 1094 Fihrist: 2-7

İCMAL	YEKÜN		İSLÂM		RUM		ERMENİ		YAHUDİ		Rum Katoligi	Ermeni Katoligi	Protestan	Latin	Süryani	Keldani	Maruni	Samiri	Ecnebi	BEYRUT VİLİYETİ			
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Esâmi (İsimler)
88.413	44.381	44.032	21.704	22.681	11.237	10.768	72	47	1.702	1.699	1.960 1.755	146 125	157 157	125 125	255 230	13 16	7.060 6.439					Beyrut Merkez	
39.489	18.582	20.907	14.579	17.014	281	268					2.137 1.950		103 103				1.482 1.574					Sur	
53.176	27.082	26.094	23.238	22.840	78	53			474	384	1.370 1.164	1 1	55 55	11 6			1.829 1.570			26 21		Sayda	
31.431	15.059	16.372	10.278	11.935	2.501	2.253			133	139	868 795		590 512	51 52			638 686					Mercuyun	
212.509	105.104	107.405	69.799	74.470	14.097	13.342	72	47	2.309	2.222	6.335 5.664	147 126	905 827	187 183	255 230	13 6	10.959 10.267			26 21		YEKÜN	
66.483	34.419	32.064	25.012	24.151	5.955	4.749			35	37	44 22	4 1	34 35	13 10			3.325 3.056					Trablusşam	
37.202	15.713	21.489	13.401	18.642	1.920	2.346					71 104		63 74				258 321					Safta	
41.649	21.085	20.564	9.422	10.268	6.859	5.705					356 315		203 188				4.245 4.088					Akkar	
29.729	15.022	14.707	7.539	8.894	6.901	5.293					71 73		115 63				396 384					Hısnülekrâd	
175.063	86.239	88.824	55.374	61.957	21.635	18.093			35	37	542 514	4 1	415 360	13 10			8.224 7.849					YEKÜN	
40.665	20.679	19.986	15.960	15.650	2.076	1.847	2	2	61	45	2.200 2.111		172 158	138 128			41 27			29 18		Akka	
28.802	14.910	13.892	11.970	11.368	457	424			591	508	1.383 1.170		27 27	135 113			89 84			248 198		Hayfa	
13.054	6.266	6.788	3.898	4.430	79	71			1.503	1.557	128 116		2 2	11 13			645 599					Taberiye	
31.322	15.313	16.009	10.731	11.625	176	148			1.994	2.132	1.082 962		13 10	1 2			546 486			770 644		Safed	
19.912	10.015	9.897	5.739	5.788	2.165	206					789 799		188 177	918 888			216 185					Nâsıra	
133.755	67.183	66.572	48.298	48.861	4.953	4.550	2	2	4.149	4.202	5.582 5.158		374 402	1.203 1.144			902 782			1.692 1.459		YEKÜN	
49.368	25.229	24.139	22.916	22.110	1.786	1.612	263	217					39 40	12 12			213 148					Lazkiye	
33.952	15.780	18.172	13.390	15.843	1.673	1.732											717 597					Markab	
28.665	13.392	15.273	13.343	15.221	49	52																Cebele	
32.462	15.938	16.524	14.783	15.575	825	700	330	249														Suhyun	
144.447	70.339	74.108	64.432	68.749	4.333	4.096	593	466					39 40	12 12			930 745					YEKÜN	
76.428	38.575	37.853	37.586	36.914	512	518			13	16			185 179	185 160					94 66			Nablus	
35.809	17.875	17.934	17.866	17.921	7	11													2 2			Benissaab	
41.617	20.660	20.997	20.090	20.499	382	373							26 21	122 104								Cenin	
153.854	77.070	76.784	75.542	75.334	901	902			13	16			211 200	307 264					96 68			YEKÜN	
819.628	405.935	413.693	313.445	329.371	45.919	40.983	667	515	6.506	6.517	12.459 11.336	151 127	1.972 1.801	1.722 1.613	255 230	13 6	21.015 19.643	96 68	1.718 1.480			Beyrut Yekünü	

İCİL	YEKÜN		İSLÂM		RUM		ERMENİ		YAHUDİ		Rum Katoligi	Ermeni Katoligi	Protestan	Latin	Süryani	Keldani	Maruni	Yezidi	Dürzi	Yakubi	Ecnebi	SURİYE VİLAYETİ			
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Esâmi (isimler)		
215.748	99.692	116.016	87.321	103.743	3.217	3.276			5.037	4.790	3.072 3.177	112 119	73 59	44 69	374 364	31 32	179 233	6 14					Şam		
24.255	11.928	12.327	8.318	9.650	601	530			1	-	2.167 1.527	5 5	6 4	4 6	2 4		824 601						Baalbek		
28.924	15.219	13.705	9.618	9.167	1.865	1.531					2.312 1.878		22 12				1.402 1.117						Bikaülaziz		
15.439	8.035	7.404	7.154	6.677	749	625					82 64		45 37		5 1									Zebedani	
16.174	7.966	8.208	6.432	6.977	1.283	1.020					23 11		37 19		186 173		5 8							Vadilacem	
14.994	7.608	7.386	2.400	2.560	2.113	1.805			2	4	316 275		191 151				476 447		2.110 2.144					Hasbayya	
9.308	4.695	4.613	2.631	2.668	1.684	1.594					97 71		35 26		90 86		157 168							Ragya	
34.433	16.577	17.856	15.870	17.191	371	368			2	2	164 156		75 66		8 4		87 68							Kuneytara	
35.565	18.339	17.226	16.649	15.880	739	591					938 746													13 9	Doma
48.417	25.332	25.085	21.847	20.518	1.041	710					2.127 1.603		50 58		267 196										Nebk
443.257	215.391	227.866	178.240	195.032	13.603	12.050	226	180	5.042	4.796	11.298 9.508	117 124	534 432	48 75	932 828	31 32	3.131 2.642	6 14	2.110 2.144				13 9	YEKÜN	
27.509	13.239	14.270	13.040	14.041	110	125					89 104														Havran Sancağı
29.570	14.151	15.419	13.533	14.687	272	306					346 426														Ezra
13.694	6.688	7.006	5.278	5.456	98	110					1.312 1.440														Mesmiye
26.380	13.251	13.129	11.369	11.142	1.479	1.616					310 284		93 87												Busra Eskişam
24.721	12.180	12.541	11.746	12.074	434	467																			Süveyde
60.931	30.671	30.260	28.333	27.884	2.304	2.349								32 26			2 1								Aclun
182.805	90.180	92.625	83.299	85.284	4.697	4.973					2.057 2.254		93 87	32 26			2 1								YEKÜN
20.104	11.064	9.040	10.024	8.150	869	671								171 129											Kerek Sancağı
7.478	4.192	3.286	4.192	3.286																					Tatle
5.710	2.928	2.782	2.928	2.782																					Muan
39.270	20.998	18.272	16.671	15.240	1.850	1.707					402 362		198 180	877 783											Salt
72.562	39.182	33.380	34.815	29.458	2.719	2.468					402 362		198 180	1.048 912											YEKÜN
70.417	34.647	35.770	29.672	31.891	4.430	3.432					99 82		188 131		258 234										Hama Sancağı
26.418	12.873	13.545	11.885	12.883	902	607											86 55								Ümrâniye
19.768	9.240	10.528	9.240	10.528																					Selimiye
83.807	41.376	42.431	31.418	33.958	5.238	4.580					699 593		404 352	137 141	316 402	1 5	81 69				3.082 2.331				Humus
200.410	98.136	102.274	82.215	89.260	10.570	8.619					798 675		592 483	137 141	574 636	1 5	167 124				3.082 2.331				YEKÜN
899.034	442.889	456.165	378.569	399.034	31.649	28.110	226	180	5.042	4.796	14.555 12.799	117 124	1.417 1.162	1.265 1.154	1.506 1.464	32 37	3.300 2.757	6 14	2.110 2.144	3.082 2.331	13 9				Suriye Vilayeti Yekünü

İCMAL	YEKÜN		İSLÂM		RUM		ERMENİ		YAHUDİ		Rum	Ermeni	Protestan	Latin	Süryani	Keldani	Kıbtî	Yezidi	Ecnebi	ERZURUM				
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Katolîği	Katolîği	Erkek	Erkek	Erkek	Erkek	Erkek	Erkek	Erkek	Erkek	VİLAYETİ			
											Erkek	Erkek	Erkek	Erkek	Erkek	Erkek	Erkek	Erkek	Erkek	Erkek	Esâmi			
118.905	62.157	56.748	43.696	39.374	584	506	16.901	15.850	6	4	1	614	237	-	20	8	3			85	Erzurum Merkez			
											4	694	246	1	14	5	7				43			
66.449	37.224	29.225	31.777	24.624			5.447	4.599														Pasinler		
77.462	41.719	35.743	34.676	29.613	585	563	6.458	5.567														Bayburt		
42.935	22.903	20.032	21.428	18.587			1.475	1.445														İspir		
43.903	23.802	20.101	19.230	16.923	198	151	4.374	3.027														Tercan		
29.543	15.457	14.086	14.900	13.420			240	267				317										Tortum		
												399												
42.375	20.394	21.981	17.393	18.729	17	20	446	462				2.519										19		
												2.766										4	Keskim	
50.181	28.313	21.868	19.899	15.673			7.887	5.734					527										Kiğı	
													461											
29.256	15.153	14.103	14.857	13.827	1	1	288	268															7	
																							7	Namarvan
41.754	27.458	14.296	23.221	10.304			4.014	3.765					223											
													227											
542.763	294.580	248.183	241.077	201.076	1.387	1.241	47.530	40.984	6	4	1	3.450	987	-	20	8	10				104	YEKÜN		
											4	3.859	934	1	14	5	14				47			
70.518	35.352	35.166	27.088	26.810	143	132	8.018	8.126					79		24									
													68		30									
12.266	5.597	6.609	5.333	6.422			264	247																
25.985	12.421	13.564	11.107	12.201	696	698	608	662																
14.115	7.220	6.895	5.884	5.582	-	-	1.336	1.313																
26.043	12.720	13.323	10.110	10.632	271	289	2.286	2.311					53											
													91											
148.927	73.310	75.617	59.522	61.647	1.110	1.119	12.512	12.659					132		24									
													159		30									
23.964	12.894	11.070	11.313	9.639	-	2	1.364	1.255																
28.992	17.193	11.799	14.125	9.243			2.330	1.872				723	15											
												670	14											
20.786	12.502	8.284	11.817	7.823			540	364																
24.943	13.721	11.221	13.114	10.759			607	463																
25.337	14.558	10.779	12.647	9.495			1.904	1.273																
124.022	70.868	53.154	63.016	46.959	-	2	6.745	5.227				730	15											
												681	14											
815.712	438.758	376.954	363.615	309.682	2.497	2.362	66.787	58.870	6	4	1	4.180	1.134	-	44	8	10	291	185				Erzurum Vilâyeti	
											4	4.540	1.107	1	44	5	14	226	95					Yekünü

İCMAL	YEKÜN		İSLÂM		RUM		ERMENİ		YAHUDİ		ERMENİ KATOLİĞİ		PROTESTAN		ECNEBİ		TRABZON VİLAYETİ	
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Esâmi (isimler)	Mûlahazat (Düşünceler)
104.858	51.789	53.069	31.866	32.860	11.681	12.125	7.536	7.310			636	709	65	62			Trabzon Merkez	
143.554	72.201	71.353	55.857	55.564	9.472	9.033	6.219	6.130			3	2	615	596	35	28	Ordu	
76.869	37.695	39.174	36.788	38.262	907	912											Vakıf	
66.479	32.938	33.541	27.788	28.613	3.372	3.189	1.778	1.739									Akcaâbat	
60.433	30.518	29.915	24.754	24.245	5.321	5.209	422	446							21	15	Tirebolu	
67.783	34.100	33.683	29.028	28.670	4.894	4.868	178	145									Sürmene	
118.714	61.278	57.436	47.435	44.866	12.697	11.441	1.146	1.129									Giresun	
44.783	22.483	22.300	21.486	21.337	843	805	154	158									Görece	
28.548	13.800	14.748	13.765	14.719	13	-	22	29									Vakıfkebir	
37.783	18.023	19.760	8.683	9.267	9.213	10.362	127	131									Maçka	
749.804	374.825	374.979	297.450	298.403	58.413	57.944	17.582	17.217	5	3	639	711	680	658	56	43	YEKÜN	
123.567	60.121	63.446	59.376	62.679	740	767	5	-									Lazistan	
50.496	24.310	26.186	24.131	26.166	168	3	11	17									Atina	
38.202	18.827	19.375	18.781	19.375	44	-	2	-									Hopa	
212.265	103.258	109.007	102.288	108.220	952	770	18	17									YEKÜN	
40.635	20.462	20.173	15.115	14.524	4.464	4.715	883	934									Gümüşhane	
60.257	29.025	31.232	14.635	15.051	14.370	16.177	20	4									Torul	
25.859	12.969	12.890	11.142	11.170	1.605	1.550	222	170									Şiran	
34.226	17.578	16.648	17.023	16.107	315	299	240	242									Kelkit	
160.977	80.034	80.943	57.915	56.852	20.754	22.741	1.365	1.350									YEKÜN	
1.123.046	558.117	564.929	457.653	463.475	80.119	81.455	18.965	18.584	5	3	639	711	680	658	56	43	Trabzon Vilayeti Yekünü	

İCMÂL	YEKÜN		İSLÂM		RUM		ERMENİ		YAHUDİ		ECNEBİ		KASTAMONU VİLAYETİ	
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Esâmi (isimler)	Mûlahazat (Düşünceler)
72.088	34.791	37.297	32.421	35.046	1.227	1.241	1.143	1.010					Kastamonu Merkez	
83.929	42.155	41.774	40.381	40.050	1.660	1.629	94	73			20	22	İnebolu	
63.684	31.916	31.768	29.959	29.907	1.957	1.861							Safranbolu	
52.263	26.107	26.156	25.296	25.425	39	26	772	705					Taşköprü	
47.892	23.992	23.900	23.804	23.732	30	16	158	152					Daday	
42.236	21.774	20.462	21.614	20.231	158	230	2	1					Cide	
41.705	21.095	20.610	21.060	20.582	29	24	6	4					Araç	
30.283	15.084	15.199	14.696	14.793	327	353	61	53					Tosya	
434.080	216.914	217.166	209.231	209.766	5.427	5.380	2.236	1.998			20	22	YEKÜN	
96.091	48.211	47.880	47.342	47.043	630	604	239	233					Kengiri	
63.632	32.440	31.192	32.330	31.189	100	3	10	-					Çerkeş	
159.723	80.651	79.072	79.672	78.232	730	607	249	233					YEKÜN	
33.568	16.889	16.679	14.265	14.025	2.265	2.330	353	322	6	2			Sinop Merkez	
62.592	32.357	30.235	30.656	28.668	107	87	1.594	1.480					Boyabat	
44.476	22.261	22.215	21.279	21.277	980	937	2	1					Ayancık	
32.830	16.998	15.832	15.642	14.589	1.082	1.026	274	217					Gerze	
173.466	88.505	84.961	81.842	78.559	4.434	4.380	2.223	2.020	6	2			YEKÜN	
767.269	386.070	381.199	370.745	366.557	10.591	10.367	4.708	4.251	6	2	20	22	Kastamonu Vilayeti Yekûnu	

BDH Klasör: 265 Dosya: 1094 Fihrist : 2-12

İCMAL	YEKÜN		İSLAM		RUM		ERMENİ		YAHUDİ		RUM KATOLİĞİ		ERMENİ KATOLİĞİ		PROTESTAN	BULGAR	KIBTİ	LATİN	SÜRYANİ	BOLU MÜSTAKİL MUTASARRİFLİĞİ	
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Esâmi (isimler)
54.835	27.227	27.608	26.607	26.987	9	5	606	614					5								Bolu
43.448	22.028	21.420	21.327	20.732	701	688															Ereğli
65.903	33.618	32.285	32.838	31.557	581	523		197	204	2	1										Bartın
50.487	25.162	25.325	25.100	25.323	45	-	17	2													Gerede
19.176	9.614	9.562	9.561	9.514	1	1												52			Göynük
60.199	30.761	29.438	29.628	28.413	526	487	215	177										392			Düzce
54.410	28.278	26.132	27.728	25.608	212	192	338	332										361			Devrek
30.182	14.755	15.427	14.573	15.245														182			Mudumu
30.008	16.778	13.230	15.657	12.883	915	260	179	80	11	6	4	1	2	2	6			1	1		Zonguldak
408.648	208.221	200.427	203.019	196.262	2.990	2.156	1.552	1.409	13	7	4	1	7	2	2	6	626	590	1	1	YEKÜN

BDH Klasör: 265 Dosya: 1094 Fihrist : 2-13

İCİMÂL	YEKÜN		İSLÂM		RUM		ERMENİ		YAHUDİ		Rum Katoligi	Ermeni Katoligi	Protestan	Latin	Süryani	Keldani	Kıbtı	Bulgar	Ecnebi	AYDIN VİLAYETİ	
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Esami (İsimler)
264.437	140.541	123.896	52.831	47.525	36.936	36.740	5.302	4.759	12.084	11.985		399 414	92 161	878 907						32.019 21.405	Izmir
75.381	38.369	37.016	28.550	28.262	8.956	7.885	480	488	349	349								7 5		27 23	Bergama
30.266	15.986	14.280	11.306	10.127	4.249	3.809	80	66	215	210								51		85 68	Menemen
36.487	19.204	17.263	4.670	4.691	13.240	11.471	26	16	218	205					1					1.049 880	Urla
43.811	22.475	21.336	2.304	2.235	20.072	19.001			99	100											Çeşme
23.284	12.167	11.117	4.054	3.373	8.015	7.655			41	42										57 47	Foça
21.044	10.870	10.214	6.027	5.411	4.622	4.598	60	54	70	87										51 64	Kuşadası
10.475	5.390	5.085	4.006	3.810	1.374	1.267	8	6	2	2											Seferihisar
42.736	20.531	21.205	18.901	18.613	1.639	1.588	14	10	934	938	1							42 56			Tire
26.561	13.377	13.184	11.335	11.287	1.869	1.786	166	108	7	3											Bayındır
78.737	39.328	39.409	35.424	35.645	3.086	3.018	811	741	7	5											Ödemiş
24.561	12.964	11.597	10.419	9.239	2.527	2.349	8	4	10	5											Nif
18.772	9.661	9.111	4.507	4.331	5.154	4.780															Karaburun
696.532	361.823	334.709	194.334	184.549	111.739	105.947	6.955	6.252	14.036	13.931	1	399	92	878	1			100	33.288	22.487	YEKÜN
114.492	58.043	56.449	43.665	42.900	11.677	10.794	1.285	1.345	1.037	1.109		10 9	120 106	5 3						241 175	Manisa Merkez
37.941	19.736	18.205	17.110	15.828	1.900	1.673	238	209	488	485											Kasaba
30.862	15.912	14.950	14.774	14.062	954	739	56	35	128	114					1						Salihli
36.844	18.656	18.188	16.890	16.577	1.752	1.607	13	4													Alaşehir
35.250	17.620	17.630	16.036	15.986	1.584	1.644															Kula
23.455	12.039	11.416	12.001	11.414	31	2												7			Eşme
34.590	16.940	17.650	16.855	17.585	82	59	3	2													Demirci
37.846	18.630	19.216	18.090	18.768	540	448															Gördes
22.465	11.335	11.130	9.142	8.934	1.686	1.702	465	454	16	14										26 26	Karaağaç
22.475	11.064	11.411	9.943	10.417	1.110	984	4	6	7	4											Soma
38.702	19.467	19.235	15.833	15.526	3.108	3.250	266	248	260	211											Akhisar
434.922	219.442	215.480	190.339	187.997	24.424	22.902	2.330	2.307	1.936	1.947	10	9	120	5	1	3	7	7	267	201	YEKÜN

İCMAL	YEKÜN		İSLAM		RUM		ERMENİ		YAHUDİ		Rum Katoligi	Ermeni Katoligi	Protestan	Latin	Süryani	Keldani	Kıbtı	Bulgar	Ecnebi	AYDIN VİLAYETİ		
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Esami (İsimler)	
97.495	49.386	48.109	40.749	41.414	5.724	3.978	115	130	1.367	1.193		22 37					1.409 1.357				Aydın Merkez	
54.644	27.258	27.386	25.077	25.642	1.545	1.154	296	247	226	237							15 15			99 91	Nazilli	
33.738	16.506	17.232	16.213	17.085	271	135	6	5	2	1									- 1	13 8	Bozdoğan	
37.184	18.992	18.192	10.186	9.842	8.577	8.143	75	58	54	41										100 108	Söke	
33.059	16.325	16.734	15.950	16.426	360	291	2	-	13	17											Çine	
19.086	9.562	9.524	9.448	9.417	114	107															Karacasu	
275.206	138.029	137.177	117.823	119.826	16.591	13.808	494	440	1.662	1.489		22 37					1.424 1.372	- 1		212 205	YEKÜN	
44.790	21.895	22.895	20.338	21.450	1.240	1.169	293	255	19	16											5 5	Denizli
57.275	27.940	29.335	27.938	29.333			2	2														Tavas
52.777	26.320	26.457	26.187	26.398	120	57	12	2				1 -										Çal
30.949	15.505	15.444	15.473	15.438	21	3	11	3														Buldan
22.151	11.044	11.107	10.452	10.816	572	469	17	20	3	2												Sarayköy
50.810	25.165	25.645	25.145	25.631	20	14																Garbi Karaağaç
258.752	127.869	130.883	125.533	128.866	1.973	1.712	335	282	22	18		1 -								5 5	YEKÜN	
1.665.412	847.163	818.249	627.829	621.238	154.727	144.369	10.114	9.281	17.656	17.385	1 -	432 460	212 267	883 910	2 -	3 8	1.424 1.372	108 61	33.772 22.898	AYDIN VİLAYETİ Yekünü		

İCMAL	YEKÜN		İSLÂM		RUM		ERMENİ		YAHUDİ		RUM KATOLİĞİ		ERMENİ KATOLİĞİ		PROTESTAN	KIBTİ	BULGAR	ECNEBİ	MENTEŞE MUTASARRIFLIĞI			
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Esâmi (İsimler)	
63.593	31.085	32.508	30.035	31.541	1.043	965	2	2	1										4		Muğla	
17.195	8.413	8.782	7.368	7.672	1.002	1.080			40	29									3		Marmaris	
24.972	12.467	12.505	11.717	11.999	453	274	3	2	73	47									213	8	Koyceğiz	
44.345	21.644	22.701	17.765	18.969	3.757	3.637			122	95											Fethiye	
19.716	9.955	9.761	7.703	7.765	2.137	1.905	3			112	91										Bodrum	
41.120	20.350	20.770	17.910	18.472	1.884	1.786			521	484											Milas	
210.941	103.914	107.027	92.498	96.418	10.276	9.647	8	4	869	746									216	8	39	YEKÜN
																				184		28

BDH Klasör: 265 Dosya: 1094 Fihrist: 2-15

İCMAL	YEKÜN		İSLAM		RUM		ERMENİ		YAHUDİ		RUM KATOLİĞİ		ERMENİ KATOLİĞİ		PROTESTAN		KELDANİ		ECNEBİ		CANIK MUTASARRIFLIĞI			
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Esâmi (İsimler)	
105.044	54.457	50.587	23.289	21.703	26.276	26.433	2.618	2.173	11	7			113	143	7								Canik	
69.472	34.595	34.877	29.037	29.314	2.489	2.762	3.063	2.798	6	3			148	120	3								Ünye	
81.540	42.047	39.493	25.065	23.879	16.036	14.802	931	804														15	Bafra	
40.339	20.656	19.683	18.237	17.441	1.580	1.446	645	605								194							Fatsa	
69.745	34.874	34.871	26.855	27.498	2.100	1.848	5.564	5.256								191							9	Çarşamba
27.200	13.604	13.596	11.786	11.846	487	480	1.331	1.270								263							6	Terme
393.340	200.233	193.107	134.269	131.681	50.968	47.771	14.152	12.906	17	10			113	683	7							24	YEKÜN	
													148	574	3								14	

BDH Klasör: 265 Dosya: 1094 Fihrist : 2-16

İCİMÂL	YEKÛN		İSLÂM		RUM		ERMENİ		YAHUDİ		RUM KATOLİĞİ		ERMENİ KATOLİĞİ		PROTESTAN	KELDANİ	LATİN	FRANSIZ	ECNEBİ	KONYA VİLAYETİ	
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Esâmi (İsimler)
111.938	55.156	56.782	50.028	51.852	3.245	3.297	1.720	1.515			45	32			116 84	2 2					Konya Merkez
64.603	32.857	31.746	29.129	28.105	1.147	1.119	2.475	2.415	1									105 107			Akşehir
41.751	20.341	21.410	20.248	21.348	78	44	15	18													Beyşehir
23.101	11.947	11.154	11.863	11.083	16	10	68	61													Seydişehir
32.740	16.466	16.274	16.012	15.920	398	307	56	47													İlgın
55.387	27.683	27.704	27.537	27.578	146	126															Bozkır
57.049	28.189	28.860	27.133	28.104	389	178	667	578													Karaman
30.561	15.516	15.045	14.659	14.443	352	213	498	389	3		2			1			1				Ereğli
20.840	10.051	10.589	10.051	10.589																	Sultaniye
35.400	18.287	17.113	18.097	17.080	178	31	12	2													Koçhisar
29.427	14.405	15.022	14.402	15.022	1		2														Ermenek
39.983	20.798	19.185	20.796	19.183			2	2													Saideli
542.580	271.696	270.884	259.955	260.307	5.950	5.325	5.515	5.027	4		47	32		117 84	2 2	1 -	105 107				YEKÛN
58.139	28.729	29.410	26.682	27.350	1.395	1.388	624	647													Burdur Merkez
27.781	14.000	13.781	13.922	13.749	58	28	20	4													Tefenni
85.920	42.729	43.191	40.604	41.099	1.453	1.416	644	651						28 25							YEKÛN
54.465	26.833	27.632	22.972	23.726	3.321	3.327	540	579													İsparta Merkez
20.650	10.376	10.274	9.732	9.635	642	636	2	3													Uluborlu
30.002	14.975	15.027	13.465	13.555	1.510	1.472															Eğirdir
25.753	12.749	13.004	12.744	12.999	5	5															Karaağaç
29.938	14.497	15.441	14.484	15.435	5	4	8	2													Yalvaç
160.808	79.430	81.378	73.397	75.350	5.483	5.444	550	584													YEKÛN
789.308	393.855	395.453	373.956	376.756	12.886	12.185	6.709	6.262	4		47	32		145 109	2 2	1	105 107				Vilayet Yekûnu

İCMAİL	YEKÜN		İSLÂM		RUM		ERMENİ		YAHUDİ		RUM KATOLİĞİ		ERMENİ KATOLİĞİ		PROTESTAN	BULGAR	KİBTİ	ECNEBİ	ANKARA VİLAYETİ		
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Esâmi (İsimler)
84.665	42.760	41.905	35.049	34.017	1.617	1.710	1.627	1.714	521	505			3.447	499							Ankara Merkez
24.986	12.650	12.336	12.650	12.336									3.543	416							Ayaş
31.613	15.887	15.726	15.840	15.706	36	12	7	4								4					Balı
23.957	11.893	12.064	11.879	12.052	14	12															Beypazarı
34.683	17.630	17.053	17.407	16.945	127	53	60	31			5	8	26	5							Haymana
37.719	18.927	18.792	16.794	16.534			2.032	2.153	101	105											Sivrihisar
44.894	21.986	22.908	21.576	22.488			410	420													Kalecik
23.807	12.073	11.734	11.837	11.530			68	44	168	160											Mihalıççık
17.752	8.935	8.817	8.338	8.243	4		558	530					9						26		Nallıhan
54.969	27.703	27.266	27.691	27.266	2		9				1		6						38		Yabanabad
379.045	190.444	188.601	179.061	177.117	1.800	1.787	4.771	4.896	790	770	6	8	3.482	504	4	4	26	38			YEKÜN
84.936	43.730	41.206	42.793	40.353	283	272	654	577					3.563	418							Çorum Sancağı
55.187	27.663	27.524	27.557	27.459	9	6	39	4											58		İskilip
43.952	22.625	21.327	20.867	19.634	418	398	944	919						39					55		Sungurlu
31.942	16.542	15.490	16.369	15.455	43	7	40	28						34					357		Osmançık
35.453	18.252	17.201	17.545	16.589	467	367	153	165						87					80		Mecidözü
251.470	128.722	122.748	125.131	119.494	1.220	1.050	1.830	1.693						126	415				397		YEKÜN
82.438	41.898	40.538	40.770	39.520	210	202	916	813					2	1					2		Kırşehir Sancağı
25.499	13.227	12.272	13.227	12.272																	Avanos
53.459	26.843	26.616	24.208	24.141	1.562	1.477	974	909						99					89		Keskin
21.453	10.919	10.534	10.872	10.529			47	5													Mecidiye
182.847	92.887	89.960	89.077	86.462	1.772	1.679	1.937	1.727					2	99					90		YEKÜN
93.446	47.947	45.499	39.393	37.794	1.183	1.098	7.232	6.504					13	121					7		5
48.759	25.032	23.727	18.925	18.156	4.067	3.825	1.792	1.520					7	92					27		4
59.785	31.284	28.501	22.397	20.973	430	315	8.076	6.826						22					221		4
201.990	104.263	97.727	80.715	76.923	5.680	5.238	17.100	14.850						381					204		5
1.015.352	516.316	499.036	473.984	459.996	10.472	9.754	25.638	23.166	790	770	6	8	3.497	1.258	4	4	662	639	5	4	Ankara Vilayeti İcmali
													3.572	1.123							

İCMAL	YEKÜN		İSLÂM		RUM		ERMENİ		YAHUDİ		ERMENİ KATOLİĞİ		PROTESTAN		SÜRYANİ		KIBTİ		ECNEBİ		SİVAS VİLAYETİ ESANLI (İSİMLER)
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	
81.623	41.458	40.165	27.792	27.027	360	368	12.192	11.620			898	932	216	218							Sivas Merkez
54.562	28.881	25.681	21.281	19.587			7.239	5.730			72	69	289	295							Tonus
51.473	26.114	25.359	20.213	19.863	13	8	5.888	5.488													Hafik
29.380	14.760	14.620	13.230	13.288			1.499	1.299			5	1	26	32							Darendede
38.984	19.636	19.348	15.375	15.255			4.261	4.093													Divriği
51.454	27.380	24.074	26.814	23.530	4	4	522	516			2	2	38	22							Aziziye
32.323	16.515	15.808	14.823	14.389			1.692	1.419													Kangal
59.371	29.986	29.385	23.762	23.441	3.051	3.061	3.132	2.848					41	35							Koçgiri
24.545	12.372	12.173	7.928	7.712			3.896	3.892			200	214	348	355							Gürün
41.187	21.292	19.895	20.295	18.944	299	270	698	681													Yıldızeli
464.902	238.394	226.508	191.513	183.036	3.727	3.711	41.019	37.586			1.177	1.218	958	957							YEKÜN
66.055	33.483	32.572	26.832	26.291	1.417	1.262	4.888	4.710			60	61	134	126			121	96	31	26	Amasya Merkez
25.679	13.064	12.615	8.845	8.630	4.041	3.828	178	157													Havza
48.250	24.479	23.771	21.216	20.637	2.434	2.321	533	499	1		2	5	159	161			135	147			Köprü
32.339	16.295	16.044	12.574	12.383	1.830	1.830	1.801	1.748					90	83							Gümüşhacıköy
36.955	18.670	18.285	12.690	12.680	611	456	4.202	3.958			200	206	568	592	2	1	363	344	34	48	Merzifon
21.124	10.861	10.263	8.056	7.805	2.639	2.281	166	177													Ladik
230.402	116.852	113.550	90.213	88.426	12.972	11.978	11.768	11.249		1	262	272	951	962	2	1	619	587	65	74	YEKÜN
107.756	53.657	54.099	44.746	45.379	2.087	1.910	6.033	6.013	168	171	371	393	61	54			191	179			Tokat Merkez
62.690	31.483	31.207	25.253	25.642	4.116	3.806	1.800	1.474	4				224	206			86	79			Erbaa
72.671	36.098	36.573	34.479	34.849	79	75	1.366	1.467					48	40			126	142			Zile
30.865	15.089	15.776	11.142	11.701	2.356	2.459	1.581	1.602									10	14			Niksar
26.471	14.135	12.336	13.678	11.982	457	354															Reşadiye
300.453	150.462	149.991	129.298	129.553	9.095	8.604	10.780	10.556	172	171	371	393	333	300			413	414			YEKÜN
51.586	26.095	25.491	13.272	13.107	8.329	8.054	4.306	4.171					9	8							Karahisar Merkez
31.459	16.181	15.278	15.806	14.931	354	338	21	9									179	151			Alıçra
32.438	16.884	15.554	13.688	12.822	2.859	2.405	337	327													Mesudiye
36.248	18.145	18.103	11.395	11.476	1.047	993	5.654	5.586					49	48							Suşehri
22.094	11.382	10.712	10.865	10.334	499	359	18	19													Koyulhisar
173.825	88.687	85.138	65.026	62.670	13.088	12.149	10.336	10.112					58	56			179	151			YEKÜN
1.169.582	594.395	575.187	476.050	463.685	38.882	36.442	73.903	69.503	172	172	1.810	1.883	2.300	2.275	2	1	1.211	1.152	65	74	Vilayet Yekünü

İCMAL	YEKÜN		İSLÂM		RUM		ERMENİ		YAHUDİ		ERMENİ KATOLİĞİ		PROTESTAN		LATİN		SÜRYANİ		ECNEBİ		URFA SANCAGI
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Esâmi (isimler)
81.512	41.395	40.117	32.006	30.735			6.452	6.627	399	385	561	511	730	799	23	14	1.184	1.011	40	35	Urfa Sancağı
28.156	14.013	14.143	13.204	13.326			513	552	30	18	236	225	30	22							Birecik
26.323	13.420	12.903	13.377	12.864			38	37			5	2									Suruç
11.311	5.828	5.483	5.828	5.483																	Harran
14.342	6.611	7.731	6.599	7.729	2		10	2													Rakka
161.644	81.267	80.377	71.014	70.137	2		7.013	7.218	429	403	802	738	760	821	23	14	1.184	1.011	40	35	YEKÜN

BDH Klasör: 265 Dosya: 1094 Fihrist: 2-20

İCMAL	YEKÜN		İSLÂM		RUM		ERMENİ		ERMENİ KATOLİĞİ		PROTESTAN		ECNEBİ		KAYSERİ SANCAĞI
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Esâmi (İsimler)
154.866	79.672	75.194	52.257	49.667	9.998	9.664	15.742	14.363	810	703	845	769	20	28	Kayseri Sancağı
49.128	25.671	23.457	15.999	14.949	1.154	931	8.309	7.380	2		207	197			Develi
18.332	9.277	9.055	7.446	7.113	1.831	1.942									İncesu
40.796	21.453	19.343	19.506	17.355	458	612	1.489	1.376							Bünyan
263.122	136.073	127.049	95.208	89.084	13.441	13.149	25.540	23.119	812	703	1.052	966	20	28	YEKÜN

İCMAL	YEKÜN		İSLÂM		RUM		ERMENİ		YAHUDİ		RUM KATOLİĞİ		PROTESTAN	LATİN	SÜRYANİ	KELDANİ	MARUNİ	KİBTİ	KUDÜS-İ ŞERİF SANCAĞI	
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Esâmi (İsimler)
120.921	59.122	61.799	33.900	36.370	10.062	9.655	653	520	8.526	9.664	366	167	823 650	4.512 4.550	212 174	10 1			58 48	Kudüs-i Şerif
72.206	35.862	36.344	31.121	31.637	2.646	2.666	76	61	1.036	1.069	285	268	135 114	396 378	19 22		145 125		3 4	Yafa
78.597	39.335	39.262	38.686	38.610	494	512			125	118			5 6	25 16						Gazze
56.444	28.563	27.881	28.216	27.504					345	376										Hali'ül-Rahman
328.168	162.882	165.286	131.923	134.121	13.202	12.833	729	581	10.032	11.227	651	435	963 770	4.935 4.945	231 196	10 1	145 125	61 52	52	YEKÜN

İCMAL	YEKÜN		İSLÂM		RUM		ERMENİ		YAHUDİ		RUM KATOLİĞİ		ERMENİ KATOLİĞİ	PROTESTAN	LATİN	SÜRYANİ	KELDANİ	YAKUBİ	ZOR SANCAĞI	
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Esâmi (İsimler)
44.165	21.820	22.345	21.506	22.139	5	13	30	37			18	9	140 75	1	1	94 46	26 25			Zor
2.671	1.353	1.318	1.349	1.318					2							1			1	Resulayn
19.458	9.598	9.860	9.598	9.860																İşara
66.294	32.771	33.523	32.453	33.317	5	13	30	37	2		18	9	140 75	1	1	95 46	26 25	1	1	YEKÜN

İCİMÂL	YEKÜN		İSLÂM		RUM		ERMENİ		YAHUDİ		Rum Katoligi	Ermeni Katoligi	Protestan	Latin	Süryani	Keldani	Maruni	Yezidi	Bulgar	Ecnebi	HALEP VİLAYETİ	
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Esâmi (İsimler)
124.469	62.048	62.421	43.092	46.577	539	503	2.023	1.487	5.311	4.483	3.915 3.631	2.008 1.894	212 172	291 312	1.548 1.321	137 120	58 67		1.012 944	1.912 910	Halep Vilayeti	
19.410	11.057	8.353	8.233	6.254	1.312	1.060	956	594	56	72	124 100	37 28	18 14	40 30	43 36	53 46	86 67			99 52	İskenderun	
52.110	26.684	25.426	26.041	25.097	541	293			40	13			62 23								İdlib	
89.379	47.121	42.258	39.960	36.163	3.952	3.220	2.478	2.270	186	157	95 83	36 36	409 324		2 2			3 3				Antakya
24.396	11.563	12.833	11.532	12.822			27	4			2 8	1 1				1						Bab
12.542	6.440	6.102	5.266	5.060			889	762	10	8	2	155 159	117 112					1 1				Beylan
34.971	17.493	17.478	12.922	13.378	764	723	2.232	1.917			1	271 246	1.030 996	273 218								Cisri Şugur
27.710	14.220	13.490	14.178	13.468	6	7	33	15	1					2								Hazem
24.826	12.074	12.752	12.074	12.752																		Merkez
19.926	9.761	10.185	9.752	10.149	9	16																Maarra
2.722	1.192	1.530	1.174	1.516			5	2	1			6 5	6 7									Menbic
432.461	219.653	212.808	184.224	183.236	7.123	5.822	8.643	7.051	5.605	4.733	4.139 3.820	2.514 2.369	1.854 1.648	606 560	1.593 1.359	191 166	148 138		1.012 944	2.011 962	YEKÜN	
99.678	52.407	47.271	41.377	37.682	31	35	7.662	6.445	441	396	4 3	201 187	2.316 2.228	339 269							36 26	Ayntab Sancağı
77.486	38.510	38.976	35.613	36.184	225	200	1.910	1.884	375	339		198 171	189 198									Kilis
26.703	14.474	12.229	13.759	11.600			438	419	14	12		19 18	59 49					185 131				Rumkale
203.867	105.391	98.476	90.749	85.466	256	235	10.010	8.748	830	747	4 3	418 376	2.564 2.475	339 269					185 131		36 26	YEKÜN
71.416	36.673	34.743	25.286	23.387			6.461	6.283	132	118	13 10	1.858 1.911	2.317 2.454	595 580							11	Maraş Sancağı
48.507	25.217	23.290	24.140	22.397			645	523				193 168	239 202									Elbistan
23.527	11.968	11.559	11.950	11.547			18	12														Pazarcık
18.417	9.828	8.589	4.148	3.684			5.347	4.583				90 90	243 232									Zeytün
26.032	13.831	12.201	11.854	10.631			1.810	1.419				65 49	102 102									Göksun
187.899	97.517	90.382	77.378	71.646			14.281	12.820	132	118	13 10	2.206 2.218	2.901 2.990	595 580							11	YEKÜN
824.227	422.561	401.666	352.351	340.348	7.379	6.057	32.934	28.619	6.567	5.598	4.156 3.833	5.138 4.963	7.319 7.113	1.540 1.409	1.593 1.359	191 166	148 138	185 131	1.012 944	2.058 988	Vilayet Yekünü	

İCMAL	YEKÜN		İSLAM		RUM		ERMENİ		YAHUDİ		Rum Katoligi	Ermeni Katoligi	Protestan	Latin	Maruni	Suryani	Keldani	Yakubi	Kıbtî	Ecnebi	ADANA VİLAYETİ	
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Erkek Kadın	Esâmi (İsimler)	
93.217	46.615	46.602	35.690	35.927	1.676	1.428	7.440	7.516	10	10	38 33	472 416	496 510	33 38	4 22	233 208	198 169	325 325			Adana Vilayeti	
16.538	8.657	7.881	8.382	7.686	63	47	179	120	2	1		9 4	19 17	5	2	1					Ceyhan	
27.791	13.869	13.922	13.856	13.915			13	7													Karaisalı	
137.546	69.141	68.405	57.928	57.528	1.739	1.475	7.632	7.643	12	11	38 33	481 420	515 527	33 43	6 22	234 209	198 169	325 325			YEKÜN	
36.172	17.810	18.362	17.046	17.582	591	619	173	161													İçli Sancağı	
32.502	15.980	16.522	15.588	16.180	389	336			3	6											Anamur	
21.212	10.402	10.810	10.120	10.548	235	222	6	1			5 1									36 38	Gülнар	
15.308	7.644	7.664	7.461	7.509	59	49			1		1									122 106	Mut	
105.194	51.836	53.358	50.215	51.819	1.274	1.226	179	162	4	6	6 1									158 144	YEKÜN	
24.830	12.276	12.554	10.202	10.561			1.968	1.891				32 30	74 72									Kozan Sancağı
30.525	15.666	14.859	8.710	8.262			5.568	5.474			3	609 494	779 628									Haçin
17.989	9.273	8.716	6.738	6.432	1.008	871	1.201	1.107					326 306									Feke
18.212	9.116	9.096	8.445	8.544	9	7	608	500					54 45									Kars
91.556	46.331	45.225	34.095	33.799	1.017	878	9.345	8.972			3	641 524	1.233 1.049									YEKÜN
13.969	7.033	6.936	6.672	6.521	11	5	315	360				3 1	31 49			1						Cebelibereket Sancağı
30.142	15.191	14.951	11.161	11.028	189	143	3.618	3.574	2	1	5 3	8	190 176	4 7	1 6		1 2			12 11	Dörtöyl	
11.447	6.010	5.437	5.752	5.175			238	262												20	Istahiye	
18.934	9.359	9.575	7.405	7.238			1.684	2.007					270 330									Bahçe, Bulanık
10.341	5.229	5.112	4.464	4.346	8	25	387	383			1	126 143	151 134		88 81					4	Hassa	
84.833	42.822	42.011	35.454	34.308	208	173	6.242	6.586	2	1	6 3	137 144	642 689	4 7	89 87	1	1 2			36 11	YEKÜN	
31.434	15.643	15.791	13.839	14.005	1.127	1.146	427	363	17	18	33 40	23 19	35 33		1	1	13 10	3	126 155		Mersin Sancağı	
65.701	32.919	32.782	30.421	30.526	424	350	1.570	1.359	2	3	172 109	49 73	126 187	41 45	51 46		19 14	44 70			Tarsus	
97.135	48.562	48.573	44.260	44.531	1.551	1.496	1.997	1.722	19	21	205 149	72 92	161 220	41 46	51 47	13 10	22 14	170 225			YEKÜN	
516.264	258.692	257.572	221.952	221.985	5.789	5.248	25.395	25.085	37	39	255 189	1.331 1.180	2.551 2.485	78 96	146 156	248 219	221 185	495 550	158 144	36 11	Vilayet Yekünü	

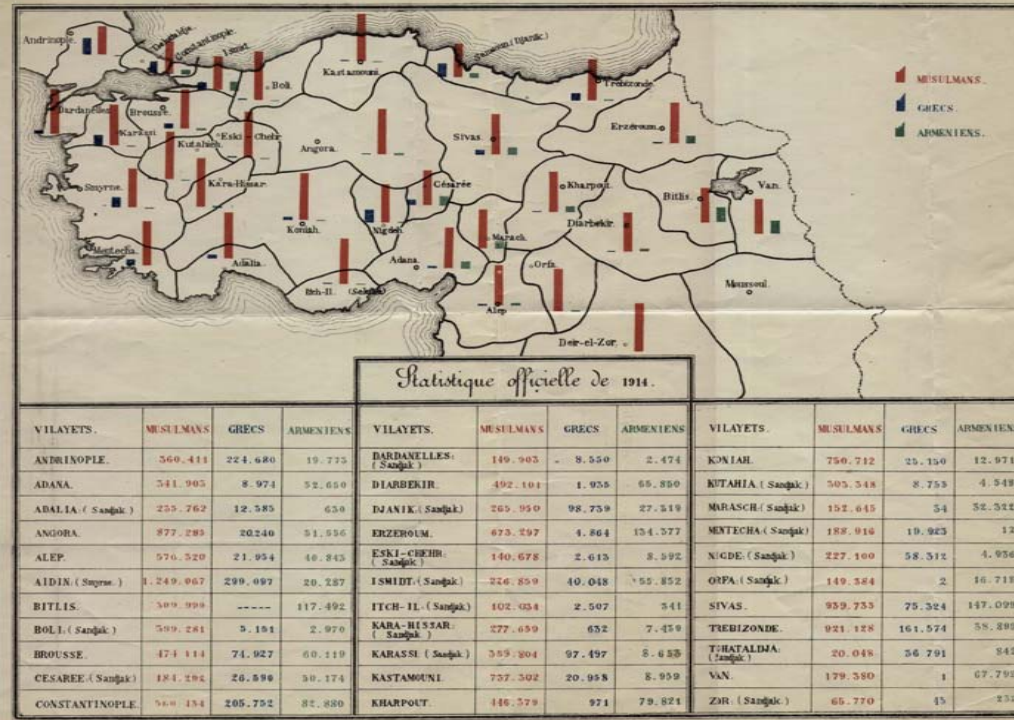
İCMÂL	YEKÜN		İSLÂM		RUM		ERMENİ		ERMENİ KATOLİĞİ		PROTESTAN		ECNEBİ		NİĞDE MÜSTAKİL MUTASARRİFLİĞİ
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Esâmî (İsimler)
80.213	41.050	39.163	26.828	25.926	13.564	12.592	573	576			74	63	11	6	Niğde Merkez
50.283	26.123	24.160	19.758	18.388	5.766	5.169	516	534	19	27	64	42			Nevşehir
34.820	17.351	17.469	13.260	13.411	3.986	3.967	19	11			86	80			Ürgüp
65.652	33.079	32.573	29.516	29.494	2.391	2.160	951	807			221	112			Aksaray
25.169	12.915	12.254	11.759	11.165	734	708	403	374			19	7			Bor
14.397	7.407	6.990	6.095	5.712	1.242	1.233	70	44				1			Ulukışla
20.600	10.428	10.172	8.003	7.785	2.420	2.380	5	7							Arapşun
291.134	148.353	142.781	115.219	111.881	30.103	28.209	2.537	2.353	19	27	464	305	11	6	YEKÜN

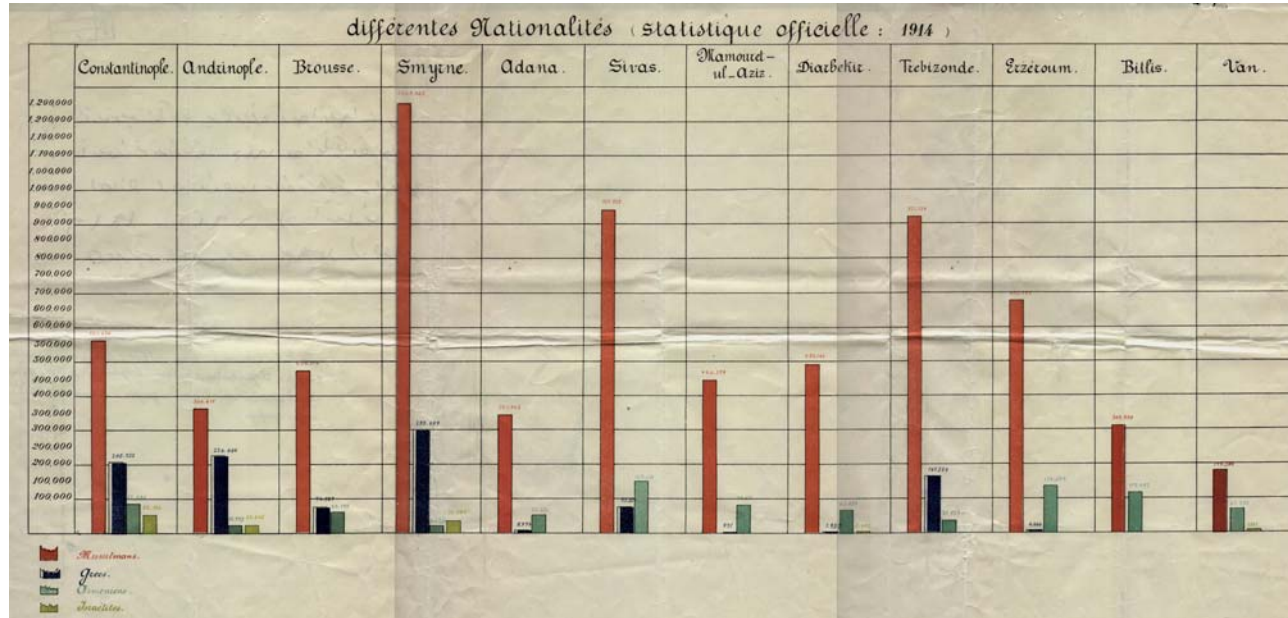
BDH Klasör: 265 Dosya: 1094 Fihrist: 2-24

İCMÂL	YEKÜN		İSLÂM		RUM		ERMENİ		YAHUDİ		BULGAR		KİBTİ		ECNEBİ		ANTALYA MÜSTAKİL MUTASARRİFLİĞİ
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	
78.565	38.596	39.969	34.474	35.691	3.817	4.020	76	65	92	81	1				136	112	Antalya Merkez
26.226	12.755	13.471	12.175	12.906	179	146	238	246					163	173			Eimâlî
34.314	16.591	17.723	15.694	16.696	874	1.003			17	16			6	8			Alâiye
34.449	17.073	17.376	17.047	17.337	26	39											Akseki
20.243	10.171	10.072	9.574	9.636	595	433	2	3									Kaş
19.467	9.754	9.713	9.724	9.687	30	26											Manavgat
23.534	11.618	11.916	11.618	11.916													Korkuteli
13.159	6.702	6.457	5.847	5.740	638	559			28	16	30	7	136	135	23		Finike
249.957	123.260	126.697	116.153	119.609	6.159	6.226	316	314	137	113	31	7	305	316	159	112	YEKÜN

BDH Klasör: 265 Dosya: 1094 Fihrist: 2-25

Proportions des populations musulmanes, grecques et arméniennes
 en Asie-Mineure d'après la statistique officielle de 1914.

اسم و رقم اکوئیل		اسم و رقم کوروات	
070244	استوروا	81.54	
400888	استوروا	1988	
2098.2	کوسو	0.8702	
2618.1	کوسو	0.5786	
050088	کوسو	0.082	
1898.2	کوسو	0.5011	
247444	کوسو	7.191	
287441	کوسو	0.908	
277309	کوسو	0.733	
700712	کوسو	0.400	
944980	کوسو	0.800	
224947	کوسو	0.800	
784344	کوسو	0.700	
184444	کوسو	0.500	
277033	کوسو	0.400	
070777	کوسو	0.082	
181101	کوسو	0.175	
949740	کوسو	0.175	
227100	کوسو	0.070	
220720	کوسو	0.200	
279900	کوسو	0.800	
188912	کوسو	0.000	
122974	کوسو	0.077	
049481	کوسو	0.047	
077400	کوسو	0.070	
221128	کوسو	0.027	
774497	کوسو	1.4718	
777707	کوسو	0.040	
724812	کوسو	0.044	
227472	کوسو	0.876	
179480	کوسو	7.740	
209999	کوسو	1.999	
2210000	کوسو	2.000	

ردیف	اسم	مغز		پسته		گردو		انجیر		زردآلو		سیب		گلاب	
		وزن	قیمت	وزن	قیمت	وزن	قیمت	وزن	قیمت	وزن	قیمت	وزن	قیمت	وزن	قیمت
۱	سوربوس														
۲	گردو														
۳	انجیر														
۴	سیب														
۵	گلاب														
۶	سوربوس														
۷	گردو														
۸	انجیر														
۹	سیب														
۱۰	گلاب														
۱۱	سوربوس														
۱۲	گردو														
۱۳	انجیر														
۱۴	سیب														
۱۵	گلاب														
۱۶	سوربوس														
۱۷	گردو														
۱۸	انجیر														
۱۹	سیب														
۲۰	گلاب														
۲۱	سوربوس														
۲۲	گردو														
۲۳	انجیر														
۲۴	سیب														
۲۵	گلاب														
۲۶	سوربوس														
۲۷	گردو														
۲۸	انجیر														
۲۹	سیب														
۳۰	گلاب														
۳۱	سوربوس														
۳۲	گردو														
۳۳	انجیر														
۳۴	سیب														
۳۵	گلاب														
۳۶	سوربوس														
۳۷	گردو														
۳۸	انجیر														
۳۹	سیب														
۴۰	گلاب														
۴۱	سوربوس														
۴۲	گردو														
۴۳	انجیر														
۴۴	سیب														
۴۵	گلاب														
۴۶	سوربوس														
۴۷	گردو														
۴۸	انجیر														
۴۹	سیب														
۵۰	گلاب														

ردیف	تاریخ	شرح	مبلغ		مجموع	تاریخ	شرح	مبلغ		مجموع	تاریخ	شرح	مبلغ		مجموع
			درآمد	خرج				درآمد	خرج				درآمد	خرج	
1	1302/01/01	بابت...	1302/01/01	بابت...	1302/01/01	بابت...
2	1302/01/05	1302/01/05	1302/01/05
3	1302/01/10	1302/01/10	1302/01/10
4	1302/01/15	1302/01/15	1302/01/15
5	1302/01/20	1302/01/20	1302/01/20
6	1302/01/25	1302/01/25	1302/01/25
7	1302/01/30	1302/01/30	1302/01/30
8	1302/02/05	1302/02/05	1302/02/05
9	1302/02/10	1302/02/10	1302/02/10
10	1302/02/15	1302/02/15	1302/02/15
11	1302/02/20	1302/02/20	1302/02/20
12	1302/02/25	1302/02/25	1302/02/25
13	1302/02/30	1302/02/30	1302/02/30
14	1302/03/05	1302/03/05	1302/03/05
15	1302/03/10	1302/03/10	1302/03/10
16	1302/03/15	1302/03/15	1302/03/15
17	1302/03/20	1302/03/20	1302/03/20
18	1302/03/25	1302/03/25	1302/03/25
19	1302/03/30	1302/03/30	1302/03/30
20	1302/04/05	1302/04/05	1302/04/05
21	1302/04/10	1302/04/10	1302/04/10
22	1302/04/15	1302/04/15	1302/04/15
23	1302/04/20	1302/04/20	1302/04/20
24	1302/04/25	1302/04/25	1302/04/25
25	1302/04/30	1302/04/30	1302/04/30
26	1302/05/05	1302/05/05	1302/05/05
27	1302/05/10	1302/05/10	1302/05/10
28	1302/05/15	1302/05/15	1302/05/15
29	1302/05/20	1302/05/20	1302/05/20
30	1302/05/25	1302/05/25	1302/05/25
31	1302/05/30	1302/05/30	1302/05/30
32	1302/06/05	1302/06/05	1302/06/05
33	1302/06/10	1302/06/10	1302/06/10
34	1302/06/15	1302/06/15	1302/06/15
35	1302/06/20	1302/06/20	1302/06/20
36	1302/06/25	1302/06/25	1302/06/25
37	1302/06/30	1302/06/30	1302/06/30
38	1302/07/05	1302/07/05	1302/07/05
39	1302/07/10	1302/07/10	1302/07/10
40	1302/07/15	1302/07/15	1302/07/15
41	1302/07/20	1302/07/20	1302/07/20
42	1302/07/25	1302/07/25	1302/07/25
43	1302/07/30	1302/07/30	1302/07/30
44	1302/08/05	1302/08/05	1302/08/05
45	1302/08/10	1302/08/10	1302/08/10
46	1302/08/15	1302/08/15	1302/08/15
47	1302/08/20	1302/08/20	1302/08/20
48	1302/08/25	1302/08/25	1302/08/25
49	1302/08/30	1302/08/30	1302/08/30
50	1302/09/05	1302/09/05	1302/09/05
51	1302/09/10	1302/09/10	1302/09/10
52	1302/09/15	1302/09/15	1302/09/15
53	1302/09/20	1302/09/20	1302/09/20
54	1302/09/25	1302/09/25	1302/09/25
55	1302/09/30	1302/09/30	1302/09/30
56	1302/10/05	1302/10/05	1302/10/05
57	1302/10/10	1302/10/10	1302/10/10
58	1302/10/15	1302/10/15	1302/10/15
59	1302/10/20	1302/10/20	1302/10/20
60	1302/10/25	1302/10/25	1302/10/25
61	1302/10/30	1302/10/30	1302/10/30
62	1302/11/05	1302/11/05	1302/11/05
63	1302/11/10	1302/11/10	1302/11/10
64	1302/11/15	1302/11/15	1302/11/15
65	1302/11/20	1302/11/20	1302/11/20
66	1302/11/25	1302/11/25	1302/11/25
67	1302/11/30	1302/11/30	1302/11/30
68	1302/12/05	1302/12/05	1302/12/05
69	1302/12/10	1302/12/10	1302/12/10
70	1302/12/15	1302/12/15	1302/12/15
71	1302/12/20	1302/12/20	1302/12/20
72	1302/12/25	1302/12/25	1302/12/25
73	1302/12/30	1302/12/30	1302/12/30
74	1303/01/05	1303/01/05	1303/01/05
75	1303/01/10	1303/01/10	1303/01/10
76	1303/01/15	1303/01/15	1303/01/15
77	1303/01/20	1303/01/20	1303/01/20
78	1303/01/25	1303/01/25	1303/01/25
79	1303/01/30	1303/01/30	1303/01/30
80	1303/02/05	1303/02/05	1303/02/05
81	1303/02/10	1303/02/10	1303/02/10
82	1303/02/15	1303/02/15	1303/02/15
83	1303/02/20	1303/02/20	1303/02/20
84	1303/02/25	1303/02/25	1303/02/25
85	1303/02/30	1303/02/30	1303/02/30
86	1303/03/05	1303/03/05	1303/03/05
87	1303/03/10	1303/03/10	1303/03/10
88	1303/03/15	1303/03/15	1303/03/15
89	1303/03/20	1303/03/20	1303/03/20
90	1303/03/25	1303/03/25									

ردیف	اسم	مقدار										مجموع	توضیحات	
		گندم	جو	کندو	سبزه	کشمش	کندو	سبزه	کشمش	کندو	سبزه			کشمش
۱	...													
۲	...													
۳	...													
۴	...													
۵	...													
۶	...													
۷	...													
۸	...													
۹	...													
۱۰	...													
۱۱	...													
۱۲	...													
۱۳	...													
۱۴	...													
۱۵	...													
۱۶	...													
۱۷	...													
۱۸	...													
۱۹	...													
۲۰	...													
۲۱	...													
۲۲	...													
۲۳	...													
۲۴	...													
۲۵	...													
۲۶	...													
۲۷	...													
۲۸	...													
۲۹	...													
۳۰	...													
۳۱	...													
۳۲	...													
۳۳	...													
۳۴	...													
۳۵	...													
۳۶	...													
۳۷	...													
۳۸	...													
۳۹	...													
۴۰	...													
۴۱	...													
۴۲	...													
۴۳	...													
۴۴	...													
۴۵	...													
۴۶	...													
۴۷	...													
۴۸	...													
۴۹	...													
۵۰	...													
۵۱	...													
۵۲	...													
۵۳	...													
۵۴	...													
۵۵	...													
۵۶	...													
۵۷	...													
۵۸	...													
۵۹	...													
۶۰	...													
۶۱	...													
۶۲	...													
۶۳	...													
۶۴	...													
۶۵	...													
۶۶	...													
۶۷	...													
۶۸	...													
۶۹	...													
۷۰	...													
۷۱	...													
۷۲	...													
۷۳	...													
۷۴	...													
۷۵	...													
۷۶	...													
۷۷	...													
۷۸	...													
۷۹	...													
۸۰	...													
۸۱	...													
۸۲	...													
۸۳	...													
۸۴	...													
۸۵	...													
۸۶	...													
۸۷	...													
۸۸	...													
۸۹	...													
۹۰	...													
۹۱	...													
۹۲	...													
۹۳	...													
۹۴	...													
۹۵	...													
۹۶	...													
۹۷	...													
۹۸	...													
۹۹	...													
۱۰۰	...													

ملک طبعی

ردیف	تاریخ	شرح	مبلغ		مجموع	تاریخ	شرح	مبلغ		مجموع
			درآمد	خرج				درآمد	خرج	
1	1302/01/01	بابت	1000		1000					
2	1302/01/05	بابت	2000		2000					
3	1302/01/10	بابت	3000		3000					
4	1302/01/15	بابت	4000		4000					
5	1302/01/20	بابت	5000		5000					
6	1302/01/25	بابت	6000		6000					
7	1302/01/30	بابت	7000		7000					
8	1302/02/05	بابت	8000		8000					
9	1302/02/10	بابت	9000		9000					
10	1302/02/15	بابت	10000		10000					
11	1302/02/20	بابت	11000		11000					
12	1302/02/25	بابت	12000		12000					
13	1302/02/30	بابت	13000		13000					
14	1302/03/05	بابت	14000		14000					
15	1302/03/10	بابت	15000		15000					
16	1302/03/15	بابت	16000		16000					
17	1302/03/20	بابت	17000		17000					
18	1302/03/25	بابت	18000		18000					
19	1302/03/30	بابت	19000		19000					
20	1302/04/05	بابت	20000		20000					
21	1302/04/10	بابت	21000		21000					
22	1302/04/15	بابت	22000		22000					
23	1302/04/20	بابت	23000		23000					
24	1302/04/25	بابت	24000		24000					
25	1302/04/30	بابت	25000		25000					
26	1302/05/05	بابت	26000		26000					
27	1302/05/10	بابت	27000		27000					
28	1302/05/15	بابت	28000		28000					
29	1302/05/20	بابت	29000		29000					
30	1302/05/25	بابت	30000		30000					
31	1302/05/30	بابت	31000		31000					
32	1302/06/05	بابت	32000		32000					
33	1302/06/10	بابت	33000		33000					
34	1302/06/15	بابت	34000		34000					
35	1302/06/20	بابت	35000		35000					
36	1302/06/25	بابت	36000		36000					
37	1302/06/30	بابت	37000		37000					
38	1302/07/05	بابت	38000		38000					
39	1302/07/10	بابت	39000		39000					
40	1302/07/15	بابت	40000		40000					
41	1302/07/20	بابت	41000		41000					
42	1302/07/25	بابت	42000		42000					
43	1302/07/30	بابت	43000		43000					
44	1302/08/05	بابت	44000		44000					
45	1302/08/10	بابت	45000		45000					
46	1302/08/15	بابت	46000		46000					
47	1302/08/20	بابت	47000		47000					
48	1302/08/25	بابت	48000		48000					
49	1302/08/30	بابت	49000		49000					
50	1302/09/05	بابت	50000		50000					

